

ปาปวคคณณา

จูเพกสาฎกาวตถุ

อภิตถเรถ กถยาณตติ อิมิ ชมมเทศนั สตุถา เซตวเน
วิหระนุโต จูเพกสาฎกพุระหุณั อารพุก กเถสิ ฯ
วิปสสิทสพลสส กาลสุมิ หิ มหาเอกสาฎกพุระหุณโณ
นาม อโหสิ ฯ อยมปน เอตริหิ สวตถุธิย จูเพกสาฎโก
นาม ฯ ตสส หิ เอโก นิवासนสาฎโก อโหสิ พุระหุณิยาปี
เอโก อุภินันปี เอกเมว ปารุปนั ฯ พหิคมนกาลเอ พุระหุณโณ
วา พุระหุณิ วา ตั ปารุปติ ฯ อเถกทิวสั วิหารเอ
ชมมสสุวเน โฆสิเต พุระหุณโณ อาห โภติ ชมมสสุวานั
โฆสิตติ กิ ทิวา ชมมสสุวานั (๑) คมิสสุสิ อุทาหุ รตติ
ปารุปนสส หิ อภาเวเน น สกกา อมุเหหิ เอกโต
คณตุนติ ฯ พุระหุณิ สามิ อหิ ทิวา คมิสสุสามิติ สาฎกั ปารุปีตวา อคมาสิ ฯ พุระหุณโณ
ทิวสภากั เกเห
วิตินาเมตวา รตติ คณตวา สตุถุ ปุโรโต นิสินโน ชมมิ
อสุสสิ ฯ อถสส สริริ พรมานา ปญจวณณา ปีติ
อุปปชชิ ฯ โส สตุถาริ ปุชิตุกาโม (๒) หุตวา สเจ อิมิ
สาฎกั ทสสามิ เนว พุระหุณิยา น มยหิ ปารุปนั
#๑. สิ. ชมมสสุวานาย ฯ ๒. ปุเชตูกาโมติปี ฯ

เลมที่ 18 ปาปวคคณณนา หนา 2

ภวิสสตีติ จินุเตสิ ๑ อถสส มจฺเณรจิตตานํ สหสฺสํ
 อูปฺปชฺชึ ปุเนกํ สทฺธาจิตตํ อูปฺปชฺชึ ตมฺปิ อภิภวนตํ ปุณ
 มจฺเณรสหสฺสํ อูปฺปชฺชึ ๑ อิติสฺส พลวมจฺเณรํ พนฺธิตฺวา
 คณฺหนตํ วิย สทฺธาจิตตํ ปฏิพาหติเยว ๑ ตสฺส ทสฺสามิ
 น ทสฺสามิติ จินุเตนตฺสเสว ปจฺมยาโม วิตีวตฺโต ๑ ตโต
 มชฺฌิมยาเม สมฺปตฺเต ตสฺมีปี ทาคฺคํ นาสกฺขิ ๑ ปจฺฉิมยาเม
 สมฺปตฺเต โส จินุเตสิ มม สทฺธาจิตฺเตน มจฺเณรจิตฺเตน จ
 สทฺธี ชฺชฺฌนตฺสเสว เทว ยามา วิตีวตฺตา อิทํ มม
 เอตตํ มจฺเณรจิตตํ วทฺตมมานํ จตฺตฺหิ อปาเยหิ ลีลํ อุกฺขิปปิตฺตํ
 น ทสฺสตี ทสฺสามิ สาญฺญกนฺติ ๑ โส มจฺเณรสหสฺสํ อภิภวิตฺวา
 สทฺธาจิตตํ ปุเรจาริกํ กตฺวา สาญฺญํ อาทาย สตฺถุ ปาทฺมุเล
 จเปตฺวา ชิตํ เม ชิตํ เมติ ติกฺขตฺตํ มหาสทฺทมกาสิ ๑

ราชา ปเสนทิโกสโล ธมฺมํ สฺสนนฺโต ตํ สทฺทํ สุตฺวา
 ปุจฺจถ นํ ก็ กิร เตน ชิตนฺติ อาห ๑ โส ราขปฺริเสหิ
 ปุจฺฉิตฺโต ตมตฺถํ อาโรเจสิ ๑ ตํ สุตฺวา ราชา ทุกฺกรํ
 กตํ พุราหฺมณฺเนน สงฺคหฺมสฺส กริสฺสามิติ เอกํ สาญฺญกฺขุคฺคํ
 ทาเปสิ ๑ โส ตมฺปิ ตถาคตฺสเสว อทาสิ ๑ ปุณ ราชา
 เทว จตฺตาริ อญฺจ โสพฺสาติ ทฺวิคฺฌํ กตฺวา ทาเปสิ ๑
 โส ตานปี ตถาคตฺสเสว อทาสิ ๑ อถสฺส ราชา
 ทฺวตฺตีสฺยฺคานี ทาเปสิ ๑ พุราหฺมโณ อตฺตโน อุกฺคเหตฺวา

เลมที่ 18 จูเพกสาฎกาวตถุ หนา 3

ลทฐิ ลทฐิ วิสซชเชสิยวาติ วาทวิโมจนตถิ ตโต เอกิ ยุกิ
อตุตโน เอกิ พุราหุมณียาติ เทว ยุกานิ กเหตุวา
ตีส ยุกานิ ตถาคตสเสว อทาสี ๗ ราชา ปน ตสุมิ
สตุตถกขตตุมปิ ททนเต ปน ทาคูกาโมว อโหสิ ๗ ปุพเพ
มหาเอกสาฎโก จตุสฎฐิชา สาฎกยुकเสว เทว อคคเหสิ ๗
อยมุปน ทวตตีสยुकททกาเล เทว อคคเหสิ ๗ ราชา
ราชปริเส อาณาเปสิ ทุกกริ ภาณ พุราหุมณน กติ
อนเตปุเร มม เทว กมพเล ออาหาราเปยยาถาติ ๗ (๑) เต ตถา
กริสู ๗ ราชา สตสหัสสคณนเก เทว กมพเล ตสส
ทาเปสิ ๗ พุราหุมโณ น อิม มม สริเร อุปโยคิ
อรหนติ พุททสาสนสเสว เต อนุจณวิกาติ เอกิ กมพลิ
อนโตคณฐกฐิย สตุถุ สยनสส อุปริ วิदानิ กตุวา พนฐิ
เอกิ อตุตโน ฆเร นิพทฐิ ภูณชนตสส ภิกขุโน
ภคตถิจจฎฐาเน วิदानิ กตุวา พนฐิ ๗ ราชา สายณสมเย
สตุถุ สนตถิกิ กนตุวา กมพลิ สยชานิตวา ภาณเต เกน
ปุชา กตาติ ปุจถิตวา เอกสาฎกเณนาติ วุตเต พุราหุมโณ
มม ปสาทฎฐาเนยว ปสิทตีติ จตุตาโร หตุถิ จตุตาโร
อสเส จตุตาริ กหาปณสหัสธานี จตสโส อิตถิโย จตสโส
ทาสิโย จตุตาโร ปุริเส จตุตาโร คามวเรติ เอวิ ยาว
#๑. ออาหาราเปยยาถาติ ยุตตตริ ๗

ธมมปทฎจกถา ๒ อปปมาท-จิตตวคคณณนา - หนาที่ 4
เลมที่ 18 ปาปวคคณณนา หนา 4

สพพสตา จตตารี จตตารี กตวา สพพจตูกัก นามสส
ทาเปลี ฯ

ภิกขุ ธมมสภายี กถิ สมฏฐาเปสิ อโห อจฺจริย
จฺเพกสาฏกสส กมฺมํ มุหุตฺตเมว สพพจตูกัก ลภิ อิทาเนว
เขตฺตฏฐาเน กเตน กลฺยาณกมฺเมน อชฺเชว วิปาโก ทินฺโนติ ฯ
สตุถา อาคนฺตวา กาย นฺตุถ ภิกขเว เอตฺรหิ กถาย
สนฺนินฺนินฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา อิมาย นามาติ วุตฺเต ภิกขเว
สจายี เอกสาฏโก ปจฺมยามเม มยฺหิ ทาคู อสภฺขิสฺส
สพพโสพสทัก อลภิสฺส สเจ มชฺฉิมยามเม ทาคู อสภฺขิสฺส
สพพฏฐัก อลภิสฺส พลวปจฺจเส ทินฺนตฺตา ปเนส สพพจตูกัก
ลภิ กลฺยาณกมฺมํ กโรนฺเตน หิ อฺปปนฺนจิตฺตํ อหาเปตฺวา
ตฺขณฺณเวย กาทพฺพิ ทนฺธํ กตํ กุสลํ หิ สมฺปตฺตี ททมานํ
ทนฺธเมว ททาทิ ตสฺมา จิตฺตฺปปาทสมนฺนตฺตเรว กลฺยาณกมฺมํ
กาทพฺพนฺติ วตฺวา อนุสนฺธิ ฆฏฺเตตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ
คาถมาห

อภิตฺถเรถ กลฺยาณเ ปาปา จิตฺตํ นีวารเย
ทนฺธํ หิ กรโต ปุณฺณํ ปาปสฺมี รมตี มโนติ ฯ
ตฺตถ อภิตฺถเรถาติ ตฺริตฺตฺริตํ สีมฺสีฆํ กรเยยฺยาติ
อตุโถ ฯ คิหิณา หิ สลาภกตฺตทานาทีสุ ภิกฺขเว กุสลํ
กริสฺสามิตี จิตฺเต อฺปปนฺเน ยถา อณฺเวย โอบาสํ น

เล่มที 18 จูเพกสาฎกาวตฺถุ หน้า 5

ลภนฺติ เอวํ อหํ ปุเร อหํ ปุเรติ ตฺริตฺตฺริตเมว กาทพฺพิ ฯ
ปพฺพชิตฺเตน วา อฺปชฺฌายวตฺตาทินี กโรนฺเตน อณฺณสฺส
โอกาสํ อทฺตฺวา อหํ ปุเร อหํ ปุเรติ ตฺริตฺตฺริตเมว
กาทพฺพิ ฯ ปาปา จิตฺตฺนฺติ กายทฺวจฺริตาทีโต ปน ปาปกมฺมโต
อกุสฺลจิตฺตฺปฺปาทโต วา สพฺพญฺจฺจฺจเน จิตฺตํ นีวารเย ฯ ทนฺธํ
หิ กรโตติ โย ปน ทสฺสามิ กริสฺสามิ สมฺปชฺชิสฺสตี
นฺนุ โข เม โนติ เอวํ จิกฺขลฺมกฺเคน กจฺฉนฺโต วีย ทนฺธํ
ปฺลฺลํ กโรติ ตสฺส เอกสาฎกสฺส วีย มจฺฉเรสทสฺสํ ปาปํ
โอกาสํ ลภตี ฯ อณฺณสฺส ปาปสฺมี รมตี มโน ฯ
กุสฺลกมฺมกรณกาเลเวว หิ จิตฺตํ กุสฺลกมฺเม รมตี ตโต มจฺฉิตฺวา
ปาปนิฺนฺนเมว โหตีตี ฯ

กาถาปริโยसानเ พหุ โสตาปตฺตฺติผลาทินี ปาปฺณิสฺสูตี ฯ

จูเพกสาฎกาวตฺถุ ฯ

เสยยสกตเถรวตถุ

ปาปญเจ ปุริโส กยิราติ อิมั ฐมมเทศนั สตุถา เขตวเน
วิหรนุโต เสยยสกตเถริ อารพุก กเถสิ ฯ

โส กิร โลพูทายิตเถรสสุ (๑) สทฐิวิหริโก อตตโน
อนกิริตี ตสสุ อาโรเจตวา เตน ปจมสงฆมาทิสเสกมเม
สมาทปีโต อุปปนุญปุนุนาย อนกิริติยา ตั กมมมกาสี ฯ
สตุถา ตสสุ กิริยั สตุวา ตั ปกโกสาเปตวา เอวั กิร
ตวั กโรสีติ ปุจจิตวา อาม ภนุเตติ วุตเต กสุม
ภาริยั กมมัม อกาสี อนนุจจวิกั โมฆปุริสาติ นานปุปการโต
ครหิตวา สิขยาปทั ปญญาเปตวา เอวรूपั หิ กมมัม
ทิกุฐฐมเมปี สมุปราเยปี ทุกขสัวตตนิกเมว โหตีติ วตวา
อนุสนุธี ฆญฺเฏตวา ฐมมัม เทเสนุโต อิมั คาถมาห

ปาปญเจ ปุริโส กยิรา น นั กยิรา ปุนปุนัน
น ตมฺหิ จนุทั กยิราถ ทุกฺโข ปาปสฺส อุจฺจโยติ ฯ

ตสฺสตุโถ สเจ ปุริโส สกั ปาปกมมัม กรเยย
ตังคณณเณว ปจจเวกขิตวา อิทั อปฺปฎิฐูปั โอพาริกนุติ น
นั กยิรา ปุนปุนัน โยปี ตมฺหิ จนุโท วา รุจि วา
อุปฺปชฺเชยฺย ตปี วินเทตวา น กยิราเถว ฯ กัการณา ฯ
#๑. ลาพูทายีติปี เถรสสุ นามั ฯ

ชุมนุมปทภูจกถา ๒ อปปมาท-จิตตวคควณณา - หน้าที่ 7
เล่มที่ 18 लाखเทวธีดาวตถุ หน้า 7

ปาปสุต หิ อัจจโย วุฑฒิ อธิโลเกปิ ปโรโลเกปิ ทุกุโข
ทุกุขเมว อาวหตีติ ฯ

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตติผลาทีนิ ปาปญีสูติ ฯ
เสยยสกตฺเถรวตฺถุ ฯ

लाखเทวธีดาวตถุ

ปฺลฺลณฺณเจ ปฺริโส กยิราติ อิมิ ชมฺมเทสนิ สตฺถา
เชตวนे วิหรนฺโต लाखเทวธีตฺริ อารพฺภ กเถสิ ฯ วตฺถุ
ราชคเห สมฺภูจิตฺติ ฯ

อายุสฺมา หิ มหากสฺสโป ปิปลฺลิกุหายิ วิหรนฺโต ฉานิ
สมาปชฺชิตฺวา สตฺตเม ทิวเส วุฑฺฒาย ทิพฺเพน จกฺขุณา
ภิกฺขาจารภูจฺจานิ โอลิเกนฺโต เอกิ สาลิกฺเขตฺตปาลิกิ อิตฺถิ
สาลิสีसानิ คเหตฺวา लाख กุรฺมานิ ทิสฺวา สทฺธา นุ
โข อสฺสทฺธาติ วิมฺสิตฺวา สทฺธาติ ฌตฺวา สกฺขิสฺสติ
นุ โข เม สงฺกหิ กาคฺคิ โนติ อุปฺชาเรนฺโต วิสารทา
กฺลชิตฺตา มม สงฺกหิ กริสฺสติ กตฺวา จ ปน มหาสมฺปตฺตี
ลภิสฺสตีติ ฌตฺวา จีวรํ ปารุปีตฺวา ปตฺตมาทาย สาลิกฺเขตฺตสฺส
สมีเป อญฺจาสิ ฯ กฺลชิตฺตา เถริ ทิสฺวาว ปสนฺนจิตฺตา
ปญฺจวณฺณาย ปิตฺยา ผุญฺจสรีรา ติฏฺฐถ ฆนฺเตติ วตฺวา

เล่มที่ 18 ปาปวคคณณา หน้า 8

ลาเซ อาทาย เวเคน คนตุวา เทรสส ปตุเต อากีริตวา
ปณจปติฏฐิตน วนุทิตวา ฆนเต ตุมเหหิ ทิฏฐชมมสส
ภากินี อสฺสนนฺติ ปตฺถนมกาสีฯ เถโร เอว โหตุติ อนุโมทนํ
อกาสีฯ สปิ เถริ วนุทิตวา อตฺตนา ทินฺนทานํ อวชฺชมานา
นิวตฺติฯ ตาย จ ปน เกทารมรียาทาย คมนมคฺเค เอกสฺมี
พิเล โฆรววิโส สปิโป นิปชฺชิตฺติฯ โส เทรสส กาสาย
ปฏิจฺจนฺนํ ชงฺฆํ ทํสิตฺตํ นาสกฺขิตฺติฯ อิตฺธา ทานํ อวชฺชมานา
นิวตฺตนฺตํ นํ ปเทถํ ปาปฺณิตฺติฯ สปิโป พิลลา นิภขมิตฺวา ตํ
ทํสิตฺตวา ตตฺถเวว ปาเตสฺสิตฺติฯ สปิ ปสนฺนเนน จิตฺเตน กาลํ กตฺวา
ตาวตฺตีสภวเน ตีสโยชนิกเก กนกวิมานे สุตฺตปฺปพฺพุทฺธา วิย
สพฺพาลงฺการปฏิมณฺฑิตฺเตน ติลาวุเตน อตฺตภาเวน นิพฺพตฺติฯ
สปิ ทฺวาทสฺสทตฺถํ เอกํ ทิพฺพวตฺถํ นิวาเสตฺวา เอกํ
ปารุปีตฺวา อจฺฉราสสฺสปริวฺตวา ปุพฺพกมฺมํ ปกาสนตฺถํ
สุวณฺณลาชกริตฺเตน โอลมฺพนฺเตน สุวณฺณสรเกน ปฏิมณฺฑิตฺเต
วิมานทฺวาเร จิตฺตา อตฺตโน สมฺปตฺตี โอลเกตฺวา กิณฺนุ
โข เม กตฺวา อัย สมฺปตฺตี ลทฺธาติ ทิพฺเพน จกฺขุณา
อุปฺชารนฺตํ อยฺยสฺส เม มหากสฺสปตฺถเรสฺส ทินฺนลาช-
นิสฺสนฺเทน ลทฺธาติ อณฺณาสีฯ สปิ เอว ปริตฺตเกน
กมฺเมเนน เอวรูปํ สมฺปตฺตี ลภิตฺวา นทานิ มยา ปมชฺชิตฺตํ
วฏฺฏิตฺติ อยฺยสฺส วตฺตปฏิวตฺตํ กตฺวา อิมํ สมฺปตฺตี ถาวริ

เล่มที่ 18 อฎเพกสาฎกาวตถุ หน้า 9

กริสสามิติ จินเตตวา ปาโตว กนคมยํ สมมุชชนิญเจว
กจจรรจททณิกณจ ปจจึ อาทาย กนตวา เณรสฺส ปรีเวณํ
สมมุชชิตวา ปานียํ ปรีโกชนียํ อุปฎจาเปตี ฯ เถโร ตํ
ทิสฺวา เกนจิ ทหเรน วา สามเณเรน วา วตฺตํ กตํ
ภวิสฺสตีติ สลลกฺเขตี ฯ สา ทุตยทิวเสปี ตถา อกาสิ ฯ
เถโรปี ตเถว สลลกฺเขตี ฯ ตตยทิวเส ปน เถโร ตสฺสา
สมมุชชนีสททํ สุตวา ตาลจฺฉิทฺเทหิ จ ปวีฎจํ สรีโรภาถํ
ทิสฺวา ทวารํ วิวริตฺวา โโก เอส สมมุชชตีติ ปจฺจึ ฯ
อหํ ภนฺเต ตุมหากํ อุปฎจายิกา ลาขเทวธีตาดิ ฯ นนุ
มยฺหํ เอวันามิกา อุปฎจายิกา นาม นตฺถิติ ฯ อหํ ภนฺเต
สาลิกฺเขตฺตํ รกฺขมานา ลาเช ทตฺวา ปสนฺนจิตฺตา นีวตฺตนฺตี
สปฺเปน ฑฎฺฐา กาลํ กตฺวา ตาวตีสเทวโลเก อุปฺปนฺนา
มยา อยฺยํ นิสฺสาย อยฺยํ สมฺปตฺติ ลทฺธา อิทานิปี ตุมหากํ
วตฺตปฎฺฐิตฺตํ กตฺวา สมฺปตฺตี ธาวริ (๑) กริสสามิติ อากตฺมฺหิ
ภนฺเตติ ฯ หีโยปี ปเรปี ตยาเวถํ จานํ สมมุชชิตํ ตยา ว
ปานียํ ปรีโกชนียํ อุปฎจาปีตฺนติ ฯ อาม ภนฺเตติ ฯ อเปหิ
เทวธีเต ตยา กตํ วตฺตํ กตํ โหตุ อีโต ปฎฺฐาย อิมํ
จานํ มา อากมิตี ฯ ภนฺเต มา มํ นาเสถ ตุมหากํ วตฺตํ
กตฺวา สมฺปตฺตี เม ถิริ กาทุํ เทถาติ ฯ อเปหิ เทวธีเต
#๑. ถิรฺนฺติปี ฯ

เลมที่ 18 ปาปวคคณณนา หนา 10

มา เม อนาคเต จิตตวิชนี คเหตุวา นิสินเนหิ ชมมกถิเกหิ
มหากสฺสปตฺเตรสฺส กิร เอกา เทวธิตา อากนฺตฺวา วตฺตปฏิวตฺตํ
กตฺวา ปานียํ ปริโกชนียํ อุปฏฺฐาเปตีติ (๑) วตฺตพฺพตํ กิร อิตฺ
ปฏฺฐาย อิท มาคมิ ปฏิกฺกมาติ ฯ สา มา มํ ฆนฺเต
นาเสถาติ ปุณฺปุณฺํ ยาจิเทว ฯ เถโร นายํ มม วจัน
สุณาตีติ จินฺเตตฺวา ตว ปมาณํ น ชานาสีติ อจฺฉริ
ปหริ ฯ สา ตตฺถ สณฺจาคู อสกฺโกนฺตี อากาเส อุปฺปติตฺวา
อลฺลชฺฉี ปคฺคยฺห ฆนฺเต มยา ลทฺฐสมฺปตฺตี มา นาเสถ
ถาวริ กาคู เทถาติ โรทนฺตี [๒] อากาเส อฏฺฐาสิ ฯ

สตุถา คนฺธกฺกุญฺญิ นิสินฺโนว ตสฺสา โรทิตสทฺทํ สตุวา
โอภาสํ ฝริตฺวา เทวธิตาย สมฺมุเข นิสิติตฺวา กเถนฺโต
วिय เทวธิตे มม ปุตฺตสฺส กสฺสปสฺส สํวกรณเมว ภาโร
ปุณฺณคฺคิกานมฺปน อัย โน อตฺโถติ สลฺลกเขตฺวา ปุณฺณกรณเมว
ภาโร ปุณฺณกรณํ หิ อิท เจว สมฺปฺราเย จ สุขเมวาคิ
วตฺวา อนุสฺสนฺธี ฆณฺเฏตฺวา ชมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ กาลมาห
ปุณฺณลฺลเจ ปุริโส กยิรา กยิราเถนํ ปุณฺปุณฺํ
ตมฺหิ จนฺทํ กยิราถ สุโข ปุณฺณสฺส อจฺจโยติ ฯ
ตสฺสสตฺโถ สเจ ปุริโส ปุณฺณํ กรเยยฺย เอกวารํ เม
ปุณฺณํ กตํ อถํ เอตฺตาวตาคิ อโนรมิตฺวา ปุณฺปุณฺํ กโรถ(๓)

๑. อุปฏฺฐาเปตีติ ยุตฺตตฺรํ ฯ

๒. ย. เอตฺถนฺตเร ปริเทวนฺตีติ ทิสฺสตี ฯ

๓. ส. ย. กโรถเว ฯ

เล่มที่ 18 อนาคตปณทิกวตถุ หน้า 11

ตสส กรณกขณปี ตมฺหิ ปุณฺณเว ฉนฺทํ รุจฺจํ อุตฺตาสํ กโรเถว ฯ
กัการณา สุโข ปุณฺณสฺส อจฺจโยติ ปุณฺณสฺส หิ อจฺจโย
วฺจฺจติ อธิโลกปรโลกสุขาวหนโต สุโขติ ฯ

เทศนาวาสเน สว เทวธิตา ปญจจตฺตาศิสโยชนมตฺถเก
จิตาว โสตาปตฺตติผลํ ปาปฺณิตี ฯ

ลาชเทวธิตาวตฺถุ ฯ

อนาคตปณทิกวตถุ

ปาโปปิ ปสฺสตี ภทฺรนฺติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต อนาคตปณทิกํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

อนาคตปณทิกอ หิ วิหารเมว อุตฺติสฺส จตฺตปญฺญาส-
โกฏฺฐนํ พุทฺธสาสเน วิทิตฺวา สตฺถริ เขตฺวเน วิหรนฺเต
เทวสิกํ ตีณิ มหาอุปฺถจฺจานานิ คจฺจติ คจฺจนฺโต จ กิ
นุ โข อาทาย อากโตติ สามณฺเระ วา ทหรา วา
หตฺถปี เม โอลเกยฺยนฺติ ตฺถจฺจหตฺถโถ นาม น คตฺตฺตฺตโป
ปาโต คจฺจนฺโต ยากุ คาทาเปตฺตวาว คจฺจติ กตฺตปาตราโส
สปปินฺนวินิตาทีนํ เกสชฺชานํ คาทาเปตฺตวา คจฺจติ สายณฺนสมเย
มालาคนฺธิวเลปนวตฺถาทีนํ คาทาเปตฺตวา วิหารํ คจฺจติ เอว
นิจฺจกาลเมว ทิวเส ทิวเส ทานํ ทตฺตวา สิลํ รกฺขติ ฯ
อปรภาเค โส ฌนฺกขยํ คจฺจติ ฯ โวหารุปฺชีวินปิสฺส หตฺถโต

เลมที่ 18 ปาวคคณณา หนา 12

อฏจาสโกฏฐนั อฉิ คณหีสุ ๑ กุลสนตกาปิสฺส อฏจาส
หิรณฺณโกฏฐโย นทีตีเร นทหิตฺวา จปีตา อุทเกณ กุเล ภินฺเน
มหาสมุทฺทํ ปวิสฺสสุ ๑ เอวมสฺส อนฺนุพฺพเพน ฐนํ ปริกฺขยํ
อคมาสี ๑ โส เอวํภูโตปี สงฺฆสฺส ทานํ เทติเยว ปณฺตีตํ ปน
กตฺวา ทาตุํ น สกฺโกติ ๑ โส เอกทิวสํ สตุถารา ทียติ
ปน เต คหปติ กุเล ทานนฺติ วุตฺเต ทียติ เม ภนฺเต กุเล
ทานํ ตณฺจ โข กณฺชาภํ พิลงฺกทฺตฺยนฺติ อาห ๑ อถ นํ
สตุถา คหปติ กุฬํ ทานํ เทมีติ มา จินฺตยิ จิตฺตสฺมี หิ
ปณฺตีเต พุทฺธาทีนํ ทินฺนทานํ กุฬํ นาม นตฺถิ อปีจ ตฺวํ
คหปติ อฏฺฐนฺนํ อริยปฺกคฺคานํ ทานํ เทสิ อหฺมฺปน เวลามกาเล
สกลสมฺมุทฺตีปํ อุนฺนงฺคถํ กตฺวา มหาทานํ ปวตฺตยมาโน
ติสรณคตฺมปี กณฺจิ นาลคฺถํ ทกฺขิณฺเอยฺยา นาม เอวํ พุลฺลภา
ตสฺมา กุฬํ เม ทานนฺติ มา จินฺตยิตี วตฺวา เวลามสฺตฺตมสฺส (๑)กเถสิ ๑

อถสฺส พุวารโกฏฺฐเก อธีวตฺถา เทวตา สตุถริ เจว
สาวเกสุ จ เกหํ ปวิสฺนเตสุ เตสํ เตเชน สณฺจาทฺตุํ อสกโกนฺตี
ยถา อิเม อิมํ เกหํ น ปวิสฺนติ ตถา คหปตี ปริกฺขินฺทิสฺสามิตี
ตํ วตฺตฺกามาปี อีสฺสรกาเล กิณฺจิ วตฺตฺตุํ นาสกฺขิ อิทานิ
ปนายิ ทุคฺคโต คณฺหีสฺสตี เม วจฺนนฺติ รตฺติภาเก เสฏฺฐสฺส

#๑. อจ. นวก. ๒๓/๔๐๖ ๑

เลมที่ 18 อนาคตพิณทิกวตถุ หนา 13

สิริคพุกั ปวิสิตวา อากาเส อฏฐาสี ๗ อถ นั เสฏฐี ทิสวา
โก เอโสติ ปุจฺฉิ ๗ อหนุตเต มหาเสฏฐี จตฺตถทวารโกฏฐเก
อริวตฺถา เทวตา ตฺยหิ โอวาทตฺถาย อากตฺตติ ๗ เตนหิ
วเทหิ เทวเตติ ๗ มหาเสฏฐี ตยา ปจฺฉิมกถั อโนโลเกตฺวา ว
สมณสฺส โคตมสฺส สาสเน พหุชนั วิปฺปกิณฺณ อิทานิ ทุคฺคโต
หุตฺวาปี ตั น มุณฺจสิเยว เอว วตฺตมาโน กติปาเหเนว
ฆาสจฺฉาทนมตฺตมฺปิ (๑) น ลภิสฺสตี กิณฺเต สมณเณ โคตเมน
อติปริจฺจาคโต โอรमितฺวา กมฺมนเต ปโยเชนฺโต กุฏุมฺพ
สณฺจเปหิติ ๗ อัย เม ตยา ทินฺโน โอวาโทติ ๗ อาม
มหาเสฏฐีติ ๗ กจฺฉ นานิ ตาทิสินิ สเตนปิ สหสฺเสนปิ
สตสหสฺเสนปิ สกฺกา กมฺเปตฺตุ (๒) อยฺยตฺตเนเต วุตฺตํ กิ ตยา มม
เคเห วสมานาย สีฆสิฆิ เม ฆรา นิภฺขมาหิติ ๗ สา โสตาปนฺนสฺส อริยสาวกสฺส วจัน สุต
วา ชาติ อสฺสโกนฺติ
ทารเก อาทาย นิภฺขมิ นิภฺขमितฺวา จ ปน อณฺณตถ
วสนฺภูจจัน อลภมานา เสฏฐี ฆมาเปตฺวา ตตฺถเอว วสิสฺสามิติ
จินฺเตตฺวา นครปริคฺคาหํ เทวปฺุตตํ อุปสงฺกमितฺวา อตฺตนา
กตาปราชิ อากิจฺचितฺวา เอหิ มํ เสฏฐิสฺส สนฺตีกิ เนตฺวา
ฆมาเปตฺวา วสนฺภูจจัน ทาเปหิติ อาห ๗ โส อยฺยตฺตํ ตยา
วุตฺตํ นานิ ตสฺส สนฺตีกิ คนฺตุ อุตฺสหาหิติ ตั
#๑. สี. ย. ฆาสจฺฉาทนมตฺตมฺปิ ๗ ๒. สี. ย. ฆราเปตฺตุ ๗

เลมที่ 18 ปาปวคคณณนา หนา 14

ปฏิกขิปิ ๗ สทา จตุนัน มหาราชานัน สนตักิ คนตวา
เตหิ (๑) ปฏิกขิตตา สกักิ เทวราชานัน อุปสงกमितวา ตั
ปวตตี อัจจิกขิตวา อหิ เทว วสนภูจกถานัน อลภมานา
ทารเก หตเถน คเหตุวา อนาธา วิจรามิ วสนภูจกถานัน เม
ทาเปหิตติ สุกุจตริ ยาจิ ๗ อถ นั โส อหา อหมิปิ
ตว การณา เสฏฐิ วตตุ น สกขิสสามิ เอกมปน เต
อุปายิ กเถสสามิติ ๗ [สทา] สาทู เทว กเถหิตติ ๗ กจณ
เสฏฐิโน आयุตตกเวสั คเหตุวา เสฏฐิสส หตถโต ปณณ
อาหราเปตวา โวหารุปชिवิหิ กหิตติ อญจาสโกฏฐินัน อตตโน
อานุกาเวน โสเชตวา ตจณคพเก ปุเรตวา มหาสมุททำ ปวิญจ
อญจาสโกฏฐินัน อตติ อลณมปิ อสุกภูจกถาเน นาม อสสามิกิ
อญจาสโกฏฐินัน อตติ ตั สพพิ สัหริตวา(๒) ตสส ตจณคพเก
ปุเรตวา อิทนนาม ทณทกมม กตวา ขมาเปหิตติ ๗ สทา
สาทู เทวาติ วุคตเนเยเนว สพพิ(๓) กตวา ปุน ตสส
สิริคพภิ ओภาสขमानา อากาเส จตวา โก เอโสติ วุคเต
อหนเต จตตถทวารโกฏฐเก อธิวตถา อนุชพาลเทวตา มยา
อนุชพาลตาย ยิ ตุมุหากิ สนติกเก กถิตติ ตั मे ขมถ
สกกสส हि मे वजनेन जत्तपणवासโกठฐिनัน สัหริตวา
ตจณคพภูरणेन (๔) ทณทกมม กถิ วสนภูจกถานัน อลภมานา
๑. ส. ย. เตเหปิ ๗ ๒. ส. ย. อหริตวา ๗
๓. ส.ม. ย. ตั สพพิ ๗ ๔. ส.ม. ย. ตจณคพภูरणัน ๗

เล่มที่ 18 อนาคตปิณฑิกวตฺถุ หน้า 15

กิลมามีติ อาห ฯ อนาคตปิณฑิกโก จินฺเตสิ อัย เทวตา
 ทณฺฑทกมฺมํ เม กตฺนฺติ วทติ อตฺตโน จ โทสํ ปฏฺิขานาติ
 สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส นํ ทสฺเสสฺสามีติ ฯ โส ตํ สตฺถุ สนฺตํกํ
 เนตฺวา ตาย กตฺกมฺมํ สพฺพํ อาโรเจสิ ฯ เทวตา สตฺถุ
 ปาเทสฺส สิริสา นิปฺติตฺวา ฆนฺเต ยํ มยา อนุชฺพาลตาย
 ตุมฺหากํ คุณฺเ อชานิตฺวา ปาปํกํ วจฺนํ วุตฺตํ ตํ เม ขมถาติ
 สตฺถารํ ขมาเปตฺวา มหาเสฏฺฐี ขมาเปสิ ฯ สตฺถา
 กลฺยาณปาปกาณํ กมฺมานํ วิปากเวเสเนว เสฏฺฐิจฺฉเยว เทวตฺถจ
 โววทฺนฺโต อีช คหปฺติ ปาปปฺคฺคโลปี ยาว ปาปํ น ปจฺจติ
 ตาว ฆทฺรานิ ปสฺสตี ยทา ปนสฺส ปาปํ ปจฺจติ ตทา
 ปาปเมว ปสฺสตี ฆทฺรปฺคฺคโลปี ยาว ฆทฺรํ น ปจฺจติ ตาว
 ปาปานิ ปสฺสตี ยทา ปนสฺส ฆทฺรํ ปจฺจติ ตทา ฆทฺรเมว
 ปสฺสตีติ วตฺวา อนุสนฺธิ ฆมฺเฏตฺวา ชมฺมํ เทเสนฺโต อีมา
 คาถา อภาสิ

ปาโปปี ปสฺสตี ฆทฺรํ	ยาว ปาปํ น ปจฺจติ
ยทา จ ปจฺจตี ปาปํ	อถ [ปาโป] ปาปานิ ปสฺสตี
ฆทฺโรปี ปสฺสตี ปาปํ	ยาว ฆทฺรํ น ปจฺจติ
ยทา จ ปจฺจตี ฆทฺรํ	อถ [ฆทฺโร] ฆทฺรานิ ปสฺสตีติ ฯ

ตตฺถ ปาโปติ กายทฺวจฺริตาทีนา ปาปกมฺเมน ยุตฺตปฺคฺคโล ฯ
 โสปี หิ ปุริมฺสุจฺริตานุภาเวน นิพฺพตฺตํ สฺขํ อนุภวมาโน
 ฆทฺรํปี ปสฺสตี ฯ ยาว ปาปํ น ปจฺจตีติ ยาว ตสฺส ตํ

เล่มที่ 18 ปาปวคคณณา หน้า 16

ปาปกมมํ ทิฏฐชมฺเม วา สมฺปฺราเย วา วิปากํ น เทติ ฯ
ยทา ปนสฺส ตํ ทิฏฐชมฺเม วา สมฺปฺราเย วา วิปากํ เทติ
อถ ทิฏฐชมฺเม วิวิธา กมฺมกรณา สมฺปฺราเย จ อปายทุกฺขํ
อนฺุโณนฺุโต โส ปาโป ปาปานิเยว ปสฺสตี ฯ

ทฺุติยคถาย (๑) ฯ กายสุจฺริตาทีนา ภทฺุรกมฺเมน ยฺุตุโต
ภทฺุโร ฯ โสปี ปฺุริมทฺุจฺริตานฺุภาเวน นิพฺุพตฺุตํ ทุกฺขํ
อนฺุภวมาโน ปาปํ ปสฺสตี ฯ ยาว ภทฺุริ น ปจฺุจตีติ ยาว
ตสฺส ตํ ภทฺุรกมฺมํ ทิฏฐชมฺเม วา สมฺปฺราเย วา วิปากํ
น เทติ ฯ ยทา ปน ตํ วิปากํ เทติ อถ ทิฏฐชมฺเม
ลาภสฺสการาทิสฺุขํ สมฺปฺราเย จ ทิพฺุพสมฺปตฺุติสฺุขํ อนฺุภวมาโน
โส ภทฺุโร ภทฺุรานิเยว ปสฺสตีติ ฯ

เทสนาวसाने सा त्वेता सोत्तापत्तिफलं प्रतिष्ठाति ฯ
สมฺปตฺุตปฺุริสาयปี साตฺุถิกา ชมฺมเทสนา อโหสีติ ฯ

อนาถปีณฺุทิกวตฺุถุ ฯ

๑. ส.ม. ย. ทฺุติยคถายปี ฯ

อสถณตปริกขารภิกขุวตฺถ

มววมณฺเณถ ปาปสฺสชาติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตฺถา
เชตวน วิหรนฺโต เอกํ อสถณตปริกขารํ ภิกขุํ อารพุก
กเถสี ฯ

โส กิร ชฺยฺกิลฺลิจิ มณฺจปฺปิจาภิเกทํ ปริกขารํ พหิ
ปริภุจฺชิตฺวา ตตฺถเวว ฉทฺทเทติ ฯ ปริกขารो วสฺเสนปฺปิ
อาตเปณปฺปิ อุปฺจิกาทิหิปปิ วินสฺสติ ฯ โส ภิกขุหิ นนุ
อาวฺโส ปริกขารो นาม ปฏฺฐิสามตพฺโพติ วุตฺเต อุปฺปกํ
มยา กตํ อาวฺโส เอตํ น เอตสฺส จิตฺตํ อตฺถิ นตฺถิ
จิตฺตนฺติ วตฺวา ปฺน ตเถว กโรติ ฯ ภิกขุ ตสฺส กิริยํ
สจฺจ อาโรเจสฺสุ ฯ สตฺถา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา สจฺจ
กิร ตวํ ภิกขุ เอวํ กโรสีติ ปุจฺฉิ ฯ โส สตฺถารา
ปุจฺฉิตฺโตปิ กิเมตํ ภควา อุปฺปกํ มยา กตํ นาสฺส จิตฺตํ
อตฺถิ นตฺถิ จิตฺตนฺติ ตเถว อววมณฺเณนฺโต อาห ฯ อถ
นํ สตฺถา ภิกขุหิ เอวํ กาคฺตุํ น วญฺญติ ปาปกมฺมํ
นาม อุปฺปกนฺติ น อววมณฺเณตพฺพํ อชฺโฌกาเส จปิตํ หิ
วิญฺญมุขภาชนํ เทเว วสฺสนฺเต กิลฺลจาปิ เอกพินฺนุทฺตนา น
ปุรติ ปฺนปฺปนํ วสฺสนฺเต ปน ปุรเตว เอวเมว ปาปกมฺมํ
กโรนฺโต ปุคฺคโล อนฺนุพฺพเพน มหนฺตํ ปาปราสี กโรติเยวาติ
วตฺวา อนฺนุสนฺธี ฉมฺมุตฺวา ชมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

เล่มที่ 18 ปาปวคฺควณณา หน้า 18

มววมณฺเณถ ปาปสฺส น มตฺตํ อากมิตฺสตี ฯ
อุทพินฺทุนิปเตน อุทกฺุมโกปี ปฺรูตี
ปฺรูตี พาโล ปาปสฺส โลกํ โลกํปี (๑) อัจฉินฺนตี ฯ
ตตฺถ มววมณฺเณถาตี น อวชานเยยฺย ฯ ปาปสฺสชาติ

ปาปี ฯ น มตฺตํ อากมิตฺสตีตี อปฺปมตฺตกํ เม ปาปี
กตํ กทา เอตํ วิปจฺฉิตฺสตีตี เอวํ ปาปี นาวชานเยยฺยตี
อตุโล ฯ อุทกฺุมโกปีตี เทเว วสฺสนฺเต มุขํ วิวริตฺวา
จปีตี ยงฺกิญฺจि กุลาถาชนํ ยถา เอเกกสฺสาปี อุทกพินฺทุโน
นิปาเตน อนุพฺพเพน ปฺรูตี เอวํ พาลปฺุคฺคโล โลกํ
โลกมฺปี ปาปี อัจฉินฺนโต [๒] วทฺเตนฺโต ปาปสฺส ปฺรูตีเยวตี
อตุโล ฯ

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปฺณิสฺสุ ฯ
สตฺถาปี อชฺโฆกาเส เสยฺยํ สนฺนริตฺวา ปฏฺฐิปากตํ อกโรนฺโต อิทนฺนาม อापชฺชตีตี ลิกฺ
ขาปทํ ปณฺญาเปสีตี ฯ

อสนฺยตฺตปริกฺขารภิกฺขุวตฺถุ ฯ

#๑. สี. ย. โลกโลกมฺปี ฯ

#๒. สี. ย. เอตฺถนฺตเร กโรนฺโตตี ทิสฺสตี ฯ

พิพาลปทกเสฏฺฐจิวตุล

มววมณฺเณถ ปุณฺณสฺสาติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน
วิหรนุโต พิพาลปทกเสฏฺฐี อารพุก กเถสิ ฯ

เอกสฺมี หิ สมเย สวตฺถิ วาสีโน วคฺคพฺนฺเชน(๑) พุทฺธปฺ-
ปฺมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทานํ เทนฺติ ฯ อเถกทิวสํ สตุถา
อนฺุโมทนํ กโรนฺุโต เอวมาห อฺุปาสกา อิเชกฺจฺโจ อตุตฺนา
ทานํ เทติ ปรี น สมาทเปติ โส นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตญฺจฺจฺจฺจ
โภกสมฺปทํ ลภติ โน ปรีวารสมฺปทํ เอกฺจฺโจ อตุตฺนา ทานํ
น เทติ ปรี สมาทเปติ โส นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตญฺจฺจฺจ
ปรีวารสมฺปทํ ลภติ โน โภกสมฺปทํ เอกฺจฺโจ อตุตฺนา จ
ทานํ น เทติ ปรีญจ น สมาทเปติ โส นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตญฺจฺจ
โน (๒) โภกสมฺปทํ ลภติ โน ปรีวารสมฺปทํ วิมาสาโท หุตฺวา
วิจฺรติ เอกฺจฺโจ อตุตฺนา จ ทานํ เทติ ปรีญจ สมาทเปติ
โส นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตญฺจฺจฺจ โภกสมฺปทญฺจ ลภติ ปรีวาร-
สมฺปทญฺจจติ ฯ อเถโก ปณฺุฑิตปฺรีโส ตํ ชมฺมเทสนํ สตุถวา
อโห อจฺฉริยมิทํ การณํ อหนฺุทานิ อุกฺขสมฺปตฺติสํวตฺตนิกํ
กมฺมํ กริสฺสามิตี จินฺุเตตฺตวา สตุถาริ อญฺุจาย คมนกาเถ
อาห ภนฺุเต เสว อมฺุหากิ ภิกฺขํ คณฺุหเถติ ฯ กิตฺตเกหิ
ปนฺุเต ภิกฺขุหิ อตุโถติ ฯ สพฺุเพหิ ภิกฺขุหิ ภนฺุเตติ ฯ
#๑. สฺ. ยฺ. วคฺคพฺนฺเชน ฯ ๒. สฺ. ยฺ. น ฯ

เลมที่ 18 ปาวคคณณนา หนา 20

สตถา อธิวาเสสิ ฯ โสปี คามิ ปวิสิตฺวา อมฺมตาตา มยา
สฺวาตนาถ พุทฺธปฺมุโข ภิกฺขุสงฺโฆ นิมนฺติโต โย ยตฺตกาณิ
ภิกฺขุณิ สกฺโกติ โส ตตฺตกาณิ ยาคฺคาทินิ อตฺถาย ตณฺฑลาทีนินิ
เทตฺถ เอกสฺมี จาเน ปจาเปตฺวา ทานิ ทสฺสามาติ อุกฺโขเสนฺโต
วิจริ ฯ อถ นํ เอโก เสฏฺฐิ อตฺตโน อาปณฺทวาริ สมฺปตฺตํ
ทิสฺวา อยํ อตฺตโน ปโหนเก ภิกฺขุ อนิมนฺเตตฺวา สกฺลคามิ
สมาทเปนฺโต วิจริตีติ กุชฺฌิตฺวา ตยา กหิตฺภาชนิ อหฺราตี
ตีหิ องฺคฺลีหิ กเหตุวา โถเก ตณฺฑุเล อทาสี ตถา มุคฺเค
ตถา มาเสติ ฯ โส ตโต ปฏฺจาย พินฺทปทกเสฏฺฐิ นาม
ชาโต ฯ สปริพฺชาณิตาทีนินิ เทนฺโตปี ทรัพฺยทกกณฺณิกิ กุญฺ
ปฏฺจิปิตฺวา เอกโต นํ (๑) กตฺวา พินฺทํ พินฺทํ ปคฺขรฺาเปนฺโต
โถกเมว อทาสี ฯ อุปาสโก อวเสเสหิ ทินฺนํ เอกโต
กตฺวา อิมินา ทินฺนํ วิสฺสเยว อคฺคเหสิ ฯ โส เสฏฺฐิ ตสฺส
กิริยํ ทิสฺวา ก็ นฺ โข เอส มยา ทินฺนํ วิสุ คณฺหาตีติ
จินฺเตตฺวา ตสฺส ปจฺจโต เอกิ จุพฺพฏฺจากิ ปหิณฺนิ คจฺฉ
ยํ เอส กโรตี ตํ ชานาหิตี ฯ โส คนฺตฺวา เสฏฺฐิสฺส
มหปฺผลํ โหตฺติ ยาคฺคตฺตปฺวานิ อตฺถาย เอกิ เทว ตณฺฑุเล
ปฏฺจิปิตฺวา มุคฺคมาเสปี เตลพฺชาณิตาทีพินฺทูนินิปี สพฺพภาชเนสฺ
ปฏฺจิปิ ฯ จุพฺพฏฺจากิ คนฺตฺวา เสฏฺฐิสฺส อาโรเจสิ ฯ ตํ
#๑. ส. ย. โภณิ ฯ

เลมที่ 18 พิพาลปทกเสฏฐิจิวตถ หนา 21

สุตฺวา เสฏฐี จินฺเตสิ สเจ เม โส ปริมชฺเฒ อวณฺณ
ภาสิสฺสตี มม นาม กหิตมตฺเตเยว นํ ปหริตฺวา มาเรสุสามีติ
นิวาสนนฺตเร จูริกํ พนฺธิตฺวา ปฺนทิวเส คนฺตฺวา ภตฺตคฺเค
อฏฺฐาสิ ฯ โส ปฺริโส พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปรีวิสิตฺวา
ภควนฺตํ อหา ภนฺเต มยา มหาชนํ สมากเปตฺวา อิทํ
ทานํ ทินฺนํ ตตฺถ สมากปิตา มนุสฺสา อตฺตโน พเลน
พฺหุณีปี โถกานีปี ตณฺฑุลาทีนํ อทฺสู เตสํ สพฺเพสํ มหปฺผลํ
โหตฺติ ฯ ตํ สุตฺวา เสฏฐี จินฺเตสิ อหํ อสุเกน นาม
อจฺจราย กณฺ्हิตฺวา ตณฺฑุลาทีนํ ทินฺนानีติ มม นาม
กหิตมตฺเต อิมํ มาเรสุสามีติ อากโต อยมปฺน สพฺพสงฺกาหิกํ
กตฺวา เยหิปี นาฬิกาทีนํ มินิตฺวา ทินฺนํ เยหิปี อจฺจราย
คเหตุวา ทินฺนํ สพฺเพสํ มหปฺผลํ โหตฺติ วทติ สจาหํ เอวรูป
น ขมาเปสุสามิ เทวทณฺโฑ เม มตฺถเก ปติสฺสตีติ ฯ โส
ตสฺส ปาทมฺเฒ นิปฺชชิตฺวา ขมาหิ เม สามีติ อหา กิมิทนฺติ
จ เตน ปุณฺโฑ สพฺพนฺตํ ปวตฺตี อารโจะสิ ฯ ตํ กิริยํ ทิสฺวา
สตุลา กิมิทนฺติ ทานเวຍยาวဂ္ဂิกํ ปุจฺฉิ ฯ โส อติตทิวสโต
ปฺฐจาย สพฺพิ ตํ ปวตฺตี อารโจะสิ ฯ อถ นํ สตุลา เอว
กิริ เสฏฐีติ ปุจฺฉิตฺวา อาม ภนฺเตติ วุตฺเต อฺปาสก
ปฺญญํ นาม อปฺปกนฺติ น อวมณฺณิตพฺพิ มาทิสพฺพุทฺธปฺปมฺขสฺส
ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทานํ ทตฺวา อปฺปกนฺติ น อวมณฺณิตพฺพิ ปณฺจทิต-

เล่มที่ 18 ปาปวคคณณนา หน้า 22

ปฐิสทา หิ ปุณณัณ กโรนุตา วิวณฺณมุขภาชนั วิย อุตเทน

อนุกุกเมน ปุณณเณน ปุณฺณติเยวาทิ วตฺวา อนุสนฺธิ ฆณฺเณตฺวา

ธมฺมึ เทเสนุโต อิมึ คาทมาห

มววมณฺเณถ ปุณฺณสฺส น มตฺตึ อากมิสฺสตี ฯ

อุทพินฺทุนิปาเตน อุทกฺกมุโกปี ปุริตี

ปุริตี ธีโร ปุณฺณสฺส โถกั โถกัปี อัจฉินฺนตี ฯ

ตสฺสตฺโถ ปณฺฑิตมฺนุสฺโส ปุณฺณัณ กตฺวา อปฺปมตฺตกั

มยา ปุณฺณัณ กตึ น มตฺตึ วิปากวเสน อากมิสฺสตี เอวั ปริตฺตกั

กมฺมึ กหึ มั ทกฺขิสฺสตี อหึ วา ตั กหึ ทกฺขิสฺสามี กทา

เอตึ วิปจฺจิสฺสตีตี เอวั ปุณฺณัณ มววมณฺเณถ น อวชานเณยฺย ฯ

ยถา หิ นิรฺนตฺริ อุทกพินฺทุนิปาเตน วิวริตฺวา จปีตึ กุลาลภาชนั

ปุริตี เอวั ธีโร ปณฺฑิตปุริโส โถกั โถกมุปี ปุณฺณัณ อัจฉินฺนโต

ปุณฺณสฺส ปุริตีตี ฯ

เทสนาวसानเ โส เสณฺุจึ โสตาปตฺตตีผลึ ปาปุณฺนิ ฯ

สมฺปตฺตปริสายปี สาคฺคิกา ธมฺมเทสนา อโหสีตี ฯ

พิพาลปทกเสณฺุจิวตฺถุ ฯ

มหาชนวณิชาตฺถ

วณิชาว ภิยฺ มคฺคณฺติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตุถา เชตวน
วิหรนฺโต มหาชนวณิชา อารพฺภ กเถสิ ฯ

ตสฺส กิร วณิชาสฺส เคเห ปญฺจสตา โจรา โอตาริ
คเวสมานา [โอตาริ] น ลภีสุ ฯ อปเรน สมเยน โส วณิชา
ปญฺจสทกฺกสถานิ ภณฺทสฺส ปุเรตฺวา ภิกฺขุณฺโณ อาโรจาเปสิ
อหํ อสฺสกุจฺจานนฺนาม วณิชาชาย กจฺฉามิ เข อยฺยา ตํ
จํานํ คนฺตุกามา เต นิกฺขมฺนฺตุ มคฺเค ภิกฺขาเย น
กิลมิสฺสสนฺตีติ ฯ ตํ สตุตฺวา ปญฺจสตา ภิกฺขุ เตน สทฺธิ มคฺคํ
ปฏฺธิปชฺชิสฺสุ ฯ เตปิ โจรา โส กิร วณิชา (๑) นิกฺขนฺโตติ
คนฺตุวา อฏฺฐวียํ อฏฺฐจฺสู ฯ วณิชาปิ คนฺตุวา อฏฺฐวีมุเข เอกสฺมี
คามเม นิवासํ คเหตฺวา เทวตโย ทิวเส โคนฺสทกฺกาทีนํ
สํวิทฺหติ(๑) เตสมฺปน ภิกฺขุณฺโณ นินพทฺธํ ภิกฺขํ เทติเยว ฯ โจรา
ตสฺมี อติจฺริยาเยนฺเต กจฺจ ตสฺส นิกฺขมฺนทิวสํ ญตฺวา เอหิตี
เอกํ ปุริสํ ปหิณฺสีสุ ฯ โส ตํ คามํ คนฺตุวา เอกํ สหายกํ
ปุจฺจสิ กทา วณิชา นิกฺขมิสฺสตีติ ฯ โส ทฺวิหตีหจฺเจนาติ
วตฺวา กิมตฺถมฺปน ปุจฺจสิตี อาห ฯ อถสฺส โส มยํ
ปญฺจสตา โจรา เอตสฺส อตฺถาย อฏฺฐวียํ จิตาติ อาจิกฺขิ ฯ
อิตโร เตนหิ กจฺจ สีนํ นิกฺขมิสฺสตีติ ตํ อโยเชตฺวา กิณฺนุ
#๑. สී. ย. วณิชาชาย ฯ ๒. สํวิทฺหิ ฯ

เล่มที่ 18 ปาปวคควณณา หน้า 24

โฆ โจรเ วาเรมิ อุทาหุ วาณิชนุตติ จินเตตฺวา ก็ เม
โจเรหิ วาณิฆํ นิสฺสาย ปญฺจสตา ภิกฺขุ ชีวนุตติ วาณิซฺส
สญฺญํ ทสฺสามิตฺติ ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา กทา คมิตฺสเถตติ
ปฺจุจฺจิตฺวา ตตฺยทิวเสตติ วุตฺเต มยฺหํ วจฺนํ กโรธ อฏฺฐวียํ
กิริ ตุมฺหากํ อตฺถาย ปญฺจสตา โจรา จิตา มา ตาว
คมิตฺเถตติ ฯ ตฺวํ กถํ ชานาสีตติ ฯ เตสํ อนฺตเร มม สหาโย
อตฺถิ ตสฺส เม กถาย ฅาตฺนุตติ ฯ เตนฺหิ ก็ เม เอตฺโต
กเตน นีวตฺติตฺวา เกหเมว คมิตฺสามิตฺติ ฯ ตสฺมี จิรายนฺเต
ปฺน เตหิ โจรเหิ ปหิโต ปฺริโส อาคนฺตฺวา ตํ สหายกํ
ปฺจุจฺจิตฺวา ตํ ปวตฺตี สุตฺวา นีวตฺติตฺวา กิริ เกหเมว
คมิตฺสตีตติ คนฺตฺวา โจรานํ อาโรเจสสิ ฯ ตํ สุตฺวา โจรา
ตโต นิกฺขมิตฺวา อิตฺรสมฺมี มคฺเค อฏฺฐจฺสุ ฯ ตสฺมี จิรายนฺเต
ปฺนปฺปิ เต โจรา สหายกสฺส สนฺติเก ปฺริสํ เปเสสฺสุ ฯ
โส เตสํ ตตฺถ จิตฺภาวํ ฅตฺวา ปฺน วาณิซฺส อาโรเจสสิ ฯ
วาณิโฆ อิทาปี เม เวกฺลลํ นตฺถิ เอวํ สนฺเต เนว
เอตฺโต คมิตฺสามิ น อิตฺโต อีเชว ภวิสฺสามิตฺติ ภิกฺขุณฺํ สนฺติกํ
คนฺตฺวา อาห ภนฺเต โจรา กิริ มํ วิลุมฺปีตฺกามา มคฺเค
จตฺวา อิทานิ ปฺน นีวตฺติสฺสตีตติ สุตฺวา อิตฺรสมฺมี มคฺเค
จิตา อหํ เอตฺโต วา อิตฺโต วา อคนฺตฺวา โถกํ อีเชว
ภวิสฺสามิ ภทฺนตา อีช วสิตฺกามา วสนฺตุ คนฺตฺกามา
อตฺตโน รุจฺยา คจฺจนฺตฺตติ ฯ ภิกฺขุ เอวํ สนฺเต มยฺ นีวตฺติสฺสามาติ

เลมที่ 18 มหาชนวาณิชาตถุ หนา 25

วาณิชา อาปจจิตวา ปุนทิวเส สาวตถิ คนุตวา สตุถาริ
วนุทิตวา นิสิติสุฯ สตุถา กิ ภิกขเว มหาชนวาณิเชน
สทฐี น คมิตถาติ ปุจจิตวา อาม ภนเต มหาชนวาณิชาส
วิลุมปนตถาย ทวีสุปี มคฺเคสุ โจรา ปริยญฺจิสฺสุ เตน โส
ตตถเว จิตโต มยมปน ตํ อาปจจิตวา อากตาติ วุตเต
ภิกขเว มหาชนวาณิชา โจรานํ อตถิตาย มคฺคํ ปรีวชเชติ
ชีวิตุกาโมปี ปุริโส หลาหลํ วิสํ ปรีวชเชติ ภิกขุณาปี ตโย
ภวา โจเรหิ ปริยญฺจิตมคฺคสทิสาทิ ฌตฺวา ปาปี ปรีวชเชตุ
วญฺญตฺติติ วตฺวา อนุสนฺธิ ฌญตฺวา ฌมมํ เทเสนโต อิม
คาถมาห

วาณิชา ภิยฺ มคฺคํ อปฺปสตุโถ มหฺทฺชโน

วิสํ ชีวิตุกาโมว ปาปานี ปรีวชเชติฯ

ตตฺถ ภยนฺติ ภายิตพฺพํ โจเรหิ ปริยญฺจิตตฺตา

สปรปฺภิกฺขนฺติ อตฺถโถฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ ยถา มหฺทฺชโน

วาณิชา อปฺปสตุโถ สปรปฺภิกฺขม คคฺคํ ยถา [๑] ชีวิตุกาโม

หลาหลํ วิสํ ปรีวชเชติ เอวํ ปญฺจทิตโต ภิกขุ อปฺปมตฺตกาณิปี

ปาปานี ปรีวชเชยฺยติฯ

เทสนาวसानเ เต ภิกขุ สห ปฺภิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ

ปาปณฺิสฺสุฯ สมฺปตฺตมหาชนสฺสาปี สาทฺถิกา ฌมมเทสนา

อโหสิตฺติฯ

มหาชนวาณิชาตถุฯ

๑. ส.ย.เอตฺถนฺตเร จาติ ทิสฺสติฯ

กุกกุกมิตตวตถ

ปานิหมิ เจ วโณ นาสุสาคิ อิมิ ชมมเทศนํ สตุถา
เวพฺพเว วิหรนฺโต กุกกุกมิตตุนนาม เนสาํ อารพฺภ กเถสิ ฯ
ราชคเห กิเรกา เสฏฺฐิฉีตา วยปฺปตฺตา สตุตฺถุมิกสฺส
ปาสาทสฺส อูปริกพฺเภ อารกฺษณตฺถาย เอกํ ปริจาริกํ ทตฺวา
มาตาปิตฺตฺหิ วาสियมานา เอกทิวถํ สายณฺหสมเย วาตปาเนน
อนฺตรวีถิ โอลิเกนฺตี ปญฺจ ปาสตานิ ปญฺจ จ สุตตานิ
อาทาย มิเค วธิตฺวา ชีวมานํ เอกํ กุกกุกมิตฺตํ นาม
เนสาํ ปญฺจ มิคตานิ วธิตฺวา เตถํ มํเสน มหาสกฺกํ
ปฺุเรตฺวา สกฺกฐเร นิสิตฺตฺวา มํถํ วิกฺกิณฺนตฺถาย นครํ
ปวิสนฺตํ ทิสฺวา ตสฺมี ปฏฺิพฺพชฺจิตฺตา หุตฺวา ปริจาริกาย
หตุเถ ปณฺณาการํ ทตฺวา คจฺฉ เอตสฺส ปณฺณาการํ
ทตฺวา คมนกาลํ ฃตฺวา เอหิถิ เปเสสิ ฯ สา คนฺตฺวา
ตสฺส ปณฺณาการํ ทตฺวา ปุจฺฉิ กทา คมิสฺสสีติ ฯ อชฺช
มํถํ วิกฺกิณฺนิตฺวา ปาโตว อสฺสกทฺวาเรน นาม นิกฺขมิตฺวา
คมิสฺสามิถิ ฯ สา เตน กถิตํ กถิ สุตฺวา อาคนฺตฺวา ตสฺสา
อาโรเจสิ ฯ เสฏฺฐิฉีตา อตฺตนา คเหตุพฺพชฺตุตฺถกํ วตฺถาภรณฺชาตํ
ถํวิทฺทิตฺวา ปาโตว มลिनวตฺถํ นิวาเสตฺวา กุกฺก อาทาย
ทาสีหิ สทฺฐี อุกถิตฺถํ คจฺฉนฺตี วิย นิกฺขมิตฺวา ตํ จานํ
คนฺตฺวา ตสฺสาคมนํ โอลิเกนฺตี อฏฺฐาสิ ฯ โสปี ปาโตว

เลมที่ 18 กุกกภูมิตตวตถ หนา 27

สกกั ปาเชนโต นิกขมิฯ สปิ ตสส ปจจโต ปายาสีฯ
โส ตั ทิสวา อหิ ตั อตฺตโน นาม ชีตาติ น
ชานามิ มา มั ออนุพันธิ อมฺมาติ อาหฯ น มั ตฺว
ปกุโกสสิ อหิ อตฺตโน ชมฺมตาย อากจฺจามิ ตฺว ตฺนหิ
หุตฺวา อตฺตโน สกกั ปาเชหิตีฯ โส ปุณฺปุณฺนี ตั
นิวาเรตีเยวฯ อถ นั สวา อาห สิริ นาม อตฺตโน
สนฺตีกั อากจฺจนฺตี นิวาเรตฺตุน วฏฺฏตีติฯ โส ตสฺสา
นิสฺสัสนฺเตน อตฺตโน อากมณฺเณ อตฺวา ตั สกกั อาริเปตฺวา
อคมาสีฯ ตสฺสา(๑) มาตาปิตโร อิตฺตจิตฺโต จ ปริเยสาเปตฺวา
อปสฺสนฺตา มตา ภวิสฺสตีติ มตฺกภตฺตึ กรีสุฯ สปิ เตน
สทฺธิ สํวาสมนฺวาย ปฏฺิปาฏฺิยา สตฺต ปุตฺเต วิชายิตฺวา เต
วยฺยปฺตฺเต อรพฺนฺชเนน พนฺธิฯ

เอกทิวสั (๒) สตฺถา ปจฺจสฺสมเย โลกั โวลเณโต
กุกกภูมิตฺตึ สปุตฺตึ สสฺสนิถึ อตฺตโน ฌานชาลสฺส อนฺโต
ปวิฏฺฐั ทิสวา กิณฺนุ โข เอตฺนฺติ อฺปฺชาเรนฺโต เตสั [๓]
โสตาปตฺติมคฺคสฺส อฺปนฺนิสฺสยั ทิสวา ปาโตว ปตฺตจิรมาทาย
ตสฺส ปาสฏฺจานัน อคมาสีฯ ตัทิวสั ปาเส พนฺโธ เอกมิโคปิ
นาโหสิฯ สตฺถา ตสฺส ปาสมฺมุเล ปทวลณฺชั ทสฺเสตฺวา
#๑. สี. ย. ตสฺสาปีฯ ๒. สี. ย. อเอกทิวสัฯ
#๓. สี. ย. เอตฺถนฺตเร ปณฺณรสนฺนมฺปีติ ทิสฺสตีฯ

เลมที่ 18 ปาปวคคณณนา หนา 28

ปรโต เอกสส คุมพสส เหฏฐาณาย นิสิตีฯ กุกกภูมิตโต
ปาโตว ฐนุ อาทาย ปาสฏฐานัน คนตุวา อาทิตโต ปฏฐาย
ปาเส โอโลกยมาโน ปาเส พทฐิ เอกมปิ มิค อทิสวา
สตถุ ปทวลลชฺช อททสฯ อถสส เอตทโหสิ โโก มยหิ
พทฐมิเค โมเจนโต วิจรตตีฯ โส สตถริ อาฆาตฺ พนุชิตฺวา
คจณฺโต คุมพมุเล นิสินนํ สตถาริ ทิสฺวา อิมินา มม
มิกา โมจิตา มารเสสสามิ นนฺติ ฐนุ อากทฺฐิตฺฯ สตถา
ฐนุ อากทฺฐิตฺฺ ทตฺวา วิสฺสชฺเชตฺ ณาทาสีฯ โส สริ
วิสฺสชฺเชตฺมปิ โอโรเปตฺมปิ อสกโกนฺโต ผาสูกาหิ
ภิชฺชนฺตีหิ วिय มฺขโต เขเพน ปกฺมรณฺเตน กิลนฺตรูปิ อฏฐาสีฯ
อถสส ปุตฺตา เกหิ คนตุวา ปิตา โน จิรายตี กิ นุ
โฆติ วตฺวา คจณฺถ ตาตา ปิตุ สนฺติกนฺติ มาตรา เปสิตา
ฐนฺนิ อาทาย คนตุวา ปิตริ ตถาจิตฺ ทิสฺวา อัย โน
ปิตุ ปจฺจามิตฺโต ภวิสฺสตีติ สตฺตปิ ชนา ฐนฺนิ อากทฺฐิตฺวา
พทฺฐานฺภาเวน ยถา เนลฺล ปิตา จิตฺโต ตเถว อฏฐิสฺสุฯ
อถ เนลฺล มาตา กิ นุ โฆ ปิตา ปุตฺตา จิรายนฺตีติ
สตฺตหิ สฺมุณฺสาหิ สทฺฐี คนตุวา เต ตถาจิตฺเต ทิสฺวา กสฺส
นุ โฆ อิเม ฐนฺนิ อากทฺฐิตฺวา จิตาติ โอโลเกนฺตี สตถาริ
ทิสฺวา พาหา ปคฺคยฺห มา เม ปิตริ นาเสถ มา เม
ปิตริ นาเสถาติ มหาสทฺทมกาสิฯ กุกกภูมิตฺโต ตํ สทฺทํ

เลมที่ 18 กุกกณุมิตตวตถ หนา 29

สตฺวา จินฺตลล นกฺโข วตฺมฺหิ สฺสโร กิร เม เอส อโห
มยา ภาริยํ กมฺมํ กตฺนฺติ ฯ ปุตฺตาปิสฺส อຍ္ယโก กิร
โน เอส อโห ภาริยํ กมฺมนฺติ จินฺตยีสฺส ฯ กุกกณุมิตฺโต อຍ္
สฺสโร เมติ เมตฺตจิตฺตํ อပ္ပจฺเจเปตี ฯ ปุตฺตาปิสฺส อຍ္ယโก
โนติ เมตฺตจิตฺตํ อပ္ပจฺเจပ္ပตี ฯ อถ เนลํ มาตา เสฏฺฐิဇိတာ
จိပ္ပိ ဇနုဏိ ဂဘုဗေတုာ ပိတၠိ မေ ဘမာပေတုာ အာဟံ ဟံ
တတုာ တေလံ မုဘုဇိတုာ (၁) ဇတုာ ဇနုဏိ အတုာတေတုာ အာဟံ ဟံ
တပုဗ္ဗေ တတုာရံ ဘုဒ္ဓိတုာ ဘမတုာ နို ဂနုဇတိ ဘမာပေတုာ
အေကမ္မန္တံ နိဇိတိဇ္ဇိတုာ အထ နေလံ တတုာ အနုပ္ပုပ္ဖိကဏ္ဍံ ဂဇေတိ ဟံ
တေတုာဘေတုာ ကุกကณုမိတုာ တတုာ ပုတုာတေတုာ ဧဝံ တုာတေတုာ ဧ
အတုာပညတ္တမ္မေ တေတုာပညတ္တမ္မေ ပညတ္တမ္မေ ဟံ တတုာ ပညတ္တမ္မေ
အတုာဘေတုာ ပညတ္တမ္မေ ဘိဟာရံ အတုာတေတုာ အထ နံ အာနုဘုဒ္ဓိတုာ
ပုဇ္ဇိ အဘုဒ္ဓိ ဂနုဇတိ ဂနုဇတိ ကမ္မိတုာတေတုာ ကุกကณုမိတုာတေတုာ တတုာ
အာနုဘုဒ္ဓိတုာ ပာဏာတိပါတကမ္မေတုာ ဝါ ဂနုဇတိ အကုာဂို
ကတုာတေတုာ အာမ အာနုဘုဒ္ဓိ တေ အတုာပညတ္တမ္မေ အညတ္တမ္မေ
ပညတ္တမ္မေ တေတုာ တတုာ နိက္ခမ္မေ တတုာ ပာဏာတိပါတကမ္မေတုာ
အကုာဂို အာတုာတေတုာ ဂိက္ခမ္မေ အာဟံတုာ နန္ဒ ဂနုဇတိ ဂရိယာပိတုာ
အတုာတေတုာ အာမ ဂိက္ခမ္မေ တေ ဂုဇတေတုာ ဂုဇတေတုာ တတုာ
တေတုာပညတ္တမ္မေ ပညတ္တမ္မေ ဂိက္ခမ္မေ ဂနုဇတိ တတုာပညတ္တမ္မေ
#၁. မုဘုဇိတုာတေတုာ ပတေတုာ ဂဝိတုာတေတုာ ဟံ

เลมที่ 18 ปาปวคควณณา หนา 30

กิริ ภริยา กุมาริกกาเลเยว โสตาปตติผลั ปตฺวา ตสฺส เคหิ
คนฺตฺวา สตฺต ปุตฺเต ลภิ สว เอตฺตํ กาลิ สามีเกน
ชนฺุ อหฺร สเร อหฺร สตฺตี อหฺร สฺถลิ อหฺร
ชาลิ อหฺรติ วุจฺจมานา ตานิ อทาสิ โส ตาย
ทินฺนานิ อาทาย คนฺตฺวา ปาณาติปาตํ กโรติ (๑) ที นุ โข
โสตาปนฺนานิ ปาณาติปาตํ กโรนฺตีติ ๑ สตฺถา อากนฺตฺวา
กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺนินฺนาติ ปุจฺจิตฺวา
อิมาย นามาทิ วุตฺเต น ภิกฺขเว โสตาปนฺนา ปาณาติปาตํ
กโรนฺติ สว ปน สามีกสฺส วจฺนํ กโรมีติ ตถา อกาสิ
อิทํ คเหตุวา เอส คนฺตฺวา ปาณาติปาตํ กโรตฺติ ตสฺสา
จิตฺตํ นตฺถิ ปาณิตลสฺมี หิ วณฺเ อสติ วิสิ คณฺหนตฺส
ตํ วิสิ อนุทฺทํ น สกโกติ เอวเมว อกฺุสสเจตนาเย อภาเวน
ปาปํ อกโรนฺตสฺส ชนฺุอาทีนํ นีหริตฺวา ททโตปิ ปาปํ
นาม น โหตีติ วตฺวา อนุสนฺธิ จมฺเฏตฺวา ชมฺมํ เทเสนฺโต
อิมิ คถมาห

ปาณิมฺหิ เจ วโณ นาสฺส หเรยฺย ปาณินา วิสิ
นาพฺพณฺ์ วิสมนฺุเวติ นตฺถิ ปาปํ อกฺุพฺพโตติ ๑
ตตฺถ นาสฺสาติ น ภเวยฺย ๑ หเรยฺยาติ หริตฺถุ
สทฺกฺุณฺเย ๑ กิการณา ยสฺมา นาพฺพณฺ์ วิสมนฺุเวติ ๑ อพฺพณฺ์
๑. อกาสิตี ยุตฺตตรํ ๑

เลมที่ 18 กุกกภูมิตตวตถ หนา 31

หิ ปาณิ วิสั อนุเวตุ น สกโกติ เอวเมว ธนุอาทีนิ
นีหริตุวา เทนตตสสาปี อกุตตเจตนาช อภาเวน ปาปี อกุกพโต
ปาปี นาม นตถิ อพพณิ หิ ปาณิ วิสั วิช นาสส
จิตตัม ปาปี อนุคจจตีติ ฯ
เทสนาวसानะ พหุ โสตาปตตีผลาทีนิ ปาปญีสุ ฯ
อปเรณ สมเยน ภิกขุ กถิ สมภูจจาเปตุ โโก นุ
โฆ กุกกภูมิตตสส สปตตสส สสณิสสส โสตาปตตีมคคสส
อุปนิสสโย เกณ การณน เอส เนสาทกเถ นิพพตโตติ ฯ
สตุถา อากนตุวา กาย นุตถ ภิกขเว เอตธี กถาย
สนนินินนาติ ปุจจิตวา อิมาย นามาติ วุตเต ภิกขเว
อตีเต กสสพทสพลสส ชาตุเจตียิ สัวิทหนตา เอวมาหุสุ ที
นุ โฆ อิมสส เจตียสส มตติกา ภวิสสตี ที อุกกนุติ ฯ
อถ เนสั เอตทโทสิ หริतालมนโนสีลา มตติกา ภวิสสตี
ตिलเตลั อุกกนุติ ฯ เต หริतालมนโนสีลา โกญญेतวา ตिलเตเลน
สัสนนิตวา อิกุกกาย ฆญญेतวา สวณณน ขจิตวา อนุโต
จินีสุ ฯ พหิมุเข ปน เอกกนสวณณนิญจกาว อहेสิ ฯ เอกกา
สตสสสคคณนิกา อโทสิ ฯ เต ยาว ชาตุนิธานา เจตีย
นิญจเต จินตียีสุ ชาตุนิธานกาเถ พหุณา ธเนน อตุโถ
กนุ โฆ เขญจกั กโรมาติ ฯ อเถโก कामवासी सेगुजि ओह
खेगुजो गो भविससामिती चातुनिथानगुजाने ऐकं हिरण्यगोणी

เลมที่ 18 ปาปวคคณณนา หนา 32

ปกขิปิ ๑ ตํ ทิสฺวา รณฺจวาลีโน อํยํ นครเสณฺจิสฺสํ ฐนเมว
สํหรัตี เอวารุเป เจตฺตเย เซณฺจโก ภาวิตฺตํ น สกฺโกติ คามวาลี
ปน โกณฺจิสฺสนํ ปกขิปิตฺตวา เซณฺจโกว ชาโตติ อุชฺฌายีสฺสํ ๑
โส เตสํ กถํ สุตฺตวา อหํ เทว โกณฺจโย ทตฺตวา เซณฺจโก
ภาวิสฺสามิตฺติ เทว โกณฺจโย อทาสี ๑ อิตโร อหเมว เซณฺจโก ภาวิสฺสามิตฺติ ติสฺโส โกณฺจโย อทา
ลี ๑ เอวํ วทฺตเมตฺตวา
นครวาลี อณฺจ โกณฺจโย อทาสี ๑ คามวาลีโน ปน เกเห
นวโกณฺจิสฺสนเมว อตฺถิ นครวาลีโน จตฺตวาฬิสโกณฺจิสฺสนํ ตสฺมา
คามวาลี จินฺตเตสิ สจําหํ นว โกณฺจโย ทสฺสามิ อํยํ
ทส โกณฺจโย ทสฺสามิตฺติ วกฺขตี อถ เม นินฺทฺชนภาโว
ปณฺณายิสฺสตีตี ๑ โส เอวมาห อหํ เอตฺตํ ฐนํ ทสฺสามิ
สปรุตฺตทวารो จ เจตฺตยสฺส ทาโส ภาวิสฺสามิตฺติ สตฺต ปุตฺเต
สตฺต สุนฺนิตฺตโย ภริยญจ กเหตุวา อตฺตนา สทฺธิ เจตฺตยสฺส
นินฺยยาเทสิ ๑ รณฺจวาลีโน ฐนํ นาม สกฺกา อุปฺปาเพตฺตํ
อํยมฺปน สปรุตฺตทวารो อตฺตานํ นินฺยยาเทสิ อํยเมว เซณฺจโก
โหตฺตตี ตํ เซณฺจกํ กรีสฺสํ ๑ อิตฺติ เต โสฬสปี ชนา
เจตฺตยสฺส ทาสา อเหตุ ๑ รณฺจวาลีโน ปน เต ภูชิสฺเส
กรีสฺส (๑) ๑ เอวํ สนฺเตปี เจตฺตยเมว ปณฺจคฺคิตฺตวา ยาวตายุกํ
จตฺตวา ตโต จุตฺตา เทวโลเก นินฺพพตฺตีสฺสํ ๑ เตสฺส เอกํ พุทฺชนฺตรํ
#๑. สี. ย. อํกํ ๑

เลมที่ 18 กุกกุกมิตตวตถุ หนา 33

เทวโลก เวสนเตสุ อิมสมิ พุทฐปปาเท ภริยา ตโต จิตฺวา
ราชคเห เสฏฺฐิโน ชีตา หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ สา กุมาริกา ว
หุตฺวา โสตาปตฺติผลํ ปาปุณฺนิ ฯ อทิสฺสจฺจสฺส ปน ปฏิสฺสนฺธิ
นาม ภริยาติ ตสฺสา สามิโก สมฺปรีวตฺตมาโน คนฺตฺวา
เนสาทกุเล นิพฺพตฺติ ฯ ตสฺส สห ทสฺสเนเนว เสฏฺฐิชิตรํ
ปฺพุพฺพิเนโห อชฺโฆตฺถริ ฯ วุตฺตมปี เจตํ

ปฺพุเพว สนนฺวิวาเสน ปจฺจุปปนฺนหิตฺเตน วา
เอวนตํ ชายเต เปมํ อฺปปลํว ยโถทเกติ ฯ

สา ปฺพุพฺพิเนเหเน เนสาทกุลํ อคฺมาติ ฯ ปฺพุตฺตาปิสฺสา
เทวโลกา จิตฺวา ตสฺสาเอว กุจฺฉิมฺหิ ปฏิสฺสนฺธิ คณฺหีสฺสุ ฯ
สุณฺนิสาโยปิสฺสา ตตฺถ ตตฺถ นิพฺพตฺติตฺวา วยฺยปฺตฺตา เตสฺสเยว
เลหํ อคฺมฺสฺสุ ฯ เอวํ เต สพฺเพปิ ตทา เจตฺถิยํ ปฏฺชิชฺชุกิตฺวา
ตสฺส กมฺมสฺสทานุภาเวเน โสตาปตฺติผลํ ปตฺตาติ ฯ

กุกกุกมิตตวตถุ ฯ

โกกสนขลุตทกตถ

โย อปปทุมสกต นรสต ทสกตติ อิมม ชมมเทศน
สตุถา เขตวเน วิหรนุโต โกกนนาม สุนขลุตทก อารพภ
กเถสิ ฯ

โส กิร เอกทิวสํ ปุพพณสมเย ธนุ อาทาย
สุนขปริวโต อรณณํ กจจนุโต อนนตรามคเค เอกํ ปินนทจาริก
ภิกขุํ ปินนทาย จรณตํ ทิสฺวา กุชฌิตฺวา กภาพณณนิ เม
ทิฏฺฐโ จ อชช กิณฺจि น ลภิสฺสามิตี จินฺเตนุโต ปกุกามิ ฯ
เถโรปิ คามे ปินนทาย จริตฺวา กตภตฺตกิจฺโจ ปุณ วิหาร
ปายาสิ ฯ (๑) อิตโรปิ อรณฺเณ วิจริตฺวา กิณฺจิ อลภิตฺวา
ปจฺจาคจจนุโต ปุณ เถรํ ทิสฺวา อชฺชาหํ อิมํ กภาพณณณิ
ทิสฺวา อรณฺณํ คโต กิณฺจิ น ลภี อิทานิ เม ปุณปี
อภิมุโข ชาโต สุนเขหิ นํ ขาทาเปสฺสามิตี สณฺณํ ทตฺวา
สุนเข วิสฺสชฺเชสิ ฯ เถโร มา เอวํ กริ อฺุปาสกาตี ยาจิ ฯ
โส อชฺชาหํ ตว สมมุชชีฏตฺตตา กิณฺจิ นาลคฺถํ ปุณปี เม
สมมุชชีภาวํ อากโตสิ ขาทาเปสฺสามิ ตนฺตี วตฺวา สุนเข
อฺุโยเชสิ ฯ เถโร เวเคน เอกํ รุกฺขํ อภिरุหิตฺวา ปุริสฺปฺปมาณ
จानเน นิสฺสิทฺธิ ฯ สุนขา รุกฺขํ ปริวารยีสฺสุ ฯ โกโก คนฺตฺวา
รุกฺขํ อภिरุหโตปี เต โมกฺโข นตฺถิตฺติ สรตฺถณฺแทน เถรสฺส
#๑. สฺ. ย. ปาวิตฺติ ฯ

เลมที่ 18 โกกสุนขลุตทกวดตุ หนา 35

ปาทตเล วิชฌิมิ ๑ เถโร มา เอว กโรหิติ ยาจิเยว ๑ อิตโร
ตสส ยางน อนาคติวา ปุนปุน วิชฌิมิเยว ๑ เถโร เอกสมิ
ปาทตเล วิชฌิมิมาเน ตํ อุกุขิปิตวา ทุตติ โอลมเพติ ๑ ตสมิปี
วิชฌิมิมาเน ตํ อุกุขิปติ ๑ เอวมตส สโต ยางน อนาคติวา
เทวปี ปาทตลاني วิชฌิมิเยว ๑ เถรสส สริริ อุกุกาหิ อาทิตต
วีย อโหสิ ๑ สโต เวทนานวตตี หุตวา สตี ปจจุปฏจาเปตุ
นาสกุขิ ปารุตจิวริ ภตสนตปี น สลลกเขสิ ๑ ตํ ปตมาน
โกกํ สีสโต ปฏจาย ปริกขิปนตเมว ปติ ๑ สุนขา เถโร
ปติโตติ สลณาย จีวรนตริ ปวิสิตวา อตตโน สามิก
ลลจิตวา ขาทนตา อฏจิมตดาวเสถ กิริสุ ๑ สุนขา
จีวรนตริโต นิกขमितวา พหิ อฏจิส ๑ อถ เนถ เถโร
เอกํ สุกขทณทกํ ภลขิตวา ขิปี ๑ สุนขา เถริ ทิสวา
สามิโกว อมเหหิ ขาทิตติ ฌตวา อรณณํ ปวิสีส ๑
เถโร กุกุจจํ อูปาเทสิ มม จีวรนตริ ปวิสิตวา เอส
นฏโจ อโรคํ นุ โข เม สีสนติ ๑ สโต รุกขา โอตริตวา
สตุล สนตีกํ คนตวา อาทิตโต ปฏจาย ตํ ปวตตี
อาโรเจตวา ภนเต มม จิวริ นิสสาย สโต อูปาสโก
นฏโจ กจจิ เม อโรคํ สีส กจจิ เม อตติ สมณภาโวติ
ปจจุ ๑ สตุลา ตสส วจัน สุตวา ภิกขุ อโรคํ ตว
สีล อตติ เต สมณภาโว สโต อปปทภูจสส ปทุสสิตวา

เลมที่ 18 ปาปวคควณณา หนา 36

วินาส ปตโต น เภวลญจ อิทาเนว อตีเตปี อปปทุมจานัน
ปทุมสสิตวา วินาส ปตโตเยวาติ วตวา ตมตถัม ปกาเสนโต
อตีติ อหริ

อตีเต กิร เอโก เวชโซ เวชชกมมตถาย คามัม วิจริตวา
กิลยจิ กมัม อลภิตวา ฉาตชมตโต นิภุมิตวา คามทวาระ
สมพหุเล กุมารเก กิพนเต ทิสวา อิเม สปปเนน ชัมสาเปตวา
ตักิจญิตวา อาหาริ ลภิสสามิติ เอกสมิ รุกขพิเล สีสัม
นีหริตวา นิปนัน สปปัม ทสเสตวา อมโภ กุมารกา เอส
สาลิกโปตโก คณฺหถ นนฺติ อห ๑ อเถโก กุมารโก สปปัม
กิวายัม ทพฺหิ คเหตุวา นีหริตวา ตสฺส สปปภาวัม ญตวา
วิรวนฺโต อวิพฺุเร จิตสฺส เวชชสฺส มตฺถเก จิปี ๑ สปปโป
เวชชสฺส ขนฺธญฺจิกัม ปริกฺขิปีตวา ทพฺหิ ชัมสิตวา ตตฺถเว
ชีวิตกฺขยัม ปาเปสิ ๑ เอวเมส [โกโก สุนขลฺุทโก] ปุพฺุเพปี
อปปทุมจสฺส ปทุมสสิตวา วินาส ปตโตเยวาติ ๑

สตถวา อิมิ อตีติ อหริตวา อนุสนฺธิ ฆญฺเฐตวา ฐมัม
เทเสนโต อิมิ คากมาห

โย อปปทุมจสฺส นรสฺส ทสฺสติ
สฺุทฺทสฺส โปสสฺส อนงฺคณฺสส
ตเมว พาลัม ปจฺเจติ ปาปี
สฺุขุโม รโช ปญฺเญวตฺว ชิตฺโตติ ๑

ตตฺถ อปฺปทภูจสฺสชาติ อตฺตโน วา สพฺพสตฺตทานํ วา
อปฺปทภูจสฺส ๑ นรฺสฺสชาติ สตฺตสฺส ๑ ทฺสฺสตีติ อปรชฺชติ ๑
สฺสทฺสฺสชาติ นรฺปราชฺสเสว ๑ โปสฺสชาติ อิทฺมปี อปรณาการณ
สตฺตทวณฺณเมว ๑ อนนฺจณฺสฺสชาติ นิกฺกิลฺลสฺส ๑ ปจฺเจตีติ
ปฏฺเฐติ ๑ ปฏฺเฐวตฺตติ ยถา เอเกน ปฺริเสน ปฏฺเฐวเต จิตฺ
ปหฺริตฺตคามตฺยา จิตฺโต สฺสขุโม รโช ตเมว ปฺริสํ ปจฺเจติ
ตสฺสเสว อฺปฺริ ปตฺติ เอวเมว โย ปุคฺคโล อปฺปทภูจสฺส
ปฺริสฺส ปาณิปฺปหาราทินิ ททฺนโต ปทฺสฺสติ ตเมว พาลํ
ทิกฺุจฺเวว ฌมฺเม สมฺปฺราเย วา นรฺยาทีสุ วิปจฺจมานํ ตํ
ปาปํ วิปากทฺทฺทวเสณ ปจฺเจตีติ อตฺถโธ ๑

เทสฺนาวสาเน โส ภิกฺขุ อรหฺตฺเต ปตฺติจฺหิ ๑
สมฺปตฺตปฺริสายปี สาคฺถิกา ฌมฺมเทสฺนา อโหสีติ ๑

โภกสุนขลุตทกวตฺถุ ๑

มณิกการกุลุปกตีสตฺเถรวตฺถ

คพุกเมเก อุปปชชนตฺตี อิมํ ชมมเทสนํ สตฺถา เขตวเน
วิหรนฺโต มณิกการกุลุปกํ ตีสตฺเถรํ อารพุก กเถสิ ฯ
โส กิร เถโร เอกสฺส มณิกการสฺส กุเล ทฺวาทส
วสฺसानิ กุณฺชิ ฯ ตสฺมี กุเล ชายปติกา มาตาปิตฺถุจฺจเน
จตฺวา เถรํ ปฏฺิษกฺกีสฺสุ ฯ อเถกทิวถํ [โส] มณิกการโร เถรสฺส
ปรโต มํถํ ฉินฺทนฺโต นิสินฺโน โหติ ฯ ตสฺมี ขณฺเ รชา
ปเสนทิโกสล เอํกํ มณฺิรตฺนํ อิมํ โชวิทฺวา วิชฺฉิตฺวา
ปหฺินฺตฺติ เปเสสิ ฯ มณิกการโร สโลหิตเนว หตฺถเนน ตํ
ปฏฺิษกฺกเหตุวา เปพาย อุปริ จเปตฺวา หตฺถโรวณฺตํ อนุโต
ปาวิสิ ฯ ตสฺมี ปน เคเห โปสาวนฺิยโกณฺจสฺกุณฺเ อตฺถิ ฯ
โส โลหิตคณฺเชน มํสสณฺุณาย ตํ มณฺิ เถรสฺส ปสฺสนฺตฺสเสว
คิลิ มณิกการโร อากนฺตฺวา มณฺิ อปสฺสนฺโต มณฺิ โว
คหฺิโตติ ภริยณฺุจ ชฺิตรณฺุจ ปุตฺตณฺุจ ปฏฺิปาฏฺิยา ปุจฺฉิตฺวา เตหฺิ
น คณฺุหามาติ ฯ วุตฺเต เถเรน คหฺิโต ภวิสฺสตีติ จินฺเตตฺวา
ภริยาย สทฺธิ มนฺุเตสิ เถเรน คหฺิโต ภวิสฺสตีติ ฯ สามี
มา เอวํ อวจ เอตฺตํ กาลิ มยา เถรสฺส กิณฺุจ วชฺฺ
น ทิฏฺุจปฺพุพฺพิ น โส มณฺิ คณฺุหาตีติ ฯ มณิกการโร เถรํ
ปุจฺฉิ ฆนฺุเต อิมสฺมี จานเ มณฺิรตฺนํ ตุมฺุเหหิ คหฺิตนฺุติ ฯ
น คณฺุหามิ อุปาสกาทิ ฯ ฆนฺุเต อีช อณฺุโย นตฺถิ ตุมฺุเหหิเยว

เลมที่ 18 มณการกฏปกตีสตถรวตถ หนา 39

คหิตอ ภวิสตติ เทถ เม มณิรตนนติ ฯ โส ตสมี อสมปฏิจจนเต
ปุน ภริย อาท เถเรเนว มณิ คหิตอ ปีเพตวา น
ปจจิสสามิติ ฯ สามิ มา โน นาเสหิ วริ อมเหหิ ทาสพย(๑)
อุปคนตุ น จ เอวรูป เถริ วตตุนติ ฯ โส สพเพว
มย ทาสพย อุปคจจนตา มณิ น อคฆามาติ รชช
คเหตุวา เถรส สีส เวเจตวา ทณทเกน ฆณฏฐิติ ฯ
เถรส สีสโต จ กณณนาสาหิ จ โลหิต ปคฆริ ฯ อกขินิ
นิกขมนาการปตตทานิ อเหตุ ฯ โส เวทนาปตโต ภูมिय
ปติ ฯ โกลยจ โลहितคณเชน อากนตวา โลหิต ปิวติ ฯ (๒)อด
น มณิกาโร เถเร อุปปุนนโกชเวเคน ตว กิ กรอสิตติ
ปาเทน ปหริตวา จิปี ฯ โส เอกปพาเรนเนว มริตวา
ปวิวตตมาโน ปติ ฯ เถโร ติ ทิสวา อุปาสก สีสเวจัน
ตาว เม สิลลิต กตวา อิม โกลยจ โอลเกหิ มโต วา
โน วาติ ฯ อด น โส อาท เอโส วิย ตวปี
มริสสตีติ ฯ (๓) อุปาสก อมินา [โส] มณิ คิลิตอ สเจ อัย
น มริสสตีติ น เต อหิ มรณโตปี มณิ อากขิสสนติ ฯ โส
ตสส อุทริ ฬาลेतวา มณิ ทิสวา ปเวชนโต สวิคคมานโส
เถรสส ปาทมูเล นิปชชิตวา ฆมถ เม กนเต อชานนเตน
มยา กตุนติ อาท ฯ อุปาสก เนว ตยหิ โทโส อตถิ
#๑. สี. ย. ทาสตติ ฯ ๒. สี. ย. ปิวี ฯ ๓. สี. ย. มราหิติ ฯ

เล่มที่ 18 ปาปวคฺควณณา หน้า 40

น มยฺหิ วฏฺฏสฺเสว(๑)โทโส ขมามี เตติฯ ฆนฺเต สเจ เม
ขมถ ปกคฺคินิยามเนว เม เคเห นิสฺสิตฺตวา ภิกฺขุ คณฺหถาติฯ
อุปาสก นทานาหิ อิตฺโต ปฏฺฐาย ปเรสฺสิ เคหสฺส อนฺนฺโตฉนฺนํ
ปวิสฺสิตฺตมามี อนฺนฺโตเคหปฺปเวสนสฺเสว หิ อัย โทโส อิตฺโต
ปฏฺฐาย ปาทสฺสุ วหนฺเตสฺสุ เคหทฺวารเ จิตฺตว ภิกฺขุ
คณฺหิสฺสิตฺตมามี วตฺตวา ชฺฐงฺคํ สมากาย อิมํ คากฺคมาห

ปจฺจติ มุณีโน ภตฺตํ โถกํ โถกํ กุเล กุเล

ปิณฺฑติกาย จริสฺสิตฺตมามี อตฺถิ ชงฺกมพลํ มมาติฯ (๒)

อิมฉจ ปน วตฺตวา เถโร เตเนว พฺยาธินา นจิริสฺเสว
ปรีนิพฺพายิฯ โกลฺโยจ มณฺนิการสฺส ภริยาย กุจฺฉิสฺสมี ปฏฺฐิตฺตมํ
คณฺหิฯ มณฺนิกาโร กาลํ กตฺตวา นิริเย นีพฺพตฺตติฯ มณฺนิการสฺส ภริยา เถเร มุทฺทิจิตฺตตาย กาลํ
กตฺตวา เทวโลเก นีพฺพตฺตติฯ

ภิกฺขุ สตฺถถาริ เตสฺส อภิสสมฺปราชัย ปุจฺฉิสฺสึฯ สตฺถถา ภิกฺขเว
อิเชกฺจเจ คพฺเพ นีพฺพตฺตตฺตติ เอกฺจเจ ปาปการิโน นิริเย
นีพฺพตฺตตฺตติ เอกฺจเจ กตฺตกฺลฺยาณา เทวโลเก นีพฺพตฺตตฺตติ
อนาสวา ปน ปรีนิพฺพายนฺตฺตติ วตฺตวา อนฺนฺสนฺธิ ฆมฺเฏตฺตวา
ธมฺมํ เทเสนฺนฺโต อิมํ คากฺคมาห

คพฺเพเมเก อุปฺปชฺชนฺติ นิริยํ ปาปกมฺมิโน

สคฺคํ สุกคฺคิโน ынฺติ ปรีนิพฺพนฺติ อนาสวาติฯ

#๑. ส. ย. วฏฺฏสฺเสเวส ๑ ๒. ข. เถร. ๒๖/๓๐๗ ๑

เล่มที 18 ตโยชนวตถุ หน้า 41

ตตถ คพภนติ อธิ มนุสสคพภโว อธิปเปโต ๑ เสสเมตถ
อตุตทานตถเมวาทิ ๑

เทสนาวสานะ พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปุณีสติ ๑

มณิกการกุกติสตุสเตรวตถุ ๑

ตโยชนวตถุ

น อนตลิกเช น สมุททมชเชติ อิมิ ฐมมเทสนิ สตุธา
เชตวเน วิหรนุโต ตโย ชเน อารพภ กเถสิ ๑

สตุถริ กิร เชตวเน วิหรนุเต สมพหุลา ภิกขุ สตุถ
ทสสนตถาย อากจนุตตา เอกิ คามิ ปิณชาย ปวิสสิ ๑
คามวาสินอ เตสิ ปตเต อาทาย อาสนสาลาอ นิสิทาเปตวา
ยาคุชชกั ทตวา ปิณชปาตเวลิ อากมยมานา ฐมมิ สุนนุตตา
นิสิทิสุ ๑ ตสมิ ชเน ภตติ ปจิตวา สุปพยญชเน ปจมานาย(๑)
เอกิสสา อิตถิยา อุตุนโต อคคิชาลา อุกุจหิตวา นทน
คณหิ ๑ ตโต เอกิ ติณกรพิ อุกุจหิตวา ฌายมานิ อากาส
ปกันนทิ ๑ ตสมิ ชเน เอโก กากิ อากาเสน คจนุโต
ตตถ คิว ปเวเสตวา ติณวลลิลิเวจิโต ฌายิตวา คามมชเช
ปติ ๑ ภิกขุ ตั ทิสวา อโห ภาริยิ กมมิ ปสตุถาวโส
กาเกน ปตติ วิปการิ อิมินา กตกมมิ อญญตร สตุถารา
#๑. ส. ย. สุปพยญชนิ ฐูปยมานาย ๑

เลมที่ 18 ปาปวคควณณา หนา 42

โก ชานิสฺสติ สตุถารมสฺส กมมํ ปุจฺจนิสฺสามาติ จินฺนเตตฺวา
ปกฺกมึสฺสุ ฯ

อปเรสฺ (๑) ภิกฺขุณฺํ สตุถุ ทสฺสนตฺถาย นาวํ อภิริยฺห
คจฺจนฺตานํ นาวา สมฺมุตฺตมชฺเฌ นิจฺจลา ว อฏฺฐาสิ ฯ
มนุสฺสา กาทกณฺณินา เอตฺถ ภวิตพฺพนฺติ สลาถํ วิจาเรสฺสุ ฯ
นาวิกสฺส จ ภริยา ปจฺมวเย จิตา ทสฺสนียา สลากา
ตสฺสา ปาปฺณิ ฯ สลาถํ ปุณฺ วิจาเรธาติ วตฺวา ยาวตฺติยํ
วิจายีสฺสุ ฯ ติกฺขตฺตมฺปิ ตสฺสาเยว ปาปฺณิ ฯ มนุสฺสา ก็
สามิตี นาวิกสฺส มุขํ โอลเกสฺสุ ฯ นาวิกอ น สกฺกา
เอติสฺสา อตฺถาย มหาชนํ นาสฺสตุ อุตฺเท นํ จิปฺถาติ
อาห ฯ สวา คเหตฺวา อุตฺเท จิปฺยมานา มรณฺภยตฺตชฺชิตา
มหาวิรวมฺกาสี ฯ ตํ สุตฺวา นาวิกอ โกอ อตฺถโธ อิมิสฺสา
อาภรณฺเห นิกฺขเจหิ สพฺพพารณานิ โอมุญฺจิตฺวา เอกํ
ปิไลตักกํ นินฺวาสาเปตฺวา ฉชฺพฺพเทถ นํ อหฺมฺปเนตํ อุตฺทกปิฏฺฐเจ
ปลฺลวมานํ (๒) ทฏฺฐํ น สกฺขิสฺสามิ ตสฺมา ยถา นํ อหํ
น ปสฺสามิ เอวํ วาลูกกฺกฺมํ คีวํ พนฺธิตฺวา สมฺมุตฺเท
จิปฺถาติ ฯ เต ตถา กรีสฺสุ ฯ ตมฺปิ ปตฺติฏฺฐาเนเยว
มจฺจกจฺจปา วิลุมฺปึสฺสุ ฯ ภิกฺขุ ตํ ปวตฺตี สุตฺวา สตุถารํ
จเปตฺวา โกอ อญฺโณ เอติสฺสา อิตฺถียา กมมํ ชานิสฺสติ
#๑. สี. ย. อปเรสมฺปิ ฯ ๒. ย. มรฺมานํ ฯ

เล่มที่ 18 ตโยชนวตฺถุ หน้า 43

สตฺถารมสฺสา กมฺมํ ปุจฺฉิสฺสามาติ อิจฺฉิตฺถุจฺฉานํ ปตฺวา
นาวาโต โอรุยฺห ปกฺกมฺมึสุ ฯ

อปเรปี สตฺต ภิฺกขุ ปจฺจนตฺโต สตฺถารํ ทสฺสนตฺถาย
คจฺจนตฺตา สายํ เอกํ วิหารํ ปวิสิตฺวา วสนฺภูจฺฉานํ ปุจฺฉมฺมึสุ ฯ
เอกสฺมิณฺจ เลณฺเ สตฺต มณฺจา โหนฺติ เตสํ ตเทว ลภิตฺวา
ตตฺถ นิปนฺนํ รตฺติภาเก กุฎฺฐาคารมตฺโต ปาสาโณ
ปวฺภูจฺฉมาโน อากนฺตฺวา เลณฺทวารํ ปีทหิ ฯ เนวาสิกา
ภิฺกขุ มยํ อิมํ เลณฺ อากนฺตฺกภิฺกขุณฺ ปาปยิมฺหา อยณฺจ
มหาปาสาโณ เลณฺทวารํ ปีทหนฺโต อฏฺฐาสิ อปเนสฺสาม
นนฺติ สมนฺตา สตฺตหิ คามะหิ มนฺสเส สนฺนิปาเตตฺวา ตํ
วายนฺตฺวาปี จานา จาเลตฺถุ นาสกฺขมฺมึสุ ฯ อนฺโต ปวิจฺฉภิฺกขุปี
วายนฺตฺวา ฯ เอวํ สนฺเตปี สตฺตทาหิ ปาสาณํ จาเลตฺถุ
นาสกฺขมฺมึสุ ฯ อากนฺตฺกา ภิฺกขุ สตฺตทาหิ ฉาตชฺฉมตฺตา มหาทฺถุขํ
อนฺถวีสฺสุ ฯ สตฺตเม ทิวเส ปาสาโณ สยเมว ปวฺภูจฺฉิตฺวา
อปคฺโต ฯ ภิฺกขุ นิภขมิตฺวา อมฺหากํ อิมํ ปาปํ อณฺถตฺร
สตฺถารา โท ชานิสฺสตี สตฺถารํ ปุจฺฉิสฺสามาติ จินฺเตตฺวา
ปกฺกมฺมึสุ ฯ เต ปุริเมหิ สทฺธี อนฺตรามคฺเค สมากนฺตฺวา
สพฺเพ เอกโตว สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ
นินฺนา สตฺถารา กตฺตฺถิสฺสนฺถารา อตฺตนา ทิฏฺฐานฺนุฏฺฐานิ
การณานิ ปฏฺฐิปาฏิยา ปุจฺฉมฺมึสุ ฯ สตฺถาปี เตสํ ปฏฺฐิปาฏิยา

เลมที่ 18 ปาปวคคณณนา หนา 44

เอว พุยากาลิ

ภิกขเว โส ตาว กาโก อตตนา กตมมเมว
อนุภโถสิ ฯ อตีเต หิ พาราณสิยิ เอโก กสโก อตตนา
โคณิ ทเมนุโต ทเมตุมุ นาสกขิ ฯ โส หิสส โคโณ โถกั
คนตุวา นิปชชि โปเถตวา อฏจาปีโตปี โถกั คนตุวา
ปุนปี ตเถว นิปชชิ ฯ โส วายมิตุวาปี ตั ทเมตุมุ อสโกโกนุโต
โกธาภิกุโต หตุวา อิตทานิ ปฏจาย สุกัง นิปชชิสสสิตี
ตั ปลาตปิณฬั วिय กโรนุโต ปลาเลน ตสส กิวั ปลิเวเจตวา
อคุถิ อทาสิ ฯ โคโณ ตตเถว ฉายิตวา มโต ฯ ตทา
ภิกขเว เตน กาเคน ตั ปาปกมมัม กตั โส ตสส วิปาเคน
ทิฆรตตั นิรเย ปจิตวา วิปากาวเสเสน สตตกขตตุ กากโยนियิ
นิพพตติตวา เอวเมว อากาเส ฉายิตวา มโตติ ฯ

สาปี ภิกขเว อิตถิ อตตนา กตมมเมว อนุภโถสิ ฯ
สา หิ อตีเต พาราณสิยิ เอกสส คหปติกสส ภริยา
อุทกาหรรณโกฏฏนปจนาทีนิ สพพกัจจاني สหตเถเนว อกาลิ ฯ
ตสสา เอโก สุนโข ตั เคเห สพพกัจจاني กุรัมัน
โอโลเกนุโต นิสีทิ ฯ เขตเต ภาตตั หรณุตिया ทารูปณณาทีนิ
วา อตถาย อรณณิ คจณนุตिया โส ตาย สทฐีเยว
คจณติ ฯ ตั ทิสวา ทหรมนุสสา อมูโภ นิกขนุโต สุนขลุตทโก
อชช มยि มเสน ภูณชิสสามาติ อุปฺพนฺเจหนติ ฯ सा देसि

เล่มที่ 18 ตโยชนวตถุ หน้า 45

กถาย มงกุ หุตวา สุนขัม เถพุทททณทาทิหิ ปหริตวา
ปลาเปสิฯ สุนโข นีวตติตวา ปุน อนุพนธิฯ โส กิร
ตสสา ตติเย อตตภาเว สามิกโก อโหสิ ตสฺมา สินหิ
ฉินฺหิตุํ น สกโกติฯ กิจจาปี หิ อนมตคฺเค สัสาเร ชายา
วา ปติ วา อฏตปฺพุโพ นาม นตฺถิ อวิทฺุเร ปน
อตตภาเว ฉาตเกสฺ อธิมตฺโต สินโห โหติ ตสฺมา โส
ตํ วิชหิตุํ น สกโกติฯ สว ตสฺส กุชฺฉิตฺวา เขตเตเต สามิกสฺส
ยาคุํ หารมานา รชชฺ อจฺฉนฺเก จเปตฺวา อคมาสิฯ สุนโข
ตายเว สทฺธิ คโตฯ สว สามิกสฺส ยาคุํ ทตฺวา ตจฺฉนฺกฺกั
อาทาย เอกํ อุตกฏฺจันํ คนตฺวา กุณฺโณ วาลุกาย ปุเรตฺวา
สมิเป โอลเกตฺวา จิตสฺส สุนขสฺส สทฺทมกาสิฯ สุนโข
จิรสฺสั วต เม อชฺช มชฺชรกถา ลทฺธาติ นงฺกุณฺจํ จาเลนฺโต
ตํ อปฺสงฺกมิฯ สว ตํ คีวายํ ทพฺหิ คเหตุวา เอกาย
รชชฺโกณฺเฑีย กุณฺโณ พนฺธิตฺวา เอกํ รชชฺโกณฺเฑีย สุนขสฺส คีวายํ
พนฺธิตฺวา กุณฺโณ อุตกาภิมุขํ ปวณฺเฑสิฯ สุนโข กุณฺโณ
อนุพนฺชนฺโต อุตเก ปติตฺวา ตตฺถเวว กาลมกาสิฯ สว ตสฺส
กมฺมสฺส วิปาเกน ทิฆมรตฺตํ นีรเย ปจิตฺวา วิปากาวเสเสน
อตตภาวสเต วาลุกาย กุณฺโณ คีวายํ พนฺธิตฺวา อุตเก ปกฺขิตฺตา
กาลมกาสีติฯ

ตุมเหหิปี ภิกฺขเว อตตนา กตกมฺมเมว อนุณฺตํฯ

เลมที่ 18 ปาปวคคณณนา หนา 46

อติตสุมิ หิ พาราณสีวาสิโน สตุต โคपालทารกา เอกสุมิ
อฏวิปประเทศ สตุตทวารเรน คาวियो วิชาเรตฺวา เอกทิวสั
คาวियो วิชาเรตฺวา อากจฺจนฺตา เอก มหาโคธึ ทิสฺวา
อนุพนฺธิสฺ ๑ โครธา ปลายิตฺวา เอก วมฺมิกํ ปาวิสึ ๑ ตสฺส
ปน วมฺมิกสฺส สตุต นิทฺทานิ ๑ ทารกา มยฺ อิทานิ
คเหตุ น สกขิสฺสาม เสว อากนฺตฺวา กณฺหิสฺสามาติ
เอเกโกเอเกกํ สาขาภงฺกมฺภูจิมาทาย สตุตปี ชนา สตุต
นิทฺทานิ ปิทฺทิตฺวา ปกฺกมฺิสฺ ๑ เต ปฺนทิวเส ตํ โครธึ
อมนสิกริตฺวา อณฺณสุมิ ประเทศ คาวियो วิชาเรตฺวา สตุตเม
ทิวเส คาวियो อาทาย กจฺจนฺตา ตํ วมฺมิกํ ทิสฺวา สตี
ปฏฺธิทิตฺวา กา นฺ โข ตสฺสา โครธาย ปวตฺติตฺติ อตุตฺตนา
อตุตฺตนา ปิทฺทิตานิ นิทฺทานิ วิวริสฺ ๑ โครธา ชิวิตฺ นิรालยา
หุตฺวา อฏฺจิมฺมาวเสสา ปเวชฺมานา นิกฺขมิ ๑ เต ตํ ทิสฺวา
อนุกมฺปํ กตฺวา มา นํ มาเรถ สตุตทาหิ ฉินฺนภตฺตฺวา ชาตฺวาติ
ตสฺสา ปิฏฺฐี ปริมชฺชิตฺวา สฺเขน กจฺจนฺทิตฺติ วิสฺสชฺเชสฺ ๑ เต
โครธาย อมาริตฺตฺวา นิรเย ตาว น ปจฺจิสฺ ๑ เต ปน สตุต
ชนา เอกโต หุตฺวา จุทฺทสฺส อตุตฺตภาเวสฺ สตุต สตุต
ทิวसानิ ฉินฺนภตฺตฺวา อเหตุ ๑ ตทา ภิกฺขเว ตุมฺเหหิ สตุตหิ
โคपालเกหิ หุตฺวา ตํ กมฺมํ กตฺนฺติ ๑ เอวํ สตุตฺตา เตหิ
ปฺภูจฺปฺภูจฺ ปณฺหิ พุยาภาสิ (๑) ๑
#๑. สตี. ยู. เอวํ วตฺวา เตหิ ปฺภูจฺปณฺเห พุยาภาสิ ๑

อเถโก ภิกขุ สตถาริ อหา กิ ปน ภนเต ปาปกมมัม
กตวา อากาเส อุปปตติตสสาปิ สมุททำ ปกขนตสสาปิ
ปพพตบุตริ ปวิฐฐสสาปิ (๑) โมกโข นตถิติ ฯ สตถา เอวเมว
ภิกขเว อากาสาทีสุปิ เอกปเทโสปิ นตถิ ยตฺร จิโต ปาปกมมโต
มจฺเจยยาติ วตฺวา อนุสนธิ ฆญฺเฐว ฐมัม เทเสนโต อิมิ
กาถมาห

น อนตฺถิกฺเข น สมุททมชฺเฒ

น ปพพตานิ วิวริ ปวิสส

น วิชฺชเต โส ชคตีปฺปเทโส

ยตฺรภูจิติ มจฺเจยฺย ปาปกมฺมาติ ฯ

ตสฺสโต สเจ หิ โกจิ อิมินา อุปาเยน ปาปกมมโต

มจฺจิตฺตสํมิตฺติ อนตฺถิกฺเข วา นิสฺสึเตยฺย จตฺตราสฺสิตฺติโยชนสทสฺสคฺคมฺภีริ
มหาสมุททำ วา ปวิเสยฺย ปพพตบุตรเ วา นิสฺสึเตยฺย เนว
ปาปกมมโต มจฺเจยฺย ฯ ปุรตฺถิมาทิสฺสุ หิ ชคตีปฺปเทเสสฺสุ
ปจฺวีภาเคสฺสุ น โส วาลคฺคมตฺโตปิ โอกาโส อตฺถิ ยตฺถ
จิโต ปาปกมมโต มจฺจิตฺตํ สกฺกญฺเญยฺยาติ ฯ

เทสนาวสานเ เต ภิกขุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสุ ฯ

สมฺปตฺตมหาชนสสาปิ สาทถิกา ฐมมเทสนา อโหสฺสิตฺติ ฯ

ตโยชนวตถุ ฯ

#๑. ส. ย. ปวิสนตสสาปิ ฯ

สุปปพุทศกกวตถ

น อนตลิกเข น สมุททมชเณติ อิมิ ชมมเทศนํ สตถา
นิโครธาราเม วิหรนุโต สุปปพุทธี สกุกิ อารพุก กเถสิ ฯ
โส กิร อัย มม ชีตริ จจทเตตวา นิกขนุโต มม
ปุตตํ ปพพาเขตวา ตสส เจริญจानะ จิตโต จาติ อิมะหิ ทวีหิ
การณหิ สตถุริ อาฆาตํ พนุชิตวา เอกทิวลํ นทานิสฺส
นิมนตณญจानํ คนุตวา ภูณชิตุํ ทสฺสามิติ คมนมคฺคํ ปิททิตวา
อนุตรวีถิยํ สุริ ปิวนุโต นิสฺสิทิ ฯ อถสฺส สตถุริ ภิกขุสงฆปริวูเต
ตํ จานํ อากเต สตถา อากโตติ อารุเจสุ ฯ โส อาห
ปุรโต คจจถ ตสฺส วเทถ นายํ มยา มหุลลกตโรติ นาสฺส
มคฺคํ ทสฺสามิติ ปุนปฺปุนํ วุจจมาโนปี ตเถว วตฺวา นิสฺสิทิ ฯ
สตถา มาตูลสฺส สนฺติกา มคฺคํ อถภิตวา ตโต นีวตฺติ ฯ
โสปี เอกํ จารปุริสํ เปเสสิ คจจ ตสฺส กถํ สุตฺวา
เอหิติ ฯ สตถาปี นีวตฺตณฺโต สิตํ กตฺวา อานนฺทตฺเถเรน
โก นฺ โข ภนฺเต สิตปาตฺกมฺมสฺส (๑) ปจฺจโยติ ปุญฺโจ อาห
ปสฺสสิ อานนฺท สุปปพุทฺชนฺติ ฯ ปสฺสามิ ภนฺเตติ ฯ ภาริยํ
เตน กมฺมํ กถํ มาทิสฺส พุทฺทสฺส มคฺคํ อเทนฺเตน อิตโต
สตฺตเม ทิวเส เหญจปาสาเท โสปาณปาทมฺเเล ปจฺวี
ปวิสฺสตีติ ฯ จารปุริโส ตํ กถํ สุตฺวา สุปปพุทฺทสฺส สนฺติกํ
คนุตวา ก็ เม ภากิเนยฺเยน นีวตฺตณฺเตน วุตฺตณฺติ ปุญฺโจ
#๑. สี. ยู. กมฺเม ฯ

เล่มที่ 18 สุปปพุทฺธสกฺกตฺถุ หน้า 49

ยถาสฺตํ อารโจะสิ ฯ โส ตสฺส วจันํ สุตฺวา นทานิ มม
ภาคินยฺยสฺส กถาโทโส อตฺถิ อทฺธา ยํ โส วทติ ตํ
ตถฺว โหติ เอวํ สนฺเตปิ นํ อิทานิ มุสาวาทน นิคฺคณฺหิสฺสามิ
โส หิ มํ สตฺตเม ทิวเส ปจฺวี ปวิสฺสตีติ อนิยเมน อวตฺวา
เหฏฺฐาปาสาเท โสปาณปาทมูลฺล ปจฺวี ปวิสฺสตีติ อห
อิโตทานิ ปญฺจายาหํ ตํ จานันํ น กมิสฺสามิ อถ นํ ตสฺมี
จानน ปจฺวี อปวิสฺสวา มุสาวาทน นิคฺคณฺหิสฺสามิตี ฯ โส
อตฺตโน อุปฺโลกชาติ สพฺพํ สตฺตญฺมิกสฺส ปาสาทสฺส อุปฺริ
อารเปตฺวา โสปาณํ หราเปตฺวา ทวารํ ปิทหาเปตฺวา
เอเกกสมฺมี ทฺวารเ เทว เทว มลฺลเ จเปตฺวา สจาหํ
ปมาเทน เหฏฺฐา โอรโหิตฺถกาโม โหมิ นิวาเรยฺยถ มนฺติ
วตฺวา สตฺตเม ปาสาทลเ สิริคพฺเพ นิสฺสีตี ฯ สตฺถา ตํ
ปวตฺตี สุตฺวา ภิกฺขเว สุปฺปพฺพุโธ น เกวลํ ปาสาทลเ (๑)
เวหาสํ อุปฺปตฺติตฺวา อากาเส วา นิสฺสีตฺถุ นาวาย วา
สมฺมุทํ ปกฺขนฺนตฺถุ ปพฺพตฺตนฺตรํ วา ปวิสฺสตุ พุทฺธานํ กถาย
ทฺวิธาภาโว นาม นตฺถิ มยา วุตฺตญฺจฺจานนฺนเ ว โส ปจฺวี
ปวิสฺสตีติ วตฺวา อนุสนฺธี จมฺเฏตฺวา ฐมฺมํ เทสนฺโต อิมํ
คาถมาห

น อนตฺถิกฺเข น สมฺมุทมฺชเ

น ปพฺพตฺตานํ วิวรํ ปวิสฺส

#๑. สී. ย. ปาสาทลํ ฯ

เลมที่ 18 ปาปวคควณณา หนา 50

น วิชชเต โส ชคตูปเตโ

ยตรภูจติ นปปลเหยย มจจติ ฯ

ตตถ นปปลเหยย มจจติ ยสมี ปเทเส จิตี มรณ

นปปลเหยย นาภิกเวยย เกสคคมตโตปี โส ปจวิปเตโ

นตถิ ฯ เสตี ปุริมสทิสเมวาติ ฯ

เทสนาวसानะ พหุ โสตาปตติผลาทีนิ ปาปญีสูติ ฯ

สคตมเม ทิวเส สคถู ภิกขาจารมคคสส นินรุททเวลาย

เหญจาปาสาเท สุปปพุททสส มงคคสโ อุตทาโม หุตวา ต

ต กิตตี ปหริ ฯ โส อุปริ นิสินโนวสส สททำ สุตวา

กั เอตนุติ ปุจนิ ฯ มงคคสโ อุตทาโมติ ฯ โส ปนสโ

สุปปพุททหิ ทิสวาว สนนีสีทติ ฯ อถ น โส คณหิตุกาโม

หุตวา นิสินนญจानา อญจาย ทวารากิมุโข อโหสิ ฯ ทวารานี

สยเมว วิวญานี โสปานัง สกญจानะเยว จิตี ฯ ทวาระ จิตา

มลลลา ต กิวยั คเหตุวา เหญจาทิมุขัง ชีปีสุ ฯ เอเตนุปาเยน

สคตสุปี คเลสุ ทวารานี สยเมว วิวญานี โสปานานิ

ยถาจาเนส จิตานี ฯ ตตถ ตตถ มลลลา ต กิวยัเมว คเหตุวา

เหญจาทิมุขัง ชีปีสุ ฯ อถ น เหญจาปาสาเท โสปานปาทมูล

สมปตตเมว มหาปจวี วิวรमानา ภิชชิตวา สมปญิจุณี ฯ

โส คนุตวา อวีจิมหิ นินพตติติ ฯ

สุปปพุททสสกวคคถุ ฯ

ปาปวคควณณา นินญจิตา ฯ

นวมโ วคโค

ทณฺทวคฺควณณา

ฉพฺพคฺคิยภิกฺขุวตฺถ

สพฺเพ ตสนฺตีติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตุถา เขตฺวาน วิหรนฺโต
ฉพฺพคฺคิเย ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกสฺมี หิ สมเย สตุตฺตรสวคฺคิเยหิ เสนาสเน ปฏฺิษคฺคิตฺเต
ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขุ นิภฺขมถ มยํ มหฺลลกตฺตรา อมฺหากํ เอตํ
ปาปฺณาตีติ วตฺวา เตหิ น มยํ ทสฺสาม อมฺเหหิ ปจฺมํ
ปฏฺิษคฺคิตนฺติ วุตฺเต เต ภิกฺขุ ปหรีสุ ฯ สตุตฺตรสวคฺคิยา มรณ-
ภยตฺชชิตา มหาวิรวํ วิรวีสุ ฯ สตุถา เตสํ สทฺทํ สตุถา
กึ อิทนฺติ ปุจฺฉิตฺวา อิทนฺนามาติ อาโรจิตฺเต น ภิกฺขเว
อิโต ปฏฺุจาย ภิกฺขุณา นาม เอวํ กตฺตพฺพิ โย กโรติ
อิทนฺนาม อาปชฺชตีติ ปหารทานสิกฺขาปทํ ปญฺญาเปตฺวา
ภิกฺขเว ภิกฺขุณา นาม ยถา อหํ ตเถว อญฺเฌปี ทณฺทสฺส
ตสนฺติ มจฺจุโน ภายนฺตีติ ญตฺวา ปโร น ปหริตพฺโพ น
ฉมาตเตพฺโพติ วตฺวา อนุสนฺธี จมฺเฏตฺวา ชมฺมํ เทสนฺโต อิมํ
คาถมาห

สพฺเพ ตสนฺติ ทณฺทสฺส สพฺเพ ภายนฺติ มจฺจุโน
อตุตฺตานํ อูปมํ กตฺวา น หนฺนฺย น ฉมาตเยติ ฯ
ตตุถ สพฺเพ ตสนฺตีติ สพฺเพปี สตุถา อตุตฺตนิ ทณฺเท

เล่มที่ 18 ทณทวคควณณา หน้า 52

ปตนะเต ตสส ทณทสส ตสนฺติ ฯ มจฺจโนติ มรณสฺสาปี
ภายนฺติเยว ฯ อิมิสฺสา จ เทสนาย พุณฺณํ นีรวเสถํ อตุโถ
ปน สวเสโส ฯ ยถา หิ รณฺณา สพฺเพ สนนฺิปตฺนฺตฺติ
เกรีย จารายิตาย ราชมหามตฺเต จเปตฺวา เสสา สนนฺิปตฺนฺติ
เอวมฺว สพฺเพ ตสนฺตฺติ วุตฺเตปี หตฺถาชาเนยฺโย
อสุสาชาเนยฺโย อสุภาชาเนยฺโย จินฺนสวโถ อิม จตฺตารโ
จเปตฺวา อวเสสา ตสนฺตฺติ เวทิตพฺพา ฯ อิมสฺสุ หิ จินฺนสว
สภฺกายทิกฺขญา ปหีนตฺตา มรณกสฺตฺตํ (๑) อปฺสฺสนฺโต น ภายติ
อิตเร ตโย สภฺกายทิกฺขญา พลวตฺตา อตฺตโน ปฏฺิปกฺขณฺตํ
สฺตฺตํ อปฺสฺสนฺตา น ภายนฺติ ฯ น หนฺยฺย น ฆาตเยติ
ยถา อหํ เอวํ อณฺเณปี สตฺตฺตาติ น ปรี หนฺยฺย น
หนฺนาเปยฺยาติ อตุโถ ฯ

เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ

ฉพฺพคฺคิยภิกฺขวตฺถุ ฯ

#๑. โปราณโปตฺถเก อมรณกสฺตฺตฺนฺติ ทิสฺสตี ฯ ตมฺปน

#วิรุฑฺธฺ ฯ สฺหฺลิกฺยโรปิยโปตฺถเกสฺสุปี อีทิสเมว โหติ ฯ

นพพคฺคิยภิกขุวตฺถ

สพฺเพ ตสนฺตีติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต นพพคฺคิเย ภิกขู อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกสฺมี หิ สมเย เตเนว (๑) การณฺเนน ปุริมสิขุขาปเท
สตฺตรสวคฺคิเย ปหฺรีสุ ฯ เตเนว การณฺเนน เตสํ ตลสตฺติกํ
อุคฺคิรีสุ ฯ อิชาปี สตฺถา เตสํ สพฺทํ สุตฺวา ก็ อิทนฺติ
ปฺจฺฉิตฺวา อิทนฺนามาติ อารโหิจเต น ภิกขเว อิโต ปฏฺจาย
ภิกขุณา นาม เอวํ กตฺตพฺพํ โย กโรติ อิทนฺนาม อปฺชชตีติ
ตลสตฺติกสิขุขาปทํ ปญฺญาเปตฺวา ภิกขเว ภิกขุณา นาม
ยถา อหํ ตเถว อญฺเญปี ทณฺฑสฺส ตสนฺติ ยถา จ มยฺหํ
ตเถว เนสํ ชีวิตํ ปิยนฺติ ญตฺวา ปโร น ปหฺริตพฺโพ น
จมาเตตพฺโพติ วตฺวา อนุสนฺธี จญฺเญตฺวา ชมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ
ภาณมาห

สพฺเพ ตสนฺติ ทณฺฑสฺส สพฺเพสํ ชีวิตํ ปิยํ
อตุตฺตานํ อุปมํ กตฺวา น หนฺนยฺย น จมาตเยติ ฯ
ตตฺถ สพฺเพสํ ชีวิตํ ปิยนฺติ จิณาสวํ จเปตฺวา
เสสสตุตฺตานํ ชีวิตํ ปิยตฺรํ จิณาสโว ปน ชีวितฺเต วา มรณฺ
วา อุเปกฺขโกว โหติ เสสํ ปุริมทิสเมวาติ ฯ
เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณีสฺสูติ ฯ
นพพคฺคิยภิกขุวตฺถ ฯ

สมพหุลกุมารกวดถ

สุขกามาณี ภูตานิติ อิมิ ชมมเทศนั สตุถา เขตวเน
วิหรนุโต สมพหุเล กุมารเก อารพุก กเถสิ ฯ

เอกสมิ์ หิ ทิวเส สตุถา สาวตถุถิยั ปิณทาย ปวิสนุโต
อนุดรามคเค สมพหุเล กุมารเก เอกิ ฉมรสปชชาติกั อหิ
ทณทเกน ปหรนุเต ทิสวา กุมารกา ก็ กโรธาติ ปุจิจิตวา
อหีน ภนุเต ทณทเนน ปหรามาติ วุตเต ก็ การณาติ ปุ
ปุจิจิตวา ฑัสนภเยน (๑) ภนุเตติ วุตเต ตุมเห อตุตโน สุขั
กริสสามาติ อิมิ ปหรนุตา นิพพตตนิพพตตฎฐาเน สุขลาภิโน
น ภวิสสธ อตุตโน สุขั ปตุเถนุเตน หิ ปริ ปหริตุ น
วฎฐิติติ วตุวา อนุสนุธิ ฉฎฐตุวา ชมมิ์ เทเสนุโต อิมา
กาธา อภาสิ

สุขกามาณี ภูตานี โย ทณทเนน วิหีสติ
อตุตโน สุขเมสาโน เปจจ โส น ลภเต สุขั ฯ
สุขกามาณี ภูตานี โย ทณทเนน น หีสติ
อตุตโน สุขเมสาโน เปจจ โส ลภเต สุขุนติ ฯ
ตตุถ โย ทณทเนาติ โย ปุคคโล ทณทเนน วา
เลทททอาทีหิ วา วิเหเจติ ฯ เปจจ โส น ลภเต สุขุนติ
โส ปุคคโล ปโรโลก มนุสสุสุขั วา ทิพพสุขั วา ปรมตถภูตัง
#๑. สี่. ยู. ฑัสนภเยน ฯ

นิพพานสุขํ วา น ลภติ ฯ

ทฺถิตฺยคาถาย ฯ (๑) เปจฺจ โส ลภเตติ โส ปุคฺคโล ปฺรโลเก
วุตฺตปฺปการํ ทิวริเป สฺขํ ลภตีติ อตฺถโถ ฯ

เทสนาวสานเ ปณฺจสตาปี เต กุมารกา โสตาปตฺติผล
ปติภฺจหีสฺสูติ ฯ

สมพฺพหุลกุมารกาวตฺถ ฯ

โภณชธานตเถรวตฺถ

มาโวจ ผรุสํ กณฺจิติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต โภณชธานตเถรํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

ตสฺส กิร ปุพฺพชิตทิวสโต ปภฺจาย เอกํ อิตฺถิรูปํ
เถเรน สทฺธิ วิจฺรติ ฯ ตํ เถโร น ปสฺสตี มหาชโน ปน
ปสฺสตี ฯ อนฺโตคามํ ปิณฺฑาย จฺรโตปิสฺส มนุสฺสา เอกํ
ภิกฺขํ ทตฺวา ภนฺเต อยํ ตุมฺหากํ โหตุ อยํ ปน ตุมฺหากํ
สหายิกายาติ วตฺวา ทฺถิตฺยมุเป เทนฺติ ฯ

ก็ ตสฺส ปุพฺพกมฺมนฺติ ฯ กสฺสปุพฺพทฺธกาเถ กิร เทว
สหายกา ภิกฺขุ เอกมาตฺถกฺขนิโต นิภฺขนฺตสทิสฺสา อตีวีย
สมคฺคา อเหตุํ ฯ ทีฆายุกพฺพทฺธกาเถ จ อนฺตํวจฺจเร วา
อนุจฺจมาสิ วา ภิกฺขุ อโปสถตฺถาย สนนฺิปตฺนฺติ ตสฺมา
#๑. สี. ย. อยํ ปาโจ นตฺถิ ฯ

เลมที่ 18 ทณทวคควณณา หนา 56

เตปี อุโปสถคคัม คมิตฺตสมาติ วสนญฺจานา นิกฺขมิตฺตํ เต
เอกา ตาวตีสภวเน นินฺพุตตเทวตา ทิสฺวา อิมะ ภิกฺขุ
อติวีย สมนคฺคา สกฺกา นุโห อิมะ ภินฺทิตฺตุนฺติ จินฺเตตฺตวา
อตุตฺตโน พาลตาย จินฺติตฺตสมนฺนตฺตเรว อากนฺตฺตวา เตสฺส เอเกน
อาวุโส มหุตฺตํ อากเมหิ สรฺริรฺกิจฺเจนฺมฺหิ อตฺถิโกติ วุตฺเต
[สา เทวตา] เอกํ มนฺุสฺสิตฺตํวณฺณํ มาเปตฺตวา เณรสฺส
คจฺจนฺตฺตริ ปวิสิตฺตวา นิกฺขมฺนกาเล เอเกน หตฺถेเนน เกสกลาปี
เอเกน นินฺวาสนํ สณฺุจฺจาปยฺมาณา ตสฺส ปญฺุจฺจโร นิกฺขมฺมิ ฯ
โส ตํ น ปสฺสตี ฯ ตํ อากมยฺมาโน ปน ปุโรโต จิตฺตภิกฺขุ
นินฺวตฺติตฺตวา โอลอยมาโน ตํ ตถา กตฺตวา นิกฺขมฺนตฺตํ ปสฺสตี ฯ
สา เตน ทินฺุจฺจภาวํ ญตฺตวา อนฺุตฺตรชายิ ฯ อิตโร ตํ
ภิกฺขุํ อตฺตโน สนฺุติกํ อากตฺตกาเล อาห อาวุโส สิลฺลํ เต
ภินฺนุนฺติ ฯ นตฺตาวุโส มยฺหิ เอวฺรฺรูปนฺติ ฯ อิทาเนว เต
มยา ปจฺจโร นิกฺขมฺมาณา ตฺรณฺุคฺคิ อิทนฺนาม กโรนฺตี
ทินฺุจฺจา ตวํ นตฺถิ มยฺหิ เอวฺรฺรูปนฺติ วเทสิตี ฯ โส อสนิยา
มตฺถเก อวตฺถโร(๑) วีย มา มํ อาวุโส นาสฺสहि นตฺถเวว
มยฺหิ เอวฺรฺรูปนฺติ ฯ อิตโร มยา สามํ อกฺขิหิ ทินฺุจฺจ
กึ ตว สทฺทหิสฺสामิตี ทณฺุทโก วีย ภิชฺชิตฺตวา ปกฺกามิ
อุโปสถคฺคเปี นานํ อิมินา สทฺธี อุโปสถํ กริสฺสामิตี
#๑. ยู. ปญฺุจฺจโร ฯ

เลมที่ 18 โภณทธานตเถรวตถุ หนา 57

นีสึทึ ๑ อิตโร มยหึ ฆนเต สีเต ติลมตตปี กาทกึ นตถึตี
ภิกขุณึ กเถสึ ๑ โสปี มยา สามึ ทิฏฐนตติ อาท ๑ เทวตา
ตึ เตน สทฐึ อุโปสถึ กาคู อนิจันตึ ทิสวา ภารियึ
เม กมมึ กตุนตติ จินเตตวา ฆนเต มยหึ อยยสส สีลเกโท
นตถึ มยา ปน วิมฺสนวเสเนตึ กตึ กโรถ เตน สทฐึ
อุโปสถนตติ อาท ๑ โส ตสสา อากาส จตวา กเถนตติยา
สททหิตวา อุโปสถึ อกาสิ น ปน เถเร ปุพเพ วิย มุทิจิตโต
อโหสิ ๑ เอตตกึ เทวตาย ปุพพกมมึ ๑

อายุหปริโยसाने ปน เต(๑) เถรา ยถาสุขึ เทวโลเก
นิพพตตีสสุ ๑ เทวตา อวิจิมหึ นิพพตติตวา เอกึ พุทฺชนตริ
ตตถ ปจิตวา อิมสมึ พุทฺธุปปาเท สวตถึยึ นิพพตติตวา
วุทฺถิมนวาย สาสเน ปพพชิตวา อุปสมบพิ ลภึ ๑ ตสส
ปพพชิตทิวสโต ปฏจาย ตึ อิตถึรูปึ ตเถว ปญญาเย ๑
เตเนวสส โภณทธานตติ นามึ กรีสสุ ๑ ตึ ตถา วิจันตึ
ทิสวา ภิกขุ อนาถปิณฺฑิกึ อหึสฺ เสฏฺฐึ อิมึ พุสสีลึ
ตว วิหารา นึหร อิมึ หึ นิสฺสาย เสสภิกขุณึ อยโส
อุปฺชชตติ ๑ กึ ปน ฆนเต สตถา วิหารเ นตถึตี ๑
อตถึ เสฏฺฐีตี ๑ เตนหึ ฆนเต สตถาว ชานิสฺสตีตี ๑
ภิกขุ คนตวา วิสาขายปี ตเถว กเถสึ ๑ สปิ เตสึ
๑. สึ. ย. อัย ปาโจ นตถึ ๑

เลมที่ 18 ทณทวคควณณา หนา 58

ตเถว ปฏิวจัน อทาสี ๗ ภิกขุปี เตหิ อสมปฏิจฉิตวจนา
รณฺโณ อาโรจยีสฺส มหาราช โกณฺฑธาโน ภิกขุ เอกํ อิตถิ
คเหตุวา วิจรณฺโตะ สพฺเพสํ อยสํ อุปฺปาเทติ ตํ ตุมฺหากํ
วิชิตา นีหฺรธาติ ๗ กหํ ปน โส ฆนฺเตติ ๗ วิหาร
มหาราชชาติ ๗ กตรสฺมี เสนาสเน วิหฺรตีติ ๗ อสุกสฺมี
นามาติ ๗ เตนหิ คจฺฉนฺต อหนฺตํ คณฺหาเปสฺสามิติ ๗ โส
สายณฺหสมเย วิหาริ กนฺตฺวา ตํ เสนาสนํ ปฺริเสหิ
ปฺริกฺขิปาเปตฺวา เณรสฺส วสนญฺจานาภิมฺโข อคมาติ (๑) ๗ เถโร
มหาสทฺถํ สุตฺวา วิหารา นิกฺขมิตฺวา ปมฺখে อญฺจาสี ๗
ตํปิสฺส อิตถิรูปํ ปิฏฺฐิปฺสฺเส จิตฺ ราชา อทฺทส ๗ เถโร
รณฺโณ อากมฺนํ ฅตฺวา วิหาริ อภิรฺหิตฺวา นิสิทธิ ๗ ราช
เถริ น วนฺทิตํ ตมฺปิ อิตถิ นาทฺทส ๗ โส ทฺวารนฺตเรปิ
เหญฺจามณฺเฑปิ โอลเณนฺโต อทิสฺวาว เถริ อาท ฆนฺเต
อิมสฺมี จาเน เอกํ อิตถิ อทฺทสํ กหํ สาคี ๗ น
ปฺสฺสามิ มหาราชชาติ ๗ อิทานิ มยา ตุมฺหากํ ปิฏฺฐิปฺสฺเส
จิตา ทิฏฺฐาติ วุคฺเตปิ อหํ น ปฺสฺสามิ มหาราชชาติ ๗
ราชา กิณฺนุ โข เอตฺนฺติ จินฺเตตฺวา ฆนฺเต อิตฺ
ตาว นิกฺขมเถติ วตฺวา(๒) เถเร ตโต นิกฺขมิตฺวา ปมฺখে จิต
ปฺน สาท เณรสฺส ปิฏฺฐิปฺสฺเส อญฺจาสี ๗ ราชา ตํ ทิสฺวา
#๑. สี. ย. อโหสิ ๗ ๒. อาหาติ อาขยาตปเทน ภวิตพฺพํ ๗
#ม. ย. อาท ๗

เลมที่ 18 โภณทธานตเถรวตถ หนา 59

ปุน อปริตล อภิริหิ ๗ ตสส อาคตภาว ฌตฺวา เถโร
นีสึทึ ๗ ปุน ราชา ตํ สพพภูจนาเนสฺส โอลเณนุโตปี อทิสฺวา
ภนฺเต กหิ สวา อิตฺถิตฺติ ปุนปี เถริ ปุจฺฉิ ๗ นาหิ ปสฺสามิ
มหาราชาทิ ๗ กเถถ ภนฺเต มยา อิทาเนว อิตฺถิ ตุมฺหากิ
ปิฏฺจิปสฺเส ทิฏฺจาทิ ๗ อาม มหาราช มหาชนปี เม
ปจฺฉโต อิตฺถิ วิจฺรตีติ วทติ อหิ ปน น ปสฺสามิตฺติ ๗
ราชา ปฏฺฐูปเกน ภวิตพพนฺติ สลลภเขตฺวา ปุน เถริ
ภนฺเต อิตฺ ตาว โอลตรธาทิ วตฺวา เถเร โอลตริตฺวา ปมฺเช
จิตฺ ปุน ตํ ตสส ปิฏฺจิปสฺเส จิตฺ ทิสฺวา อปริตล
อภิริหิตฺวา ปุน นาทุทส ๗ โส ปุน เถริ ปุจฺฉิตฺวา เตน
น ปสฺสามิตฺติ วุตฺเต ปฏฺฐูปกเมเวตฺนฺติ นิฏฺจํ กนฺตฺวา เถริ
อาห ภนฺเต เอวารุเป สงฺกิลเส ตุมฺหากิ ปิฏฺจิตฺติ วิจฺรนฺเต
อลฺโย โภจิ ตุมฺหากิ ภิกฺขํ น ทสฺสตี นิพทฺธํ มม เกหิ
ปวิสธ อหเมว จตฺตฺหิ ปจฺจเยหิ อฺปฏฺจหิสฺสามิตฺติ เถริ
นิมนฺเตตฺวา ปกุกามิ ๗ ภิกฺขุ ปสฺสธาวุโส ปาปรณฺโย
กิริยํ เอตํ วิหารโต นีหฺรชาติ วุตฺเต อาคนฺตฺวา จตฺตฺหิ
ปจฺจเยหิ นิมนฺเตตฺวา คโตติ อฺชฌายีสฺสุ ๗ ตมปี เถริ อาหฺส
อมฺโภ ทสฺสีสล อิทานิ ราชา โภณฺโท ชาโตติ ๗ โสปี ปุพฺเพ
ภิกฺขุ กิณฺจิ วตฺตํ อสภฺโณนฺโต อิทานิ ตุมฺเห ทสฺสีสลา
ตุมฺเห โภณฺทา ตุมฺเห อิตฺถิ คเหตุวา วิจฺรธาทิ อาห ๗

เล่มที่ 18 พจนานุกรม หน้า 60

เต คนตุวา สตุถุ อาโรเจสุ ฆนเต โภณฑธาโน อมเหหิ
 วุตโต ตุมเหปิ ทุสสีลาติ อาทีนิ วตุวา อุกโกสตีติ ฯ
 สตุถา ตํ ปกโกสาเปตุวา ปุจฺฉิ สจฺจํ กิร ตฺวํ ภิกฺขุ
 เอวํ วเทสีติ ฯ สจฺจํ ฆนเตติ ฯ กิการณาติ ฯ มยา สทฺธิ
 กถิตการณาติ ฯ ตุมเหปิ ภิกฺขเว อิมินา สทฺธิ กสฺมา
 กเถธาติ ฯ อิมสฺส ปจฺฉโต อิตฺถิ วิจฺรนฺตี ทิสฺวา ฆนเตติ ฯ
 อิเม กิร ตยา สทฺธิ อิตฺถิ วิจฺรนฺตี ทิสฺวา วทนฺติ [๑] ตฺวํ [๒]
 อทิสฺวาว อิเมหิ สทฺธิ กสฺมา กเถสิ นนุ ปุพฺเพ
 ตว ปาปีกํ ทิฏฺฐิ นิสฺสาย อิทํ ชาตํ อิทานิ กสฺมา ปุน
 ปาปีกํ ทิฏฺฐิ กณฺหาสีติ ฯ ภิกฺขุ กิมฺปน ฆนเต อิมินา
 ปุพฺเพ กตฺนฺติ ปุจฺฉิสฺสุ ฯ อถ เนสํ สตุถา ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ
 กเถตุวา [๓] ภิกฺขุ อิทํ ปาปกมฺมํ นิสฺสาย ตฺวํ อิมํ
 วิปฺปลการํ ปตุโต อิทานิ เต ปุน ตถารูปํ ปาปีกํ ทิฏฺฐิ
 คเหตุํ อยุตฺตํ มา ปุน ภิกฺขุหิ สทฺธิ กิณฺฉิ กเถสิ
 นิสฺสทฺโท มฺขวณฺณิยํ ฉินฺนํ กัสตลสทิสฺโส โหหิ เอวํ กโรนฺโต
 นิพฺพานํ ปตุโต นาม ภวิสฺสสีติ วตุวา อนุสนฺธิ ฆณฺเฏตุวา
 ฆมฺมํ เทเสนฺโต อีมา คาถา อภาสิ

มาโวจ ผรุสํ กณฺฉิ วุตฺตา ปฏฺวิทฺเตยฺยุ ตํ
 ทุกฺขา หิ สารมฺภกถา ปฏฺวิทฺตฺวา สฺเสยฺยุ ตํ
 #๑. สී. ย. กเถนฺติ ฯ ๒. สී. ย. เอตฺถนฺตเร จ ตฺวํ กสฺมา กเถสิ
 #เอเต ตาว ทิสฺวา กเถนฺตีติ ทิสฺสตีติ ฯ ๓. สී. ย. ตํ ฯ
 #๔. ย. เอตฺถนฺตเร ตํ โอวทฺนฺโตติ ทิสฺสตีติ ฯ

เล่มที่ 18 โภณชธานตฺเถรวคฺคฺฤ หน้าที่ 61

สเจ เนเรสี อตฺตานิ กัโส อูปฺหโต ยถา
เอส ปตฺโตสี นิพฺพานํ สารมฺโภ เต น วิชฺชตีติ ฯ
ตตฺถ กณฺจิติ กณฺจิ เอกปฺกฺคฺลมฺปิ ผรุสํ มา อโวจ ฯ
วุตฺตาคิ ตยา ปเร ทฺสฺสีลาติ วุตฺตา ตมฺปิ ตเถว
ปฏฺิวเทยฺยํ ฯ สารมฺภกถาติ เอสา การณฺตฺตรยฺยคฺคฺคาหกถา
นาม ทฺกฺขา ฯ ปฏฺิวทฺฆาติ กายทฺฆาตีหิ ปรี ปหรนฺตฺสฺส
ตาทิสาว ปฏฺิวทฺฆา ตว มตฺถเก ปเตยฺยํ ฯ สเจ เนเรสีติ
สเจ อตฺตานิ นิจฺจลํ กาคฺคํ สกฺขิสฺสตีติ ฯ กัโส อูปฺหโต
ยถาติ มฺขวณฺญิยํ ฉินฺทิตฺวา ตลมตฺตํ กตฺวา จปิตกัสมฺตลํ
วีย ฯ ตาทิสยฺหิ หตฺถปาเทหิ วา ทณฺเฑน วา ปหตฺปิ
สทฺทํ น กโรตีติ ฯ เอส ปตฺโตสีติ สเจ เอวรฺูโป ภวิตฺถุ
สกฺขิสฺสตี อิมฺปิปฏิบัติ ปฺรยมาโน อิทานิ อปฺปมตฺโตสี
เอโส นิพฺพานมฺปตฺโต นาม ฯ สารมฺโภ เต น วิชฺชตีติ
เอวํ สนฺเต ปน เต ตฺวํ ทฺสฺสีโลตี ตมฺเห ทฺสฺสีลาติ
เอวมาทิกอ อุตฺตริกรณฺวาจาลกฺขโณ สารมฺภกปฺปิ น วิชฺชตี
น ภวิสฺสตีเยวาติ อตฺถโถ ฯ

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสุ ฯ
โภณชธานตฺเถโรปี สตฺถารา ทินฺเน โอวาเท จตฺวา อรหตฺตํ ปาปฺณิ นจิสฺเสว อากาเส
อูปฺปตฺติตฺวา ปจฺมํ สลากํ คณฺหีตีติ ฯ

โภณชธานตฺเถรวคฺคฺฤ ฯ

อุโปสถกมมวตถุ

ยถา ทณฺฑเทณ โคปาโลติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตุถา
ปฺพุพารามะ วิหรนฺโต วิสาขาทินํ อุปาสิกานํ อุโปสถกมฺมํ
อารพฺภ กเถสิ ฯ

สาวตฺถิยํ กิเรกสฺมิมิ อุโปสถทิวเส ปณฺจสตมตฺตา อิตฺถิโย
อุโปสถิกา หุตฺวา วิหารํ อคมฺสฺสุ ฯ วิสาขา ตาสฺ มหฺลลกิตฺถิโย
อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉิ อมฺมา กิมตฺถิ อุโปสถิกา ชาตตฺถาติ
ตาทิ ทิพฺพสมฺปตฺตี ปตฺถเถตฺวาติ วุตฺเต มชฺฉิมิตฺถิโย ปุจฺฉิ
ตาทิ สปตฺติวสา มุจฺจนตฺถายาติ วุตฺเต ตฺรณฺนิตฺถิโย ปุจฺฉิ
ตาทิ ปจฺมคพฺภะ ปตฺตปฏฺฐิตาภตฺถายาติ วุตฺเต กุมาริกาโย
ปุจฺฉิ ตาทิ ตฺรณฺนภาเวยว ปตฺติกฺกํ คมนตฺถายาติ วุตฺเต
ตํ สพฺพมฺปิ ตาสํ กถํ สุตฺวา ตา อาทาย สตฺถุ สนฺตํ
คนฺตฺวา ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา อาโรเจสิ ฯ ตํ สุตฺวา สตุถา วิสาเ
อิมํ สตุถานํ ชาตฺถิอาทโย นาม ทณฺฑทคฺคโคปาลกสฺทิสสา
ชาติ ชฺราย สนฺตํ เปเสตฺวา(๑) ชฺรพฺยาธิโน สนฺตํ
พฺยาธิ มรณฺสฺส สนฺตํ มรณฺ (๒) กุชฺรียา ฉินฺนทฺนฺตา วิย
ชีวิทํ ฉินฺนทฺติ เอวํ สนฺเตปี วิวญฺญํ ปตฺถเถนฺตนา นาม นตฺถิ
วญฺญเมว ปน ปตฺถเถนฺตตีติ วตฺวา อนุสนฺธิ ฆญฺเฏตฺวา ฐมฺมํ
เทเสนฺโต อิมํ กถมาห

#๑. สී. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

#๒. สී. ย. พฺยาธิ มรณฺสฺส สนฺตํ เปเสตฺวา กุชฺรียา ฯ

เลมที่ 18 อุโปสถกมมวตถุ หนา 63

ยถา ทณฺฑเณ โคปาโล คาโว ปาเชติ โคจโร
เอวํ ชรา จ มจฺจุ จ อายุํ ปาเชนฺติ ปาณินฺนฺติ ฯ
ตตฺถ ปาเชตีติ เณโก โคपालโก เกทารนฺตรํ ปวิสฺนฺติโย
คาโว ทณฺฑเณ นีวาเรตฺวา เตเนว โปเถนฺโต สฺลภติโณทกํ
โคจโร เนติ ปาเชติ ฯ อายุํ ปาเชนฺตีติ ชีวิตินฺทฺริยํ ฉินฺทนฺติ
เขเปนฺติ ฯ โคपालโก วียํ หิ ชรา จ มจฺจุ จ โคคโณ
วียํ ชีวิตินฺทฺริยํ โคจฺรณฺมิ วียํ มรณฺํ ฯ ตตฺถ ชาติ ตาว
สฺตฺตานํ ชีวิตินฺทฺริยํ ชราย สนฺติกํ เปเสสิ ชรา พุยาธิโน
สนฺติกํ พุยาธิ มรณฺสฺส สนฺติกํ ฯ ตเมว มรณฺํ กุชาริยา
เลทํ วียํ ฉินฺทิตฺวา กจฺจตีติ อิทเมตฺถ อปมฺมปฏฺฐิปาทนํ (๑) ฯ
เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ
อุโปสถกมมวตถุ ฯ
๑. สี. ญ. อปมฺมสมฺปฏฺฐิปาทนํ ฯ

อชกรเปตวตถ

อด ปาปานี กมนานีติ อิม ฌมเทศน สตถา เวพวน
วิหรนโต อชกรเปติ อารพภ กเถสิ ฯ

เอกสมิ หิ สมเย มหาโมคคัลลนตเถโร ลกขณตเถเรน
สทฐี กิษณภูฏปพพตา โอตรนโต ทิพเพน จกขุณา ปณจ-
วีสติโยชนิกิ อชกรเปติ นาม อททส ฯ ตสส สีสโต อคฺคิชาลา
อุฏฺฐหิตฺวา ปริยนตี กจฺจนฺติ ปริยนตโต อุฏฺฐหิตฺวา สีสํ
กจฺจนฺติ อุภยโต อุฏฺฐหิตฺวา มชฺเฌ โอสรรนฺติ ฯ เถโร ตํ
ทิสฺวา สิตํ กตฺวา ลกขณตเถเรน สิตการณํ ปุณฺโณ อกาโล
อาวุโส อิมสฺส ปณฺหสฺส พยากรณาย สตถุ สนฺติเก มํ
ปุจฺเจยฺยาสีติ วตฺวา ราชกเห ปิณฺฑาย จริตฺวา สตถุ
สนฺติกิ คตกาเล ลกขณตเถเรน ปุณฺโณ อาห ตตฺราหิ
อาวุโส เอกํ เปตี อททสํ ตสฺส เอวฺรุโป นาม อตฺตภาโว
อหนตี ทิสฺวา น วต เม เอวฺรุโป อตฺตภาโว ทิฏฺฐปฺพุโพติ
สิตํ ปาตฺวากาสินฺติ ฯ สตถา จกขุภูตา วต เม ภิกฺขเว
สาวกา วิหรนฺตีติอาทีนึ วทฺนโต เถรสฺส กถํ ปติฏฺฐาเปตฺวา
มยาเปส ภิกฺขเว เปโต โฟธิมณฺเฑเยว ทิฏฺฐโณ เย จ ปน
เม วจัน น สทฺทเหยฺยึ เตสนตี อหิตาย อสฺสาติ น กเถสิ
อิทานิ โมคคัลลนํ สกฺขี ลภิตฺวา กเถมีติ วตฺวา ภิกฺขุหิ
ตสฺส ปุพฺพกมมํ ปุณฺโณ พฺยาภาสิ ฯ

กสสปทททกาเล กิร สุมงคตเสฏฐี นาม สวณณิกฐกาหิ
ภูมียิ ปตถริตวา วิสตุอฐภุจนาเน ตตตเกเนว ฐเนน วิหาริ
กาเรตวา ตาวตเกเนว วิหารมหิ กาเรสิ ๗ โส เอกทิวสั
ปาโตว สตถุ สนตักิ กจจณโต นครทวาระ เอกิสสา สาลาย
กาสาเวน(๑) สตีสิ ปารุปีตวา กลลมงกขิตเทหิ ปาเทหิ นิปนุนั
เอกิ โจริ ทิสวา อัย กลลมงกขิตปาโท รตตี วิจริตวา
นิปนุนมนุสโส ภวิสสตีติ อาห ๗ โจโร มุขิ วิวริตวา เสฏฐี
ทิสวา โหตุ ชานิสสามิ เต กตตพพนติ อาฆาตัง พนุริตวา
สตตกขตตุ้ เขตตุ้ ฉาเปสิ ๗ สตตกขตตุ้ วเช कुณัน ปาเท
ฉินุทิ สตตกขตตุ้ เกหิ ฉาเปสิ ๗ โส เอตตเกนาปี โกปี
นิพพาเปตุ้ อสกุโกนโต ตสส จุพฐุจนาเนน สทฐี มิตตสนถวั
กตวา กิเนเต เสฏฐีโน ปิยนติ ปุจฉิตวา คนุชกุฎิโต
อณณั ตสส ปิยตริ นตถิติ สุตวา โหตุ คนุชกุฎิ
ฉาเปตวา โกปี นิพพาเปสสามิติ สตถริ ปิณทาย ปวิฐเจ
ปานियปริโกชนियมญเ กิณุทิตวา คนุชกุฎियิ อकुคิ อทาสิ ๗
เสฏฐี คนุชกุฎิ กิร ฉายตีติ สุตวา อาคจจณโต ฉามกาเล
อาคนุตวา คนุชกุฎิ ฉามัง โอลิเกนโต วาลคคตตมปี
โทมนสสิ อกตวา วามพาหุ สมมิณชิตวา ทกขิณเนน หตถเนน
มหาอปโปจิกิ อปโปเจสิ ๗ อถ นั สมิเป จิตา ปุจฉิส
#๑. สี. ย. กาสาว ๗

เล่มที่ 18 ทณทวคคณณนา หน้า 66

กสฺมา สามี เอตตํ ฌนํ วิสฺสชฺเชตฺวา กตาย คณฺรคฺคณฺญา
ฉามกาเล อปฺโปเจสฺสตี ๗ โส อาห เอตตํ เม กมฺมํ
กตฺวา ตาตา อคฺคิอาทึนํ (๑) อสฺสธารณํ พุทฺธสฺสเน ฌนํ
นิตฺหิตฺถํ ลทฺธํ ปุณฺนํ เอตตํ วิสฺสชฺเชตฺวา สตฺถุ คณฺรคฺคณฺญา
กาตฺถุ ลภิสฺสสามีติ ตฺถุจฺมานโส อปฺโปเจสฺสตี ๗ โส ปุณฺ
ตตตํ ฌนํ วิสฺสชฺเชตฺวา คณฺรคฺคณฺญา การेतฺวา วิสฺตีสหสฺส-
ภิกฺขุปรึวารสฺส สตฺถุโน ทานํ อทาสี ๗ ตํ ทิสฺวา โจโร
จินฺเตสิ อหํ อิมํ อมาเรตฺวา มงฺกกาตฺถุ น สกฺขิสฺสสามี
โหตุ มาเรสฺสสามี นนฺติ นึวาสนนฺตเร จฺจริกํ พนฺธิตฺวา
สตฺถาหํ วิหารํ วิจฺรณฺโตนํ โสกาถํ น ลภี ๗ มหาเสฏฺฐีปิ
สตฺถ ติวสานิ พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทานํ ทตฺวา
สตฺถาริ วนฺธิตฺวา อาห ฆนฺเต มม เอเกน ปุริเสน
สตฺถกฺขตฺถุํ เขตฺถํ ฉาปิถํ สตฺถกฺขตฺถุํ วเช คฺคณฺนํ ปาทา
ฉินฺนนา สตฺถกฺขตฺถุํ เกหํ ฉาปิถํ อิทานิ คณฺรคฺคณฺญาปิ เตเนว
ฉาปิตา ภวิสฺสตี อหํ อิมสฺมี ทาเน ปจฺมํ ปตฺตี ตสฺส
ทมฺมีติ ๗ ตํ สุตฺวา โจโร ภาริยํ วต เม กมฺมํ กตํ
เอวํ อปฺราศการเก มยิ อิมสฺส โกปมตฺตมฺปิ นตฺถิ อิมสฺมี
ทาเน มยฺหเมว ปจฺมํ ปตฺตี เทติ อหํ อิมสฺมี ทุพฺพามี
เอวรูปิ เม ปุริสํ อกฺขมาเปนฺตสฺส เทวทณฺโชนํ มตฺถเก
๑. ส. ย. อคฺคิอาทึหิ ๗

เลมที่ 18 อชกรเปตวตถ หนา 67

ปเตยยาติ คนตุวา เสฏฐิสส ปาทมูเล นิปชชิตวา ขมาหิ
เม สามีติ วตุวา กิ อิทนติ วุตเต สามิ เอตฺ เอตตํ
กมมํ มยา กตํ ตสฺส เม ขมาหิติ อาห ๑ อถ นํ เสฏฐี
ตยา เม อิถลจิทลจ เอตตํ กตฺนติ สพฺพํ ปุจฺจิตวา อาม
มยา กตฺนติ วุตเต ตวํ มยา น ทิฏฐปฺพุโพ กสฺมา เม
กฺขมิตวา เอวมกาสีติ ปุจฺจิ ๑ โส เอกทิวสํ นครา นิกฺขนฺเตน
เตน วุตฺตํ วจฺนํ สารตฺวา อิมินา เม การณฺน โโกโป
อุปฺปาทีโตติ อาห ๑ เสฏฐี อตฺตนา วุตฺตภาวํ สริตฺวา
อาม ตาต มยา วุตฺตํ ตํ เม ขมาหิติ โจริ ขมาเปตฺวา
อฺภูเจหิ ตาต ขมาหิ เต กจฺจฺจติ อาห ๑ สเจ เม สามิ
ขมสิ สปุตฺตทาร์ มํ ตว เกเห ทาสี กโรหิติ ๑ ตาต
ตวํ มยา เอตฺตเก กถิตเอ เอวรूपํ เชนนมากาสิ เกเห
วสนฺเตน ปน สทฺธิ น สกฺกา กิลฺลจि กเถตุํ น เม ตยา
เกเห วสนฺเตน กิจฺจํ อตฺถิ ขมาหิ เต กจฺจฺจ ตาตาติ ๑
โจโร ตํ กมฺมํ กตฺวา आयุปรโยसानเ อวีจิมฺหิ นิพฺพตฺโต
ทีฆรตฺตํ ตตฺถ ปจิตฺวา วิปากาวเสเสน อิทานิ กิซฺมณฺณูปฺพต
อชกรเปโต หุตฺวา ปจฺจตีติ ๑

เอวํ สตฺถา ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ กเถตฺวา ภิกฺขเว
พาลา นาม ปาปานิ กมฺมานิ กโรนฺตา น พุชฺชนฺติ ปจฺจ
ปน อตฺตนา กตกมฺเมหิ ทฺยหนฺตา อตฺตนา ว อตฺตโน

เล่มที่ 18 ทณทวคฺควณณา หน้า 68

ทวคฺคิสทิสสา โหนตฺติ วตฺวา อนุสนฺธิ ฆญฺเฏตฺวา ฐมฺมํ

เทเสนฺโต อิมํ คถมาห

อถ ปาปานิ กมฺมานิ กรํ พาลो น พุชฺฌติ

เสหิ กมฺเมหิ ทุมฺเมโธ อคฺคิททฺโฆว ตปฺปตฺติ ๑

ตตฺถ อถ ปาปานิ น เภวถํ พาลो โภชฺวเสน

ปาปานิ กโรติ กโรนฺโตปิ น พุชฺฌตฺติ อตฺถ ๑ ปาปํ

กโรนฺโต จ ปาปํ กโรมีติ อพุชฺฌนโก นาม นตฺถิ

อิมสฺส กมฺมสฺส เอวฺรุโป นาม วิปาโกติ อชานนตฺตาย

น พุชฺฌตฺติ วุตฺตํ ๑ เสหิติ เตหิ อตฺตโน สนฺตเกหิ

กมฺเมหิ ๑ ทุมฺเมโธติ ทุปฺปญฺโฆ ปุคฺคโล นิริเย นิพฺพตฺติตฺวา

อคฺคิททฺโฆว ตปฺปตฺติ อตฺถ ๑

เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ๑

อชฺครเปตฺวตฺถ ๑

มหาโมคฺคลลานตฺเถรวตฺถุ

โย ทณฺเฑน อทณฺเฑสุติ อิมํ ชมฺมํเทสนํ สตฺถา เวพฺพเน
วิหฺรณฺโต มหาโมคฺคลลานตฺเถริ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกสฺมี หิ สมเย ติตฺถิยา สนนฺิปตฺติวา จินฺตลฺลํ
ชานาถาวุโส เกน การณฺน สมณฺสฺส โคตมฺสฺส ลากสฺสกฺกาโร
มหา หุตฺวา นิพฺพตฺโตติ ฯ มยํ น ชานาม ตุมฺเห ปน
ชานาถาติ ฯ อาม ชานาม มหาโมคฺคลลานนฺนาม เอกํ
นิสฺสาย อฺปฺปนฺโน โส หิ เทวโลกํ คนฺตุวา เทวตาหิ กตฺกมฺมํ
ปฺจุจฺจิตฺวา อากนฺตุวา มนฺุสฺसानํ กเถสิ อิทํ นาม กตฺวา
เอวรूपํ สมฺปตฺตี ลภนฺตีติ นฺริยํปี คนฺตุวา นฺริเย นิพฺพตฺตานมฺปี
กมฺมํ ปฺจุจฺจิตฺวา อากนฺตุวา มนฺุสฺसानํ กเถสิ อิทํ นาม
กตฺวา เอวรूपํ ทฺกขํ อนุภวณฺตีติ มนฺุสฺสา ตสฺส กถํ สุตฺวา
มหนฺตํ ลากสฺสกฺการํ อภิหฺรณฺติ สเจ ตํ มาเรตฺถํ สกฺขิสฺสาม
โส ลากสฺสกฺกาโร อมฺหากํ นิพฺพตฺติสฺสตีติ ฯ เต อตฺถเอโส
อฺปาโยติ สพฺเพ เอกจฺจนฺทา หุตฺวา ยงฺกิลฺลิจิ กตฺวา ตํ
มาราเปสฺสามาติ อตฺตโน อฺปฺภฺจฺจาเก สฺมาทเปตฺวา สหสฺสํ
ลภิตฺวา ปฺริสฺฆาตฺกมฺมํ กตฺวา จรณฺเต โจเร ปกฺโกสาเปตฺวา
มหาโมคฺคลลานตฺเถโร นาม กापฺสิลาขํ วสฺติ ตตฺถ คนฺตุวา
ตํ มาเรธาติ [๑] กหาปณฺเณ อทํสุ ฯ โจรา ธนฺโลเกน
#๑. สී. ย. เอตฺถนฺตเร เตสนฺติ ทิสฺสติ ฯ

สมปฏิจจิตฺวา เถโร มาเรสุสามาติ คนฺตฺวา ตสฺส วสนญฺจานํ
ปริวารเรสุ ฯ เถโร เตหิ ปริกฺขิตฺตภาวํ ฅตฺวา กุญฺจิกฺกณฺฑิเทน
นิกฺขมิตฺวา ปกฺกามิ ฯ เต ตํทิวสํ เถโร อทิสฺวา ปุเนกทิวสํ
คนฺตฺวา ปริกฺขิปีสฺสุ ฯ เถโร ฅตฺวา กณฺณิกามณฺฑลํ ภินฺทิตฺวา
อากาลํ ปกฺกขนฺทิตฺวา เอวํ เต ปจฺจมมาเสปี มชฺฌิมมาเสปี
เถโร คเหตุํ นาสกฺขีสุ ฯ ปจฺจิมมาเส ปน สมฺปตฺเต เถโร
อตฺตนา กตฺกมฺมสฺส อากขุตฺตนาภาวํ ฅตฺวา น อปคฺจณฺฑิตฺวา
โจราคนฺตฺวา เถโร คเหตุวา ตณฺฑุลกณฺณมตฺตานิสฺส อญฺจินี กโรนฺตา ภินฺทีสฺสุ ฯ อถ นํ มโต
ติ สลฺลวย เอกสุมี
คฺมุขปิกฺกฺเจ จิปิตฺวา ปกฺกมีสฺสุ ฯ เถโร สตฺถารํ ปสฺสิตฺวา ว ปรีนฺิพฺพายิสฺสามีติ อตฺตภาวํ
ฅมานเวจเนน เวเจตฺวา ธิริ
กตฺวา อากาเสน สตฺถุ สนฺตํกํ คนฺตฺวา สตฺถารํ
วณฺฑิตฺวา ฆนฺเต ปรีนฺิพฺพายิสฺสามีติ อาห ฯ ปรีนฺิพฺพายิสฺสสิ
โมคฺคฺลฺลานาติ ฯ อาม ฆนฺเตติ ฯ กตฺถ คนฺตฺวาติ ฯ
กาฬสิลาปเทสํ ฆนฺเตติ ฯ เตนหิ โมคฺคฺลฺลาน มยฺหํ ฅมฺมํ
กเถตฺวา ยาหิ ตาทิสฺสฺส หิ เม สาวกสฺส อิทานิ ทสฺสนํ
นตฺถิติ ฯ โส เอวํ กริสฺสามิ ฆนฺเตติ สตฺถารํ วณฺฑิตฺวา
อากาเส อูปฺปตฺติตฺวา ปรีนฺิพฺพานทิวเส สารีปฺตฺตฺเตโร วิย
นानปฺปการา อิทฺธิโย กตฺวา ฅมฺมํ กเถตฺวา สตฺถารํ
วณฺฑิตฺวา กาฬสิลาขิ อญฺวี คนฺตฺวา ปรีนฺิพฺพายิ ฯ เถโร

เล่มที่ 18 มหาโมคคัลลานตเถรวตถุ หน้ 71

กิริ โจรา มาเรสุนติ อัยปี กถา สกถชมพุทีปี ปตถริ ฯ
ราชา อชาตตตตุ โจเร ปรีเยสนตถาย จารปรีเส ปโยเชตี ฯ
เตสุปี โจเรสุ สุราปานะ สุริ ปิวนเตสุ เอโก เอกสุส
ปีภูจี ปหริตวา ปาเตลี ฯ โส ตํ สนตชเชตวา อมโก
ทพพินิต ตวั กสฺมา เม ปีภูจี โปเถสีตี อหา ฯ กิมฺปน
หเร ทภูจโจร ตยา มหาโมคคัลลาโน ปจมํ ปหโตตี ฯ
กิมฺปน มยา ปหตภาวํ ตวั น ชานาสีตี ฯ อิติ เนลํ
มยา ปหโต มยา ปหโตตี วทนฺตานํ สุตฺวา เต จารปรีสา
เต สพฺเพ โจเร กเหตุวา รณโย อาโรเจลฺล ฯ ราชา
โจเร ปกโกสาเปตฺวา ปุจฺฉิ ตุมฺเหหิ เถโร มาริตตี ฯ
อาม เทวตี ฯ เกน ตุมฺเห อัยโยชิตาตี ฯ นคฺคสมณเกหิ
เทวตี ฯ ราชา ปญฺจสเต นคฺคสมณเก กหาเปตฺวา
ปญฺจสเตหิ โจเรหิ สทฺธี ราชงฺคเณ นาภิปฺปมาเณสุ
อาวาญฺสุ นิกฺขนาเปตฺวา ปลาเลหิ ปฏิจฺฉาทาเปตฺวา อคฺคิ
ทาเปลี อถ เนลํ ฉามภาวํ ญตฺวา อยนงฺคเลหิ กสาเปตฺวา
สพฺเพ ขณฺฑาขณฺฑํ การาเปลี จตฺตฺสุ โจเรสุ สุตฺวาโรปนํ
การาเปลี (๑) ฯ

ภิกฺขุ ชมฺมสภายํ กถํ สมฺภูจาเปลฺล อโห มหา-
โมคคัลลานตเถโร อตฺตโน อนนฺรูปํ มรณํ ปตฺโตตี ฯ สตถา
#๑. สี. ย. จตฺตฺสุ ฯเปฯ การาเปลีตี นตฺถิ ฯ

เล่มที่ 18 ทณทวคควณณา หน้า 72

อาคนตุวา กาย นุตถ ภิกขเว เอตริหิ กถาย สนนินินนาติ
ปจฺจติตฺวา อิมาย นามาติ วุตเต ภิกขเว โมคคฺลุตานน
อิมสฺเสว อตฺตภาวสฺส อนนฺรูปํ มรณํ ปตฺตํ ปุพฺเพ ปน
เตน กตสฺส กมฺมสฺส อนนฺรูปเมว มรณํ ปตฺตนฺติ วตฺวา
กิมฺปนสฺส ฆนฺเต ปุพฺพกมฺมนฺติ ปุญฺโจ วิตฺถาเรตฺวา กเถสิ ฯ

อติเต กิร พาราณสีวาสิ เอโก กุลปฺตุโต สยเมว
โกฏฺฏนฺปนจนาทีนึ กโรนฺโต มาตาปิตโร ปฏฺิขคฺคิ ฯ อตฺส มาตาปิตโร นํ ตาต ตฺวํ เอก
โกว เกเห จ อรณฺเณ

จ กมฺมํ กโรนฺโต กิลมฺสิ เอกํ เต กุมาริกํ อาเนสฺสามาติ
วตฺวา อมฺมตาต (๑) น มยฺหํ เอวรูปาย อตฺโต อหํ ยาว
ตฺมฺเห ชีวตฺวา โว สหตฺถาว อฺปญฺจหิสฺสามิติ เตน
ปฏฺิขิตฺตา ปฺนปฺปฺนํ ยาจิตฺวา กุมาริกํ อาเนยฺสิ ฯ สา
กตฺติปาเหเนว เต อฺปญฺจหิตฺวา ปจฺจมา เตสํ ทสฺสนมฺปิ
อนิจฺจนฺติ น สกฺกา ตว มาตาปิตฺุหิ สทฺธิ เอกญฺจานเ
วสฺติจฺจนฺติ อฺชฌายิตฺวา ตสฺมี อตฺตโน กถํ อคฺคณฺหนฺเต ตสฺส
พหิคตฺกาเล มกฺจิวาถณฺฑานํ จ ยาคฺุเฟณฺณจ คเหตฺวา ตตฺถ
ตตฺถ อากิริตฺวา เตนาคนตุวา กิมิทนฺติ ปุญฺจา อิมสํ
อนุชฺชมฺหฺลลฺกานํ เอตํ กมฺมํ สพฺพํ เคหํ กิลิฏฺจํ กโรนฺตา
วิจฺรณฺติ น สกฺกา เอเตหิ สทฺธิ เอกญฺจานเ วสฺติจฺจนฺติ อาห ฯ

#๑. อมฺมตาตา อิติ ยุตฺตตฺริ ฯ ฃ. ว.

เล่มที่ 18 มหาโมคคฺคลานตฺเถรวตฺถุ หน้า 73

เอวํ ตาย (๑) ปุณฺปุณฺํ กถยมานาย เอวรฺุโปปี ปุริตปารมี
สตฺโต มาตาปีตฺุหิ สทฺุธิ ภิชฺุชิ ฯ โส โหตฺุ ชานิสฺุสามิ
เตสํ กตฺุตพฺุพนฺุติ เต โภเชตฺุวา อมฺุมาต (๒) อสฺุกฺุฏจฺาเน
นาม ตฺุมาหํ ฌาตกา อากมฺุํ ปจฺุจาสิสฺุนฺุติ มยฺํ ตตฺุถ คมิสฺุสามาติ เต ยานกํ อารฺุโรเปตฺุวา
อาทาย กจฺุณฺุโต

อฺุฏวิมฺุขณฺุํ ปตฺุตกาเถ ตาต รสฺุมิโย กณฺุหาถ โคณา
ปโตทสฺุณฺุณาย คมิสฺุสนฺุติ อิมสฺุมี จาเน โจรา วสนฺุติ อหํ
โอดรามีติ ปิตฺุ หตฺุเถ รสฺุมิโย ทตฺุวา โอดริตฺุวา กจฺุณฺุโต
สทฺุทํ ปริวตฺุเตตฺุวา โจรานํ อฺุฏฺุจิตสทฺุทมกาสิ มาตาปีตโร
ตํ สทฺุทํ สฺุตฺุวา โจรา อฺุฏฺุจิตาติ สณฺุณาย ตาต มยฺํ
มหลฺุลกา ตฺุวํ อตฺุตานเมว รกฺุขาหิติ อหํสฺุ ฯ โส มาตาปีตโร
ตถา วิรวนฺุเตปี โจรสทฺุทํ กโรนฺุโต โภกฺุฏฺุตฺุวา มาเรตฺุวา
อฺุฏฺุวิยฺํ จิปีตฺุวา ปจฺุจากมิ ฯ

สตฺุถา อิมํ ตสฺุส ปุพฺุพกมฺุํ กเถตฺุวา ภิกฺุขเว
โมคฺุคลฺุลาโน เอตฺุตกํ กมฺุํ กตฺุวา อนเกานิ วสฺุสสตสฺุหสฺุสานิ
นิริเย ปจิตฺุวา วิปาการฺุเวเสเสน อตฺุตถาวสเถ เอวเมว
โภกฺุฏฺุตฺุวา สณฺุจฺุณฺุณิโต มรณฺุํ ปตฺุโต เอวํ โมคฺุคลฺุลานน
อตฺุตโน กมฺุมานฺุรูปเมว มรณฺุํ ลทฺุธิ ปณฺุจฺุหิ โจรสเตหิ สทฺุธิ
ปณฺุจฺุ ติตฺุถียสฺุตานิ มม ปฺุตฺุตสฺุส อปฺุปทฺุฏฺุจฺุสฺุส ปทฺุสฺุสฺุติวา
#๑. ตสฺุสาติ ยฺุตฺุตฺุตรํ ฯ ๒. อมฺุมาตฺุตา อิติ ยฺุตฺุตฺุตรํ ฯ ฉ. ว.

เล่มที่ 18 ทณฺทวคฺควณฺณา หน้า 74

อนฺรูปเมว มรณํ ลภีสุ อปฺปทญฺจสุสฺส หิ ปทฺสฺสนฺโต ทสฺหิ
การณฺหิ อนนฺยพฺยสนฺ ปาปฺปณาติเยวาทิ วตฺวา อนฺสฺนฺธิ
ฉมฺเภตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อีมา คธา อภาสิ

โย ทณฺเทน	อทณฺเทสุ	อปฺปทญฺจสุ	ทฺสฺสตี		
ทสนฺนฺมณฺลตฺรํ	จํ	จิปฺปเมว	นิกจฺจตี		
เวทนํ	ผฺรุลํ	ชานี	สฺริรฺสฺส	ว	เกทนํ
ครุํ	วาปี	อาพาธํ	จิตฺตกฺเขปํ	ว	ปาปฺปณฺ
ราชโต	ว	อุปฺสคฺคํ	อพฺภกฺขานํ	ว	ทารุณํ
ปริกฺขยํ	ว	ณฺตินํ	โภกานํ	ว	ปภงฺกฺคณํ
อถวาสฺส	อการานิ	อคฺคิ	ทหตี	ปาวโก	
กายสฺส	เกทา	ทฺปฺปฺลฺโย	นिरยํ	โส	อุปฺปชฺชตีตี

ตตฺถ อทณฺเทสุตี กายทณฺทาทีวิริหิตฺสฺ จีณาสเวสุ ฯ

อปฺปทญฺจสุตี ปเรสุ วา อตฺตนิ วา นีรปฺราเชสุ ฯ ทสนฺน-
มณฺลตฺรํ จานฺนฺตี ทสฺสฺ ทฺกฺขการณฺสุ อณฺลตฺรํ การณํ ฯ
เวทนฺนฺตี สีสโรคาทีเกทํ ผฺรุลํ เวทนํ ฯ ชานินฺตี กิจฺจฺจาทิคตฺสฺส
ชนฺสฺส ชานี ฯ เกทนฺนฺตี หตฺถจฺเจทาทีกํ สรรเกทนํ ฯ ครุณฺตี
ปฺกฺขหตฺถเอกจฺกฺขุปีจฺสปีกฺคณฺภาวญฺจโรคาทีเกทํ ครุกาพาธํ วา ฯ
จิตฺตกฺเขปฺนฺตี อุมฺมาทํ ฯ อุปฺสคฺคณฺตี ยสฺวิโลปฺเสนาปตีญฺจานาที-
อจฺฉินฺทนาทีกํ ราชโต อุปฺสคฺคํ วา ฯ อพฺภกฺขานนฺตี อทฺธิญฺจอสฺสฺสอจฺฉินฺตีตฺปฺพํ อิทํ สนฺธิจ-
ณฺทาทีกมฺมํ อิทํ วา

เล่มที่ 18 มหาโมคคัลลานตุเถรวตถุ หน้า 75

ราชปราชกมมํ ตยา กตณฺติ เอวรูปํ ทารุณํ อพุกุขานํ
วาฯ ปริกขยํ ว ฌาตึนฺนติ อตฺตโน อวสุสโย ภวิตฺตุ
สมตฺถานํ ฌาตึนํ ปริกขยํ วาฯ ปภงฺกคฺคณฺติ ปภงฺกภาวํ
ปฺปติภาวํ วาฯ ยลฺหิสฺส เกเห ฌณฺณํ ตํ ปฺปติภาวํ อापชฺชติ
สุวณฺณํ องฺการภาวํ มุตฺตา กปฺปาสฏฺฐิภาวํ กหาปณา
กปาลชณฺฑาทิภาวํ ทฺวิปทจตุปฺปทา กาณาภิภาวนฺติ อตฺโถ ฯ
อคฺคิ ทฺหตีติ เอกสํวจฺจเร ทฺวิตฺติกขตฺตํ อณฺณสฺมี ทฺหาทเก
อวิชฺชมาเนปี อสนิอคฺคิ วา ปตฺติวาทิ ทฺหติ อตฺตโน ชมฺมตยา
อฏฺฐจิตฺโต ปาวโก วา ทฺหติเยว ฯ นิรยณฺติ ทิฏฺฐเจว ชมฺเม
อิเมสํ ทสฺนุนํ จานานํ อณฺณตริ ปตฺวาปี เอกํเสน สมฺปฺราเย
ปตฺตพฺพิ ทสฺเสตฺถุ นิรยํ โส อฺอุปชฺชตีติ วุตฺตํ ฯ

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ

มหาโมคคัลลานตุเถรวตถุ ฯ

พหุณตทกภิกขุวตถ

น นคคจริยาติ อิมิ ชมมเทศนํ สตุถา เขตวเน
วิหรนุโต พหุณตทิกภิกขุ อารพภ กเถสิ ฯ
สาวตถิวาสี กิเรโก กุณุมพิโก ภริยาย กาลกตายน
ปพพชชิ ฯ โส ปพพชนุโต อตตโน ปริเวณณจ อคคิสาลณจ
ภณตคพภณจ การตวา สพพิปี ภณตคพภํ สปปิตะลาทีหิ
ปุเรตวา ปพพชชิ ฯ ปพพชิตวา จ ปน อตตโน ทาเส
ปกุโกสาเปตวา ยถารุจิตติ อหาริ ปจาเปตวา ภูณชิ ฯ
พหุณโฆ จ พหุปริกขาริ จ อโหสิ รตตี อณณํ
นิวาสนปารุปนํ โหติ ทิวา อณณํ วิหารปจจนุเต วสติ ฯ
ตสเสกทิวสํ จีวรปจจตถธรรณานิ สุกขาเปนตสส เสนาสนจาริกํ อาหิณฺฑนฺตนา ภิกขุ ปสฺสิต
วา กสฺสิมานิ อาวุโสติ ปุจฺจิตฺวา
มยฺหนฺติ วุคฺเต อาวุโส ภควตา ตีณิ จีวรานิ อณฺณณานานิ
ตฺวํ จ เอวํ อปฺปิจฺจนฺตส พุทฺธสฺส สาสเน ปพพชิตฺวา เอวํ
พหุปริกขาริ ชาโตติ ตํ สตุถุ สนฺตีกํ เนตฺวา ภนฺเต
อโย ภิกขุ อติพหุณโฆติ อาริเจสฺสุ ฯ สตุถา สจฺจํ กิร
[ตฺวํ] ภิกขุติ ปุจฺจิตฺวา สจฺจํ ภนฺเตติ วุคฺเต กสฺมา
ปน ตฺวํ ภิกขุ มยา อปฺปิจฺจนฺตายน ชมเม เทสิเต เอวํ
พหุณโฆ ชาโตติ อาย ฯ โส ตาวตฺตเกเนว กุปีโต
อิมินาทานิ นีหาเรณ จริสฺสามิตี ปารุปนํ ญฑฺฑเตตฺวา

เล่มที่ 18 พหุณขทิกภิกขุวตถุ หน้า 77

ปริสมขณเ อเอจิวโร อฏฐาสีฯ อถ นั สตถาอุปตถมภยมาโน
นनु ตวั ภิกขุ ปุพเพ หิโรตตปปี คเวสโก ทกรกขสกาเลปี
หิโรตตปปี คเวสมาโน ทวาทส วสุธานี วิหาสี กสฺมา
อิทานิ เอวั ครุเก พุทฺธสาสเน ปพฺพชิตฺวา จตฺตปปริสมขณเ
ปารุปนั ฉทฺเทตฺวา หิโรตตปปี ปหาย จิตฺติฯ โส สตถุ
วจนั สุตฺวา หิโรตตปปี ปจฺจุปฏฺฐาเปตฺวา ตั จิวริ
ปารุปีตฺวา สตถาริ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ ภิกขุ ตสฺส
อตฺตสฺส อวภิภาวนตฺถิ ภควนฺตํ ยาจิสุฯ อถ ภควา อตีตํ
อาหริตฺวา กเถสิฯ

อตีเต กิร พาราณสีรยฺโฆ อคฺคมहेลียา กุจฺฉิมฺหิ
โพธิสฺสโต ปฏฺฐินฺธี คณฺหิฯ ตสฺส นามกหณทิวเส(๑) มหิสฺสาส-
กฺมาโรตฺตสฺส(๒) นามํ กรีสุฯ ตสฺส กนิฏฺฐภาตา จนฺทกฺมาโร
นาม อโหสิฯ เตสํ มาตริ กาลกตาย ราชา อณฺณํ
อคฺคมहेลฺยฺญานเ จเปสิฯ สापปี ปุตฺตํ วิชายีฯ สุริยกฺมาโรตฺตสฺส
นามํ กรีสุฯ ตั ทิสฺวา ราชา ตฺถุโจ ปุตฺตสฺส เต วริ
ทมฺมิตฺติ อหฯ สापปี โข เทวี อิจฺฉิตกาเล คณฺหิสฺสามิตฺติ
วตฺวา ปุตฺตสฺส วยปฺปตฺตกาเล ราชานํ อห เทว มยฺหํ
ปุตฺตสฺส ชาตกาเล วโร ทินฺโน ปุตฺตสฺส เม รชฺชํ เทหิตฺติฯ
ราชา มม เทว ปุตฺตา อคฺคิกฺขนฺธา วิย ชลนฺตา วิจรนฺติ
#๑. สී. ย. นามกรณทิวเสฯ ๒. สී. ย. มหีสกฺมาโรฯ

เล่มที่ 18 ทณทวคฺควณณา หน้า 78

น สกกา ตสฺส รชฺช ทาตุนฺติ ปฏิกฺขิปีตฺวาปี ตํ ปุณฺนปฺปํ
ยาจมานเมว ทิสฺวา อัย เม ปุตฺตานํ อนตฺถมฺปิ กรเยยฺยาติ
ปุตฺเต ปกฺโกสาเปตฺวา ตาตา อหิ สฺริยกุมารสฺส ชาตกาเล
วริ อทาสี อิทานิ ตสฺส มาตา รชฺช ยาจติ อหนตฺส
น ทาตุกาโม ตสฺส มาตา ตุมฺหากํ อนตฺถมฺปิ กรเยย
คจฺฉน ตุมฺเห อรณฺเณ วสิตฺวา มมจฺเจยนาคนฺตฺวา รชฺช
คณฺเหยยฺยาติ อฺยโยเชติ ฯ เต ปีตริ วนฺทิตฺวา ปาสาทา
โอดรฺนฺเต ราชฺกณฺเณ กิพฺมานิ สฺริยกุมาริ ทิสฺวา ตํ การณฺ
ณตฺวา เตหิ สทฺธิเชว นิกฺขมิ ฯ เตสํ หิมวณฺตํ ปวิญฺจกาเล
โพธิสฺสโต มคฺคา โอกกมฺม อณฺณตรสฺมี รุกฺขมฺเณ นิสิตฺวา
สฺริยกุมาริ อาท ตาต เอตํ สริ คนฺตฺวา นหาตฺวา จ
ปีวิตฺวา จ อมฺหากํปี ปทฺมินิปตฺเตหิ อฺทกํ อหาราติ ฯ โส
ปน สโร เวสฺสวณฺสฺส สนฺติกา เอเกน ทกรฺกฺขเสน(๑) ลทฺโธ
โหติ ฯ เวสฺสวณฺเณ จ ตํ อาท จเปตฺวา เทวธมฺมชานนเกยว
อณฺเณ อิมํ สริ โอดรฺนฺติ เต ขาทิตฺุ ลภสฺสิติ ฯ ตโต ปฏฺจาย
โส ตํ สริ โอดิณฺโณติณฺเณ เทวธมฺเม ปุจฺฉิตฺวา อชานนฺเต
ขาทติ ฯ สฺริยกุมาริปี ตํ สริ อวิมฺสิตฺวาว โอดริ เตน จ
เทวธมฺเม ชานาสีติ ปุจฺฉิตฺวา เทวธมฺมา นาม จนฺทิมสฺริยาติ
อาท ฯ อถ นํ ตฺวํ เทวธมฺเม น ชานาสีติ อฺทกํ ปเวเสตฺวา
#๑. ย. อฺทกรฺกฺขเสน ฯ

เล่มที่ 18 พหุณขทิกภิกขุวตถุ หน้า 79

อตุตโน ภวเน จเปลิ ฯ โพรสิตตุโตปี ตํ จิรายนุตํ ทิสวา
จนุทกุมารํ เปเสลิ ฯ โสปี เตน เทวธมฺเม ชานาสีติ ปุจฺฉิโต
เทวธมฺมา นาม จตฺสฺโส ทิสาคิ อาห ฯ ทกรกฺขโส ตมฺปิ
อุทกํ ปเวเสตฺวา ตเถว จเปลิ ฯ โพรสิตตุโต ตสฺมีปิ จิรายนุเต
อนุตฺราเยน ภวิตพฺพนฺติ สยํ กนฺตฺวา ทฺวินฺนํปี โอตฺรณปทํ
ทิสฺวา อัยํ สโร รกฺขสปริกฺคหิโตติ ฌตฺวา ขกฺคํ สนนฺยฺหิตฺวา
ธนฺํ กเหตฺุวา อฏฺฐาสี ฯ รกฺขโส ตํ อนฺตรนฺตํ ทิสฺวา วนกมฺมิกปฺริสเวเสนาคนฺตฺวา อาห
โก ปฺริส ตฺวํ มคฺค-
กิลนฺโต กสฺมา อิมํ สรํ โอตฺริตฺวา นหาตฺวา จ ปิวิตฺวา
จ ภิสฺมฺพาลे ขาทิตฺวา ปุปฺพานิ ปิลนฺธิตฺวา น กจฺฉลฺสีติ ฯ
โพรสิตตุโต ตํ ทิสฺวาว เอโส ยกฺโขติ ฌตฺวา ตยา
เม ภาทโร คหิตาติ อาห ฯ อาม มยา คหิตาติ ฯ
กึการณฺนาติ ฯ อหํ อิมํ สรํ โอตฺธิณฺเณ ลภามิตี กิ ปน
สพฺเพว ลภลฺสีติ ฯ เทวธมฺเม ชานนเก จเปตฺวา อวเสเส
ลภามิตี ฯ อตุถิ ปน เต เทวธมฺเมหิ อตุถิตฺติ ฯ อาม
อตุถิตฺติ ฯ อหํ กเถสฺสามิตี ฯ เตนหิ กเถหิตฺติ ฯ น สกฺกา
กิลิกฺกุจกตฺเตน กเถตฺนฺติ ฯ ยกฺโข โพรสิตตุตํ นหาเปตฺวา
ปานียํ ปาเยตฺวา อลงฺกฺริตฺวา อลงฺกตมณฺฑปมฺชฺเณ ปลฺลงฺกํ
อาโรเปตฺวา สยมฺสฺส ปาทมฺลเ นิสีทิตฺติ ฯ อถ นํ โพรสิตตุโต
สทฺกจฺจํ สฺฐณฺาหิติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

เล่มที่ 18 ทณทวคฺควณณา หน้า 80

หิริโอดตปฺปสมฺปนฺนา สุกฺกมฺมสมาหิตา
สนฺโต สปุริสา โลกเ ทวธมฺมาติ วุจฺเจติ(๑)ฯ
ยฺกโข อิมํ มฺมเทศนํ สุตฺวา ปสนฺโน โพธิสฺสคฺคํ อหา
ปณฺฑิต อหนฺเต ปสนฺโน เอกํ ภาตฺรํ ทมฺมิ กตฺรํ
อานมฺิติฯ กนิฏฺฐํ อานหฺิติฯ ปณฺฑิต ตฺวํ เกวลํ ทวธมฺเม
ชานาสฺยิว น ปนฺ เตสฺส วตฺตสีติฯ กิการณฺาติฯ ยสฺมา
เชฏฺฐํ จเปตฺวา กนิฏฺฐํ อหฺราเปตฺวา(๒) เชฏฺฐาปจายิกมฺมํ น
กโรสีติฯ ทวธมฺเม อหํ ยฺกข ชานามิ เตสฺส จ วตฺตตามิ
มยํ หิ เอตํ นิสฺสาย อิมํ อรณฺณํ ปวิฏฺฐา เอตฺสฺส หิ
อตุถาย อมฺหากํ ปิตฺรํ เอตฺสฺส มาตา รชฺชํ ยาจิ อมฺหากมฺปน
ปีตา ตํ วรํ อทฺตฺวา อมฺหากํ อนฺรฺกขณฺตฺถาย อรณฺณวาสํ
อนฺุชานิ โส กุมาโร อนิวตฺติตฺตฺวา อมฺเหหิ สทฺธิ อากโต
คํ อรณฺณเ เอโก ยฺกโข ขาทตีติ(๓) วุตฺเตปี น โกจิ สทฺทฺทฺทฺสฺสตี
เตนาหํ ครทฺทยฺกิตฺโต ตเม อหฺราเปมฺิติฯ ยฺกโข โพธิ-
สคฺคตฺสฺส ปสีทิตฺตฺวา สาธฺ ปณฺฑิต ตฺวเมว ทวธมฺเม ชานาสฺยิ
ทวธมฺเมสฺส (๔) จ วตฺตสีติ เทวปี ภาตโร อานตฺวา อทาสฺยิฯ
อถ นํ โพธิสคฺคตฺสฺส ยฺกขภาเว อาทิณฺวํ กเถตฺวา ปญฺจสุ
สีเลสฺส ปติฏฺฐาเปสิฯ โส เตน สฺสํวิหิตารฺกโข ตสฺมี อรณฺณเ
#๑. ขุ. ชา. เอก. ๒๗/๓ ฯ ๒. สී. ยฺ. อานาเปนฺโต ฯ
#๓. สී. ยฺ. ขาทิตฺติ ฯ ๔. เตสฺสตี ยฺกคฺคตฺรํ ฯ

เลมที่ 18 พหุณชกภิกขุวตถุ หนา 81

วติตวา ปิตริ กาลกเต ยกขั อาทาย พาราณสี คนุตวา
รชชั กเหตุวา จนุทกุมารสส อปรชชั ทตวา สूरियกุมารสส
เสนาปติภูจกถา ทตวา ยกขสส รณณิเย จาเน आयत्तं
การตวา ยถา โส ลากคคปตโต โหติ ตถา อกาสิ ฯ

สตถา อิมั ชมมเทสนั อหริตวา ชาตกั สโมชานะสิ
ตทา โส ทกรกขโส พหุณชกภิกขุ อโหสิ สूरियกุมารโ
อานนุโท จนุทกุมารโ สาริปตโต มหิสสาสกุมารโ อหเมวาติ ฯ
เอวั สตถา ชาตกั กเถตวา เอวั ตวั ภิกขุ ปุพเพ
เทวชมเม คเวสมานो हिरोत्तपस्पมนโน विरित्वा อิทานิ
จตุปปริสมชเณ อิมินา นีหารेन जत्वा मम पुरतो
อปिज्जन्महीति वत्ततो युत्तं อกาสิ न हि साण्ण-
पण्णिकेषापาทิมत्तेन सम्भो नाम โหत्तिติ वत्त्वा अनुसन्धि
म्मเถตวา चम्मं เทเสนโต อิมั กถมาห

น นคคจริยา น ชญา น ปงกา
นानาสกา ตณชิลสาयीกา वा
रौचल्लं उकुण्णिकपुचानं
โสเชนติ मज्जं อวิตถณกขณติ ฯ

ตตถ นานาสกาติ น อนาสกา ภาตตปणิกเขโปติ อตุโถ ฯ
ตณชิลสาयीกาติ ภูมिस्यं ฯ रौचल्लनुत्ति कत्तमलेपनाकारेण (๑)
#๑. ส. ย. กททมลิมปนาकारेण ฯ

เลมที่ 18 ทณทวคควณณา หนา 82

สรีเร สนนิจิตรไซ ๑ อุกกุฎิกปธานนติ อุกกุฎิกภาเวน
อารทฐวิริย ๑ อิท วุตต โหติ โย หิ มจโจ เอว อห
โลกนิตฺตสรณสงขาคํ สฺพุทฺธี ปาปฺพนิตฺตสามิตฺติ อิมสฺส นคฺคจริยาทีสุ
ยงฺกิลฺลจฺจิ สมากาย วตฺเตยฺย โส เกวลํ มิจฺฉาทสฺสสนฺนเจว
วทฺธเมยฺย กิลมถสฺส จ ภาที อสฺส น หิ เอตานิ สฺสมาทินฺนานิ
อฏฺฐจวตฺตูกาย กงฺขาย อวิตฺติณฺณภาเวน อวิตฺติณฺณกงฺขํ มจฺจํ
โสเชนฺตฺติติ ๑

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺตติผลาทินิ ปาปฺพนิตฺตฺติ ๑

พหุณฺนทิกภิกฺขวตฺต ๑

สนตฺติมหามตฺตวตฺต

อลงฺกโต เจปี สมณฺจเรยฺยาติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตฺถา
เชตวเน วิหรนฺโต สนตฺติมหามตฺตํ อารพฺภ กเถสิ ๑

โส หิ เอกสฺมี กाले รณฺโโล ปเสนทิกอสฺสสฺส
ปจฺจนตํ กุปีตํ วุปฺสเมตฺวา อากโต ๑ อถสฺส ราชา คฺคฺคฺจ
สตฺต ทิวสานิ รชฺชํ ทตฺวา เอกํ นจฺจกิตฺตํ อิตฺถิ
อทาสิ ๑ โส สตฺต ทิวสานิ สฺสรามทมตฺโต หุตฺวา สตฺตเม
ทิวเส สพฺพาลงฺการปฏฺิณฺนทิกโต หตฺติกฺขนฺนชฺวรคโต นหानตฺตํ
คจฺจนฺโต สตฺถารํ ปิณฺนทาย ปวิสฺนตํ ทวารนฺตเร ทิสฺวา
หตฺติกฺขนฺนชฺวรคโตว สีลํ จาเลตฺวา วนฺทิก ๑ (๑) สตฺถา สิตํ
#๑. ย. วนฺทิตฺวา ปกฺกามิ ๑

เล่มที่ 18 สนฺตติมหามตฺตวตฺถุ หน้า 83

กตฺวา โโก นฺ โข ภนฺเต สิตฺปาตฺตกรณเหตุติ อานนฺตเถเรน
ปฺปญฺโจ สิตการณํ อจฺจขฺนฺโต (๑) อาห ปสฺส อานนฺท
สนฺตติมหามตฺตํ อชฺเชว สพฺพภารณปฏฺมณฺฑีโตว มม สนฺตํ
อากนฺตฺวา จตฺตฺปทิกกาถาวสานเ อรหตฺตํ ปตฺวา สตฺตตาลมตฺเต
อากาเส นิสิตฺตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสตีติ ฯ มหาชโน เถเรน
สทฺธี กถนตฺตสฺส สตฺถุ วจัน อสฺโสตี ฯ ตตฺถ มิจฺฉาทิฏฺฐิกา
จินตฺยีสฺส ปสฺสธ สมณฺสสฺส โคตมสฺส กิริยํ มุขมตฺตเมว
ภาสติ อชฺช กิเรส เอวํ สุรารมทมตฺโต ยถาลงฺกโตว ตสฺส
สนฺตติเก ชมมํ สุตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสตี อชฺช นํ มุสาวาทน
นิกฺคณฺ्हิสฺสามาติ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิกา จินตฺยีสฺส อโห พุทฺธานํ
มหานุภาโว อชฺช พุทฺธลีพฺพหฺเวจฺจ สนฺตติมหามตฺตตีพฺพหฺเวจ
ทญฺ์ ลภิสฺสามาติ ฯ สนฺตติมหามตฺโตปี นหानตฺตเถ ทิวสภากํ
อุทกกีฬํ กิฬิตฺวา อุตฺถยานํ คนฺตฺวา อาปานญฺมียํ นิสิตฺติ ฯ
สาปี อิตฺถิ รงฺกมชฺเชน โอตริตฺวา นจฺจกิตฺตํ ทสฺเสตฺถุ อารภี ฯ
ตสฺสา สรริตฺติพฺพหฺวย ทสฺสนตฺถิ สตฺตทาหํ อปฺปาหารตฺตาย
ตํทิวสํ นจฺจกิตฺตํ ทสฺสยมานาย อนฺโตกฺจฺฉินฺยํ สตฺถกฺวาทา
สมฺภูจฺจาย หทฺยมฺสํ กนฺติตฺตฺวา (๒) อคฺมํสฺส ฯ สา ตํชณฺณเวยว มุเชน เจว อกฺขีหิ จ วิวญฺเณี
กาลมกาสิ ฯ สนฺตติมหามตฺโต อุปฺชาเรถ
นนฺติ วตฺวา นโรทฺธา สามิตฺติ วุตฺตมตฺเตเยว
พลวโสเกน อภิกฺโขโต ฯ ตํชณฺณเวยวสฺส สตฺตทาหํ ปิตฺตฺสุรา
๑. สี. ยู. อาวิกโรนฺโต ฯ ๒. ม. กเหตุวา ฯ

เล่มที่ 18 ทณทวคฺควณณา หน้า 84

ตตฺตกปาเล (๑) อุทกพินฺทุ วิย ปริกฺขยํ อคฺมาสิ ฯ โส น
เม อิมํ โสกํ อญฺโฆ นิพฺพาเปตฺตํ สกฺขิสฺสตี อญฺจตร
ตถาคเตนาตี พลกายปริวฺโต สายณฺหสมเย สตุถฺ สนฺตีกํ
คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอวมาห ฆนฺเต เอวรูปโป เม โสโก
อุปฺปนฺโน ตํ เม ตุมฺเห นิพฺพาเปตฺตํ สกฺขิสฺสเถตี อากโตมฺหิ
ปฏฺฐิสฺรณฺํ เม โหเถตี ฯ อนนฺํ สตุถา โสกํ นิพฺพาเปตฺตํ
สมตฺตสฺเสว สนฺตีกํ อากโตสิ อิมิสฺสา หิ อิตฺถิยา อิมินา ว
การณฺน มตฺกाले ตว โรทนฺตสฺส ปคฺฆริตอสุตฺตฺนึ จตฺตุนนํ
มหาสมฺพุทธานํ อุทกโต อติเรกตฺรานีตี วตฺวา อิมํ คาลมาห
 ยํ ปุพฺเพ ตํ วิโสเสหิ ปจฺจมา เต มาหุ กิณฺจนํ
 มชฺเฒ เจ โน คเสสฺสตี อุปฺสนฺโต จริสฺสตีตี ฯ
 กาถาปริโยसाने สนฺตติมหามตฺโต อรหตฺตํ ปตฺวา อตฺตโน
อายุสฺสงฺขาริ โอลิเกนฺโต ตสฺส อปฺปวตฺตคนภาวํ ญตฺวา สตุถาริ
อาห ฆนฺเต ปรีนิพฺพานํ เม อนฺุชานาเถตี ฯ สตุถา เตน
กตกมฺมํ ชานนฺโตปิ มุสวาเทน นิคฺคณฺหนตฺถํ สนฺนิปตีตา
มิจฺจนาทฺธิจฺจกา โอกาสํ น ลภิสฺสสนฺตี พุทฺธลึพฺพญฺเจว สนฺตติ-
มหามตฺตลึพฺพญฺจ ปสฺสิสฺสสามาตี สนฺติปตีตา สมฺมาทฺธิจฺจกา
อิมินา กตกมฺมํ สตุถา ปุณฺณเสสฺส อาทริ กริสฺสสนฺตีตี
สตุถกฺขេตฺวา เตนหิ ตยา กตกมฺมํ มยฺหิ กเถหิ กเถนฺโต
#๑. สี่. ตตฺตกาเล ฯ

เลมที่ 18 สนนตติมหามตตวตถุ หนา 85

จ ภูมียิ จิต อกเถตวา สตตตาลมตเต อากาเส จิต
กเถหิติ อห ๗ โส สาธู ภูนเตติ สตถาริ วนุทิตวา
เอกतालปุมานั อुकคम्म โอโรหิตวา ปุน สตถาริ วนุทิตวา
อुकคจจนุโต ปฏิปาฏิยา สตตतालปุมานเ อากาเส ปลลลจน
นีสิติตวา สุนาถ เม ภูนเต ปุพพกम्मุนติ อห ๗

อิโต เอกนวุเต กปะเป วิปัสสิพุทธกาเถ พนฐุมตีนคเร
เอกสมิ กุเถ นิพพตติตวา จินเตสิ กิณนุ โจ ปเรสิ เจทน
วา ปีนัน วา อกรณกम्मุนติ อูปราเรนุโต ปุณเเสสุ โฆสนกम्म
ทิสวา ตโต ปญจาย ตั กम्म กโรนุโต มหาชน สมหาเปตวา
ปุณณานิ กโรธ อูโปสถทิวเสสุ อูโปสถ สมหาทียถ ทาน
เทถ ฐम्म สุนาถ พุทธรัตนาทิหิ สทิส อญฉัน นาม นตถิ
ติณณัน รตนาน สกการิ กโรธาติ อุกุโฆเสนุโต วิจรามิ ตสส
มยหิ สทท สุตวา พุทธปิตา พนฐุโม มหาราชา ม
ปกุโกสาเปตวา ตาต กิ กโรนุโต วิจรสิติ ปุจจิตวา เทว
ติณณัน รตนาน คุณ ปกาเสตวา มหาชน ปุณณกम्मเสสุ
สมหาเปนุโต วิจรามิติ วุตเต กตถ นิสินโน วิจรสิติ
ปุจจิตวา ปทสาว เทวาติ วุตเต ตาต น ตวั เอวั
วิจริตุ อรหสิ อิมิ ปุพพทามิ ปิลนุชิตวา อสสปิภูเจ นิสินโน
วิจราติ มยหิ มุตตาทามสทิส ปุพพทามิ ทตวา ทนุติ อสสิ
อทาสิ อถ ม รลญา ทินนปรีหารเรน ตเถว อุกุโฆเสตวา

เลมที่ 18 ทณทวคควณณา หนา 86

วจรนุต ปุณปี ราชา ปกโกสาเปตวา ตาต กิ กโรนุโต
วจรสตีติ ปุจจิตวา ตเทว เทวาทิ วุตเต ตาต อสุโสปี เต
นानุจจวโก อีธ นีสีทิตวา วจราติ จตุสินุชวยุตติ รถิ อทาสี
ตติยวเรปี เม ราชา สทท สุตวา ปกโกสาเปตวา ตาต
กิ กโรนุโต วจรสตีติ ปุจจิตวา ตเทว เทวาทิ วุตเต ตาต
รโถปี เต นานุจจวโกติ มยหิ มหนุต โภคิ มหาปสาธนณจ
ทตวา เอกิ หตถิ อทาสี สุวหิ สพพากรณปฏิมณชิต
หตถิกชนุเช นีสีทิตวา อสีติวสุสสหัสสานิ ชมมโฆสกกมม
อกาสี ตสุส เม เอตตกั กาลิ กายโต จนุทนคนุโช วายติ
มุขโต ออุปปลคนุโช วายติ อิทิ มยา กตกมมนติ ฯ

เอว โส อตตโน ปุพพกมม กเถตวา อากาเส
นินินโนว เตโชธาตุ สમાปชชิตวา ปรีนัพพายิ ฯ สรีเร
ชาลา (๑) อญจหิตวา มंसโลหิติ ฉาเปสิ ฯ สุมนปุพพานิ วีย
ธาตุโย อวลีสึ ฯ สตุธา สุตทวตถิ ปสาเรสิ ฯ ธาตุโย
ตตุถ ปตีสุ ฯ ตา ปกขิปิตวา จาคุมมหาปเถ ฉूपิ การสิ
มหาชโน วนุทิตวา ปุณณภาที ภวิสสตีติ ฯ

ภิกขุ ชมมสภายิ กถิ สมญจาเปสิ อาวุโส สนตติ-
มหามตโต เอกคาถาวसाने อรหตติ ปตวา อลงกตปฏियตุโต ว
อากาเส นีสีทิตวา ปรีนัพพุโต กิณนุ โข เอติ สมโณติ
#๑. สี. อคคิชาลา ฯ

เลมที่ 18 สนนตติมหามตตวตถุ หนา 87

วตตุ วฏฐติ อูทาทุ พุราหุมโณติ ๑ สตุถา อากนตุวา
กาย นุตถ ภิกขเว เอตริหิ กถาย สนนินินนาติ ปุจจติวา
อิมาย นามาติ วุตเต ภิกขเว มม ปุตตุ สมนโณติปิ วตตุ
วฏฐติ พุราหุมโณติปิ วตตุ วฏฐติเยวาติ วตวา อนุสนธิ
จมฏตุวา ชมมึ เทเสนโต อิมึ กถามาห

อลงกโต เจปิ สมนจเรย

สนโต ทนโต นียโต พุรหุมจาริ

สพเพสุ ภูเตสุ นิชาย ทณฺฑํ

โส พุราหุมโณ โส สมนโณ ส ภิกขุติ ๑

ตตถ อลงกโตติ วตถาภรณปฏิมณฺฑิโต ๑ ตสฺสโต

วตถาลงการาทิหิ อลงกโต เจปิ ปุคฺคโล กายาทิหิ สมนจเรย
รากาทิวุสเมน สนนโต อินฺทริยทมเนน ทนโต จตุมุคฺคนียาเมน
นียโต เสฏฺฐจริยาช พุรหุมจาริ กายทณฺฑาทินิ อโรปิตตาย
สพเพสุ ภูเตสุ นิชาย ทณฺฑํ โส เอวรูโป พาหิตปาปตฺตา
พุราหุมโณติปิ สมิตปาปตฺตา สมนโณติปิ ภินฺนกิเลตตฺตา
ภิกขุติปิ วตตพฺโพเยวาติ ๑

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ๑

สนนตติมหามตตวตถุ ๑

ปีโลติกตเถรวตถุ

หิริเนโสโร ปุริโสติ อิมั ชมมเทศนั สตุถา เขตวเน
วิหรนุโต ปีโลติกตเถริ อารพุก กเถสิ ฯ

เอกสมิ หิ ทิวเส อานนุทเถโร เอกั ปีโลติก-
ขณทนิวัตถั กปาลั อาทาย ภิกขาย จรนต์ ทารกั ทิสวา
กิณเต เอวั วิจริตวา ชีวิตโต ปพพชชา น อุตตราติ วตวา
ภนเต โก มั ปพพาเชสสติติ วุตเต อหิ ปพพาเชสสามิติ
ตั อาทาย วิหาริ คนุตวา สหตุถา นหาเปตวา กम्मฎจัน
ทตวา ปพพาเชสิ ฯ เตน ปน นีวัตถปีโลติกขณทั ปสาเรตวา
โอโลเกนุโต ปริสสาवनกรรมตตมปิ คยหุปกั กณจิ ปเทสิ
อทิสวา กपालน สทฐิ เอกิสสา รุกขสาขาย จเปสิ ฯ
โส ปพพชิตวา ลทฐุปสมปโท พุทธานั อูปนุนลาภสกุการิ
ปริญญชมาโน มหคฺขมานิ จีวรานิ อจฺฉาเทตวา วิจรนุโต
ณุลสิโร หุตวา อุกกณฺจิตวา กิ เม ชนสฺส สทฐาเพยฺย
นิวาเสตวา วิจรเณน อุตตโน ปีโลติกเมว นีวาเสสสามิติ ตั
จัน คนุตวา ปีโลติกั คเหตุวา อหิริก นิลลชช เอรูปานั
วตถานั อจฺฉาทนญฺจัน ปหาย อิมั ปีโลติกขณทั นีวาเสตวา
กपालหตุโถ ภิกขาย จริต্তু อิจฺฉีสติ ตั อารมมณั กตวา
อตุตถนาว อตุตถานั โอวทิ ฯ โอวทนุตฺสเสว ปนสฺส จิตตั
ปสิทิ ฯ โส ตั ปีโลติกั ตตเถว ปฏิสามेतวา นีวัตติตวา

ชมรมปทภูจกถา ๒ ๒ปปมาท-จิตตวคคณณนา - หน้ที่ 89
เล่มที่ 18 ปีโลติกตเถรวตฤ 89

วิหารเมว คโตฯ โส กติปาหจยเนน ปุณ อุกกณฐิตวา
ตเถว วตฺวา นีวตฺติ ปุณปี ตเถวติฯ ตํ เอวํ ๒ปราปรี
วิจรณฺตํ ทิสวา ภิกฺขุ กหํ อวฺโส คจฺฉลํ ปุณฺณนฺติฯ
โส อจฺริยสฺส สนฺติกํ คจฺฉามวฺโสติ วตฺวา เอเตเนว
นีหาเรณ อตฺตโน ปีโลติกขณฺฑเมว อารมฺมณํ กตฺวา อตฺตานํ
นีเสเชตฺวา กติปาเหเนว อรหตฺตํ ปาปุณฺณิฯ ภิกฺขุ อาหํสุ
กํ อวฺโส น อิทานํ อจฺริยสฺส สนฺติกํ คจฺฉลํ นนุ
อํยํ ทว วิจรณมคฺโคติฯ อวฺโส อจฺริเยน สทฺธิํ สํสคฺเค
สตี คโตมฺหํ อิทานํ ปน เม ฉินฺโน (๑) สํสคฺโค เตนสฺส
สนฺติกํ น คจฺฉามมิตฺติฯ ภิกฺขุ ตถาคตสฺส อาโรเจสุ ฆนฺเต
ปีโลติกตฺเถโร อณฺณํ พุยากรโธตีติฯ กิมาห ภิกฺขเวติฯ
อิทนฺนาม ฆนฺเตติฯ ตํ สุตฺวา สตฺถา อาม ภิกฺขเว มม
ปฺตุโต สํสคฺเค สตี อจฺริยสฺส สนฺติกํ คโต อิทานํ ปนสฺส
สํสคฺโค ฉินฺโน อตฺตนาเว อตฺตานํ นีเสเชตฺวา อรหตฺตํ
ปฺตุโตติ วตฺวา อีมา คถา อภาสี

หิริเนเสโร ปุริโส โทจิ โลกสมิ วิชชติ
โย นิตฺทํ ๒ปโพเชติ อสุโส ฆทฺโร กสามิว
อสุโส ยถา ฆทฺโร กสานิวิญฺโจะ
อาตานิโน สํเวคิโน ฆวาท

#๑. ส. ย. ปุณฺณินโนฯ

เล่มที่ 18 ทณฺทวคฺควณฺณา หน้า 90

สทฺทชาย สีเลน จ วีริเยน จ

สมาธิเนน ธมฺมวินิจฺจนเยน จ

สมฺปนฺนวิชฺชาจรณา ปฏิสฺสตา

ปหสฺสถ ทุกฺขมิตฺถํ อนฺนปฺปกนฺตํ ฯ

ตตฺถ อนฺนโต (๑) อุปฺปนฺนํ อุกฺสลวิตฺถกํ หิริยา นิเสเชตฺติ
หิรินิเสโช ฯ โกจิ โลกสฺมินฺตํ เอวฺรุโป ปุคฺคโล (๒) ทลฺลโก
โกจิเทว โลกสฺมี วิชฺชติ ฯ โย นิตฺถนฺตํ โย อปฺปมตฺโต
สมณธมฺมํ กโรนฺโต อตฺตโน อุปฺปนฺนํ นิตฺถํ อปฺพรนฺโต
พฺุชฺชตฺติ อปฺโพเชตฺติ ฯ กสามิวาติ ยถา ภทฺุโร อสฺโส อตฺตนิ
ปตฺมานํ กสิ อปฺพรติ อตฺตนิ ปตฺติตฺถํ น เทติ โย เอวํ
นิตฺถํ อปฺโพเชตฺติ โส ทลฺลโกติ อตฺถโธ ฯ

ทฺุติยคาลาย อัยฺย สงฺเขปตฺถโธ ภิกฺขเว ยถา ภทฺุโร
อสฺโส ปมาทมาคฺคธมฺมํ กสาย นินฺวิฏฺฐโธ อหฺมปิ นาม กสาย
ปหโตติ อปรภาเค อาตปฺปํ กโรติ เอวํ ตฺถมฺเหปิ อาคาปิโน
สํเวคิโน ภวถ เอวํภูตา โลกิยโลกุตฺตราย ทฺุวิชาย สทฺทชาย
จ จตฺุปาริสฺสุทฺุธิสีเลน จ กายิกเจตฺุสิทฺุวิริเยน จ อญฺุจสมฺมาปตฺุติ-
สมาธิเนน จ การณํการณชานนลกฺขณเณน จ ธมฺมวินิจฺจนเยน
สมนฺนาคตา หุตฺุวา ติสฺสนนฺนํ วา อญฺุจนฺนํ วา วิชฺชานํ
ปญฺุจทสนฺนญฺุจ จรณานํ สมฺปตฺุติยา สมฺปนฺนวิชฺชาจรณา
๑. สี. ยฺ. อตฺตโน ฯ ๒. สี. ยฺ. อัยฺย ปาโจนฺตฺุติ ฯ

อุปภูจิตตสฺสตีตาย ปภูิสฺสตา หุตฺวา อิํ อนปฺปกํ ฏภูฏทฺทํ
ปชหิสฺสเถตติ ฯ

เทสนาวสานเ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ

ปีโลตีกตฺถรรวตถุ ฯ

สุขสามณรรวตถุ

อุทกํ หิ นยฺนติ เนตฺติกาติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตฺถา
เชตวนเ วิหรนฺโต สุขสามณฺรํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

อติตสฺมี หิ พาราณสีเสฏฺฐิจิโน คนฺธกฺมาโร นาม ปฺตฺโต
อโหสิ ฯ ราชา ตสฺส ปีตริ กาลกเต ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา
สมสฺสาเสตฺวา มหนฺเตน สกฺกาเรน ตสฺเสว เสฏฺฐิจิณฺณํ
อทาสี ฯ โส ตโต ปฏฺจาย คนฺธเสฏฺฐิจิตี ปญฺญาปิ ฯ อถสฺส
ภณฺฑาการิกอ ชนคพฺภทฺวาริ วิวริตฺวา สามี อิทนฺเต เอตฺตํ
ปีตฺถุ ชนํ เอตฺตํ ปีตฺตามหาทีนฺนติ นีหริตฺวา ทสฺเสสิ ฯ โส
ชนราสี โอลเถตฺวา อาห กิมฺปน เต อิมํ ชนํ คเหตุวา
น คมีสูติ ฯ สามี ชนํ คเหตุวา กตา นาม นตฺถิ อตฺตนา
กตํ กุสลากุสลเมว หิ อาทาย สตฺถา กจฺจนฺตีติ ฯ โส
จินฺเตสิ เต พาลตฺาย ชนํ สณฺจาเปตฺวา ปหาย กตา
อหฺมฺปนเตํ คเหตุวา คมิสฺสามิตี เอวํ ปน จินฺเตนฺโต ทานํ
วา ทสฺสามิ ปุชฺช วา กริสฺสามิตี อจินฺเตตฺวา อิํ สพฺพิ

เลมที่ 18 ทณทวคควณณา หนา 92

ขาทิตวา คมิตฺตาสามีติ จินฺเตติ ฯ โส สตฺสทสฺสํ วิสฺสชฺเชตฺวา
ผลิกมยํ นหानโกฏฺจกํ กาทเรติ สตฺสทสฺสํ ทตฺวา ผลิกมยเมว
นหานผลกํ สตฺสทสฺสํ ทตฺวา นิสิตฺนปลฺลงกํ สตฺสทสฺสํ
ทตฺวา โภชนปาตี สตฺสทสฺสเมว ทตฺวา โภชนภูจฺจานเน มณฺฑปปี
กาเรติ (๑) สตฺสทสฺสํ ทตฺวา โภชนปาตียา อาสิคฺตฺตฺกฺปฺชานํ
กาเรติ สตฺสทสฺสเสเนว เกहे สิทฺทปฺลชฺชริ สณฺจฺจาเปติ อคฺคตโน
ปาตฺราสคฺตฺถาย สทสฺสํ อทาสี สายมาสคฺตฺถายปี สทสฺสเมว
ปฺลฺลณฺมีทิวเส ปน โภชนคฺตฺถาย สตฺสทสฺสํ ทาเปติ ตํ ภคฺตํ
ภุจฺชนทิวเส สตฺสทสฺสํ วิสฺสชฺเชตฺวา นคฺริ อลงฺกฺริตฺวา
เกริณฺจฺจาเรติ คณฺฐเสฏฺฐจิสฺส กิร ภคฺตภุจฺชนลีสฺสํ
โอโลเกตฺตฺติ ฯ มหาชโน มลฺลจาติมลฺลจํ พนฺธิตฺวา สนฺนินฺปติ ฯ
โสปี สตฺสทสฺสคฺฆนเก นหานโกฏฺจเก สตฺสทสฺสคฺฆนเก ผลเก
นิสิตฺติตฺวา โสพสฺสํ คณฺฐทกฺกมฺเฏหิ นหาตฺวา ตํ สิทฺทปฺลชฺชริ
ววิริตฺวา คสฺมิมิ ปลฺลงเก นิสิตฺติ ฯ อถสฺส คสฺมิมิ อาสิคฺตฺตฺกฺปฺชานเน
ตํ ปาตี จเปตฺวา สตฺสทสฺสคฺฆนกํ โภชนํ วจฺจเมลฺลํ ฯ โส
นาฏฺกิตฺติปริวฺโต เอวรูปาย สมฺปตฺติยา ตํ โภชนํ ภุจฺชติ ฯ
อปฺเรน สมเยน เอโก คามิกมฺนุสฺโส อคฺคตโน ปริพฺพยาหฺรณคฺตํ
ทารุอาทินิ ยานเก ปกฺขิปิตฺวา นคฺริ คณฺฐวา สหายกสฺส
เกहे นิवासํ คณฺหิ ฯ ตทา ปน ปฺลฺลณฺมีทิวโส โหติ ฯ
#๑. สี. ย. การาเปติ ฯ

เลมที่ 18 สุขสามณรรวตุ หนา 93

คณฐเสฏฐิโน ภูณชนลัฟุหิ โอลเกตุติ นคเร เภริณจาราเปลัฯ
อด นั สหายโก อาห สมม(๑) คณฐเสฏฐิโน เต
ภูณชนลัฟุหา ทิฏฐปุพพาติฯ น ทิฏฐปุพพา สมมาติฯ เตนหิ
สมม เอหิ คจณาม อัย นคร (๒) เภริ จรติ มหาสมปตติ
ปสสิสสามาติฯ นครวาสี ชนปท (๓) คเหตุวา อคมาสิฯ
มหาชโนปี มณจาทิมณจ (๔) อภิรุหิตวา ปสสติฯ คามวาสี
ภตตคณฐั ฆายิตวา นครวาสี อาห มยหิ เอตาย (๕) ปาติยา
ภตตปิณเฑ ปิปาสา ชาตาดิฯ สมม มา เอตปตถยิ
น สกกา ลทฐนุติฯ สมม อลภนุโต น ชีวิสสามิติฯ
โส ตั ปฎิพาหิตุ อสกโกนุโต ปริสปรियนเต จตวา นمامิ
เต สามิติ ติกขตตุ มหาสทท นิจณาเรตวา โก เอโสติ
วุตเต อหิ สามิติฯ กิ เอตนุติฯ อัย เอโก คามวาสี
ตุมหากิ ปาติยภตตปิณเฑ ปิปาสั อุปปาเทสิ เอกิ
ภตตปิณเฑทา เปเถติฯ น สกกา ลทฐนุติฯ กิ สมม
สุตนเตติฯ สมม สุตมเม อปิจ ลภนุโต ชีวิสสามิ อลภนุตส
เม มรณั ภวิสสตีติฯ โส ปุณ วิรวิ อัย กิร สามิ
อลภนุโต มริสสตี ชีวิตมสส เทเถติฯ อมโก ภตตปิณเฑ
นามสตมปี อคฆติ สตทวยมปี อคฆติ โย โย ยาจติ
#๑. สี่. ย. อัย ปาโจ นตถิฯ ๒. สี่. ย. นคเรฯ
๓. สี่. ย. ชนปทวาสี ๔. สี่. ย. มณจาทิมณเจฯ
๕. เอตีสสนติ ยุตตตริฯ

เล่มที่ 18 ทณทวคฺควณณา หน้า 94

ตสฺส ตสฺส ททมาโน กิมหิ ภูณชิสฺสामीติ ฯ สามี อัย
อลภนุโต มริสฺสติ ชีวิตมสฺส เทถาติ ฯ น สกฺกา มุธา
ลทฺฐุ ยทิ ปน อลภนุโต น ชีวิสฺสติ ตีณิ สํวจฺจรานิ
म्म เคเห ภตี กโรตุ เอกมสฺส ภตฺตปาตี ทาเปสฺसामीติ ฯ
คามวาสี ตํ สุตฺวา เอว โหตุ สมนฺมาติ สหายกํ วตฺวา
ปฺตุตทาริ ปหาย ภตฺตปาติอตุถาย ตีณิ สํวจฺจรานิ ภตี
กริสฺसामीติ เสฏฺฐิสฺส เคนฺหิ ปาวีสิ ฯ โส ภตี กโรนุโต
สพฺพกิจฺจანი สกฺกจฺจํ อกาสิ เคเห วา อरणฺเณ วา ทิวา
วา รตฺตี วา [๑] กตฺตพฺพกมฺมานิ กตฺตานว ปญฺญาเยสุ ฯ
ภตฺตภตฺติโกติ วุตฺเต สกฺลนคเร ปญฺญาเย ฯ อถสฺส ทิวเสสุ
ปฺริปฺญฺเณสุ ภตฺตเวยฺยาวภูโก ภตฺตภตฺติกสฺส สามี ทิวโส
ปฺริปฺญฺโณ ทุกฺกัริ เตน กตฺ ตีณิ สํวจฺจรานิ ภตี กโรนุเตน
เอกมฺปิ กมฺมํ น สงฺโกปิตปฺพพฺพนฺติ อห ฯ อถสฺส เสฏฺฐิ
อตุตฺโน สายมาสปาตฺราสตุถาย เทว สหสฺसानิ ตสฺส
ปาตฺราสตุถาย สหสฺสนฺติ ตีณิ สหสฺसानิ ทาเปตฺวา อห
อชฺช มยฺหิ กตฺตพฺพปฺริหาริ ตสฺเสว กโรธาติ วตฺวา จ
ปน จเปตฺวา เอกํ จินฺตามณฺี นาม ปิยภริยํ อวเสสชฺชนมฺปิ
อชฺช ตเมว ปฺริวาเรธาติ วตฺวา สพฺพํ สมนฺปตฺตี ตสฺส
นียยาเทสิ ฯ โส เสฏฺฐิโน นหาโนทเกน ตตุเถว(๒) โกฏฺจเก
#๑. สී. ย. เอตฺถนฺตเร สพฺพานีติ ทิสฺสติ ฯ ๒. สී. ย. ตสฺเสว ฯ

เลมที่ 18 สุขสามณรรวตุล หนา 95

ตสมี ผลเก นิสินโน นหาตวา ตสเสว นีวาสนสาฎเก
นีวาเสตวา ตสเสว ปลลงเก นิสีทึ ๗ เสฎฐีปี นคร
เกริญจาราเปตี ภตตภทโก คนธเสฎฐีสุต เกเห ตีณิ
สัวจจรรานี ภตี กตวา ภตตปาตี ลภี ตสส ภูณชนสมปตตี
โอโลเกนตุตี ๗ มหาชโน มญจาติมญจ อภิรุหิตวา ปสสตี ๗
คามวาสีสุต โอโลกิโตโลกิตฎจัน กมฺปนากการปฺปตตี อโหสิ ๗
นาฎกา ตํ ปรีวารตวา อฏฐีสฺ ๗ ตสส ปุโรโต ภตตปาตี
วฑฒตวา ฐปยีสฺ ๗ อตสส หตถโชนเวลาย คนธมาทเน
เอโก ปจเจกพทุโธ สตตเม ทิวเส สมาเป็นติโต วุฎจาย
กตถ นุ โข อชช ภิกขาจารตถาย กจณามิตี อุปชาเรนุโต
ภตตภทิก อทุทส ๗ อถ โส (๑) อัย ตีณิ สัวจจรรานี ภตี
กตวา ภตตปาตี ลภี อตถิ นุ โข เอตสส สทุธา นตถิตี
อุปชาเรนุโต อตถิตี ฌตวา สทุธาปี เอกจเจ สงคห
กาตุ น สกโกนุติ สกขิสฺสตี นุ โข เม สงคห กาทุนุติ
จินเตตวา [อถ น] สกขิสฺสตี เจว มม จ สงคหการณ
นีสสาย มหาสมปตตี ลภีสสตีตี ฌตวา จีวร ปารุปีตวา
ปตตมาทาย เวหาล์ อพุกุคนตวา ปรีสนตเรน คนตวา
ตสส ปุโรโต จิตเมว อตตานัน ทสเสสสิ ๗ โส ปจเจกพทุธ
ทิสวา จินเตสสิ อหิ ปุพเพ อทินนภาเวน เอกิสฺสา
#๑. สี. ย. อตสส เอตทโหสิ ๗

เลมที่ 18 ทณทวคคณณนา หนา 96

ภตตปาตยา อตถาย ตีณิ สัวจจรานิ ปเรเคเห ภตี อกาสิ
อิทานิ เม อิทธิ ภตติ เอกเรตติณิวิวิ รกขเยยย สเจ ปน
ติ อยยสส ทสสามิ อนะกานิ [๑] กปโปโกฏิสหสทานิ รกขิสสติ
อยยสเสว นั ทสสามิติ ๑ โส ตีณิ สัวจจรานิ ภตี กตวา
ลททภตตปาติโต เอกปิณณมปิ มุเข อฏฐเปตวาว ตณหิ
วิโนเทตวา สยเมว ปาตี อุกขิปิตวา ปจเจกพททสส สนุติกั
คนุตวา ปาตี อณณสส หตเถ ทตวา ปณจปติฏฐิตะ
วนุทิตวา ปาตี วามหตเถน คเหตุวา ทกขิมหตเถน ตสส
ปตเต ภตติ อากิริ ๑ ปจเจกพททโร ภตตสส ออุปทตเสสกาเถ
ปตติ หตเถน ปิททิ ๑ อถ นั โส อาห ภนเต เอโก ว
ปฏิวีส น สกกา ทูริชา กาคู มา มั อิธ โลกะ สงกณหาถ(๒)
ปโรโลกะ สงกหเมว กโรธ สาวเสสสิ อกตวา นีรวเสสเมว
ทสสามิติ ๑ อตตโน หิ โลกมปิ อนวเสเสตวา ทินัน
นีรวเสสนนาม ตั มหปผลั โหติ ๑ โส ตถา กโรนุโต
สพพิ ทตวา ปุน วณุทิตวา ภนเต เอกิ ภตตปาตี
นิสสาย ตีณิ สัวจจรานิ เม ปเรเคเห ภตี กโรนุเตน ทุกขิ
อนุฏฐติ อิทานิ เม นิพพตตฏฐาเน สขเมว โหตุ ตุมเหหิ
ทิกุชธมมสเสว ภาตี ภเวยยนุติ อาห ๑ ปจเจกพททโร เอวั
โหตุ จินตามณิ วิย เต สพพกาเม ททมานา สงกปปา
๑. สี่. ยู. เอตถนุตเร มนุติ ทิสสติ ๑ ๒. สงกณหาถาติ ภวิตพพิ ๑

เลมที่ 18 สุขสามณรรวตุล หนา 97

ปณณจนุโท วีย ปริปุเรนตุติ อนุโมทนํ กโรนุโต

อิฉฉิตํ ปตฺถิตํ ตฺยหํ จิปฺปเมว สมัชฌตุ

สพฺเพ ปุเรนตุ สงฺกปฺปา จนุโท ปณณรโส (๑) ยถา

อิฉฉิตํ ปตฺถิตํ ตฺยหํ จิปฺปเมว สมัชฌตุ

สพฺเพ ปุเรนตุ สงฺกปฺปา มณฺเฑ โขติรโส ยถาติ

วตุวา อัยฺ มหาชน (๒) ยาว คนุชมาทนปพพตคมนา มํ
ปสฺสนุโตว ติฏฺฐตุติ อธิฏฺฐาย อากาเสน คนุชมาทนํ
อคมาสี ฯ มหาชนปี นํ ปสฺสนุโตว อฏฺฐาสี ฯ โส
ตตฺถ คนุตุวา ตํ ปิณฺฑปาตํ ปณฺจสตานํ ปจฺเจกพฺพุธานํ
วิกฺขิตฺวา อทาสี ฯ สพฺเพ อตฺตโน ปโหนกํ คณฺหีสฺสุ ฯ อปฺโป
ปิณฺฑปาโต กถํ ปโหตีติ น จินฺเตตพฺพิ ฯ จตฺตารี หิ
อจินฺเตยฺยานิ วุตฺตานิ ตตฺตรายํ ปจฺเจกพฺพุทวิสโยติ ฯ มหาชน
ปจฺเจกพฺพุธานํ ปิณฺฑปาตํ วิกฺขิตฺวา ทิยมานํ ทิสฺวา
สาธฺการสทฺสทานิ ปวตฺเตสิ อสนิปาตสทฺโท วีย อโหสิ ฯ ตํ
สุตฺวา คนุชเสฏฺฐี จินฺเตสิ ภตฺตภตฺติโก มยา ทินฺนสมฺปตฺตี
ธารตฺตุํ นาสกฺขิ มณฺเฑ เตนายํ มหาชน ปรีหาสิ กโรนุโต
อุนฺนทตีติ ฯ โส ปวตฺติชานนตฺถํ มนุสฺเส เปเสสิ ฯ เต
อากนุตุวา สมฺปตฺติธารณโก นาม สามิ เอวรูโป โหตีติ
วตุวา ตํ ปวตฺตี อโรเจตฺตุ ฯ เสฏฺฐี ตํ สุตฺวา ปณฺจวณฺณาย
#๑. ย. ปณณเรสี. ๒. สี่. ย. ชโน ฯ

เลมที่ 18 ทณทวคควณณา หนา 98

ปิตยา ผุจจสรีโร หุคฺวา อโห ทุกกริ เตน กคิ อหิ
เอตตกั กาลิ เอวรูปาย สมปตฺติยา จิตฺโต กิณฺจิทฺตา
นาสกฺขินฺนิตฺติ ตํ ปกฺโกสาเปคฺวา สจฺจํ กิรฺร ตยา อิทฺนฺนาม
กตฺนฺนิตฺติ ปุจฺจิตฺวา อาม สามีติ วุตฺเต หนฺนท สหสฺสํ
คเหตฺวา ตว ทาเน มยฺหมปิ ปตฺตี เทหิตฺติ อหา ๗ โส
ตถา อกาสิ ๗ เสฏฺฐิปีสฺส สพฺพิ อตฺตโน สนฺตํ มชฺเฌ
ภินฺนิตฺวา อทาสี ๗

จตฺสฺโส หิ สมปทา นาม วตฺตสมปทา ปจฺจยสมปทา
เจตนาสมปทา คุณฺดาติเรกสมปทาติ ๗ ตตฺถ นิโรธสมาปตฺติโร
อรหา วา อนาคามี วา ทกฺขิณฺเญโย วตฺตสมปทา นาม
ปจฺจยानิ ฌมฺเมเน สเมเน อฺปฺปตฺติ ปจฺจยสมปทา นาม ทานโต
ปุพฺเพ ทานกาเล ปจฺจนาภาเคติ ตีสุ กาลสฺส เจตนา
โสมนสฺสสทคตถาณสมฺปยุตฺตภาโว เจตนาสมปทา นาม
ทกฺขิณฺเญยสฺส ปน สมาปตฺติโต วุจฺจิตฺภาโว คุณฺดาติเรกสมปทา
นามาติ ๗ อิมสฺส จ ชินฺนสโว ปจฺเจกพฺพุโธ ทกฺขิณฺเญโย
ภตฺตี กตฺวา ลทฺฐภาเวเน ปจฺจโย ฌมฺมโต อฺปฺปนฺโน ตีสุ
กาลสฺส เจตนา ปริสฺสุทฺธา สมาปตฺติโต วุจฺจตมตฺโต
ปจฺเจกพฺพุโธ คุณฺดาติเรโกติ จตฺสฺโสปี สมปทา นิปฺพนฺนา
เอตาสิ อานูภาเวเน ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม มหาสมปตฺตี ปาปฺพณาติ
ตสฺมา โส เสฏฺฐิโน สนฺติกา สมปตฺตี ลภติ ๗

เลมที่ 18 สุขสามณรรวตถ หนา 99

อปรรากะ จ ราชานี อิมินา กตกมมํ สุตวา ตํ
ปกุโกสาเปตวา สหสฺสํ ทตฺวา ปตฺตี คเหตฺวา ตฺถจฺจมานโส
มหนตฺตํ โภคํ ทตฺวา เสฏฺฐจฺจฺจฺจํ อทาสี ๗ ภตฺตภตฺติกเสฏฺฐจฺจิตฺตส
นามํ อโหสิ ๗ โส คนฺธเสฏฺฐจฺจนา สทฺธิ สหาโย หุตฺวา
เอกโต ขาทนฺโต ปิวนฺโต [๑] ยาวตายุํ จตฺวา ตโต จูโต
เทวโลเก นิพฺพตฺติตฺวา เอกํ พุทฺธนฺตรํ ทิพฺพสมฺปตฺตี อนฺุภวิตฺวา
อิมสฺมึ พุทฺธปฺปาเท สาวตฺถิยํ สาริปฺุตตฺตฺเถรสฺส อฺุปฺภูจกกุเล
ปฺภูสฺนฺธิ คณฺหิ ๗ อถสฺส มาตา ลทฺธคพฺภปริหารา
กตฺติปาหจฺเจน อโห วตฺถาํ ปณฺจสเทหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ
สาริปฺุตตฺตฺเถรสฺส สตรสโภชนํ ทตฺวา กาสายวตฺถนฺิวตฺถา
สฺวณฺณสรกํ อาทาย อาสนปรียนฺเต นิสินฺนา เตสํ ภิกฺขุณฺ
อฺุจฺจฺจฺจฺจเสสกํ ภูณฺเชยฺยนฺติ โทหพินฺนิ หุตฺวา ตเถว กตฺวา
โทหพํ ปฺภูวิโนเทสิ ๗ สว เสสมงฺกเลสุปี ตถารูปเมว ทานํ
ทตฺวา ปฺุตตํ วิชยิตฺวา นามคหณทิวเส ปฺุตตสฺส เม
ภนฺเต สิกฺขาปทานิ เทถาติ เถรํ อาห ๗ เถโร กิมสฺส
นามนฺติ ปฺุจฺจิตฺวา ภนฺเต ปฺุตตสฺส เม ปฺภูสฺนฺธิคหณโต
ปฺภูจาย อิมสฺมึ เคเห กสฺสจฺจิ ทฺถกฺขนฺนาม น ภูตปฺพุพํ
เตเนวสฺส สุขกฺมาโรเตว นามํ ภวิสฺสตีติ วุตฺเต ตเทวสฺส
นามํ คเหตฺวา สิกฺขาปทานิ อทาสี ๗ ตทา เอวมสฺส (๒)
#๑. สี. ย. เอตฺถนฺตเร สยนฺโตติ ทิสฺสตี ๗
#๒. จสฺสาติ ปเทน ภวิตฺพุพํ ๗

มาตุ นานํ มม ปุตุตฺตสฺส อชฺฌาสยํ ภินฺทิสฺสามีติ จิตฺตํ
อุปฺปชฺชชฺช ๑ สทา ตสฺส กณฺณวิชฺฌนมนฺจฺจลาทีสุปี ตเถว ทานํ
อทาสิ ๑ กุมารโปี สุตฺตวสฺสติกกาเถ อิจฺฌามหํ อมฺม เถรสฺส
สนฺตฺติเก ปพฺพชฺชิตฺตุนฺติ อาห ๑ สทา สาทฺฐ ตาต นานํ ตว
อชฺฌาสยํ ภินฺทิสฺสามีติ เถรํ นิมนฺนเตตฺตวา โภเชตฺตวา ภนฺเต
ปุตุโต เม ปพฺพชฺชิตฺตํ อิจฺฌติ อิมานํ สายณฺนหสมเย วิหารํ
อานนฺตฺสามีติ เถรํ อญฺโยเชตฺตวา ฌาตเก สนฺนิปาเตตฺตวา
ปุตุตฺตสฺส เม คิหิกกาเถ กตฺตพฺพกิจฺจํ อชฺชเวว กริสฺสามาติ
วตฺตวา ปุตุตฺตํ อลงฺกริตฺตวา มหนฺนเตน สิริโสภกฺเคน วิหารํ
เนตฺตวา เถรสฺส นียฺยาเทสิ ๑ เถโรปี ตํ ตาต ปพฺพชฺชชา
นาม ทุกฺกรา สกฺขิสฺสสิ อภิมิตฺตุนฺติ วตฺตวา กริสฺสามิ โว
ภนฺเต โอวาทนฺติ วุคฺเต กมฺมฏฺฐานํ ทตฺตวา ปพฺพชฺชชช ๑
มาตาปีตโรปีสฺส ปพฺพชฺชชาสกฺกการํ กโรนฺตวา อนฺโตวิหาเรเยว
สตุคฺคาหํ พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส สตรสฺสโภชนํ ทตฺตวา
สายํ อตฺตโน เคะหํ อคมฺสิ ๑ อญฺจเม ทิวเส สาริปุตุตฺตเถโร
ภิกฺขุสงฺฆเม คามํ ปิณฺฑทาย ปวิญฺเจ วิหาเร กตฺตพฺพกิจฺจํ
กตฺตวา สามเณรํ ปตุตฺตจิวริ คาทาเปตฺตวา คามํ ปิณฺฑทาย
ปาวิสิ ๑ สามเณโร อนฺตรามกฺเค มาติกาทีนํ ทิสฺวา
ปณฺฑิตสามเณโร วิย เถรํ ปุจฺฉิ ๑ เถโรปี ตสฺส ตเถว
พฺยาภาสิ ๑ สามเณโร ตานํ ตานํ การณานิ สุตฺตวา

เล่มที่ 18 สุขสามเณรวตฺถุ หน้า 101

สเจ ตุมฺเห อตฺตโน ปตฺตจิวริ คณฺเหยยาถ อหิ นีวตฺเตยฺยนฺติ
วตฺวา เถเรน ตสฺส อชฺฌาตฺย อภินฺทิตฺวา อาหาร เม
ปตฺตจิวรณฺติ ปตฺตจิวเร คหิตฺเต เถริ วนฺทิตฺวา นีวตฺตมาโน
ภนฺเต มยฺหิ อาหาริ อหฺรมาณา สตรสฺสโกชนิ อหฺรเยยฺยาถาติ
อาห ๑ กุโธ ตํ ลภิสฺสามิตี ๑ อตฺตโน ปุณฺณเณน อลภนฺตา
มม ปุณฺณเณน ลภิสฺสธ ภนฺเตตี ๑ อถสฺส เถโร กุณฺจิกิ ทตฺวา
คามิ ปิณฺฑาทาย ปาวิสิ ๑ โส วิหาริ คนฺตฺวา เถรสฺส
คพฺภิ วิวริตฺวา ปวิสิตฺวา ทวาริ ปิชาย อตฺตโน กาเย ฉาณิ
โธตาเรตฺวา นิสิทิ ๑ ตสฺส कुณฺเตเชน สกฺกสฺส อาสนิ
อุณฺหาการิ ทสฺเสสิ ๑ สกฺโก กิณฺนุ โข เอตฺนฺติ โอลเณนโต
สามเณริ ทิสฺวา สุขสามเณโร อุปชฺฌายสฺส ปตฺตจิวริ
ทตฺวา สมณฺธมฺมํ กริสฺสามิตี นีวตฺโต มยา ตตฺถ คนฺตุ
วฏฺฐตีติ จินฺเตตฺวา จตฺตาโร มหฺราราเช ปกฺโกสาเปตฺวา
คจฺจล ตาตา วิหารสฺส อุปวเน ทสฺสทฺเท สกฺกเณ ปลาเปถาติ
อุยฺโยเชสิ ๑ เต ตถา กตฺวา สมฺนฺตา อารกฺขิ คณฺหิสฺสุ ๑
จนฺทิมสฺสุริเย อตฺตโน วิมานานิ คณฺหิตฺวา ติฏฺฐถาติ
อาณาเปสิ ๑ เตปี ตถา กรีสฺสุ ๑ สยมฺปิ อาวิณฺชนญฺจानเ
อารกฺขิ คณฺหิ ๑ วิหาโร (๑) สนนฺนินฺโน นีรวโ อโหสิ ๑
สามเณโร เอกกฺเคน จิตฺเตน วิปฺสฺสนิ วทฺเตตฺวา ติณฺ
#๑. สී. ยฺ. วิหาเร ๑

เล่มที่ 18 ทณฺทวคฺควณฺณา หน้า 102

มคฺคผลานิ ปาปฺปณิฯ เถโร สามณฺเณเรน สตรสโกชนํ
อาหเรยฺยาถาติ วุตฺโต กสฺส นฺุ โข ฆเร สกฺกา ลทฺฐนฺฺติ
โอบฺโลเกนฺุโต เอกํ อชฺฌมาสยสมฺปนฺนํ อุปฺภูจฺจากกฺกํ ทิสฺวา
ตตฺถ คณฺุทฺวา ฆนฺุเต สาธฺุ โว กตฺํ อชฺช อธิธาจฺจนฺุเตหิตี
เตหิ ตฺุฏฺฐมาณเสหิ ปตฺตํ คเหตฺวา นิสฺสีทาเปตฺวา ยาคฺุชชกํ
ทตฺวา ยาว ฆตฺตกาธา ธมฺมกถํ ยาจิโต เตถฺ สาราณียํ
ธมฺมกถํ กเถตฺวา กาลํ สลฺลทฺทฺเขตฺวา เทสนํ นิฏฺฐาเปตีฯ
อถสฺส สตรสโกชนํ ทตฺวา ตํ อาทาย คณฺุทฺกามํ เถโร
ทิสฺวา ฆุณฺุชถ ฆนฺุเต อปรมฺปิ ทสฺสามาติ เถโร โภเชตฺวา
ปนฺุ ปตฺตปฺุริ อทฺุสฺฯ เถโร ตํ อาทาย สามณฺเโร เม
ฉาโตติ ตฺุริตฺตฺุริโต วิหารํ ปายาสิฯ ตํทิวสํ สตฺถา
ปาโตว นิภฺขมิตฺวา คณฺุชกฺุณฺุชฺช นิสฺสินฺุโน อวาชฺเชสิ อชฺช
สฺุชสามณฺเโร อุชฺชฌายสฺส ปตฺตจิวฺริ ทตฺวา สมณธมฺมํ
กฤษฺสามิตี นิวตฺโต นิปฺพนฺุณํ นฺุ โข คสฺส กิจฺจนฺุติ โส
ติณฺุณฺุชเวว มคฺคผลานํ ปตฺตภาวํ ทิสฺวา อุตฺตฺุริปี อุปฺธาเรนฺุโต
สกฺกิชฺสตาຍํ อชฺช อรหตฺตํ ปาปฺปณฺุติํ สารีปฺุตฺโต ปนฺุ สามณฺเโร
เม ฉาโตติ เวเคน ฆตฺตํ อาทาย นิภฺขมตี สเจ อิมสฺมี
อรหตฺตํ อปฺปตฺเต ฆตฺตํ อหริสฺสตี อิมสฺส อนฺุตราโย
ภวิสฺสตี มยา คณฺุทฺวา ทฺุวารโกฏฺฐเก อารกฺุขํ คณฺุหิตฺุ
วฏฺุฏฺุตีตี จินฺุเตตฺวา คณฺุชกฺุณฺุชฺชิตฺุ นิภฺขมม ทฺุวารโกฏฺฐเก จตฺวา

เล่มที 18 สุขสามเณรวคฺค หน้า 103

อารกฺขํ คณฺหิ ฯ เถโรปี ภูตฺตํ อหริ ฯ อถ นํ เภฏฺฐา
วุตฺตนเยเนว จตฺตาริ ปญฺเห ปุจฺฉิ ฯ ปญฺหวิสชฺชนาวสานเ
สามเณโร อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ สตฺถา เถโร อามนฺเตตฺวา
คจฺฉ สารีปุตฺต สามเณรสฺส เต ภูตฺตํ เทหิตี อห ฯ
เถโร คนฺตฺวา ทฺวาริ อาโกณฺเฐสิ ฯ สามเณโร นิกฺขมิตฺวา
อุปชฌายสฺส วตฺตํ กตฺวา ภูตฺตกิจฺจํ กโรหิตี วุตฺเต เณรสฺส
ภูตฺเตน อนตฺถิกภาวํ ฌตฺวา สตฺตวสฺสึโก กุมาริ ตํชณฺณเวย
อรหตฺตํ ปตฺโต นิจาสนญฺจานํ(๑) ปจฺจเวกฺขนฺโต ภูตฺตกิจฺจํ กตฺวา
ปตฺตํ โหวิ ฯ ตสฺมี กาลเ จตฺตาริ มหาราชาโน อารกฺขํ
วิสสชฺเชสิ ฯ จนฺทิมสุริยาปี วิมานานิ มุณฺจิสฺสุ ฯ สกฺโกปี
อวิณฺชนญฺจานเ อารกฺขํ วิสสชฺเชสิ ฯ สุริโย นภมฺชฌํ
อติกฺกนฺโตเยว ปญฺญาปิ ฯ

ภิกฺขุ สายณฺโห ปญฺญาติ สามเณเรน อิทาเนว
ภูตฺตกิจฺจํ กตฺถิ นุ โข อชฺช ปุพฺพณฺโห พลฺวา ชาโต
สายณฺโห มนฺโทติ วทีสิ ฯ สตฺถา อากนฺตฺวา กาย นฺตฺถ
ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนนฺนินฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา ภูตฺเต
อชฺช ปุพฺพณฺโห พลฺวา ชาโต สายณฺโห มนฺโท สามเณเรน
อิทาเนว ภูตฺตํ ภูตฺตํ อถ จ ปนฺ สุริโย นภมฺชฌํ อติกฺกนฺโต
ปญฺญาตีติ วุตฺเต ภิกฺขเว เอวเมว โหติ ปุณฺณวณฺตานิ
#๑. นิพฺพานญฺจานนฺตปิ ทิสฺสติ ฯ

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณา - หน้าที่ 104
เล่มที่ 18 ทณฺทวคฺควณฺณา หน้า 104

สมณธมฺมํ กรณกาเล อชฺช หิ จตฺตาโร มหาราชาโน
สมนฺตา อารกฺขํ ฅณฺ्हีสุ จนฺทิมสุริยา วิมานานิ คเหตุวา
อฏฺฐิสฺสุ สกฺโก อาวิณฺชนเก อารกฺขํ ฅณฺ्हิ อหฺมปี
ทวารโกฏฺฐเก อารกฺขํ ฅณฺ्हี อชฺช สุขสามเณโร มาติกาย
อุทกํ ทรนฺเต อสุกาเร อุตฺถุ อฺฐํ กโรนฺเต ตจฺจนเก จกฺกาทีนํ
กโรนฺเต ทิสฺวา อตฺตานิ ทเมตฺวา อรหตฺตํ ปตฺโตตฺติ วตฺวา
อิมํ คาทมาห

อุทกํ หิ นยฺนติ เนตฺติกา

อสุการา นมยฺนติ เตชนํ

ทารุ นมยฺนติ ตจฺจกา

อตฺตานิ ทมยฺนติ สุพฺพตาติ ฯ

ตตฺถ สุพฺพตาติ สุวทา สุขฺเขน โอวทิตพฺพา

อนฺุสาสิตพฺพาติ อตฺถโถ ฯ เสสํ เหนฺจฺจา วุตฺตนยเมว ฯ

เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ

สุขสามเณรวตฺถุ ฯ

ทณฺทวคฺควณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

ทสโม วคฺโค ฯ

ชราวคควณณา

วิสาขาย สหายิกาวตถ

โก นุ หาโส กิमानนุโทติ อิมั ชมมเทศนั สตุถา
เชตวน วิหรนุโต วิสาขาย สหายิกา อารพุก กเถสิ ฯ
สาวตถุธิยั กิร ปณจสตา กุลปุตตา เอวั อีมา
อปปมาทวิหารินิโย ภวิสุสนุตีติ อตตโน อตตโน ภริยาโย
วิสาขั มหาอุปาสักั ปฏิจจนาเปสุ ฯ ตา อุยยานัน วา วิหารั วา
คจจนุติโย ตาย สทฐีเยว คจจนุติ ฯ ตา เอกสุมี กาลเ
สตุตทาหิ สุรารณเ ภวิสุสตีติ ฉณเ สงฆุญเจ อตตโน
อตตโน สามิกานัน สุริ ปฏियाเทสุ ฯ เต สตุตทาหิ สุรารณเ
กิปิตวา อญจเม ทิวเส กมมุนตกิริยาย นิกขนุตา อคมัสสุ ฯ
ตาปี อิตถุธิโย มยั สามิกานัน สมมุขา สุริ ปาตุ น
ลภิมุหา อวเสสสุรา จ อตถิ อิมั ยถา เต น ชานนุติ
ตถา ปวิสุสามาติ วิสาขาย สนุติกั คนุตวา อิจจาม
อยเย อุยยานัน ทญจุนุติ วตวา สาธุ อมมา เตนหิ
กตตพุกิจจานิ กตวา นิกขมถาติ วุตเต ตาย สทฐี
คนุตวา ปฏิจจนุนากาเรน สุริ นีหราเปตวา อุยยานเ
ปวิทวา มตตา วิจรัสสุ ฯ วิสาขา อยุตตุ อีมาหิ กต
อิทานิ สมณสุส โคตมสุส สาวิกา สุริ ปวิทวา วิจรनुตีติ

ติตฺถิยาปี กรหิสฺสนฺตฺติ จินฺเตตฺตวา ตา อิตฺถิโย อาห อมฺมา
อยุตฺตํ โว กตฺม มฺมปี อยโส อฺปฺปาทีโต สามิกาปี โว
กฺขมฺมิตฺตฺตํ อิทานี กิ ฺกริสฺสธาติ ฯ คิถานาลยํ ทสฺสยิสฺสธา
อยเยติ ฯ เตนหิ ปญฺญาภิสฺสธ สเกน กมฺเมนาติ ฯ ตา เคหํ
คณฺตฺวา คิถานาลยํ กรีสฺสุ ฯ อถ ตาสํ สามิกา อิตฺถนฺนามา
จ อิตฺถนฺนามา จ กหนฺติ ปุจฺฉิตฺตวา คิถานาติ สุตฺวา
อทฺธา เอตาหิ อวเสสฺสุรา ปีตา ภวิสฺสตีติ สลฺลภฺเขตฺตวา ตา
โปเถตฺตวา อนนฺยพฺยสนํ ปาเปตฺตํ ฯ ตา อปรสฺมึปี ฉณฺวาเร
ตเถว สฺรํ ปาตฺกามา วิสาขํ อฺปฺสงฺกมิตฺตวา อยเย อฺยฺยานํ
โน เนหิตฺติ วตฺตวา ปุพฺเพปี เม ตมฺเหหิ อยโส อฺปฺปาทีโต
คจฺจถ น โว อหํ เนสฺสสามิตฺติ ตาย ปฏฺิกฺขิตฺตวา อิทานี
เอวํ น กริสฺสสามาติ สมสฺสาเสตฺตวา ปฺน ตํ อฺปฺสงฺกมิตฺตวา
อาหํสฺ อฺยเย พุทฺธปฺปุชฺชํ กาคฺคกามมฺห วิหารํ โน เนหิตฺติ ฯ
อิทานี อมฺมา ยฺชชฺติ คจฺจถ ปรีวจฺฉํ กโรธาติ ฯ ตา
จงฺโกฏฺเภาหิ คณฺธมาลาทีนํ (๑) คาหาเปตฺตวา สฺราปฺนฺณเ
มฺภูจิวารเก หตฺเถหิ โอลมฺเพตฺตวา มหาปฺณฺเ ปารุปีตฺตวา วิสาขํ
อฺปฺสงฺกมิตฺตวา ตาย สทฺธี วิหารํ ปวิสฺมานา เอกมฺนตฺตํ
นีสิตฺตวา มฺภูจิวารเกหฺว สฺรํ ปีวิตฺตวา วารเก ฉทฺเทตฺตวา
ธมฺมสภายํ สตฺถุ ปฺรโต นีสิตฺตํ ฯ วิสาขา อิมาสํ ภนฺเต
#๑. สี. ย. คณฺธมาลา ฯ

เล่มที่ 18 วิสาขาย สหายิกาวตฺถุ หน้า 107

ธมฺมํ กถเถถาติ อหา ฯ ตาปี มทเวเคน กมฺปมานสรีรา
นจฺจิสฺสาม คายิสฺสามาติ จิตฺตํ อฺปปาเทสิ ฯ อเถกา
มารกายิกา เทวตา อิทานิ อิมาสี สรีเรสุ อธิมฺมุจฺจิตฺวา
สมณฺสสฺส โคตมฺสสฺส ปฺรูโต วิปฺปการิ ทสฺเสสฺสสามีติ จินฺเตตฺวา
ตาสี สรีเรสุ อธิมฺมุจฺจิ ฯ ตาสฺ อเอกจฺจา สตฺถุ ปฺรูโต ปาณิ
ปฺหริตฺวา หสิตฺถุ อเอกจฺจา นจฺจิจฺจํ อารภิสฺสุ ฯ สตฺถา กิมิทนฺติ
อวชฺเชนฺโต ตํ การณํ ฅตฺวา น อิทานิ มารกายิกานํ
โอดาริ ลภิตฺถุ ทสฺสามิ น หิ มยา เอตฺตํ กาลิ ปารมิโย
ปฺรูเรนฺเตน มารกายิกานํ โอดาริ ลภตฺถาย ปฺริตฺวาติ ตา
ตํเวเชตฺถุ ฆมฺกโลมโต รัสสี(๑) วิสฺสชฺเชสิ ฯ ตาวเทว อนฺชการติมิสา
อโหสิ ฯ ตา ภิตา อहेสิ มรณภยตฺชฺชิตา ฯ เคน ตาสี
กฺจฺจฺจฺยํ สุรา ชีริ ฯ สตฺถา นิสินฺนปฺลลฺงเก อนฺตรหิโต
สิเนรุมฺทฺชนิ จตฺวา อฺณณาโลมโต รัสสี วิสฺสชฺเชสิ ฯ ตํขณฺณเวย
จฺนุทสฺสทฺสฺสคฺคมนํ วิย อโหสิ ฯ อถ สตฺถา ตา อิตฺถิโย
อามนฺเตตฺวา ตุมฺเหหิ มม สนฺติกํ อากจฺจมานาหิ ปมตฺตาหิ
อากนฺตํ น ฆฏฺฐติ ตุมฺหากํ หิ ปฺมาเทเนว มารกายิกา
เทวตา โอดาริ ลภิตฺวา ตุมฺเห หสาทีนํ อกรณฺญฺจาน
หสาทีนํ การาเปสิ อิทานิ ตุมฺเหหิ รากาทีนํ อคฺคินํ
นิพฺพาปนตฺถาย อฺสฺสาหํ กาทฺถุ ฆฏฺฐตีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห
#๑. สี่. ยู. รสฺมี ฯ

โก นุ หาสฺ กิแมนฺนุโท นิจฺจํ ปชฺชติเต สติ
อนุชกาเรน โอนทฺธา ปทีปํ น คเวสถาติ ฯ
ตตฺถ อานนฺุโทติ ตฺถุจฺจํ อิทํ วุตฺตํ โหติ อิมสฺมี

โลกสนฺนิวาเส รากาทีหิ เอกาทสฺหิ อคฺคิหิ นิจฺจํ ปชฺชติเต
สติ โก นุ ตุมฺหากํ หาสฺ วา ตฺถุจฺจํ วา นนุ เอส
อกตตพฺพฐโปเยว ฯ อญฺจวตฺถุเกน หิ อวิชฺชนชฺคาเรน โอนทฺธา
ตุมฺเห ตสฺส อนุชการตฺส วิธมนตฺถาย กิการณา ฅาณปทีปํ
น คเวสถ น กโรถาติ ฯ

เทสนาวसानเ ปญฺจสตา อิตฺถิโย โสตาปตฺติผล
ปติญฺจหิสุ ฯ สตฺถา ตาถ อจตสทฺธาย ปติญฺจิตถาวํ ฅตฺวา สีเนรมตฺถกา โอตริตฺวา พุทฺธา
เน นิสีทิจฺจ อถ นํ วิสาขา

อาห ภนฺเต สุรา นามเส ปาปีกา เอวรูปา หิ นาม
อิมา อิตฺถิโย ตุมฺหาทิสสฺส พุทฺธสฺส ปฺรโต นิสีทิตฺวา
อิริยาปถมตฺตํปี สณฺจาเปตฺถุ อสกุโกนฺติโย อญฺจาย ปาณิ
ปหริตฺวา หสิตฺถิตนฺจจาทีนิจฺจํ กาคฺคํ อารภิสฺสูติ ฯ สตฺถา อาม
วิสาখে ปาปีกาเอว เอสา สุรา นาม เอตฺถนฺนิจฺจํ นิสฺสาย
อนกสตา (๑) อนนยพฺยสนฺนํ ปตฺตาคาติ วตฺวา กทา ปเนสา
ภนฺเต อูปฺปนฺนาติ วุตฺเต ตสฺสา อูปฺปตฺติ วิตฺถาเรน กเถตฺถุ
อติตฺถิ อาหริตฺวา กุมฺภชาตกํ (๒) กเถสฺสีติ ฯ

วิสาขายสหายิกาวตฺถุ ฯ

#๑. สී. ย. อนนเก สตฺถา ฯ

#๒. บ.ช.า. ตี.ส.ติ. ๒๗/๔๗๗ ฯ ตทญฺจกถา ๗/๑๕๔ ฯ

สิริมาวตฺถ

ปสฺส จิตฺตกตฺติ พิมฺพนฺติ อิมํ ธรรมเทศนํ สตฺถา
เวพฺพวเน วิหรนฺโต สิริมํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

สา กิร ราชคฺเห อภิรฺฐปา คณิกา เอกสฺมึ อนฺโตวสฺเส
ศุมนเสฏฺฐิจฺจุตฺตสฺส ภริยาย ปุณฺณกเสฏฺฐิจฺชีตฺตาย อุตฺตราย นาม
อุปาสิกาย อปรชฺฉิตฺวา ตํ ปสาเทตฺถกามา ตสฺส เกเห
ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ กตฺถตฺถกิจฺจํ สตฺถารํ ขมาเปตฺวา ตํทิวสํ
ทสฺพลสฺส ภตฺตานุโมทนํ สุตฺวา

อกุโณเชน ชิน โกธํ อสาธฺมึ สาธฺนา ชิน

ชิน กทริยํ ทาเนน สจฺเจนาถิกวาทินฺนติ

คาถาปริโยसानเ โสตาปตฺติผลํ ปาปฺณิ ฯ อยมตฺถ สฺงเขโป ฯ
วิตุถารกถา ปน โภชวคฺเค อนฺโมทนคาถาวณฺณนายเมว
อาวิภวิสฺสติ ฯ เอวํ โสตาปตฺติผลํ ปตฺวา ทสฺพลํ นิมนฺเตตฺวา
ปฺนทิวเส มหาทานํ ทตฺวา สงฺฆสฺส อฏฺฐกภตฺตํ นิพฺพุทฺธิ
จเปสิ ฯ อาทิตฺโต ปฏฺฐาย นิพฺพุทฺธิ อฏฺฐ ภิกฺขุ เกหํ
คจฺจนฺติ ฯ สปปี คณฺหาถ จิรํ คณฺหาถาติ อาทีนํ วตฺวา
เตสํ ปตฺเต ปุเรติ ฯ เอเกน ลทฺธิ ตินฺณปี จตฺนุนปี
ปโหติ ฯ เทวสิกํ โสพสฺสหาปณฺปริพฺพเณ ปิณฺทปาโต
ทียติ ฯ อเถกทิวสํ เอโก ภิกฺขุ ตสฺสา เกเห อฏฺฐกภตฺตํ
ภุจฺชิตฺวา ตโยชนมตฺถเก เอกํ วิหารํ อคฺมาสิ ฯ อถ นํ
สายํ เถรฺปฏฺฐาเน นิสินฺนํ ภิกฺขุ ปุจฺฉิสฺสุ อาวุโส กหํ

ภิกฺขุ คเหตุวา อากโตสฺสตี ๗ สิริมาย อฏฺจกภตฺตํ เม
ภตฺตนฺตํ ๗ มนาปี กตฺวา เทติ อวฺโสติ ๗ น สกฺกา
ตสฺสา ภตฺตํ วณฺณณฺตํ อติวีย ปณฺตีตํ กตฺวา เทติ เอเกน
ลทฺธํ ตินฺณํปี จตฺนํปี ปโหติ ตสฺสา ปน เทยฺยธมฺมโตปี
ทสฺสนเมว อุตฺตริตฺรํ สา หิ เอวรฺฐปา จ เอวรฺฐปา จาติ
ตสฺสา กุณฺณ กเถสิ ๗ อเถโก ภิกฺขุ ตสฺสา กุณฺณกํ
สฺตฺวา อทสฺสเนเนว สินฺหนํ อฺปฺปาเทตฺวา มยา กนฺตฺวา
ตํ ทฏฺฐํ วฏฺฐตีติ อตฺตโน วสฺสคํ กเถตฺวา ตํ ภิกฺขุ จิตฺกํ
ปฺจฺจิตฺวา เสว อวฺโส ตสฺมี เกเห ตฺว(๑) สงฺฆตฺเถโร หุตฺวา
อฏฺจกภตฺตํ ลภิสฺสตี สฺตฺวา ตํขณฺณเวย ปตฺตจิวรมาทาย
ปกฺกนฺโต ปาโตว อรุณฺเ อุกฺกเต สลากกํ ปวิสิตฺวา จิตฺ
สงฺฆตฺเถโร หุตฺวา ตสฺสา เกเห อฏฺจกภตฺตํ ลภี ๗ โย ปเนโส
ภิกฺขุ หิโย ภุชฺชิตฺวา ปกฺกามิ ตสฺส คตเวลายเมวสฺสา
สรีเร โรโค อฺปฺปชฺชิตฺวา ตสฺมา สา อภรณานิ โอมุญฺจิตฺวา
นิปชฺชิตฺวา อถสฺสา ทาสีโย อฏฺจกภตฺตํ ลภิตฺวา อากเต ภิกฺขุ
ทิสฺวา อาโรเจสิ ๗ สา สหตฺถา ปตฺเต คเหตุวา นิสฺสทาเปตฺ
วา ปรีวีสิตฺว วา อสกุโกนฺตี ทาสีโย อาณาเปสิ อมฺมา
ปตฺเต คเหตุวา อยฺเย นิสฺสทาเปตฺวา ยาคุ ปาเยตฺวา ขชฺชกํ
ทตฺวา ภตฺตเวลาย ภตฺตสฺส ปตฺเต ปฺเรตฺวา เทถาติ ๗ ตา
#๑. ย. จตฺวา ๗

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณนา - หน้าที่ 111
เล่มที่ 18 สิริมาวตฺถุ หน้า 111

สาธุ อยฺยเขตฺติ ภิกฺขุ ปเวเสตฺวา ยาคูํ ปาเยตฺวา ขชฺชกัํ ทตฺวา
ภตฺตเวลาย ภตฺตสฺส ปตฺเต ปุเรตฺวา ตสฺสา อาโรเจสิ ๑
สา มํ ปรีคฺคเหตฺวา เนถ อยฺเย วนฺทิสฺสามิตี วตฺวา
ตาทิ ปรีคฺคเหตฺวา ภิกฺขุณฺํ สนฺตักัํ นีตา ปเวธมาเนน
สรีเรน ภิกฺขุ วนฺทิตฺ ๑ โส ภิกฺขุ ตํ โอลเอกตฺวา จินฺเตสิ
กิลานาย ตาว อยฺย เอตฺตสฺสา รูปโสภา อโรคกาเล ปน
สพฺพพากรณปฏิมณฺฑิตาย อิมิสฺสา กิทิสี รูปสมฺปตฺติตฺติ ๑ อตฺตส
อนเกวสฺสโกฏฺฐสนฺนิจฺจโต กิลเโส สมฺมาจริ ๑ โส อนนฺถมโน(๑)
หุตฺวา ภตฺตํ ภูณฺชิตูํ อสกโกนฺโต ปตฺตมาทาย วิหารํ
กนฺตฺวา ปตฺตํ ปิชาย เอกมฺนฺเต จเปตฺวา จิวริ อตฺถริตฺวา
นิปชฺชิตฺ ๑ อถ นํ เอโก สหายโก ภิกฺขุ ยาจนฺโตปี
โกเชตฺถุ นาสกฺขิตฺ ๑ โส ฉินฺนภตฺโต อโหสิ ๑ ตํทิวสเมว
สาธณฺหสมเย สิริมา กาลมกาสิ ๑ ราชา สตฺถุ สาสนํ
เปเสสิ ๑นฺเต ชีวสฺส กนิฏฺฐภคินี สิริมา กาลมกาสิตี ๑
สตฺถา ตํ สุตฺวา รมฺโถ สาสนํ ปหิณฺนิ สิริมาย
ฉาปนิกิจฺจํ นตฺถิ อามกสฺसानเ ตํ ยถา กากสฺนขา (๒) น
ขาทนฺติ ตถา นิปชฺชาเปตฺวา รกฺขาเปถาติ ๑ ราชา ตถา
อกาสิ ๑ ปฏฺิปาฎิยา ตโย ทิวสา อตฺถิกนฺตา จตฺตเถ ทิวเส
สรีริ อุตฺถุมายิตฺ ๑ นวหิ วณฺมุเขหิ ปุพฺวา ปคฺขมรีสุ ๑
๑. สี่. ยู. อณฺณาณิ ๑
๒. สี่. กากสฺนขาทโย ๑ ยู. กากาทโย ๑

สกลสรีริ ภินฺนํ สาลิภตฺตจาทฺถิ วีย อโหสิ ฯ ราชานคร
เกริญจาราเปสิ จเปตฺวา เกหฺรภุขทารเก สิริมาย ทสฺสนตฺถิ
อนาคจฺจนฺตานิ อฏฺฐกหาปณทณฺโฑติ สตฺถุ สนฺตํกํ จ
เปเสสิ พุทฺธปฺปมฺโข กิร ภิกฺขุสงฺโฆ สิริมาย ทสฺสนตฺถิ
อากจฺจตฺติ ฯ สตฺถา ภิกฺขุณฺ อารojaเปสิ สิริมาย ทสฺสนตฺถิ
คมิสฺสามาติ ฯ โสปี ทหฺรภิกฺขุ จตฺตาโร ทิวเส กสฺสจิจิ วจฺนํ
อภฺคเหตฺวา ฉินฺนภตฺโตว นิปชฺชฺชฺ ฯ ปตฺเต ภตฺตํ ปฺตฺติกํ ชาตํ
ปตฺเต มลฺลํ อฏฺฐหิ ฯ อถ นํ โส สหายภิกฺขุ(๑) อุปฺสงฺกมิตฺวา
อาวุโส สตฺถา สิริมาย ทสฺสนตฺถิ คจฺจตีติ อห ฯ โส
ตฺถา ฉาตชฺฉตฺโตปี สิริมาติ วุตฺตปฺเทเวว สหสา อฏฺฐหิตฺวา
กิ ภณฺตีติ อห สตฺถา สิริมํ ทฏฺฐํ คจฺจติ ตฺวํปี
คมิสฺสตีติ วุตฺเต อาม คมิสฺสามีติ ภตฺตํ ฉทฺเทตฺวา ปตฺตํ
โหวิตฺวา ถวิกาย ปกฺขิปีตฺวา ภิกฺขุสงฺฆเมว สทฺธิ อคฺมาสิ ฯ
สตฺถา ภิกฺขุสงฺฆปรีวฺโต เอกปฺสฺเส อฏฺฐาสิ ฯ ภิกฺขุณฺีสงฺโฆปี
ราชปรีสาปี(๒) อุปาสกปรีสาปี อุปาสิกาปรีสาปี เอกกปฺสฺเส
อฏฺฐํสุ ฯ สตฺถา ราชานํ ปุจฺฉิ กา เอสา มหाराชาติ ฯ
ภนฺเต ชีวคฺคสฺส ภคฺฉิ สิริมา นามาติ ฯ สิริมา เอสาติ ฯ
อาม ภนฺเตติ ฯ เตนหิ นคร เกริญจาราเปหิ สหสฺสํ
ทตฺวา สิริมํ คณฺหาตฺติ ฯ ราชานํ ตถา อกาสิ ฯ เอโกปี
#๑. สී. ย. เสสสหายกา ภิกฺขุ ...อาหํสุ ฯ
#๒. สී. ราชปรีสาปี ฯ

อหนฺติ วา อหนฺติ วา วทฺนฺโต นาม นาโหสิ ฯ ราชา
สตฺถุ อาโรเจสิ น คณฺหนฺติ ฆนฺเตติ ฯ เตนฺหิ มหาราช
อคฺขํ โอิหารเหตีติ ฯ ราชา ปญฺจสตานิ ทตฺวา คณฺหาตฺติ
เกริญฺจาราเปสิ (๑) กณฺจิ คณฺหนํ อทิสฺวา อทฺตมเตยฺยานิ
สตานิ เทว สตานิ สตํ ปญฺญาสิ ปญฺจวิสติกหาปณฺ
ทสฺสหาปณฺ ปญฺจกหาปณฺ กหาปณฺ อทฺตํ ปาํทํ มาสํ
กาคณฺสิ ทตฺวา สิริมํ คณฺหาตฺติ เกริญฺจาราเปตฺวา มุชาปี
คณฺหาตฺติ เกริญฺจาราเปสิ ฯ อหนฺติ วา อหนฺติ วา
วทฺนฺโต นาม นาโหสิ ฯ ราชา มุชาปี ฆนฺเต คณฺหนฺโต
นาม นตฺถิติ อาห ฯ สตฺถา ปสฺสส ภิภฺขเว มหาชนสฺส
ปิยํ มาตฺตคามํ อิมสฺมีเยว นคเร สหสฺสํ ทตฺวา ปุพฺเพ
เอกทิวสํ ลภิสฺสู อิทานิ มุชา คณฺหนฺโตปี นตฺถิ เอวรूपํ
นาม รูปํ ขยวยปฺปตฺตํ ปสฺสส ภิภฺขเว อาตฺถุํ อตฺตภาวนฺติ
วตฺวา อิมํ คาถมาห

ปสฺส จิตฺตกตํ พิมพํ อรฺกายํ สมฺมุสฺสิตํ

อาตฺถุํ พหุสฺงกปฺปํ ยสฺส นตฺถิ ฐวํ จิตฺติ ฯ

ตตฺถ จิตฺตกตฺตฺตํ กตฺตจิตฺตํ วตฺถาภรณฺมาลาตฺถการาตีหิ

จิตฺตกตฺตฺตํ(๒) อตฺถิ ฯ พิมพฺนฺติ ทีฆาทียตฺตญฺจานเนสฺสุ ทีฆาทีหิ

องฺคปฺจฺจฺเจเหสิ สณฺจติ อตฺตภาวํ ฯ อรฺกายนฺติ นวณฺนํ

#๑. สී. ย. เกริญฺจาราเปตฺวา ฯ ๒. สී. ย. วิจิตฺตฺตํ ฯ

วณฺมขานํ วเสน อรุญฺตกายํ ๑ สมฺมุสฺสีตฺนฺตํ ตีหิ อญฺฺจิสเตหิ
สมฺมุสฺสีตํ ๑ อาตุรฺนฺตํ สพฺพกาลํ อิริยาปถาทิหิ ปริหริตฺตพฺพตฺตย
นิจฺจกิตฺถานํ ๑ พหุสํกปฺปนฺตํ มหาชเนน พหุชา สํกปฺปีตํ ๑
ยสฺส นตฺติ ชฺวํ จิตฺติ ยสฺส ชฺวภาโว वा จิตฺภาโว वा
นตฺติ เอกนฺเตน เกทนวิกฺกัรณวิทฺธฺสนธมฺเมว ตํ อิทํ
ปสฺสเถว อตฺโถ ๑

เทสนาวसाने จตุราสีตिया ปาณสหसฺसानํ ธมฺมาภิสฺมโย
อโหสิ ๑ โสปี ภิกฺขุ โสตาปตฺติผลे ปตฺติญฺหิตี ๑

สิริมาวตฺถ ๑

อุตฺตรตฺถเอรีวตฺถ

ปริชฺณณมิตฺ รุปนฺตํ อิมํ ธมฺมเทสนํ สคฺคา เชตฺวเน
วิหรนฺโต อุตฺตรตฺถเอรี นาม อารพฺก กเถสิ ๑

เอรี กิร วิสฺวสฺสสตฺติกา ชาตฺติยา ปิณฺฑาย จริตฺวา
ลทฺธิปิณฺฑปาตา อนฺตรวธิยํ เอกํ ภิกฺขุํ ปสฺสิตฺวา ปิณฺฑปาเตน
อาปฺุจฺจิตฺวา ตสฺส อปฺปฏิขิปิตฺวา คณฺหนตฺสฺส สพฺพิ ทตฺวา
นิราหारा อโหสิ เอวํ ทฺติเยปี ตฺติเยปี ทิวเส ตสฺเสว
ภิกฺขุโน ตสฺมีเยว จาเน ภตฺตํ ทตฺวา นิราหारा อโหสิ
จตฺตเถ ทิวเส ปน ปิณฺฑาย จรฺนตี เอกสฺมี สมฺพาธญฺจาเน
สคฺคารํ ทิสฺวา ปฏิกฺกมฺนตี โอลมฺพนฺตํ อตฺตโน จีวรกณฺณํ

อกฺกมิตฺวา สณฺจาคฺ์ อสฺกโกณฺตี ปรีวตฺติตฺวา ปติ ฯ สตฺถา
ตฺสฺสา สนฺตึกฺกํ กนฺตฺวา ภคินี ปรีชิตฺตโน เต อตฺตภาโว
น จิรสฺเสว ภิชฺชิสฺสตีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห
 ปรีชิตฺตมิมํ ฐปํ โรคนิทฺธํ ปภงฺกฺคณํ
 ภิชฺชติ ปฺปติ สนฺเทโห มรณฺนตํ หิ ชีวิตฺตติ ฯ
 ตฺสฺสตฺโถ ภคินี อิทํ ทว สรีรสงฺฆาตํ ฐปํ มหฺลลค-
ภาเวน ปรีชิตฺตณํ ตณฺจ โข สพฺพโรคานํ นีวาสนญฺจานตฺถเณ
โรคนิทฺธํ ยถา โข ปน ตฺรโนปิ สิกาโล ชรสีคาโลติ
วฺจฺจติ ตฺรณปิ คโฬจิลตา ปฺปติลตาติ วฺจฺจติ เอวํ ตทหฺฐาตํ
สฺวณฺณวณฺณมฺปิ สมานํ นิจฺจํ ปคฺขมรณตฺถเณ ปฺปติกาຍ
ปภงฺกฺคณํ ฯ โส เอส ปฺปติโก สมานโน ทว เทโห ภิชฺชติ
น จิรสฺเสว ภิชฺชิสฺสตีติ เวทิตฺตฺโพ ฯ กิการณา มรณฺนตํ
หิ ชีวิตํ ยสฺมา สพฺพสฺตฺตานํ ชีวิตํ มรณปรีโยสานเมวาคี
วฺจฺจติ โหติ ฯ

 เทสนาวसानเณ เถรี โสตาปตฺตติผลํ ปตฺตา ฯ มหาชนสฺสาปิ
 สาตฺถิกา เทสนา อโหสีติ ฯ

 อุตฺตรตฺถเริวตฺถุ ฯ

อธิมานิกภิกขุวตฺถ

ยานีมานีติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
สมฺพหุเล อธิมานิกे ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ

ปลฺยจสตา กิร ภิกฺขุ สตฺถุ สนฺติเก กมฺมญฺจานํ คเหตุวา
อรณฺธํ ปวิสิตฺวา ฆญฺเณตา วายมนฺตา ฌานํ นิพฺพตฺเตตฺวา
กิลีสานํ อสมฺมาจาเรน ปพฺพชิตกิจฺจํ โน นิปฺพนฺนฺนฺติ
มณฺณมานา อตฺตนา ปฏฺิลทฺธคฺคํ สตฺถุ อาโรเจสฺสามาติ
อากฺขณฺีสุ ฯ สตฺถา เตสํ พหิทฺวารโกญฺจกํ ปตฺตกาเลเยว
อานนฺทเหตุเร อาท อานนฺท เอเตสํ ภิกฺขุณํ ปวิสิตฺวา
มยา ทิฏฺฐเจน กมฺมํ นตฺถิ อามกฺสุสานํ คนฺตฺวา ตโต
ปจฺจาคนฺตฺวา มํ ปสฺสนฺตฺติ ฯ เถโร คนฺตฺวา เตสํ ตมตฺถิ
อาโรเจสิ ฯ เต กิ อมฺหากํ อามกฺสุसानนาคิ อวตฺวา ว
ทิมทสฺสินา พุทฺเธน การณฺํ ทิฏฺฐํ ภาวิสฺสตีติ อามกฺสุสานํ
คนฺตฺวา ตตฺถ กุณฺปานิ ปสฺสนฺตา เอกาหํ ทฺวิหํ ปติเตสฺ
กุณฺเปสฺสุ อามาติ ปฏฺิลภิตฺวา ตํขณฺํ ปติเตสฺสุ อลฺลสฺรีเรสฺ
ราคํ อฺปปาทยีสฺสุ ตสฺมี ขณฺเณ อตฺตโน สกิลเสภาวํ
ชานีสฺสุ ฯ สตฺถา คนฺธกฺกุญฺยิ นิสินฺโนว โอภาสํ ฝริตฺวา
เตสํ สมฺมุখে กเถนฺโต วิย ปฏฺิรूपํ นฺุ โข ภิกฺขเว คมฺหากํ
เอวรูปํ อญฺุจิสฺสงฺมาติ ทิสฺวา รากฺรตี อฺปปาทเหตุนฺติ วตฺวา
อิมํ คาถมาห

เล่มที 18 รูปนนฺตเถรวิวคฺคฺช หน้า 117

ยานีมานิ อปตฺถานิ อลาพฺพนว สารเท
 กาโปตฺถานิ อญฺจินี ตานิ ทิสฺวาน กา รตฺตี ฯ
 ตตฺถ อปตฺถานีตี ฉทฺทิตานิ ฯ สารเทตี สรทกาเล
 วาตาตปฺปหฺตานิ ตตฺถ ตตฺถ วิปฺปกิณฺณานิ อลาพฺพนิ วิย ฯ กาโปตฺถานีตี กโปตฺถกถาณานิ ฯ
 ตานิ ทิสฺวานาตี ตานิ
 เอวรฺูปานิ อญฺจินี ทิสฺวา ตฺมฺหาคํ กา รตฺติ นนฺ อปฺปมตฺตกมฺปิ
 กามรตฺตี กาคํ น วญฺญตฺติเยวาตี อตฺโถ
 เทสนาวสานเ เต ภิกฺขุ ยถาจิตฺตาว อรหตฺตํ ปตฺวา
 ภกฺวณฺตํ อภิตฺถวมานา อาคฺนตฺวา วนฺทีสุตี ฯ
 อธิมานิภิกฺขวคฺคฺช ฯ

รูปนนฺตเถรวิวคฺคฺช

อญฺจินี นคฺริ กตฺนฺติ อิมิ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน
 วิหรนฺโต ชนปทกฺลยาณี รูปนนฺตเถรี อารพฺภ กเถสิ ฯ
 สว กิเรกทิวสํ จินฺเตสิ มยฺหํ เชฏฺฐภาตีโก รชชสิรี
 ปหาย ปพฺพชิตฺวา โลเก อคฺคปฺคฺคโล พุทฺโธ ชาโต ปฺตฺโตตีปฺสิส
 ราหุลกฺุมาริ ปพฺพชิตฺวา ภาตาปี เม ปพฺพชิตฺวา มาตาปี เม
 ปพฺพชิตฺวา อหํปิ เอตฺตเก ฌาตีคเณ ปพฺพชิตฺวา เกเห กิ
 กริสฺสามิ ปพฺพชิตฺวา สามีตี ฯ สว ภิกฺขุณฺณปฺสิสยํ อฺปฺสงกมิตฺวา
 ปพฺพชิตฺวา ฌาตีสิเนเหเนว โน สทฺธา ย อภिरูปตฺตาย ปน

รูปนฺนทาติ ปณฺณายีฯ สทา สตุถา กิร รูปี อนิจฺจํ
ทุกฺขํ อนตฺตา เวทนา สญฺญา สงฺขารา วิญฺญาณํ อนิจฺจํ
ทุกฺขํ อนตฺตาติ วทตีติ สุตฺวา เอวํ ทสฺสนีเย ปาสาทิกเก
มมาปี รูปे โทสํ กถเยยฺยาติ สตุถุ สมฺมุขีภาวํ น คจฺจติฯ
สาวตฺถีวาสิโน ปาโถว ทานํ ทตฺวา สมาทินฺนุโปสธา
สุทฺถุตฺตราสงฺคา คนฺธมาลาทีหตฺธา สายณฺ्हสมเย เขตฺวเน
สนฺนิปตฺติวรา ชมฺมํ สุณฺนติฯ กิกฺขุณีสงฺโฆปี สตุถุ ชมฺม-
เทสฺนาย อฺปฺปนฺนจฺจฺจฺนุโท วิหารี คนฺธวรา ชมฺมํ สุณาติฯ
ชมฺมํ สุตฺวา นครี ปวิสฺนฺตา สตุถุ คฺคณฺถํ กถเณตฺวา
ปวิสฺนฺติฯ

จตุปฺปมาณิกเก หิ โลกสนฺนิวาเส อปฺปกาเว เต สตุถา
เยสํ ตถาคคํ ปสฺสฺสนฺตานํ ปสาโท น อฺปฺปชฺชติฯ
รูปปฺปมาณิกา หิ สตุถา ตถาคตฺตสฺส ลกฺขณานุพฺยญฺชน-
ปฏฺิณฺณทิตฺติ สฺวณฺณวณฺณํ สรีริ ทิสฺวา ปสฺสีทฺนฺติฯ
โฆสฺปปฺมาณิกา อนเภาณี ชาตีสฺตานี นิสฺสาย ปวตฺตํ
สตุถุ คฺคณฺโฆสฺสญฺเจว อญฺจฺจกสมฺนฺนาคคํ ชมฺมเทสฺนาโฆสฺสญ
สุตฺวา ปสฺสีทฺนฺติฯ ลฺลฺลฺลปฺปมาณิกาศิสฺส จีวราทิลฺลฺลขตฺติ ปฏฺิจฺจ
ปสฺสีทฺนฺติฯ ชมฺมปฺปมาณิกาศิ เอวรูปี ทสฺพลสฺส สีสํ
เอวรูปี สฺมาชิ เอวรูปา ปณฺญา ภควา สีลาทีหิ คฺคณฺเห
อสโม อปฺปปฏิสโม อสมสโม อปฺปปฏิปฺคฺคโลติ ปสฺสีทฺนฺติฯ เตสํ

เล่มที่ 18 รูปนนฺตเถรีวตฺถุ หน้า 119

ตถาคตฺตสฺส คฺคณฺ์ กถนฺตทานํ มฺหํ นปฺปโหติ ฯ

รูปนนฺทา ภิกฺขุณีนญฺเจว อุปาสิกานญฺจ สนนฺติกา
ตถาคตฺตสฺส คฺคณกถํ สุตฺวา จินฺตเตสิ อติวีย เม ภาตีกสฺส
วณฺณํ กถนฺตติเยว เอกทิวสํปี เม รุเป โทสํ กถนฺโต
กิตฺตกํ กถสฺสตี ยนฺนุนาหํ ภิกฺขุณีหิ สทฺธี คนฺตฺวา
อตฺตทานํ อทสฺเสตฺตวาว ตถาคตํ ปสฺสตีตฺวา ธมฺมํ (๑) สฺมุติตฺวา
อากฺขญฺเยยฺยนฺติ ฯ สวา อหํ อชฺช ธมฺมสฺสวณฺ์ คมิตฺตสํมิตี
ภิกฺขุณีนํ อาโรเจสิ ฯ ภิกฺขุณีโย จิรสฺสํ วต รูปนนฺทาย
สตฺถุ อุปฺปจฺจานํ คนฺตฺกามตา อุปฺปนฺนา อชฺช สตฺถา อิมํ
นิตฺตสาย วิจิตฺตํ ธมฺมเทสนํ เทเสตฺตตีติ ตฺถุจฺจมานสา ตมาทาย
นิกฺขมิตฺตํ ฯ สวา นิกฺขนฺตกาถโต ปญฺจาย อหํ อตฺตทานํ เนว
ทสฺเสตฺตสํมิตี จินฺตเตสิ ฯ สตฺถา อชฺช รูปนนฺทา มยฺหํ
อุปฺปจฺจานํ อากฺมิตฺตตี กิทิสี นฺ โย ตสฺสา ธมฺมเทสนา
สปฺปายาติ จินฺตเตตฺวา รูปคฺคฺรกา เอสา อตฺตภาเว พลวตีเนหา
กณฺฏเกน กณฺฏกฺกทฺตฺตธณฺ์ วีย รูปเนวสฺสา รูปมทนิมฺมทนํ
สปฺปายนฺติ สนนฺติจฺจานํ กตฺวา ตสฺสา วิหารํ ปวิสฺนสมเย
เอกํ อภิรูปํ อิตฺถิ โสพสฺวสฺสทฺเทสิกํ รตฺตวตฺตถนิตฺตํ
สพฺพพารณปฏิมณฺฑิตํ วิชฺณี กเหตุวา อตฺตโน สนนฺติเก
จตฺวา วิชฺมานํ อิทฺธิพเลน อภินิมฺมิณี ฯ ตํ โย ปน อิตฺถิ
๑ สฺ.ย. ธมฺมมสฺส ฯ

เล่มที่ 18 รูปนนฺตเถรีวตฺถุ หน้า 120

สตฺถา เจว ปสฺสนฺติ รูปนนฺทา จ ฯ ภิกฺขุณีหิ สทฺธี
วิหารี ปวิสิตฺวา ภิกฺขุณีนํ ปิฏฺฐิปสฺเส จตฺวา ปณฺจปติฏฺฐิเตน
สตฺถารี วนฺทิตฺวา ภิกฺขุณีนํ อนฺตเร นิสินฺนา ปาทโต
ปฏฺฐาย สตฺถารี โอลเณตฺตีท ลกฺขณวิจิตฺตํ อนฺุพฺยณฺชนสมฺมุชฺฉลํ
พฺยามปฺปภาปฺริกฺขิตฺตํ สตฺถุ สรีรี ทิสฺวา ปุณฺณจฺนทสฺสทฺริกํ
มฺขํ โอลเณตฺตี สมิเป จิตฺ อิตฺถิรूपํ อทฺทส ฯ สทา ตํ
โอลเณตฺวา อตฺตภาวํ โอลเณตฺตี สุวณฺณราชหํสียา ปฺรโต
กาเกีสทิสํ อตฺตानํ อวมณฺณิ ฯ อิทฺธิมยรूपํ (๑) ทิฏฺฐกาลโต
ปฏฺฐายเว หิ ตสฺสา อกฺขิณี รมีสฺสุ ฯ สทา อโห อิมิสฺสา
เกสา โสภา อโห ลลาภุํ โสภนฺติ(๒) สพฺเพสํ สรีรปฺปเทसानํ
รูปสฺริยา สมากทฺตฺติจิตฺตา ตสฺมี รุเป พลวสิเนหา อโหสิ ฯ
สตฺถา ตสฺสา ตตฺถ อภิริตี ฉตฺวา ชมฺมํ เทเสนฺโตว ตํ
รูปํ โสพสฺวสฺสุทฺเทสิกาภวํ อติกฺกมิตฺวา วิสตีวสฺสุทฺเทสิกํ
กตฺวา ทสฺเสสิ ฯ รูปนนฺทา โอลเณตฺวา น วติทํ รูปํ
ปฺุริมสทิสฺสนฺติ โถกํ วิรตฺตจิตฺตา อโหสิ ฯ สตฺถา อนฺุกฺกเมเนว
ตสฺสา อิตฺถียา สกึ วิชิตฺวณฺณํ มชฺฉิมิตฺถิวณฺณํ มหฺลลกิตฺถิวณฺณํ
ชราชิณฺณมหฺลลกิตฺถิวณฺณนฺติ ฯ สทาปี อนฺุพฺุเพเนว อิทฺธิปี
อนฺุตรหิตํ อิทฺธิปี อนฺุตรหิตนฺติ ชราชิณฺณกาเล ตํ วิรชฺชมานา
ขณฺฑททนต์ ปฺลิตฺสรี โอลกฺคํ โคปานสิวํกํ ทณฺฑทปฺรายนํ
#๑. ม. อิทฺธิมยรूपสฺส ฯ ๒. ส. ย. นลาญา โสภาติ ฯ

เล่มที่ 18 รูปนฺนทตฺเถรีวตฺถุ หน้า 121

ปเวธมานํ ทิสฺวา อตีวีย วิรัชฺชียํ อถ สตฺถา ตํ พุยาธินา
อภิกฺขุตํ กตฺวา ทสฺเสสฺสียํ สา ตํขณฺณเวยว ทณฺฑทญฺจ
ตาลปณฺณญจ จทฺทเทตฺวา มหาวิรวํ วิรวมาณา ภูมียิ ปติตฺวา
สเถ มุตฺตกรีสเถ นิมุคฺคา อปราปริ ปรีวตฺติยํ รูปนฺนทา
ตํ ทิสฺวา อตีวีย วิรัชฺชียํ สตฺถา ตสฺสา อิตฺถียา มรณฺ
ทสฺเสสฺสียํ สา ตํขณฺณเวยว อุทฺธูมาตกภาวํ อาปชฺชียํ นวหิ
วณฺมุเขหิ ปุพฺพวภูฏฺเวย โย เจว ปุพฺวา จ ปคฺขมฺริสฺสุยํ กากาทโย
สนฺนูปติตฺวา วิลุมฺปีสฺสุยํ รูปนฺนทา ตํ โอลเกตฺวา อัย
อิตฺถิ อิมสฺสมิเวยว จาเน ชฺริ ปตฺตา พุยาธิ ปตฺตา มรณฺ
ปตฺตา อิมสฺสาปี อตฺตภาวสฺส เวยเมว ชฺราพุยาธิมรณานิ
อาคมิสฺสนฺตฺติ อตฺตภาวํ อนิจฺจโต ปสฺสียํ อนิจฺจโต
ทิกฺขุจตฺตาเอว ปน ทฺกขโต อนตฺตโต ทิกฺขุโญเวยว โหติยํ
อถสฺสา ตโย ภาวา อาทิตฺตา วีย คีวาย พทฺธกฺกณฺปิ วีย
จ อุปญฺจหีสฺสุยํ กมฺมญฺจานาภิมฺขํ จิตฺตํ ปกฺขนฺนทียํ สตฺถา
ตาย อนิจฺจโต ทิกฺขุจภาวํ ญตฺวา สกฺขิสฺสตี นฺ โข สยเมว
อตฺตโน ปติญฺจํ กาคฺคฺนตี โอลเกนฺโต น สกฺขิสฺสตี พหิทฺธา
ปจฺจยํ ลทฺธุํ วญฺจตีติ จินฺเตตฺวา ตสฺสา สປฺปายวเสน ธมฺมํ
เทเสนฺโต อีมา คาลา อภาสิ

อาตุรํ อสุจิํ ปุตีํ ปสฺส นนฺเต สมนฺสฺสยิ
อุคฺขมฺรณฺตํ ปคฺขมฺรณฺตํ พาลานํ อภิปตฺถิตํ

ยถา อิํ ติถา เอตํ ยถา เอตํ ติถา อิํ
ชาคฺคโย สฺสยฺยโต ปสฺส มา โลกํ ปุณฺรคมิ
ภเว ฉนฺทํ วิราเชตฺวา อุปฺสนฺตฺวา จริสฺสสีติ ฯ

อิตุถิํ สฺทํ ภควา นนฺทํ ภิกฺขุณี อารพฺภ อีมา คาคฺคาโย
อภาสิตฺตฺวาติ ฯ นนฺทา เทสนานฺนุสาเรณ ฉานฺตี เปเสตฺวา
โสตาปตฺตฺพิลลํ ปาปฺปณฺนี ฯ

อถสฺสา อุตฺตริํ ติณฺณํ มคฺคผลานํ วิปฺสฺสนา-
ปริวาสตฺถาย สตฺถา สฺสยฺยตคฺคมฺมฏฺฐานํ กเถตุํ นนฺเท
มา อิมสฺมี สรีเร สาโร อตฺถิติ สยฺยํ กิริ อปฺปมตฺตโกปี
หิ เอตฺถ สาโร นตฺถิ ติณฺนี อฏฺฐิสฺตานี อุตฺสาเปตฺวา กตฺติ
อฏฺฐินํ นครเมตฺนฺติ วตฺวา อิมํ คาคฺคามาห

อฏฺฐินํ นคริํ กตฺติ มํสฺโลหิตเลปนํ
ยตฺถ ชราว จ มจฺจุ จ มาโน มกฺโข จ โอิหิโตติ ฯ

ตสฺสสฺสโต ยถเว หิ ปุพฺพพณฺณาปรณฺณาทีนํ โอิทหนตฺถาย
กฏฺฐานี อุตฺสาเปตฺวา วลฺลิตฺติ พนฺธิตฺวา มตฺติกาย ติมฺปิตฺวา
นคฺคสงฺฆาตํ พหิทฺธา เกหิํ ถโรนฺติ เอวมิํทํ อชฺฉตฺตํกํปี ติณฺนี
อฏฺฐิสฺตานี อุตฺสาเปตฺวา นหารุวินฺทฺธํ มํสฺโลหิตเลปนํ
ตจฺปฏฺิจฺจนฺนํ ชีรณฺลคฺคณาย ชราว มรณฺลคฺคณสฺส มจฺจุโน
อาโรหสมฺปทาทีนํ ปฏฺิจฺจ มชฺชนลคฺคณสฺส มานสฺส
สฺกตคฺคณวินาสนลคฺคณสฺส มกฺขสฺส จ โอิทหนตฺถาย นคริํ

กตํ ๑ เอรูโปเอว หิ เอตถ กายิกเจตสิโก อาพาโธ โอทหิตโต
อิโต อูหุํ กิลจิก คยหุปลํ นตลิตี ๑

เทศนาวสานเ เกรี อรหตุตํ ปาปฺณิ ๑ มหาชนสฺส
สาตุถิกา ชมฺมเทศนา อโหสิตี ๑

รูปนนุทตเถรีวตุ ๑

มลลิกาเทวีวตุ

ชีรนฺติ เว ราชรธา สฺจิตตฺตาคิ อิมํ ชมฺมเทศนํ สตุถา
เชตวเน วิหรนฺโต มลลิกํ เทวี อารพฺภ กเถสิ ๑

สา กิร เอกทิวสํ นหานโกภฺจกํ ปวิภฺจจา มุํ โชรวิตุวา
โอนตสรีรา ชงฺฆา โชรวิทฺตุ อารภิ ๑ ตาย จ สทฺธิเยว ปวิภฺจโจ
เอโก วลฺลภสนฺโข อตุถิ ๑ โส ตํ ตถา โอนตํ ทิสฺวา
อสทฺธมฺมสนฺถวํ กาคฺตุ อารภิ ๑ สา ตสฺส(๑) ผสฺสํ สาทิยนฺตี
อภฺจาสิ ๑ ราชา อุปริปาสาเท วาตปาเนน โอลเณนฺโต ตํ
ทิสฺวา ตโต อาคตกาเล นสฺส วสฺสิ กสฺมา เอรูปมกาสิตี
อาห ๑ ก็ มยา กตํ เทวาติ ๑ สุนเขน สทฺธิ สนฺถโวติ ๑
นตเถตํ เทวาติ ๑ มยา สามํ ทิภฺจจํ นาหํ ตว
สทฺทหิสฺสามิ นสฺส วสฺสิตี ๑ มหาราช โย โภจิ อิมํ
โกภฺจกํ ปวิภฺจโจ อิมินา วาตปาเนน โอลเณนฺตสฺส เอโก ว
#๑. สี. ย. อัย ปาโจ นตลิตี ๑

ทฺวิธา ปณฺณายตีตี ฯ อภูตํ กเถสิ ปาเปตี ฯ เทว (๑) สเจ
เม น สทฺทหสิ เอตํ โกฏฺจกํ ปวิส อหนตํ อิมินา
วตปาเนน โอลเณสฺสามีตี ฯ ราชา มนุชฺชาตฺตโก ตสฺสา
วณฺํ สทฺทหิตฺวา โกฏฺจกํ ปาวิสี ฯ สปิ โข เทวี วตปาเน
จตฺวา โอลเณตฺติ อนุชฺพาล มหาราช กิณฺนาเมตํ อชิกาย
สทฺธี สนถฺวํ กโรสฺสีตี อหา นานํ ภทฺเท เอวรूपํ กโรมีตี
วุตฺเตปี มยาปี สามํ ทิฏฺฐํ นานํ ทว สทฺทหิสฺสามีตี
อาห ฯ ตํ สุตฺวา ราชา อทฺธา อิมํ โกฏฺจกํ ปวิฏฺฐโ
เอโกว ทฺวิธา ปณฺณายตีตี สทฺทหิ ฯ มลฺลิกา จินฺเตสิ
อัย ราชา อนุชฺพาลตาย มยา วณฺจิจโต ปาปี เม กตํ อยณฺจ
เม อภูเตน อพฺภากิจฺจิจโต อิทฺถจ เม กมฺมํ สตฺถาปี ชานิสฺสตี
เทว อคฺคสาวกาปี อสีตี มหาสาวกาปี ชานิสฺสนฺตี อโ
วต เม ภาริยํ กมฺมํ กตฺนฺตี ฯ อัย กิร ญโย อสทิสฺทานเ
สหายิกา อโหสิ ฯ ตตฺถ จ เอกทิวสํ กตฺปริจฺจาโก ฐนฺสฺส
จฺทฺทสโกฏฺฐิอกฺขณโก อโหสิ ฯ ตถาคตฺสฺส เสตจฺจตฺตํ นิสฺสีทน-
ปลฺลงฺโก อาธารโก ปาทปีจฺนฺตี อิมานิ ปน จตฺตารี
อนคฺขมานเว อहेลฺลํ ฯ สวา มรณกาเล เอวรूपํ มหาปริจฺจาคํ
อนนฺสฺสรตีวา ตเทว ปาปกมฺมํ อนนฺสฺสรนฺตี กาลํ กตฺวา
อวิจิมฺหิ นิพฺพตฺตี ฯ ญโย ปน สวา อตีวีย ปียา อโหสิ ฯ
#๑. สී. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

โส พลวโสกาภิกฺขโธ ตสฺสา สรริกิจฺจํ การเวตฺวา นิพฺพตฺตญฺ-
จานมสฺสา ปุจฺฉิสฺสามิตฺติ จินฺเตตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ อคฺมาสิ ฯ
สฺตฺถา ยถา โส อาคตฺการณํ น สฺรติ ตถา อกาสิ ฯ
โส สตฺถุ สนฺติเก สาราณียํ ธมฺมกถํ สุตฺวา ปมฺสุสิ เกหํ
ปวิญฺจกาเล สฺริตฺวา อหํ ภณฺเ มลฺลิกาย นิพฺพตฺตญฺจานํ
ปุจฺฉิสฺสามิตฺติ สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา ปมฺภูโจ เสว (๑) ปุณฺ ปุจฺฉิสฺสามิตฺติ ปุณฺทิวเสปิ อคฺมา
สิ ฯ สตฺถาปิ ปฏฺิปาญฺชียา
สฺตฺต ทิวसानิ ยถา โส น สฺรติ ตถา อกาสิ ฯ ส่าปี
สฺตฺตาทเมว นฺริเย ปจฺิตฺวา อญฺจเม ทิวเส ตโต จุตฺตา
ตุลิตฺถวเน นิพฺพตฺติ ฯ กสฺมา ปนสฺส สฺตฺถา [๒]อสรณภาวํ
อกาสิ ส่า กิรฺสฺส อติวีย ปียา อโหสิ มนาปา ตสฺมา
ตสฺสา นฺริเย นิพฺพตฺตภาวํ สุตฺวา สเจ เอวรฺูปา สทฺธา-
สมฺปนฺนา นฺริเย นิพฺพตฺตา ทานํ ทตฺวา กิํ กิรฺสฺสามิตฺติ
มิจฺฉาทิฏฺฐี คเหตฺวา ปณฺจณฺนํ ภิกฺขุสฺตานํ เกเห ปวตฺตํ
นิจฺจกตฺตํ หราเปตฺวา นฺริเย นิพฺพตฺเตยฺย เตนสฺส สฺตฺถา
สฺตฺตาทํ อสรณภาวํ กตฺวา อญฺจเม ทิวเส ปิณฺฑทาย จรฺนฺโต
สยเมว ราษทฺวาริํ อคฺมาสิ ฯ ราษ่า สฺตฺถา อากโตติ
สุตฺวา นิภฺขมิตฺวา ปตฺตํ อาทาย ปาสาทํ อภฺิรฺหิตฺตุํ อารภิ ฯ
สฺตฺถา ปน รตฺสาลาย นิสีทิตฺตุํ อาการิํ ทสฺเสสิ ฯ ราษ่า
#๑. สี่. ย. เสวทานิ ฯ ๒. สี่. ย. เอตฺถนฺตเร สฺตฺตาทนฺตติ ทิสฺสติ ฯ

สตถาริ ตตฺถเว นิสีทาเปตฺวา ยาคฺชชฺชเกน ปฏิมานेतฺวา
วณฺทิตฺวา นิสินฺโนว ฆนฺเต อหิ มลฺลิกาย เทวียา
นิพฺพตฺตญฺจานํ ปุจฺฉิตฺตสํมิตฺติ อากนฺตฺวา ปมฺภูโจ กตฺถ นุ
โฆ ตา ฆนฺเต นิพฺพตฺตาทิ ๑ ตฺถิตฺถวเน มหาราชาติ ๑
ฆนฺเต ตาย (๑) ตฺถิตฺถวเน อนิพฺพตฺตติยา (๒) โโก อญฺโณ
นิพฺพตฺตติสฺสตี ฆนฺเต นตฺถิ ตาย สทิสฺวา อิตฺถิ ตสฺสา หิ
นิสินฺนญฺจานาทีสุ เสฺว ตถาคตฺสส อิทํ ทสฺสํมิตฺติ อิทํ กริตฺตสํมิตฺติ
ทานลัทธิชานํ จเปตฺวา อญฺณํ กิจฺจเมว นตฺถิ ฆนฺเต ตสฺสา ปรโลกํ
กตฺถกาลโต ปญฺจาย สรีริ เม น วหตีติ ๑ อถ นํ สตฺถา มา
จินฺตฺติ มหาราช สพฺเพลลํ ชฺวธมฺโม อยฺนติ วตฺวา อยฺ มหาราช
รโถ กสฺสาติ ปุจฺฉิ ๑ ราชา สิริตี อญฺชลี ปตฺติญฺจเปตฺวา
ปีตามหฺสฺส เม ฆนฺเตติ [อาห ๑] อยฺ กสฺสาติ ๑ ปีตุ เม
ฆนฺเตติ ๑ อยฺ ปน รโถ กสฺสาติ ๑ มม ฆนฺเตติ ๑ เอว
วตฺเต สตฺถา มหาราช ตว ปีตามหฺสฺส รโถ เกน การณน
ตว ปีตุ รถํ น ปาปฺณิ ตว ปีตุ รโถ ตว รถํ น ปาปฺณิ
เอวรูปฺสฺส นาม กญฺจกฺกิงฺครสฺสาปี ชฺรา อากจฺจติ กิมจฺจํ
ปน อตฺตภาวสฺส มหาราช สปฺปริสฺสธมฺมสฺเสว หิ ชฺรา นตฺถิ
สตฺตา ปน อชีรณกา นาม นตฺถิตฺติ วตฺวา อิมิ คาทมาห
๑. ตสฺสาติ ยุตฺตตฺตริ ๑ ๒. อนิพฺพตฺตติยาติ ปเทน ภาวิตพฺพํ ๑

ชีรณฺติ เว ราชรรถา สฺวจิตฺตา

อโถ สรีรรมฺปิ ชรี อุเปติ

สตนฺจ ฌมฺโม น ชรี อุเปติ

สนฺโต หเว สพฺภิ ปเวทยนฺตฺติ ฯ

ตตฺถ เวติ (๑) นิปาโต ฯ สฺวจิตฺตาทิ สตฺตฺหิ รตนฺหิ อปฺเรหิ

จ รถาลงฺการเหหิ สฺนฺจ จิตฺตา ราชฺชนฺปี รถา ชีรณฺติ ฯ

สรีรรมฺปีติ น เกวลํ รถาเอว อิทํ สฺปฺกฺชคฺคิตํ สรีรรฺปิ

ขณฺทิจฺจาทีนฺิ ปาปฺณาติ ชรี อุเปติ ฯ สตนฺจจติ พุทฺธาทีนํ

ปนฺ สนฺตํ นววิโร โลกุตฺตรฌมฺโม จ กิณฺจิ อุปฺฆาตํ น

กโรติ ชรี น อุเปติ นาม ฯ ปเวทยนฺตฺติ ฯ เอวํ สนฺโต

พุทฺธาทโย สพฺภิ ปณฺทิตฺเตหิ สทฺธิ กถณฺตฺติ อตฺถโธ ฯ

เทสนาวสานน พฺหุ โสตาปตฺติผลาทีนฺิ ปาปฺณฺิสฺสูติ ฯ

มลฺลิกาเทวีวคฺคฺช ฯ

๑. โปราณ. หเวติ ฯ

โลพูทายิตุเถรวตถุ (๑)

อปปสตุต้ายั ปุริโตติ อิมั ชมมเทศนั สตุถา เขตวเน
วิหรนุโต โลพูทายิตุเถริ อารพุก กเถสิ ฯ

โส กิร มงุคัลลั กโรนุตานัน เคหิ คนุตวา ติโรกุกุเทสุ
ติกุกุนตีติ อาทีนา นเยน อวมงุคัลลั กเถสิ อวมงุคัลลั กโรนุตานัน
เคหิ คนุตวา ติโรกุกุทาทิสู กเถตพเพสุ ทานญจ ชมมจริยา
จาติ อาทีนา นเยน มงุคลคาถา วา ยงุกิณจิจิ วิตุตัง อิท
วา หุริ วาติ รตนสุตตุตัง วา กเถสิ ฯ เอวั เตสุ เตสุ
จानะสุ อญญัน กเถสสามีติ อญญัน กเถนุโตปี อญญัน
กเถมีติ น ชานาติ ฯ กิคุชู ตสฺส กถิ สุตวา สตุถุ
อาโรเจสิ กิ(๒) ฆนุเต โลพูทายิ มงุคลามงุคลญจानะสุ
อญญสุมิ กเถตพเพ อญญเมว กเถตีติ ฯ สตุถา น กิคุชเว
อิทานะเวส เอวั กเถติ ปุพเพปี อญญสุมิ กเถตพเพ อญญเมว
กเถสีติ วตุวา เตหิ ยาจิโต (๑) อตีตัง อหริ ฯ

อตีเต พาราณสิยิ อคฺคิทตตสฺส นาม พุราหุณฺณสฺส
ปฺตุโต โสमतตตกุมาริ นาม ราชานัน อูปญฺจหิ ฯ โส ตสฺส
ปิโย อโหสิ มนาโป ฯ พุราหุณโณ ปน กสิกกมฺมํ นิสฺสาเย
ชีวติ ฯ ตสฺส เทว โคณา อหะสิ เตสุ เอโก มโต ฯ

#๑. สี่. ยู. ลาพูทายิตุเถรวตถุ ฯ

#๒. กิณฺติ อติเรกปเทน ภาวิตพฺพิ ฯ

#๓. สี่. ยู. เตหิ ยาจิโตติ นตุติ ฯ

เล่มที่ 18 โลพูทายิตฺถเรวตฺถุ หน้า 129

พฺรหฺมโณ ปุตุตฺ อห ตาต โสมทตฺต ราชนํ เม
ยาจิตฺวา เอกํ โคณํ อหฺราติ ฯ โสมทตฺโต สจฺจํ ราชนํ
ยาจิตฺตสํมิ สหฺภาโว เม ปณฺณายิสฺสตีติ จินฺตฺตฺวา ตุมฺเหเยว
ตาต ราชนํ ยาจถาติ วตฺวา เตนฺหิ ตาต มํ คเหตุวา
ยาหิตี วุตฺเต (๑) จินฺตฺติ อัย พฺรหฺมโณ ทนฺชปฺลโย อภิกฺกม
ปฏิกฺกมาติ วจฺนมตฺตํปี น ชานาติ อณฺณสฺมี วตฺตพฺเพ
อณฺณเมว วทฺติ สิกฺขาเปตฺวา ตํ เนสฺสํมิตี ฯ โส ตํ อาทาย
วีรณฺตถมฺภกํ นาม สฺตฺถานํ คนฺตฺวา ตินฺนกลาเป พนฺธิตฺวา
อัย ราชา อัย อูปรราชา อัย เสนาปตีติ กตฺวา(๒) ปฏฺิปาฏฺิยา
ปีตุ ทสฺเสตฺวา ตุมฺเหหิ ราชกฺกํ คนฺตฺวา เอวํ อภิกฺกมิตพฺพิ
เอวํ ปฏฺิภิกฺกมิตพฺพิ เอวํ นาม ราชา วตฺตพฺโพ เอวํ อูปรราชา
ราชนํ อูปรสฺงกมิตฺวา ชยตุ มหाराชาติ เอวํ วตฺวา(๓) อิมํ
กาถํ วตฺวา โคณํ ยาเจยฺยาถาติ กาถํ อุกฺคณฺหาเปสิ
เทว เม โคณา มหाराช เยหิ เขตฺตํ กสํม เส
เตสฺส เอโก มโต เทว ทฺติยํ เทหิ ชตฺติยาติ ฯ
โส สํวจฺจรมตฺเตน ตํ กาถํ ปคฺฉํ กตฺวา ปคฺฉณฺภาวํ
ปุตุตฺตสฺส อารโจะตฺวา เตนฺหิ ตาต กณฺจเทว ปณฺณาการํ
อาทาย อากจฺจถ อหํ ปุริมตฺริ คนฺตฺวา รณฺโณ สนฺติเก
#๑. สฺตี. วุตฺโต ฯ ๒. สฺตี. เสนาปตีติ นามานิ กตฺวา ฯ
#๓. สฺตี. ย. ชยตุ ภวํ มหाराชาติ วตฺวา เอวํ จตฺวา.... ฯ

ธมฺมปทฎจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณา - หน้าที่ 130
เล่มที่ 18 ชราวคฺควณฺณา หน้า 130

จสฺสามีติ วุตฺเต สาธุ ตาตาคี ปณฺณาการี คเหตุวา
โสฺมทตฺตสฺส รณฺโณ สนฺตึเก จิตฺกาเล อุตฺสาหปฺปตฺโต ราชกฺกั
คนฺตฺวา รณฺณา ตฺถุจฺจิตฺเตน กตฺปฏิสฺมฺโมทโน ตาต จิรฺสฺสั
วต อากตฺตถ อิทฺมาสนั นิสฺสีทิตฺวา วทถ เยนตฺถโถติ วุตฺเต
อิมิ คากมาห

เทว เม โคโน มาหาราช เยหิ เขตฺตํ กสฺสาม เส
เตสุ เอโก มโต เทว พุติยิ กณฺห ขตฺติยาติ ฯ
रणฺณา กิ วเทสิ ตาต ปฺน วเทสิตี วุตฺเตปิ ตเมว
คากมาห ฯ ราชา เตน วิรัชฺฌิตฺวา กถิตฺทาวํ ญตฺวา สิตํ
กตฺวา โสฺมทตฺต ตุมฺหากํ เกเห พหู มณฺเณ โคโนติ
วตฺวา ตุมฺहेหิ ทินฺนา พหู ภวิสฺสนฺติ เทวาติ วุตฺเต
โโพธิสฺตตฺตสฺส ตฺถิตฺวา พฺราหฺมณฺสฺส โสฺพส โคโน อลงฺการ-
ภณฺฑกํ นีวาสนคามญฺจสฺส พฺราหฺมเทยฺยํ ทตฺวา มหนฺเตน
ยเสน พฺราหฺมณฺณํ อฺยุโยเชสิ ฯ

สตฺถา อิมิ ธมฺมเทสนั อหริตฺวา ตทา ราชา
อานนฺโท อโหสิ พฺราหฺมโณ โลพูทายิ โสฺมทตฺโต อหเมวาติ
ชาตกํ สโมธานตฺวา น ภิกฺขเว อิทาเนว ปฺพุเพเปส
อตฺตโน อปฺปสฺสุตฺตาย อณฺณสฺมี วตฺตพฺเพ อณฺณเมว วทติ(๑)
อปฺปสฺสุตฺตปฺริโส หิ พฺลิตฺททสฺสทิสฺโส นาม โหตีติ วตฺวา อิมิ
#๑. วเทสิตี ยุตฺตตฺตรํ ฯ

คาถมาห

อปฺปสฺสฺตายํ ปุริโส พฺลิตฺทโทว ชีรติ
มํสานิ ตสฺส วฑฺฒนฺติ ปญฺญา ตสฺส น วฑฺฒตีติ ฯ
ตตฺถ อปฺปสฺสฺตายนฺติ เอกสฺส วา ทฺวินฺนํ วา

ปณฺณาสกานํ อถวา ปน สุตฺตวคฺคานํ(๑) สพฺพนฺติเมน
ปริจฺเจเทน เอกสฺส วา ทฺวินฺนํ วา สุตฺตานิปี อภาเวน
อปฺปสฺสฺสฺโต อํ ฯ อปฺปิ (๒) กมฺมฏฺจานํ ปน อุกฺกเหตุวา
อนฺุยฺยชนฺฺโต พหุสฺสฺสฺโตว ฯ พฺลิตฺทโทว ชีรตีติ ยถา หิ
พฺลิตฺทโท ชีรมาโน วฑฺฒมาโน เนว มาตาปีตฺถนํ น
เสสฺสวาทกานํ อตฺถาย วฑฺฒติ อถโข นีรตฺถกเมว ชีรติ
เอวเมว อยมฺปิ น อุปฺชฌายวตฺตํ กโรติ น อจารียวตฺตํ น
อาคณฺตุกวตฺตาทิณี น ภาวนามตฺตมฺปิ อนฺุยฺยชฺติ นีรตฺถกเมว
ชีรติ ฯ มํสานิ ตสฺส วฑฺฒนฺตีติ ยถา พฺลิตฺททสฺส
ยฺคนงฺคลาทิณี วหิตฺุ อสมตฺโถ เอโสติ อรณฺเณ วิสฺสฏฺฐสฺส
ตตฺถเอว วิจฺรณฺตสฺส ขาทนฺตสฺส ปีนฺตสฺส มํสานิ วฑฺฒนฺติ
เอวเมว อิมสฺสาปี อุปฺชฌายาทิหิ วิสฺสฏฺฐสฺส สงฺฆํ นิสฺสาย
จตฺตาโร ปจฺจเย ลภิตฺวา อฺทรวีเรจนาทิณี กตฺวา กายํ
โปเสนฺตสฺส มํสานิ วฑฺฒนฺติ อฺตฺถสรีโร หุตฺวา วิจฺรติ ฯ ปญฺญา
ตสฺสาติ โลกียโลกุตฺตรา ปนสฺส ปญฺญา เอกงฺคฺลิมตฺตานิ น
๑. สี่. ย. วคฺคานํ ฯ ๒. อปฺปนฺติ อติเรกปเทน ภวิตฺพุฬิ ฯ

วฑฺฒติ ๑ อรณฺเณ ปน กจฺจนฺตาทิณี วิย(๑) ฉทวารานิ นิสฺสาย
ตณฺหา เจว นววิธมาโน จ วฑฺฒตีติ อตฺถโ ๑

เทสนาวสานเ มหาชโน โสตาปตฺตผลาทิณี ปาปฺถิติ ๑

โลพูทายิตฺถเรวตฺถ ๑

ปจฺมโพธิวตฺถ (๒)

อนกชาติสํสารนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา โพธิรฺกฺขมฺมเล
นินฺนโน อุทานวเสน อุทานตฺวา อปรภาเค อานนฺตฺถเรณ
ปฺญฺโจ (๓) กเถสิ ๑

โส หิ โพธิรฺกฺขมฺมเล นินฺนโน สุริเย อนตฺถงฺกเตเยว
มารพฺลํ วิธมิตฺวา ปจฺมยามเ ปุพฺเพนิวาสปฺฏิจฺจาทกํ ตมํ
ปทาเลตฺวา มชฺฉิมยามเ ทิพฺพจกฺขุ วิโสเชตฺวา ปจฺฉิมยามเ
สฺตฺเตสุ การุณฺยตํ ปฺฏิจฺจ ปจฺจยาการเ ฌานํ โอตฺถเรตฺวา
ตํ อนฺุโลมปฺฏิโลมวเสน สมฺมสนฺโต อรฺกฺขคฺคมนเวลาย สห
อจฺฉริเยหิ(๔) สมฺมาสมฺโพธิ อภิสมฺพุชฺฉิตฺวา อนกเถหิ พุทฺธสฺต-
สทฺสเสหิ อวิหิตํ อุทานํ อุทานนฺโต อีมา คาถา อภาสิ

อนกชาติสํสารํ สนฺธาวิสฺสํ อนิพฺพิสํ

คหการํ คเวสนฺโต ทุกฺขา ชาติ ปฺนปฺปฺนํ

๑. สี. ยู. วิยสฺส ๑

๒. ม. อุทานวตฺถ ๑

#๓. สี. ยู. อานนฺตฺถเรสฺส อุทานคาถาวตฺถ ๑

#๔. สี. ยู. สห อจฺฉริเยหิติ นตฺถิ ๑

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคความณฺนา - หน้าที่ 133
เล่มที่ 18 ปฐมโพธิวัตถุ หน้า 133

คหการก ทิฏฺฐโอสฺสี ปุณฺ เคหํ น กาทลฺล
สพฺพทา เต ผาสฺสุกา ภคฺคา คหญฺญํ วิสฺสงฺขตํ
วิสฺสงฺขารคตํ จิตฺตํ ตณฺหานํ ขยมชฺชฌคาคิ ฯ
ตตฺถ คหการํ คเวสนฺนโตนฺติ อหํ อิมสฺส อตฺตภาว-
สงฺขาทสฺส เคหสฺส การกํ ตณฺหาวทฺตมเกี คเวสนฺนโตนฺติ เยน
ณฺนาณนฺ สกฺกา โส ทญฺจํ ตสฺส โพธิณฺนาณสฺสตฺถาย
ทีปฺงกรปาทญฺญเล กตานิหนารโ เอตฺตํ กาลํ อนนฺกชาติสํสารํ
อนนฺกชาติสตสทสฺสสงฺขยฺ(๑) อิมํ สํสารวญฺญํ อนิพฺพิสํ ตํ ฌาณํ
อวิญฺญนฺโต อลภนฺโตเยว สนฺธาวิสฺสํ สํสารี อปรารฺปิ อนฺนุจิรฺริณฺติ
อตฺถโถ ฯ ทุกฺขา ชาติ ปุณฺปฺปนฺนฺติ อิทํ คหการกคเวสนฺนสฺส
การณฺวณฺนํ ฯ ยสฺมา ชราพฺยาธิมรณฺมิมฺสฺสตาย ชาติ นามสฺสา
ปุณฺปฺปนฺนํ อุปกนฺตุํ ทุกฺขา น จ สฺวา ตสฺมี อทิฏฺฐเจ นีวตฺตติ
ตสฺมา ตํ คเวสนฺนโตนฺติ สนฺธาวิสฺสนฺติ อตฺถโถ ฯ ทิฏฺฐโอสฺสีติ
สพฺพพฺลฺลญฺตณฺณํ ปฏฺฐิวิชฺฌนฺเตเนว มยา อิทานิ ทิฏฺฐโอสฺสีติ ฯ
ปุณฺ เคหนฺติ ปุณฺ อิมสฺมี สํสารวญฺญํ อตฺตภาวสงฺขาทํ มม
เคหํ น กาทลฺล ฯ สพฺพทา เต ผาสฺสุกา ภคฺคาคิ ตว สพฺพทา
อวเสสฺกิลฺลสฺผาสฺสุกา มยา ภคฺคา ฯ คหญฺญํ วิสฺสงฺขตฺตนิ อิมสฺส
ตยา กตสฺส อตฺตภาวคเวสนฺนสฺส อวิชฺชาสงฺขาทํ กณฺณิกามณฺฑลํปี
มยา วิทฺฐิสฺสํ ฯ วิสฺสงฺขารคตํ จิตฺตฺตนิ อิทานิ มม จิตฺตํ
๑. ม.สงฺขาทํ ฯ

วิสฺขาริ นินฺพพานิ อารมฺมณกรณวเสน คตฺติ อนฺุปวิญฺจิ ๕

ตณฺุหานิ ขยมชฺชคฺคาติ ตณฺุหานิ ขยสงฺขาตํ อรหตฺตํ

อริคโถสฺสมิตี อตฺุโถ ๕

ปจฺมโพธิวตฺตุ ๕

มหาชนเสฏฺฐจิปฺตวตฺตุ

อจริตฺวา พุรหฺมจริยนฺติ อิมิ ธมฺมเทสนิ สตฺถา อิติปตฺเน
มิกทาเย วิหรนฺโต มหาชนเสฏฺฐจิปฺตํ อารพฺภ กเถสิ ๕

โส กิร พาราณสิยิ อสีติโกฏฺฐิวิภเว กุเล นินฺพพตฺติ ๕
อถสฺส มาตาปิตโร จินฺเตสฺสุ อมฺหากํ กุเล มหาโกกกขณฺุโ
ตํ ปฺตตสฺส โน หตฺเถ จเปตฺวา ยถาสฺงิ ปรีโภกํ กริสฺสาม
อณฺุณน กมฺเมน กิจฺจํ นตฺถิติ ตํ นจฺจกิตฺวาทิตมตฺตเมว
สิกฺขาเปสฺสุ ๕ ตสฺสมิเยว นคเร อณฺุณสฺสมิ อสีติโกฏฺฐิวิภเว กุเล
เอกา ธีตาปี นินฺพพตฺติ ๕ ตสฺสาปี มาตาปิตโร ตเถว
จินฺเตตฺวา ตํ นจฺจกิตฺวาทิตมตฺตเมว สิกฺขาเปสฺสุ ๕ เตสํ
วยฺปตฺตทานิ อาวาหวิวาโห อโหสิ ๕ อถ เนสํ อปรภาเค
มาตาปิตโร กาลมกํสฺสุ ๕ เทวอสีติโกฏฺฐินิ เอกสฺสมิเยว เกเห
อโหสิ ๕ เสฏฺฐจิปฺตโต ทิวสสฺส ติกฺขตฺตํ รมฺโณ อฺุปญฺจานํ
คจฺจตฺติ ๕ อถ ตสฺสมิ นคเร ชฺชตฺตา จินฺเตสฺสุ สจายิ เสฏฺฐจิปฺตโต
สุราโสณฺุโท ภาวิสฺสติ อมฺหากํ ฬาสฺสํ ภาวิสฺสติ อฺุคฺคณฺุหาเปม

เล่มที่ 18 มหาชนเสฏฺฐิปุตฺตวตฺถุ หน้า 135

นํ สุราโสมฺมทภาวนติ ฯ เต สุริ อาทาย ขชฺชมฺเส เจว
โณณสทฺทราช ทุสฺสนฺเต พนฺธิตฺวา มุลกนฺเท กเหตุวา ตสฺส
ราชกุลโต อากจฺจนฺตสฺส มคฺคํ โอลอยมาณา นิสิตฺตฺวา ตํ
อากจฺจนฺตํ ทิสฺวา สุริ ปิวิตฺวา โณณสทฺทริ มุเข จิปิตฺวา
มุลกนฺทํ ทํสิตฺวา วสฺสตํ ชีว สามิ เสฏฺฐิปุตฺตํ ตํ นิสฺสาย
มยํ ขาทนปฺวินสมตฺถา ภเวยฺยามาติ อาทิสฺส ฯ โส เตสํ วจฺนํ
สฺตฺตฺวา ปจฺจโต อากจฺจนฺตํ จุฬฺพฏฺจกํ ปุจฺฉิ กิ เอเต
ปฺวินตฺติติ ฯ เอกํ ปานกํ สามิติ ฯ มนาปฺชาติกํ เอตนฺติ ฯ
สามิ อิมสฺมีชีวโลกे อิมิณา สทิสํ ปาตพฺพยุตฺตกํ นาม
นตฺถิติ ฯ โส เอวํ สนฺเต มยาปิ ปาตุ วฏฺฏตฺติติ โถกํ โถกํ
อาหาราเปตฺวา ปิวติ ฯ อถสฺส น จิสฺเสว ฯ เต ชฺตฺตา
ปฺวินภาวํ ฌตฺวา ตํ ปริวารยีสฺส ฯ คจฺจนฺเต กาลे ปริวาโร
มหา อโหสิ ฯ โส สเตนปิ สตทฺวเยนปิ สุริ อาหาราเปตฺวา
ปฺวินโต อนุกฺกเมณ นิสินฺนญฺจานาทีสุ กหาปณฺราสี จเปตฺวา
สุริ ปฺวินโต อิมิณา มาลา อหฺรถ อิมิณา คนฺธํ อยํ คีเต
ฌโก อยํ นจฺเจ อยํ วาทิเต อิมสฺส สหสฺสํ เทถ อิมสฺส
เทว สหสฺसानีติ เอวํ วิกฺกิรฺนฺโต น จิสฺเสว อตฺตโน
สนฺตกํ อสฺตีโกฏฺฐนํ เขเปตฺวา ชินฺนํ เต สามิ ธนฺนฺติ
วฺตฺเต กิ ภริยาย เม สนฺตกํ นตฺถิติ อตฺถิ สามิติ เตนहि
ตํ อหฺรธาติ ตํปี ตเถว เขเปตฺวา อนฺนฺปุพฺเพน เขตฺต-

อารามุขยานโยคฺคาทิกํปี อนฺตมโส ภาชนภณฺฑกํปี อตฺถธณ-
ปาวุณฺณินีสีนฺปี สพุพฺ อตฺตโน สนฺตกํ วิกฺกิตฺตวา ขาทิ ฯ
อดสฺส มหฺลลกกกาลฺเลว ปรีหีนโภคสฺส อตฺตโน เคหํ วิกฺกิตฺตวา
คหิตเคหา นีหรีสุ ฯ โส ภริยํ อาทาย ปฺรชนสฺส เคหภิตฺตี
นิตฺตสาย วสนฺโตะ กปาลขณฺฑํ อาทาย ภิกฺขาย จริตฺวา
ชนสฺส อฺจุฉิฏฺฐภตฺตํ ภูณฺชิตฺถํ อารภิ ฯ อด นํ เอกทิวตฺถํ
อาสนสาลาช ทฺวารเร จตฺวา ทหรสามณฺเณเรหิ ทิยมานํ
อฺจุฉิฏฺฐโภชนํ ปฏิกฺคณฺหนตฺตํ ทิสฺวา สตฺถา ลิตฺตํ ปาตฺวา กาสิ ฯ
อด นํ อานนฺทตฺถโร ลิตฺตการณฺํ ปุจฺฉิ ฯ สตฺถา ลิตฺตการณฺํ
กถนฺโตะ ปสฺसानฺุท อิมํ มหาชนเสฏฺฐิปฺตฺตํ อิมสฺมีเยว นฺคเร
เทวอสฺสิติโกฏฺฐนฺํ เขเปตฺวา ภริยํ อาทาย ภิกฺขาย จรณฺตํ สเจ
หิ อยํ ปจฺมวเย โภเค อเขเปตฺวา กมฺมฺนฺเต ปโยชิสฺส อิมสฺมีเยว
นฺคเร อคฺคเสฏฺฐิ อภวิสฺส สเจ ปน นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิสฺส
อรหตฺตํ ปาปฺนิสฺส ภริยาปิสฺส อนาคามิผล ปตฺติฏฺฐหิสฺส สเจ
มชฺฉิมวเย โภเค อเขเปตฺวา กมฺมฺนฺเต ปโยชิสฺส ทฺตฺติเยเสฏฺฐิ
อภวิสฺส นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชนฺโตะ อนาคามิ อภวิสฺส ภริยาปิสฺส
สกทาคามิผล ปตฺติฏฺฐหิสฺส สเจ ปจฺฉิมวเย โภเค อเขเปตฺวา
กมฺมฺนฺเต ปโยชิสฺส ตฺตฺติเยเสฏฺฐิ อภวิสฺส นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชนฺโตะปิ
สกทาคามิ อภวิสฺส ภริยาปิสฺส โสตาปตฺตฺติผล ปตฺติฏฺฐหิสฺส

เล่มที่ 18 มหาชนเสฏฺฐิปปุตฺตวตฺถุ หน้า 137

อิทานิ ปเนส คิหิโกคาปิ ปริหิโน สามณฺญโตปิ ปริหิโน
ปริหายิตฺวา จ ปน สุกฺขปลฺลลเ โกลฺยจสกุโณ วีย ชาโตติ
วตฺวา อีมา คาคา อภาสิ

อจริตฺวา พุรหฺมจริยํ อลทฺธา โยพฺพนเ ฌนํ

ชิณฺณโกณฺยจาวณฺยานฺติ ชิณฺมจฺเณว ปลฺลลเ ฯ

อจริตฺวา พุรหฺมจริยํ อลทฺธา โยพฺพนเ ฌนํ

เสนฺติ จาปาติชิณฺวา ปุราณานิ อนฺตฺตฺตฺตฺติ ฯ

ตตฺถ อจริตฺวาติ พุรหฺมจริยวาสํ อวสิตฺวา ฯ โยพฺพนเติ

อนฺุปฺปนฺเน วา โภเค อฺุปฺปาเทตฺถุ อฺุปฺปนฺเน วา โภเค อนฺุรฺกฺขิตฺถุ

สมตฺถกาเล ฌนํปี อลภิตฺวา ฯ ชิณฺมจฺเณติ(๑) เต เอวรฺูปา

พาลา อฺุทกฺสฺส อภาวา ชิณฺมจฺเณว ปลฺลลเ ปริกฺชิณฺปตฺตา

ชิณฺณโกณฺยจา วีย อวชฺณยานฺติ ฯ อิํ ฺวุตฺตํ โหติ ปลฺลลเ

อฺุทกฺสฺส อภาโว วีย หิ อีเมสํ วสณฺญจฺานสฺส อภาโว

มจฺจฺานํ ชิณฺภาโว วีย อีเมสํ โภคานํ อภาโว ชิณฺปตฺตฺานํ

โกณฺยจฺานํ อฺุปฺปติตฺวา คมฺนาภาโว วีย อีเมสํ อิทานเว

ชลปถลลปถาทิหิ โภเค สณฺจเปตฺถุ อสมตฺถภาโว ตสฺมา เอเต

ชิณฺปตฺตา โกลฺยจา วีย เอเตเถว นิปฺชฺชิตฺวา อวชฺณยานฺตีติ ฯ

จาปาติชิณฺวาติ จาปโต อติชิณฺวา จาปวินิมนฺตฺตาติ อตฺถโธ ฯ

#๑. ชิณฺมจฺเณวาติ ยุตฺตตฺตรํ ฯ ถ. ว.

อิทํ วุคฺคํ โหติ ยถา จาปวินิมุตฺตา สรา ยถาเวคํ กนฺตฺวา
ปติตา กเหตุวา อุกฺขิปนฺเต อสฺติ ตตฺถเว อุปฺจิกานํ ฆตฺตํ
โหนติ เอวํ อิมปิ ตโย วเย อติกฺกนฺตา อิทานิ อุตฺตानํ
อุทฺทริตฺตํ อสมตฺถตฺตาย มรณํ อุปคมิสฺสนฺติ เตน วุคฺคํ เสนฺติ
จาปาติจिณาวาติ ฯ ปุราณานิ อนุตฺถนฺนฺติ อิติ อมฺเหหิ ขาทิตํ
อิติ ปิตนฺติ ปุพฺเพ กตานิ ขาทิตปีตฺนจฺจกิตฺตวาทิตาทีนํ
อนุตฺถนฺนฺตา [๑] อนุโสจฺนฺตา เสนฺตีสฺติ ฯ

เทสฺนาวสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ

มหาชนเสฏฺฐจิปฺตฺตวตฺตํ ฯ

ชราวคฺคกถณนา นิฎฺฐิตา ฯ

เอกาทสโม วคฺโค ฯ

#๑. สี. ย. เอตฺถนฺตเร โสจฺนฺตาติ ทิสฺสูติ ฯ

อตตวคควณณา

โพธิราชกุมารวตถุ

อตตทานณเจติ อิมิ ชมมเทสนิ สตุตา เกสกพาวเน
วิหรนุโต โพธิราชกุมาริ อารพุก กเถสิ ฯ
โส กิร ปจวีตเถ อณเณหิ ปาสาเทหิ อสทิสรูปิ
อากาเส อุปตมานัน วิย โกกนทนาม ปาสาทิ การถวา
วฑฒเกสิ ปุจฺฉิ กิ ตยา อณตตถาปิ เอวรูโป ปาสาโท
กตปุพฺโพ อุทาหุ ปจฺฉมสิปปเมว เต อิทนฺติ ฯ ปจฺฉมสิปปเมว
เทวาติ วุตเต โส จินฺเตสิ สเจ อัย อณตฺตสาปิ เอวรูปิ
ปาสาทิ กริสฺสตี อัย ปาสาโท อนจฺฉริโย ภวิสฺสตี อิมิ
มยา มาเรตุ วา หตฺถปาเท วาสฺส ฉินฺทิตฺตุ อุกฺขินิ วา
อุปปาเตตุ วฏฺฏติ เอว อณตฺตสา ปาสาทิ น กริสฺสตีติ ฯ
โส ตมตฺถิ อตฺถโน ปิยสหายกฺสฺส สลฺลชิวกปฺตฺตสฺส มานวกฺสฺส
กเถสิ ฯ โส จินฺเตสิ นิสฺสํสยฺ อเส วฑฒเกสิ นาสฺสตีติ
อนลฺโฆ สิปปิโย มยิ สนฺเต มา นสฺสตุ สลฺลณมสฺส
ทสฺสามิตี ฯ โส ตํ อุปสงฺกมิตฺวา ปาสาเท เต กมฺมํ
นิฏฺฐิตํ โนติ ปุจฺฉิตฺวา นิฏฺฐิตนฺติ วุตเต ราชกุมาริ ตํ
นาเสตฺถกาโม ตสฺมา อตฺตानัน รกฺขเยยฺยาสีติ อาห ฯ วฑฒเกสิ
ภทฺทกนฺเต สามี กตํ มม อาโรเจนฺเตน อหเมตฺถ กตฺตพฺพิ

ชานิสฺสามิตฺติ วตฺวา กิ สมฺม อมฺหากํ ปาสาเท เต กมฺมํ
นิฏฺฐิตนฺตฺติ ราชกุมารเณ ปุฏฺโฐ น ตาว เทว นิฏฺฐิตํ พหุ
อวสิฏฺฐนฺตฺติ อห ๗ กิ กมฺมํ นาม อวสิฏฺฐนฺตฺติ ๗ ปจฺจนา
เทว อัจจฺจิสฺสามิ ทารุณิ ตาว อหฺราเปถาติ ๗ กิ ทารุณิ
นามาติ ๗ นิสฺสารานิ สุกฺขทารุณิ เทวาติ ๗ โส อหฺราเปตฺวา
อทาสิ ๗ อถ นํ อห เทว อิตฺโต ปุฏฺจาย มม สนฺตํกํ
นาคนฺตพฺพํ สุขุมกมฺมํ กโรนฺตสฺส หิ อณฺเณน สทฺธิ สลฺลาเป
สตี (๑) วิกฺเขโป โหติ อหฺราเวลาย ปน เม ภริยว อหฺรา
อหฺริสฺสตีติ ๗ ราชกุมารโ ร สาธฺติ ปุฏฺฐิสฺสุณฺนิ ๗ โสปี เอกสฺมี
กพฺเพ นิสฺสีทิตฺวา ตานิ ทารุณิ ตจฺเจตฺวา อตฺตโน ปุตฺตทารสฺส
อนฺโตนีสฺสีทนโยคฺคํ กรุพฺสณฺณํ กตฺวา อหฺราเวลาย [ปน] ภริยํ
อหฺร เกเห วิชฺชมานกํ สพฺพํ วิกฺกิตฺตฺวา หิริณฺณสฺสุวณฺณํ
คณฺหาหิติ ๗ ราชกุมารโ รปี วฑฺฒกิสฺส อนิกฺขมฺนตฺถาย เกหํ
ปริกฺขิปาเปตฺวา อารกฺขํ จเปสิ ๗ วฑฺฒกิปิ สกฺกนฺตสฺส นิฏฺฐิตกาถ
อชฺช สพฺเพปิ ทารเก คเหตุวา อากฺขณฺเยยาสิตี ภริยํ วตฺวา
ภุตฺตปาตราโส ปุตฺตทาริ สกฺกนฺตสฺส กุจฺฉิยํ นิสฺสีทาเปตฺวา
วตฺปาเนน นิกฺขมิตฺวา ปลาโย ๗ โส เตสํ เทว วฑฺฒกิ
ปลาโยตีติ กนฺทนฺตานิเยว คนฺตฺวา หิมวฺนเต โอตฺริตฺวา เอกํ
นกริ มาเปตฺวา ตตฺถ กุฏฺฐวาหนราชา นาม ชาโต ๗
#๑. สී. ย. กถาสลฺลปฺนตฺสส เม ๗

ราชกุมารโรวปี ปาสาทมห์ กริสฺสามิตี สตุถาริ

นิมนฺเตตฺวา ปาสาทเ จตฺตฺชชาติกคนฺเชหิ ปรีภณฺฑํ กตฺวา
ปจฺมอุมฺมารโต ปญฺจาย เจลปฏิกิํ ปตฺถริฯ โส กิร อปฺตฺตโก
ตสฺมา สจําห์ ปฺตฺตํ วา ชีตฺริ วา ลจฺฉามิ สตุถา
อิมิ อกฺกมิตฺสตีติ จินฺเตตฺวา ปตฺถริฯ โส สตุถริ อากเต
สตุถาริ ปณฺจปฺตฺติจฺเจเตน วนฺทิตฺวา ปตฺตํ กเหตุวา ปวิสธ
ภนฺเตติ อาทฯ สตุถา น ปาวีสิฯ โส ทฺติยมฺปี ตติยมฺปี
ยาจิฯ สตุถา อปฺปวิสิตฺตวาว อานนฺทตฺถเรริ โอลเกสิฯ เถโร
โอลกิตสณฺญาเยว วตฺถานํ อนกฺกมณฺภาวํ ฌตฺวา สํห
ราชกุมาร ทฺสฺसानิ น ภควา เจลปฏิกิํ อกฺกมิตฺสตี ปจฺฉิมิ
ชนตํ ตถาคโต โอลเกตีติ ทฺสฺसानิ สํหราเปสิฯ โส
ทฺสฺसानิ สํหริตฺวา สตุถาริ อนฺโต ปเวเสตฺวา ยาคฺชชฺชเกน
สนฺตปฺเปตฺวา เอกมฺนตํ นิสินฺโน วนฺทิตฺวา อาท อหิ ภนฺเต
ตฺมฺหากิํ อฺปญฺจาทโก ติกฺขตฺตํ สฺรณํ คโต กุจฺฉิกโต จ
กิริมฺหิ เอกวาริ สฺรณํ คโต ทฺติยมฺปี ตฺรณฺทารกกาเล
ตติยมฺปี วิญฺญภาวํ ปตฺตกาเล ตสฺส เม กสฺมา เจลปฏิกิํ
น อกฺกมิตฺถาติฯ ที ปน ตฺวํ กุมาร จินฺเตตฺวา เจลปฏิกิํ
อตฺถริตีฯ สเจ ปฺตฺตํ วา ชีตฺริ วา ลจฺฉามิ สตุถาเม
เจลปฏิกิํ อกฺกมิตฺสตีติ อิทํ จินฺเตตฺวา ภนฺเตติฯ เตนาหิ กุมาร
น อกฺกมินฺติฯ ที ปนาหิ ภนฺเต ปฺตฺตํ วา ชีตฺริ วา เนว

เล่มที่ 18 อุตฺตวคฺควณฺณา หน้า 142

ลจฺจนามีติ ฯ อาม กุมาราดิ ฯ กิการณา ฆนฺเตติ ฯ ปุริมตฺตภาเว
ชಾಯย สทฺธิ ปมาทํ อापฺนฺนตฺตาดิ ฯ กิสฺมี กาลเ ฆนฺเตติ ฯ
อถสฺส สตฺถา อตีตํ อหริตฺวา ทสฺเสสิ ฯ

อตีเต กิร อนนฺกสตา มนฺุสฺสา มหติยา นาวาย สมฺมทฺทํ
ปฺกฺขนฺทิสฺสุ ฯ นาวา สมฺมทฺทมชฺเฒ ภิขฺชิ ฯ เทว ชายปติกา เอกํ
ผลกํ คเหตุวา อนฺตรทีปกํ ปวิสีสฺสุ ฯ เสสา สพฺเพ ตตฺถเว
มรีสฺสุ ฯ ตสฺมี โข ปน ทีปเก มหาสกฺกณสงฺโฆ วสติ ฯ เต
อณฺณํ ขาทิตพฺพกํ อทิสฺวา ฉาตชฺฌตฺตา สกฺกณณฺทกานิ
องฺการเ ปจิตฺวา ขาทิสฺสุ เตสฺสุ อปฺปโหนฺเตสฺสุ สกฺกณจฺญาเป
คเหตุวา ปจิตฺวา ขาทิสฺสุ เตสฺสุ อปฺปโหนฺเตสฺสุ สกฺกณเ คเหตุวา
ขาทิสฺสุ เอวํ ปจฺจมวเยปิ มชฺฌิมวเยปิ ปจฺจิมวเยปิ ขาทิสฺสุเยว
เอกสฺมีปิ วเย อปฺปมาทํ นาปชฺชิสฺสุ ฯ เอโกปิ จ เนลํ
อปฺปมาทํ นาปชฺชิ ฯ

สตฺถา อิทฺนตฺสฺส ปุพฺพกมฺมํ ทสฺเสตฺวา สเจ หิ ตฺวํ
กุมาร ตทา เอกสฺมีปิ วเย ภริยาย สทฺธิ อปฺปมาทํ อापชฺชิสฺส
เอกสฺมีปิ วเย ปฺตุโต วา ธีตา วา อูปฺปชฺชเยยฺย สเจ ปน
โว เอโกปิ อปฺปมตฺโต อภวิสฺส ตํ ปฏิจฺจ ปฺตุโต วา ธีตา
วา อูปฺปชฺชิสฺส กุมาร อตฺตानํ หิ ปิยํ มณฺุณมานนํ ตีสฺสุปิ
วเยสฺสุ อปฺปมตฺเตน อตฺตา รกฺขิตพฺโพ เอวํ อสฺกโกนฺเตน
เอกวเยปิ รกฺขิตพฺโพเยวาติ วตฺวา คาถมาห

เล่มที่ 18 โพธิราชกุมารวตฺถ หน้า 143

อตุตฺตานญฺเจ ปิยํ ชลฺยณา รุกฺเขยฺย นํ สุรฺกฺขิตํ
ติณฺณมฺมณฺยตฺรํ ยามํ ปฏิชฺคฺเคยฺย ปณฺชติโตติ ฯ

ตตฺถ ยามนฺติ สตฺถา อตุตฺตโน ธมฺมิสุตฺรตฺยา เจว

เทสฺนากุสฺลตฺยา จ อธิ ตินฺณํ วยานํ อณฺยตฺรํ วยํ ยามนฺติ
กตฺวา ทสฺเสติ ฯ ตสฺมา เอวเมตฺถ อตุตฺโต เวทิตฺพุโพ สเจ
อตุตฺตานํ ปิยํ ชาเนยฺย รุกฺเขยฺย นํ สุรฺกฺขิตํ ยถา โส
สุรฺกฺขิตो โหติ เอวนฺตํ รุกฺเขยฺย ฯ ตตฺถ สเจ กิหิ สฺมาโน
อตุตฺตานํ รุกฺขิสฺสามิตี อูปริ ปาสาทตฺเต สุตฺตํ กพฺภํ
ปวิสิตฺวา สมฺปนฺนรฺกฺโข หุตฺวา วสนฺโตปิ ปพฺพชิตฺโต หุตฺวา
สุตฺตํ ปิทฺทิตฺวารวตฺตปฺเน เตณฺ วิหรนฺโตปิ อตุตฺตานํ
น รุกฺขติเยว ฯ กิหิ สฺมาโน ปน ยถาพลํ ทานสิลาทีนํ
ปฺนุณฺยานิ กโรนฺโต ปพฺพชิตฺโต วา ปน วตฺตปฺปฏิวตฺต-
ปฺริยตฺตมฺนสิกาเรสุ อุตฺตํ อปฺชชนฺโต อตุตฺตานํ รุกฺขติ
นาม ฯ เอวํ ติสฺส วยฺสฺส อสฺกโกนฺโต อณฺยตฺรสมิปี วย
ปณฺชติตฺตปริโส อตุตฺตานํ ปฏิชฺคฺคิเยว ฯ สเจ หิ กิหิภูโต
ปจฺมวเย จิตฺตฺวาปสฺตฺตตฺยา กุสฺลํ กาคฺคํ น สกฺโกติ ฯ มชฺฉิมวเย
อปฺปมตฺเตน หุตฺวา กุสฺลํ กาคฺคํ ฯ สเจ มชฺฉิมวเย ปุตฺตทาร์
โปเสนฺโต กุสฺลํ กาคฺคํ น สกฺโกติ ปจฺฉิมวเย กาคฺคํพฺพเมว ฯ
เอวํปี เตน อตุตฺตา ปฏิชฺคฺคิโต ว โหติ ฯ เอวํ อกโรนฺตสฺส
ปน อตุตฺตา ปิโย นาม น โหติ อปายปฺรายนเมว นํ กโรติ ฯ

สเจ ปน ปพฺพชฺโิต ปจฺมวเย สชฺฌายํ กโรนฺโิต ชารนฺโิต
วาเจนฺโิต วตฺตปฺปฎฺฐิตํ กโรนฺโิต ปมาทํ อาปชฺชติ มชฺฌิมวเย
อปฺปมตฺเตน สมณชฺมโม กาทพฺโพ ๑ สเจ ปน ปจฺมวเย
อุคฺคหิตปฺริยตฺติยา อฏฺฐกถาวินิจฺจนํ การณฺณจ ปุจฺจนฺโิต
มชฺฌิมวเย ปมาทํ อาปชฺชติ ปจฺฉิมวเย อปฺปมตฺเตน สมณชฺมโม
กาทพฺโพ ๑ เอวํปี เตน อตฺตา ปฏฺฐิขฺคฺคิโิตว โหติ ๑ เอวํ
อกโรนฺตสฺส ปน อตฺตา ปิโย นาม น โหติ ปจฺฉานฺตวเปเนว
นํ ตาเปตีติ ๑

เทสนาวสานเ โปชฺชราชกุมารโโร โสตาปตฺติผล ปตฺติฎฺฐหิ ๑
สมฺปตฺตปฺริสายปิ สาคฺคิกา ชฺมมเทสนา อโหสีติ ๑

โปชฺชราชกุมารวตฺถ ๑

อุปฺนนฺทสฺกยปฺตฺตวตฺถ

อตฺตานเมว ปจฺมนฺติ อิมํ ชฺมมเทสนํ สตฺถา เขตวเน
วิหรนฺโิต อุปฺนนฺทํ สกฺยปฺตฺตํ อารพฺภ กเถสิ ๑

โส กิร เถโร ชฺมมกถํ กเถตุํ เถโก ๑ ตสฺส
อปฺปิจฺจตาทิปฺปฎฺฐิสฺสํ ตํ ชฺมมกถํ สุตฺวา พหุ ภิกฺขุ ตํ จิวเรหิ
ปุเชตฺวา รุตฺตฺกานิ สฺมาทยีสฺส ๑ เตหิ วิสฺสฏฺฐปฺริกฺขารเ
โสเอว คณฺหิ ๑ โส เอกสฺมี อนฺโิตวสฺเส อุปฺกฏฺฐเ ชนปฺทํ
อคฺมาสิ ๑ อถ นํ เอกสฺมี วิหารเ ทหรสามเณรา ชฺมม-

เล่มที่ 18 อุปนนทสกุยปุตตวตถุ หน้า 145

กถิกปเปเมน ภนฺเต อธิ วสฺสํ อุเปถาติ วทีสุ ฯ อธิ
กิตฺตํ วสฺสาวาสิกํ ลพฺภตฺตีติ ปุจฺฉิตฺวา เตหิ เอเกโก
สาณฺโณติ วุตฺเต ตตฺถ อุปาหนา จเปตฺวา อณฺณํ วิหารํ
อคฺมาสิ ทฺติยํ วิหารํ คนฺตฺวา อธิ กิ ลพฺภตฺตีติ ปุจฺฉิตฺวา
เทว สาณฺณกาติ วุตฺเต กตฺตรยภฺจิสฺสึ จเปตี ตติยํ วิหารํ
คนฺตฺวา อธิ กิ ลพฺภตฺตีติ ปุจฺฉิตฺวา ตโย สาณฺณกาติ
วุตฺเต อุทกตฺมํ จเปตี จตฺตํ วิหารํ คนฺตฺวา อธิ กิ
ลพฺภตฺตีติ ปุจฺฉิตฺวา จตฺตาโร สาณฺณกาติ วุตฺเต สาธฺ อธิ
วสิสฺสามิตี ตตฺถ วสฺสํ อุปคนฺตฺวา กหณฺจानณฺเจว ภิกฺขุณณฺจ
ธมฺมกถํ กเถสิ ฯ เต นํ พหุหิ วุตฺเถหิ เจว จิวเรหิ จ
ปุเชสฺสุ ฯ โส วุตฺถวสฺโส อิตฺเรสฺสปี วิหาเรสฺส สาสนํ เปเสตฺวา
มยา ปริกฺขารสฺส จปีตตฺตา วสฺสาวาสิกํ ลทฺธพฺพิ ตํ เม
ปหิณฺนตฺตฺติ สพฺพิ อหฺราเปตฺวา ยานกํ ปุเรตฺวา ปายาสิ ฯ
อเถกสฺมี วิหาเร เทว ทหฺรภิกฺขุ เทว สาณฺณเก เอกณฺจ กมฺพลํ
ลภิตฺวา ตฺยหํ สาณฺณกา โหนฺตุ มยฺหํ กมฺพลอติ ภาเชตฺตุ
อสฺสโกนฺตฺตา มกฺคสฺมีเป นิสฺสีทิตฺวา วิวทฺตฺติ ฯ เต ตํ [เถริ]
อากจฺจนฺตํ ทิสฺวา ภนฺเต ตฺมฺเห โน ภาเชตฺวา เทถาติ
วทีสุ ฯ ตฺมฺเหเยว ภาเชถาติ ฯ น สกฺโกม ภนฺเต ตฺมฺเห
โน ภาเชตฺวา เทถาติ ฯ มม วจเน จสฺสเถติ ฯ อาม
จสฺสามาติ ฯ เตนหิ สาธฺติ โส เตสฺส เทว สาณฺณเก ทตฺวา

เล่มที่ 18 อตฺตวคฺควณฺณา หน้า 146

อัย ธมฺมกถํ กถเณตํ อมฺหากํ ปารุปนํ โหตุติ(๑) มหคฺคกมฺพลํ(๒)

อาทาย ปกฺกามิ ฯ ทหฺรภิกฺขุ วิปฺปฏิสํริโน หุตฺวา สตฺถุ

สนฺตํ คณฺตฺวา ตมฺตถํ อารโจะสิ ฯ สตฺถา น ภิกฺขเว

อิทาเนเวส ตุมฺหากํ สนฺตํ คเหตุวา ตุมฺहे วิปฺปฏิสํริโน

กโรติ ปุพฺเพปิ อกาสิยฺวาติ วตฺวา อตีตํ อหริ ฯ

อตีตสฺมี หิ อนุตฺตรจํริ จ คมฺภีรจํริ จาติ เทว

อุทฺทา มหนฺตํ โรหิตมจฺฉํ ลภิตฺวา มยฺหํ สีลํ โหตุ ตว

นงฺคฺคจฺฉนฺติ วิวาทาปนฺนา ภาเชตฺถุ อสฺกโกนฺตา เอกํ สีคาลํ

ทิสฺวา อํหํสุ มาตฺล อิมํ โน ภาเชตฺวา เทหีติ ฯ อํ

รณฺณา วินิจฺฉยญฺจฺจเน จปิโต ตตฺถ จิรํ นิสีทิตฺวา ชงฺฆ-

วิหารตฺถาย อากโตมฺหิ อิทานิ เม โอกาโส นตฺถิติ ฯ มาตฺล

มา เอวํ กโรถ ภาเชตฺวาเอว โน เทถาติ ฯ มม วจเน

จสฺสเถาติ ฯ จสฺสาม มาตฺลาติ ฯ เตนหิ สาธฺตฺติ โส สีลํ

ฉินฺนุทิตฺวา เอกมฺนฺเต อกาสิ นงฺคฺคจฺฉํ เอกมฺนฺเต กตฺวา จ

ปนฺ ตาตา เยน โว อนุตฺติเร จริตํ โส นงฺคฺคจฺฉํ คณฺหาตุ

เยน คมฺภีเร จริตํ ตสฺส สีลํ โหตุ อัย ปนฺ มชฺฉิม

ขณฺโฑ มม วินิจฺฉยธมฺเม จิตฺตสฺส ภวิสฺสตีติ เต สลฺยาเปนฺโต

อนุตฺตรจํริโน นงฺคฺคจฺฉํ สีลํ คมฺภีรจํริโน

อถายํ(๓) มชฺฉิม ขณฺโฑ ธมฺมญฺจสฺส ภวิสฺสตีติ (๔)

#๑. สี. ยู. ปารุปนารโหติ ฯ ม. ปารุปนารโหติ ฯ

#๒. ม. มหคฺคํ กมฺพลํ ฯ ๓. ส. อจฺจายํ ฯ

#๔. ขุ. ชา. สตฺตก. ๒๓/๒๑๖ ตทฎจกถา ๕/๑๕๕ ฯ

อิมํ คาลํ วตฺวา มชฺฌิมขณฺท์ อาทาย ปกฺกามิ ฯ เตปี

วิปฺปฏิสาริโน ตํ โอลเกตฺวา อญฺฺสู ฯ

สตฺถา อิมํ อตีตํ ทสฺเสตฺวา เอวเมส อตีเตปี ตุมฺเห

วิปฺปฏิสาริโน อกาสิเยวติ เต ภิกฺขุ สลฺยาเปตฺวา อุปนนฺท์

ครหนฺโต ภิกฺขเว ปรี โอลทนฺเตน นาม ปจฺมเมว อตฺตา

ปฏฺฐึเป ปตฺติญฺจาเปตพฺโพติ วตฺวา อิมํ คาลมาห

อตฺตานเมว ปจฺมํ ปฏฺฐึเป นิเวสเย

อถลฺลมนฺุสาเสยฺย น กิลิสฺเสยฺย ปณฺฑิโตติ ฯ

ตตฺถ ปฏฺฐึเป นิเวสเยติ อนฺุจฺจวิเก กุณฺเ ปตฺติญฺจาเปยฺย ฯ

อิทํ วุตฺตํ โหติ โย อปฺปิจฺจตาทิกุณฺเหิ วา อริยวฺสป-

ปฏฺฐิปาทีหิ วา ปรี อนฺุสาสิตฺถกาโม โส อตฺตานเมว ปจฺมํ

ตสฺมี กุณฺเ ปตฺติญฺจาเปยฺย เอวํ ปตฺติญฺจาเปตฺวา อถลฺลํ

เตหิ กุณฺเหิ อนฺุสาเสยฺย ฯ อตฺตานํ หิ ตตฺถ อนิเวสฺเตว

เกวลํ ปรมฺเว อนฺุสาสมาโน ปรีโต นินฺุทํ ลภิตฺวา กิลิสฺสติ

นาม ฯ ตตฺถ อตฺตานํ นิเวสฺเตว อนฺุสาสมาโน ปรีโต ปลฺลํ

ลภติ ตสฺมาน กิลิสฺสติ นาม ฯ เอวํ กโรนฺุโต ปณฺฑิโต

น กิลิสฺเสยฺยาติ ฯ

เทสนาวसानฺ เต เทว ภิกฺขุ โสตาปตฺติผลฺ ปตฺติญฺหึสู ฯ

มหาชนฺุสาปี สาคฺคิกา เทสฺนา อโหสิตี ฯ

อุปนนฺทสกฺยปฺุตตวตฺถุ ฯ

ปธานิกตีสฺสตุเถรวตฺถ

อตฺตทานญฺเจติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
ปธานิกตีสฺสตุเถรํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร สตฺถุ สนฺติเก กมฺมญฺจานํ คเหตุวา ปญฺจสฺเต
ภิกฺขุ อาทาย อรณฺเณ วสฺสํ อุปกฺนตฺวา อาวุโส
ธฺรมาณกพฺพุทฺสสฺส โว สนฺติเก กมฺมญฺจานํ คหิตํ อปฺปมตฺตา
สมณธมฺมํ กโรธาคิ โอวทิตฺวา สยํ กนฺตฺวา นิปฺชชิตฺวา
สุปฺติ ฯ เต ภิกฺขุ ปจฺมยาเม จงฺกมิตฺวา มชฺฌิมยาเม วิหารํ
ปวิสฺสนฺติ ฯ โส นิทฺททายิตฺวา ปพฺพุทฺธกาเถ เตสํ สนฺติกํ
กนฺตฺวา ก็ ตุมฺहे นิปฺชชิตฺวา นิทฺททายิสฺสามาติ อาคตา สีนํ
นิกฺขมิตฺวา สมณธมฺมํ กโรธาคิ วตฺวา สยํ กนฺตฺวา ตเถว
สุปฺติ ฯ อิตฺเร มชฺฌิมยาเม พหิ จงฺกมิตฺวา ปจฺฉิมยาเม วิหารํ
ปวิสฺสนฺติ ฯ โส ปฺนปฺปิ ปพฺพุตฺตฺวา เตสํ สนฺติกํ กนฺตฺวา
เต วิหารา นิหริตฺวา สยํ ปฺน กนฺตฺวา สุปฺเตว ฯ ตสฺมี
นิจฺจกถํ เอวํ กโรนฺเต เต ภิกฺขุ สชฺฌายํ วา กมฺมญฺจานํ
วา มนสิกาตุํ นาสกฺขีสุ ฯ จิตฺตํ อณฺเณตฺตํ อคฺมาสิ ฯ เต
อมุหากํ อจฺริโย อติวีย อารทฺธวิริโย ปรีคฺคณฺหิสฺสาม นนฺติ
ปรีคฺคณฺหนฺตา ตสฺส กิริยํ ทิสฺวา นญฺจมหาวุโส อจฺริโย
โน ตฺวจฺฉรวํ รวตฺติ วทีสุ ฯ เตสํ อติวีย กิลมฺนฺตานํ
เอภิกฺขุปี วิเสสํ นิพฺพุตฺเตตฺตํ นาสกฺขี ฯ เต วุตฺถวสฺสา สตฺถุ
สนฺติกํ กนฺตฺวา สตฺถารา กตฺปฺปฏิสฺนฺธารา ก็ ภิกฺขเว

เล่มที่ 18 ปธานิกคิตฺตสฺสเถรวคฺคฺฏ หน้าที่ 149

อปฺปมตฺตา หุตฺวา สมณธมฺมํ กริตฺถาติ ปุจฺฉิตฺตา ตมตฺถํ
 อาโรเจสฺสุ ๑ สตฺถา น ภิกฺขเว อิทาเนว ปุพฺเพเปสฺส ตุมหากํ
 อนุตฺตรายมกาสิยฺเววติ วตฺวา เตหิ ยาจิโต
 อมาตฺตาปีตฺตํวฑฺฒิตฺวา อนาจรียกฺกุเล วสฺสํ
 นํยํ กาลมกํวฑฺฒิตฺวา อภิชานาติ กุญฺญกฺกุญฺญิตฺวา
 อิมํ อกาลรวคฺคกฺกุญฺญาตคํ(๑) วิตฺถาเรตฺวา ภิกฺขเว ปรี โอวทฺถนฺเตน
 นาม อตฺตฺตา สฺวทฺถนฺโต กาทพฺโพ เอวํ โอวทฺถนฺโต หิ สฺวทฺถนฺโต
 หุตฺวา ทเมตฺติ นามาทิ วตฺวา อิมํ กาลมาห
 อตฺตฺตานญฺเจ ตถา กยิรา ยถญฺญมฺนุสฺสาสตี
 สฺวทฺถนฺโต วต ทเมถ อตฺตฺตา หิ กิร ทฺวทฺถนฺโต ๑
 ตสฺสสฺสโต ยถา ภิกฺขุ ปจฺจยมาทิสฺส จงฺกมิตฺตพฺพนฺติ
 วตฺวา ปรี โอวทฺถิตฺติ สยํ จงฺกมนาทินิ อธิญฺญนฺโต อตฺตฺตานญฺเจ
 ตถา กยิรา ยถญฺญมฺนุสฺสาสตี ๑ เอวํ สนฺเต สฺวทฺถนฺโต วต
 ทเมตฺตาติ เยน กุญฺเณน ปรี อนุสฺสาสตี เตน อตฺตฺตนา สฺวทฺถนฺโต
 หุตฺวา ทเมยฺย ๑ อตฺตฺตา หิ กิร ทฺวทฺถนฺโต อยํ หิ อตฺตฺตา
 นาม ทฺวทฺถนฺโต ๑ ตสฺมา ยถา โส สฺวทฺถนฺโต โหติ ตถา
 ทเมตฺตพฺโพติ ๑
 เทสฺนาวสาเน ปญฺจสตาปี เต ภิกฺขุ อรหตฺตํ
 ปาปฺปญฺญิตฺติ ๑

ปธานิกคิตฺตสฺสเถรวคฺคฺฏ ๑

#๑. ม. อนาจรียกฺกุเล ๑

#๒. ขุ. ชา. เอก. ๒๗/๓๘ ๑ ตทฎจกถา ๒/๓๔๕ ๑

กุมารกสฺสปตฺเถรมาตฺวตฺถ

อตุตา หิ อตุตโน นาโถติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุตา
เชตวน วิหรนฺโต กุมารกสฺสปตฺเถรสฺส มาตริ อารพฺภ กเถสิ ฯ
สา กิร ราชคชนฺครเส เสฎฺฐิฉีตา วิญญุตํ ปตฺตกาลโต
ปฏฺฐาย ปพฺพชฺชํ ยาจิ ปฺนปฺปฺนํ ยาจมานาปิ มาตาปิตฺตุนํ
สนฺติกา ปพฺพชฺชํ อลภิตฺวา วยปฺตฺตา ปติกฺกํ คนฺตฺวา
ปติเทวตา หุตฺวา อการํ อชฺฌาวสิ ฯ อถสฺสา น จิรฺสเสว
กฺขณฺธิสมิ คพฺโภ ปติกฺขฺหิ ฯ सा ปนสฺส ปติกฺขฺจิตฺถาว่า อชานิตฺวา ว
สามิกิ อาราเชตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิ ฯ อถ นํ โส มหนฺเตน
สกฺกาเรน ภิกฺขุณีอุปสฺสยํ เนตฺวา อชานนฺโต เทวทตฺตปฺกจิกานํ
ภิกฺขุณินํ สนฺติเก ปพฺพาเชสิ ฯ อปเรน สมเยน ตสฺสา
คพฺภินิภาวํ ฌตฺวา ตาหิ กิ อิทฺนติ ปฏฺฐา (๑) นาหิ อຍေ
ชานามิ กิเมตํ สีลํ ปน เม อโรคฺเมวาทิ [อาห] ฯ ภิกฺขุณีโย
ตํ เทวทตฺตสฺส สนฺติกํ เนตฺวา อຍํ ภิกฺขุณี สทฺธาย ปพฺพชิตา
อิมิสฺสา มยํ คพฺภสฺส ปติกฺขฺจิตฺถาลํ น ชานาม กิทานิ กโรมาติ
ปฺจฺฉิสฺสุ ฯ เทวทตฺโต มา มยฺหิ โอวาทกாரิกานํ ภิกฺขุณินํ
อຍโส อุปฺปชฺชตฺติ เอตฺตกเมว จินฺเตตฺวา อุปฺปพฺพาเชถ นนฺติ
อาห ฯ ตํ สุตฺวา सा ทหรา มา มํ อຍေ นาสถ
นาหิ เทวทตฺตํ อฺทฺทิสฺส ปพฺพชิตา เอถ มํ สตุถฺ สนฺติกํ
#๑. สී. ม. ย. วุตฺตา ฯ

เล่มที่ 18 กุมารกสฺสปตฺเตรมาตฺตวตฺตถุ หน้า 151

เซตวันํ เนถาติ ฯ ตา ตํ อาทาย เซตวันํ คนฺตฺวา สตฺถุ
อาโรเจสิ ฯ สตฺถา ตสฺสา คิหิกาเถ คพฺโภ ปตฺติจฺจิตฺติ
ชานนฺโตปิ ปรวาทโมจนตฺถํ ราชานํ ปเสนทิกอสฺถํ มหา-
อนาถปิณฺฑิกํ จุลลอนาถปิณฺฑิกํ วิสาขํ อุปาสิทํ อญฺญานิ
จ มหากุลานิ ปกฺโกสาเปตฺวา อุปาสิตฺเตเร อาณาเปสิ คจฺจ
อิมิสฺสา ทหฺราย [ภิกฺขุณิยา] จตฺตฺปฺริสมชฺเฌ กมฺมํ โสเชหิตี ฯ
เถโร รณฺโณ ปฺรโต วิสาขํ ปกฺโกสาเปตฺวา ตํ อธิกรณฺ
ปฏฺิจฺฉาเปสิ ฯ สา สาณิปปากาโร ปริกฺขิปปาเปตฺวา อนฺโตสาณิยํ
ตสฺสา หตฺตปาทนาภิอุทฺทปริโยสานานิ โอลเกตฺวา มาสทิวเส
มานตฺวา คิหิกาเว (๑) อิมาย คพฺโภ ลทฺโชติ ฉตฺวา เถรสฺส
ตมตฺถํ อาโรเจสิ ฯ อถสฺสา เถโร ปฺริสมชฺเฌ ปฺริสฺสุทฺทภาวํ
ปตฺติจฺฉาเปสิ ฯ สา อปฺเรน สมเยน ปทฺมุตฺตรพฺุทฺฐปาทมฺุเล
ปตฺติจฺฉิตฺตฺตถนํ (๒) มหानฺุภาวํ ปฺตฺตํ วิชายิ ฯ

อถกทิวสํ ราชา ภิกฺขุณีอุปฺสฺสยสมิเป คจฺจนฺโต
ทารกสทฺทํ สฺตฺวา ก็ อิทนฺติ ปฺุจฺฉิตฺวา เทว เอติสฺสา
ภิกฺขุณิยา ปฺตฺโต ชาโต ตสฺเสสุ สทฺโทธิ วุตฺเต ตํ กุมารํ
อตฺตโน ฆริ เนตฺวา ธาตึนํ อทาสิ ฯ นามคฺคหนทิวเส จสฺส
กสฺสโปติ นามํ กตฺวา กุมารปฺริหารเณ วทฺติตตฺตา
กุมารกสฺสโปติ สยฺชานึสุ ฯ โส ก็พามณฺฑเท ทารเก ปฺหริตฺวา
#๑. คิหิกาเถติ ภวิตพฺพิ ฯ ๒. สฺ. ม. ย. ปตฺถิตฺตฺตถนํ ฯ

นิมฺมาตาปีติเกณฺมุหา ปหฺญาติ วุตฺเต ราชา นํ อุปสงฺกมิตฺวา
เทว มํ นิมฺมาตาปีติโกติ วทฺนฺติ มาตริ เม อจฺจิกฺขถาติ
ปฺจุจฺจิตฺวา รณฺญา ธาติโย ทสฺเสตฺวา อีมา เต มาตโรติ
วุตฺเต น เอตฺตกา มม มาตโร เอกาย เม มาตรา ภวิตพฺพิ
ตํ เม อจฺจิกฺขถาติ อหา ฯ ราชา น สกฺกา อิมํ วณฺเจตฺตุนฺติ
จินฺเตตฺวา ตาต ตว มาตา ภิกฺขุณี ตวํ มยา ภิกฺขุณีอุปสฺสยา
อานํโถติ ฯ โส ตาวตเกเนว สมฺปฺปนฺนสํเวโก หุตฺวา ตาต
ปพฺพาเชถ มนฺติ อหา ฯ ราชา สาธุ ตาตาติ ตํ มหนฺเตน
สกฺกาเรน สตฺถุ สนฺติเก ปพฺพาเชสิ ฯ

โส ลทฺฐปสมฺปโท กุมารกสฺสปตฺเถโรติ ปณฺณายิ ฯ
โส สตฺถุ สนฺติเก กมฺมฏฺจานํ กเหตุวา อรณฺณํ ปวิสิตฺวา
วายมิตฺวา วิเสสํ นิพฺพตฺเตตฺถุ อสกฺโกนฺโถ ปฺน กมฺมฏฺจานํ
วิเสเสตฺวา กเหตุสํมิตฺติ สตฺถุ สนฺติกํ อากนฺตฺวา อนฺชวเน
วิหาสิ ฯ อถ นํ กสฺสปพฺพุทฺธกาเล เอกโต สมณฺชมฺมํ กตฺวา
อนาคามิผลํ ปตฺวา พฺรหฺมโลเก นิพฺพตฺตภิกฺขุ พฺรหฺมโลกโต
อากนฺตฺวา ปณฺณรส ปณฺเห ปฺจุจฺจิตฺวา อีเม ปณฺเห จเปตฺวา
สตฺถาริ อณฺโณ พฺยาगतฺถุ สมตฺถิ นตฺถิ กจฺจ สตฺถุ สนฺติเก
อิมสํ อตฺถํ อุกฺคณฺหาติ อฺยโยเชสิ ฯ โส ตถา กตฺวา
ปณฺหวิสุสฺซชฺชนาวสานเ อรหตฺตํ ปาปฺณิ ฯ

ตสฺส ปน นิกฺขนฺตทิวสโต ปฏฺจาย ทฺวาทส วสุตานิ

เล่มที 18 กุมารกสฺสปตฺเตรมาตฺตวตฺถุ หน้า 153

มาตฺต กิกฺขุณียา อกฺขีหิ อสฺสูนิ ปวตฺตยีสฺส ฯ ตา ปุตฺตวิโยค-
ทฺกฺขิตฺตา อสฺสูตฺตินฺเตเนว มฺเขน กิกฺขาเย จรมาณา อนฺตรวีถีย
เถรี ทิสฺวาว ปุตฺต ปุตฺตาทิ วิรวนฺตี ตํ คณฺหิตฺตํ อุปราวมาณา
ปวตฺติตฺตฺวา ปติ ฯ ตา ถเนหิ จีรํ มฺลฺลจฺนฺเตหิ อญฺฺจหิตฺตฺวา
อลฺลจิวฺรา คนฺตฺวา เถรี คณฺหิ ฯ โส จินฺเตสิ สจายํ
มม สนฺตฺกิภา มจฺจรวจฺนํ ลภิสฺสตี วินสฺสิสฺสตี ถทฺชเมว กตฺวา
อิมาย สทฺธี สลลปิตฺตฺสามิตฺติ ฯ อถ นํ อาท กิ กโรนฺตี
วิจฺรสิ สีนฺหมตฺตํปี ฉินฺทิตฺตํ น สกโกสิตี ฯ ตา อโห
กกฺขพา (๑) เถรสฺส กถาติ จินฺเตตฺตฺวา กิ วเทสิ ตาตาติ
วตฺตฺวา ปฺนปปี ตเถว วุตฺตา จินฺเตสิ อหํ อิมสฺส การณา
ทฺวาทส วสฺसानิ อสฺสูนิ นิวาเรตฺตํ (๒) น สกโกมิ อัย ปน
เม ถทฺชทฺทโย กิ เม อิมินาติ ปุตฺตสีนฺหํ ฉินฺทิตฺตฺวา ตํทิวสเมว
อรหตฺตํ ปาปฺณิ ฯ

อปฺเรน สมเขน ธมฺมสภายํ กถํ สมฺมจฺจาเปตฺตํ อวฺโส
เทวทฺตเตน เอวํ อุปนิตฺตฺสยสมปฺนโน กุมารกสฺสโป จ เถรี
จ นาสิตา สตฺถา ปน เตสํ ปตฺติจฺจา ชาโต อโห พุทฺธา
นาม โลกานุกมฺปกาติ ฯ สตฺถา อาคนฺตฺวา กาย นฺตฺถ
กิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนิตฺตฺนนาติ ปุจฺจิตฺตฺวา อิมาย นามาติ
วุตฺเต น กิกฺขเว อิทาเนว อหํ อิมสฺส ปจฺจโย จ ปตฺติจฺจา
#๑. สී. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. สී. ย. ชาเรตฺตํ ฯ ม. สนฺธาเรตฺตํ ฯ

จ ชาโต ปุพฺพเปปี เตสํ อหํ ปตฺติญฺจา อโหสิเยวาทิ วตฺวา
นิโครธเมว เสเวยฺย น สาขมฺปสํวเส
นิโครธสฺมี มตํ เสยฺโย ยญฺเจ สาขสฺมี ชีวิตนฺติ
อิมํ นิโครธชาตกํ (๑) วิตุถาเรน กเถตฺวา ตทา สาขมิโค
เทวทฺโต อโหสิ ปรีสาปิสฺส เทวทฺตฺตปรีสาว วารปฺปตฺตา
มิกเชนฺุ เถรี อโหสิ ปฺตฺโต กุมารกสฺสโป กพฺภินิมิกิยา ชีวิตํ
ปรีจฺจชิตฺวา คโต นิโครธมิกราชา ปน อหเมวาทิ ชาตกํ
สโมชานตฺวา ปฺตฺตตีเนหํ ฉินฺหิตฺวา เถริยา อตฺตนาเว อตฺตโน
ปตฺติญฺจानกตภาวํ ปกาเสนฺุโต ภิกฺขเว ยสฺมา ปรีสฺส อตฺตนิ
จิตฺน สกฺคปฺรายนเนน วา มกฺคปฺรายนเนน วา ภวิตฺตํ น
สกฺกา ตสฺมา อตฺตาว อตฺตโน นาโถ ที ปโร กริสฺสตีตี
วตฺวา อิมํ คาถมาห
อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ โโก หิ นาโถ ปโร สฺยา
อตฺตนา หิ สฺทนนฺเตน นานํ ลภตี ทฺลลภนฺตี ฯ
ตตฺถ นาโถตี ปตฺติญฺจา ฯ อิทํ วุตฺตํ โหตี ยสฺมา
อตฺตนิ จิตฺน อตฺตนา สมฺปนฺเนน กุสลํ กตฺวา สกฺคํ วา
ปาปฺปณฺตี มกฺคํ วา ภาเวตฺตํ ผลํ วา สจฺจิกาทฺตํ สกฺกา
ตสฺมา หิ อตฺตาว อตฺตโน ปตฺติญฺจา สฺยา ฯ ปโร โโก
นาม กสฺส ปตฺติญฺจา สฺยา อตฺตนาเอว หิ สฺทนนฺเตน
#๑. พุ. ชา. เอก. ๒๗/๕ ฯ ตทญฺจกถา ๑/๒๖๐ ฯ

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคณณนา - หน้าที่ 155
เล่มที่ 18 มหากาลอุปาสกวตฺตฺถ หน้าที่ 155

นิพฺพิเสวเนน อรหตฺตผลสงฺฆาติ ทุลฺลภํ นาถิ ลภติ ฯ อรหตฺตํ
หิ สนฺธาย นาถิ ลภติ ทุลฺลภณฺติ วุตฺติ ฯ

เทสฺนาวสานเ พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺญีสูติ ฯ

กุมารกสฺสปตฺเตรมาตฺตวตฺตฺถ ฯ

มหากาลอุปาสกวตฺตฺถ

อตฺตนา หิ กตํ ปาปฺนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา
เชตฺวเน วิหรนฺโต เอกํ มหากาลํ นาม โสตาปนฺนํ อุปาสกํ
อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร มาสสฺส อญฺจ ทิวเส อุโปสฺถิโก หุตฺวา วิหารเ
สพฺพรตฺตี ธมฺมกถิํ สฺสมาติ ฯ อถ รตฺตี โจรา เอกสฺมี เกเห
สนฺธิํ ฉินฺทิตฺวา ภาณฺทกํ คเหตุวา โลหาชนสทฺเทเน ปพฺพุเชหิ
สามิเกหิ อนุพฺพชฺชา คหิตฺภาณฺทํ ฉทฺเทตฺตฺวา ปลาเยสุ ฯ สามิกาปิ
เต อนุพฺพชฺชีสุเยว ฯ เต ทิสฺวา ปกฺขนฺทีสุ ฯ เอโก ปน
วิหารมคฺคํ คเหตุวา มหากาลสฺส สพฺพรตฺตี ธมฺมกถิํ สุตฺวา
ปาโตว โปกฺขรณฺตีเร มุขํ โชรฺวตฺตสฺส ปฺรโต ภาณฺทกํ
ฉทฺเทตฺตฺวา ปลาเย ฯ โจเร อนุพฺพชฺชีตฺวา อากตฺมณฺสุสา ภาณฺทกํ
ทิสฺวา ตฺวํ โน เกเห สนฺธิํ ฉินฺทิตฺวา ภาณฺทกํ หริตฺวา
ธมฺมํ สฺสนฺโต วิย วิจรสีติ ตํ คเหตุวา โปเถตฺตฺวา มาเรตฺตฺวา
ฉทฺเทตฺตฺวา อคัมฺสุ ฯ อถ นํ ปาโต ว ปาณียฉฺฌํ อาทาย

เล่มที 18 อตฺตวคฺควณฺณา หน้า 156

คตา ทหรสามเณรา ทิสฺวา วิหารเ ธมฺมกถํ สุตฺวา วสิต-
อุปาสโก อยุตฺตํ มรณํ ลภตฺตีติ คนฺตฺวา สตฺถุ อาโรเจสิ ฯ
สตฺถา อาม ภิกฺขเว อิมสฺมี อตฺตภาเว กาเลน อปฺปฏฺฐิรूपํ
มรณํ ลพฺธิ์ ปุพฺเพ กตกมฺมสฺส ปน เตน ยุตฺตเมว ลทฺชนฺติ
วตฺวา เตหิ ยาจิตฺโต ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ กเถสิ

อตีเต กิร พาราณสีรณฺโฆ วิชิต เอกสฺส ปจฺจนฺตคามสฺส
อฏฺฐวิมุเข โจรา วิหรนฺติ ฯ (๑) ราชา อฏฺฐวิมุเข เอกํ ราชภกฺฏํ
จเปติ ฯ (๒) โส ภตฺตี กเหตุวา มนฺุสฺเส โอรโต ปารี เนติ
ปารโต โอรํ อานะติ ฯ อเถโก มนฺุสฺโส อภิรूपํ อตฺตโน
ภริยํ จุลลยานกํ อาโรเปตฺวา ตํ จานํ อคมาสิ ฯ
ราชภกฺฏอ ตํ อิตฺถิ ทิสฺวาว สลฺยชาตสิเนโห เตน อฏฺฐวิ
โน สามิ อติกกาเมหิตี วุตฺเตปิ อิทานิ วิกาโล ชาโต
ปาโตว อติกกาเมสฺสามิตี อาห ฯ สกาโล สามิ อิทาเนว
โน เนหิตี ฯ นีวตฺต โภ อมฺหากํเยว เคเห อาหาโร จ
นีวาโส จ ภวิสฺสตีติ ฯ โส เนว นีวตฺติตฺตํ อิจฺฉิ ฯ อิตโร
ปฺริสานํ สลฺยลํ ทตฺวา ยานกํ นีวตฺตาเปตฺวา อนิจฺฉนฺตสฺเสว
ทวารโกฏฺฐเก นีवासํ ทตฺวา อาหารํ ปฏฺฐิยาทาเปสิ ฯ ตสฺส
ปน เคเห เอกํ มณฺิรตฺนํ อตฺถิ ฯ โส ตํ ตสฺส ยานกนฺตเร
#๑. สี. ย. อฏฺฐวิมุขํ โจรา ปหรนฺติ ฯ ม. อฏฺฐวิมุเข โจรา ปหรนฺติ ฯ
#๒. สี. ม. ย. โปราณ ฯ จเปสิ ฯ

ปกฺขิปาเปตฺวา ปจฺจุสกาเล โจรานิ ปวิญฺจสทฺทํ กอารีสิ ฯ อถสฺส
 ปุริสา มณฺริตนํ สามิ โจเรหิ คหิตฺตฺตํ อาริเจสิ ฯ โส
 ความทฺวารesu อารกฺขํ จเปตฺวา อนฺโตคามโต นิกฺขมฺนเต
 วิจินฺถาติ อหา ฯ อิตโรปิ ปาโตว ยานกํ โยเชตฺวา
 ปายาสิ ฯ อถสฺส ยานกํ โสเชนฺตา อตฺตนา จปีตํ มณฺริตนํ
 ทิสฺวา สนฺตฺชเชตฺวา ตฺवं มณฺธิ คเหตุวา ปลายสีติ โปเถตฺวา
 คหิโต โน สามิ โจโรติ ความโกชกสฺส ทสฺเสสิ ฯ โส
 ภฏฺกสฺส วต เม เกहे นิวาสํ ทตฺวา ภตฺตํ ทินฺนํ มณฺธิ
 คเหตุวา คโต คณฺหน นํ ปาปฺปุริสนฺติ โปถาเปตฺวา มาเรตฺวา
 นทฺทาเปสิ ฯ อิทฺตสฺส ปุพฺพกมฺมํ ฯ โส ตโต จโต อวิจิมฺหิ
 นิพฺพตฺติตฺวา ตตฺถ ทิฆฺรตฺตํ ปจิตฺวา วิปากาวเสเสน
 อตฺตภาวสฺเต ตเถว โปถิโต มรณํ ปาปฺุณิ ฯ

เอวํ สตฺถา มหากาลสฺส ปุพฺพกมฺมํ ทสฺเสตฺวา ภิกฺขเว
 เอวํ อิมํ สตฺเต อตฺตนา กตปาปกมฺมเมว จตฺตุสฺส อปาเยสฺส
 อภิมตฺถตีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

อตฺตนา หิ กตํ ปาปํ อตฺตรชฺ อตฺตสมฺภวํ

อภิมตฺถติ ทุมฺเมธํ วชฺริ วมฺหยํ มณฺนิตฺติ ฯ

ตตฺถ วชฺริ วมฺหยํ มณฺนิตฺติ วชฺริ ว อมฺหมยํ มณฺธิ ฯ อิทํ

วุตฺตํ โหติ ยถา ปาสาณมฺยํ ปาสาณสมฺภวํ วชฺริ ตเมว

อมฺหมยํ มณฺธิ อตฺตโน อฏฺฏจฺานฏฺฏจฺานสงฺฆาตํ ปาสาณมณฺธิ

ขาทิตฺวา จิตฺทาจิตฺทํ ขณฺทาขณฺทํ กตฺวา อปริโกคฺ กโรติ
เอวเมว อตฺตนา กตฺ อตฺตนิ ชาตฺ อตฺตสมภฺวา ปาปํ ทุมฺเมธํ
นิปฺปญฺญํ ปุคฺคํ จตฺตฺส อปาเยสฺส อภิमतฺตติ วิทฺธเสตีติ ฯ
เทสฺนาวสาเน สมฺปตฺตทิกฺขุ โสตาปตฺตติผลาทีนิ ปาปฺญีสูติ ฯ
มหากาลอุปาสกวตฺตฺถ ฯ

เทวทตฺตวตฺตฺถ

ยสฺส อจฺจนตฺตฺสึลฺยนฺติ อิมํ ธรรมเทสํ สตฺถา เวพฺพเน
วิหรนฺโต เทวทตฺตํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกสฺมี หิ ทิวเส ทิกฺขุ ธรรมสภายํ กถํ สมฺภูจาเปสฺสุ
อาวุโส เทวทตฺโต ทฺสึโล ปาปชฺมโม ทฺสึลฺยการณฺเนว
วฑฺฒิตาย ตณฺหา ย อชาตสฺตฺตํ สงฺกมฺหิตฺวา มหนตฺติ
ลาภสฺสการํ นิพฺพตฺเตตฺตฺวา อชาตสฺตฺตํ ปิตฺ วเช สมาทเปตฺวา
เดเน สทฺธิ เอกโต หุตฺวา นานปฺปกาเรเน ตถาคตฺตฺส วชาย
ปริสฺสทฺธิ ฯ สตฺถา อากนฺตฺวา กาย นฺตฺถ ทิกฺขเว เอตฺรหิ
กถาย สนนฺนินฺนาติ ปุจฺจิตฺวา อิมาย นามาทิ วุตฺเต น
ทิกฺขเว อิทาเนว ปุพฺเพปิ เทวทตฺโต นานปฺปกาเรเนว มยฺหํ
วชาย ปริสฺสทฺธิ วตฺวา กุรฺงฺกชาตกาทีนิ กเถตฺวา ทิกฺขเว
อจฺจนตฺตฺสึลฺยปุคฺคํ นาม ทฺสึลฺยการณา อุปฺปนฺนา ตณฺหา
มาลฺวา วิย สาลํ ปริโยนฺทฺธิตฺวา สมฺภณฺชมานา นิริยาทีสุ

ปกฺขิปตีตี วตฺวา อิมํ คาถมาห

ยสฺส อจฺจนตฺตทฺสฺสีลฺยํ มาลฺววา สาลมโหวตฺถตฺ

กโรตี โส ตถตฺตทานํ ยถา นํ อิจฺฉตี ทิโสตี ฯ

ตตฺถ อจฺจนตฺตทฺสฺสีลฺยณฺตี เอกนตฺตทฺสฺสีลภาโว ฯ กิหิ วา
ชาติโต ปฏฺจาย ทส อกฺุสลกมฺมปเถ กโรนฺโต ปพฺพชิตฺ
วา อุปสมปฺนฺนทิวสโต ปฏฺจาย กรุกาปตฺตี อาปชฺชมาโน
อจฺจนตฺตทฺสฺสีโล นาม ฯ อิธ ปน โย ทฺวีสุ ตีสุ อตฺตภาเวสุ
ทฺสฺสีโล เอตฺตสฺส กติยา อากตฺ ตฺสฺสีลภาวํ สนฺธาเยตฺ
วตฺตํ ฯ ทฺสฺสีลภาวตี เจตฺถ ทฺสฺสีลสฺส น ทฺวารานิ นิสฺสาย
อุปปฺนฺนา ตณฺหา เวทิตพฺพา ฯ มาลฺววา สาลมโหวตฺถตฺนฺตี
ยสฺส ปุคฺคสฺส ตณฺหาสงฺขาตํ ทฺสฺสีลฺยํ ยถา นาม มาลฺววา
สาลํ โอตฺถตฺ (๑) เทเว วสฺสเนเต ปตฺเตหิ อุกกํ ปฏฺิจฺฉิตฺวา
สมฺภณฺชนวเสน สพฺพตฺถกเมว ปรีโยนทฺชตี เอวํ อตฺตภาวํ(๒)
โอตฺถตฺ ปรีโยนทฺชิตฺวา จิตฺ ฯ โส มาลฺววย สมฺภณฺชิตฺวา
ภุมิยํ ปาติยมาโน รุกฺโข วิย ตาย ทฺสฺสีลฺยสงฺขาตาย ตณฺหา
สมฺภณฺชิตฺวา อปาเยสุ ปาติยมาโน ยถา นํ อนตฺถกาโม ทิโส
อิจฺฉตี ตถา อตฺตทานํ กโรตี นามาตี อตฺถโถ ฯ

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณีสฺสูตี ฯ

เทวทศตวตฺถุ ฯ

#๑. สี. ม. ย. โอตฺรณฺตี ฯ ๒. ย. อตฺตภาวณฺตี นตฺถิ ฯ

สงฺฆเมทปริสฺสกนฺวตฺถ

สุกรานีติ อิมิ ธมฺมเทสนํ สตุถา เวพฺพเน วิหรนฺโต
สงฺฆเมทปริสฺสกนํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกทิวสํ ทิ เทวทตฺโต สงฺฆเมทาย ปริสฺสกนฺโต
อายสฺมนตํ อานนฺทํ ปิณฺฑาย จรณตํ ทิสฺวา อตฺตโน อธิปฺปายํ
อาโรเจสิ ฯ ตํ สุตฺวา เถโร สตุถุ สนฺติกํ กนฺตฺวา ภควนฺตํ
เอตทโวจ อิทาหํ ภนฺเต ปุพฺพพณฺหสมยํ นีวาเสตฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย ราชคหํ ปิณฺฑาย ปาวิสี อทฺทสา โข มํ
ภนฺเต เทวทตฺโต ราชคเห ปิณฺฑาย จรณตํ ทิสฺวาน เยนาหํ
เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา มํ เอตทโวจ อชฺชตฺตเกทานาหํ
อาวุโส อานนฺท อณฺณตฺเรว ภควตา อณฺณตฺร ภิกฺขุสงฺฆเณ(๑)
อุโปสถํ กริสฺสํ สสงฺกมฺมานิ จาติ อชฺช ภควา เทวทตฺโต
สงฺฆํ ภินฺทิสฺสตี อุโปสถณฺจ กริสฺสตี สสงฺกมฺมานิ จาติ ฯ
เอวํ วุตฺเต สตุถา

สุกริ สาธฺนา สาธุ สาธุ ปาเปเน ทฺถุกริ
ปาเป ปาเปเน สุกริ ปาปมฺริเยหิ ทฺถุกรนฺติ

อิมิ อุทานํ(๒) อุทานตฺวา อานนฺท อตฺตโน อหิตกมฺมํ นาม สุกริ หิตกมฺมเมว ทฺถุกรนฺติ
วตฺวา อิมิ คาถมาห

สุกรานิ อสาธฺนินิ อตฺตโน อหิตานิ จ
ยิ เว หิตณฺจ สาธฺณณฺจ ตํ เว ปรมฺทฺถุกรนฺติ ฯ

#๑. สี. ย. ภิกฺขุสงฺฆมา ฯ ๒. ข. อ. ๒๕/๑๖๓ ฯ

ตสฺสตุโถ ยานิ กมฺมานิ อสฺสาฐฺนิ สวชฺชานิ จ อปาย-
สํวตฺตนิทานิ กตฺตตฺตาเยว อตฺตโน อหิตานิ จ โหนฺติ ตานิ
สุกรานิ ฯ ยํ ปน กตฺตตฺตา อตฺตโน หิตญฺจ อนวชฺชตฺเถน
สฺสวญฺจ สฺสคฺคิสํวตฺตนิกญฺเจว นิพฺพานสํวตฺตนิกญฺจ กมฺมํ ตํ
ปาจันนินฺนายน กงฺกาย อฺพพฺตเตตฺวา ปจฺจามุขกรณํ วิย
อติทฺทฺทกรนฺติ ฯ

เทสฺนาวสฺสเน พฺหุ โสตาปตฺตติผลาทินิ ปาปฺปณฺีสุตฺติ ฯ
สงฺฆเมทปริสฺสทกนวตฺถุ ฯ

กาลตฺเถรวตฺถุ

โย สาสฺนนฺติ อิมํ ธรรมเทสฺนํ สตฺถา เซตฺวเน วิหรนฺโต
กาลตฺเถริ อารพฺภ กเถสิ ฯ

สวตฺถุณฺติ กิเรกา อิตฺถิ มาตฺตฺตฺจฺจเน จตฺวา ตํ เถริ
อฺปฺปฏฺจหติ ฯ ตสฺสสา ปฏฺวีวิสฺสทเกเห มนฺุสฺสา สตฺถุ สนฺติเก
ธรรมํ สุตฺวา เกหํ อากนฺตฺวา อโห พุทฺธา นาม อจฺฉริยา
อโห ธรรมเทสฺนา มจฺจราติ ปัสสฺนฺติ ฯ สา [อิตฺถิ] เตสํ
กถํ สุตฺวา ฆนฺเต อหํปี สตฺถุ ธรรมเทสฺนํ โสตฺถกามาติ
ตสฺส อาโรเจสิ ฯ โส มา ตตฺถ กจฺฉิณฺติ ตํ นิวาเรสิ ฯ
สา ปฺนทิวเสปี ยาจมานา ยวตฺติยํ เตน นิวาริยมานาปี
โสตฺถกามาว อโหสิ ฯ กสฺมา ปน โส ตํ นิวาเรสิติ ฯ เอว
กิริสฺส อโหสิ สตฺถุ สนฺติเก ธรรมํ สุตฺวา มยิ ภิชฺชิสฺสตีติ ฯ

เล่มที่ 18 อตตวคคณณนา หน้า 162

สา เอกทิวสั ปาโตว ภูตตปาตราสา อุโปสถั สมททธิตวา
อมม สาธุกั อัยยั ปรีวิเสยยาสิตี ธีตรั อาณาเปตวา วิหารั
อคมลสิ ๗ ธีตาปีสุสา ตั [ภิกขุ] อาคตกาเล สมมา ปรีวิสิตวา
กหิ มหาอุปาสิกาทิ วุตตะทา ชมมสุสวานาย วิหารั คตาทิ
อาห ๗ โส ตั สุตวาว กุจฉิยั อุกฺกิตเตน ทาเหน สนตูปุปมาโน
อิทานิ सा मयि गिननादि वेकेन कन्दुवा सत्तु सन्दिगे
ชมมัม สุมมานัน ทิสฺวา สตถารั อาห กนฺเต อัยยั อิตถิ
ทนฺธา สฺขุมมัม ชมมกถั น ชานาติ อิมิสฺสา ขนฺธาทีปฺปฏิสยฺยตฺตัม
สฺขุมมัม ชมมกถั อกเถตฺตวา ทานกถั วา สีลกถั วา กเถตฺตัม
วฏฺฏตีติ ๗ สตถา ตสฺส อชฺฌมาสยั วิทิตฺวา ตวํ พุปฺปญฺโณ
ปาปีกั ทิฏฺฐิ นิสฺสาย พุทฺธานัน สาสนัน ปฏิกฺโกสตี อตฺตมาตาเยว
วายมสิตี วตฺตวา อิมั คถมาห

โย สาสนัน อรหตฺตัม อริยานัน ชมมชีวินัน

ปฏิกฺโกสตี ทุมเมโธ ทิฏฺฐิ นิสฺสาย ปาปีกั

ผลานิ กณฺณุกสฺเสว อตฺตมณฺเฑย (๑) ผลลตีติ ๗

ตสฺสตฺโตโย โย ทุมเมโธ ปุคฺคโล อตฺตโน สกฺการ-

หानิภเยน ปาปีกั ทิฏฺฐิ นิสฺสาย ชมมัม วา โสสฺสาม ทานัน

วา ทสฺสามาติ วทนฺเต ปฏิกฺโกสนฺโต อรหตฺตัม อริยานัน

ชมมชีวินัน พุทฺธานัน สาสนัน ปฏิกฺโกสตี ๗ ตสฺส ตัม ปฏิกฺโกสนัน

#๑. ม. อตฺตมาตายน ๗

เล่มที 18 จุลลกาลอุปาสกวัตถุ หน้า 163

สา จ ปาปีกา ทิฎฺฐิ เวฬุสงฺขาตสฺส กณฺฐกสฺส ผลานิ วีย
โหติ ตสฺมา ยถา กณฺฐโก ผลานิ คณฺหนฺโต อตฺตมณฺเฑน
ผลลฺลติ อตฺตโน ฆาตตถเมว ผลลฺลติ เอว โสปี อตฺตโน ฆาตาย
ผลลฺลตีติ ฯ วุตฺตปี เจตฺ

ผลํ เว กทลึ หนฺติ ผลํ เวพฺพ ผลํ นพฺ
สกกาวโร กวาปฺริตฺถ หนฺติ กพฺโภ อสฺสตรึ ยถาติ ฯ
เทสนาวसानเ อุปาสิกา โสตาปตฺตนิผลเ ปตฺติฎฺฐหิ ฯ
สมฺปตฺตปริสาयปี สาตฺถิกา เทสนา อโหสีตีติ ฯ
กาลตฺถเรวตฺถุ ฯ

จุลลกาลอุปาสกวัตถุ

อตฺตนา ว กตฺ ปาปนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เซตฺวาน
วิหรนฺโต จุลลกาลอุปาสกํ อารพฺภ กเถสิ ฯ
เอกทิวสํ หิ มหากาลวตฺถุสฺมี วุตฺตนเยเนว อุมฺมงฺคโจรา
สามิเกหิ อนุพฺพธา รตฺตี วิหารเ ธมฺมกถํ สุตฺวา ปาโต ว
วิหารา นิภฺขมิตฺวา สวตฺถึ อากจฺจนตฺสฺส อุปาสกสฺส ปฺรโต
ภณฺฑกํ จพฺพเทตฺวา ปลาयीสุ ฯ มนฺุสฺสา ตํ ทิสฺวา อຍ
รตฺตี โจรกมฺมํ กตฺวา ธมฺมํ สฺถนฺโต วีย จรติ คณฺหถ
นฺนฺติ ตํ โปถयीสุ ฯ กุมฺภทาสิโย อุตฺกตฺติตฺถํ กจฺจมานา ตํ
ทิสฺวา อเปถ สามิ นายํ เอวรूपํ กโรตีติ ตํ โมเจสิ ฯ โส

เล่มที่ 18 อตฺตวคฺควณณา หน้า 164

วิหาริ คณฺฐวา ภนฺเต อหฺมहि มนฺุสเสหิ นาสิตฺถ กุมฺภทาสโย
เม นิสฺสาย ชีวิทํ ลทฺทฺชนฺติ ภิกฺขุณฺโณ อาโรเจสิ ฯ ภิกฺขุ
ตถาคคฺคสฺส ตมตฺถิ อาโรเจสิ ฯ สตฺถา เตสํ กถิ สุตฺวา
ภิกฺขเว จุลลกาลอุปาสโก กุมฺภทาสโย เจว นิสฺสาย อตฺตโน
จ อการกภาเวน ชีวิทํ ลภิ อิเม หิ นาม สตฺถา อตฺตนา
ปาปกมฺมํ กตฺวา นิสฺยาทีสุ อตฺตนา ว กิลิสฺสนฺติ กุสลํ
กตฺวา ปน สุกฺคิณฺเจว นิสฺพพานญจ กจฺจนฺตา อตฺตนา ว วิสุชฺฌนฺตีติ วตฺวา อิมํ กถามาห
อตฺตนา ว กถิ ปาปํ อตฺตนา สงฺกิลิสฺสติ
อตฺตนา อกถิ ปาปํ อตฺตนา ว วิสุชฺฌติ
สุทฺธิ อสุทฺธิ ปจฺจตฺตํ นานฺยโล อณฺณํ วิโสชฺเชติ ฯ
ตสฺสสฺสโต เยน อตฺตนา อกฺุสลกมฺมํ กถิ โหติ โส
จตฺตสฺส อปาเยสฺส ทฺกขํ อนุภวฺนฺโต อตฺตนา ว สงฺกิลิสฺสติ
เยน ปน อตฺตนา อกถิ ปาปํ โส สุกฺคิณฺเจว นิสฺพพานญจ
กจฺจนฺโต อตฺตนา ว วิสุชฺฌติ ฯ กุสลกมฺมสงฺฆาตา สุทฺธิ
อกุสลกมฺมสงฺฆาตา จ อสุทฺธิ ปจฺจตฺตํ การกสตฺตนาํ อตฺตนิเยว
วิปฺจจติ ฯ อณฺณโล ปุคฺคโล อณฺณํ ปุคฺคลํ น วิโสชฺเช เนว
วิโสชฺเชติ น กิเลเสตีติ [วตฺตํ โหติ ฯ]
เทสนาวसाने จุลลกาโล โสตาปตฺติผลे ปตฺติจฺจุหิ ฯ
สมฺปตฺตปริสาयปี สาคฺคิกา ธรรมเทสนา อโหสีติ ฯ
จุลลกาลอุปาสกาวตฺถุ ฯ

อตตทตถเตรวตถ

อตตทตถั ปรัตถณาติ อิมั ชมมเทศนั สตถา เขตวเน
วิหรนุโต อตตทตถเตรั อารพุก กเถสิ ฯ
สตถารา หิ ปรีนัพพานกาเถ ภิกขเว อหัง จาตุมา-
มาสจเยน ปรีนัพพายิสสามีติ วุตเต อุปันนัสเวกา สตตสตา
ปฺลชชชา ภิกขุ สตถุ สนตักัง อวิชหิตฺวาว กิณฺณุ โจ
อาวุโส กริสสามาติ มนุทยมานา วิจรนฺติ ฯ อตตทตถเตโร
ปน จินฺเตสิ สตถา กิร จาตุมาสจเยน ปรีนัพพายิสสติ
อหณฺจมุหิ อวิตราโค สตถริ ชรมาเนเยว อรหตฺตตถาย
วายมิสสามีติ ฯ โส ภิกขุณฺ สนตักัง น กจฺจติ ฯ อถ นั
ภิกขุ กสฺมา อาวุโส ตวํ เนว อมฺหากัง สนตักัง อากจฺจสิ
น กิลฺลิจิ มนฺเตสิตี วตฺวา สตถุ สนตักัง เนตฺวา อัย ฆนฺเต
เอวณฺนาม กโรตีติ อาโรจยีสฺสุ ฯ โส สตถารายี กสฺมา เอวํ
กโรสีติ วุตฺโต (๑) ตุมฺเห กิร ฆนฺเต จาตุมาสจเยน
ปรีนัพพายิสสธ อหัง ตุมฺहेสุ ชรนฺเตสุเยว อรหตฺตปฺปตฺติยา
วายมามีติ ฯ สตถา ตสฺส สาธุการี ทตฺวา ภิกขเว ยสฺส
มยิ สีเนโห อตฺถิ เตน อตตทตถเตเรณ (๒) วิย ภวิตฺถุ วฏฺฏติ
น หิ กนฺธาทีหิ ปฺเชนฺตา มํ ปฺเชนฺติ ชมฺมานุชฺมมปฺปฏีปฺตฺติยา
ปน มํ ปฺเชนฺติ ตสฺมา อณฺเณนปี อตตทตถสทิสเสน ภวิตพฺพนฺติ
วตฺวา อิมั คาถมาห
#๑. สී. ม. ย. วุตเต ฯ ๒. อตตทตถณาติ ยุตฺตตรั ฯ

เล่มที 18 อตฺตวคฺควณฺณา หน้า 166

อตฺตทตฺถํ ปฺรตฺถเณ พหุณาปี น หาปเย

อตฺตทตฺถมภิญญา สทตฺถปฺปสุโต สียาติ ฯ

ตสฺสตุโถ คิหิฎฺโถ ตาว กากณิกมตฺตปี อตฺตโน อตฺถํ

สทสฺสมตฺเตนาปี ปฺรตฺส อตฺถเณ น หาปเย ฯ กากณิกมตฺตปี

หิสฺส อตฺตทตฺถโถว ขาทนียํ วา โภชนียํ วา นิปฺผาเทติ

น ปฺรตฺถโถ ฯ อิทํ ปน เอวํ อกเถตฺวา กมฺมฏฺจานสีเสน

กถิตํ ฯ ตสฺมา อตฺตทตฺถํ น หาเปมีติ ภิกฺขุณา สงฺฆสฺส

อุปฺปนฺนํ เจตียปฺปฏิสงฺขรณาทิกิจฺจํ วา อุปฺชฌายาทิวตฺตํ วา

น หาเปตพฺพํ อภิสมาจาริกวตฺตํ หิ ปฺรูเรนฺโตเยว อริยผลาทีนํ สจฺฉนิกโรติ ฯ ตสฺมา อัยปี

อตฺตทตฺถโถว ฯ โย ปน อจฺจารทฺธ-

วิปฺสฺสโก อชฺช อชฺชเววาทิ ปฏฺเฐวํ ปตฺถยมาโน วิจฺรติ

เตน อุปฺชฌายาทิวตฺตานปี หาเปตฺวา (๑) อตฺตโน กิจฺจเมว

กาตพฺพํ ฯ เอวรूपํ หิ อตฺตทตฺถมภิญญา อัย เม อตฺตโน

อตฺถโถติ สลฺลภฺเขตฺวา [สทตฺถปฺปสุโต สียาติ] ตสฺมี สเก

อตฺถเ อฏฺยตฺตปฺปยฺตฺโต ภเวยฺยาติ ฯ

เทสนาวसानเ โส เถโร อรหตฺเต ปตฺติฎฺฐหิ ฯ สมฺปตฺต-

ภิกฺขุนปี สาตฺถิกา เทสฺนา อโหสีติ ฯ

อตฺตทตฺถตฺถเรรวตฺถุ ฯ

อตฺตวคฺควณฺณา นิฎฺฐิตา ฯ

ทฺวาทสโม วคฺโค ฯ

๑. ยู. ภาเวตฺวา ฯ

โถกวคฺคณฺณา

ทหฺรภิกฺขุวตฺถุ

หีนํ ธมฺมนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหฺรนฺโต
อณฺตริ ทหฺรภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ

อณฺตโร กิโร เถโร ทหฺรภิกฺขุณา สทฺธิ ปาโต ว
วิสาขาย เคนฺ อคฺมาสิ ฯ วิสาขาย เคนฺ ปรณฺจสฺตานํ ภิกฺขุณํ
ฐฺวยาคุ นิจฺจํ ปรณฺจตฺตา โหติ ฯ เถโร ตตฺถ ยาคุ ปิวิตฺวา
ทหฺริ นิสีทาเปตฺวา สยํ อณฺถํ เคนฺ อคฺมาสิ ฯ เตน จ
สมเยน วิสาขาย ปุตฺตสฺส ธีตา อยฺยิกาย จาเน จตฺวา
ภิกฺขุณํ เวยฺยาวจฺจํ กโรติ ฯ สฺวา ตสฺส ทหฺรสฺส อุกฺกํ
ปริสฺสาเวนฺตี จาญฺยํ อคฺตโน มุขนิมิตฺตํ ทิสฺวา หสิ ฯ
ทหฺโรปิ ตํ โอลเถตฺวา หสิ ฯ สฺวา ตํ หสมานํ ทิสฺวา
ฉินฺนสิโส หสฺตีติ อหา ฯ อถ นํ ทหฺโร ตฺวํ ฉินฺนสิสา
มาตาปิตโรปิ เต ฉินฺนสิสาติ อุกฺโกสิ ฯ สฺวา โรทมานา
มหานเส อยฺยิกาย สนฺตํ กํ คนฺตฺวา กิมิทํ อมฺมาติ วุตฺเต
ตมตฺถํ อาโรเจสิ ฯ สฺวา ทหฺรสฺส สนฺตํ กํ อากนฺตฺวา ฆนฺเต
มา กุชฺฉิ น เอตํ ฉินฺนเกสนขสฺส ฉินฺนนิวาสนปรุปนสฺส
มชฺฉเ ฉินฺนกปาลมาทาย ภิกฺขุทาย จรณฺตสฺส อยฺยสฺส
อติกรุณฺตี อหา ฯ ทหฺโร อาม อฺปาสิเก ตฺวํ มม

ฉินฺนเกสาทิภาวํ ชานาสี อิมิสฺสา มํ ฉินฺนสีโสติ กตฺวา
อกุโกสิตฺถุ วัฏฺฐิสฺสตีติ ฯ วิสาขา เนว ทหรํ สญฺญาเปตฺถุ
อสฺสภึ น ทาริกํ ฯ ตสฺมี ขณฺเณ เถโร อากนฺตฺวา กิมิทํ
อุปาสิเกติ ปุจฺฉิตฺวา ตมตฺถํ สุตฺวา ทหรํ โอวทฺนฺโต อาท
อเปหิ อาวุโส นายํ ฉินฺนเกสณฺขวตฺถสฺส มชฺเฌ ฉินฺนกปาถํ
อาทาย ภิกฺขุขาย จรณฺตสฺส อกุโกสิ ตฺถุหิ โหหิติ ฯ อาม
ภนฺเต กิ ตฺถุเห อตฺตโน อปฺปญฺจายิกํ อตฺตชิตฺวา มํ ตชฺชิสฺสถ
มํ ฉินฺนสีโสติ อกุโกสิตฺถุ วัฏฺฐิสฺสตีติ ฯ ตสฺมี ขณฺเณ สตฺถา
อากนฺตฺวา กิมิทนฺติ ปุจฺฉิ ฯ วิสาขา อาทิตฺโต ปฺปญฺจาย
ตํ ปวตฺตี อารโจะสิ ฯ สตฺถา ตสฺส ทหรสฺส โสตาปตฺติ-
ผลฺลุปนฺิสฺสยํ ทิสฺวา มยา อิมํ ทหรํ อนฺวตฺติตฺถุ วัฏฺฐิตฺติ
ฉินฺนเตตฺวา วิสาขํ อาท กิ ปนฺ วิสาখে ตว ทาริกาย
ฉินฺนเกสาทิมตฺตเกเนว มม สวาทเก ฉินฺนสีเส กตฺวา อกุโกสิตฺถุ
วัฏฺฐิตฺติ ฯ ทฺทโร ตาวเทว อญฺจาย อญฺชลิ ปกฺคเหตฺวา
ภนฺเต เอตํ ปญฺหํ ตฺถุเห สฺสญฺจ ชานาถ อมฺหากํ อฺปชฺฌาโย
จ มหาอุปาสิกา จ สฺสญฺจ น ชานนฺตีติ อาท ฯ สตฺถา
ทหรสฺส อตฺตโน อนฺนุถลภาวํ ญตฺวา กามคฺคณฺ อารพฺภ
หสณฺภาโว นาม หิโน ฐมฺโฆ หินฺนญจ นาม ฐมฺมํ เสวิตฺถุ
ปฺมาเทน จ สทฺธี สํวสิตฺถุ น วัฏฺฐิตฺติ วตฺวา อิมํ คาถมาห
หิโน ฐมฺมํ น เสเวยฺย ปฺมาเทน น สํวเส
มิจฺฉนาทิญฺจํ น เสเวยฺย น สียา โลกวทฺตมโนติ ฯ

ธมฺมปทฎจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณนา - หน้าที่ 169
เล่มที่ 18 ทหฺรภิกขุวตฺถุ หน้า 169

ตตฺถ หีนํ ธมฺมนฺตํ ปญฺจกามคฺคธมฺมํ ๑ โส หิ
หีนนํ ชนนํ (๑) อนนฺตมโส โส อกฺกุชฺโชนาทีหิปี ปฏฺติเสวิตพฺโพ
หีนนํ จ นีรยาทีสุ จาเนนํ นินฺนพตฺตาเปตีตี หีนโน นาม ตํ น
เสเวยฺย ๑ ปมาเทนนาตี สตีโวสุสคฺคกฺขณฺนํ ปมาเทนนาปี น
ถึวเสยฺย ๑ น เสเวยฺยาตี มิจฺฉาทีภูจฺจํ น คณฺเหยฺย ๑
โลกวฑฺฒโนตี โย หิ เอวํ กโรตี โส โลกวฑฺฒโน นาม
โหตี ตสฺมา เอวํ อกรณนํ (๒) สียา โลกวฑฺฒโนตี ๑ (๓)
เทสนาวसानํ ทหโร โสตาปตฺติผลํ ปตฺติภูจฺจํ ๑
สมฺปตฺตทานปี สาทฎธิกา เทสนา อโหสีตี ๑
ทหฺรภิกขุวตฺถุ ๑

-
- #๑. สี. ย. โส หิ หีนโน ธมฺโม ๑
 - #๒. อิตฺโต ปรี นกาโร นนฺนุจฺจํ วีย ขายตี ๑
 - #๓. เอวํ อมฺหากํ มตี น สียา โลกวฑฺฒโนตี นีรตฺถกเมว
 - #โลกวฑฺฒโน น ภาเวยฺย ๑ ยถา ตินฺนํ วฑฺฒมานํ นีรตฺถกเมว
 - #เขตฺตํ วฑฺฒเตตี ปุเรตี เอวํ หีนโน ปุคฺคโล อปฺปชฺชมาโน
 - #นีรตฺถกเมว โลกํ วฑฺฒเตตี ปุเรตี ๑ โลกชฺชุตฺโต โลกขานฺนุตี
 - #อตฺถโถตี ๑ สี. ม. ย. อกรณนํ น สียา โลกวฑฺฒโนตี ๑

สุทฺโธทนวตฺถ

อุตฺตัญฺเจ นปฺปมชฺเชยฺยาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา
นิโคจฺจารามเ วิหรนฺโต ปิตฺรํ อารพฺภ กเถสิ ฯ
เอกสฺมี หิ สมเย สตฺถา ปจฺมคมเนน กปิลวตฺถปฺปรี
คนฺตฺวา ฅาตีหิ กตฺปฺปจฺจुकฺคมนโน นิโคจฺจารามํ คนฺตฺวา ฅาตีนํ
มานํ ภินฺทนตฺถาย อากาเส รตนจฺงกมํ มาเปตฺวา ตตฺถ
จฺงกมนฺโต ธมฺมํ เทเสสิ ฯ ฅาตโย ปสฺนุนฺจิตฺตา สุทฺโธทน-
มหาราชํ อาที กตฺวา วนฺทีสุ ฯ ตสฺมี ฅาติสฺมาคเม
โปกฺขรวรสฺสํ วรสฺสิ ฯ ตํ อารพฺภ มหาชเนน กถาย
สมฺภูจฺจาปีตาย น ภิกฺขเว อิทาเนว ปฺพุเพปิ มยฺหิ ฅาติสฺมาคเม
โปกฺขรวรสฺสํ วรสฺสิเยวติ วตฺวา เวสฺสนฺตฺรชาตกํ (๑) กเถสิ ฯ
ธมฺมเทสนํ สุตฺวา ปกฺกมนฺเตสฺ ฅาตีสุ เอโกปิ สตฺถารํ น
นิมนฺเตสิ ฯ ราชาปิ มยฺหิ ปฺตุโต มม เภหํ อนาคนฺตฺวา
กหํ คมิสฺสตีติ อนิมนฺเตตฺตฺวาว อคฺมาสิ คนฺตฺวา จ ปน
เกहे วิสฺตียา ภิกฺขุสฺสหฺสฺสานํ ยาคฺุอาทีนึ ปฺฏิยาทาเปตฺวา
อาสนานึ ปญฺญาเปสิ ฯ ปฺนทิวเส สตฺถา นครํ ปิณฺฑาย
ปวิสนฺโต ก็ นุ โข อตีตพฺพุธา ปิตุ นครํ ปตฺวา อุชฺภเมว
ฅาติภฺลํ ปวิสีสุ อุทาทุ ปฺฏิปาฏิยา ปิณฺฑาย จรีสูติ
อาวชฺชนฺโต ปฺฏิปาฏิยา จรีสูติ ทิสฺวา ปจฺมเกหโต ปญฺจาย
#๑. พุ. ชา. มหา. ๒๘/๓๖๕ ฯ ตทญฺจกถา ๑๐/๓๘๖ ฯ

ปิณฺฑทาย จรฺนุโต ปายาสี ๗ ราชุฬมาตา ปาสาทตเล นิสินฺนา ว
 ทิสฺวา ตํ ปวตฺตี รณฺโณ อาโรเจสิ ๗ ราชา สากฺกํ สณฺจเปฺนุโต
 เวเคน นิกฺขมิตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา อาห ปุตฺต กสฺมา
 มํ นาเสสิ อติวिय เม ปิณฺฑทาย จรฺนุเตน ลชฺชา อฺปปาทิตา
 อยฺยตฺตํ นาม เต กตฺม อิมสฺมีเยว นคเร สุวณฺณสิวิกาทิหิ
 จริตฺวา ปิณฺฑทาย จริตฺม วณฺณุตติ กิ มํ ลชฺชาเปตีติ ๗ นาหนตฺม
 มหาราช ลชฺชาเปมิ อตฺตโน ปน กุลวํสํ อนฺวตฺตามิติ ๗
 กิ ปน ตาต ปิณฺฑทาย จริตฺวา ชีวํ มม วโสติ ๗ เนโส
 มหาราช ตว วโส มม ปเนโส วโส อนเณกานิ หิ พุทฺธ-
 สหสฺसानิ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ว ชีวีสฺสูติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสนุโต
 อีมา คาลา อภาสิ

อุตฺตติฎฺฐเจ นปฺปมชฺเชยฺย ธมฺมํ สุจริตํ จเร
 ธมฺมจารี สุขํ เสติ อสฺมี โลเก ปรมฺหิ จ
 ธมฺมํ จเร สุจริตํ น ตํ ทฺวจริตํ จเร
 ธมฺมจารี สุขํ เสติ อสฺมี โลเก ปรมฺหิ จาติ ๗

ตตฺถ อุตฺตติฎฺฐเจติ อฏฺฐหิตฺวา ปเรสํ ฆรทฺวาเร จตฺวา
 คเหตุพฺพปิณฺฑเท ๗ นปฺปมชฺเชยฺยาติ ปิณฺฑทจาริกวคฺคํ หิ
 ปรีหาเปตฺวา ปณฺธิตโกชนานิ ปรีเยสนุโต อุตฺตติฎฺฐเจ ปมชฺชติ
 นาม สปทานํ ปิณฺฑทาย จรฺนุโต ปน นปฺปมชฺชติ
 นาม ๗ เอวํ กโรนุโต อุตฺตติฎฺฐเจ นปฺปมชฺเชยฺย ๗ ธมฺมนฺนติ

อนฺေနํ ปหาย สฺปทานํ จรฺนุโต ตเมว ภิกฺขวาจริยธมฺมํ
สุจฺริตํ จเรยฺย ฯ สุขํ เสตีติ เทสนามตฺตเมตํ [๑] ภิกฺขวาจริยธมฺมํ
จรฺนุโต ธมฺมจาโร อธิ โลเก จ ปรโลเก จ จตฺตหิปี อิริยาปเถหิ
สุขํ วิหฺรตีติ อตฺตโถ ฯ น ตํ ทฺวจฺริตฺตํ เวลียาภิเกเท
อโคจเร จรฺนุโต ภิกฺขวาจริยธมฺมํ ทฺวจฺริตํ จรฺติ นาม ฯ
เอวํ อจฺริตฺวา ตํ ธมฺมํ จเร สุจฺริตํ น ตํ ทฺวจฺริตํ จเร ฯ
เสถํ วุตฺตตฺตเมว ฯ

เทสฺนาวสาเน ราชา โสตาปตฺตนิมฺล ปตฺติฎฺฐหิ ฯ
สมฺปตฺตทานํปี สาทฺตฺติกา เทสฺนา อโหสีติ ฯ
สุทฺตฺตฺตเมว ฯ

วิปฺสฺสกภิกฺขวตฺต

ยถา พุพฺพุพฺกํ ปสฺสเสตี อิมํ ธมฺมเทสํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหฺรนุโต ปญฺจสเต วิปฺสฺสเก ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ
เต กิร สตฺถุ สนฺติเก กมฺมญฺจานํ คเหตุวา อรณฺณํ
ปวิสิตฺวา วายมนฺตานิ อปฺปตฺตวิเสสา วิเสเสตฺวา กมฺมญฺจานํ
คเหตุสามาตี สตฺถุ สนฺติกํ อากฺขณฺตานิ อนฺตรามกฺเค มรีจึ
ทิสฺวา มรีจิกมฺมญฺจานํ ภาเวนฺตาว อากมฺมึสุ ฯ เตสํ วิหารํ
ปวิฎฺฐกฺขณฺเวย เทโว วสฺสึ ฯ เต ตตฺถ ตตฺถ ปมฺเขสุ จตฺวา

ธาราวเคน อฎฺฐหิตฺวา ภิชฺชนเต พุพฺพุเพ ทิสฺวา อัยปี
อตุตฺถาโว อปฺปชฺชิตฺวา ภิชฺชนตฺถน พุพฺพุสฺสทิสฺเสวาทิ
อารมฺมณฺ์ คณฺ์หีสฺสุฯ สตุตฺถา คณฺุชฺชฎฺฐิยฺ์ นิสฺสินฺโนว เต ภิกฺขุ
โอบฺโถเกตุวา เตหิ สทฺฐี กเถนฺุโต วิย โอบาถฺ์ ฝริตฺวา อิมํ
คถมาห

ยถา พุพฺพุพฺกั(๑) ปสฺเส ยถา ปสฺเส มริจิกํ
เอวํ โลกํ อเวกฺขณฺตุ มจฺจุราชา น ปสฺสตีติฯ
ตตุตฺถ มริจิกนฺตุติ มายํฯ มายา หิ ทูรโต ว

เคหสณฺจนาทิวเสน อปฺปฎฺฐิตาปี อปฺปกจฺจนฺตานิ อคฺยหุปคา
ริตฺตคตฺตจฺจนกา ว ตสฺมา ยถา อปฺปชฺชิตฺวา ภิชฺชนตฺถน พุพฺพุพฺกั
ริตฺตคตฺตจฺจนาทิวาเวน มายํ ปสฺเสยฺย เอวํ ขนฺุชาทิลอกํ อเวกฺขณฺตุ
มจฺจุราชา น ปสฺสตีติ อตุโถฯ

เทสฺนาวสานเ เต ภิกฺขุ จิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ปาปฺปณฺีสฺสูติฯ

วิปสฺสกภิกฺขวตฺถุฯ

๑. ส.ม. ปุพฺพุพฺกัฯ

อภยราชกุมารวตถุ

เอถ ปสฺสถิมิ โลกนฺติ อิมิ ฌมฺมเทสนํ สตุถา เวพฺพเน
วิหรนฺโต อภยราชกุมาริ อารพุก กเถสิ ฯ

ตสฺส กิร ปจฺจนฺตํ วุปฺสเมตฺวา อากตสฺส ปิตา พิมฺพิสาโร
ตฺสิตฺวา เอกํ นจฺจกิตฺตํ นานฺนํ กิตฺติ ทตฺวา สตุตฺตาหิ
รชฺชมทาสิ ฯ โส สตุตฺตาหิ เกหา พหิ อนิกฺขนฺโตว รชฺชสิริ
อนุกฺวิตฺวา อฏฺฐเม ทิวเส นทีตฺตํ คนฺตฺวา นหาตฺวา อุตฺถนํ
ปวิสิตฺวา สนฺตติมฺหามตฺโต วิย ตสฺสา อิตฺถิยา นจฺจกิตฺ
ปสฺสนฺโต นิสิทธิ ฯ สปิ คังคฺเมว สนฺตติมฺหามตฺตสฺส นานฺนํ กิตฺติ
วีย สตุถกวาทานํ วเสน กาลมกาสิ ฯ กุมาริ ตสฺสา
กาลกิริยาย อฺปฺปนฺนโสโก น เม อิมิ โสกํ จเปตฺวา สตุถาริ
อณฺโณ นิพฺพาเปตฺุ สกฺขิสฺสตีติ สตุถาริ อฺปฺสงฺกมิตฺวา ฆนฺเต
โสกํ เม นิพฺพาเปตฺาติ อห ฯ สตุถา ตํ สมสฺสาเสตฺวา
ตยา หิ กุมาร อิมิสฺสา อิตฺถิยา เอวเมว มตฺกाले โรทฺนฺเตน
ปวตฺติตานํ อสฺสูนํ อนมตฺคฺเค สฺสาเร ปมาณํ นตฺถิติ วตฺวา
ตาย เทสนาย โสกสฺส ตฺนุภาวํ ฌตฺวา กุมาร มา โสจิ
พาลชนานํ สฺสีทฺนฺจฺจานเมตฺนฺติ วตฺวา อิมิ คาลมาห
เอถ ปสฺสถิมิ โลกํ จิตฺตํ ราชรณฺูปมํ
ยตฺถ พาลา วิสีทฺนฺติ นตฺถิ สงฺโก วิชานตฺนฺติ ฯ
ตตฺถ เอถ ปสฺสเถติ ราชรณฺูเมว สนฺธายาห ฯ

อิมิ โลกนฺติ อิมิ ขนฺธโลกาทิสฺงขาติ อตฺตภาวิ ฯ จิตฺตนฺติ
สฺตฺตฺรตนาทิวิจิตฺติ ราชฺรถิ วิย วตฺถาลงฺการาทิวิจิตฺติ ฯ
ยตฺถ พาลาติ ยสฺมิ อตฺตภาเว พาลา เอว วิสึทฺตฺติ ฯ วิชานตฺตฺติ
วิชานนฺตฺตฺนํ ปน ปณฺทิตานํ เอตฺถ รากสฺงกาทิสฺสุ เอโกปี
สฺงโก นตฺถิติ อตฺถิโธ ฯ

เทสฺนาวสาเน ราชฺกุมาริ โสตาปตฺตฺติผล ปตฺติฎฺฐทฺธิ ฯ
สมฺปตฺตฺตฺนํปี สาทฺถิกา ธมฺมเทสฺนา อโหสิตี ฯ

อกฺยราชฺกุมารวตฺถุ ฯ

สมฺมชฺชนตฺเถรวตฺถุ

โย จ ปุพฺเพ ปมฺชฺชิตฺวาติ อิมิ ธมฺมเทสฺนํ สฺตฺถา
เชตฺวาน วิหรนฺโต สมฺมชฺชนตฺเถริ อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร ปาโต วา สายิ วาติ เวลฺ (๑) ปฺมานิ อกตฺวา
อภิกฺขณิ สมฺมชฺชนโต วิจรตี ฯ โส เอกทิวลฺ สมฺมชฺชนิ คเหตุวา
ทิวาฎฺฐจฺานเน นิสินฺนสฺส เรวตฺตฺเถรสฺส สนฺตฺกํ กนฺตฺวา อัย
มหากุสิโต ชนฺสฺส สทฺธาเทยฺยํ ภูณฺชิตฺวา อากนฺตฺวา นิสิตฺติ
กิณฺนาเมตฺสฺส สมฺมชฺชนิ คเหตุวา เอกํ จานํ สมฺมชฺชิตฺตุ
น วฏฺฏตีติ อาห ฯ เถโร โอวาทมฺสฺส ทสฺสามิตี จินฺเตตฺวา
เอหาวุโสตี อาห ฯ ก็ ภาณฺเตติ ฯ คจฺจ นหาตฺวา เอหิตฺติ ฯ
#๑. สึ. ย. เวลาย ฯ

โส ตถา อกาสิ ฯ อถ นํ เถโร เอกมฺนตํ นิสีทาเปตฺวา
โอมทฺนโต อาห อวฺโส ภิกฺขุณา นาม น สพฺพกาลี
สมฺมชฺชนฺเตน วิจริตุํ วฏฺฏติ ปาโตเอว ปน สมฺมชฺชิตฺวา
ปิณฺฑาย จริตฺวา ปิณฺฑปาตปฺปฏิกฺกนฺเตน อากนฺตฺวา
รตฺตติฏฺฐาเน वा ทิวาฏฺฐาเน वा นิสินฺเนน ทฺวตฺตีสากาโร
สชฺฌายิตฺวา อตฺตภาเว ขยวํ ปฏฺฐเปตฺวา สายณฺहे อฏฺฐาย
สมฺมชฺชิตุํ วฏฺฏติ นิจฺจกาลี อสมฺมชฺชิตฺวา อตฺตโนปี นาม
โองาโส กาทพฺโพติ ฯ โส เถรสฺส โอมาทে จตฺวา น จิรสฺเสว
อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ ตํ ตํ จานํ อุกฺกลาปี อโหสิ ฯ อถ
นํ ภิกฺขุ อาหํสุ อวฺโส สมฺมชฺชนฺตฺเถร ตํ ตํ จานํ
อุกฺกลาปี กสฺมา น สมฺมชฺชิสีติ ฯ ฆนฺเต มยา ปมาทกาเล
เอวํ กตํ อิทานิมีหิ อปฺปมตฺโตติ ฯ ภิกฺขุ อโย เถโร อณฺณํ
พฺยาคโรตีติ สตฺถุ อโรเจสุํ ฯ สตฺถา อาม ภิกฺขเว มม
ปฺคุโต ปฺพุเพ ปมาทกาเล สมฺมชฺชนฺโต วิจริ อิทานิ ปน
มกฺคผลสุเขน วิดีนาเมนฺโต น สมฺมชฺชิตีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห
โย จ ปฺพุเพ ปมชฺชิตฺวา ปจฺฉา โส นปฺปมชฺชติ
โสมี โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมาทิ ฯ
ตสฺสสตฺโถ โย ปฺคุคฺโถ ปฺพุเพ วตฺตปฺปฏิวตฺตกรณฺเณน
วา สชฺฌายาทิหิ वा ปมชฺชิตฺวา ปจฺฉา มกฺคผลสุเขน
วีดีนาเมนฺโต นปฺปมชฺชติ โส อพฺภาทิหิ มุตฺโตว จนฺโท วิย

โองาสโลกํ มคฺคณฺณาณน อิมํ ขนฺธาติโลกํ โองาสติ เอกาโลกํ
กโรตีติ ฯ

เทสนาวसानน พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ

สมฺมชฺชนตฺเถรวคฺคฺ ฯ

อังคฺลิมาลตฺเถรวคฺคฺ

ยสฺส ปาปํ กตํ กมฺมนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา

เชตวณฺ วิหรนฺโต อังคฺลิมาลตฺเถริ อารพฺภ กเถสิ ฯ

วคฺคฺ อังคฺลิมาลตฺตฺตวเสเนว(๑) เวทิตพฺพํ ฯ เถโร ปน สตฺถ

สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตํ ปาปฺณิ ฯ อถโข อายสฺมา

อังคฺลิมาลอ รโหคโต ปฏฺฐิสฺสลิโน วิมุตฺติสฺสุขํ ปฏฺฐิสฺเวทิตาย

เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานนฺสิ

โย จ ปฺพพฺเพ ปมชฺชิตฺวา ปจฺจนา โส นปฺปมชฺชติ

โสมนํ โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จนนฺทิมาตี ฯ

[อาทินา นยฺน] อุทานํ อุทานตฺวา อนฺุปาทิสฺเสสาย นินฺุพพาน-

ธาตฺตยา ปรีนินฺุพพายี ฯ

ภิกฺขุ กหํ นฺุ โข อาวุโส เถโร อุปฺปนฺโนนฺติ ธมฺม-

สภายํ กถํ สมนฺุจฺจาเปสิ ฯ สตฺถา อากนฺุตฺวา กาย นฺุตฺถ

ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนนฺิสินฺุนาตี ปฺุจฺจิตฺวา ภนฺุเต

#๑. ม. ม. ๑๓/๔๗๗ ฯ

ธมฺมปทฎฺฐกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณา - หน้าที่ 178
เล่มที่ 18 โลกวคฺควณฺณา หน้า 178

องฺคุลิมาลตฺเถรสฺส นิพฺพตฺตฎฺฐานกถายาติ วุตฺเต ปรีนิพฺพุโต
ภิกฺขเว มม ปุตฺโตติ ฆนฺเต เอตฺตเก มนุสฺเส มาเรตฺวา
ปรีนิพฺพุโตติ อาม ภิกฺขเว โส หิ ปุพฺเพ เอกํ กฺลฺยาณมิตฺตํ
อลภิตฺวา เอตฺตํ ปาปมกาสี ปจฺจํา ปน กฺลฺยาณมิตฺตํ ปจฺจยํ
ลภิตฺวา อปฺปมตฺโต อโหสิ เตนฺสฺส ตํ ปาปกมมํ กุสเลน
ปหีนฺนติ วตฺวา อิมํ คาลมาห

ยสฺส ปาปํ กตํ กมมํ กุสเลน ปหียติ (๑)

โสํมํ โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมายาติ ฯ

ตตฺถ กุสเลนายาติ อรหตฺตมกฺกํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ เสถํ

อุตฺตฺตานตฺถเมว ฯ

เทสฺนาวสาเน พฺหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ

องฺคุลิมาลตฺเถรวตฺถุ ฯ

๑. ส. ปรียติ ฯ

เปสการธีตวตถ

อนุชฎโต อัย โลโกติ อิมิ ชุมมเทศนํ สตุถา อคฺคาพะเว
เจติเย วิหรนฺโต เอกํ เปสการธีตรํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกทิวสํ หิ อาฬวีวาสิโน สตุถริ อาฬวี สมฺปตฺเต
นิมนฺเตตฺวา ทานํ อํทฺสุ ฯ สตุถา ภตฺตกิจฺจาวสานเณ อนฺุโมทนํ
กโรนฺโต อทฺฐวํ เม ชีวิทํ ฐวํ เม มรณํ อวสฺสํ มยา
มริตพฺพํ มรณปริโยสานํ เม ชีวิทํ ชีวิทํ เม อนิยตํ มรณํ
นิยตฺนฺติ เอวํ มรณสฺสตี ภาเวถ เยสํ หิ มรณํ อภาวิทํ (๑)
เต ปจฺฉิเม กาลเ อาสิวิสํ ทิสฺวา ภิตฺปริโส วิย สนฺตาสํ
ปตฺตา เภรวํ รวนฺตา กาลํ กโรนฺติ เยสํ ปน มรณํ ภาวิทํ(๒)
เต ทฺูโรโตว อาสิวิสํ ทิสฺวา ทณฺฑเกณ คเหตฺวา ฉชฺุเทตฺวา
จิตฺปริโส วิย ปจฺฉิเม กาลเ น สนฺตสนฺติ ตสฺมา มรณสฺสตี
ภาเวตพฺพชาติ อาห ฯ

ตํ ชุมมเทศนํ สุตฺวา อวเสสชฺนา สกิจฺจปฺปสุตฺวา
อเหตุสฺสํ เอกา ปน โสฬสวสุสฺสทฺเทสิกา เปสการธีตา อโห
พฺพุธานํ กถา นาม อจฺฉริยา มยา มรณสฺสตี ภาเวตฺ
วฏฺฐตีติ รตฺตินฺทิวํ มรณสฺสตีเมว ภาเวติ ฯ สตุถาปี ตโต
นิกฺขมิตฺวา เชตวนํ อคฺมาสิ ฯ สปิ กุมาริกา ตีณิ วสุสานิ
มรณสฺสตี ภาเวติเยว ฯ อเถกทิวสํ สตุถา ปจฺจุสกาลเ โลกํ
#๑. สී. ม. ย. มรณสฺสตี อภาวิตา ๒. สී. ม. ย. มรณสฺสตี ภาวิตา ฯ

โวโลเกนุโต ตํ กุมาริกํ อตฺตโน ฌาณชาลสฺส อนฺโต ปวิญฺจํ
ทิสฺวา กิํ นุ โข ภวิสฺสตีติ อฺปฺปชาเรนฺโต อิมาย กุมาริกาย
มม ธมฺมเทสนํ สุตฺตทิวสโต ปญฺจาย ตีณิ วสฺसानิ มรณสฺสตี
ภาวิตา อิทานาหิ ตตฺถ คนฺตฺวา อิมํ กุมาริกํ จตฺตารโ
ปฺลฺลเห ปุจฺฉิตฺวา ตาย (๑) วิสฺสชฺเชนฺตฺติยา จตฺตฺส ฌาเนสฺส สาธุกาโร
ทตฺวา อิมํ คาทํ ภาตีสฺสามิ สา คาทาวसानเ โสตาปตฺติผล
ปตฺติญฺจทิสฺสตี ตํ นิสฺสาย มหาชนสฺสาปี สาตฺถิกา เทสนา
ภวิสฺสตีติ ฌตฺวา ปฺลฺลจสตฺถิกฺขุปริวาโร เชตวนา นิกฺขมิตฺวา
อนฺุปฺพุเพน อคฺคาพววิหาริ อคฺมาสิ ฯ อพฺวิวาสินอ สตฺถา
อาคโตติ สุตฺวา วิหาริ คนฺตฺวา นิมนฺตฺยีสฺส ฯ สาปี กุมาริกา
สตฺถุ อาคมนํ สุตฺวา อาคโต กิร มยฺหิ ปิตา โสปี(๒) อจฺริโย
ปฺลฺลณฺจนฺทฺมฺโข มหาโคตมพฺพุโรติ ตฺถุจฺจมานสา อิตฺ เม
ติณฺณํ ลํวจฺจรานํ มตฺถเก สฺวณฺณวณฺณโณ สตฺถา ทิญฺจปฺพุโพ
อิทานิสฺส สฺวณฺณวณฺณณํ สริริ ทญฺจํ มจฺจโรชณฺจ โอวาทธมฺม(๓)
โสตุํ ภทฺทิสฺสามิตี จินฺเตสิ ฯ ปิตา ปนฺสฺสา ตนฺตฺสาลํ
คจฺจนฺโต อาห อมฺม ปฺรสนฺตโก เม สาญฺโก อโรปีโต
ตสฺส วิทฺถลิมตฺตํ อนิญฺจิตํ ตํ อชฺช นิญฺจาเปสฺสามิ ลีฬํ
เม ตสฺริ (๔) วญฺญตฺวา อาหเรยฺยาสีติ ฯ สา จินฺเตสิ อหิ
สตฺถุ ธมฺมํ โสตุกามา ปิตา จ มํ เอวมาห กิํ นุ

#๑. ตสฺสาตี ยุตฺตตฺริ ฯ ๒. ลี. ย. สามิ ฯ

#๓. ลี. ย. วรรณมํ ฯ ๔. ม. วาสริ ฯ

เล่มที่ 18 เปสการธิตฺตวตฺถุ หน้า 181

โฆ สตฺถุ ฆมฺมํ สุณามิ อุทาหุ ปิตฺตํ ตสฺรํ วฏฺเฏตฺตวา
หรามิตฺติ ฯ อถสฺสา เอตทโหสิ ปิตฺตา มํ ตสเร
อนาหริยมานเน โปถะยฺยปี ปหเรยฺยปี ตสฺมา ตสฺรํ วฏฺเฏตฺตวา
ตสฺส ทตฺตวา ปจฺจนา ฆมฺมํ โสสฺสามิตฺติ ปีจฺเก นิสิตฺติตฺตวา
ตสฺรํ วฏฺเฏสิ ฯ อาฬวีสโนปี สตฺถารํ ปริวิสิตฺตวา ปตฺตํ
คเหตฺตวา อนุโมทนตฺถาย อฏฺฐจฺสิ ฯ สตฺถา ยมฺหํ กุลธิตฺตํ
นิสฺสาย ธีสโยชนมฺภคฺคิ อากโต สวา อชฺชวาปี โอกาสํ น
ลภติ ตาย โอกาเส ลทฺเช อนุโมทนํ กริสฺสามิตฺติ ตฺถุหิฏฺโถ
นิสิตฺติ ฯ เอวํ ตฺถุหิฏฺโถ ปน สตฺถารํ สเทวเก โลเก โภจ
กิลฺยจि วตฺตํ น วิสฺหติ ฯ สวาปี โฆ กุมาริกา ตสฺรํ
วฏฺเฏตฺตวา ปจฺจนิยฺยํ จเปตฺตวา ปิตฺตํ สนฺติกํ กจฺจมนานา
ปริสฺสปริยฺยนฺตํ ปตฺตวา สตฺถารํ โอลโลกยมนานาว อคฺมาสิ ฯ
สตฺถาปี กิ่ว อุกฺขิปิตฺตวา ตํ โอลโลกสิ ฯ สวาปี โอลโลกิตากาเรเนว
อณฺณาสิ สตฺถา เอวรูปาย ปริสฺสาย มชฺชเณ นิสิตฺติตฺตวา
มํ โอลโลกนฺโต มมากมนํ ปจฺจาสีสฺสติ อคฺตโน สนฺติกํ
อากมนเนว ปจฺจาสีสฺสติ ฯ สวา ตสฺรปจฺจนิยฺยํ จเปตฺตวา สตฺถุ
สนฺติกํ อคฺมาสิ ฯ กสฺมา ปน ตํ สตฺถา โอลโลกสิติ ฯ
เอวํ กริสฺส อโหสิ เอสา เอตฺตวํ กจฺจมนานา ปุณฺณชฺชน-
กาลกิริยํ กตฺตวา อนิยตฺตคฺคิกา ภวิสฺสตี มม สนฺติกํ อากนฺตฺตวา
กจฺจมนานา ปน โสตาปตฺตติผลํ ปตฺตวา นิยตฺตคฺคิกา หุตฺตวา

ตฺสึตฺตวิมานเ นินฺนพฺพตฺตึสฺสตีตี ๑ ตฺสฺสา กิร ตํทิวสํ มรณฺโตะ
มฺตฺตึ นาม นตฺตึ ๑ สฺวา โอลิตฺตสฺสยฺวาณเเนว สตฺถารํ
อุปฺสงฺกมิตฺตฺวา จพฺพณฺณรํสีนํ อนฺตรํ ปฺริสิตฺตฺวา วนฺทิตฺตฺวา
เอกมฺนตํ อฏฺฐาสี ๑ ตฺถารุปาย ปฺริสาย มชฺเชน นิสฺสึทิตฺตฺวา
ตฺตฺตฺตฺตฺตํ สตฺถารํ วนฺทิตฺตฺวา จิตฺกฺขณเวยว ตํ สตฺถา อห
กฺุมาริเก กุโตะ อากจฺฉสึตี ๑ น ชานามิ ฆนฺเตตี ๑ กตฺถ
คฺมิสฺสสึตี ๑ น ชานามิ ฆนฺเตตี ๑ น ชานาสึตี ๑ ชานามิ
ฆนฺเตตี ๑ ชานาสึตี ๑ น ชานามิ ฆนฺเตตี ๑ อิติ ตํ
สตฺถา จตฺตารโ ปญฺเห ปุจฺฉิ ๑ มหาชนฺโ อชฺฌายิ อมฺโโก
ปฺสฺสธ อัยฺ เปสการธึตฺตา สฺมมาสมฺพฺพุทฺเทน สทฺธิ อิจฺฉิตฺติจฺฉิตํ
กเถสิ นนุ นาม อิมาย กุโตะ อากจฺฉสึตี วุตฺเต
เปสการเคหโตตี วตฺตพฺพิ กหํ คจฺฉสึตี วุตฺเต เปสการสาลนฺติ
วตฺตพฺพิ สียาตี ๑ สตฺถา มหาชนํ นิสฺสทฺทํ กตฺวา กุมาริเก
ตฺวํ กุโตะ อากจฺฉสึตี วุตฺเต กสฺมา น ชานามิตี วเทสึตี
ปุจฺฉิ ๑ ฆนฺเต ตฺตฺมเห มม เปสการเคหโต อากตฺถาวํ
ชานาถ กุโตะ อากตาสึตี ปุจฺฉนฺตฺตา ปน กุโตะ อากนฺตฺตฺวา
อิธ นินฺนพฺพตฺตาสึตี ปุจฺฉถ อหํ ปน น ชานามิ กุโตะ จ
อากนฺตฺตฺวา อิธ นินฺนพฺพตฺตฺมเหตี ๑ อถสฺสา สตฺถา สาทฺธุ
สาทฺธุ กุมาริเก มยา ปุจฺฉิตฺตฺปญฺโหเยว ตยา วิสฺสชฺชิตฺตฺโตตี ปจฺฉมํ
สาทฺธุการํ ทตฺวา อุตฺตรปี ปุจฺฉิ กตฺถ คฺมิสฺสสึตี ปุจฺฉา

เล่มที่ 18 เปสการธิตฺวคฺค หน้าที่ 183

กสฺมา น ชานามิตี วเทสตี ๑ ฆนฺเต ตุมฺเห มํ ตสฺรปฺจฺญี
 คเหตุวา เปสการสาลํ กจฺจนฺตี ชานาถ อีโต ปน คนฺตุวา
 กคฺคต นิพฺพตฺติสฺสตีติ ปุจฺจถ อหฺลจฺ อีโต จุตา น ชานามิ
 กคฺคต คนฺตุวา นิพฺพตฺติสฺสามีติ ๑ (๑) อถสฺสา สคฺคธา มยา
 ปุจฺจนิคฺคปฺลฺโยเฮว ตยา วิสฺสชฺชิตฺติ ทฺติยํ สาธฺกการํ ทตฺวา
 อุตฺตรปี ปุจฺจนิ อถ กสฺมา น ชานาสีติ ปุจฺจจา ชานามิตี
 วเทสตี ๑ ฆนฺเต มม มรณฺภาวเมว ชานามิ ตสฺมา เอวํ
 วเทมิตี ๑ อถสฺสา สคฺคธา มยา ปุจฺจนิคฺคปฺลฺโยเฮว ตยา
 วิสฺสชฺชิตฺติ ตติยํ สาธฺกการํ ทตฺวา อุตฺตรปี ปุจฺจนิ อถ
 กสฺมา ชานาสีติ ปุจฺจจา น ชานามิตี วเทสตี ๑ มม
 มรณฺภาวเมว ชานามิ ฆนฺเต รตฺตนิทฺวปฺพพฺพณฺหาทีสุ ปน
 อสฺสกกาเล นาม มริสฺสามีติ น ชานามิ ตสฺมา เอวํ
 วเทมิตี ๑ อถสฺสา สคฺคธา มยา ปุจฺจนิคฺคปฺลฺโยเฮว ตยา
 วิสฺสชฺชิตฺติ จตฺตถํ สาธฺกการํ ทตฺวา ปริสํ อามนฺเตตฺวา
 เอตฺตํ นาม ตุมฺเห อิมาย กถิตํ น ชานาถ เกวลํ อุชฺฌายเถว
 เยสฺสยฺหิ ปฺลฺญาจกฺขุ นคฺคิ เต อนฺธาเยว เยสํ ปฺลฺญาจกฺขุ
 อคฺคิ เตเอว จกฺขุมนฺโตติ วตฺวา อิมํ คาถมาห
 อนฺธภูโต อัย โลโก ตฺนฺเกตฺถ วิปฺสฺสตี
 สกุณฺ ชาลมฺตุโตว อปฺโป สกฺกาย กจฺจตีติ ๑
 #๑. อหฺลจฺ น ชานามิ อีโต จุตา กคฺคต คนฺตุวา
 #นิพฺพตฺติสฺสามีติ กเมน ฆวิตฺพฺพิ ๑

ตตถ อัย โลกโกติ อัย โลกียมหาชโน ปณฺณาจกฺขโน
อภาเวน อนุชฺชโต ๑ ตนฺนุเกตฺถาติ ตนฺนุโก เอตฺถ น พหุ
ชโน อนิจฺจาทิวเสน วิปสฺสตี ๑ ชาลมฺตฺโตวาติ ยถา เจเกน
สากฺกณฺเณ ชาเลน โอตฺถริตฺวา คยฺหมานเส วุฏฺฐเกสฺส โกจิเทว
ชาลโต มุจฺจตี เสสา อนุโตชาลเมว ปวิสฺนตี ตถา มารชาเลน
โอตฺถเตสฺส สตฺเตสฺส พหุ อปายคามิโน โหนตี อปฺโป โกจิเทว
[สฺตฺโต] สกฺกาย กจฺจตี สุกฺตี วา นิพฺพานํ วา ปาปฺณาตีตี
อตฺโต ๑

เทสนาวसानเ สา กุมาริกา โสตาปตฺติผล ปติฏฺฐหิ ๑
มหาชนสฺสาปี สาคฺคิกา เทสนา อโหสิ ๑

สาปี ตสรปจฺฉิ กเหตุวา ปิตฺถ สนฺตีกํ อคฺมาสิ ๑ โสปี
นินฺนุโนโกว นิทฺทายิ ๑ ตสฺสา อสฺลลกฺเขตฺวา ตสรปจฺฉิ
อุปฺนาเมนฺติยา ตสรปจฺฉิ เวมโกฏฺฐิ ปฏฺิหฺลณฺติตฺวา สทฺทํ
กฺรุมาณา ปตี ๑ โส ปพฺพชฺฉิตฺวา กหิตฺนินฺนิตฺเตเนว เวมโกฏฺฐิ(๑)
กทฺฐิ ๑ (๒) เวมโกฏฺฐิ คนฺตฺวา ตํ กุมาริกํ อุเร ปหริ ๑ ส
ตตฺถเอว กาลํ กตฺวา ตฺถิตฺถวเน นิพฺพตฺติ ๑ อถสฺสา ปีตา
ตํ โอลเณนโต สกฺลสรีเรน โลหิตฺมกฺขิตฺเตนญฺ ปตีตฺวา มตํ
อทฺทส ๑ อถสฺส มหาโสโก อุปฺปชฺชชิ ๑ โส น เม โสํ
อญฺโฆ นิพฺพาเปตฺถุ สกฺขิสฺสตีตี โรทฺนโต สตฺถุ สนฺตีกํ
#๑. สී. ตสรฺ ย. เวมฺ ๑ ๒. ม. อากทฺฐิ ๑

เล่มที่ 18 คีตภิกขุวตถุ หนา 185

คณตุวา ตมตถึ อาโรเจตวา ฆนเต โสกั เม นิพพาเปถาติ
 อาห ๗ สตุถา ตั สมสุสาเสตวา มา โสจิ อนมตคคสุมี
 หิ สัสาเร ตว เอวเมว ชีตุ มรณกาเถ ปคฺฉริตอสสุ จตุนัน
 มหาสมุททานัน อุกโกโต อธิกตรนติ วตวา อนมตคคสุตฺต(๑)
 กเถสิ ๗ โส ตนุภูตโสโก สตุถาริ ปพพชฺชั ยาจิตวา
 ลทฐุปสมปโท น จิสเสว อรหตฺต ปาปุณฺธิติ ๗
 เปสการชิตฺตวตถุ ๗

คีตภิกขุวตถุ

หังสา อาทิจจปเถ ฆนฺตึติ อิมั ชมฺมเทสนัน สตุถา
 เขตวเน วิหรนฺโต คีต ภิกขุ อารพภ กเถสิ ๗
 เอกสุมี หิ ทิวเส คีสมตฺตา ทิสาวาสิกา ภิกขุ สตุถาริ
 อุปสงกมิสฺสุ ๗ อานนฺทตฺเถโร สตุถุ วตฺตกรณเวลาย อาคณตุวา
 เต ภิกขุ ทิสวา สตุถารา อิเมหิ สทฺธิ ปฏิสนฺถาเร
 กเต วตฺตํ กริสฺสามิติ ทวารโกฏฺฐเก อฏฺฐาสิ ๗ สตุถาปี
 เตหิ สทฺธิ ปฏิสนฺถาริ กตฺวา เตสิ สาราณียั ชมฺมกถึ
 กเถสิ ๗ ตั สตุถวา เต สพฺเพปี อรหตฺตํ ปตฺวา ๗ อุปฺปตฺติตฺวา
 อากาเสน อคมัสสุ ๗ อานนฺทตฺเถโร เตสฺสุ จิรายนฺเตสฺสุ สตุถาริ
 อุปสงกมิตฺวา ฆนเต อธิ คีสมตฺตา ภิกขุ อาคตา เต
 #๑. สึ. ม. ย. อนมตคคกถึ ๗

กหนฺติ ปุจฺฉิ ฯ คตา อานนฺทาทิ ฯ กตเรณ มคฺเคน ฆนฺเตติ ฯ
อากาเสนานนฺทาทิ ฯ กิ ปน เต ฆนฺเต จีณาสวาทิ ฯ
อาม อานนฺท มม สนฺติเก ธมฺมํ สุตฺวา อรหฺตฺติ ปตฺตาทิ ฯ
ตสฺมี ปน ขณฺเ หํสา อากาเสน คมฺมีสุ ฯ สตฺถา ยสฺส
โฆ อานนฺท จตฺตาริ อิทฺธิปาทา สุภาวิตา โส หํสา (๑) วีย
อากาเสน คจฺจตีติ วตฺวา อิมํ กถมาห

หํสา อาทิจฺจปฺเถ ฆนฺติ อากาเส ฆนฺติ อิทฺธิยา
นียฺยนฺติ ธีรา โลกมฺหา เขตฺวา มาริ สวาหนนฺติ ฯ
ตสฺสโต อิมํ หํสา อาทิจฺจปฺเถ อากาเส คจฺจนฺติ ฯ
เยสํ ปน อิทฺธิปาทา สุภาวิตา เตปิ อากาเส ฆนฺติ
อิทฺธิยา ฯ ธีราปิ ปณฺฑิตา สวาหนํ มาริ เขตฺวา อิมมฺหา
วณฺณโลกา นียฺยนฺติ นิสฺสรนฺติ นินฺพพานํ ปาปฺณนฺตีติ ฯ
เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณีสฺสูติ ฯ
ตีสภิกฺขวตฺถุ ฯ

#๑. ย. หํโส ฯ

จิณจมาณวิกาวตถ

เอกขมมตีสตฺสาติ อิมํ ชมฺมเทศนํ สตฺถา เขตวเน
วิหรนฺโต จิณจมาณวิกํ อารพฺภ กเถสิ ฯ
ปจฺมโพธิยํ หิ ทสพลสฺส ปุณฺณเตสฺส สวเกสฺส อปริมาณฺเส
เทวมนุสฺเสสฺส อริยภุมิํ โอกกนฺเตสฺส สตฺถุ ปตฺถเตสฺส
คุณสมฺมทเยสฺส มหาลาภสฺสกาโร อุตฺปาติ ฯ ติตฺถิยา สุริยคุคมเน
ขชฺโชปนกสทิสฺสา อเหตุํ หตฺลาภสฺสกาธา ฯ เต อนฺตรวธิยํ
จตฺวา กิํ สมโณ โคตมโฆ พุทฺโธ มยฺปิ พุทฺธา กิณฺตฺเสว
ทินฺนํ มหปฺผลํ อมฺหากํปิ ทินฺนํ มหปฺผลเมว อมฺหากํปิ เทถ
กโรธาติ เอวํ มนุสฺเส วิณฺญาเนนฺตาปี ลาภสฺสกาโร อลภิตฺวา
รโห สนฺนํปิตฺตฺวา เกน นฺ โข อฺปาเยน สมณฺสฺส โคตมสฺส
มนุสฺसानํ อนฺตเร อวณฺณํ อฺปฺปาเทตฺวา ลาภสฺสกาโร
นาเสยฺยามาติ จินฺตยีสฺส ฯ ตทา สวตฺถิยํ จิณจมาณวิกา
นามเกา ปรีพฺพาชิกา อุตฺตมรฺฐปฺชรา โสภคฺคปฺปตฺตา เทวจฺจรา
วีย อสฺสา สรโรโต รํสิโย นิจฺจรฺนฺติ ฯ อเถโก ขรฺมนฺตี
เอวมาห จิณจมาณวิกํ ปฏิจฺจ สมณฺสฺส โคตมสฺส อวณฺณํ
อฺปฺปาเทตฺวา ลาภสฺสกาโร นาเสยฺยามาติ ฯ เต อตฺเถโส
อฺปาโยติ สมปฏิจฺจนีสฺส ฯ อถ สว ติตฺถियารามํ คนฺตฺวา
วณฺทิตฺวา อฏฺฐาสิ ฯ ติตฺถิยา ตาย สทฺธิํ น กเถสิ ฯ สว
โก นฺ โข เม โทโสติ ยาวตฺติยปี วณฺทามิ อยฺยาติ

เล่มที่ 18 โลกวคฺควณฺณา หน้า 188

วตฺวา อยฺยา โโก นฺุ โข เม โทโส ก็ มยา สทฺฐี
น กถถาติ อาห ๑ ภคินี สมณฺ์ โคตมฺ์ อมฺุเห วิเหเจนฺุตํ
หตฺถาสกฺกาเร กตฺวา วิจรนฺุตํ น ชานาสีติ ๑ น ชานามิ
อยฺยา ก็ ปเนตฺถ มยา กตฺตพฺพนฺุตติ ๑ สเจ ตฺวํ ภคินี
อมฺุหากํ สุขมิจฺจสิ อตฺตานํ ปฏฺิจฺจ สมณฺุสฺส โคตมฺุสฺส อวณฺุณฺ์
อุปฺปาเทตฺวา ลากสฺกการิ นาสเหีติ ๑ สฺวา สาธฺุ อยฺยา
มยฺุหมเวโส ภาโร มา จินฺุตยิตฺถาติ วตฺวา ปกฺกมิตฺวา
อิตฺถิมายาย กุสฺลตาย ตโต ปฏฺุจาย สวตฺถีวาสินฺ์ ธมฺมกถํ
สุตฺวา เขตฺวนา นิกฺขมฺนสมเย อินฺุทโคปกวณฺุณฺ์ ปฏฺุ ปารุปีตฺวา
กนฺุชฺมาลาทิหตฺถา เขตฺวนาภิมฺุขี (๑) กจฺจนฺุติ อิมาย เวลาย กุหิ
กจฺจสิติ วุตฺเต ก็ ตฺมฺุหากํ มม กมนฺุจฺจาเนนาติ วตฺวา
ชตฺวานสมิเป ติตฺถียาราม เวสิตฺวา ปาโตว ภกฺวณฺุตํ
วณฺุทิสฺสามาติ นครา นิกฺขมฺนฺุเต อุปาสกฺขเน เขตฺวเน วุตฺถา
วีย หุตฺวา นคริ ปวิสฺนฺุติ กุหิ วุตฺถาสีติ วุตฺเต ก็
ตฺมฺุหากํ มม วุตฺถจฺจาเนนาติ วตฺวา เอกมาสทฺุวิมาสจฺเจเน
ปฺุจฺจียมานา เขตฺวเน สมณฺุเน โคตเมน สทฺฐี เอกกนฺุชฺกุฎฺฐิยา
วุตฺถมฺุหิติ ปฺุณฺุชฺชนานํ สจฺจํ นฺุโข เอตํ โนติ กงฺขํ
อุปฺปาเทตฺวา เตมาสจฺจาทฺมฺุมาสจฺเจเน ปีโลตฺติกาหิ อุทฺริ เวเจตฺวา
คพฺุภินิวณฺุณฺ์ ทสฺเสตฺวา สมณฺุณฺ์ โคตมฺุ ปฏฺุจฺจ กพฺุโก
#๑. เขตฺวนาภิมฺุขินีติ ยุตฺตตฺริ ๑

อุปปนุโนติ อนุชพาเล คาหาเปตฺวา อญฺจนวมาสจฺเจน อุทเร
ทารุมนฺทลิกํ พนฺชิตฺวา อุปริ ปฏฺฐิ ปารุปีตฺวา หตฺถปาทปิฏฺฐิจโย
โคหนฺนเกน โกฎฺญาเปตฺวา อุตฺสเท ทสฺเสตฺวา กิลนฺตินฺทริยา
หุตฺวา สายณฺหสมเย ตถาคเต อลงฺกตธมฺมาสเน นิสีทิตฺวา
ธมฺมํ เทเสนฺเต ธมฺมสํกํ คนฺตฺวา ตถาคตฺสฺส ปุริโต จตฺวา
มหาสมณ มหาชนฺสฺส ตาว ธมฺมํ เทเสตี มชฺฐโร เต
สทฺโท สมฺมุติตํ เต ทนฺตาวรณฺ อหํ ปน ตํ ปฏฺิจจ
คพฺภํ ลกิตฺวา ปรีปฺณณคพฺภา ชาตา เนว เม ปสฺสูติจฺมริ
ชานาสิ น สปฺปีเตลาทีนึ สยํ อกโรนฺโต อุปฺนฺจจากานํปี
อณฺณตรึ โกสฺลราชานํ วา อนาถปิณฺฑิกํ วา วิสาขํ วา
มหาอุปาสกํ อิมิสฺสา จัญจมาณวิกาย กตฺตพฺพยุตฺตํ กโรหิติ
น วเทสิ อภิรมิตฺตฺเมว ชานาสิ คพฺภปรีหาริ น ชานาสีตี
คฺฤตปิณฺฑํ คเหตุวา จนฺทมนฺทลึ ทฺวเสตฺถ วายมนฺตี วีย ปรีสมชฺฌ
ตถาคตํ อุกโกสิ ฯ ตถาคโต ธมฺมกถํ จเปตฺวา สีโห วีย
อภินทฺนโต ภคินี ตยา กถิตฺสฺส ตถภาวํ วา วิตถภาวํ
วา อหเมว ตฺวณฺจ ชานามาตี อาห ฯ อาม มหาสมณ
ตยา จ มยา จ ฌาตภาเวเนตํ ชาตฺนฺติ ฯ ตสฺมี ขณ
สทฺกสฺส อาสนํ อญฺหาการิ ทสฺเสสิ ฯ โส อวชฺชมาโน
จัญจมาณวิกา ตถาคตํ อญฺเตน อุกโกสตีตี ฌตฺวา อิห
วตฺถุ โสเชสฺสามิติ จตฺถิ เทวปฺตฺเตหิ สทฺธี อากมิ ฯ

เทวปฺตฺตา มฺฐิกโปตกา หุตฺวา ทารุณฺทลิกสฺส พนฺธนรชฺชเก
เอกปฺปหารเณว ฉินฺทิสฺส ฯ ปารุตฺปฏฺฐิ วาโต อุกฺขิปปิ ฯ ทารุณฺทลํ
ปตฺมานํ ตสฺสา ปาทปิฏฺฐิจฺฉิ ปติ ฯ อุโภ อคฺคปาทา ภิชฺชิสฺส ฯ
มนุสฺสาปิ กาลกณฺณิ สมฺมาสมฺพุทฺธํ อุกฺโกสฺตีติ สีเส เขฬํ
ปาเตตฺวา เลทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺตา เขตฺตวนา นีหริสฺส ฯ อตฺตฺสา
ตถาคตฺสส จกฺขุปถํ อติกฺกนฺตกาเล มหาปจฺวี ภิชฺชิตฺวา
วิวรมทาสิ ฯ อวิจฺจโต อคฺคิชาลา อุกฺกฺขหิ ฯ สวา กุลทตฺติยํ
กมฺพลํ ปารุปฺมานา วิย คนฺตฺวา อวิจฺจิมฺหิ นิพฺพตฺติ ฯ
อณฺณตฺติตฺถิยานํ ลากสฺกกาโร ปรีหายิ ฯ ทสฺพลสฺส ภิชฺชโยโส
มตฺตตาย วจฺจฺฉิ ฯ

ปฺนทิวเส ธมฺมสภายํ กถํ สมฺภูจฺจาเปสฺสุ อาวุโส
จิตฺตจฺฆาณวิกา เอวํ อูพารคฺคณฺโณ อคฺคทกฺขิณฺเอยฺยํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ
อณฺเฏเตน อุกฺโกสฺสิตฺวา มหาวินาสํ ปตฺตฺตาติ ฯ สตฺถา อาคฺนฺตฺวา
กาย นฺนฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนฺนิสินฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา
อิมาย นามาทิ วุตฺเต น ภิกฺขเว อิทาเนว ปุพฺเพเปเส
มํ อณฺเฏเตน อุกฺโกสฺสิตฺวา วินาสํ ปตฺตฺตาเยวาทิ วตฺวา

นาทิจฺจฺจา (๑) ปรีโต โทสํ อณฺณณฺณฺณานิ สพฺพโส

อิสฺสโร ปณฺเย ทณฺฑํ สามํ อปฺปฏฺฐิเวกฺขิยาติ

#๑. นาทิสฺวาติ ภวิตฺพุพฺพิ ฯ น อทิสฺวาติ ปทจฺฉเโท ฯ

#นกาโร ปณฺเยติ ปเทน สมฺพนฺนฺธิตฺพุโพ ฯ ม. นาทิจฺจฺจา ฯ

อิมิ ทฺวาทสนิปาเต มหาปทุมชาตกั(๑) วิตุถาเรตฺวา กเถสิ
ตทา กิเรสา มหาปทุมกุมารสฺส โปธิสฺตตฺสฺส มาตุ สฺปตฺตี
รณฺโณ อคฺคฺมเหสี หุตฺวา มหาสฺตฺติ อสฺทฺธมฺเมน นิมนฺเตตฺวา
ตฺสฺส มนั อลภิตฺวา อตฺตนาเว อตฺตนิ วิปฺปการิ กตฺวา
กิลานาลยิ ทสฺเสตฺวา ตว ปฺตฺโต มํ อนิจฺจนฺตี อิมิ วิปฺปการิ
ปาเปสีติ รณฺโณ อาโรเจสิ ฯ ราชวา กุทฺโธ มหาสฺตฺติ
โจรฺปฺปาเต จิปี ฯ อถ นั ปพฺพตฺกฺจฺฉิยิ อธิวตฺถา เทวตา
ปฏิกฺคเหตฺวา นาคราชสฺส ฌณฺคพฺเพ จเปสิ ฯ นาคราชา ตั
นาคภวณิ เนตฺวา อุปฺพตฺตฺรชฺเชน สมฺมาเนสิ ฯ โส ตตฺถ
ลัวฺจฺฉริ วสิตฺวา ปพฺพชิตฺกามา หิมวณฺตปฺปเทสิ อากนฺตฺวา
ปพฺพชิตฺวา ฌานาภิญฺญาโย นิพฺพตฺเตสิ ฯ อถ นั เอโก
วณฺจโร ทิสฺวา รณฺโณ อาโรเจสิ ฯ ราชวา ตฺสฺส สนฺติกั
กนฺตฺวา กตฺปฺปฏิสฺสนฺธโร สพฺพิ ตั ปวตฺตี ฌตฺวา มหาสฺตฺติ
รชฺเชน นิมนฺเตตฺวา เตน มยฺหิ รชฺเชน กิจฺจํ นตฺถิ ตฺวํ
ปน ทส ราชธมฺเม อโกเปตฺวา อคฺคิคมนั ปหาย ธมฺเมน
รชฺชํ กาทฺเรหิตี โอวทิตฺโต อญฺจายาสนา โรทิตฺวา นคริ กจฺฉนฺโต
อนฺตรามคฺเค อมจฺเจ ปุจฺฉิ อหิ กั นิสฺสาย เอวํ อาจาร-
สมฺปนฺเนน ปฺตฺเตน วิโยคิ ปตฺโตติ ฯ อคฺคฺมเหสี เทวติ ฯ
ราชวา ตั อุตฺทฺสปาทิ คเหตฺวา โจรฺปฺปาเต จิปาเปตฺวา นคริ
๑. พุ. ชา. ๒๗/๓๓๘ ฯ ตทญฺจกถา ๖/๑๔๒ ฯ

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณา - หน้าที่ 192
เล่มที่ 18 โลกวคฺควณฺณา หน้า 192

ปวิสิตฺวา ธมฺเมเน รชฺชํ กาทเรสิ ฯ ตทา มหาปทุมกฺุมาโร
มหาสตุโต อโหสิ มาตุ สฺปตฺติ จิณฺจมาณวิกาติ ฯ
สตุถา อิมมตฺถํ ปกาเสตฺวา ภิกฺขเว เอกธมฺมํ หิ
สจฺจวณฺํ ปหาย มุสฺสาวาท ปติญฺจิตานํ วิสฺสญฺจปรโลกานํ
อกตฺตพฺพํ ปาปกมฺมํ นาม นตฺถิติ วตฺวา อิมํ คาถมาห
เอกธมฺมมตีตฺสส มุสฺสาวาทิสฺส ชนฺตฺโน
วิตินฺณปรโลกสฺส นตฺถิ ปาปํ อการิยนฺติ ฯ
ตตฺถ เอกธมฺมนฺติ สจฺจํ ฯ มุสฺสาวาทิสฺสาติ ยสฺส ทสฺส
วจนฺสฺส เอกํปิ สจฺจํ นตฺถิ เอวฺรูปสฺส มุสฺสาวาทิโน ฯ
วิตินฺณปรโลกสฺสาติ วิสฺสญฺจปรโลกสฺส ฯ เอวฺรูปไป หิ
มนุสฺสสฺสมฺปตฺติ เทวสฺมฺปตฺติ อวसानเน นิพฺพานสฺมฺปตฺตินฺติ อีมา
ติสฺโส สมฺปตฺติโย น ปสฺสตี ฯ นตฺถิ ปาปนฺติ ตสฺส เอวฺรูปสฺส
อิทํ นาม ปาปํ อกตฺตพฺพนฺติ นตฺถิ ฯ
เทสนาวसानเน พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ
จิณฺจมาณวิกาวตฺถุ ฯ

อสทิสทานวตถุ

น เว กทริยา เทวโลกั วจนุติติ อิมั ชมมเทศนั สตุถา
เชตวน เวหรนุโต อสทิสทานั อารพุก กเถสิ ฯ

เอกสมิ์ หิ สมเย สตุถา จาริกั จริตฺวา ปญจสตภิกฺขุ-
ปริวาริ เชตวนั ปาวิสิ ฯ ราชา วิหาริ คนฺตุวา สตุถาริ
นิมนฺเตตฺวา ปุนทิวเส อากนฺตุกทานั สขฺเชตฺวา ทานั เม
ปสฺสนฺตฺตฺติ นาคเร ปกฺโกสิ ฯ นาครา อากนฺตุวา รณฺโณ
ทานั ทิสฺวา ปุนทิวเส สตุถาริ นิมนฺเตตฺวา ทานั สขฺเชตฺวา
อมุหากั ทานั เทโว ปสฺสฺตฺตฺติ รณฺโณ ปหิณฺสิ ฯ ราชา
คนฺตุวา เตสั ทานั ทิสฺวา อิเมหิ มม ทานโต อุตฺตริตฺร
กตฺติ ปุน ทานั กริสฺสามิติ ปุนทิวเสปิ ทานั สขฺเชสิ ฯ
นาคราปิ ตั ทิสฺวา ปุนทิวเส สขฺชยีสฺสุติ ฯ เอวั เนว
ราชา นาคเร ปราเชตฺุ สกฺโกติ น นาครา ราชานั ฯ
อถ ฉญฺเจ วาเร นาครา สตคฺคณฺ์ สหสฺสคฺคณฺ์ วทฺฺฒเตตฺวา
ยถา น สกฺกา โหติ อิทํ นาม อิเมสั ทานเน นตฺถิติ
วตฺตฺุ เอวั ทานั สขฺชยีสฺสุ ฯ ราชา ตั ทิสฺวา สจาทิ
อิเมสั ทานโต อุตฺตริตฺร กาทฺุ น สกฺขิสฺสามิ กิ เม
ชีวิเตนาติ อุปายั จินฺเตนฺโต นิปชฺชิ ฯ อถ นั มลฺลิกา
เทวี อุปสงฺกมิตฺวา กสมฺมา มหาราช เอวั นิปฺนฺโนสิ
เกน เต อินฺทฺริยานิ กิลนฺตานิ วิทยาติ ปุจฺฉิ ฯ ราชา

อาห นทานิ ตฺวํ เทวิ ชานาสีตฺติ ฯ น ชานามิ เทวาติ ฯ
โส ตสฺสา ตมตฺถํ อาโรเจสิ ฯ อถ นํ มลฺลิกา อาห
เทว มา จินฺตฺติ กหํ ตยา ปจฺวิสฺสโร ราชานาเรหิ
ปราชีมาโน ทิฏฺฐปฺพุโป วา สุตฺปฺพุโป วา อหนฺเต ทานํ
ลํวิทฺทิสฺสามีตฺติ ฯ อิตฺตฺสฺสา อสทิสฺทานํ ลํวิทฺทิตฺตฺกามตาย เหว
วตฺวา มหาราช สาลกฺลฺยาณิปทเรหิ ปญฺจนํ ภิက္ขุสฺตานํ
อนฺโตอวฏฺเฐ นิสิตฺนมณฺฑปํ การฺเห สฺเสสา พหิอวฏฺเฐ
นิสิตฺตฺสนฺตฺติ ปญฺจ เสตจฺจตฺตฺตานิ การฺเห ตานิ คเหตุวา
ปญฺจสฺตา หตฺถิ ปญฺจนํ ภิက္ขุสฺตานํ มตฺถเก ชารยมานา
จสฺสนฺตฺติ อฏฺฐ วา ทส วา รตฺตสฺวณฺณนาวาโย การฺเห
ตา มณฺฑปมชฺเช ภิวิสฺสนฺตฺติ ทฺวินฺนํ ทฺวินฺนํ ภิက္ขุณฺนํ อนฺตเร
เอเกกา ขตฺติยชิตฺตา นิสิตฺตฺวา คนฺเช ปีสิตฺตฺติ เอเกกา
ขตฺติยชิตฺตา วิชนํ อาทาย เทว เทว ภิက္ขุ วิชยมานา จสฺสตี
เสสา ขตฺติยชิตฺโร ปิฏฺฐปิฏฺฐเจ(๑) คนฺเช อหริตฺวา สฺวณฺณนาवासู
ปฏฺธิปิตฺตฺสนฺตฺติ ตาสู เอกจฺจา ขตฺติยชิตฺโร นิลฺุปฺปลกฺลาเป
คเหตุวา สฺวณฺณนาवासู ปฏฺธิตฺตฺคนฺเช อาโลเพตฺวา วาสํ
คาหาเปสฺสนฺตฺติ นาครานํ หิ เนว ขตฺติยชิตฺโร อตฺถิ น
เสตจฺจตฺตานิ น หตฺถิโน อิมฺเห การฺเณหิ นาครา
ปราชีสฺสนฺตฺติ เหว การฺเห (๒) มหาราชชาติ ฯ ราชานาเร
#๑. ส. ย. ปีสฺ ปีสฺ ฯ ม. ปีสฺ ปีสฺ ฯ ๒. ส. ม. ย. กโรหิ ฯ

เทวี กลฺยาณนฺเต กถิตนฺตติ ตาย กถิตนฺนิยามเนว สพฺพ
กาเรตี ฯ เอกสฺส ปน ภิกฺขุโน เอโก หตฺถิ นปฺปโหติ ฯ
อถ ราชา มลฺลิกิ อห ภทฺเท เอกสฺส ภิกฺขุโน เอโก
หตฺถิ นปฺปโหติ ที กริสฺสามาติ ฯ ที เทว ปณฺจหตฺถิสตานิ
นตฺถิตี ฯ อตฺถิ เทวี อวเสสา ปน ทฎฺฐหตฺถิโน เต
ภิกฺขุ ทิสฺวา ว เวรมฺภวตา วิย จณฺหา โหนฺตฺตี ฯ เทว
อหิ เอกสฺส ทฎฺฐหตฺถิโปตฺกสฺส นตฺตํ กเหตุวา ติฎฺฐจฺจนฺจฺจํ
ชานามิตี ฯ กตฺถ นํ จเปสฺสามาติ ฯ อยฺยสฺส อญฺคฺลิมาลสฺส
สนฺตฺติเกติ ฯ ราชา ตถา กาเรตี ฯ หตฺถิโปตฺโก วาลธี
อนฺตรสฺตฺติมฺหิ ปกฺขิปิตฺวา อุโก กณฺเณ ปาเตตฺวา อกฺขิณี
นิมฺมิเลตฺวา อฎฺฐาสี ฯ มหาชนฺ อเวรฺอุปสฺส นาม จณฺทหตฺถิโน
อยฺமாகาโร [อายสฺมา] อญฺคฺลิมาลตฺถโร กโรตฺตี เณรฺสฺส
เสตจฺจตฺตหตฺถิเมว (๑) โอลฺเกตี ฯ ราชา ปณฺธิตาหารเณ (๒)
พฺพุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปรีวิสิตฺวา สตฺถาริ วนฺทิตฺวา ฆนฺเต ยํ
อิมสฺมี ทานกฺเค กปฺปิยภณฺฑํ วา อกฺปฺปิยภณฺฑํ วา สพฺพนฺตํ
ตฺมุหากเมว เทมิตี อห ฯ ตสฺมี โข ปน ทานเณ เอกทิวเสเนว
ปรีจจตฺตํ จุทฺทสโกฏฺฐนํ โหติ ฯ สตฺถุ ปน เสตจฺจตฺตํ
นีสิตฺนปฺลลฺงฺโก อาธารโก ปาทปฺิจโกติ จตฺตาริ อนฺคฺฆมาเนว ฯ
ปฺน อเวรฺูปิ กตฺวา พฺพุทฺธานํ ทานํ นาม ทาคฺุ สมตฺโถ
#๑. สี. ม. ยู. อยฺமாகาโรติ หตฺถิเมว โอลฺเกสฺตี ทิสฺสตี ฯ
#๒. สี. ม. ยู. ปาโร นตฺถิ ฯ

นาโหสิ เตเนว ตํ อสทิสทานนฺติ ปญฺญาธิฯ ตํ กิร
สพฺพพุทฺธานํ เอกวารํ โหติเยวฯ สตฺถุ จ(๑) สพฺเพสญฺจ อิตฺถิเยว
สํวิทฺหติฯ รมฺโถ ปน กาโผ จ ชฺฌนฺโห จาติ เทว
อมฺจจา อเหตุํฯ เตสุ กาโผ จินฺเตสิ อโห ราชกฺลสฺส
ปริหานิ เอกทิวเสเนว จุทฺทสโกฏฺฐนํ ขยํ (๒) กจฺจติ อิม อิมํ
ทานํ ญฺจชิตฺวา กนฺตฺวา นิปนฺนา นิทฺทายิสฺสนฺติ อโห นญฺจ
ราชกฺลนฺติฯ ชฺฌนฺโห ปน จินฺเตสิ อโห รมฺโถ ทานํ
น หิ สกฺกา ราชภาเว อญฺจิตฺน เอวรूपํ ทานํ ทาคู
สพฺพสตฺตานํ ปตฺตี อเทนฺโต นาม นตฺถิ อหํ ปน อิทํ
ทานํ อนฺุโมทามิตีฯ สตฺถุ ภตฺตกิจฺจาวसानเ ราชา
อนฺุโมทนฺตฺถาย ปตฺตํ คณฺหิฯ สตฺถา จินฺเตสิ รมฺญา
มโหณํ ปวตฺเตนฺเตน วिय มหาทานํ ทินฺนํ อสกฺขิ นฺุ โข
มหาชโน จิตฺตํ ปสาเทตฺถ อูทาทฺถ โนติฯ โส เตสํ อมฺจจानํ
จิตฺตวารี ฌตฺวา สเจ รมฺโถ ทานสฺส อนฺุจฺจวิกํ อนฺุโมทนํ
กิริสฺสามิ กาพฺสส สตฺตธา มุทฺธา พลิสฺสตี ชฺฌนฺโห
โสตาปตฺติผลเ ปตฺติญฺหิสฺสตีติ ฌตฺวา กาเพ อนฺุภมฺปํ ปฏิจฺจ
เอวรूपํ ทานํ ทตฺวา จิตฺสส รมฺโถ จตฺตฺปทิกํ คากเมว
วตฺวา อญฺจายาสนา วิหารํ คโตฯ ภิกฺขุ องฺคฺคิมาลตฺถเถรี
ปฺุจฺฉิสฺสุ กิ นฺุ โข อาวุโส ทุญฺจหตฺถิ ฌตฺตํ ชาเรตฺวา
#๑. สී. ม. ยฺ. สตฺถุ จาติ นตฺถิฯ ๒. สී. ยฺ. จยํฯ

จิตต์ ทิสฺวา ภายสีตี ฯ น ภายามิ อาวุโสตี ฯ เต สตฺถาริ
อุปสงฺกมิตฺวา อาหิสฺส องฺคุลิมาโล ภนฺเต อณฺณํ พุยากรโธตีตี ฯ
สตฺถา น ภิกฺขเว องฺคุลิมาโล ภายติ ธีณาสวอุสภานํ
หิ อนฺตเร เชฏฺฐกอุสภสทิสสา มม ปุคฺคตสทิสสา ภิกฺขุ น
ภายนฺตีตี วตฺวา พุราหุมนวคฺเค คาถมาห
อุสภํ ปวริ วีริ มहेสี วิชิตาวินํ
อนนฺชํ นฺหาคกํ พุทฺธํ ตมฺหํ พุริมิ พุราหุมนนฺติ ฯ
ราชาปิ โทมนสฺสปรตฺโต เอวรूपาย ปริสาย มชฺฌ
ทานํ ทตฺวา จิตฺตสฺส มยฺหํ อนฺจฺฉวิกํ อนฺนโมทนํ อกตฺวา
คาถเมว วตฺวา สตฺถา อฏฺฐายาสนา คโต มยา สตฺถ
อนฺจฺฉวิกํ ทานํ อกตฺวา อนฺจฺฉวิกํ กตฺถํ ภวิสฺสตี
กปฺปิยภณฺฑํ อทตฺวา อกปฺปิยภณฺฑเมว ทินฺนํ ภวิสฺสตี
สตฺถารา เม กุปีเตน ภวิตพฺพํ ยสฺส กสฺสจฺจึ นาม ทานานุรูปํ
อนฺนโมทนํ กาคฺคํ วฏฺฏตีตี วิหาริ คนฺตฺวา สตฺถาริ วนฺทิตฺวา
เอตทโวจฺจ กิณฺนุ โข เม ภนฺเต ทาทพฺพยุคฺคกํ ทานํ น
ทินฺนํ อุทาทุ ทานานุรูปํ กปฺปิยภณฺฑํ อทตฺวา อกปฺปิย-
ภณฺฑเมว ทินฺนนฺติ ฯ กิเมตํ มหาราชาตี ฯ น เม ตุมฺเหหิ
ทานานุจฺฉวิกา อนฺนโมทนา กตาตี ฯ มหาราช อนฺจฺฉวิกเมว
เต ทานํ ทินฺนํ เอตํ หิ อสทิสทานํ นาม เอกสฺส
พุทฺธสฺส เอกวารเมว สกฺกา ทาคฺคํ ปุณฺ เวรूपํ นาม ทานํ

ทฺทททฺนฺติ ฯ อถ กสฺมา เม ฆนฺเต ทานานฺรูปี อนุโมทนํ
น กริตฺถาติ ฯ ปริสาย อสุทฺตฺตา มหाराชาติ ฯ โโก นฺ โข
ฆนฺเต ปริสาย โทโสติ ฯ อถสฺส สตฺธา ทฺวินฺนํปี อมจฺจัน
จิตฺตวารี อโรเจตฺวา กาเพ อนุภมฺปี ปฏิจฺจ อนุโมทนาย
อกตภาวํ อจฺจิกฺขิ ฯ ราชา สจฺจํ กิร เต กาพ เอวํ
จินฺติตนฺติ ปุจฺฉิตฺวา สจฺจนฺติ วุตฺเต ตว สนฺตํ อคฺคเหตุวา
มม ปุตฺตทาเรหิ สทฺธิ มยิ อตฺตโน สนฺตํ เทนฺเต ตฺยหํปี
กา หานิ (๑) ยํ เต มยา ทินฺนํ ตํ ทินฺนเมว โหตุ รมฺมจฺโต
ปน เม นิกฺขมาติ ตํ รมฺมา นีหริตฺวา ชฺฉนฺหํ ปกฺโกสาเปตฺวา
สจฺจํ กิร เต เอวํ จินฺติตนฺติ ปุจฺฉิตฺวา สจฺจนฺติ วุตฺเต
สาธฺว มาคฺค ปสนฺโนสฺมิ ตวํ มม รชฺชํ คเหตุวา มยา
ทินฺนนิยาเมเนว สจฺจํ ทิวसानิ ทานํ เทหิติ ตสฺส สตฺตาหํ
รชฺชํ นิยฺยาเทตฺวา สตฺถารี อห ปสฺสธ ฆนฺเต พาลสฺส
การณํ มยา เอวํ ทินฺเน ทานे ปหาริ อทาสีติ ฯ สตฺธา
อาม มหाराช พาลา นาม ปสฺส ทานํ อนภินฺนุทิตฺวา
ทฺกฺคตฺติปฺรายนา โหนฺติ ธีรา ปน ปเรสฺสปี ทานํ อนุโมทิตฺวา
สจฺจปฺรายนา เอว โหนฺตีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

น เว กทฺริยา เทวโลกํ วชฺนฺติ

พาลา หเว นปฺปัสสนฺติ ทานํ

#๑. สี. ม. ย. ปีพา ฯ

เล่มที่ 18 อนาคตปิณฺฑกิปฺุตตกาลวตฺถ หน้ํ 199

ธีโร จ ทานํ อนุโมทมาโน

เตเนว โส โหติ สุจี ปรตฺถาติ ฯ

ตตฺถ กทริยาติ ถทฺธมฺจฺจรีโน ฯ พาลาติ อิชฺโลกปรโลกตฺถํ
อชานนกา ฯ ธีโรติ ปณฺฑิตฺโต ฯ สุจี ปรตฺถาติ เตเนว โส
ทานานุโมทนปฺญเณน ปรโลก ทิปฺพสมฺปตฺตี อนุภวมาโน สุจี โหติติ ฯ
เทสนาวसाने ชฺฌโห โสตาปตฺติผลे ปตฺติฏฺฐหิ ฯ
สมฺปตฺตปริสાયปี สาคฺคิกา เทสฺนา อโหสิ ฯ ชฺฌโห
โสตฺยาปฺโน หุตฺวา สตฺตาหํ รัญโธ ทินฺนนิยาเมเนว ทานํ
อทาสีติ ฯ

อสทิสทานวตฺถ ฯ

อนาคตปิณฺฑกิปฺุตตกาลวตฺถ

ปจฺพยา เอกรัชเชนาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต กาลํ นาม อนาคตปิณฺฑกิสฺส ปฺุตฺตํ อารพฺภ กเถสิ ฯ
โส กิร ตถาวิธสฺส สทฺธาสมฺปนฺนสฺส เสฏฺฐิโน ปฺุตฺโต
หุตฺวา เนว สตฺถุ สนฺตํกํ คนฺตุํ น เกหํ อาคตฺกाल
ทฎฺฐํ น ธมฺมํ โสตุํ น สงฺฆสฺส เวยฺยาวจฺจํ กาคฺตุํ อิจฺฉติ
ปีตฺรา มา เอวํ ตาต กรีติ วุตฺโตปี ตสฺส วจันํ น
สุณฺนาติ ฯ อถสฺส ปีตา จินฺเตสิ อัย เอวรूपํ ทิฎฺฐี

คเหตุวา วิจฺรนฺโต อวีจิปฺรายโน ภวิสฺสตี น โข ปน เม
ตํ ปฏฺฐูปิ ยํ มยิ ปสฺสณฺเต มม ปุตฺโต นิริยํ กจฺเจยฺย
อิมสฺมี โข ปน โลกเ ชนทานน อนภิชฺฉนฺนกสฺสโต นาม
นตฺถิ ชนน นํ ภินฺทิสฺสามีตี ฯ อถ นํ อหา ตาต
อุโปสฺสตีโก หุตฺวา วิหาริ คนฺตฺวา ชมฺมํ สุตฺวา เอหิ
กหาปณฺสตี เต ทสฺสามีตี ฯ ทสฺสถ ตาตาตี ฯ ทสฺสามิ
ปุตฺตาตี ฯ โส ยาวตตฺถิยํ ปฏฺฐิณฺณํ คเหตุวา อุโปสฺสตีโก
หุตฺวา วิหาริ อคฺมาตี ฯ ชมฺมสฺสวณน ปนสฺส กิจฺจํ นตฺถิ
ยถาพาสฺสกุญฺจานน สยิตฺวา ปาโตว เกหิ อคฺมาตี ฯ อถสฺส
ปีตา ปุตฺโต เม อุโปสฺสตีโก อโหสิ สีมฺมสฺส ยาคฺคาทีนํ
อาหฺรธาตี วตฺวา ทาเปตี ฯ โส กหาปณฺ อคฺคเหตุวา
น ภฺยชิสฺสามีตี อาหฺริ ปฏฺฐิกฺขิปี ฯ อถสฺส ปีตา ปีฬ
อสนฺนโต กหาปณฺณทฺธิกํ ทาเปตี ฯ (๑) โส ตํ หตฺถน คเหตุวา
ว อาหฺริ ปริภฺยชิ ฯ อถ นํ ปฺนทิวเส เสฏฺฐิี ตาต
กหาปณฺสทฺสตี เต ทสฺสามิ สตฺถุ ปุโรโต จตฺวา เอกเมว
ธมฺมปทํ อุกฺคณฺหิตฺวา อากจฺเจยฺยาสีตี เปเสตี ฯ โส วิหาริ
คนฺตฺวา สตฺถุ ปุโรโต จตฺวา เอกเมว ธมฺมปทํ อุกฺคณฺหิตฺวา
ปลายิตฺกาโม อโหสิ ฯ อถสฺส สตฺถา อสฺสทฺถกฺขณาการิ
อกาตี ฯ โส ตํ ปทํ อสฺสทฺถกฺขเหตุวา อุปริปทํ อุกฺคณฺหิสฺสามีตี
จตฺวา อสฺสโสติเยว ฯ อุกฺคณฺหิสฺสามีตี สฺสนฺตาว กิร สกฺกจฺจํ
#๑. อทาสีตี ภฺวิตพฺพิ ฯ

สุณฺนติ นาม ๑ เอวณฺจ นาม สุณฺนตานิ ธมฺโม โสตาปตฺติ-
มคฺคาทโย เทติ ๑ โสปี อุกฺคณฺหิสฺสามิติ สุณฺนติ ๑ สตุถาปิสฺส
อสฺสลุทกฺขณาการิ กโรติ ๑ โส อฺปริปฺปํ อุกฺคณฺหิสฺสามิติ
จตุวา สุณฺนโตว โสตาปตฺติผล ปตฺติจฺจติ ๑ โส ปุณฺทิวเส
พฺพุทฺธปฺปมฺเขน ภิกฺขุสงฺฆเมน สทฺธิเยว สวตฺถิ ปาวิสิ ๑
มหาเสฏฺฐิ ตํ ทิสฺวา ว อชฺช เม ปุตฺตสฺส อากาโร รุจฺจตีติ
จินฺเตสิ ๑ ตสฺสปี เอตทโหสิ อโห วต เม ปิตา อชฺช
สตุถุ สนฺติเก กหาปณฺเน น ทเทยฺย กหาปณฺณการณฺนา มยฺหํ
อฺโปสฺสติกภาวํ ปฏฺิจฺฉาเทยฺยติ ๑ สตุถา ปนฺสฺส หิโย
กหาปณฺณการณฺนา อฺโปสฺสติกภาวํ อณฺณาสิ ๑ มหาเสฏฺฐิ พฺพุทฺธป-
ปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ยาคู ทาเปตฺวา(๑) ปุตฺตสฺสปี ทาเปสิ ๑(๒)
โส นิสิํทิตฺวา ตฺถุหิฏฺโตว ยาคู ปิวิ ขาพณฺิย ขาทิ
ภคฺตํ ภูณฺชิ ๑ มหาเสฏฺฐิ สตุถุ ภคฺตกิจฺจาวสานเณ ปุตฺตสฺส
ปุโรโต สหสฺสภณฺฑิกํ จปาเปตฺวา ตาต อหํ สหสฺสํ เต
ทสฺสามิติ วตฺวา อฺโปสฺสํ สมหาทเปตฺวา วิหาริ ปหิณฺธิ(๑) อิทนฺเต
สหสฺสนฺติ ๑ โส สตุถุ ปุโรโต กหาปณฺเน ทิยมาเน ทิสฺวา
ลชฺชนฺโต อลฺลิ เม กหาปณฺเนหิตี วตฺวา คณฺ्ह ตาตาติ
รุจฺจมาโนปิ น คณฺ्हี ๑ อถสฺส ปิตา สตุถาริ วนฺทิตฺวา
ภนฺเต อชฺช เม ปุตฺตสฺส อากาโร รุจฺจตีติ วตฺวา กิ
#๑. ทตฺวา ๑ ๒. อทาสีติ ยุตฺตตฺตรํ ๑
#๓. กตฺถจฺจ โปตฺถเก ตาต มยา ตฺวํ สหสฺสํ ทสฺสามิติ วตฺวา
#อฺโปสฺสํ สมหาทเปตฺวา วิหาริ ปหิโตติ เอวํ กมฺมวาทกํ วากฺยํ กตํ ๑

ธมฺมปทกฺกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณา - หน้าที 202
เล่มที่ 18 โลกวคฺควณฺณา หน้า 202

มหาเสฏฺฐีตี วุตฺเต มยา เอส ปุริมทิวเส กหาปณสํ เต
ทสฺสามีตี วตฺวา วิหารี เปสฺสโต ปุณทิวเส กหาปणे อคฺคเหตฺวา
ภุญฺชิตฺตํ น อิจฺฉิ อชฺช ปน ทียมานเปปี กหาปणे น อิจฺฉีตี
อาห ๑ สตฺถา อาม มหาเสฏฺฐี อชฺช ทว ปุตฺตสฺส
จกฺกวตฺติสมฺปตฺติโตปี เทวโลกพฺรหฺมโลกสมฺปตฺติหิปี โสตาปตฺติ-
ผลเมว วรฺนตี วตฺวา อิมํ คาทมาห

ปจฺพฺยา เอกฺรชฺเชน สกฺกสฺส คมเนน วา
สพฺพโลกาธิปฺเจเน โสตาปตฺติผลํ วรฺนตี ๑

ตตฺถ ปจฺพฺยา เอกฺรชฺเชนาตี จกฺกวตฺติรชฺเชน ๑ สกฺกสฺส
คมเนน วาตี ฉพฺพิสฺสตีวิธสฺส สกฺกสฺส อธิคมเนน ๑ สพฺพ-
โลกาธิปฺเจนาตี เอตสฺมี เอตฺตเก โลเก นาคสุปฺณณ-
เวมานิกเปเตหิ สทฺฐี สพฺพสฺมี โลเก อาธิปฺเจเน ๑ โสตาปตฺติ-
ผลํ วรฺนตี ยสฺมา เอตฺตเก จาเน รชฺชํ กาทเรตฺวาปี
นิริยาทีหิ อมฺฤตฺโตว โหตี โสตาปนฺโน ปน ปิหิตาปายทฺวาโร
หุตฺวา สพฺพทฺพฺพโลปี อฏฺฐเม ภเว น นิพฺพตฺตตี ตสฺมา
โสตาปตฺติผลเมว วริ อุตฺตมนฺตี อตฺถิ ๑

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปฺณีสฺสูตี ๑

อนาถปิณฺฑิกปฺุตฺตกาฬวตฺถุ ๑

โลกวคฺควณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

เตรสโม วคฺโค ๑

พทุทวคฺควณฺณา

มารชิตาวตฺถ

ยสฺส ชิตนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา โปชฺมิณฺเฑ
วิหรนฺโต มารชิตโร อารพฺภ กเถสิ ฯ
เทสนํ ปน สวตฺถิยํ สมฺภูจฺจาเปตฺวา ปฺน กุรฺรณฺเฑ
มากนฺทียพฺราหฺมณฺสฺส กเถสิ ฯ กุรฺรณฺเฑ กิร มากนฺทีย-
พฺราหฺมณฺสฺส ชิตา มากนฺทียาเยว นาม อโหสิ อุตฺตมรूपฺชรา ฯ
ตํ ปฏฺจยมาณา อนนฺกพฺราหฺมณฺมหาสาลา เจว ชตฺติยมหาสาลา
จ ชิตฺโร โน เทตฺถติ มากนฺทียสฺส ปหิณฺสีสุ ฯ โสปี น
ตฺถมฺเห มยฺหํ ชิตฺตํ อนฺจฺฉวิกาติ สพฺเพ ปฏฺิกฺขิปปิเยว ฯ อเถกทิวสํ
สตฺถา ปจฺจฺจสสมเย โลกํ โวโลเกนฺโต อตฺตโน ฌานชาลสฺส
อนฺโต ปวิฏฺจํ มากนฺทียพฺราหฺมณฺํ ทิสฺวา กิ นฺุ โข ภวิสฺสตีติ
อฺปฺชารเนนฺโต พฺราหฺมณฺสฺส จ พฺราหฺมณฺิยา จ คิณฺณํ
มกฺคผลานํ อฺปฺนิสฺสยํ อทุทสฺ ฯ พฺราหฺมโณปิ พหิคาเม นิพทุธิ
อคฺคิ ปฺริจฺรติ ฯ สตฺถา ปาโตว ปตฺตจิวรมาทาย ตํ จานํ
อคฺมาสิ ฯ พฺราหฺมโณ สตฺถุ รูปสิริ โอลิเกนฺโต อิมสฺมี
โลเก อิมิณา สทิสฺโส ปฺริโส นาม นตฺถิ อยํ มยฺหํ ชิตฺตํ
อนฺจฺฉวิกอ อิมสฺส ชิตฺโร ทสฺสามิติ จินฺเตตฺตฺวา สตฺถารํ อหา
สมณฺ มม เอกา ชิตา อตฺถิ อหํ ตสฺสา อนฺจฺฉวิกํ ปฺริสํ

อปฺสฺสนฺโต ตํ น กสฺสจฺจ อทาสีํ ตฺวํ ปนฺสฺสา อนฺจฺฉวโก
อหํ เต ชีตฺรํ ปาทปริจาริกํ กตฺวา ทาทฺตกาโม ยาว นํ
อาเนมิ ตาว อิเชว ติญฺจาทิํ ๑ สฺตฺถา ตสฺส กถํ สฺตฺวา
เนว อภินฺนุทฺติ น ปฏิกฺโกทฺติ ๑ พุราหฺมณฺปิ เกหํ คนฺตฺวา
พุราหฺมณฺ อาท โภทฺติ อชฺช เม ชีตฺรํ อนฺจฺฉวโก ปฺริโส
ทิจฺฉวโจ ตสฺส นํ ทสฺสามาติ ชีตฺรํ อลงฺการาเปตฺวา อาทาย
พุราหฺมณฺนิยา สทฺธิํ ตํ จานํ อคฺมาติ ๑ มหาชโนปิ กุตฺตฺลชาโต
นิกฺขมิ ๑ สฺตฺถา พุราหฺมณฺเนน วุตฺตญฺจฺจเน อญฺจตฺวา ตตฺถ
ปทเจตฺยํ ทสฺเสตฺวา อณฺณสฺมี จาเน อญฺจาทิ ๑ พุทฺธานํ
กิริ ปทเจตฺยํ อิทํ อสุโก นาม ปสฺสตฺตฺติ อธิญฺจฺจิตฺวา
อกฺกนตฺตฺตฺจฺจเนยฺว ปณฺณายติ ๑ เสตฺตฺจฺจเน ตํ ปสฺสฺสนฺโต นาม
นตฺติ ๑ พุราหฺมณฺ อตฺตฺตนา สทฺธิํ กจฺจมนาย พุราหฺมณฺนิยา
กหํ โสติ ปุญฺจโจ อิมสฺมี จาเน ติญฺจาทิํ ตํ อวจฺนติ
โอโลเกนฺโต ปทวลฺลชฺชํ ทิสฺวา อิทฺมสฺส ปทนฺติ ทสฺเสสิ ๑
สา ลกฺขณฺมนตฺตฺกสฺสตา ย น อิทํ พุราหฺมณฺ กามโภคิโน
ปทนฺติ วตฺวา พุราหฺมณฺเนน โภทฺติ ตฺวํ อุกฺกจฺจกฺกฺมิทฺติ สสฺสุมาริ
ปสฺสฺสตี มยา โส [สมฺโณ] ชีตฺรํ เต ทสฺสามิติ วุตฺโต เตนาปิ
เม อธิวาทิตฺนฺติ วุตฺเต พุราหฺมณฺ กิณฺจาปี ตฺวํ เอวํ วเทสิ
อิทํ ปน นิกฺกิลฺลสฺสเสว ปทนฺติ วตฺวา อิมํ คาถมาห
รตฺตฺตฺสฺส หิ อุกฺกญฺจิกํ ปทํ ภเว
ทฺฏฺจฺจสฺส โหติ สหฺसानฺปิพิตํ

มพฺพหสฺส โภติ อวกขุตฺติตํ ปทํ

วิวญฺจณทสฺส อิทฺมิตฺถํ ปทนฺตํ ฯ

อถ นํ พุราหุมนฺ โภติ มา วิรวิ ตฺถุหิฏฺฐา เอหิตฺติ
คจฺจนฺโต สตุถารํ ทิสฺวา อัย โส ปุริโสติ ตสฺสา ทสฺเสตฺวา
สตุถารํ อุปสงฺกมิตฺวา สมณ ชีตฺริ [๑] ทสฺสามิตฺติ อาห ฯ
สตุถา น เม ตว ชีตฺยา (๒) อตุโถติ อวตฺวา พุราหุมน
เอกํ เต การณํ กเถสฺสามิ สฺมุตฺตสฺสีติ วตฺวา กเถหิ [โภ]
สมณ สฺมุตฺตสฺสามิตฺติ วุตฺเต อภินิภขมนฺโต ปญฺจาย อตีตํ
อาหริตฺวา ทสฺเสสิ ตตฺรํ ยํ สงฺเขปถา ฯ

มหาสตุโต รชฺชสิริ ปฺหาย กณฺจกํ อภิรฺยฺห ฌนฺนสหาโย
อภินิภขมนฺโต นครทฺวาเร จิเตน มาเรน สิทฺชตฺถ นินฺวตฺตสฺสุ
อิโต เต สตุตฺเม ทิวเส จกฺกรตฺนํ ปาตุภวิสฺสตีติ วุตฺเต อหํเปตํ
मार ชานามิ น ปน เม เตน อตุโถติ อาห ฯ อถ
กิมตฺถาย นิภขมฺสีติ ฯ สพฺพญฺญตฺตญฺญานตฺถายาติ ฯ เตนหิ สเจ
อชฺชโต ปญฺจาย กามวิตกฺกาทีนํ เอกํปิ วิตกฺกํ วิตกฺเกสฺสสิ
ชานิสฺสามิ เต กตฺตพฺพนฺติ [อาห] ฯ โส ตโต ปญฺจาย
โอดาราเปกฺโข สตุต วสฺसानิ มหาสตุตํ อนุพนฺธิ ฯ สตุถาปี
ณพฺพสฺसानิ ทฺกกรการิกํ จริตฺวา ปจฺจตฺตํ ปุริสการํ นิสฺสาย
โพธิมฺุเล สพฺพญฺญตฺตญฺญานํ ปฏฺฐิวิชฺฌิตฺวา วิมุตฺติสฺสุขํ ปฏฺฐิ-
ลํเวทยมาโน ปญฺจเม สตุตาเห อชฺปาสนนิโครธฺมฺุเล นิสีทํ ฯ
#๑. สී. ม. ยฺ. เอตฺถนฺตเร เตติ ทิสฺสตี ฯ ๒. ชีตฺราติ ยุตฺตตฺริ ฯ

ตสฺมี สมเย มาโร อหิ เอตฺตํ กาลิ อณุพนฺธิตฺวา
โอดาราเปกฺโขปิ อิมสฺส กิณฺจि ขลิตํ นาทุทลํ อติกฺกนฺโตทานิ
เอส มม วิสยฺนฺติ โทมนสฺสปฺปตฺโต มหามคฺเค นิสฺสีทิ ฯ
อถสฺส ตณฺหา อรตี รากาติ อีมา ติสฺโส ธีตโร ปิตา
โน น ปญฺญาติ กหิ นฺุโข เอตฺรหิตี โอลอยมานา ตํ
ตถา นิสฺสินฺนํ ทิสฺวา อฺปสงฺกมิตฺวา กสฺมา ตาต ทุกฺขิ
ทุมฺมโนสฺสีติ ปฺจฺฉิสฺสุ ฯ โส ตาลํ ตมตฺถํ อาโรเจสิ ฯ อถ
นํ ตา อหํสฺส ตาต มา จินฺตยิตฺถ มยํ ตํ อตฺตโน
วเส กตฺวา อาเนสฺสามาติ ฯ น สกฺกา อมฺมา เอส เกนจิ
วเส กาทฺนฺติ ฯ ตาต มยํ อิตฺถิโย นาม อิทาเนว นํ
รากปาสาทิหิ พนฺธิตฺวา อาเนสฺสาม ตุมฺहे มา จินฺตยิตฺถาติ
สตุถาริ อฺปสงฺกมิตฺวา ปาเท เต สมณฺ ปฺริจาเรมาติ
อหํสฺสุ ฯ สตุถา เนว ตาลํ วจฺนํ มนฺสากาสิ น อกฺขิณิ
อุมฺมีเลตฺวา โอลิเกสิ ฯ ปฺน มารฺชิตโร อฺจจาวโจ โข
ปฺริสานํ อธิปฺปาโย เกสณฺจि กุมาริกาสุ เปมฺมิ โหติ เกสณฺจि
ปฺจฺมวเย จิตาสุ เกสณฺจิ มชฺฉิมวเย จิตาสุ เกสณฺจิ
ปฺจฺฉิมวเย จิตาสุ นานปฺปกาเรหิ ตํ ปโลภิสฺสามาติ เอเกกา
กุมาริกาวณฺณาทิวเสน สตํ สตํ อตฺตภาเว อภินิมฺมินิตฺวา
กุมาริกาโย อวิชาตา สกฺวิชาตา ทูวิชาตา มชฺฉิมิตฺถิโย
มหลฺลทิตฺถิโย จ ทุตฺวา ฉกฺขตฺถุํ ภควนฺตํ อฺปสงฺกมิตฺวา

ปาเท เต สมณ ปรีจาเรมาตี อาหํสุฯ ตํปี ภควา น
มนสากาสี ยถา ตํ อนฺตฺตเร อุปฺธิสฺงฺขเย อธิมฺตฺโตตีฯ
อถ สตุถา เอตฺตเกนาปี ตา อนฺคจฺจนฺตโย อเปถ กิํ ทิสฺวา
เอวํ วายมถ เอวรूपํ นาม อวีตราคานํ ปฺรโต กาคุํ วฏฺฐตี
ตถาคตฺสฺส ปน รากาทยो ปหีนา เกน มํ การเณน อตฺตโน
วเส เนสฺสธาดิ วตฺวา อีมา คธา อภาสิ

ยสฺส ชิตํ นาวชียตี

ชิตมฺสฺส โนยาตี (๑) โกจิ โลก

ตํ พุทฺธมนนฺตโคจริ

อปทํ เกน ปเทน เนสฺสธ

ยสฺส ชาลินี วิสตุตีกา

ตณฺหา นตฺถิ กุหิณฺจิ เนตเว

ตํ พุทฺธมนนฺตโคจริ

อปทํ เกน ปเทน เนสฺสธาดิฯ

ตตฺถ ยสฺส ชิตํ นาวชียตีตี ยสฺส สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
เตน เตน มกฺเคน ชิตํ รากาทิกฺกิลฺลสชาตํ ปฺน อสมฺมาจฺรณโต
นาวชียตี พุชฺชิตํ นาม น โหตีฯ โนยาตีตี น อฺยฺยาตี
ยสฺส ชิตํ กิลฺลสชาตํ รากาทีสุ โกจิ เอกกฺกิลฺลโสปี โลก
ปจฺจโต นีวตฺติ นาม น โหตี นานฺพนฺนุชฺตีตี อตฺถโถฯ
๑. ส. โน ยาตีฯ

อนนฺตโคจรนฺตึ อนนฺตารมฺมณสฺส สพฺพณฺณตฺตณฺณณสฺส วเสน
อปฺปรินนฺตโคจรึ ๑ เกน ปเทนาติ ยสฺส รากปทาทีสุ เอกปทํปี
นตฺถึ ตํ ตุมฺเห เกน ปเทน เนสฺสถ (๑) พุทฺทสฺส ปน เอกปทํปี
นตฺถึ ตํ อปทํ พุทฺธึ ตุมฺเห เกน ปเทน เนสฺสถ ๑

ทฺถึยคาลายํ ตณฺหา นามเสา สํสิพฺพิตปฺริสึพฺพิต-
ปฺริโยนทฺทตฺเถน ชาลมสฺสา อตฺถึตึปี ชาลการิกาตึปี
ชาลุปฺมาตึปี ชาลีนึ รุปาทีสุ อารมฺมณฺสฺ วิสตฺตตาย
วิสาหารตาย วิสปฺปฺผลตาย วิสผลตาย วิสปฺริโภกตาย วิสตฺตกา
สา เอวรุปา ตณฺหา ยสฺส กุหิณฺจึ ภเว เนตฺถึ นตฺถึ ตํ
ตุมฺเห อปทํ พุทฺธึ เกน ปเทน เนสฺสถาติ อตฺถึ ๑

เทสฺนาวสานเณ พหฺนํ เทวตํ ฐมฺมาภิสฺสมโย อโหสิ ๑
มารชิตโรปี ตตฺถฺเวว อนฺตรชายีสุ ๑

สจฺจถา อิมํ ฐมฺมเทสํนํ อahrtิวา มากนฺทึย อหํ ปุพฺพ
อิมา ติสฺโส มารชิตโร อทฺทสํ เสมฺหาทีหึ อปฺลึพฺพุเชน
สฺวณฺณกฺขนฺนุชฺสทึเสน อตฺตภาเวน สมนฺนาคตา ตทาปี เม
เมณฺณสฺมึ ฉนฺโท นาโหสิ ตว ปน ชิตฺถึ สรึริ ทวตฺตึสา-
การกฺขณปฺปริปฺปฺริ พหึ จิตฺโต วิย อสุจิมฺภฺโฏ สเจปี มม ปาโท
อสุจิมฺภฺจึโต ภเวยฺย อยณฺจ อุมฺมารกฺขณเณ ติกฺกเจยฺย ตถาปีสฺสา
สรึริ อหํ ปาทํ (๒) น สฺเสยฺยนฺตึ วตฺวา อิมํ คากฺมาห
#๑. สึ. ย. ยสฺส หึ รากปทาทีสุ เอกปทํปี ทิสฺสติ
#ตํ ตุมฺเห เตน ปเทน เนสฺสถ ๑ ๒. ย. ปาเทน ๑

เล่มที่ 18 ยมกปฎาฎิหาริยวตุ หน้ 209

ทิสวาน ตณ्ह อรติณจ รากั

นาโหสิ ฌนุโท อปี เมณุนสมิ

กิเมวิท มุตตกริสปุนณั

ปาทาปี นั สมมุสิตุ น อิจเจติ ๑

เทสนาวसानะ อุโภปี ชายปติกา อนาคามีผล

ปติภูจหิสูติ ๑

มารชิตาวตุ ๑

ยมกปฎาฎิหาริยวตุ

เย ฌานปสุตา ชีราติ อิมั ฌมมเทสนัน สตุตา

สงกสฺสนครทวาระ พหุ เทวมนุสเส อารพุก กเถสิ ๑

เทสนา ปน ราชคเห สมภูจिता ๑ เอกสมิ หิ สมเย

ราชคหเสภูจิ ปริสฺสยโมจนตถณฺเจว ปมาเทน ขลิตานิ

อาภรณาทินิ รุกขณตถณฺจ ชาลกรณฺฑกั ปริกฺขิปาเปตฺวา

คฺงคาย อุทกกีฬั กิฬิ ๑ อเถโก รตตจฺนุทฺนรูกฺโข คฺงคาย

อุปฺริตีเร ชาโต คฺงโคทเกน โชตฺมุโล ปติตฺวา ตตถ ตตถ

ปาสาณฺสุ สมภณฺชมาโน วิปฺปกิริ ๑ ตโต เอกา ฌภูปฺปมาณา

ฌภูิกา ปาสาณฺหิ ฌัสมิยมาณา อุทกอุมีหิ โปถิยมาณา มภูจา

หุตฺวา อนุปฺพุเพน วุยฺหมาณา เสवालปฺริโยนฺทฺธา อาคนฺตุวา

ตสฺส ชาเล ลคฺคิ ๑ เสภูจิ กิเมตฺนฺติ วตฺวา รุกฺขฌภูิกาติ

สุตฺวา ตั ออาหาราเปตฺวา กิณฺนาเมตฺนฺติ อุปฺชารณตฺถั

วาสักกณฺเณน ตจฺจนาเปตี ฯ ตาวเทว อตฺตตกฺวณฺณํ รตฺตจฺนุทฺนํ
ปฺลยฺณายิ ฯ เสฏฺฐี ปน เนว สมนฺมาทิกฺกุจฺจि น มิจฺจนาทิกฺกุจฺจि
มชฺชตฺตธาตฺโก โส จินฺนเตสิ มยฺหิ เคะเห รตฺตจฺนุทฺนํ พุ
กิณฺนุ โข อิมินา กโรมีติ ฯ อตฺตสฺส เอตทโหสิ อิมสฺมี
โลเก มยฺ อรหฺนฺโตติ วตฺตทาโร พุ อหิ เอกํ อรหฺนฺตํปี
น ชานามิ เคะเห ภมฺ โยเชตฺวา ปตฺตํ ลีชาเปตฺวา ลิกฺกาย
จเปตฺวา เวพุปรมฺปราย สฏฺฐิจิตฺตมตฺเต อากาเส โอลมฺพาเปตฺวา
สเจ อรหา อตฺถิ อากาเสนาคนฺตฺวา อิมิ คณฺหาตฺตติ วกฺขามิ
โย ตํ คเสสฺสติ ตํ สปฺตฺตทาโร สรณฺ คมิตฺตสํมาตี ฯ โส
จินฺนิตฺตนิยาเมเนว ปตฺตํ ลีชาเปตฺวา เวพุปรมฺปราย อุตฺตสาเปตฺวา
โย อิมสฺมี โลเก อรหา โส อากาเสนาคนฺตฺวา อิมิ ปตฺตํ
คณฺหาตฺตติ อห ฯ

น สตฺถาโร อมฺหากํ เอส อนฺจฺจวิโก อมฺหากเมว
นํ เทหิติ วทิสฺสุ ฯ โส อากาเสนาคนฺตฺวา คณฺหาตฺตติ
อห ฯ นจฺจเร ทิวเส นิคฺคณฺโจ นาฏฺฏปฺตฺโต อนฺเตวาสิเก
เปเสสิ คจฺจณฺ เสฏฺฐี เอวํ วเทถ อมฺหากํ อจฺจริยสฺส อนฺจฺจวิโก
มา อปฺปมตฺตกสฺส การณา อากาเสน อากมนํ กริ เทหิ
กิเรตํ ปตฺตนฺติ ฯ เต คนฺตฺวา เสฏฺฐี ตถา วทิสฺสุ ฯ เสฏฺฐี
อากาเสนาคนฺตฺวา คณฺหิตฺตุ สมนฺตฺโถว คณฺหาตฺตติ อห ฯ
นาฏฺฏปฺตฺโต สยิ คนฺตฺกาโม หุตฺวา อนฺเตวาสิกาณิ สณฺณมทาสิ

เล่มที 18 ยมกปฺปาฎิหาริยวคฺค หนา 211

อหิ เอกิ หตฺถณจ ปาทณจ อุกฺขิปิตฺวา อฺปฺปติตฺตกาโม วิย
ภวิสฺสามิ ตุมฺเห มํ อจฺริย กิ กโรถ ทารุณยปตฺตสฺส
การณา ปฏิจฺจนฺนํ อรหตฺตํ มหาชนสฺส มา ทสฺสยิตฺถาติ
วตฺวา มํ หตฺถณสฺ จ ปาทณสฺ จ คเหตุวา อากทฺตณฺดา ภูมियํ
ปาเตยฺยาถาติ ฯ โส ตตฺถ คนฺตฺวา เสฏฺฐิ อหา มหาเสฏฺฐิ
มยฺหิ อຍံ ปตฺโต อนฺจฺจนฺวิโก อณฺเณสํ นานฺจฺจนฺวิโก มา เต
อปฺปมตฺตกสฺส การณา มม อากาเส อฺปฺปตฺนํ รุจฺจติ เทหิ
เม ปตฺตณฺติ ฯ ฆนฺเต อากาเสน อฺปฺปติตฺตวาว คณฺหาถาติ ฯ
ตโต นาฏฺฐปฺปโต เตนหิ อเปถ อเปถาติ อนฺตฺวาสิเก
อปฺเนตฺวา อากาเส อฺปฺปติสฺสามิตี เอกิ หตฺถณจ ปาทณจ
อุกฺขิปิ ฯ อถ นํ อนฺตฺวาสิกา อจฺริย กิณฺนาเมตํ กโรถ
ณวสฺส ทารุณยปตฺตสฺส การณา ปฏิจฺจนฺนคฺคณณน มหาชนสฺส
ทสฺสิเตน โก อตฺโถติ ตํ หตฺถปาเทสฺ คเหตุวา อากทฺติตฺวา
ภูมियํ ปาเตสฺ ฯ โส เสฏฺฐิ อหา มหาเสฏฺฐิ อิม เม
อฺปฺปติตฺตํ น เทนฺติ เทหิ เม ปตฺตณฺติ ฯ อฺปฺปติตฺตวาว คณฺหาถ
ฆนฺเตติ ฯ เอวํ ติตฺถียา จ ทิวสานิ วายมิตฺวาปิ ตํ ปตฺตํ
น ลภิสฺสเยว ฯ

สตฺตเม ทิวเส อายสฺมโต จ มหาโมคฺคัลลนสฺส อายสฺมโต
จ ปิณฺโฑลภาทวาชสฺส ราชคฺเห ปิณฺฑาย จริสฺสามาติ
คนฺตฺวา เอกสฺมี ปิฏฺฐิปาสาณ จตฺวา จิวริ ปารุปนกาถ

ฐตฺตกา กถิ สมนฺุชาเปสฺสุ อมฺโถ ปุพฺเพ ฉ สตฺถาโร โลก
มยฺ อรหนตฺมฺหาติ วทีสุ ฯ ราชคหเสฏฺฐิโน ปน ปตฺตํ
อุสฺสาเปตฺวา สเจ อรหา อตฺถิ อากาเสนาคนฺุตฺวา คณฺหาตฺติ
วทฺนตฺสฺส อชฺช สตฺตโม ทิวโส เอโกปี อหิ อรหาติ อากาเส
อุปฺตฺนุโต นาม นตฺถิ อชฺช โน โลก อรหนตฺานํ
นตฺถิภาโว ณาโตติ ฯ ตํ กถิ สุตฺวา อายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺลาโน
อายสฺมนตํ ปิณฺโฑลการทฺวาชฺ อหา สฺตนฺเต อวฺโส
การทฺวาช อิมสฺส วจัน อิม พุทฺธสาสนํ ปรีคฺคณฺหนตฺา
วีย วทฺนติ ตฺวณฺจ มหิทฺธิโก มหานุภาโว กจฺเจตํ ปตฺตํ
อากาเสนาคนฺุตฺวา คณฺหาหิตี ฯ อวฺโส โมคฺคฺคฺลาน ตฺว
อิทฺธิมนฺุตานํ อกฺโข ตฺว เอตํ คณฺหาหิ ตยิ ปน อคฺคณฺหนตฺ
อหิ คณฺหิสฺสามิตี ฯ คณฺหาวฺโสติ เอวํ วุตฺเต อายสฺมา
ปิณฺโฑลการทฺวาช อภินฺุญาปาทกํ จตฺตฺถชฺฌานํ สฺมาปชฺชิตฺวา
วฺุญฺชาย ตีการุตํ ปิฏฺฐิปาสาณํ ปาทนฺเตน ปรีจฺฉินฺุทฺนุโต
ตฺลปิจฺ วีย อากาเส อุญฺฺชาเปตฺวา ราชคหนครสฺส อุปฺริ
สตฺตกฺขตฺตํ อนุปรียายิ ฯ โส ตีการุตฺปฺปมาณสฺส นครสฺส
ปีชานํ วีย ปญฺญายิ ฯ นครวาสีโน ปาสาโณ โน
อวตฺถริตฺวา คณฺหาตีติ ภีตา สฺปฺปาทีนึ มตฺถเก กตฺวา ตตฺถ
ตตฺถ นิสฺยีสฺสุ ฯ สตฺตเม วาเร เถโร ปิฏฺฐิปาสาณํ ภินฺุทฺวา
อตฺตานํ ทสฺเสสิ ฯ มหาชนฺ โเถริ ทิสฺวา ภนฺเต ปิณฺโฑล-

เล่มที่ 18 ยมกปาฎิหาริยวตฺถุ หน้า 213

ภารทฺวาช ตว ปาสาณํ ทพฺหิ กตฺวา คณฺห มา โน
สพฺเพ นาสยิตีฯ เถโร ปาสาณํ ปาทนฺเตน จิปีตฺวา
วิสฺซชฺเชตีฯ โส คนฺตฺวา ยถาจาเนยฺเว ปตฺธิจฺจาสีฯ เถโร
เสฏฺฐิยฺสฺส เภมตฺถเก อฏฺฐาสีฯ ตํ ทิสฺวา เสฏฺฐิ อูเรน
นิปฺปชฺชิตฺวา โอตฺถ สามิตี วตฺวา อากาสโต โอตฺถณฺ
เถริ นิสิตฺทาเปตฺวาฯ ปตฺตํ โอตฺถาราเปตฺวา จตฺตมฺมชฺรปฺถณฺ
กตฺวา เณรฺสฺส อทาสีฯ เถโร ปตฺตํ คเหตุวา วิหาราภิมฺโข
ปายาสีฯ อถสฺส ย อรณฺญเ คตา วา กามคตา วา
ปาฎิหาริยํ น ปสฺสึสฺส เต สนนฺิปตฺตฺวา ฆนฺเต อมฺหากํปี
ปาฎิหาริยํ ทสฺเสหิตี เถริ อนุพนฺธิสฺสฯ โส เตสํ เตสํ ปาฎิหาริยํ
ทสฺเสนฺโต วิหาริ อคมาตีฯ

สตฺถา ตํ อนุพนฺธิตฺวา อุนฺนทนฺตสฺส มหาชนสฺส สทฺทํ
สฺตฺวา อานนฺท กสฺเสโส สทฺโทติ ปุจฺฉิตฺวา ฆนฺเต
ปิณฺโฑลภารทฺวาเชน อากาเส อฺปฺปตฺตฺวา จนฺทนฺปตฺโต คหิโต
ตสฺส สนฺติเก เอโส สทฺโทติ สฺตฺวา ปิณฺโฑลภารทฺวาชํ
ปกฺโกสาเปตฺวา สจฺฉิ กิร ตยา เอวํ กตฺนฺติ ปุจฺฉิตฺวา
สจฺฉิ ฆนฺเตติ วุตฺเต กสฺมา เต ภารทฺวาช เอวํ กตฺนฺติ
เถริ วิครหิตฺวา ตํ ปตฺตํ ขณฺทาขณฺทํ เกทาเปตฺวา ภิกฺขุณฺ
อณฺชนปิสฺนตฺถาย ทาเปตฺวา ปาฎิหาริยสฺส อกรณฺตฺถาย
สาวกานํ สิกฺขาปทํ ปญฺญเปสิฯ ติตฺถิยาปี สมโณ กิร

โคตโม ตํ ปตฺตํ เกทาเปตฺวา ปาฎิหาริยสฺส อกรรมตฺถาย
สาวกานํ สิกฺขาปทํ ปญฺญเปสฺสิติ สุตฺวา สมณสฺส โคตมสฺส
สาวกา ปญฺญตฺตํ สิกฺขาปทํ ชีวิทเหตุปี นาทิกฺกมนฺติ สมโณปี
โคตโม ตํ รกฺขิสฺสเดว อิทานิ อมฺเหหิ โอกาโส ลทฺโธติ
นกรวีถิสฺส อารโจะนฺตา วิจริสฺส มยํ อตฺตโน คฺคณิ รกฺขนฺตา
ปฺพุเพ ทารุณยปตฺตสฺส การณา อตฺตโน คฺคณิ มหาชนสฺส น
ทสฺสยิมฺหา สมณสฺส โคตมสฺส สาวกา ปตฺตสฺส การณา
อตฺตโน คฺคณิ มหาชนสฺส ทสฺเสตฺถํ สมโณ โคตโม อตฺตโน
ปญฺจทิตฺถาย ตํ ปตฺตํ เกทาเปตฺวา สาวกานํ สิกฺขาปทํ
ปญฺญเปสฺสิ อิทานิ มยํ เตเนว สทฺธี ปาฎิหาริยํ กริสฺสสามาติ
วทิสฺส ฯ ราชา พิมฺพิสาโร ตํ กถิ สุตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ
กนฺตฺวา ตุมฺเหหิ กิร ฆนฺเต ปาฎิหาริยสฺส อกรรมตฺถาย
สาวกานํ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตนฺติ ฯ อาม มหาราชาติ ฯ
อิทานิ ติตฺถิยา ตุมฺเหหิ สทฺธี ปาฎิหาริยํ กริสฺสสามาติ
วทนฺติ กิณฺทานิ กริสฺสธาติ ฯ เตสฺส กโรนฺเตสฺส กริสฺสามิ
หารราชาติ ฯ นนฺ ตุมฺเหหิ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตนฺติ ฯ นานํ
มหาราช อตฺตโน สิกฺขาปทํ ปญฺญเปสฺสิ ตเมว สาวกานํ
ปญฺญตฺตนฺติ ฯ ตุมฺเห จเปตฺวา อญฺญตฺถ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ
นาม โหติ ฆนฺเตติ ฯ เตเนหิ มหาราช ตเมเวตฺถ
ปฏฺธิปฺจฺฉิสฺสามิ อตฺถิ ปน เต มหาราช วิชิตฺเต อุตฺถยานนฺติ ฯ

เล่มที่ 18 ยมกปฺปาฎิหาริยวตฺถุ หน้า 215

อตุถิ ฆนฺเตติ ฯ สเจ เต มหาราช อุยฺยานเน มหาชโน
อมุพาทีนึ ขาทุยฺย กิมสฺส กตฺตพฺพนฺติ ฯ ทณฺโฑ ฆนฺเตติ ฯ
คฺวํ ปน ขาทิตฺถุ ลภสึตฺติ ฯ อาม ฆนฺเต มยฺหํ ทณฺโฑ นตฺถิ
อหํ อตฺตโน สนฺตํ ขาทิตฺถุ ลภามึตฺติ ฯ มหาราช ยถา ตว
ติโยชนสฺติเก รชเช อาณา ปวตฺตติ อตฺตโน อุยฺยานเน
อมุพาทีนึ ขาทนฺตสฺส ทณฺโฑ นตฺถิ อณฺเณสํ ปน อตุถิ
เอวํ มมปี จกฺกวาพโกฏิสฺตสฺสเส อาณา ปวตฺตติ อตฺตโน
สิกฺขาปทปฺปญฺจตฺติยา อติกฺกโม นาม นตฺถิ อณฺเณสํ ปน
อตุถิ กริสฺสามหํ ปาฎิหาริยนฺติ ฯ ติตฺถิยา ตํ กถํ สุตฺวา
อิทานิมฺห นฏฺฐา สมณฺเน กิร โคตเมน สาวกานณฺเณว
สิกฺขาปทํ ปญฺจตฺตํ น อตฺตโน สยเมว กิร ปาฎิหาริยํ
กตฺตกาโม กิณฺนุ โข กโรมาติ มนฺตยึสฺสุ ฯ ราชา สตฺถารํ
ปฺจุจฺฉิ ฆนฺเต กทา ปาฎิหาริยํ กริสฺสเถติ ฯ อิโต
จาตุมฺมาสจฺเจน อาสาพฺหปฺญฺณมายํ มหาราชาทิ ฯ กตฺถ
กริสฺสเถ ฆนฺเตติ ฯ สาวตฺถึ นิสฺสาย มหาราชาทิ ฯ กสมฺมา
ปน สตฺถา เอวํ ทูรฺภูจฺฉานํ อปฺทิสฺตึตฺติ ฯ ยสมฺมา ตํ สพฺพพฺพุทฺธานํ
มหาปาฎิหาริยกรณฺภูจฺฉานํ อปฺจ มหาชนสฺส สนฺนิปาตตฺถายปี
ทูรฺภูจฺฉานเมว อปฺทิสฺตึตฺติ ฯ ติตฺถิยา ตํ กถํ สุตฺวา อิโต
กิร จตฺนุณํ มาसानํ อจฺเจน สมโณ โคตโม สาวตฺถิยํ
ปาฎิหาริยํ กริสฺสเถ อิทานิ ตํ อมฺฤจฺจิตฺตวาว อนฺุพฺนฺธิสฺสาม

มหาชน โอมฺเห ทิสฺวา กิมิทฺติ ปุจฺฉิสฺสตี อถสฺส วกฺขาม
มยฺ สมณฺน โคตมฺน สทฺธิ ปาฎิหาริยฺ กริสฺสามาตี วทิมฺหา
โส ปลายตี มยฺมสฺส ปลายิตฺตุ อทตฺวา อนฺุพฺนฺฐามาตี ฯ
สตุถา ราชคเห ปิณฺฑทาย จริตฺวา นิกฺขมิ ฯ ติตฺถิยาปีสฺส
ปจฺจโตว นิกฺขมิตฺวา ฆตฺตกิจฺจฎฺฐาเน วสนฺตี ฯ วสตีฎฺฐาเน
ปฺนทิวเส ปาตฺราสฺส กโรนฺตี ฯ เต มนฺุสฺเสหิ กิมิทฺติ
ปุจฺฉิตา เหมฎฺฐา วุตฺตณฺเยเนว อาโรเจนฺตี ฯ มหาชนปี
ปาฎิหาริยฺ ปสฺสิสฺสามาตี อนฺุพฺนฺธิ ฯ สตุถา อนฺุพฺพเพน
สาวตฺถิ ปาปฺฉิ ฯ ติตฺถิยาปี เตน สทฺธิเยว กนฺตฺวา อุปฺฎฺฐาเก
สมาทเปตฺวา สตสฺสสฺสํ ลภิตฺวา ขทิสฺสอภฺยเกหิ มณฺุชฺชปี
การตฺวา นิลุปฺเปลหิ ฉาทาเปตฺวา อิธ ปาฎิหาริยฺ กริสฺสามาตี
นีสิตฺสู ฯ อถ ราชา ปเสนฺทิโกสโล สตุถาริ อุปฺสงฺกมิตฺวา
ภนฺเต ติตฺถิเยหิ มณฺุชฺชโป การิโต อหฺปี ตุมฺหากํ มณฺุชฺชปี
การเมตี ฯ อลํ มหาราช อตฺถิ มยฺหํ มณฺุชฺชปการโกตี ฯ
ภนฺเต มํ จเปตฺวา โก อญฺโฆ กาคฺตุ สกฺขิสฺสตีตี ฯ สกฺโก
เทวราชาตี ฯ กหํ ปน ภนฺเต ปาฎิหาริยฺ กริสฺสกาตี ฯ
คณฺุชฺชามฺพฺรฺกฺขมฺมุเต มหาราชาตี ฯ ติตฺถิยา อมฺพฺรฺกฺขมฺมุเต กิร ปาฎิหาริยฺ กริสฺสตีตี สุตฺวา
อตุตฺตโน อุปฺฎฺฐากานํ อาโรเจตฺวา
โยชนพฺุภนฺตเร จาเน อนฺุตมโส ตทฺทฺฐาตฺปี อมฺพโปตฺกํ
อุปฺปาฎฺฐาเปตฺวา อรณฺเณ จิปาเปสฺสุ ฯ

เล่มที 18 ยมกปฺปาฎิหาริยวตฺถุ หน้า 217

สตฺถา อาสาฬหปุณฺณมีทิวเส อนฺโตนครี ปาวีสี ฯ รัญโธ
อุยฺยานปาโล คณฺโฑ นาม เอกํ ปิงฺกลกิปฺลิตฺเทหิ กตปตฺตปฺปฏฺสส
อนฺตเร มหนฺตํ อมฺพปุกฺกํ ทิสฺวา ตสฺส คนฺธรสฺสโลเกน
สมฺปตฺนฺเต วายเส ปฺลาเปตฺวา รัญโธ อตฺถาย อาทาย
คจฺจนฺโต อนฺตรามคฺเค สตฺถาริ ทิสฺวา จินฺตฺเตสิ ราชา
อิมิ อมฺพํ ขาทิตฺวา มยฺหิ อญฺจ วา โสฬส วา กหาปฺณ
ทเทยฺย ตํ เม เอกสฺมี อตฺตภาเว ชีวิทฺตฺติยา นาลิ สเจ
ปนาหิ สตฺถุ อิมิ ทสฺสามิ อปรियนฺตํ เม กาลิ หิตาวหิ
ภวิสฺสตีติ ฯ โส ตํ อมฺพํ สตฺถุ อุปฺนามฺเตสิ ฯ

สตฺถา อานนฺตฺถเรริ โอลฺเกสิ ฯ อถสฺส เถโร
จาทุมฺมหาราชทตฺติยิ ปตฺตํ นีหริตฺวา หตฺถे จเปสิ ฯ สตฺถา
ปตฺตํ อุปฺนามฺเตวา อมฺพํ ปฏฺิกคฺเคตฺวา ตตฺถเว นิสิตฺนาการิ
ทสฺเสสิ ฯ เถโร จีวรํ ปญฺญเปตฺวา อทาสิ ฯ อถสฺส ตสฺมี
นินฺนฺนฺสส เถโร ปานียิ ปริสฺสาเวตฺวา ตํ อมฺพปุกฺกํ มทฺทิตฺวา
ปานกํ กตฺวา อทาสิ ฯ สตฺถา อมฺพปานกํ ปีวิทฺวา คณฺจํ
อาห อิมิ อมฺพญฺจึ อีเชว ปัสฺสุ วิยฺยหิตฺวา โรเปหิติ ฯ โส ตถา
อกาสิ ฯ สตฺถา ตสฺส อุปฺริ หตฺถิ โหวิ ฯ หตฺถे โหตฺมตฺเตยเว
นงฺกลสีสมตฺตกฺขนฺโห หุตฺวา อนฺุพฺพเพน ปณฺณาสหตฺโถ
อมฺพรุกฺโข อญฺจหิ ฯ จตฺตฺส ทิสฺสาสุ เอกกา อุทฺธิ เอกาติ ปญฺจ
มหาสาขา ปณฺณาสปณฺณาสหตฺถาว อหฺลฺสิ ฯ โส ดาวเทว

ปฺปผลสมฺปนฺโน หุตฺวา เอกสฺมี จาเน ปรีปกุกอมฺพปีณฺฑิโธโร
อโหสิ ฯ ปจฺจนฺโต อาคจฺจนฺตา ภิกฺขุ อมฺพปุกกาณี ขาทนฺตาเยว
อาคมีสุ ฯ ราชา เอวรูปฺ กิร อมฺพรุกฺโข อฏฺฐจิตฺติ สุตฺวา
มา นํ โภจิ ฉินฺทิตฺติ อารกฺขํ จเปสิ ฯ โส ปน คณฺเฑน
โรปีตตฺตา คณฺฑามฺพรุกฺโขเตวว ปณฺณายิ ฯ ชุตฺตกาปี
อมฺพปุกกาณี ขาทิตฺวา อเร ทฺวฺจตฺติตฺติยา สมฺโณ โคตโม
คณฺฑามฺพรุกฺขมฺมูเล ปาฎิหาริย์ กริสฺสตีติ ตุมฺเหติ โยชนพฺภนฺตเร
ตทหฺซาตาปี อมฺพโปตกา อฺปฺปาฎาปีตา คณฺฑามฺโพ นาม
อยนฺติ วตฺวา เต อฺจฺฉิฏฺฐอมฺพฏฺฐิหิ ปหรีสุ ฯ สกฺโก
วาทฺวลาหกเทวปฺตฺตํ อาณาเปสิ ติตฺติยานํ มณฺฑาปี วาเตหิ
อฺปฺปาฎฺเตววา อฺกการภฺมมฺมึ ขิปาเปหิติ ฯ โส ตถา อกาสิ ฯ
สุริยเทวปฺตฺตํ อาณาเปสิ สุริยมณฺฑลํ นิคฺคณฺหนฺโต ตาเปหิติ ฯ
โสปี ตถา อกาสิ ฯ ปฺน วาทฺวลาหกํ อาณาเปสิ วาตมณฺฑลํ
อฺจฺฉาเปนฺโต ยาหิติ ฯ โส ตถา กโรนฺโต ติตฺติยานํ
ปคฺฉริตเสทสรีเร รชวฏฺฐิโย โอิทริ ฯ เต ตามฺพววมฺมิกสทิสฺสา
อเหตุํ ฯ วสุสฺวลาหกํปี อาณาเปสิ มหนฺตานิ มหนฺตานิ
พินฺทุนิ ปาเตหิติ ฯ โส ตถา อกาสิ ฯ อถ เนสํ กาโย
กพรคาวิสทิสฺโส อโหสิ ฯ เต นิคฺคณา หุตฺวา สมฺมุขสมฺมุขญฺ-
จาเนเยว ปลาयीสุ ฯ เอวํ ปลายนฺเตสุ ปฺรูณกสฺสปสฺส
อฺปฺปฏฺฐาโก เอโก กสฺสโก อิทานิ เม อญฺยานํ ปาฎิหาริย-

เล่มที 18 ยมกปฺปาฎิหาริยวตฺถุ หน้า 219

กรรมเวลา ตํ ปาฎิหาริยํ ปสฺสิสฺสสามิตี โคณฺเ วิสฺสชฺเชตฺวา
ปาโตว อากตํ ยาคุกฺกุณฺณเจว โยตฺตณฺจ กเหตุวา อากจฺจนฺโต
ปฺรูณํ ตถา ปลาณนฺตํ ทิสฺวา ฆนฺเต อหํ อຍ္ယານံ
ปาฎิหาริยํ ปสฺสิสฺสสามิตี อากจฺจามิ ตฺมฺเห กหํ กจฺจถาติ
กิณฺเต ปาฎิหาริเยน อิมํ เม กฺกุณฺณจ โยตฺตณฺจ เทหิตี ฯ
โส เตน ทินฺนํ กฺกุณฺณจ โยตฺตณฺจ อาทาย นทีตีริ กนฺตฺวา
กฺกุณฺโ โยตฺเตน อตฺตโน กิ்வายํ พนฺชิตฺวา รหเท ปตฺติตฺวา
อุทกพฺพพฺพเก อุกฺกาเปนฺโต กาลํ กตฺวา อวิจิมฺหิ นิพฺพตฺติ ฯ
สตฺถา (๑) อากาเส รตนจฺงกมํ มาเปสิ ฯ ตสฺส เอกา โกฎิ
ปาจिनจกฺกวาพฺมุขวฏฺฏิยํ อโหสิ เอกา ปจฺจิมจกฺกวาพฺมุขวฏฺฏิยํ ฯ
สตฺถา สนนฺปิตฺติตฺย ฉตฺตีสโยชนาย ปริสาย วฑฺฒมาน-
กจฺจนาย อิทานิ ปาฎิหาริยกรรมเวลาติ กนฺชกฺกุณฺโโต นิกฺขมิตฺวา
ปฺมุখে อุกฺกาสิ ฯ

อถ นํ ฆรณิ นาม นนฺทมาตา เอกา อนาคามีอุปาสิกา
อุปสงฺกมิตฺวา ฆนฺเต มาทิสาย ชีตริ วิชฺชมานาย ตฺมฺหากํ
กิลมนฺกิจฺจ นตฺถิ อหํ ปาฎิหาริยํ กริสฺสสามิตี อาห ฯ กถํ
กริสฺสสฺส ฆรณิตี ฯ ฆนฺเต เอกสฺมี จกฺกวาพคฺคพฺพเก มหาปจฺวี
อุทกํ กตฺวา อุทกสฺกณฺณิกา วิย นิมุชฺชิตฺวา ปาจिनจกฺกวาพ-
มุขวฏฺฏิยํ อตฺตानํ ทสฺเสสฺสสามิ ตถา ปจฺจิมอุตฺตรทกฺขิณจกฺกวาพ-
#๑. สී. สกฺโก ฯ

มุขวณฺฺญิยํ ตถา มชฺเฌ อถ มหาชนา มํ ทิสฺวา กา เอสาติ
วุตฺเต วกฺขณฺติ ฃรณํ นามเสา อัยฺ ตาว เอกิสฺสา อิตฺถิยา
อานุกาโว พุทฺธานํ อานุกาโว ปน กิทิสฺโส ภวิสฺสตีติ เอวํ
ติตฺถิยา ตุมฺเห อทิสฺวาว ปลายิสฺสนตีติฯ อถ นํ สตถา
ชานามิ เต ฃรณํ เอวรूपํ ปาฎิหาริยํ กาคู สมตฺถภาวํ
น ปนายํ ตวตฺถาย พทฺโธ มาลาปฺโปฏฺติ วตฺวา ปฎิกฺขิปีฯ สา
น เม สตถา อนฺุชานาติ อทฺธา มยา อุตฺตริตฺถิ ปาฎิหาริยํ
กาคู สมตฺโถ อลฺโฆ อตฺถิติ เอกมฺนตํ อฏฺฐาสีฯ สตถาปี
เอวเมว เตสํ กุโณ ปากโฏ ภวิสฺสตีติ เอวํ ฉตฺตีสโยชนาย
ปริสาย มชฺเฌ สีหนาทํ นทิสฺสนตีติ มลฺลมาโน อปรเปปี
ปฺจุจฺฉิ ตุมฺเห กถํ ปาฎิหาริยํ กริสฺสเถติฯ เต เอวญจ
เอวญจ กริสฺสาม ฆนฺเตติ สตฺถุ ปฺรโต จิตฺตว สีหนาทํ
นทิสฺสุฯ เตสฺส กิร จุลลอนาถปิตฺตจฺจโก มาทิสฺเส อนาคามิอุปาสเก
ปฺจุตฺเต วิชฺชมาเน สตฺถุ กิลมฺนกิจฺจํ นตฺถิติ จินฺเตตฺตวา อหํ
ฆนฺเต ปาฎิหาริยํ กริสฺสามีติ วตฺวา กถํ กริสฺสตีติ ปฺจุจฺโจ
อาห อหํ ฆนฺเต ทฺวาทสโยชนิกํ พุรหฺมตฺตภาวํ นิมนฺนิตฺวา
อิมิสฺสา ปริสาย มชฺเฌ มหาเมฆคชฺชิตฺตสทิสฺเสน สทฺเทน
พุรหฺมอปปฺปนํ นาม อปปฺปเรสฺสามิ มหาชนา กีสทฺโท นามโสติ ปฺจุจฺฉิตฺวา จุลล
อนาถปิตฺตจฺจส กิร พุรหฺมอปปฺปนสทฺโท นามาติ
วกฺขณฺติ
ติตฺถิยา คหปตฺติกสฺส ตาว เอโส อานุกาโว พุทฺธานุกาโว

เล่มที่ 18 ยมกปฺปาฎิหาริยวตฺถุ หน้า 221

กัทิสฺส ภวิสฺสตีติ ตุมฺเห อทิสฺวา ว ปลายิสฺสนตีติ ฯ สตถา
ชานามิ เต อานุกาวันฺติ ตสฺสาปี ตเถว วตฺวา ปาฎิหาริยกรณั
นानุชานิ ฯ อเถกา ปฏิสมฺภิตฺตปฺปตฺตา สตฺตวสฺสิกา วีรสามเณรี(๑)
นาม สตฺถารั วนฺทิตฺวา อหิ ฆนฺเต ปาฎิหาริยั กริสฺสามิตี
อาห ฯ กถิ กริสฺสตี วีเรตี ฯ ฆนฺเต สินฺรณฺจ จกฺกวาพ-
ปพฺพตฺตจ หิมวณฺตจ อหริตฺวา อิมสฺมี จานเ ปฏิปาฎิยา
จเปตฺวา อหิ หัสสฺกณฺณี วิย ตโต ตโต นิกฺขมิตฺวา อสชฺชมานา
คมิสฺสามิ มหาชโน มํ ทิสฺวา กา เอสาติ ปุจฺฉิตฺวา
วีรสามเณรีตี วกฺขตี ติตฺถิยา สตฺตวสฺสิกาย ตาย สามเณริยา
อยมานุภาโว พุทฺธานุภาโว กัทิสฺส ภวิสฺสตีติ ตุมฺเห
อทิสฺวา ว ปลายิสฺสนตีติ ฯ อิตฺโต ปรี เอวรูปานิ วจนานิ
วตฺตทานุสาเรเนว เวทิตฺตพฺพานิ ฯ ตสฺสาปี ภควา ชานามิ
เต อานุกาวันฺติ วตฺวา ปาฎิหาริยกรณั นานุชานิ ฯ อเถโก
ปฏิสมฺภิตฺตปฺปตฺโต ชินฺนสโว จุนฺทสามเณโร นาม ชาติยา
สตฺตวสฺสโส สตฺถารั อฺปฺสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา อหิ ฆนฺเต
ปาฎิหาริยั กริสฺสามิตี วตฺวา กถิ กริสฺสตีตี ปุญฺโง อาห
อหิ ฆนฺเต ชมฺพุทฺธิปฺสส ชชฺชุตฺตํ มหาชมฺพุทฺทกฺขิ ขนฺธเ คเหตุวา
จาเลตฺวา มหาชมฺพุทฺถลานิ อหริตฺวา อิมํ ปรีสํ ขาทาเปสฺสามิ
ปารีจฺจตฺตกฺกุสฺमानิ จ อหริตฺวา ตุมฺเห วนฺทิสฺสามิตี ฯ สตถา
#๑.ม. ย. จีรสามเณรี ฯ

ชานามิ เต อานุกาวันฺติ วตฺวา ตสฺสาปี ปาฎิหาริยกรณํ
ปฏิกฺขิปี ฯ อถ อฺปฺปลวณฺณา เถรี สตุถาริ วฺนฺทิตฺวา อหิ
ภนฺเต ปาฎิหาริยํ กริสฺสามิตี วตฺวา ถถิ กริสฺสสีตี ปุญฺจา
อาห อหิ ภนฺเต สมฺนตา ทฺวาทสโยชนํ ปริสํ ทสฺเสตฺวา
อาวภูโต ฉตฺตีสโยชนาย ปริสาย ปริวฺโต จกฺกวตฺติราชา
หุตฺวา อาคนตฺวา ตุมฺเห วฺนฺทิสฺสามิตี ฯ สตุถา ชานามิ
เต อานุกาวันฺติ วตฺวา ตสฺสาปี ปาฎิหาริยกรณํ ปฏิกฺขิปี ฯ
อถ มหาโมคฺคัลลานตฺเถโร ภกฺวณฺติ วฺนฺทิตฺวา อหิ ภนฺเต
ปาฎิหาริยํ กริสฺสามิตี วตฺวา ถถิ กริสฺสสีตี ปุญฺโโจ
อาห อหิ ภนฺเต สิเนรุปฺพุตฺตราจํ ทนฺตฺนฺตเร จเปตฺวา
สาสฺปวิจํ วิย นํ ขาทิสฺสามิตี ฯ อญฺฉํ ก็ กริสฺสสีตี ฯ
อิมิ มหาปจฺวี กฺกุสฺสารกํ วิย สํเวลฺลิตฺวา องฺกุลนฺตเร
นิกฺขิปีสฺสามิตี ฯ อญฺฉํ ก็ กริสฺสสีตี ฯ มหาปจฺวี กฺุลาจกํ
วิย ปริวคฺเตตฺวา มหาชนํ ปจฺโวจํ ขาทาเปสฺสามิตี ฯ อญฺฉํ
ก็ กริสฺสสีตี ฯ วามหฺตฺเถ ปจฺวี กตฺวา อิมเ สตุเต
ทกฺขินฺนหฺตฺเถน อญฺฉสมิํ ทิเป จเปสฺสามิตี ฯ อญฺฉํ ก็
กริสฺสสีตี ฯ สิเนรุํ ฉตฺตฺทณฺจํ กตฺวา มหาปจฺวี อุกฺขิปีตฺวา
ตสฺสุปริ จเปตฺวา ฉตฺตฺทตฺโถ ภิกฺขุ วิย เอกหฺตฺเถนาทาย
อากาเส จงฺกมิสฺสามิตี ฯ สตุถา ชานามิ เต อานุกาวันฺติ
ตสฺสาปี ปาฎิหาริยกรณํ นานฺชานิ ฯ โส ชานาติ มญฺเญ

เล่มที่ 18 ยมกปฺปาฎิหาริยวตฺถุ หน้า 223

สตฺถา มยา อุตฺตริตฺติ ปาฎิหาริยิ กาคฺ์ สมตฺถนฺติ เอกมฺนฺตํ
อญฺจาสิ ฯ

อถ นํ สตฺถา นายิ โมคฺคคฺคฺลฺลาน ตวตฺถาย พทฺโธ
มาลาปฺโป อหิ หิ อสมชฺฐโร มม ชฺฐริ อลฺโย วหิตฺถุ สมตฺถโธ
นาม นตฺถิ อนจฺฉริยญฺเจตฺติ ยํ อิทานิ มม ชฺฐริ วหิตฺถุ สมตฺถโธ
น ภเวยฺย อเหตุกตฺติจฺฉานโยนิยํ นิพฺพตฺตกาเลปิ มม ชฺฐริ
อลฺโย วหิตฺถุ สมตฺถโธ นาโหสิเยวติ วตฺถวา กทา ปน
ภนฺเตติ เถเรน ปุญฺโจ อตฺติ อหริตฺถวา

ยโต ยโต กรุ ชฺฐริ ยโต กมฺภีรวตฺตนิ
ตทาสุสฺส กณฺหิ ยฺยชฺชนฺติ สวาสุสฺส ตํ วหเต ชฺฐรฺนฺติ
อิทํ กณฺหุสฺสภชาตกํ (๑) วิตฺถาเรตฺถวา ปฺน ตเทว วตฺถุ วิเสเสตฺถวา
ทสฺเสนโต

มฺนาปเมว ภาเสยฺย นามนาปี (๒) กุทาจนํ
มฺนาปี ภาสฺมานสุสฺส กรุภาริ อุตฺตพฺพหิ (๓)
ชนฺนจ นํ อลาภสิ เตน จตฺตมโน อหฺวติ
อิทํ นนฺทวิสาธชาตกํ (๔) วิตฺถาเรตฺถวา กเถสิ ฯ กเถตฺถวา จ ปน
สตฺถา ตํ รตฺนจฺจกมฺ อภิริหิ ฯ ปุโรโต ทฺวาทสโยชนิกา ปริสา
อโหสิ ตถา ปจฺฉโต จ อุตฺตรโต จ ทกฺขิณโต จ อชฺฐกํ

#๑. พุ. ชา. เอก. ๒๗/๑๐ ฯ ตทญฺจกถา ๑/๓๔๑ ฯ
#๒. ส. มนฺดฺย ๑ ๓. ส. อุตฺตทฺธิ ฯ
#๔. ส.ม. นนฺทวิสาธชาตกํ ฯ พุ. ชา. เอก. ๒๗/๑๐ ฯ
ตทญฺจกถา ๑/๓๓๗ ฯ

ปน จตุพฺพิสฺสติโยชนิกา ฯ (๑) ปริสาย มชฺเฌ ภควา ยมก-
ปฺปาฎิหาริยํ อกาสิ ฯ ตํ ปาลีโต ตาว เอวํ เวทิตพฺพิ ฯ

กตมํ ตถาคตสฺส ยมกปฺปาฎิหาริเย ฌาณํ อิธ
ตถาคโต ยมกปฺปาฎิหาริยํ กโรติ อสาธารณํ สาวเกหิ
อุปริมกายโต อคฺคิกฺขนุโธ ปวตฺตติ เหฎฺฐิมกายโต อุททธารา
ปวตฺตติ เหฎฺฐิมกายโต อคฺคิกฺขนุโธ ปวตฺตติ อุปริมกายโต
อุททธารา ปวตฺตติ ปุรตฺถิมกายโต ปจฺฉิมกายโต ปจฺฉิมกายโต
ปุรตฺถิมกายโต ทกฺขินกฺขิโต วามกฺขิโต วามกฺขิโต ทกฺขินกฺขิโต
ทกฺขินกณฺณโสตโต วามกณฺณโสตโต วามกณฺณโสตโต
ทกฺขินกณฺณโสตโต ทกฺขินนาสิกโสตโต วามนาสิกโสตโต
วามนาสิกโสตโต ทกฺขินนาสิกโสตโต ทกฺขินองฺสกุญฺโถ
วามองฺสกุญฺโถ วามองฺสกุญฺโถ ทกฺขินองฺสกุญฺโถ ทกฺขินหตฺถโต วามหตฺถโต
ทกฺขินหตฺถโต ทกฺขินปสฺสโต
วามปสฺสโต วามปสฺสโต ทกฺขินปสฺสโต ทกฺขินปาทโต
วามปาทโต วามปาทโต ทกฺขินปาทโต องฺคุลีหิ องฺคุลนฺตริกาทิ
องฺคุลนฺตริกาทิ องฺคุลีหิ เอเกกโลมกฺวโปโต อคฺคิกฺขนุโธ ปวตฺตติ
เอเกกโลมโต อุททธารา ปวตฺตติ เอเกกโลมโต อคฺคิกฺขนุโธ
ปวตฺตติ เอเกกโลมกฺวโปโต อุททธารา ปวตฺตติ ฉนฺนํ วนฺณานํ
นีนานํ ปิตกานํ โลหิตกานํ โอทาทานํ มณฺเฑญฺจกานํ ปกฺสฺสรานํ
#๑. โปราณ. จตุวิสฺสติโยชนิกา ฯ

เล่มที 18 ยมกปฺปาฎิหาริยวตฺถุ หน้า 225

ภคฺวา จงฺกมตฺติ นิมฺมิโต ติฎฺฐตฺติ วา นิสีทตฺติ วา เสยฺย
วา กปฺเปตฺติ ฯเปฯ นิมฺมิโต เสยฺย กปฺเปตฺติ ภคฺวา จงฺกมตฺติ
วา ติฎฺฐตฺติ วา นิสีทตฺติ วา อิทํ ตถาคตฺตสฺส ยมกปฺปาฎิหาริเย
วณฺณนฺตฺติ ฯ (๑)

อิทํ ปน ปาฎิหาริยํ สตฺถา ตสฺมี จงฺกเม จงฺกมิตฺวา
อกาสิ ฯ ตสฺส เตโฆกสิณฺสมาปตฺติวเสน อุปริมกายโต
อคฺคิกฺขนฺุโห ปวตฺตตฺติ อาโปกสิณฺสมาปตฺติวเสน เหฎฺฐิมกายโต
อุทกธารา ปวตฺตตฺติ ปฺน อุทกธาราย ปวตฺตตฺถุจฺจานโต
อคฺคิกฺขนฺุโห ปวตฺตตฺติ อคฺคิกฺขนฺุชฺตสฺ จ ปวตฺตตฺถุจฺจานโต
อุทกธารา ปวตฺตตฺตฺติ ตมตฺถํ ทสฺเสตฺถุ เหฎฺฐิมกายโต อุปริมกายโตติ วุตฺตํ ฯ เอส นโย
สพฺพปเทสุ ฯ อคฺคิกฺขนฺุโห
ปเนตฺถ อุทกธาราย อสมฺมิสฺสโส อโหสิ ตถา อุทกธารา
อคฺคิกฺขนฺุเชน ฯ อุภยฺปิ กิร เจตํ ยาว พุรหฺมโลกา อุกฺคนฺุตฺวา
จกฺกฺวาพมฺขวฏฺฐิยํ ปวตฺตตฺติ ฯ ฉนฺุณํ วณฺณานนฺุติ วุตฺตตฺตฺตา
ปนสฺส ฉพฺพณฺุณฺริสฺสโย กุญฺเฬิ อาสิณฺจมานํ วิลินฺสูวณฺุณํ วิย
ยนฺุตนานาพิกโต นิกฺขนฺุตา สุวณฺุณฺรสฺสธารา วิย จ เอกจกฺกฺวาพ-
คพฺภโต อุกฺคนฺุตฺวา พุรหฺมโลกํ อาหจฺจ ปฏฺิณิวตฺติตฺตฺวา
จกฺกฺวาพมฺขวฏฺฐิเมว คณฺุหิสุ ฯ เอกํ จกฺกฺวาพคพฺภํ วงฺกโค-
ปานสิวินฺทุธิ วิย โปธิณฺุริ อโหสิ เอกาโลกํ ฯ ตํ ทิวสํ สตฺถา
#๑. พุ. ปฏฺิ. ๓๑/๑๘๓ ฯ

จกฺกมิตฺวา ปาฎิหาริยํ กโรนฺโต อนฺตรนฺตฺรา มหาชนสฺส
ธมฺมกถํ กเถสิ กเถนฺโต จ ชนํ นิสฺสสาถิํ อกฺตฺวา อสฺสาสตรํ(๑)
เทติ ฯ ตสฺมี ขณฺเ มหัชโน สารุการิํ ปวตฺเตสิ ฯ ตสฺส
สารุการปฺปวตฺตนกาเล สตฺถา ตวามหติยา ปริสาย จิตฺตํ
โอยฺโลเกนฺโต เอเกกสฺส โสฬสนฺนํ อการานํ วเสน จิตฺตวารี
อณฺณาสิ ฯ เอวํ ลหุกปฺริวตฺตํ พุทฺธานํ จิตฺตํ ฯ โย โย
ยสฺมี ธมฺเม ยสฺมิณฺจ ปาฎิหาริเย ปสนฺโน ตสฺส ตสฺส
อชฺฌาสยวเสน ธมฺมณฺจ กเถสิ ปาฎิหาริยณฺจ อกาสิ ฯ เอวํ
ธมฺเม เทลียมาเน ปาฎิหาริเย จ กริยามาเน มหาชนสฺส
ธมฺมาภิสฺมโย อโหสิ ฯ สตฺถา ปน ตสฺมี สมากเม อตฺตโน
มนํ กเหตุวา อณฺณํ ปญฺหิ ปุจฺฉิตฺตุํ สมตฺถิํ อทิสฺวา นิมนฺนิตฺตํ
มาเปสิ ฯ เตน ปุจฺฉิตฺติํ ปญฺหิ สตฺถา วิสฺสชฺเชสิ ฯ สตฺถารา
ปุจฺฉิตฺติํ โส วิสฺสชฺเชสิ ฯ ภควโต จกฺกมนกาเล นิมนฺนิตฺโต
จานาทีสุ อณฺณตฺริ กปฺเปสิ ฯ นิมนฺนิตฺตสฺส จกฺกมนกาเล ภควา
จานาทีสุ อณฺณตฺริ กปฺเปสิ ฯ ตมตฺถิํ ทสฺเสตฺตุํ นิมนฺนิตฺโต
จกฺกมตี วาตีอาทิ วุตฺตํ ฯ เอวํ กโรนฺตสฺส สตฺถุ ปาฎิหาริยํ
ทิสฺวา ธมฺมกถณฺจ สุตฺวา ตสฺมี สมากเม วิสฺติยา ปาณโกณฺฑิณํ
ธมฺมาภิสฺมโย อโหสิ ฯ

๑. ตฺรปฺปจฺจโย วิเสสนปฺเทน ยฺยชิตฺตํ อธิ ปน

#นามปฺเทน อตีว อสฺสาสนฺติ ยฺยตฺตฺริ ฯ ม. อสฺสาสวารี ฯ

เล่มที 18 ยมกปฺปาฎิหาริยวตฺถุ หน้า 227

สตฺถา ปาฎิหาริยํ กโรนฺโต ว กตฺถ นฺ โข อตีตฺพุทฺธา
อิมํ ปาฎิหาริ กตฺวา วสุตํ อุเปนฺตีติ อวชฺชิตฺวา
ตาวตีสภวเน วสุตํ อุปคณฺตฺวา มาตฺถ อภิธมฺมปญฺญํ เทเสนฺตีติ
ทิสฺวา ทกฺขิณปาทํ อุกฺขิปีตฺวา ยฺคนฺธรมตฺถเก จเปตฺวา
อิตฺริ ปาทํ อุกฺขิปีตฺวา สิเนรุมตฺถเก จเปสิ ๙ เหว
อญฺจสญฺญิจโยชนสตฺสทสฺสญฺจานเน ตโย ปทวารา อเหตุํ ๙ เทว
ปาทจฺฉิทฺทานิ ปกฺติปาทวิทฺติหรรณฺสทิสฺนิกฺเขปานิ อเหตุํ ๙ สตฺถา
ปาทํ ปสಾರೆตฺวา อกฺกมิตฺติ น สลฺลทฺกฺเขตฺตพฺพิ ๙ ตสฺส ทิ
ปาทํ อุกฺขิปนกาเลเขว เต ปพฺพตา ปาทมฺมํ อากณฺตฺวา
สมปฺปญฺจิจฺฉิสฺส สตฺถารา อกฺกนฺตกาเล อญฺจาย ยถาจาเน
อญฺจิสฺส ๙ สกโก สตฺถาริ ทิสฺวา จินฺเตสิ ปณฺฑิตฺตมฺพลสิลา
ยมฺชฺเช สตฺถา อิมํ วสุตาวาสํ อุเปสฺสตี พหฺนํ วัต เทวตานิ
อุปการิ ภาวิสฺสตี สตฺถริ ปเนตฺถ วสุตํ อุปคเต อญฺญา
เทวตา หตฺถํปี จเปตฺถ น สกฺขิสฺสสนฺตี อัย โข ปน
ปณฺฑิตฺตมฺพลสิลา ทิมฺโต สญฺญิจโยชนา ติริยโต ปญฺญาสโยชนา
ปฺนุตฺโต ปณฺณรสโยชนา สตฺถริ นิสินฺเนปี ตฺจจฺฉา วิย
ภาวิสฺสตีติ ๙ สตฺถา ตสฺส อชฺชมาสยํ วิทิตฺวา อตฺตโน สจฺจมาฎิ
สิลาตลํ ปญฺจิจฺฉาทยมานํ จิปี ๙ สกโก จินฺเตสิ จิวริ ตาว
ปญฺจิจฺฉาทยมานํ จิปี สยํ ปน ปรีตฺตเก จานเน นิสิตฺติสฺสตีติ ๙
สตฺถา ตสฺสชฺชมาสยํ วิทิตฺวา นิจปีจกํ มหาปฺปิสฺสญฺจิลโก วิย

ปณฺฑกมฺพลลลิตํ อนุโตจิวรโกเคเยว กตฺวา นิสีทึ ฯ มหาชโนปี
ตํขณฺณเยว สตฺถารํ โอลเณนฺโต นาทุทส ฯ จนฺทสฺส
อฏฺฐจฺจกมิตกาโล วีย อโหสิ สุริยสฺส อฏฺฐจฺจกมิตกาโล วีย จ
อโหสิ ฯ มหาชโน

คโต นุ จิตฺตกุญฺนี วา เกลลลิตํ วา ยฺยคนฺธร์
น โน ทกฺขเมฺย สมฺพุทฺธํ โลกเชฏฺฐํ นราสภนฺตึ
อิมํ คาลํ วทฺนฺโต ปริเทวี ฯ อปเร สตฺถา นาม วิเวกรโต
โส เอวรूपาย เม ปริสาย เอวรूपํ ปาณฺฑิเหรํ กตฺนฺตึ ลชฺชาย
อณฺณํ รกฺขจํ วา ชนปทํ วา คโต ภวิสฺสตี
นทานิ ตํ ทกฺขิตฺตสามาตี ปริเทวนฺตฺวา อิมํ กถมาหํสุ
ปวิเวกรโต ธีโร นิมํ โลกํ ปุเนหิตึ
น โน ทกฺขเมฺย สมฺพุทฺธํ โลกเชฏฺฐํ นราสภนฺตึ ฯ
เต มหาโมคคฺคถลลันํ ปุจฺฉีสุ กหํ ภนฺเต สตฺถาตี ฯ
โส สยํ ชานนฺโตปี ปเรสํปี คฺุโณ ปากโณ โหตุตี
อชฺฉาสเยน อนุรฺกฺขํ ปุจฺฉถาตี อห ฯ เต เถรํ ตถา
ปุจฺฉีสุ กหํ ภนฺเต สตฺถาตี ฯ ตาวตีสภวเน ปณฺฑกมฺพลลลิตาย
วสุลํ อุปคนฺตฺวา มาตุ อภิธมฺมปีฎฺฑกํ เทลลิตุํ คโตตี ฯ กทา
อากมิตฺตตี ภนฺเตตี ฯ ตโย มาเส อภิธมฺมปีฎฺฑกํ เทเสตฺวา
มหาปวารณาทิวเสตี ฯ เต สตฺถารํ อทิสฺวา น คมิตฺตสามาตี
ตตฺถเวว ขนฺธวารี กตฺวา วลลิตฺตํ ฯ อากาสเมว กิร เนลลํ

เล่มที่ 18 ยมกปาฎิหาริยวตฺถุ หน้า 229

ฉทนฺ อโหสิ ตาวมหติยา ปริสาย สรริณิสฺสนุโท นาม น
ปฺณฺณายิฯ ปจวิ วิวริ อทาสิฯ สพฺพตฺถ ปฺริสุทฺธเมว
ภูมิตลฺ อโหสิฯ สตฺถา ปจฺมเมว มหาโมคฺคลฺลานํ อโวจ
โมคฺคลฺลานํ ตฺวํ เอติสฺสา ปริสาย ฆมฺมํ เทเสยฺยาสิ
จฺลฺลออนาถปฺณฺฑิตฺโก อาหารํ ทสฺสตีติฯ ตฺสฺมา ตํ เตมาถิ
จฺลฺลออนาถปฺณฺฑิตฺโกว ตฺสฺสา ปริสาย สายปาดิ สพฺพกาล
ยาคฺกตฺตขาทนียตฺมปฺพลคนฺธมฺมาลาปิลนฺธนํ อทาสิฯ
มหาโมคฺคลฺลาโน ฆมฺมํ เทเสสิ ปาฎิหาริยํ ทญฺ्ञุ อากตาคเตหิ
ปฏฺฐเฏ ปณฺहे วิสฺสขฺเชสิฯ

สตฺถารปี มาตุ อภิฆมฺมเทสนตฺถิ ปณฺฑิตฺกมฺพลสิลาขิ วกฺขตี
อุปคตํ ทสฺสทสฺสจกฺกวาเพเวตา ปฺริวารยีสฺสฯ เตน วฺตุตฺติ

ดาวตีเส ยทา พุทฺโธ	สิลาขิ ปณฺฑิตฺกมฺพล
ปาริจฺจตฺตกมฺมูลมฺหิ	วิหาสิ ปฺริสุตฺตโม
ทสฺสุ โลกธาตฺสุ	สนฺนิปตฺติควาน เทเวตา
ปยิริปาสนฺติ สมฺพุทฺธํ	วสนฺตํ นคฺมทฺธนิ
น โกจิ เทโว วณฺณณ	สมฺพุทฺธสฺส วิโรจติ
สพฺเพ เทเว อตฺถิกมฺม	สมฺพุทฺธโร ว วิโรจตีติฯ

เอวํ สพฺพเทเวตา อตฺถโน สรริปฺปภาย อภิภวิตฺวา นิสินฺนสฺส
ปนฺสฺส มาตา ตฺสฺตีวิมานโต อากนฺตฺวา ทกฺขิณปฺสฺเส นิสฺสีทิฯ
อินฺทโกปี เทวปฺตุโต อากนฺตฺวา ทกฺขิณปฺสฺเสยฺเว นิสฺสีทิฯ

องฺกุโร วามปสฺเสฯ โส มหเสกฺขาสฺส เทวตาสฺส สนนฺิปตฺตาสฺส
อปคฺคณฺตุวา ทฺวาทสโยชนิกเ จาเน โอกาสิ ลภิฯ อินฺทโก
ตตฺตเถว นิสฺสึทึฯ สตฺถา เต อุโปปี โอลเกตฺตวา อตฺตโน
สาสเน ทกฺขิณฺเณยฺยุคฺคณณนํ ทินฺนทานสฺส มหปฺผลภาวํ
ณาเปตฺตกาโม เอวมาท องฺกุร ตยา ทิมฺมนตฺเร ทสฺวสฺส-
สทสฺสปริมาณกาเถ ทฺวาทสโยชนิกํ อุทฺธนปฺนฺตี กตฺวา
มหาทานํ ทินฺนํ ตฺวํทานิ มม สมากมํ อากคฺคณฺตุวา สพฺพทฺุเร
ทฺวาทสโยชนิกเ จาเน โอกาสิ ลภิ กิ นฺุโข เอตฺถ
การณฺนตฺติฯ วุตฺตํปี เจตฺติ

โอลเกตฺตวาน สมฺพทฺุโร องฺกุรณฺจายี อินฺทกํ
ทกฺขิณฺเณยฺยํ ปภาเวนฺุโต อิทํ วจนมพฺุริ
มหาทานํ ตยา ทินฺนํ องฺกุร ทิมฺมนตฺเร
อติทฺุเร นิสฺสินฺุโนสิ อากจฺฉํ (๑) มม สนนฺุติกนฺุติฯ

โส สทฺุโท ปจฺวีตลํ ปาปฺปณฺิฯ สพฺพทฺุปี นํ สวา ปริสา
อสุโสสิฯ เอวํ วุตฺเต

โจทิตฺโต ภาวิตตฺเตน องฺกุโร เอตมพฺุริ
กิ มยฺหํ เตน ทาเนน ทกฺขิณฺเณยฺเยน สฺุณฺุณตฺติ
อัย โส อินฺทโก ยกฺโข ทชฺชา ทานํ ปรีตฺตกํ
อติโรจติ อมฺเหหิ (๒) จนฺุโท ตารคณฺเ ยถาติฯ

#๑. สึ. ม. ยฺ. อากจฺฉฯ ๒. อมฺเหปึ (?)

เล่มที่ 18 ยมกปฺปาฎิหาริยวตฺถุ หน้า 231

ตตฺถ ทชฺชาติ ทตฺวา ฯ (๑)

เอวํ วุตฺเต สตฺถา อินฺทกํ อห อินฺทก ตฺวํ มม
ทกฺขิณปสฺเส นิสินฺโน กสฺมา อนปคนฺตฺวาว นิสีทสีติ ฯ
โส อหํ ภนฺเต สุกฺเขตฺเต ปรีตฺตกวีริํ วปนกสฺสโก วีย
ทกฺขิณเยยฺยสมฺปทํ อลตฺถนฺติ ทกฺขิณเยยฺยํ ปภาเวนฺโต อห

อุชฺชงฺกเล ยถา เขตฺเต พิชฺชํ พหฺหปี โรปีติ
น ผลํ วิปลํ โหติ นปี โตเสติ กสฺสํ
ตเถว ทานํ พหุํ ทสฺสีเลสุ ปตฺติญฺจิติ
น ผลํ วิปลํ โหติ นปี โตเสติ ทายกํ
ยถาปี ภทฺทเก เขตฺเต พิชฺชํ อปฺปมฺปิ โรปีติ
สมฺมา ธารี ปเวจฺจนฺติ(๒) ผลํ โตเสติ กสฺสํ ฯ
ตเถว สีลวนฺเตสุ กุณฺวณฺเตสุ ตาทิสฺสุ
อปฺปเกปี กเต กारे ผลํ โตเสติ ทายกนฺติ ฯ

กี ปเนตฺตสฺส ปุพฺพกมฺมฺนฺติ ฯ โส กิร อนฺนุรทฺตฺเถรฺสฺส
อนฺโตคามํ ปิณฺฑาทาย ปวิญฺจฺสฺส อตฺถโน อภกฺติ กญฺจฺญกฺกํ
ทาเปสิ ตทสฺส ปุณฺณํ องฺกุเรน ทสฺวสฺสสทฺสฺสานิ ทฺวาทสโยชนิกํ
อุทฺชนปฺนฺตี กตฺวา ทินฺนทานโต มหปฺผลตฺริ ชาตํ ตสฺมา
เอวมาห ฯ เอวํ วุตฺเต สตฺถา องฺกุร ทานํ นาม วิเจยฺย
ทาตุํ วญฺญฺติ เอวํ ตํ สุกฺเขตฺเต สุวตฺตพิชฺชํ วีย มหปฺผลํ
#๑. สී. อทตฺถ ฯ ย. ทตฺถ ฯ ๒. สී. ม. ย. ปเวจฺจนฺเต ฯ

โหติ ตุวั ปน น ตถา อภาสิ เตน เต ทานัน น มหปผลั

ชาตนุติ อิมมตถั วิภาเวนุโต

วิเจยย ทานัน ทาทพพิ ยตถ ทินนัน มหปผลั

วิเจยย ทานัน สุกตปสตถั

เย ทกขิณเยยา อธิ ชีวโลเก

เอเตสุ ทินนानิ มหปผลานิ

พีชานิ วุตตานิ ยถา สุเขตเตติ

วตฺวา อุตฺตริปี ฐมมํ เทเสนุโต อีมา คาทา อภาสิ

ติณโทसानิ เขตฺตานิ รากโทสา อัย ปชา

ตฺสฺมา หิ วิตฺราเสสุ ทินนัน โหติ มหปผลั ฯ

ติณโทसानิ เขตฺตานิ โทสโทสา อัย ปชา

ตฺสฺมา หิ วิตฺโทเสสุ ทินนัน โหติ มหปผลั ฯ

ติณโทसानิ เขตฺตานิ โมหโทสา อัย ปชา

ตฺสฺมา หิ วิตฺโมहेสุ ทินนัน โหติ มหปผลั ฯ

ติณโทसानิ เขตฺตานิ อิจฺฉาทิสสา อัย ปชา

ตฺสฺมา หิ วิคฺติจฺเจสุ ทินนัน โหติ มหปผลนฺติ ฯ

เทสนาวसानเ องฺกุโร จ อินฺทโก จ โสตาปตฺติผลเ ปตฺติจฺหีสฺสุ ฯ

[มหาชนสฺสาปี สาทฺถิกา ฐมมเทสนา อโหสิ] ฯ

อถ สตฺถา เทวปริสาย มชฺเณ นิสินฺโน มาตฺริ

อารพฺก กุสฺลา ฐมฺมา อกุสฺลา ฐมฺมา อพฺยากตา ฐมฺมาติ

เล่มที่ 18 ยมกปฺปาฎิหาริยวตฺถุ หน้า 233

อภิธมฺมปิฎกํ ปฏฺจเปสิ ฯ เอวํ ตโย มาเส นิรฺนตฺริ
อภิธมฺมปิฎกํ กเถสิ ฯ กเถนฺโต จ ปน ภิกฺขุจาจรเวลาย
ยาว มฺมาคมนา เอตฺตํ นาม ธมฺมํ เทเสตฺติ นิมฺมิตฺตพฺพทฺธํ
มาเปตฺวา หิมวณฺตํ คนฺตฺวา นาคลตาทนฺตกฏฺจํ ขาทิตฺวา
อโนตฺตตฺตเห มุขํ โชวิทฺวา อุตฺตรกฺรุโต ปิณฺทปาตํ อหริตฺวา
มหาวิสาธมฺมาเถ นิสินฺโน ฆตฺตกิจฺจํ อกาสิ ฯ สารีปฺตฺตฺเถโร
ตฺตฺถ คนฺตฺวา สตฺถุ วตฺตํ กโรติ ฯ สตฺถา กตฺตฺตฺตฺถิจฺโจ
สารีปฺตฺต อชฺช มยา เอตฺตโก นาม ธมฺโม ภาสิโต ตวํ
อตฺตโน นิสฺสิตฺกานํ [ปฺลยฺจสฺตานํ ภิกฺขุณฺ] วาเจหิตี เณรฺสฺส
กเถสิ ฯ ยมกปฺปาฎิหาริเย กิร ปฺสึทิตฺวา ปฺลยฺจสฺตา กุลปฺตฺตา
เณรฺสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺชีสุ ฯ เต สนฺชาย สตฺถา เอวมาห ฯ
วตฺวา จ ปน เทวโลกํ คนฺตฺวา นิมฺมิตฺตพฺพทฺธเณ เทสิตฺตฺถฺจฺจโนโต
ปฏฺจาย สยํ ธมฺมํ กเถสิ ฯ เถโรปิ คนฺตฺวา เตสํ ภิกฺขุณฺ
ธมฺมํ เทเสสิ ฯ เต สตฺถริ เทวโลเก วิหรนฺเตเยว สตฺตฺป-
ปกรณฺนิกา อहेลฺสุ ฯ เต กิร กสฺสปพฺพทฺธกาเล ขุทฺทกวคฺคฺคฺลฺโย
หุตฺวา เอกสฺมี ปพฺพภาเร โอลมฺพนฺตา ทฺวินฺนํ เณรานํ
จงฺกมิตฺวา อภิธมฺมํ สขุณฺณายนฺตานํ สเร นิมิตฺตํ คเหตฺวา
อสุสฺสึ ฯ เต อิมे ขนฺธา นาม อิมา ธาตุโย นามาติ
อชานิตฺวา สเร นิมิตฺตคฺคฺคหณฺมตฺเตเนว ตโต จฺตา เทวโลเก
นิพฺพตฺตา เอกํ พฺพทฺธนฺตฺริ ทิพฺพสมฺปตฺตี อนฺนภวิทฺวา ตโต

จวิตฺวา สวตฺถึยฺม กุลมเรสุ นิพฺพตฺตา ยมกปฺปาฎิหิเร
อุปฺปนฺนปฺปสาทา เถรสฺส สนฺตึเก ปฺพชิตฺวา สพฺพปฺจมฺ
สฺตตฺปฺปรณิกา อเหตฺุยํ สฺตถาปี เตเนว นีหาเรน เตมาลี
อภิธมฺมํ เทเสตีฯ เทสนาวสานเ อสีตีโกฏิสหฺสฺสานํ เทวตานํ
ธมฺมาภิสฺมโย อโหตีฯ มหามายาปี โสตาปตฺตึผลเ ปตฺติฎฺฐหิฯ
สาปี โข ฉตฺตึสโยชนปฺริมณฺฑลา ปรีสา อิทานี อิต
สฺตตฺตเม ทิวเส มหาปวารณา ภวิสฺสตีตี มหาโมคฺคกฺลฺลานตฺเถรี
อุปฺสงฺกมิตฺวา อาห ฆนฺเต สฺตถฺ อโรรหณทิวลี ฌาตุํ วฏฺฏติ
น หิ มยฺ สฺตถฺอารี อทิสฺวา คมิตฺสฺมามาตีฯ อายสฺมา
มหาโมคฺคกฺลฺลาโน ตํ กถิ สฺตฺวา สาธฺตึ ตตฺถเว ปจฺวิย
นิมฺภุโก สึเนรฺปาทํ ฆนฺตฺวา มํ อภิรฺุหนฺตํ ปรีสา ปสฺสฺตฺตึ
อชฺชิตฺถาย มณฺธิรฺตเน อาวตฺตํ ปณฺฑกฺมฺพลสฺสฺตํ วิย ปญฺญา
มานรฺุโปว สึเนรฺมชฺฌเณน อภิรฺุหิฯ มนฺุสฺสาปี นํ เอกโยชน
อภิรฺุพฺุโห ทฺวิโยชนํ อภิรฺุพฺุโหตี อโโลกยีสฺสุฯ เถโรปี สฺตถฺ
ปาเท สีเสน อุกฺขิปนฺุโต วิย อภิรฺุหิตฺวา วนฺุทิตฺวา เอวมาห
ฆนฺเต ปรีสา ตฺมฺเห ทิสฺวา ว ฆนฺุคฺคามา กทา อโรรหิตฺสฺถาตีฯ
กหิ ปนฺ เต โมคฺคกฺลฺลาน เชฏฺฐภาตีโก สารีปฺุคฺุโตตีฯ ฆนฺเต
สฺงกฺสฺสนฺคเร วสฺสํ อุปฺคฺุโตตีฯ โมคฺคกฺลฺลาน อหิ อิต
สฺตตฺตเม ทิวเส มหาปวารณาย สฺงกฺสฺสนฺครทฺวารเ อตฺตริสฺสฺมา
มํ ทฏฺฐกฺมา ตตฺถ กจฺจนฺุตฺ สวตฺถึโต จ สฺงกฺสฺสนฺคริ

เล่มที่ 18 ยมกปฺปาฎิหาริยวตฺถุ หน้า 235

ตีสโยชนานิ (๑) เอตฺตเก มคฺเค กสฺสจฺจ ปาถะยฺยกิจฺจํ นตฺถิ
อุโปสถิกา หุตฺวา ฐรวิหาริ ฐมฺมสฺสวณฺตถาย คจฺจนฺตา วิย
คจฺเจยฺยาถาติ เตสํ อารโจะยฺยาสีติ ฯ เถโร สาธุ ฆนฺเตติ
วตฺวา ตถา อารโจะติ ฯ สตฺถา วุตฺถวสุโส ปวารตฺวา
สทฺกสฺส อารโจะติ มหาราช มนุสฺสปลํ คมิสฺสามีติ ฯ
สทฺโก โสวณฺณมยํ มณฺนิมยํ รัชตมยฺนติ ตีณิ โสปาณานิ
มาเปตี ฯ เตสํ ปาธา สงฺกสฺสนครทฺวารे ปตฺติฎฺฐหิสิสิ ลีสานิ ลินฺนรฺมทฺฐนิ ฯ เตสุ ทกฺขิณปฺส
เส สุวณฺณโสปาณํ เทวานํ

อโหสิ วามปฺสฺเส รัชตโสปาณํ มหาพฺรหฺมานํ มชฺเฌ
มณฺนิโสปาณํ ตถาคตฺสฺส ฯ สตฺถา ลินฺนรฺมทฺฐนิ จตฺวา
เทโวโรหเณ ยมกปฺปาฎิหาริยํ กตฺวา อุทฺธํ โอลเกสิ ยาว
พฺรหฺมโลกา เอกงฺคณานิ อหฺลํ อโธ โอลเกสิ ยาว อวิจิตฺ
เอกงฺคณํ อโหสิ ทิสาวิทฺธา โอลเกสิ อนเกณิ จกฺกวาพ-
สทฺสหฺสฺสานิ เอกงฺคณานิ อหฺลํ เทวา มนุสฺสเส ปสฺสีสิสิ ฯ
มนุสฺสาปิ เทเว ปสฺสีสิสิ ฯ สพฺเพ สมฺมุขาว ปสฺสีสิสิ ฯ ภควา
จพฺพณฺณรฺสีโย วิสฺสชฺเชสิสิ ฯ ตํ ทิวสํ พุทฺฐสิริ โอลเกตฺวา
จตฺตีสโยชนปฺริมณฺฑลํ ปรีสาย เอโกปิ พุทฺฐภาวํ อปฺปฎฺฐเณโต
นาม นาโหสิ ฯ สุวณฺณโสปาณเณ เทวา โอตฺรีสิสิ รัชต-
โสปาณเณ มหาพฺรหฺมานโน มณฺนิโสปาณเณ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
๑. ตีสโยชนํ (?) ฯ

โอดริ ๗ ปณจสิโฆ คณทพทเวทปุตโต เพพวปณทวิณั อาทาย
ทกขินปสเส จตวา สตถุ คณทพทปฐิ กโรนโต โอดริ ๗
มาตลิสงกาหโก วามปสเส จตวา ทิพทคณธมาลาปุปิ คเหตุวา
นมสสสมาโน ปฐิ กตวา โอดริ ๗ มหาพุรหุมา ฉตติ ชาเรสิ
สุยาโม วาลวิชนี ๗ สตถา อิมินา ปริวารน สทฐิ โอดริตวา
สงกสสนครทวารเ ปตฎฐหิ ๗ สาริปุตตตถเถโรปี อากนตวา
สตถาริ วนทิตวา ยสฺมา เตน ตถารูปาย พุททสิริยา โอดรนโต
สตถา อิตโต ปุพเพ น ทิฏฐปฺพุโพ ตสฺมา

น เม ทิฏฐโ จ อิตโต ปุพเพ น สุตโต อุต กสฺสจิ
เอวํ วคฺคทโท (๑) สตถา ตฺสิตา คณิมากโตติ
อาทิตฺติ อตฺตโน ตฺสฺสจฺจึ ปกาเสตวา อชฺช ฆนฺเต สพฺเพปี
เทวมนุสฺสา ตฺมฺหากํ ปิทยนฺติ ปญฺเฐนตฺติติ อาห ๗ อถ นํ
สตถา สาริปุตฺต เอวรฺุเปหิ คฺเณหิ สมนฺนาคตา พุทฺธา
นาม เทวมนุสฺसानํ ปิยา โหนฺติเยวาทิ วตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต
อิมิ คถมาห

เย ฆานปฺปสฺสตา ธีรา เนกฺขมฺมุปสเม รตา
เทวาปี เตสํ ปิทยนฺติ สมนฺพุทฺธานํ สติมตฺนฺติ ๗
ตตฺถ เย ฆานปฺปสฺสตาติ ลกฺขณฺณปนิชฺฌานํ อารมฺมณฺณป-
นิชฺฌานนฺติ อิเมสฺส ทฺวิสฺส ฆานเนสฺส อาวชฺชนสมาปชฺชน-
#๑. ส. ม. ย. วคฺควโท ๗

เล่มที่ 18 ยมกปฺปาฎิหาริยวตฺถุ หน้า 237

อธิฏฺฐานวฏฺฐานปฺปจฺจเวกฺขณฺเหหิ ยุตฺตปฺปยุตฺตา ฯ เนกฺขมฺมุปฺสเม
รตฺตติ เอตฺถ ปฺพพฺชชา เนกฺขมฺมนฺติ น กเหตุพฺพา กิเลส-
วูปสมนนิพฺพานรตี ปน สนฺธาเยตฺถ วุตฺตํ ฯ เทวาปีติ เทวาปี
มนุสฺสาปี เตสํ ปิหยนฺติ ปฏฺเจนฺติ ฯ สตีมนฺติ เอวรูปคฺณานํ
เตสํ สติยา สมฺนฺนาคตฺตานํ สมฺพทฺธานํ อโห วต มยฺปิ
พฺทฺธา ภเวยฺยามาติ พฺทฺธภาวํ อิจฺจมาณา ปิหยนฺตีติ อตฺถโธ ฯ

เทสฺนาวสาเน ตีสมตฺตฺตานํ ปาณโกฏฺฐิณํ ธมฺมาภิสมฺโย
อโหสิ ฯ เณรสฺส สทฺธิวิหริกา ปณฺจสตา ภิกฺขุ อรหตฺเต
ปติฏฺฐหีสุ ฯ

สพฺพพฺทฺธานํ กิร อวิขหิตเมว ยมกปฺปาฎิหาริยํ กตฺวา
เทวโลเก วสฺสํ วสิตฺวา สงฺกสฺสนฺครทฺวาเร โอตฺรณํ ฯ ตตฺถ
ปน ทกฺขิณปาทสฺส ปติฏฺฐจิตฺตฺฐานํ อจฺลเจตฺติยฏฺฐานํ นาม โหติ ฯ
สตุถา ตตฺถ จิโต ปุณฺธุชฺชนาทีนํ วิสเยสุ ปณฺहे ปุณฺณิ ฯ
ปุณฺธุชฺชนา อตฺตโนว วิสเย ปณฺหํ วิสฺสชฺชเชตฺวา โสตาปฺนฺนสฺส
วิสเย ปณฺหํ วิสฺสชฺชเชตฺถุ นาสกฺขีสุ ฯ ตถา สกทาคามิ-
อาทีนํ วิสเย โสตาปฺนฺนาทโย ฯ มหาโมคฺคฺคฺลฺลานสฺส วิสเย
เสสมหาสาวกา ฯ สารีปฺตฺตฺเตเณรสฺส วิสเย มหาโมคฺคฺคฺลฺลาโน ฯ
พฺทฺธวิสเย สารีปฺตฺตฺเตโรปี วิสฺสชฺชเชตฺถุ นาสกฺขิเยว ฯ โส
ปาจिनฺทิสํ อาที กตฺวา สพฺพทิสา โอลเกสิ ฯ สพฺพตฺถ
เอกฺกณฺเมว อโหสิ ฯ อฏฺฐสฺส ทิสาสฺส เทวมนุสฺสา อูทฺธิ ยาว

เล่มที่ 18 พุทฺธวคฺคณณนา หน้า 238

พฺรหฺมโลกา เหฏฺฐา จ ภูมฺมฏฺฐกา ยกฺขนาคฺคสฺสปลณฺณา อณฺชลิ
ปคฺคเหตฺวา ฆนฺเต อิทฺ เตตฺตสฺส ปณฺหสฺส วิสฺสชฺเชนฺโต (๑) นาม
นตฺถิ เอตฺถเว อุปฺชาเรธาติ อาหํสุ ฯ

สตฺถา สารีปฺตุตฺโต กิลมฺติ กิลฺจาปี หิ เอส

เย จ สงฺฆาตฺตมฺมา เส เย จ เสฆา ปฺญฺ อิทฺ

เตสํ เม นิปโก อิริยํ ปฺญฺโจ ปพฺรุหิ มาริสฺสตี

อิมํ พุทฺธวิสเย ปฺญฺจปณฺหํ สฺตฺวา สตฺถา มํ เสฆาเสฆานํ
อาคมนฺนปฺปฏิปทํ ปุจฺฉตีติ ปณฺเห นิกฺกงฺโข ขนฺธาทีสุ ปน
กตฺเรน นฺ โข มุขเณ อิมํ ปฺฏิปทํ กเถนฺโต อหํ สตฺถุ
อชฺฌาสยํ คณฺหิตฺุ สกฺขิสฺสามิติ มม อชฺฌาสยํ กงฺขติ โส
มยา นเย อทินฺเน กเถตุํ น สกฺขิสฺสตี นยฺมสฺส ทสฺสามิติ
นยํ ทสฺเสนฺโต ภูตฺมิทํ สารีปฺตุตฺต สมนฺุสฺสasihiti อาห ฯ
เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ สารีปฺตุตฺโต มม อชฺฌาสยํ คเหตฺวา
กเถนฺโต ขนฺธวเสน กเถสฺสตีติ ฯ เณฺรสฺส สห นยทาเนน
โส ปณฺโห นยสฺเตน นยสฺหเสน อุปฺญฺจาสี ฯ โส สตฺถารา
ทินฺนเนเย จตฺวา ตํ ปณฺหํ กเถสิ ฯ จเปตฺวา กิรฺ สมนฺุสฺสมฺพุทฺธ
อณฺโณ สารีปฺตุตฺตเณฺรสฺส ปณฺณํ ปาปฺณิตฺุ สมนฺุโถ นาม
นตฺถิ ฯ เตเนว กิรฺ เถโร สตฺถุ ปฺรโต จตฺวา สีหนาทํ
นทึ อหํ ฆนฺเต สกฺลกปฺปปี เทเว วสฺสนฺเต เอตฺตกาณิ
#๑. สี.ม.ยฺ. วิสฺสชฺเชตา ฯ วิสฺสชฺชนโกติ ภาวิตพฺพํ ฯ ฃ.ว.

เล่มที 18 ยมกปฺปาฎิหาริยวตฺถุ หน้า 239

พินฺทุนิ มหาสมุทฺเท ปตฺติทานิ เอตฺตกานิ ภูมฺมึยฺ เอตฺตกานิ
ปพฺพเตติ คณฺเฑว ลกฺขํ อารोเปตฺถุ สมตฺโถติ ฯ สตุถาปี
นํ ชานามิ เต สารีปฺตฺต คณฺเฑตฺถุ สมตฺถภาวนฺติ อาท ฯ
ตสฺส อายสฺมโต ปญฺญา อูปมา นาม นตฺถิ ฯ เตเนวมาห
 คฺงคาย วาลุกา จีเย อุทกํ จีเย มหณฺณเว
 มหิยา มตฺติกา จีเย ลกฺเขน (๑) มม พุทฺธิยาติ ฯ
 อิทํ วุตฺตํ โหติ สเจ หิ ภนฺเต พุทฺธิสมฺปนฺน โลกนาถ
มยา เอกสฺมี ปญฺเห วิสฺสชฺชิตฺเต เอกํ วา วาลุกํ เอกํ วา
อุทกพินฺทุํ เอกํ วา ปัสฺสขณฺท์ ปกฺขิปีตฺวา ปญฺหานํ สเต วา
สทฺสเส วา สตสทฺสเส วา วิสฺสชฺชิตฺเต (๒) คฺงคาย วาลุกาทีสุ
เอกํ เอกมฺนฺเต จิเปยฺย จิปฺปตฺรํ คฺงคาทีสุ วาลูกาทโย ปริกฺขยฺ
คฺจฺเจยฺยํ น เตวว มม ปญฺหานํ วิสฺสชฺชนํ จิยตีติ ฯ
 เอวํ มหาปฺลโยปี ภิกฺขุ พุทฺธิวิสเย ปุญฺจปฺลยฺส
อนฺตํ วา โภถึ วา อทิสฺวา สตุถารา ทินฺนนเย จตฺวา ว
ปฺลหํ วิสฺสชฺเชตี ฯ ตํ สุตฺวา ภิกฺขุ กถํ สมฺภูจาเปสฺสุ ยํ
ปฺลหํ ปุญฺโจ สพุโปปี ชโน กเถตฺถุ นาสกฺขิ ตํ ธมฺมเสนาปติ
สารีปฺตฺตคฺเถโร เอกโกว กเถสีติ ฯ สตุถา ตํ กถํ สุตฺวา
น อิทาเนว สารีปฺตฺโต ยํ ปฺลหํ มหาชโน วิสฺสชฺเชตฺถุ
นาสกฺขิ ตํ วิสฺสชฺเชตี ปุพฺเพปี เตน วิสฺสชฺชิตฺเตยฺวาติ วตฺวา
#๑. น จิเยตีปี ปาโจ ฯ ๒. ส. ย. วิสฺสชฺเชนฺโต ฯ

อดีต อหริตฺวา

ปโรสทสฺสปี สมากตานิ
กนฺทุเทยฺย เต วสฺสสตี อปฺลญา
เอโกว เสยฺโย ปุริโส สปลฺโย
โย ภาสิตสฺส วิชานาติ อตฺถนฺติ

อิมิ ชาตกั (๑) วิตุถาเรน กเถสิตี ฯ
ยมกปฺปาฎิหาริยวตฺถุ ฯ

เอรกปตฺตนาคราชวตฺถุ

กิจฺจโณ มนุสฺสปฺปฏิทาโกติ อิมิ ธมฺมเทสนิ สตุถา
พาราณสี อุปนิสฺสาย สตฺตสิริสฺสรกฺขมฺมุเล วิหรนฺโต เอรกปตฺต
นาคราชิ อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร ปุพฺเพ กสฺสปฺพุทฺธสฺสเน ทหรภิกฺขุ หุตฺวา
คฺงคฺย นาวิ อภิรฺยฺห คจฺจนฺโต เอกสฺมิ เอรกคฺมุเพ เอรกปตฺต
คเหตุวา นาวาย เวคสา คจฺจมานายปี น มฺญจฺจิ ฯ เอรกปตฺต
นิชฺชิตฺวา คตฺติ ฯ โส อปฺปมตฺตกั เอตฺนฺติ อาปตฺตี อเทเสตฺวา
วิสตฺติวสฺสทสฺसानิ อรณฺเณ สมณธมฺมิ กตฺวาปี มรณฺกาล
เอรกปตฺเตน คีวํยิ คหิโต วิย อาปตฺตี เทเสตฺกาโมปี อญฺญ
ภิกฺขุ อปฺสฺสนฺโต อปฺริสฺสุทฺธิ เม สีลนฺติ อุปฺปนฺนวิปฺปฏิสาโร
#๑. พุ. ชา. เอก. ๒๗/๓๒ ฯ ตทญฺจกถา ๒/๒๕๓ ฯ

เล่มที่ 18 เอรกปตตนาคราชวตถุ หน้า 241

ตโต จวิตวา เอกโทณิกนาวปปมาโณ นาคราชา หุตวา
นิพพตติฯ เอรกปตโตเตวรสส นามิ อโหสิฯ โส นิพพตตก-
ขณเยว อตตภาวิ โอลเเกตวา เอตตกั นาม กาลิ สมณ-
ธมมิ กตวา อเหตุกโยนินิยิ มณญกภกขญจนาเน นิพพตโตมहिติ
วิปปฏิสาริ อโหสิฯ โส อปรภาเค เอกิ ธิตริ ลกิตวา
มชณเ กงกาย อุทกปิฏเจ มหนตติ ผณิ อุกขิปิตวา ธิตริ
ตสุมิ จเปตวา นจจาเปตวา คายาเปติฯ เอวิ กิรสส อโหสิ
อทฐา อหิ อมิณา อุปาเยน พุทฐเ อุปปนุเน ตสส
อุปปนุณภาวิ สุนิสสามิ (๑) โย เม กิตสส ปฏิกิตติ อahrti ตสส มหนเตน นาควิกเวน
สทฐิ ธิตริ ทสสามิติ อนวทตมมาสิ
อุโปสถทิวเส ตั ธิตริ ผณเ จเปติฯ สทา ตตถ จิตา นจจนติ
กิสฺ อธิปติ ราชา กิสฺ ราชา รชสฺสิโร
กถิสฺ วิรัช โหติ กถิ พาโลติ วุจจติติ
อิมิ คิตติ คายติฯ สกถชมพุทูปวาสิโน นาคมาณวิกิ
คณ्हิสสามาติ อากนตฺวา อตตโน อตตโน ปณญาพเลน ปฏิกิตติ
กตวา คายนุติฯ สทา ตั ปฏิกขิปติฯ ตสสา อนวทตมมาสิ
ผณเ จตฺวา เอวิ คายนุติยาว เอกิ พุทฐนตฺริ วิติวตฺติฯ
อถ สตถา โลกเ อุปปชชิตฺวา เอกทิวสิ ปจจสกาเล โลกิ
โวโลเกนุโต เอรกปตฺติ อาทิ กตฺวา อุตฺตรมาณวนนาม อตตโน
ณานชาลสฺส อนุโต ปวิฏฺจ ธิสฺวา กิณฺนุ โย ภวิสฺสตีติ
#๑. ส. ม. สุนิสสามิติ อิติ ธิสฺสติฯ ย. ชานิสสามิติ อิติ ธิสฺสติฯ

อวชฺชนโต อชฺช เอรกปตฺตสฺส ชีตฺรํ ฌณฺณ กตฺวา
 นจฺจาปนทิวโส อโย อุตฺตรมาณโว มยา ทินฺนํ ปฏฺฐิตํ
 คณฺหนโต โสตาปนโน หุตฺวา ตํ อาทาย นาคราชสฺส
 สนฺตํ คมฺิสฺสตี โส ตํ สุตฺวา พุทฺโธ อฺปฺปนโนติ ฌตฺวา
 มม สนฺตํ อคฺมฺิสฺสตี อหํ ตสฺมี อคเต มหาสมาคเม
 คาคํ กเถสฺสามิ กถาวสานเณ จตุราสีตฺติยา ปาณสทฺสสานํ ธมฺมาภิสฺมโย ภวิสฺสตีติ อทฺทส ๙
 โส ตตฺถ กนฺตฺวา

พาราณสีโต อวิทฺเฐ สตฺต สิริสฺรภฺขา อตฺถิ เตสฺส เอกสฺส
 มฺเถ นิสีทิ ๙ ธมฺพุทฺธิปวาสิโน กิตฺตปฏฺฐิตํ อาทาย สนฺนิปตฺตีสุ ๙
 สตฺถา อวิทฺเฐ กจฺจนฺตํ อุตฺตรมาณวํ ทิสฺวา อุตฺตราติ
 อาห ๙ กิ ฃนฺเตติ ๙ อิโต ตาว เอหีติ ๙ อถ นํ อคฺนตฺวา
 วนฺทิตฺวา นิสินฺนํ อาห กหํ กจฺจนฺตีติ ๙ เอรกปตฺตสฺส ชีตฺ
 คายนฏฺฐานนฺติ ๙ ชานาสิ ปน กิตฺตปฏฺฐิตนฺติ ๙ ชานามิ
 ฃนฺเตติ ๙ วเทหิ ตาว นนฺติ ๙ อถ นํ อตฺตโน ชานนฺนินฺยาเมเนว
 วทฺนตํ น อุตฺตร เอตํ ปฏฺฐิตํ อหํ เต ปฏฺฐิตํ ทสฺสามิ
 ตํ อาทาย คมฺิสฺสตีติ ๙ สาธุ ฃนฺเตติ ๙ อถ นํ สตฺถา
 อุตฺตร ตฺวํ นาคมาณวิกาย กิตฺตกาเล

ฉทฺวาราริปีติ ราชา รัชฺชมาโน (๑) รัชฺชสีโร (๒)

(๓) อรัชฺช วิรัช โหติ (๔) รัชฺช พาลิตฺติ วุจฺจตีติ

#๑. สี. ม. ยู. รัชฺชมาโน ๙ ๒. สี. ม. ยู. รัชฺชสีโร ๙

#๓. สี. ม. ยู. อรัชฺช ๙ ๔. สี. ม. ยู. รัชฺช ๙

เล่มที่ 18 เอรกปตฺตนาคราชวตฺถุ หน้า 243

อิมิ ปฏิกิถิตฺติ คาเยยฺยาสีติ อหา ฯ

นาคมาณวิกาย หิ กิถสฺส อตฺถโถ กิถุ อธิปตี ราชชาติ
กิถุ อธิปตี ราชานาม โหติ ฯ กิถุ ราชานาม ราชสฺสิโรติ
กถํ ปน ราชานาม ราชสฺสิโร นาม โหติ ฯ กถํ สุตติ กถํ
นุ โข โส ราชานาม วิโรช นาม โหติติ ฯ ปฏิกิถิตฺตสฺส ปนตฺถโถ ฯ
จทฺวารธิปตี ราชชาติ โย จนนํ ทวารานํ อธิปตี เอกทฺวารเป
รฺปาทีหิ อนภิกฺขโต อโย ราชานาม ฯ รชมานิ ราชสฺสิโรติ
โย ปน เตสุ อารมฺมณฺเสสุ ราชติ โส รชมานิ ราชสฺสิโร
นาม ฯ อรชนฺติ อรชมานิ ปน วิโรช นาม โหติ ฯ
รชนฺติ รชมานิ พาโลติ วุจฺจติ ฯ

เอวมสฺส สตฺถา ปฏิกิถิตฺติ ทตฺวา อุตฺตร ตยา อิมสฺมี
กิเต คาเยเต อิมสฺส เต กิถสฺส อิมิ ปฏิกิถิตฺติ คาเยสฺสติ
เกนสฺสุ วุยฺหตี พาโล กถํ นุทติ ปณฺฑิตโต
โยคกฺขเมหิ กถํ โหติ ตํ เม อกฺขาหิ ปุจฺจติโตติ
อถสฺสา ตวํ อิมิ ปฏิกิถิตฺติ คาเยยฺยาสี
โอเมน วุยฺหตี พาโล โยคา นุทติ ปณฺฑิตโต
สพฺพโยควิสฺยุตฺโต โยคกฺขเมหิ วุจฺจติติ อหา ฯ
ตสฺสตฺถโถ กาโมจาทินา จตฺตพฺพิเชน โอเมน พาโล
วุยฺหตี ตํ โอฆํ ปณฺฑิตโต สมฺมปฺปชานสงฺขาเตน โยเคน
นุทติ ฯ โส สพฺเพหิ กามโยคาทีหิ วิสฺยุตฺโต โยคกฺขเมหิ นาม

วฺจจตีติ ฯ

อุตฺตโร อิมํ ปฏิคีตํ คณฺหนฺโตว โสตาปตฺติผล
ปตฺติฎฺฐหิ ฯ โส โสตาปนฺโน หุตฺวา ตํ คาลํ อาทาย
คณฺตฺวา อมฺโภ มยา คีตฺปฺปฏิคีตํ อาหฺมํ โอกาสํ เม เทถาติ
วตฺวา นีรนฺตรํ จิตฺตํ มหาชนฺตํ มชฺเช ชนฺนฺนา ว
อกกมฺนฺโต อคฺมาสิ ฯ นาคมาณฺวิกา ปิตุ ผนฺน จตฺวา
นจฺจมาณา ก็ สฺ อธิปตี ราชาคิ คีตํ กายิ ฯ อุตฺตโร
ฉทฺวารธิปตี ราชาคิ ปฏิคีตํ กายิ ฯ ปุณฺ นาคมาณฺวิกา
เกณฺตฺตํ วฺยฺหตี พาโลติ ตตฺส ปฏิคีตํ กายิ ฯ อถตฺสา
ปฏิคีตํ กายนฺโต อุตฺตโร โอเมณ วฺยฺหตี พาโลติ อิมํ
คาถมาห ฯ นาคราชา ตํ สุตฺวาว พุทฺธสฺส อฺปฺปนฺนภาวํ
ถตฺวา มยา เอกํ พุทฺธนฺตรํ เอวรूपํ ปทฺนฺนาม น
สฺตปฺพุพฺพิ อฺปฺปนฺโน วต โภ โลเก พุทฺธโรติ ตฺถจฺจมาณฺโส
นจฺจกุญฺเจน อุกกํ ปหริ ฯ มหาวิจิโย อฺจฺจหีสุ ฯ อฺโภ ตีรานิ
ภิชฺชีสุ ฯ อีโต จีโต จ อฺสภมคฺเต จาเน มนฺตฺสา อฺทเก
นิมฺชฺชีสุ ฯ โส เอตฺตํ มหาชนํ ผนฺน จเปตฺวา อฺกฺขิปีตฺวา
ถเล ปตฺติฎฺฐเปสิ ฯ โส อุตฺตรํ อฺปฺสจฺกมิตฺวา กหิ สามี
สฺตถาติ ปุจฺฉิ ฯ เอกสฺมี รุกฺขมฺมุเล นิสินฺโน มหาราชาคิ ฯ โส
เอหิ สามี จจฺจมาติ อุตฺตเรน สทฺธิ อคฺมาสิ ฯ มหาชนฺนปี
เตน สทฺธิเยว คโต ฯ นาคราชา คณฺตฺวา ฉพฺพณฺณานํ รสฺมีนํ

เล่มที่ 18 เอรกปตฺตนาคราชวตฺถุ หน้า 245

อนฺตรํ ปวิสิตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา โรทฺมาโน อฏฺฐาสิ ฯ
อถ นํ สตฺถา อหา กิมิทํ มหาราชาติ ฯ อหํ ภนฺเต
คฺมุหาทิสฺสฺส พุทฺธสฺส สาวโก หุตฺวา วิสฺตฺวสฺสสฺสหาสนิ
สมณธมฺมํ อกาสิ โสปี มํ สมณธมฺโม นิตฺถาเรตฺถุ นาสกฺขิ
อปฺปมตฺตกํ เอรกปตฺตจฺฉินฺนทนมตฺตํ นิสฺสาย อเหตุกปฺปฏฺฐินฺธิ
คเหตุวา อูเรน(๑) ปรีตฺกกนฏฺฐาเน นินฺพพฺตฺโตมฺหิ เอกํ พุทฺธนฺตรํ
เนว มนุสฺสตฺตํ ลภามิ น สทฺธมฺมสฺสวณฺํ น คฺมุหาทิสฺสฺส
พุทฺธสฺส ทสฺสนนฺติ ฯ สตฺถา ตสฺส กถํ สุตฺวา มหาราช
มนุสฺสตฺตํ นาม ทลฺลภเมว ตถา สทฺธมฺมสฺสวณฺํ ตถา
พุทฺธรฺูปาโท อิทฺถุหิ กิจฺฉเนน กสิเรน ลพฺภตฺติติ วุตฺวา ธมฺมํ
เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

กิจฺฉโณ มนุสฺสปฺปฏฺฐิลาโภ กิจฺฉํ มจฺจานชีวิตํ
กิจฺฉํ สทฺธมฺมสฺสวณฺํ กิจฺฉโณ พุทฺธานมฺุปฺปาโทติ ฯ

ตสฺสสฺสโต มหฺนฺเตน หิ วายาเมน มหฺนฺเตน กุสฺเลน
ลทฺธตฺตา มนุสฺสปฺปฏฺฐิลาโภ นาม กิจฺฉโณ ทลฺลโภ นินฺนฺตรํ
กสิกมฺมาทินิ กตฺวา ชีวิทฺวตฺตํ ฆณฺเณโตปี (๑) ปรีตฺตตฺตายปี
มจฺจานํ ชีวิทํปี กิจฺฉํ อนเนเกสุปี กปฺเปสุ ธมฺมเทสกสฺส ปุคฺคลสฺส
ทลฺลภตฺตาย สทฺธมฺมสฺสวณฺํปี กิจฺฉํ มหฺนฺเตน ปน วายาเมน
อภินิหารสฺส สมิชฺฉนฺโต สมิทฺธาภินิหารสฺส จ อนเนเกหิปี
#๑. สී. ย. อุทเรน ฯ ๒. ย. ฆณฺเณโตปี ฯ

กปโปโกภูิสหสเสหิ ทลลภปาทโต พุทธานัง อุปปาโทปิ กิจฺโจเยว
อติวีย ทลลโกติ ฯ

เทสนาวสานเ จตุราสีติยา ปาณสหสฺสานัง ชมฺมาภิสมโย
อโหสิ ฯ นาคราชาปี ตัมทิวสํ โสตาปตฺติผลํ ลภเยย
ติรจฺจานคตตฺตา ปน นาลตฺถ ฯ โส เยสุ ปฏิสนฺธิก-
คณตจขหนวิสฺสภูจฺจนิทฺโทกฺกมนสชาติยาเมถุนเสวนจฺติสงฺขาเตสุ
ปญฺจสุ จานเสสุ นาคา นาคสรีรเมว คเหตุวา กิลมนฺติ เตสุ
อกิลมนภาวํ ปตฺวา มาณวรูเปเนว วิจิริตุํ ลภตีติ ฯ
เอรกปตฺตนาคราชวตฺถุ ฯ

อานนฺทตฺเถรสฺส ปญฺหวตฺถุ

สพฺพปาปสฺส อกรรมนฺติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตฺถา เขตวเน
วิหรนฺโต อานนฺทตฺเถรสฺส ปญฺหิ อารพฺภ กเถสิ ฯ
เถโร กิร ทิวาภูจฺจเน นิสินฺโน จินฺเตสิ สตฺถารา
สตฺตุนนํ พุทฺธานัง มาตาปีตโร อายุปริจฺเจโท โพรธิ
สาวกสนฺนิปาโต อคฺคสาวกา อุปฺภูจฺจาโกติ สพฺพํ กถิตํ
อุโปสโถ ปน อกฺกิตโต กิณฺนุ โข เตสํปี อยเมว อุโปสโถ
อญฺโฆติ ฯ โส สตฺถารํ อุปสงฺกमितฺวา ตมตฺถํ ปุจฺฉิ ฯ
ยสฺมา ปน เตสํ พุทฺธานัง กาลเกโทว อโหสิ น คาลาเกโท
วิปฺสฺสี สมฺมาสมฺพุทฺโธ หิ สตฺตเม สตฺตเม ลํวจฺจเร อุโปสถํ

เล่มที่ 18 อานนุทเถรสฺส ปญฺหตฺถุ หน้า 247

อกาสี เอกทิวสํ ทินฺโนวาโทเยว หิสฺส สตฺตุนฺนํ สํวจฺจเร
อลํ อโหสิ สีจี จ เวสฺสภู จ ฉญฺเจ ฉญฺเจ สํวจฺจเร
อุโปสถํ กรีสุ กกุสฺนุโห จ โกนาคมโน จ สํวจฺจเร สํวจฺจเร
กสฺสปทสพฺโถ ฉญฺเจ ฉญฺเจ มาเส อุโปสถํ อกาสิ เอกทิวสํ
ทินฺโนวาโทเยว หิสฺส ฉนฺนํ มาสานํ อลํ อโหสิ ตสฺมา
สตุถา เตสํ อิมํ กาลเกทํ อาโรเจตฺวา โอวาทคฺคาถา ปน
เนสํ อีมาเยวาทิ วตฺวา สพฺเพสํ เอกเมว อุโปสถํ อาวิกโรนฺโต
อีมา คาคา อกาสิ

สพฺพปาปสฺส อกรรมํ กุสฺลสฺสุปฺสมปทา
สจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธานสาสนํ ฯ

ขนฺธุติ ปรมํ ตโป ตีติกฺขา
นิพฺพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา
น หิ ปพฺพชฺโชโต ปฺรฺบฺรพฺมาตี
สมโณ โหติ ปรี วิหฺเจยฺนฺโต ฯ

อนฺุปฺวาโท อนฺุปฺมาโต ปาฎิโมกฺเข จ สํวโร
มตฺตตฺถญฺจตา จ ภตฺตสฺมี ปนฺตตฺถจ สยนาสนํ
อริจิตฺเต จ อาโยโค เอตํ พุทฺธานสาสนนฺติ ฯ

ตตฺถ สพฺพปาปสฺสาตี สพฺพสฺส อกุสฺลธมฺมสฺส ฯ

อุปสมฺพทาตี นิกฺขมฺนโต ปญฺจาย ยาว อรหฺตฺตมกฺคา กุสฺลสฺส
อุปฺปาทนฺญเจว อุปฺปาทิตฺสฺส จ ภาวนา ฯ สจิตฺตปริโยทปนนฺติ
ปญฺจหิ นีวรเณหิ อตฺตโน จิตฺตสฺส โวทาปนํ ฯ เอตํ

เล่มที่ 18 พุทฺธวคฺควณฺณา หน้า 248

พุทฺธานสาสนนฺติ สพุพพุทฺธานํ อัย อนุสฺสิฏฺฐิ ฯ

ขณฺตีติ ยา เอสา ตีตฺติกาสงฺฆาตา ขณฺตี นาม อิทํ
อิมสฺมี สาสเน ปรมํ อุตฺตมํ ตโป ฯ นิพฺพานํ ปรมํ วทณฺตี
พุทฺธาติ พุทฺธา จ ปจฺเจกพุทฺธา จ อนุพุทฺธา จาติ อิเม
ตโย พุทฺธา นิพฺพานํ อุตฺตมณฺตี วทณฺตี ฯ น หิ ปพฺพชิโตติ
ปาณิอาทึหิ ปริ อูปหนนฺโต วิเหเจนฺโต ปฺรुปฺมาตี ปพฺพชิโต
นาม น โหติ ฯ สมโณติ วุตฺตนเยเนว ปริ วิเหยยนฺโต
สมโณปิ น โหติเยว ฯ

อนุปฺวาโทติ อนุปฺวาทณฺญเฆว อนุปฺวาทาปนฺนญจ ฯ
อนุปฺมาโตติ อนุปฺมาตณฺญเฆว อนุปฺมาตาปนฺนญจ ฯ ปาฎิโมกฺขเขตฺติ
เชฏฺฐกสิเล ฯ สัวโรติ ปิทหนํ ฯ มตฺตลฺลญฺจตาติ มตฺตลฺลญฺจกาโว
ปฺมาณฺฆานนํ ฯ ปนฺตณฺตี วิวิตฺตํ ฯ อธิจิตฺเตติ อฏฺฐสฺมา-
ปตฺติสงฺฆาเต อธิจิตฺเต ฯ อาโยโคติ ปโยคกรณํ ฯ เอตฺนฺตี
เอตํ สพุเพสํ พุทฺธานํ สาสนํ ฯ เอตฺถ หิ อนุปฺวาเทน
วาจสิกํ สิลํ กถิตํ อนุปฺมาเตน กายิกํ สิลํ ฯ ปาฎิโมกฺขเ จ
สัวโรติ อิมินา ปาฎิโมกฺขสิลฺลญฺเฆว อินฺทฺริยสัวรณฺจ มตฺตลฺลญฺจตาย
อาชีวปาริสฺสุทฺธิ เฆว ปจฺจยสนฺนิสฺสิตฺตสิลฺลญจ ปนฺตเสนาสเนน
สปฺปายเสนาสนํ อธิจิตฺเตน อฏฺฐ สฺมาปตฺติโย ฯ เอวํ อิมาย
คถาย ติสฺโสปี สิกฺขา กถิตาเยว โหนฺตีติ ฯ

เทสฺนาวสาเน พฺหุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ

อานนฺทตฺตฺเถรสฺสปลฺยหฺวตฺถุ ฯ

อนภรตภิกขุวตถ

น กหาปณวสุเสนาติ อิมิ ชมมเทศนํ สตุถา เขตวเน
วิหรนุโต เอกํ อนภรตภิกขุํ อารพภ กเถสิ ฯ
โส ภร สาสเน ปพพชิตฺวา ลทฐปสมปโท
อสุภฏจานนฺนาม คนฺตฺวา อุตฺเทสิ คณหาหิตี อุชฺฌมาเยน
เปสิโต ตตฺถ อคมาสิ ฯ อถสฺส ปิตุ โรโค อุปฺปชฺชิ ฯ
โส ปุตฺตํ ทฏฺฐกาโม หุตฺวา ตํ ปกฺโกสิตฺถุ สมตฺถิ คณฺจิ
อลภิตฺวา ปุตฺตโสเกน วิลปฺนุโตเยว อาสนฺนมฺรโณ หุตฺวา
อิทํ เม ปุตฺตสฺส ปตฺตจิวรมฺมํ กเรยฺยาสีติ กหาปณสฺตํ
กนิฏฺฐสฺส หตฺถे ทตฺวา กาลมกาสิ ฯ โส ทหรสฺสาคตกาเล
ปาทญฺเฐ นิปตฺติตฺวา ปรีวตฺเตนุโต โรทิตฺวา ภนฺเต ปิตา
โว วิลปฺนุโตว กาลกโต มยฺหิ ปนฺ เตน กหาปณสฺตํ
หตฺถे จปีตํ เตน ก็ กโรมีติ อาห ฯ ททโร น เม
กหาปณฺเห อตฺถโถติ ปฏฺฐิกฺขิปิตฺวา อปรภาเค จินฺเตสิ ก็ เม
ปรกฺุเลสุ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ชีวิตฺเตน สกฺกา ตํ กหาปณสฺตํ
นิสฺสาย ชีวิตฺถุ วิพฺภมิสฺสามิตี ฯ โส อนภรติยา ปิพฺพิโต
วิสฺสฏฺฐสชฺฌายกมฺมฏฺฐาโน ปณฺฑุโรคิ วิย อโหสิ ฯ อถ นํ
ทหรสามเณฺรา กิมิทฺนฺติ ปุจฺฉิตฺวา อุกฺกณฺจโถมฺหิตี วุตฺเต
อาจริยฺอุปฺชฌายานํ อาจิกฺขิสฺสุ ฯ อถ นํ เต สตุถฺ สนฺติกิ
เนตฺวา สตุถฺ ทสฺเสสิ ฯ สตุถา สจฺจํ ภร ตฺวํ ภิกฺขุ

อุกฺกณฺจโธติ ปุจฺจิตฺวา อาม ฆนฺเตติ วุคฺเต กสฺมา
เอวมกาสิ อตฺถิ ปน เต โกจิ ชีวิตฺตปฺปจฺจโยติ อห ๗ อาม
ฆนฺเตติ ๗ กิณฺเต อตฺถิตฺติ ๗ กหาปณฺสํ ฆนฺเตติ ๗ เตนฺหิ
กตฺตีปี ตาว สกฺขรา อหฺร คณฺเฑวฺวา ชานิสฺสตี (๑) สกฺกา
วา ตตฺตเคน ชีวิตฺตํ โน วาติ ๗ โส สกฺขรา อหฺริ ๗
อถ นํ สตฺถา อหฺ ปริโภกฺตฺถาย ตาว ปณฺณาสํ จเปหิ
ทฺวินฺนํ โคณานํ อตฺถาย จตฺตวิสฺติ เอตฺตกนฺนาม วิชฺตฺถาย
ยฺคนงฺคตฺถาย กุทฺทาลตฺถาย วาสีฬฺรสฺสอตฺถายาติ ๗ เอวํ
คณฺธิยมาเน ตํ กหาปณฺสํ นปฺปโหติ ๗ อถ นํ สตฺถา ภิกฺขุ
ตว กหาปณฺวา อปฺปกา กถํ เอเต นิสฺสาย ตณฺหํ ปุเรสฺสตี
อตีเต กิร ปณฺหิตา จกฺกวคฺคตฺริชฺชํ กเรตฺวา อปฺโปจฺจิตฺมคฺเตน
ทฺวาทสโยชนญฺจานเณ กญฺจิปฺปมาเณน สตฺตฺรตฺนวสฺสํ วสฺสาเปตฺตํ
สมตฺถา ยาว ฉตฺตีส สกฺกา จวนฺติ เอตฺตกํ กาลํ เทวชฺชํ
กเรตฺวาปี มรณฺกาลเณ ตณฺหํ อปฺุเรตฺวา ว กาลมกํสฺสูติ วตฺวา
เตน ยาจิโต อตีตํ อหฺริตฺวา มนฺธาตฺรราชชาตกํ(๒) วิตฺถาเรตฺวา
ยวตา จนฺทิมสฺสุริยา [ปฺริหรณฺติ] ทิสฺวา ฆนฺติ วิโรจนา
สพฺเพว ทาสา มนฺธาตฺยฺเย ปาณา ปจฺจวินิสฺสตีตาติ (๓)
อิมิสฺสา คาถาย อนนฺตรา อิมิ เทว คาถา อภาสิ

#๑. ส. ม. ย. ชานิสฺสตี ๗

#๒. พ. ช. ต. ก. ๒๗/๑๐๒ ๗ ตทญฺจกถา ๔/๖๐ ๗

#๓. ส. ม. ปจฺจวินิสฺสตี ๗

เล่มที 18 อนภิตฺตภิกฺขุวตฺถุ หน้า 251

น กหาปณฺวสุเสณ ติตฺติ กามสฺส วิชฺชติ
อปฺปสฺสสาทา ทุกฺขา กามา อิตฺติ วิญฺญา ย ปณฺจทีโต
อปฺปิ ทิพฺเพสฺส กามสฺส รตี โส นาธคจฺจติ
ตณฺหกฺขยโรโต โหติ สมนฺมาสมฺพุทฺธสาวโกติ ฯ
ตตฺถ กหาปณฺวสุเสนาติ ยํ โส อปฺโปเจตฺวา

สฺตตฺตรตนวสุตํ วสุสาเปสิ ตํ อธิ กหาปณฺวสุสนฺติ วุตฺตํ
เตนาปี หิ วตฺถุกามกฺกิลเสกามสฺส ติตฺติ นาม นตฺถิ เอวํ
ทฺฐปฺปฺปฺรา เอสา ตณฺหา ฯ อปฺปสฺสสาทาติ สฺสปีนญฺปิมาทิตาย
ปริตฺตสฺสา ฯ ทุกฺขาติ ทุกฺขกฺขนฺธาทีสุ(๑) อากตทุกฺขวเสณ
พหุทุกฺขาว ฯ อิตฺติ วิญฺญา ยติ เอวเมเต กามे ชานิตฺวา ฯ อปฺปิ
ทิพฺเพสฺสติ สเจ หิ เทวานํ อุปกปฺปนกคามหิ นิมนฺเตยฺย ฯ
อายสฺมา สมิทฺธิ วิย เอวํปี เตสฺส กามสฺส รตี น วินฺทติเยว ฯ
ตณฺหกฺขยโรตติ อรหตฺเต เจว นินฺพฺพานे จ อภิตฺโต โหติ ตํ
ปญฺจยมาโน วิหริติ ฯ สมนฺมาสมฺพุทฺธสาวโกติ สมนฺมาสมฺพุทฺธเชน
เทสิตฺสส ธมฺมสฺส สวณฺนเต ชาโต โยคาวจโร ภิกฺขุติ ฯ

เทสนาวसाने โส ภิกฺขุ โสตาปตฺตผล ปตฺติญฺจหิ ฯ
สมฺปตฺตปริสา ยปี สาคฺคิกา เทสฺนา อโหสีติ ฯ

อนภิตฺตภิกฺขุวตฺถุ ฯ

#๑. ม. ม. มหาทุกฺขกฺขนฺธสฺส ตํ ๑๒/๑๖๖ ฯ

จุฬาทุกฺขกฺขนฺธสฺส ตํ ๑๒/๑๗๕ ฯ

อภคิตตตปุโรหิตวตถ

พหุ เว สรณั ยนุตีติ อิมั ชมมเทศนั สตุตา [เซตวเน
วิหรนุโต] วาลุกราสิมहि นิสินโน อภคิตตตनुนาม โกสตรณโ
ปุโรหิตั อารพภ กเถสิ ฯ

โส กिर มหาโกสสส ปุโรหิตอ อโหสิ ฯ อถ นั
ปีตริ กาลกเต ราชา ปเสนทิโกสโล อัย ปีตุ เม ปุโรหิตติ
การเวณ ตสุมิเยว จาเน จเปตวา ตสส อตตโน อฎุจัน
อากตกาเล ปจจุคคมนั กโรติ อัจริย อิธ นิสิตถาติ
สมานาสนั ทาเปสิ ฯ โส จินุเตสิ อัย ราชา อติวิย
มยิ कारवु กโรติ न โข ปन ราชุนั นิजกालमेव सका
จิต्तु คเหตุ ราชา ปน युवा ททโร สมานวयेเนว हि
सथुธี रथुञ्च नाम सुञ्च होति ओहजमहि महल्लोโก पपुषुञ्चि
मे युत्तनुति ฯ โส ราชानั पपुषुञ्च अनुชानापेतवा नकरे
गेरिणजारापेतवा सत्ताहेन सपुप्पु อत्तโน चनั तानमुखे
विसुसुचेत्त्वा पाहिरกपपुषुञ्च पपुषुञ्च तं निसुसાય तस
पुरिससहसुसानि अनुपपुषुञ्चि सु ฯ โส เตहि सथुธี องुकคथानญจ
गुरुरणुजसुस ज अनुरावासु कपपेतवा อิมั ओवात्त तेदि
ताता यसुस वो कामवितुकगतयो อुपपชुชनुติ โส नतिโต
เอเกกั วาลุกาปุกุ อูทุทธิตวา อิมสมิ จาเน ओกิริตุติ ฯ
เต สาธुติ ปฐิสสุณิตวา कामवितुकगतินั อุปปन्नกาเล
ตถา กรีสु ฯ अपरेन समयेन महावालुकाराति ओहोสิ ฯ

เล่มที่ 18 อคฺคิตฺตตฺตปฺโรหิตวตฺถุ หน้า 253

ตํ อหิจฺจตฺโต นาม นาคราชา ปรีคฺคเหสี ฯ องฺคมคฺชวาสีโน
เจว กุรฺรฎฺจวาสีโน จ มาเส มาเส เตสํ มหนฺตํ สกฺกาโร
อภีหริตฺวา ทานํ เทนฺติ ฯ อถ เนสํ อคฺคิตฺตตฺโต อิมํ โอวาทํ
อทาสิ ปพฺพตํ สรณํ ยาถ วณฺํ สรณํ ยาถ อารามํ
สรณํ ยาถ รุกฺขํ สรณํ ยาถ เอวํ สพฺพทฺตฺกฺขโต มุจฺจิสฺสเถติ
อตฺตโน อนฺเตวาสิเกปิ อิมินาว โอวาเทน โอวาทิ ฯ

โพธิสฺสโตปิ มหาภินิฏฺขมณฺํ นิฏฺขมณฺโต (๑) สมฺมาสมฺโพธิ
ปตฺวา ตสมฺมึ สมเย สาวตฺถึ นิสฺสาย เชตวเน วิหรณฺโต
ปจฺจฺจสกาเล โลกํ โวลเณฺโต อคฺคิตฺตตฺตพฺราหฺมณฺํ สทฺธิ
อนฺเตวาสิเกหิ อตฺตโน ฅาณชาลสฺส อนฺโต ปวิฏฺจํ ทิสฺวา
สพฺเพปิเม อรหฺตฺตสฺส อุปนิสฺสยสมฺปนฺนาติ ฅตฺวา สายณฺฺหสมเย
มหาโมคฺคฺคฺลฺลานตฺเถโร อาท โมคฺคฺลฺลาน กิ นุ ปสฺสสิ
อคฺคิตฺตตฺตพฺราหฺมณฺํ มหาชนํ อติคฺุเถน ปกฺขนฺทาเปนฺตํ คจฺจ
เตสํ โอวาทํ เทหิติ ฯ ฆนฺเต พหู เอเต เอกสฺส มยฺหํ
อวิสฺยหา สเจ ตฺมฺเพปิ อากฺมิสฺสเถ (๒) วิสฺยหา ภวิสฺสนฺตฺติติ ฯ
โมคฺคฺลฺลาน อหํปิ อากฺมิสฺสเถ (๓) ตฺวํ ปุโรโต ยาหิติ ฯ เถโร
คจฺจณฺโตว จินฺเตสิ เอเต พลวณฺโต เจว พหู จ สเจ
สพฺเพสํ สมฺมากฺมฏฺจานเ กิณฺจิกิ กเถสฺสเถ สพฺเพปิ
#๑. สึ. ยฺ. กตฺตาภินิฏฺขมโณ ฯ ม. กตฺตาภินิฏฺขมโน ฯ
#๒. คมิสฺสเถ (?) ฯ ๓. คมิสฺสเถ (?) ฅ. ว.

เล่มที 18 พุทฺธวคฺควณฺณา หน้า 254

วคฺควคฺเคน อญฺฺจเหยยฺยุนฺติ อตฺตโน อานุภาเวณ ญฺลผุสฺสิตกั
เทวํ วุญฺจาเปตี ฯ เต ญฺลผุสฺสิตเกสุ ปตฺนเตสุ อญฺฺจายญฺฺจาย
อตฺตโน อตฺตโน ปณฺณสาถํ ปวิสฺสึ ฯ เถโร อคฺคิทตฺตสฺส
ปณฺณสาถทวารเ จตฺวา อคฺคิทตฺตาตี อาท ฯ โส เถรสฺส
สทฺทํ สุตฺวา อิมสฺมี โลกเ มํ นามเนน อาลปีตุํ สมตฺโถ
นาม นตฺถิ โก นฺ ไซ มํ นามเนน อาลปฺตีตี มาณตฺถทฺชตฺตาย
โก เอโสตี อาท ฯ อหํ พุราหุมนฺนาตี ฯ กิ วเทสฺสตี ฯ อชฺช
เม เอกรรตฺธี อีช วสนญฺฺจานํ อัจฺจขาตี ฯ อีช วสนญฺฺจานํ
นตฺถิ เอกสฺส เอกาว ปณฺณสาถาตี ฯ อคฺคิทตฺต มนุสฺสา
นาม มนุสฺसानํ คาโว कुณฺนํ ปพฺพชิตา ปพฺพชิตานํ สนฺตีกิ
กจฺจนฺติ มา เอวํ กริ เทหิ เม วสนญฺฺจานนฺติ ฯ กิ ปน
ตฺวํ ปพฺพชิตฺตี ฯ อาม ปพฺพชิตฺโตมฺหิตี ฯ สเจ ปพฺพชิตฺโต กหํ
เต ขาริภณฺฑํ ปพฺพชิตปฺริกฺขาริตี ฯ อตฺถิ เม ปฺริกฺขาริ วิสฺสุ
ปน นํ คเหตุวา วิจฺริตุํ ทุกฺขนฺติ อพฺภนฺตเรเนว นํ คเหตุวา
วิจฺรามิ พุราหุมนฺนาตี ฯ โส ตํ คเหตุวา (๑) วิจฺริสฺสสฺสตี เถรสฺส
กุชฺฉิ ฯ อถ นํ โส อาท [อเปหิ] อคฺคิทตฺต มา กุชฺฉิ
วสนญฺฺจานํ เม อัจฺจขาตี ฯ นตฺถิ เอตฺถ วสนญฺฺจานนฺติ ฯ
เอตฺสฺมี ปน วาลุกราสิมฺหิ โก วสตีตี ฯ เอโก นาคฺราชาตี ฯ
เอตํ เม เทหิตี ฯ น สกฺกา ทาตุํ ภาริยํ เอตฺสฺส กมฺมนฺติ ฯ
#๑. อคฺคเหตุวา (?) ฯ สี. ตํ น คเหตุวา วิจฺริสฺสสฺสตี ฯ

โหตุ เทหิ เมตฺติ ฯ เตนหิ ตฺวเมว ชานาหิตฺติ ฯ เถโร วาลุกราส-
อภฺมิโย ปายาสี ฯ นาคราชา ตํ อากฺขณฺนํ ทิสฺวา อัย-
สมฺโน อิตฺโต อากฺขณฺติ น ชานาติ มณฺเณ มม อตฺถิภาวํ
ฐฺมายิตฺวา นํ มาเรสุสํมิตฺติ ฐฺมายี ฯ เถโร อัย นาคราชา
อหเมว ฐฺมายิตฺถุ สกฺโกมิ อณฺเณ น สกฺโกนฺตฺติติ มณฺเณ
สลลฺกเขตฺติติ สยฺปิ ฐฺมายี ฯ ทฺวินฺนํปิ สรฺริโร อุกฺกตา ฐฺมา
ยาว พฺรหฺมโลกา อุกฺกหฺสิสุ ฯ อุโภปี ฐฺมา เถโร อพาธยิตฺวา
นาคราชานเมว พาธนฺติ ฯ นาคราชา ฐฺมเวกํ สหิตฺถุ
อสกฺโกนฺโต ปชฺชลิ ฯ เถโรปิ เตโชธาตฺถุ สฺมาปชฺชิตฺวา เตน
สทฺธิเยว ปชฺชลิ ฯ อภฺคิชาลา ยาว พฺรหฺมโลกา อุกฺกหฺสิสุ ฯ
อุโภปี อภฺคิชาลา เถโร อพาธยิตฺวา นาคราชานเมว พาธยฺสิสุ ฯ
อถสฺส สกฺลสรฺริ อุกฺกาหิ ปทิตฺตํ วิย อโหสิ ฯ อิตฺถิณ
โธโลเกตฺวา จินฺเตสิ นาคราชา สมนํ ฌาเปติ ภทฺทโก วัต
สมฺโน อมฺหากํ วจฺนํ อสฺสุณฺนิตฺวา นญฺโจติ เถโร นาคราชานํ
ทเมตฺวา นีพฺพิเสวณํ กตฺวา วาลุกราสิมฺหิ นิสฺสีทิ ฯ นาคราชา
วาลุกราสี โภเคหิ ปริกฺขิปิตฺวา ญฺญาการกฺขณฺิปปมฺาณํ ฌณฺํ
มาเปตฺวา เถรสฺส อฺปฺริ ธารสฺสิ ฯ อิตฺถิณ ปาโธว สมนฺสฺส
มตฺถาวํ วา อมตฺถาวํ วา ชานิสฺสํมาติ เถรสฺส สนฺตีกํ
คณฺตฺวา ตํ วาลุกราสิมฺตฺถเก นิสฺสินฺนํ ทิสฺวา อณฺชลฺสิ ปคฺคยฺห
อภฺคิตฺถวฺนฺโต อาห สมนฺ กจฺจि นาคราเชน น พาธิตฺติ ฯ

เล่มที่ 18 พุทฺธวคฺคกถณณา หน้า 256

กิ น ปสฺสถ มม อฺปฺริ ผณฺํ ชาเรตฺวา จิตฺนฺติ ฯ เต
 อจฺฉริยํ วัต โภ สมณฺสฺส อานฺุภาโว เอวรฺุโป นาม อนน
 นาคราชา ทมิโตติ เถรํ ปรีวารेतฺวา อฏฺุจฺสุ ฯ ตสฺมี
 ขณฺเ สตฺถา อากโต ฯ เถโร ฯ สตฺถารํ ทิสฺวา อฏฺุจาย
 วนฺุทึ ฯ อถ นํ อิสฺโย อหํสฺสุ อยํ ตยาปี มหนฺตฺตโรติ ฯ
 เอส ภควา สตฺถา อหํ อิมฺสฺส สาวโกติ ฯ สตฺถา
 วาลุกราสิมฺตฺถเก นิสฺสีทึ ฯ อิสฺสิคโณ อยํ ตาว สาวกสฺส
 อานฺุภาโว อิมฺสฺส ปน อานฺุภาโว กิทิสฺโส ภวิสฺสตีติ อลฺขลึ
 ปคฺคยฺห สตฺถารํ อภิตฺถวิ ฯ สตฺถา อคฺคิทตฺติ อามนฺเตตฺวา
 อาท อคฺคิทตฺต ตฺวํ ตว สาวกานฺลฺจ อฺปฏฺุจกานฺลฺจ
 โไอวาทํ ททมาโน กิณฺุติ วัตฺวา เทสิตี ฯ เอตํ ปพฺพตฺติ
 สรณฺํ กจฺฉนฺถ วนํ อารามํ รุกฺขํ สรณฺํ กจฺฉนฺถ เอตานิ
 หิ สรณฺํ คโต สพฺพทฺุทฺธา ปมฺุจจตีติ เอวํ เตสํ โไอวาทํ
 ทมฺมีติ ฯ สตฺถา น โข อคฺคิทตฺต เอตานิ สรณฺํ คโต
 ทฺุทฺธา ปมฺุจจติ พุทฺุชฺช ฐมฺมํ สงฺฆมฺํ ปน สรณฺํ คนฺุตฺวา
 สกฺลวฏฺุทฺุทฺธา ปมฺุจจตีติ วัตฺวา อีมา คธา อภาสิ

พหุ เว สรณฺํ ยนฺุติ	ปพฺพตานิ วนานิ จ
อารามรูกฺขเจตฺยานิ	มนฺุสฺสา ภยตฺชชิตา
เนตํ โข สรณฺํ เขมฺํ	เนตํ สรณฺมุตตมํ
เนตํ สรณฺมาคมฺม	สพฺพทฺุทฺธา ปมฺุจจติ ฯ
โย จ พุทฺุชฺช ฐมฺมณฺจ	สงฺฆณฺจ สรณฺํ คโต

เล่มที 18 อคฺคิทตฺตปฺโรหิตวตฺถุ หน้า 257

จตฺตาริ อริยสจฺจานิ	ธมฺมปฺปญฺญา ย ปสฺสตี
ทฺกขํ ทฺกขธมฺมปฺปาทำ	ทฺกขสฺส จ อติกฺกมํ
อริยญฺจญฺจํคิกํ มคฺคํ	ทฺกขุปสฺสมคามินํ
เอตํ โข สรณํ เขมํ	เอตํ สรณมุตฺตมํ
เอตํ สรณมาคฺคม	สพฺพทฺกขา ปมฺุจฺจตีตี ฯ

ตตฺถ พฺหุญฺตี พฺหุ ฯ ปพฺพตานิตี ตตฺถ ตตฺถ
 อิลิกลิเวปฺปลลเวการาทิเก ปพฺพเต เจว มหาวนโคสิงฺคสาล-
 วนาทีนิ วนาณิ จ เวพฺพนชีวกมฺพวนาทโย อารามे จ
 อุเทนเจตฺยโคตมเจตฺยาทีนิ รุกฺขเจตฺยานิ จ เต เต มนฺุสฺสา
 เตน เตน ภเยน ตชฺชิตา ภยโต มฺุจฺจิตฺตกาма ปฺุตฺตลาภาทีนิ
 วา ปฏฺุจยมาณา สรณํ ยนฺุตีตี อตฺุโถ ฯ เนตํ สรณนฺุตี
 เอตํ ปน สพฺุพิปี สรณํ เนว เขมํ น อุตฺตมํ น จ
 เอตํ ปฏฺุิจฺจ ชาตฺิอาทิมฺเมสฺสุ สตฺุเตสฺสุ เอโกปี ชาตฺิอาทิตฺุ
 สพฺุพฺทฺกขา ปมฺุจฺจตีตี อตฺุโถ ฯ

โย จาติ อิทํ อกฺเขมํ อนฺุตฺตมํ สรณํ ทสฺเสตฺวา เขมํ
 อุตฺตมํ สรณํ ทสฺสนตฺถํ อารทฺุ ฯ ตสฺสตฺุโถ โย จ
 คหฺุจฺจ วา ปพฺุพชฺุโต วา อิตฺิปี โส ภควา อรหํ
 ธมฺมาสมพฺุทฺุโรตฺิอาทิกํ พฺุทฺุทฺุธมฺมสงฺฆมานุสฺสตีกมฺุญฺจานํ นิสฺสา ย
 เสฏฺุจฺวเสน พฺุทฺุทฺุญจ ธมฺมญจ สงฺฆญจ สรณํ คโต ตสฺสาปี
 ตํ สรณคมนํ อยฺยตฺิถิตฺิยวณฺุทนาทีหิ กุปฺปตี จลตี ตสฺส

ปน อจฺลภาวํ ทสฺเสตฺถํ มคฺเคน อาคตฺสธมฺเมว ปกาเสนฺโต
จตฺตารี อริยสจฺจานํ ธมฺมปฺปญฺญา ย ปสฺสตีติ อาห ฯ โย
หิ เอเตสํ สจฺจานํ ทสฺสนวเสน เอตานํ สรณํ คโต ตสฺส
เอตํ สรณํ เขมณฺจ อุตฺตมณฺจ โส จ ปุคฺคโล เอตํ สรณํ
ปฏฺิจฺจ สกฺลสฺมาปี วฏฺฏทฺทฺษา ปมฺจจติ ตสฺมา เอตํ โข
สรณํ เขมณฺติอาทิ วุตฺตนฺติ ฯ

เทสฺนาวสาเน สพฺเพปี เต อีสโย สห ปฏฺิสมฺภิทาหิ
อรหตฺตํ ปตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิสฺสุ ฯ สตฺถา
จิวรพฺกนฺตรโต หตฺถํ ปสาเรตฺวา เอถ ภิกฺขโว จรธ พฺรหฺม-
จริยนฺติ อาห ฯ ตํชณฺณเเวว อญฺจปริกฺขารชฺรา วสฺสสตฺติกฺตฺเถรา
วีย อหฺลํ ฯ โส จ สพฺเพสํปี อญฺคมกชฺกรุรฺรญฺจวาสิณํ สกฺกาโร
อาทาย อาคมนทิวโส อโหสิ ฯ เต สกฺกาโร อาทาย อาคตา
สพฺเพปี เต อีสโย ปพฺพชฺชิตฺเต ทิสฺวา กิณฺนุ โข อมฺหากํ
อคฺคิทตฺตพฺรหฺมโณ มหา อูทาหุ สมโณ โคตโมติ จินฺเตตฺวา
สมณฺสฺส โคตมฺสฺส อาคตฺตฺตา อคฺคิทตฺโตว มหาตี
อมณฺณีสฺสุ ฯ สตฺถา เตสํ อชฺฌาสยํ โอลเเกตฺวา อคฺคิทตฺต
ปริสาย กงฺขํ จินฺทาตี อาห ฯ โส อหํปี เอตฺตกเมว
ปจฺจาสิสํมาตี อิทฺธิเพลน สตฺตกฺขตฺตํ เวหาสํ อพฺภกฺคฺนตฺวา
ปนฺปนฺนํ โอรุยฺห สตฺถารํ วนฺทิตฺวา สตฺถา เม ภนฺเต
ภควา สาวโกหฺมสฺมีตี วตฺวา สาวกตฺตํ ปกาเสสิตี ฯ

อคฺคิทตฺตปฺโรหิตวตฺถุ ฯ

อานนฺตเถรสุสฺสปลฺหวตฺต

ทฺลลโก ปฺริสาชณฺโณติ อิมํ ธรรมเทศนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต อานนฺตเถรสุสฺส ปลฺหํ อารพฺภ กเถสิ ฯ
เถโร หิ เอกทิวสํ ทิวาฏฺฐาเน นิสินฺโน จินฺเตสิ
หตฺถาชาณีโย จทฺทนฺตฺกฺเล วา อุโปสถกฺเล วา อุปฺปชฺชติ
อสุสาชาณีโย สินฺชวกฺเล วา วลาหกอสุสฺราชกฺเล วา
โคอาชาณีโย ทกฺกจิณฺปาเถติอาทีนํ วทฺนฺเตน สตฺถารา
หตฺถิอาชาณียาทีนํ อุปฺปตฺตฺกฺจฺจานานํ กถิตานํ ปฺริสาชณฺโณ
ปน กํ ญฺ โข อุปฺปชฺชตีติ ฯ โส สตฺถารํ อุปฺสงกมิตฺวา
วณฺทิตฺวา เอตมตฺถํ ปุจฺฉิ ฯ สตฺถา อานนฺต ปฺริสาชณฺโณ
นาม น สพฺพตฺถ อุปฺปชฺชติ อชฺชกโต ปน ติโยชนสตาเยเม
อาวฏฺฐโต นวโยชนสตฺปฺปมาเณ มชฺฉิมเทสฏฺฐาเน อุปฺปชฺชติ
อุปฺปชฺชนฺโต จ น ยสฺมี วา ตสฺมี วา กฺเล อุปฺปชฺชติ ขตฺติย-
มหาสาลพฺุราหุณฺนมหาสาลกฺลานํ อยฺยตฺตรสฺมีเยว อุปฺปชฺชตีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห
ทฺลลโก ปฺริสาชณฺโณ น โส สพฺพตฺถ ชายติ ฯ
ยตฺถ โส ชายติ ธีโร ตํ กุลํ สุขเมธตีติ ฯ
ตตฺถ ทฺลลโกติ ปฺริสาชณฺโณ หิ ทฺลลโก น หิ
หตฺถาชาณียาทโย วีย สฺลโก โส สพฺพตฺถ ปจฺจนฺตเทเส
วา นิจฺกฺเล วา น ชายติ มชฺฉิมเทเสเยว ปน มหา-

ชนสฺส อภิวาทนาทีสกุการกรณญฺจานเ ชตฺตียพฺรหฺมณฺณกฺลานํ
อณฺุตรสฺมึ กฺุเถ ชายตี เอวํ ชายมาโน จ ยตฺถ โส ชายตี
ธีโร อุตฺตมปฺปญฺโถ สมนฺมาสมฺพุทฺโธ ตํ กฺุถึ สุขเมชตี
สุขปฺปตฺตเมว โหตีตี อตฺถโธ ฯ

เทสนาวสานเ พหุ โสตาปตฺตตีผลาทีนึ ปาปฺณีสฺสูตี
อานนฺทตฺถเรสฺสปญฺหวตฺถุ ฯ

สมฺพหฺลภิกฺขวตฺถุ

สุโข พุทฺธานมฺปฺปาโทตี อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต สมฺพหฺลานํ ภิกฺขุณํ กถึ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกทิวสํ ที ปญฺจสตา ภิกฺขุ อฺปญฺจานสาลาຍ
นินฺนนา อาวุโส ที นฺุ โข อิมสฺมึ โลกเ สุขนฺนตี กถึ
สมฺภูจฺจาเปสฺสุ ฯ ตตฺถ เกจึ รหฺขสุขสทิสํ สุขนฺนาม นตฺถิตี
อาหํสฺสุ ฯ เกจึ กามสุขสทิสํ..... เกจึ สาลิมํสโภชนสุขสทิสํ
สุขนฺนาม นตฺถิตี อาหํสฺสุ ฯ สตฺถา เตสํ นินฺนนฺนญฺจานํ
อากนฺตฺวา กาย นฺุตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรที กถาย สนฺนินฺนนาตี
ปฺุจฺจิตฺวา อิมาย นามาตี วุตฺเต ภิกฺขเว ที กเถถ
อิทํ ที สพฺพิปี สฺขํ วญฺญฺทฺทุกฺขปรียาปนฺนเมว อิมสฺมึ ปน
โลกเ พุทฺธปฺปาโท ธมฺมสฺสวณํ สงฺฆสามคฺคี สมฺโมทฺมานภาโวตี
อิทเมว สุขนฺนตี วตฺวา อิมํ คาถมาห

เล่มที 18 สมพหุลภิกฺขวตฺถุ หน้า 261

สุโข พุทฺธานมฺปปาโท สุขา สทฺธมฺมเทสฺนา

สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี สมคฺคานํ ตโป สุโขติ ฯ

ตตฺถ พุทฺธานมฺปปาโทติ ยสฺมา พุทฺธา อฺปปชฺชมานา
มหาชนํ รากกนฺตาราทีหิ ตาเรนฺติ ตสฺมา พุทฺธานํ อฺปปปาโท
สุโข ฯ ยสฺมา สทฺธมฺมเทสฺนํ อากมฺม ชาติอาทิสฺมา สตฺตา
ชาติอาทีหิ มฺจฺจนฺติ ตสฺมา สทฺธมฺมเทสฺนา สุขา ฯ สามคฺคีติ
สมจิตฺตตา ฯ สปิ สุขา เอว ฯ สมคฺคานํ ปน เอกจิตฺตานํ
ยสฺมา พุทฺธวณฺํ วา อุกฺคณฺหิตฺุ ฐตฺงกานิ วา ปริหริตฺุ
สมณธมฺมํ วา กาทฺุ สฺขํ ตสฺมา สมคฺคานํ ตโป สุโขติ
วตฺตํ ฯ เตนวาท (๑) ยาวกิวณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมคฺคา
สนฺนิปติสฺสนฺติ สมคฺคา วุฏฺฐหิสฺสนฺติ สมคฺคา สงฺฆกรณฺียานิ
กริสฺสนฺติ วุทฺถิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขุณํ ปาฎิถฺงขา โน
ปริหานีตี ฯ

เทสนาวสานเ พหุ ภิกฺขุ อรหตฺเต ปติฎฺฐหิสฺสุ ฯ
มหาชนสฺสาปี สาคฺคิกา เทสฺนา อโหสีตี ฯ

สมพหุลภิกฺขวตฺถุ ฯ

กสฺสปทสพลสฺส สุวณฺณเจตียวตฺถ

ปฺุชารเหตุ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตถา จาริกํ จรมาโน

กสฺสปทสพลสฺส สุวณฺณเจตีย อารพฺภ กเถสิ ฯ

ตถาคโต [๑] สวตฺถิตโต นิกฺขमितฺวา อนฺุปฺพุเพน พาราณสี
กจฺจนฺโต อนฺุตรามคฺเค โตเทยฺยคามสฺส สมิเป มหาภิกฺขุ-
สงฺฆปรีวารโ อณฺุตรํ เทวญฺ्ञานํ สมฺปาปฺณิ ฯ ตตฺร นิสินฺโน
สุคโต ธมฺมภณฺฑาทาริกํ เปเสตฺวา อวิทฺูเร กสิกกมฺมํ กโรนฺุตํ
พฺุราหุณฺณํ ปกฺโกสาเปสิ ฯ โส พฺุราหุณฺโณ อากนฺุตฺวา ตถาคตํ
อนฺุทฺวณฺุทิตฺวา ตเมว เทวญฺ्ञานํ วณฺุทิตฺวา อญฺ्ञาสี ฯ สุคโตปิ
อิมํ ปเทสํ กิณฺุติ มณฺุลสิ พฺุราหุณฺณาติ อหา ฯ อมฺุหากํ
ปเวณฺิยา อากตเจตียญฺ्ञานนฺุติ วณฺุทามิ โภ โคตมาติ ฯ
อิมํ จานํ วณฺุทณฺุเตน ตยา สาธุ กตํ พฺุราหุณฺณาติ สุคโต
ตํ สมฺปหํเสสิ ฯ ตํ สุตฺวา ภิกฺขุ เกณ นฺุ โข การเณน
ภควา เอวํ สมฺปหํเสสิตี สํสยํ สณฺุชเนสุ ฯ ตโต ตถาคโต
เตสํ สํสยมฺปเนตฺุ มชฺุณฺิมนิกายเ ฆฎฺฐิการสฺสุตฺตนฺุตํ (๒) วตฺวา
อิทฺุธานฺุภาเวณ กสฺสปทสพลสฺส โยชนฺุพฺุเพธํ กนฺกเจตีย
อปรณฺุจ กนฺกเจตีย อากาเส นิมฺมิณิตฺวา มหาชนํ ทสฺเสตฺวา
พฺุราหุณฺณ เอวํวิชานํ ปฺุชารหานํ ปฺุชา ยุตฺตตฺราวาติ วตฺวา
มหาปรีนิพฺุพานสฺสุเต (๑) ทสฺสิตฺนเยเนว พฺุทฺุชาทิกเก จตฺตาโร
#๑. เอตฺถนฺุตเร หิสฺทุโท โยเชตฺพุโพ ฯ

#๒. ม. ม. ๑๓/๓๓๔ ฯ ๓. ที. มหา. ๑๐/๘๕ ฯ

เล่มที 18 กสฺสพทสพลสฺส สุวณฺณเจตียวคฺคฺท หน้า 263

ปฺุชารเห ปกาเสตฺวา สรริรเจตียํ อุกฺทิสฺสเจตียํ ปรีโภกเจตียนฺติ
ตีณิ เจตียานิ วิเสสโต ปรีทีเปตฺวา อีมา คากา อภาสิ

ปฺุชารเห ปฺุชยโต พุทฺุเช ยทิจ สวเก
ปฺปญจสมตฺกุกนฺเต ตินฺณโสภปรีทฺุทเว
เต ตาทิสเ ปฺุชยโต นีพฺุเต อุกฺโตภเย
น สกฺกา ปฺุณฺณํ สงฺขาคฺุ อีเมตฺตมปี เกนจิติ ฯ

ตตฺถ ปฺุชิตฺุ อรหา ปฺุชารหา ฯ ปฺุชิตฺุ ยุตฺตาคิ อตฺุโถ ฯ

ปฺุชารเห ปฺุชยโตติ [๑] อภิวาทนาทีหิ จ จตฺุหิ [๒] ปฺุจฺเจยหิ
ปฺุชฺเนตฺส ฯ ปฺุชารเห ทสฺเสติ พุทฺุเชตฺิอาทินา ฯ พุทฺุเชติ
สมฺมาสมฺพุทฺุเช ฯ ยทีติ ยทิวา ฯ อถวาคิ อตฺุโถ ฯ ตตฺถ
ปฺุจฺเจกพุทฺุเชติ กถิตฺุ โหติ ฯ สวเก จ ฯ ปฺปญจสมตฺกุกนฺเตติ
สมตฺกุกนฺตตฺตนาทีกุจิมานปฺปญฺเจ ฯ ตินฺณโสภปรีทฺุทเวติ
อตฺิกุกนฺตโสภปรีทฺุทเว ฯ อีเม เทว อตฺิกุกนฺเตติ อตฺุโถ ฯ
เอเตหิ ปฺุชารหตฺุทํ ทสฺสตีตฺุ ฯ เตติ พุทฺุชาทโย ฯ (๓) ตาทิสติ
วคฺคตฺคทณฺวเสน [๔] ฯ นีพฺุเตติ รากาทีนีนีพฺุติยา [๕] ฯ นตฺุถิ
กฺุโตจิจิ ภาวโต วา อารมฺมณโต วา เอเตสํ ภยนฺติ อุกฺโตภยา ฯ
เต อุกฺโตภเย ฯ น สกฺกา ปฺุณฺณํ สงฺขาคฺุณฺติ ปฺุณฺณํ กณฺณตฺุ

- #๑. เอตฺถนฺตเร เตติ ปทํ โยเชตฺพุทฺุ ฯ
- #๒. เอตฺถนฺตเร จสทฺุโท โยเชตฺพุทฺุโพ ฯ ๓. สี. พุทฺุชาทีนีนี ฯ
- #๔. เอตฺถนฺตเร ตาทีกุณฺยุตฺเตติ ปทํ โยเชตฺพุทฺุ ฯ
- # ขถาวคฺคตฺคทณฺวเสน ตาทีกุณฺยุตฺเตติ วจันํ ยุตฺตตฺริ ฯ
- #๕. เอตฺถนฺตเร นีพฺุเตติ ปทํ โยเชตฺพุทฺุ ฯ

น สกฺกา กถนฺติ เจ ฯ อิมุตฺตมปี เกณจิติ อิมิ เอตฺตกั
อิมิ เอตฺตกนฺติ เกณจิติ ฯ อปีสทฺโท อีธ สมฺพนฺธิตฺตพฺโพ ฯ
เกณจิ ปุคฺคเลน มาเนน วา ฯ ตตฺถ ปุคฺคเลนาติ เตน
พฺรหฺมาทินา ฯ มาเนนาติ ติวีเรน มาเนน ตีรเณน ธารเณน
ปฺรูเณน วา ฯ ตีรณํ นาม อิทํ เอตฺตกนฺติ นยโต
ตีรณํ ฯ ธารณฺติ (๑) ตฺถาย ธารณํ ฯ ปฺรูณํ นาม
อหฺตฺตปฺปสฺตปฺตถนาพิกาทิวเสน ปฺรูณํ ฯ เกณจิ ปุคฺคเลน อิมเห
ตีหิ มาเนหิ พุทฺธาทีเก ปุชฺยโต ปุณฺณํ วิปាកวเสน กณฺเฑ
น สกฺกา ปรียนฺตรหิตโตติ ฯ ทวีสุ จานesu ปุชฺยโต กิ
ทานํ ปจฺมํ ธรรมาเน พุทฺธาที ปุชฺยโต น สกฺกา ปุณฺณํ
สงฺขาตุํ ฯ ปฺน เต ตาทีเส กิเลสปรินิพฺพานนิมิตฺเตน
ขณฺธปรินิพฺพานเนน นิพฺพุเตปี ปุชฺยโต น สกฺกา สงฺขาตฺตุนฺติ
เกทา ยฺชฺชนฺติ ฯ เตน หิ วิมานวตฺถุมหิ (๒)

ติฏฺฐนฺเต นิพฺพุเต จาปี สเม จิตฺเต (๓) สมิํ ผลิ
เจโตปฺสาทเหตุมฺหิ (๔) สตฺตา กจฺจนฺติ สุกฺคตินฺติ(วตฺตํ) ฯ
เทสนาวसाने โส พฺราหฺมโณ โสตาปฺนโน อโหสีติ ฯ

โยชนิกํ กนฺกเจตฺยิ สตฺตาหฺมากาเสว อฏฺฐาสิ ฯ มหนฺเตน (๕)

#๑. ธารณํ นาม ฯ ๒. ขุ. วิมาน. ๒๖/๘๒ ฯ

#๓. สี. สมิํ จิตฺตํ ฯ ๔. ขุ. วิมาน. เจโตปฺนิธิเหตุ หิ ฯ

#๕. มหนฺโตติ ปทํ ภาเวยฺย ฯ

เล่มที่ 18 กสฺสปทสพลสฺส สฺวณฺณเจตฺยวตฺถุ หน้ํ 265

สมาคโม จาโหสิ ฯ สตุตทาหิ เจตฺยิ นานปฺปการเณ ปุเชสิ ฯ
ตโต ภินฺนลทฺธิกาณํ ลทฺธิเกโท ชาโต ฯ พุทฺธานุภาเวณ ตํ
เจตฺยิ สกฺกุจฺจานเมว คตํ ฯ ตตุเถว ตํขณฺเ มหนฺตํ ปาสาณเจตฺยิ
อโหสิ ฯ ตสฺมี สมาคเม จตุราสีตฺยิยา ปาณสทฺสสถานํ
ธมฺมาภิสมโย อโหสีติ ฯ

กสฺสปทสพลสฺส สฺวณฺณเจตฺยวตฺถุ ฯ (๑)

พุทฺทชวคฺควณฺณา นิฎฺฐิตา ฯ

จฺจทฺทสโม วคฺโค ฯ

๑. สี. ม. ย. โปตฺถเกสฺส อิทํ วตฺถุ ทิสฺสติ สฺยยามโปตฺถเก ปน นตฺถิ ฯ
#ปุชารहे ปุชฺยโตติ อิมานิ กถาโย สุตฺตนฺตปิฎฺเเก จฺจทฺทกนิกาเย
#ธมฺมปเท พุทฺทชวคฺคสฺส ปรีโยसानเ ทิสฺสนฺตเวว ฯ ตสฺมา ๒๕๐๕
#พุทฺทสเก ปฺน มุทฺทนกาเล สพฺพปารีปุริยา อิทํ วตฺถุ อิทาเนตฺวา
มุทฺทิตํ ฯ

สุขวคฺควณฺณา

ฅาตกานํ กถวูปสมนวัตฺตุ

สุสุขํ วัตตาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา สกฺกเสฺว วิหรนฺโต
กถวูปสมนวัตฺถิ ฅาตเก อารพฺภ กเถสิ ฯ
สากียา จ โกลิยา จ กิร กปิลวัตฺถุนกรสฺส จ
โกลิยนกรสฺส จ อนฺตเร โรหิณิ นาม นที เอเกเนว อวารเณน
พฺนฺธาเปตฺวา สสฺसानิ การเณติ ฯ อถ เขฏฺฐมฺมุตมาเส สสฺเสสุ
มิลายนฺเตสุ อุภยนกรวาทิกานํปี กมฺมกรรา สนฺนปทีสุ ฯ ตตฺถ
โกลิยนกรวาทิโน อาหํสุ อิทํ อุทกํ อุทโต หริยมานํ เนว
ตฺมฺหากํ ปโหสฺสตี น อมฺหากํ อมฺหากํ ปน สสฺสํ
เอกอุทเกเนว นิปฺพชฺชิสฺสตี อิทํ อุทกํ อมฺหากํ เทถาติ ฯ
อิตเรปี เอวมาหํสุ ตฺมฺहेสุ โกฏฺฐเจ ปฺปุเรตฺวา จิตฺเตสุ มยํ
รตฺตสุวณฺณํ นีลมนิกภาพมณิกหาปเณ จ กเหตุวา ปจฺฉิปฺ-
ปสิพฺพกาทิหตฺถา น สกฺขิสฺสสาม ตฺมฺหากํ ฅมรทฺวาเร วิจริตุํ
อมฺหากํปี สสฺสํ เอกอุทเกเนว นิปฺพชฺชิสฺสตี อิทํ อุทกํ
อมฺหากํ เทถาติ ฯ น มยํ ทสฺสามาติ ฯ มยํปี น
ทสฺสามาติ ฯ เอวํ ถถํ วัฑฺฒเตตฺวา เอโก อุฏฺฐาย เอกสฺส
ปหาริ อทาสิ โสปี อณฺณสฺสาปีติ เอวํ อณฺณมณฺณํ ปหริตฺวา
ราชกุลานํ ชาตี ฅมฺมฺญฺตฺวา กถหํ วัฑฺฒยีสฺสุ ฯ โกลิยกมฺมกรรา

เล่มที่ 18 ฅาตกานํ กถวูปสมนวตฺถ หน้าที่ 267

วทนฺติ ตุมฺเห กปฺปิตวตฺถวาสิโน ทารเก คเหตุวา คจฺจถ (๑)
เย โสณสิคาลาทโย วีย อตฺตโน ภคินีหิ สทฺธิ สํวาสํ วสิสฺสุ
เอเตสํ หตฺถิโน จ อสฺสา จ ผลกาวุชานิ จ อมฺหากํ ก็
กริสฺสนฺตฺติ ฯ สากิยกมฺมกราปี วทนฺติ ตุมฺเหทานิ กุญฺจโน
ทารเก คเหตุวา คจฺจถ (๑) เย อนาถา นิคฺคตฺติกา ตฺริจฺจนา
วีย โกลรฺกฺเข วสิสฺสุ เอเตสํ หตฺถิโน จ อสฺสา จ ผลกาวุชานิ
จ อมฺหากํ ก็ กริสฺสนฺตฺติ ฯ เต คนฺตฺวา ตสฺมี กมฺเม
นียุตฺตานํ อมฺจฺจํ กเถสฺสุ ฯ อมฺจฺจา ราชกฺุลาณํ กเถสฺสุ ฯ
ตโต สากิยา ภคินีหิ สทฺธิ สํวาสํ วสิตกานํ ฅามณฺจ
พลณฺจ ทสฺเสสฺสามาติ ยฺุทฺตสชฺชา นิกฺขมฺีสุ ฯ โกลิยาปี
โกลรฺกฺขวาสิณํ ฅามณฺจ พลณฺจ ทสฺเสสฺสามาติ ยฺุทฺตสชฺชา
นิกฺขมฺีสุ ฯ สตฺถาปี ปจฺจฺจสสมเย โลกํ โวลเอนฺโต ฅาตเก
ทิสฺวา มยิ อคฺจฺจนฺเต อิเม นสฺสิสฺสนฺติ มยา คนฺตํ วญฺญตฺติ
จฺินฺเตตฺวา เอกโกว อากาเสน คนฺตฺวา โรหิณฺยา นทฺิยา
มชฺเฅ อากาเส ปลฺลนฺเณ นิสฺสิทฺิ ฯ ฅาตกา สตฺถารํ ทิสฺวา
อาวุชานิ จทฺเทตฺวา วนฺทิสฺสุ ฯ อถ เเน สตฺถา อาท ก็
กถโห นามโส มหाराชาตฺิ ฯ น ชานาม กนฺเตตฺิ ฯ โโกทานิ
ชานิสฺสฺตฺติ ฯ เต อุปฺราชา ชานิสฺสฺตฺติ เสนาปติ ชานิสฺสฺตฺติ
อิมินา อุปาเยน ยาว ทาสกมฺมกเร (๒) ปุจฺจิตฺวา กนฺเต
#๑. อากจฺจถ (?) ฯ ๒. ทาสกมฺมกเรหิ (?) ฯ

เล่มที่ 18 สุขวคฺคกถา หน้า 268

อุทกกลโหติ อาหํสุ ฯ อุทกํ ก็ อคฺคฺมตี มหาราชาตี ฯ อปฺปคฺคํ
 ฆนฺเตตี ฯ ขตฺติยา ก็ อคฺคฺมนฺตี มหาราชาตี ฯ ขตฺติยา
 นาม อนคฺคฺมา ฆนฺเตตี ฯ ยุตฺตํ ปน ตุมฺหากํ อปฺปมตฺตํ
 อุทกํ นิสฺสาย อนคฺคฺเม ขตฺติเย นาเสตฺตุนฺตี ฯ เต ตฺตฺนํ
 อเหตุํ ฯ อถ เต สตฺถา อามนฺเตตฺวา กสฺมา มหาราช
 เอวรูปํ กโรถ มยฺ อสนฺเต อชฺช โลหิตนที ปวตฺติสฺสตี
 อยุตฺตํ โว กตฺตํ ตุมฺเห ปญฺจํ เวเรหิ สเวรา วิหฺรธ อหํ
 อเวโร วิหฺรามิ ตุมฺเห กิลฺลสาตฺตรา หุตฺวา วิหฺรธ อหํ
 อนาคฺุโร วิหฺรามิ ตุมฺเห กามคฺคฺนปฺริเยสเน อุตฺตฺกา หุตฺวา
 วิหฺรธ อหํ อนุตฺตฺโก วิหฺรามิตี วตฺวา อีมา กถา อภาสิ
 สฺสํ วัต ชีวาม เวรีเนสุ อเวรีโน
 เวรีเนสุ มนฺสฺเสสุ วิหฺราม อเวรีโน ฯ
 สฺสํ วัต ชีวาม อาคฺุเรสุ อนาคฺุรา
 อาคฺุเรสุ มนฺสฺเสสุ วิหฺราม อนาคฺุรา ฯ
 สฺสํ วัต ชีวาม อุตฺตฺเกสุ อนุตฺตฺกา
 อุตฺตฺเกสุ มนฺสฺเสสุ วิหฺราม อนุตฺตฺกาตี ฯ
 ตตฺถ สฺสฺขนฺตี สฺฏฺฐํ สฺสํ ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ เย
 คีหิโน สนฺธิจฺเจทาทีวเสน ปพฺพชิตา วา ปน เวชฺชกมฺมาที-
 วเสน ชีวิตฺวตฺตี อปฺปาทฺเตว สฺสฺเชน ชีวามาตี วทนฺตี เตหิ
 มยเมว สฺสํ วัต ชีวาม เย มยฺ ปญฺจํ เวเรหิ เวรีเนสุ

มนุสฺเสสฺส อเวรีโน กิเลสาคฺเรสฺส [มนุสฺเสสฺส] นิกฺกิลเสตตาย
อนาคฺรา ปญฺจกามคฺคณฺปริเยสเน อุตฺตฺสเกสฺส [มนุสฺเสสฺส] ตาย
ปริเยสนาย อภาเวน อนุสฺสกาติ ฯ เสสฺสํ อุตฺตฺตานตฺถเมว ฯ
เทสนาวสานเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปุณฺณีสฺสูติ ฯ
ฌาตกานันฺ กถหฺวปสมนฺวตฺถุ ฯ

มารวตถุ

สฺสูขํ วตฺติ อิมํ ธมฺมเทสนันฺ สตฺถา ปญฺจสาลาโย
พฺรหฺมณฺณคามาเม วิหรนฺโต มาริ อารพฺภ กเถสิ ฯ
เอกทิวสฺสึ หิ สตฺถา ปญฺจสฺตานันฺ กุมาริกานันฺ โสตาปตฺติ-
มคฺคสฺส อฺปนฺนิสฺสขํ ทิสฺวา ตํ คามํ อฺปนฺนิสฺสาย วิहाสิ ฯ
ตาปี กุมาริกาโย เอกสฺมึ นกฺขตฺตทิวเส นที คนฺตฺวา
นหาสิตฺวา อลงฺกตปฺปฏฺยตฺตา คามาภิมุขิโย (๑) ปายีสฺสุ ฯ สตฺถาปี
ตํ คามํ ปวิสิตฺวา ปิณฺฑทาย จริ ฯ มาโร สกฺลคามาวาสินฺ
สรีเร อธิมุจฺจิตฺวา ยถา สตฺถา กฏฺจจฺจุภิกฺขามตฺตํปี น
ลภติ เอวํ กตฺวา ยถาโรเตน ปตฺเตน นิกฺขมฺนตฺติ สตฺถารํ
คามทฺวาเร จตฺวา อาห อปี สมณฺ ปิณฺฑํ อลภิตฺถาติ ฯ
กึ ปนฺ ตฺวํ ปาปีมฺ ตถา อกาสิ ยถา อหํ ปิณฺฑํ น
ลภฺยฺยฺนฺติ ฯ เตนหิ ภนฺเต ปฺนฺ ปวิสฺถาติ ฯ เอวํ กิรฺสฺส
#๑. คามาภิมุขินิโยติปี ปาโจ ฯ

อโหสิ สเจ ปุณ ปวิสติ สพฺเพสํ สรีเร อธิมุจฺจิตฺวา อิมสฺส
ปุโรโต ปาณิ ปหริตฺวา หสนเกพี กริสฺสามิติ ฯ ตสฺมี ขณ
ตา กุมาริกาโย คามทวาริ ปตฺวา สตุถาริ ทิสฺวา วนฺทิตฺวา
เอกมนฺตํ อญฺจิสฺสุ ฯ มาโรปี สตุถาริ อาห อปี ฆนฺเต
ปิณฺฑํ อลภมาณา ชิมฺภจฺจาทุกฺขณ ปิพิตตฺถาติ ฯ สตุถา อชฺช
มยํ ปาปีม กิณฺจิ อลภิตฺวาปี อากฺขฺสรเทวโลเก พุรหฺมาโน
วีย ปิติสฺสฺเขเนว วิตินาเมสฺสามาติ วตฺวา อิมํ คาถมาห
 สุสฺสํ วต ชีวาม เยสนฺโน นตฺถิ กิณฺจนํ
 ปีติภกฺขา ภวิสฺสาม เทวา อากฺขฺสรา ยถาติ ฯ
 ตตฺถ เยสนฺโนติ เยสํ อมฺหากํ ปลิพฺพุทฺชนตฺถเณ รากาทีสุ
 กิณฺจเนสฺส เอกปี กิณฺจนํ นตฺถิ ฯ ปีติภกฺขาติ ยถา อากฺขฺสรา
 เทวา ปีติภกฺขา หุตฺวา [๑] วิตินาเมเนติ เอวํ มยํปี ภวิสฺสามาติ
 อตุโล ฯ
 เทสนาวसाने ปญฺจสตาปี ตา กุมาริกาโย โสตาปคฺคตีผล
 ปติญฺจหีสฺสูติ ฯ

มารวตฺถุ ฯ

#๑.สี. ย. เหตุถนฺตเร ปิติสฺสฺเขเนวาติ ทิสฺสูติ ฯ

โกสลรณฺโหลปราชยวตฺถุ

ชยฺ เวรฺนติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต
โกสลรณฺโหล ปราชยฺ อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร กาสิกคามํ นิสฺสาย ภาคิเนยฺเยน อชาตสตุตฺตนา
สทฺฐี ยฺชณฺนฺโต เตน ตโย วาเร ปราชิตฺโต ตติเย วาเร
จินฺเตสิ อหํ ชีรมุขํ ทารกํ ปราชเชตฺตุํ นาสกฺขี กิ เม
ชีวิเตนาคี ฯ โส อาหารุปฺจฺเจทํ กตฺวา มณฺจเก นิปฺชชฺชิ ฯ
อดสฺส สวา ปวตฺติ สกถนคฺริ ปตฺถริ ฯ ภิกฺขุ ตถาคตฺส
อาโรเจตฺตุํ ฆนฺเต ราชา กิร กาสิกคามกํ นิสฺสาย ตโย
วาเร ปราชิตฺโต โส อิทานิ ปราชิตฺวา อากโต ชีรมุขํ ทารกํ
ปราชเชตฺตุํ นาสกฺขี กิ เม ชีวิเตนาคี อาหารุปฺจฺเจทํ กตฺวา
มณฺจเก นิปฺนฺโนติ ฯ สตุถา เตสํ กถํ สุตฺวา ภิกฺขเว
ชินฺนฺโตปิ เวรํ ปสวติ ปราชิตฺโต ปน ทุกฺขํ เสตฺติเยวาคี
วตฺวา อิมํ คาถมาห

ชยฺ เวรํ ปสวติ ทุกฺขํ เสตฺติ ปราชิตฺโต

อุปฺสนฺโต สุกฺขํ เสตฺติ หิตฺวา ชยฺปราชยฺนฺติ ฯ

ตตฺถ ชยฺนฺติ ปรี ชินฺนฺโต เวรํ ปฏฺฐิตฺติ ฯ ปราชิตฺติ
ปเรน ปราชิตฺโต กทา นฺ โข ปจฺจามิตฺตสฺส ปิฏฺฐี ทญฺฺ
สทฺฐิสฺสามิตฺติ ทุกฺขํ เสตฺติ สพฺพิริยาปเถสฺส ทุกฺขเมว วิหรตีติ
อตุโถ ฯ อุปฺสนฺโตติ อพฺภนฺตเร อุปฺสนฺตราคาทิกฺกิลโส

จีณาสโว ชยณฺจ ปราชยณฺจ หิตฺวา สุขํ เสติ สพฺพิริยาปเถสุ
สุขเมว วิหริตีติ อตฺโถ ฯ

เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺติผลาทินี ปาปฺณีสฺสูติ ฯ

โกสลรณฺโณ ปราชยวตฺถุ ฯ

อณฺณตรกฺคทาทริกาวตฺถุ

นตฺถิ รากสโม อคฺคิตี อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต อณฺณตรํ กุมาริกํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

ตสฺสา กิร มาตาปิตโร อวาทํ กตฺวา มงฺกสทิวเส
สตฺถารํ นิมนตฺยีสฺสุ ฯ สตฺถา ภิกฺขุสงฺฆปรีวฺโต ตตฺถ กนฺตฺวา
นีสึทึ ฯ สปิ โข วรฺฐกา ภิกฺขุสงฺฆสฺส อุทกปรีสฺสาวนาทีนึ
กโรนฺตี อปฺราปรี สยฺจเรตี ฯ สามึโกปิสฺสา ตํ โอลเณนฺโต
อญฺจาสึ ฯ ตสฺส รากวเสน โอลเณนตสฺส อนฺโต กิเลโส
สมฺพทาจรตี ฯ โส อณฺณณนาภิกฺภูโต เนว พุทฺธํ อฺปญฺจหึ น
อสีตึมหาเถเร หตฺถํ ปสาเรตฺวา ตํ [วรฺฐกํ] คณฺหิสฺสามีตี ปน
จิตฺตํ อกาสิ ฯ สตฺถา ตสฺส อชฺฌมาสยํ โอลเณตฺวา ยถา
ตํ [อิตฺถึ] น ปสฺสตี เอวํ อกาสิ ฯ โส ตํ อทิสฺวา สตฺถารํ
โอลเณตฺวา อญฺจาสึ ฯ สตฺถา ตสฺส โอลเณตฺวา
จิตฺกเถ กุมารก น หิ รากคฺคินา สทึโส อคฺคิ นาม
โทสกลินา สทึโส กลิ นาม ขนฺธปรีหรณฺทุกฺเขน สทึสิ

ทุกฺข์ นาม อตฺถิ นิพฺพานสุขสทิสฺสํ สุขํปี นตฺถิเยวาทิ

วตฺวา อิมํ คถมาห

นตฺถิ รากสโม อคฺคิ นตฺถิ โทสสโม กถิ

นตฺถิ ขนฺธสฺมา(๑) ทุกฺขา นตฺถิ สนฺตปิรํ สุขนฺตํ ๑

ตตฺถ นตฺถิ รากสโมติ ชฺฐมํ วา ชาลํ วา องฺการํ วา

อทสฺเสตฺวา อนฺโตเยว ฌาเปตฺวา ภสฺสมมฺภูจฺจํ กาคฺคํ สมตฺโถ

ราเคน สโม อณฺโณ อคฺคิ นาม นตฺถิ ๑ กถิตฺติ ๑ โทเสน สโม

อปฺราโรปิ นตฺถิ ๑ ขนฺธสฺมาติ ขนฺธเชหิ สฺมา ๑ ยถา ปริหริยมานา

ขนฺธา ทุกฺขา เอวํ อณฺโณ ทุกฺโข (๒) นาม นตฺถิ ๑ สนฺตปิรํ

สุขนฺตํ นิพฺพานโต อุตฺตริ อณฺณํ สุขํปี นตฺถิ ๑ อณฺณํ หิ สุขํ

สุขเมว นิพฺพานํ ปน ปรมฺสุขนฺตํ อตฺโถ ๑

เทสฺนาวสานเณ กุมาริกา จ กุมารโก จ โสตาปตฺตติผล

ปติฏฺฐหิสุ ๑ ตสฺมี ขณฺเณ ภควา เตสํ อณฺณมณฺณํ ทสฺสนาการํ

อกาสิตฺติ ๑

อณฺยตรกฺลทวาริกาวตฺถ ๑

๑. ส. ขนฺธาทิสฺสา ๑ ๒. ส. ม. ย. อณฺณํ ทุกฺข์ ๑

อณฺตรอุปาตกถุ

ชฺมจฺจชาติ อิมํ ชฺมมเทสนํ สตุถา อาพวียํ วิหรนฺโต
เอกํ อุปาตํ อารพฺภ กเถสิ ฯ
เอกสฺมี หิ ทิวเส สตุถา เขตวเน คนฺธกฺกฺขียํ นิสินฺโน ว
ปจฺจสกาเล โลกํ โวลเณนฺโต อาพวียํ เอกํ ทุคฺคตมนุสฺสํ
ทิสฺวา ตสฺส อุปนิสฺสยสมฺปตฺตี ฉตฺวา ปณฺจสตทิกฺขุปริวาโร
อาพวี อคฺมาสิ ฯ อาพวีวาสินฺ สตุถาริ นิมฺนเตสฺสุ ฯ โสปี
ทุคฺคตมนุสฺโส สตุถา อากโตติ สุตฺวา สตุถุ สนฺติเก ชฺมมํ
โสสุสํมิตฺติ มนํ อกาสิ ฯ ตํทิวสเมว จสฺส เอโก โคณฺ ปลาถิ ฯ
โส ก็ นฺ ไซ โคณํ ปริเยสิสฺสามิ อุทาหุ ชฺมมํ สุณามิตฺติ
จินฺเตตฺวา โคณํ ปริเยสิตฺวา โคณํ ปเวเสตฺวา ปจฺจนา ชฺมมํ
โสสุสํมิตฺติ ปาโตว เคาหา นิกฺขมิ ฯ อาพวีวาสินฺปี พุทฺธปฺปมฺจํ
ภิกฺขุสงฺฆํ นิสิตฺวาเปตฺวา ปรีวีสิตฺวา อนฺนโมทนตฺถาย ปตฺตํ
คณฺหีสฺสุ ฯ สตุถา ยํ นิสฺสาย อหํ ตีสโยชนมคฺคํ อากโต โส โคณํ
ปริเยสิตฺตํ อรณฺถํ ปวิฏฺโฐ ตสฺมี อากเตเยว ชฺมมํ เทเสสุสํมิตฺติ
ตฺถนฺหิ อโหสิ ฯ โสปี มนุสฺโส ทิวา โคณํ ทิสฺวา โคคณฺ
ปจฺจปีตฺวา สเจปี อณฺถํ นตฺถิ สตุถุ วนฺทนมตฺตํปี กริสฺสามิตฺติ
ชฺมจฺจาย ปีพีโตปี เคหํ คมนาย มนํ อกตฺวา เวเคน สตุถุ
สนฺติกํ อากนฺตฺวา สตุถาริ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ ฯ สตุถา

เล่มที่ 18 อณฺตฺรอุปาสกถุถ หน้ํา 275

ตสฺส จิตฺกาเล ทานเวยฺยาวญฺจิกิ อห อตฺถิ กิณฺจิ ภิกฺขุสงฺฆสฺส
อตฺริตฺตนฺตฺติฯ กนฺเต สพฺพิ อตฺถิตฺติฯ เตนฺหิ อิมิ ปรีวีสํติฯ โส
สตุถารํ วุตฺตญฺจํเนยฺเว นํ นิสึทาเปตฺวา ยํคฺคาทนียโยชณฺเยหิ
สทฺกจฺจํ ปรีวีสํติฯ โส กุตฺตภคฺโต มุขํ วิกฺขมาเลสิฯ จเปตฺวา กิร
อิมิ จานํ ตีสฺส ปญฺเญสฺส อณฺตฺรอุถ ตถาคตสฺส กุตฺตวิจาร์ณํ
นาม นตฺถิ ตสฺส ปสฺสทฺททฺรตสฺส จิตฺตํ เอกคฺคํ อโหสิฯ อถสฺส
สตุถา อณฺพุพฺพิกคฺคํ กเถตฺวา สจฺจํนิ ปกาเสสิฯ โส เทสํนาวสานํ
โสตาปตฺตคิผลํ ปตฺติญฺจํหิฯ สตุถาปี อณฺโหมทํ กตฺวา อญฺจายาสนา
ปฏฺกามิฯ มหาชโน สตุถาริ อณฺคนตฺวา นีวตฺติฯ

ภิกฺขุ สตุถารํ สทฺธิ กจฺจนฺตํเนยฺเว อุชฺฌายีสฺส ปสฺสตาวิโส
สตุถุ กมฺมํ อณฺเญสฺส ทิวเสสฺส เอวรूपิ นตฺถิ อชฺช ปนํกํ มนุสฺสํ
นินฺสํสา ยํคฺคาทนินิ วิจาร์เตตฺวา ทาเปสิตฺติฯ สตุถา นีวตฺติตฺวา
จิตฺโกว กิ ภิกฺขเว กเถถาติ ปุจฺจิตฺวา ตมคฺคํ สุตฺวา
อาม ภิกฺขเว อหํ ตีสโยชนกนฺตาริ อากจฺจนฺโต ตสฺส
อุปาสกสฺส อุนฺนิสฺสยํ ทิสฺวา อากโต โส อตฺถิวิย ชิมฺจํนิโต
ปาโตว อญฺจาย (๑) โคณํ ปรีเยสนฺโต อรณฺเณ วิจริ
ชิมฺจํนาทฺกฺเขน ธมฺเม เทสิยมาเนปี ปญฺวิชฺฌิตุํ น
สทฺกขิสฺสตีตฺติ จินฺเตตฺวา เอวํ อกาสิ ภิกฺขเว ชิมฺจํนาโรคสทฺติโส
#๑. ส. ม. ย. ปญฺจาย ฯ

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณา - หน้าที 276
เล่มที 18 สุขวคฺควณฺณา หน้า 276

หิ โรโค นาม นตฺถิตฺติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

ชិฆฺจฺจมา ปฺรมา โรคา สงฺขารา ปฺรมา ทุกฺขา

เอตํ ญตฺวา ยถาภูตํ นิพฺพานํ ปฺรํ สฺขนฺนติ ฯ

ตตฺถ ชิฆฺจฺจมา ปฺรมา โรคาติ ยสฺมา อญฺโฆ โรโค

สกี ติกฺกิณฺโถ วินสฺสตี วา ตทฺทฺวเสน วา ปหียตี ชิฆฺจฺจมา

ปนฺนํ นิจฺจกาลี ติกฺกิณฺโถ พฺพาเยวตี เสสโรคานํ อัย ปฺรมา

นาม ฯ สงฺขาราติ ปญฺจกฺขนฺธา ฯ เอตํ ญตฺวาตี ชิฆฺจฺจาย

สโม โรโค นตฺถิ ขนฺธปฺริหฺรณสฺมํ ทุกฺขํ นาม นตฺถิตฺติ

เอตมตฺถํ ยถาภูตํ ญตฺวา ปณฺทิตฺโต นิพฺพานํ สจฺฉนฺนโรตี ฯ

นิพฺพานํ ปฺรํ สฺขนฺนติ ตํ หิ สพฺพสุขานํ ปฺรํ อุตฺตมํ

สฺขนฺนติ อตฺถโธ ฯ

เทสฺนาวสาเน พฺหุ โสตาปตฺตติผลาทีนํ ปาปฺณีสฺสูตี ฯ

อญฺญตรอุปาสกวตฺถุ ฯ

ปเสนทโกสลวตุถ

อาโรคฺยปรมา ลาภาติ อิมํ ชมฺมเทศนํ สตุถา เขตวเน
วิหรนุโต ราชานํ ปเสนทโกสลํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกสฺมี หิ สมเย ราชา ตณฺหุสโถณสฺส โอทนํ ตทฺปิเยน (๑)
สฺวปฺพยณฺชเนน ภูณฺชติ ฯ โส เอกทิวสํ ภูตฺตปาทราโส ภูตฺตสมฺมทํ
อวิโนเทตฺวา ว สตุถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา กิลนฺตรูโป อิตฺโต จิตฺโต จ
สมฺปรีวตฺตนุโต นิทฺทาย อภิภุชฺชมาโนปี อฺชกํ นิปฺชชิตฺตุ
อสฺสโกนุโต เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ ฯ อถ นํ สตุถา อาห กิํ มหาราช
อวิสฺสมิตฺวา ว อาคโตสฺสีติ ฯ อาม ภนฺเต ภูตฺตกาลโต ปฏฺจาย
เม มหาทฺกขํ โหตีติ ฯ อถ นํ สตุถา มหาราช อติพฺหุโกชนํ
เอวํ ทฺกขํ โหตีติ วตฺวา

มิทฺธี ยทา โหติ มหคฺชโส จ

นิทฺทายิตา สมฺปรีวตฺตสายี

มหาวราโหว นีวาปฺปฏฺโจ

ปฺนปฺปฺนํ คพฺภมฺเปติ มนุโทติ

อิมาย คาถาย โอวทิตฺวา มหาราช โภชนํ นาม มตฺตาย

ภูณฺชิตฺตุ วฏฺฏติ มตฺตโกชโน หิ สฺขํ โหตีติ อุตฺตรี โอวทฺนุโต

อิมํ คาถมาห

#๑. สี. ตทฺนุจฺฉวิเกน ฯ

เล่มที่ 18 สุขวคฺคณณนา หน้า 278

มฺนุชสฺส สทา สติมโต

มตฺตํ ชานโต ลทฺธโกชน

ตฺนุกสฺส ภวนฺติ เวทนา

สณฺนิกํ ชีรติ อายุ ปาลยฺนฺติ ฯ

ราชา คาคํ อุกฺคณฺหิตฺตํ นาสกฺขิ สมิเป จิตฺตํ ปน ภากิเนยฺยํ
สุทฺตสฺสํ นาม อิมํ คาคํ อุกฺคณฺห ตาตาคิ อาท ฯ โส ตํ
คาคํ อุกฺคณฺหิตฺวา ก็ กโรมิ ภนฺเตติ สตฺถารํ ปุจฺฉิ ฯ อถ นํ
สตฺถา อาท รมฺโฆ ภูณฺชนตฺสฺส โอสานปิณฺฑกกาลเ อิมํ คาคํ
วทยฺยาสิ ราชา อตฺถํ สลลกฺเขตฺวา ตํ ปิณฺฑํ นทฺเทสฺสติ
ตสฺมี ปิณฺฑเ สิตฺถกณฺนาย รมฺโฆ ภตฺตปจฺนกาลเ ตตฺตเก
ตณฺฑุเล หราเปยฺยาสีติ ฯ (๑) โส สาธุ ภนฺเตติ สายํปี ปาโตปี
รมฺโฆ ภูณฺชนตฺสฺส โอสานปิณฺฑกกาลเ ตํ คาคํ อุทาทริตฺวา
เตน นทฺทิตฺปิณฺฑเ สิตฺถกณฺนาย ตณฺฑุเล หารสิ ฯ ราชาปิสฺส
คาคํ สุตฺวา สหสฺสํ สหสฺสํ ทาเปสิ ฯ โส อปเรน สมเยน
นาพิโกทนปรมตฺย สณฺจหิตฺวา สุขปฺปตฺโต ตฺนุสฺริโร อโหสิ ฯ
อถกทิวสํ สตฺถุ สนฺตฺกํ กนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา อาท
ภนฺเต อิทานิ เม สุขํ ชาตํ มิคํปี อสฺสํปี อนฺุพฺนฺธิตฺวา
คณฺหนสมตฺโต ชาโตมฺหิ ปุพฺเพ เม ภากิเนยฺเยน สทฺธิ
#๑. ส. ม. ย. หเรยฺยาสิ ฯ

เล่มที่ 18 ปเสนทิโกสลวตฺถุ หน้า 279

ยฺหุชเมว โหติ อิทานิ เม วชิรกุมาริ นาม ชีตริ ภาคินเยยฺยสฺส
ทตฺวา โส คาโม ตสฺสาเยว นหानมฺลกํ กตฺวา ทินฺโน
เตน สทฺฐิ วิคฺคโห วุปฺสนฺโต อิมินาปี เม การณน
สฺขเมว ชาตํ กุสฺราชสนฺตํ มณฺริตฺนํปี โน เกเห
ปฺริมทิวเส นฏฺจํ ตํปี อิทานิ หตฺถปถํ อากตํ อิมินาปี
เม การณน สฺขเมว ชาตํ ตุมฺหากํ สาวเกหิ สทฺฐิ
วิสฺสาสํ อิจฺฉนฺเตน ฅาติชิตาปี โว เกเห กตา อิมินาปี
เม การณน สฺขเมว ชาตฺนฺติฯ สตฺถา อาโรคฺยา นาม
มหาราช ปฺรมา ลาภา ยถาลทฺเชน สนฺตฺตฺตฺจิปฺรํ ฅนํ
วิสฺสาสสทิโส จ ฅาติ นาม นิพฺพานสทิสํ ปฺรํ สฺขํ นาม
นตฺถิติ วตฺวา อิมํ ฅาถมาห

อาโรคฺยปฺรมา ลาภา สนฺตฺตฺจิปฺรํ ฅนํ
วิสฺสาสปฺรมา ฅาติ นิพฺพานํ ปฺรํ (๑) สฺขนฺติฯ
ตตฺถ อาโรคฺยปฺรมาติ อาโรคฺภาวปฺรมา โรคิโน หิ
วิชฺชมานาปี ลาภา อลาภาเยว ตสฺมา อโรคฺสฺส สพฺพลาภา
อากตา ว โหนฺติ เตน วุตฺตํ อาโรคฺยปฺรมา ลาภาติฯ
สนฺตฺตฺจิปฺรํ ฅนฺฺติ คิหิโน วา ปพฺพชิตสฺส วา ยํ อตฺตนา
ลทฺฐิ อตฺตโน สนฺตํ เตเนว ตสฺสนภาโว สนฺตฺตฺจิปฺรํ นาม
โส เสสฺสเนหิ ปฺรํ ฅนํฯ วิสฺสาสปฺรมา ฅาติติ มาตา
#๑. สี. ม. นิพฺพานปฺรํฯ

วา โหตุ ปิตา วา เยน สหฺริ วิสุตาโส นตฺถิ โส
อณฺเฑตโก ว เยน ปน สหฺริ วิสุตาโส อตฺถิ โส
อสมฺพุทฺโธปี ปฺรโม อุตฺตโม ภาติ เตน วุตฺตํ วิสุตาสมฺปฺรมา
ภาตฺตี ๑ นิพฺพานสทิสํ ปน สุขํ นาม นตฺถิ เตนาห
นิพฺพานํ ปรมํ สุขนฺติ ๑

เทสฺนาวสาเน พหุ โสตาปตฺตผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสูติ ๑

ปเสนทีโกสลวตฺถ ๑

ติสฺสตฺเถรวตฺถ

ปวิเวกรสนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวสาลิยํ วิหรนฺโต
อณฺเฑตฺริ ภิกฺขุ (๑) อารพฺภ กเถสิ ๑

สตฺถารา หิ ภิกฺขเว อหํ อิโต จตฺตฺหิ มาเสหิ ปฺริ-
นิพฺพายิสฺสามิตฺติ วุตฺเต สตฺถุ สนฺติเก สตฺต ภิกฺขุสฺตานํ สนฺตาสํ
อาปชฺชิสฺสุ ๑ จินฺนํสวานํ ธมฺมสํเวโก อปฺปชฺชํ ๑ ปุณฺณชฺชนา อสฺสูนิ
สนฺธาเรตฺถํ นาสกฺขิสฺสุ ๑ ภิกฺขุ วคฺควคฺคา หุตฺวา ที นุ โข
กริสฺสามาติ มนฺเตตฺวา วิจรนฺติ ๑ อเถโก ติสฺสตฺเถโร
นาม ภิกฺขุ สตฺถา กิร จาตฺตมฺมาสจฺเจเนน ปฺรินิพฺพายิสฺสตี
อหณฺจมฺหิ อวิตรํโก สตฺถริ ธรรมานเฆว มยา
อรหตฺตํ คณฺหิตฺถํ วญฺญตฺตีติ จตฺตฺสู อิริยาปเถสุ เอกโก ว
#๑. ติสฺสตฺเถรนฺติ ยุตฺตตฺริ ๑

ธมฺมปทฎจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคความณฺนา - หน้าที่ 281
เล่มที่ 18 ติสฺสตุเถรวตฺถุ หน้า 281

วิหาสิ ฯ ภิกฺขุณฺโณ สนฺตฺติเก คมนฺโณ วา เยนเกนจิ สทฺธิ
กถาสลฺลาไป วา นตฺถิ ฯ อถ นํ ภิกฺขุ อาหํสุ อาวุโส
ติสฺส กสฺมา เอวํ กโรสฺสตี ฯ โส เตสํ กถํ น สฺนฺนาติ ฯ เต
ตํ ปวตฺตี สตฺถุ อาโรเจตฺวา ฆนฺเต ตุมฺहेสุ ติสฺสตุเถรสฺส
สิเนโห นตฺถิตฺติ อาหํสุ ฯ สตฺถา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา กสฺมา
ติสฺส เอวํ อกาสฺสตี ปุจฺฉิตฺวา เตน อตฺตโน อธิปฺปาเย อาโรจฺเจ
สาธุ ติสฺสาติ สาธุการิ ทตฺวา ภิกฺขเว มยฺ สิเนหา (๑)
ติสฺสสทิสฺสา ว โหนฺตุ กนฺธมาลาทีหิ ปุจฺฉ กโรนฺตาปี
เนว มํ ปุเชนฺติ ธมฺมานุธมฺมํ ปฏิปชฺชมานาเยว ปน มํ
ปุเชนฺตฺติ วตฺวา อิมํ คถมาห

ปวิเวกรสํ ปิตฺวา รสํ อุปสมฺมสฺส จ
นิทฺทโร โหติ นิปฺปาโป ธมฺมปีตฺริสํ ปิวนฺติ ฯ
ตตฺถ ปวิเวกรสนฺติ ปวิเวกโต อุปฺปนฺนํ รสํ เอกิภาวสุขนฺติ
อตุโธ ฯ ปิตฺวาติ ทุกฺขปริณฺญาทีนํ กโรนฺโต อารมฺมณฺโต
สจฺฉิกิริยาเวสเนน ปิวิตฺวา ฯ รสํ อุปสมฺมสฺส จาติ กิเลสุปสมฺมสฺส
นิพฺพานสฺส จ รสํ ปิวิตฺวา ฯ นิทฺทโร โหตฺติ เตน อุกฺขรสปานเนน
จิณฺหาสโว ภิกฺขุ อพฺภนฺตเร รากทรรถาทีนํ อภาเวน นิทฺทโร เจว
นิปฺปาโป จ โหติ ฯ รสํ ปิวนฺติ นววิธโลกุตฺตรธมฺมวเสเนน อุปฺปนฺนํ
ปีตฺริสํ ปิวนฺโตปิ นิทฺทโร
#๑. สสิเนหาติ ยุตฺตตฺริ ฯ

เจว นิปฺปาโป จ โหตีติ อตุโธ ฯ

เทสนาวสานเ ติสฺสตุเถโร อรหฺตฺตํ ปาปฺณิ ฯ มหาชนฺสฺสาปี

สาตุถิกา เทสนา อโหสีติ ฯ

ติสฺสตุเถรวตฺถุ ฯ

สกุทวตฺถุ

สาหุ ทสฺสนนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา เวพฺพวคามเก

วิหรนฺโต สกุกํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

ตถาคตฺสส หิ อายุสงฺขารเ วิสฺสฏฺฐเ โลหิตปฺปฏฺขนฺทิกาทิ-

พาธสฺส อฺปฺปนฺนภาวํ ฌตฺวา สกโก เทวราชา มยา สตุถุ สนฺตีกํ

กนฺตฺวา คิลาณฺุปฺภูจฺจานํ กาคุํ วัณฺณุตฺตีติ จินฺเตตฺตฺวา ติกาวตฺตปฺปมาณํ

อตุตฺถภาวํ วิชฺหิตฺวา สตุถารํ อฺปฺสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา หตฺถเอหิ

ปาเท ปริมชฺชิ ฯ อถ นํ สตุถา อาห โโก เอโสติ ฯ อหํ ฆนฺเต

สกุกโถติ ฯ กสฺมา อากโตสีติ ฯ ตุมฺเห คิลาเน อฺปฺภูจฺหิตุํ ฆนฺเตติ ฯ

สกุท เทวานํ มนฺุสฺสคฺนฺโร โยชนสฺตโต ปฺภูจฺยาช กเถ พทฺธกฺกณฺปี

วีย โหติ กจฺจ ติวํ อตุถิ เม คิลาณฺุปฺภูจฺจาโก ภิกฺขุติ ฯ ฆนฺเต

อหํปี จตุราสีติโยชนสฺสสมตฺถเก จิโต ตุมฺหากํ สีลคฺนฺธํ ฌายิตฺวา อากโต อหเมว อฺปฺภูจ

หิสฺสามีติ สตุถุ สรีรวลณฺชนภาชนํ

อณฺณสฺส หตฺถเณนาปี สฺมุติตุํ อทตฺวา สีเสเยว จเปตฺวา

นีหรนฺโต มฺขสงฺโกจนมตฺตํปี น อกาสิ คณฺธภาชนํ ปรีหรนฺโต
วีย อโหสิ เอวํ สตฺถารํ ปฏฺิขคฺคิตฺวา สตฺถุ ฆาสุกกาเลเยว
อคมมาสิ ฯ ภิกฺขุ กถํ สมนฺุจาเปสฺสู อโห สตฺถริ สกฺกสฺส
สิเนโห เอวรूपํ นาม ทิปฺพสมฺปตฺตี ปหาย มฺขสงฺโกจนมตฺตํปี
อกตฺวา คณฺธภาชนํ นีหรนฺโต วีย สตฺถุ สรีรวลณฺชนภาชนํ
สีเสน นีหรนฺโต อฺปฏฺุจฺานมกาสิตี ฯ สตฺถา เตสํ กถํ สุตฺวา ก็
วเทถ ภิกฺขเวติ ปุจฺฉิตฺวา อิทํ นาม ภนฺเตติ วุตฺเต อนฺจฺฉริยํ ภิกฺขเว เอตํ ยํ สกฺโก เทวรา
ชา มยฺ สิเนหํ กโรติ อयํ หิ สกฺโก
เทวราชา มํ นิสฺสาย ชรสกฺกภาวํ วิชหิตฺวา ธมฺมเทสนํ สุตฺวา
โสตาปนฺโน หุตฺวา ตฺรณสกฺกภาวํ ปตฺโต อหํ หิสฺส
มรณภยตฺชชิตฺสฺส ปญฺฉสิขคณฺธพฺเพทวปฺตฺตํ ปฺรโต กตฺวา
อาคตกาเล อินฺทสาลคฺุหายํ เทวปริสาย มชฺเฒ นิสฺนฺนสฺส
 ปุจฺฉ วาสว มํ ปญฺหํ ยงฺกิลฺลิจิ มนสิจฺฉสิ
 ตฺสฺส ตฺสฺเสว ปญฺหสฺส อหํ อนฺตํ กโรมิ เตติ (๑)
วตฺวา ตฺสฺส กงฺขํ วิโนเทนฺโต ธมฺมํ เทเสสิ เทสนาวसान
จฺุทฺทสนฺนํ ปาณโกฏฺิณํ ธมฺมาภิสมฺโย อโหสิ สกฺโกปี ยถา-
นิสนฺโนว โสตาปตฺติผลํ ปตฺวา ตฺรณสกฺโก ชาโต เอวมสฺสาหํ
พฺหุปกโร ตฺสฺส มยฺ สิเนโห นาม อนฺจฺฉริโย ภิกฺขเว อริยานํ
#๑. ที. มหา. ๑๐/๓๑๐ ฯ

หิ ทสฺสนปีป สุขํ เตหิ สทฺธิ เอกญฺจाने สนฺนิวาโสปี สุขो

พาลेหิ ปน สพฺพเมตํ ทุกฺขนฺติ วคฺวา อีมา คาถา อภาสิ

สาหุ ทสฺสนมรียานํ สนฺนิวาโส สทา สุขो

อทสฺสเนน พาลานํ นิจฺจเมว สุขี สียา

พาลสงฺกตจารी หิ ที่म्मทฺธาน โสจติ

ทุกฺโข พालेหิ สํวาโส อมิตฺเตเนว สพฺพทา ฯ

ธีโร จ สุขํสํวาโส ฉาตีนว สมากโม

[ตสฺมา หิ]

ธีรณฺจ ปณฺณณฺจ พหุสฺสฺตณฺจ

โชรยฺหสิลํ วตฺวณฺตมรียํ

ตํ ตาทิสํ สปฺปริสํ สุขเมธํ

ภเชถ นกฺขตฺตปถํว จนฺทิมาทิ ฯ

ตตฺถ สาหุติ สาธุ สุขุทฺธํ ภาทฺทกํ ฯ สนฺนิวาโสติ น เกวลํ
เตลํ ทสฺสนเมว เตหิ ปน สทฺธิ เอกญฺจाने นิสินฺนาทิกาโวปี เตลํ
วตฺตปฺปฏิวตฺตํ กาคุํ ลภฺนภาโวปี สาธุเยว ฯ พาลสงฺกตจารी หิติ
โย หิ พาลेเน สหจารी ฯ ที่म्मทฺธานนฺติ โส พาลสหาเยน เอหิ
สนฺธิจฺเจทาทีนํ กโรมาติ วุจฺจมาโน เตเน สทฺธิ เอกญฺจโนโท หุคฺวา
ตานํ กโรนุโต หตฺถจฺเจทาทีนํ ปคฺวา ที่म्मทฺธานํ โสจติ ฯ สพฺพทาติ ยถา อสิหตฺถเนน วา
อมิตฺเตเน อาสีวีสาทิหิ วา

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคกถา - หน้าที 285
เล่มที่ 18 สกฺกวตฺถุ หน้า 285

สทฺฐี เอกโต วาโส นาม นิจฺจํ ทุกฺโข ตเถว พาเลหิ
สทฺฐินฺนฺติ อตุโถ ๑ ธีโร จ สุขสํวาโสติ เขตฺถ สฺโข สํวาโส
เอเตนาติ สุขสํวาโส ปณฺหิตฺเตน สทฺฐี เอกญฺจานเณ วาโส สฺโขติ
อตุโถ ๑ กถํ ฌาตีนิว สมากโมติ ยถา ปิยฌาตีนิ สมากโม สฺโข
เอวํ สฺโข ๑ ตสฺมาติ ยสฺมา พาเลน สทฺฐี สํวาโส ทุกฺโข
ปณฺหิตฺเตน สทฺฐี สฺโข ตสฺมา หิ ฐิติสมฺปนฺนํ ธีรญฺจ
โลกิยโลกุตฺตรปฺปญฺญาสมฺปนฺนํ ปญฺญญจ อากมาธิกมสมฺปนฺนํ
พหุสฺสุตฺตญจ อรหตฺตปาปนสงฺฆาตาย ชฺรวหนสฺสีตตาย ฐฺรยฺหสฺสีถํ
สฺสีวเตน เจว ชฺฐตฺถกฺวเตน จ วตฺวนฺตํ กิเลเสหิ อารกตตาย อริยํ
คํ ตถารูปี สปฺปริสํ โสภนปฺญญํ ยถา นิมฺมถํ นกฺขตฺตปถสงฺฆาตํ
อากาสํ จนฺทิมมา ภชติ เอวํ ภเชถ ปิยฺรูปาเสถาติ อตุโถ ๑
เทสนาวสานเณ พหุ โสตาปตฺตติผลาทีนิ ปาปฺญญิสฺสูติ ๑

สกฺกวตฺถุ ๑

สุขวคฺคกถา นิฏฺฐิตา ๑

ปณฺณรสมิ วคฺโค ๑

ปิยวคฺควณฺณา

ตโยปพฺพชิตฺตวตฺถุ

อโยเค ยฺยชฺมตฺตทานนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ ฯ สตฺถา เขตฺตวเน
วิหรนฺโต ตโย ปพฺพชิตฺเต อารพฺภ กเถสิ ฯ
สาวตฺถึยฺยํ กิร เอกสฺมี กุเล มาตาปิตฺตุนํ เอกปฺตฺตโก ว
อโหสิ ปิโย มนาโป ฯ โส เอกทิวสํ เคเห นิมนฺติตานํ ภิกฺขุณฺ
อนฺนุโมทณฺ กโรนฺตานํ ธมฺมกถํ สุตฺวา ปพฺพชิตฺตกาโม หุตฺวา
มาตาปิตโร ปพฺพชชฺชํ ยาจิ ฯ เต นานฺชานีสฺสุ ฯ อถสฺส เอตทโหสิ
อหํ มาตาปิตฺตุนํ อปฺสฺสนฺตานํเยว พหิ คนฺตฺวา ปพฺพชิตฺตสฺสามีติ ฯ
อถสฺส ปิตา พหิ นิกฺขมฺนฺโต อิมํ รกฺเขยฺยาสีติ มาตฺรํ ปฏฺิจฺฉาเปสิ
มาตา พหิ นิกฺขมฺนฺตี ปิตฺรํ ปฏฺิจฺฉาเปสิ ฯ อถสฺสเอกทิวสํ ปิตฺริ
พหิ คเต มาตา ปฺตฺตํ รกฺขิตฺตสฺสามีติ เอกํ ทฺวารพาหํ นิสฺสาย
เอกํ ปาเทหิ อุปฺปิเพตฺวา ฉมายํ นิสฺสินฺนา สุตฺตํ กนฺตฺติ ฯ โส
อิมํ วญฺเจตฺวา คมิตฺตสฺสามีติ จินฺเตตฺวา อมฺมํ โถกํ ตาว
อเปหิ สรฺริรวลลชฺชํ กริตฺตสฺสามีติ วตฺวา ตาย ปาเท สมฺมิมฺชิตฺเต
นิกฺขมิตฺวา เวเคน วิหารํ คนฺตฺวา ภิกฺขุ อุปฺสงฺกมิตฺวา
ปพฺพพาเชถ มํ ฆนฺเตติ ยาจิตฺวา เตสํ สนฺตฺติเก ปพฺพชิตฺตํ
อถสฺส ปิตา อาคนฺตฺวา มาตฺรํ ปุจฺฉิ กหํ เม ปฺตฺตโตติ ฯ

สามิ อิทานิ อิมสฺมี ปเทเส อโหสีติฯ โส กหํ นฺ โข เม
ปฺตุโตติ โอลเณนฺโต ตํ อทิสฺวา วิหารํ คโต ภวิสฺสตีติ
วิหารํ คนฺตฺวา ปฺตุตํ ปพฺพชิตํ ทิสฺวา กนฺทิตฺวา โรทิตฺวา
ตาท ก็ มํ นาเสสีติ วตฺวา มม ปฺตุเต ปพฺพชิตे อหํ อิทานิ
เคเห ก็ กริสฺสามีติ สยฺปิ ภิกฺขุณฺํ สนฺติเก ปพฺพชิตฺฯ อตฺส
มาตา ก็ นฺ โข เม ปฺตุโต จ ปติ จ จิรายนฺติ กจฺจิ วิหารํ
คนฺตฺวา ปพฺพชิตาติ เต โอลเณนฺตี วิหารํ คนฺตฺวา อุภปิ
ปพฺพชิตे ทิสฺวา อิมสํ ปพฺพชิตกาเล มม เคเหเน โโก อตฺถิติ
สยฺปิ ภิกฺขุณฺุปฺสฺสยฺ คนฺตฺวา ปพฺพชิตฺฯ เต ปพฺพชิตฺวาปี วินา
ภวิตฺถุ น สกฺโกนฺติ วิหารเปี ภิกฺขุณฺุปฺสฺสยฺเปี เอกโต ว
นีสิตฺตฺวา สลฺลปฺนฺตา ทิวสํ วิดีนาเมนฺติฯ เตน ภิกฺขุปี
ภิกฺขุณฺุโยปี อุพฺพาพฺพา โหนฺติฯ อเถกทิวสํ ภิกฺขุ เนสํ กิริยํ สตฺถ
อาโรเจสฺสุฯ สตฺถา เต ปกฺโกสาเปตฺวา สจฺจํ กิรฺ คฺมฺเห เอวํ
กโรธาติ ปฺจุฉิตฺวา สจฺจนฺติ วุคฺเต กสฺมา เอวํ กโรธ น
หิ เอส ปพฺพชิตานํ โยโคติฯ ฆนฺเต วินา ภวิตฺถุ น สกฺโกมาติฯ
ปพฺพชิตกาลโต ปญฺจาย เอวํ กรณํ นาม น ยุตฺตํ ปิยานํ
หิ อทฺสสนํ อปฺปิยานญจ ทสฺสนํ ทุกฺขเมว ตสฺมา สตฺเตสฺ
เจว สขฺขารสฺสุ จ กณฺจิ ปิยํ วา อปฺปิยํ วา กาคฺตุ น วญฺญตีติ
วตฺวา อีมา คาลา อภาสี

เล่มที่ 18 ปิยวคฺควณฺณนา หน้า 288

อโยเค ยฺยชฺมตฺตํ โยคสฺมิณฺจ อโยชฺย
อตุถํ หิตฺวา ปิยคฺคาหิ ปิเหตุตฺตานุโยคินํ
มา ปิเยหิ สฺมาคณฺณิ อปฺปิเยหิ กุทาจันํ
ปิยานํ อทสฺสนํ ทุกฺขํ อปฺปิยานณฺจ ทสฺสนํ
ตสฺมา ปิยํ น กยิราถ ปิยาปาโย หิ ปาปโก
กนฺธา เตสํ น วิชฺชนฺติ เยสํ นตฺถิ ปิยาปิยนฺติ ฯ
ตตฺถ อโยเคติ อยฺยชิตฺตพฺเพ อโยนิโสมนฺตีกาเร ฯ

เวสฺยาโวจราทิกาทสฺส หิ ฉพฺพิทฺสฺส อโวจรตฺสฺส เสวนํ อิท
อโยนิโสมนฺตีกาโร นาม ตสฺมี อโยนิโสมนฺตีกาเร อตฺตํ
ยฺยชฺนฺโตติ อตุถํ ฯ โยคสฺมินฺติ ตพฺพิปริเต จ โยนิโสมนฺตีกาเร
อยฺยชฺนฺโต ฯ อตุถํ หิตฺวาติ ปพฺพชิตกาลโต ปฏฺจาย
อริสฺลาทิสิกฺขาตฺตํ อตุถํ นาม ตํ อตุถํ หิตฺวา ฯ ปิยคฺคาหิติ
ปญฺจกามคฺคณฺสงฺฆาตํ ปิยเมว คณฺหนฺโต ฯ ปิเหตุตฺตานุโยคินฺนฺติ
ตาย ปฏฺธิปตฺติยา สาสนฺโต จูโต กิหิภาวํ ปตฺวา ปจฺฉา เย
อตฺตานุโยคํ อณฺยยฺยชฺนฺตา สฺลาทินิ สฺมปาเทตฺวา เทวมนฺุสฺसानํ
สนฺติกา สกฺกาโร ลภฺนฺติ เตสํ ปิเหตุ อโห วตฺาหํปี เอรูโป
อสฺสนฺติ อิจฺฉตีติ อตุถํ ฯ มา ปิเยหิติ ปิเยหิ สตฺเตหิ วา
สงฺขารเอหิ วา กุทาจันํ เอกกฺขณฺปี น สฺมาคณฺณเยยฺย ตถา
อปฺปิเยหิ ฯ กิการณา ฯ ปิยานํ หิ วิโยควเสน อทสฺสนํ อปฺปิยานณฺจ อฺปสงฺกมฺนวเสน ทสฺ
สนํ

เล่มที่ 18 อลฺลตรกฺฎุมฺพิทวตฺถ หน้าที่ 289

ทฺกขั ๗ ตสฺมาติ ยสฺมา อิํ อุกฺขิปี ทฺกขั ตสฺมา กณฺจิ สตฺตํ
วา สขฺขาริ วา ปิยํ นาม น กรยฺย ๗ ปิยาปาโยติ ปิเยหิ อปาโย
วิโยโค ๗ ปาปโกติ ลามโก ๗ คนฺธา เตสํ น วิชฺชนฺตีติ เยสํ
ปิยํ นตฺถิ เตสํ อภิขฺมา กายคนฺโถ ปหิยติ เยสํ อปฺปิยํ นตฺถิ
เตสํ พฺยาปาโท กายคนฺโถ ปหิยติ เตสํ ปน ทฺวีสุ ปหิเนสุ
เสสคนฺธาปี ปหิณา นาม โหนฺติ ตสฺมา ปิยํ วา อปฺปิยํ วา
น กาทพฺพนฺติ อตฺถโถ ๗

เทสฺนาวสาเน พฺหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสุ ๗ เต ปน
ตโย ชนา มยํ วินา ภวิตฺตํ น สกฺโกมาติ วิพฺภมิตฺวา เกหเมว
อคมํสูติ ๗

ตโยปพฺพชิตวตฺถ ๗

อลฺลตรกฺฎุมฺพิทวตฺถ

ปิยโต ชายเตติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
อลฺลตรํ กฺฎุมฺพิกํ อารพฺภ กเถสิ ๗

โส หิ อตฺตโน ปฺตฺเต กาลกเต ปฺตฺตโสกาภิกฺขโต
อาพาหนํ คนฺตฺวา โรทติ ๗ ปฺตฺตโสกํ สนฺธาเรตฺตํ น
สกฺโกติ ๗ สตฺถา ปจฺจุสกาเล โลกํ โวลเณนฺโต ตสฺส
โสตาปตฺติมคฺคสฺส อฺปนฺนิสฺสยํ ทิสฺวา ปิณฺหาปาดปฺปฏิกฺกนฺโต
เอกํ ปจฺจาสมณฺสิ คเหตฺวา ตสฺส เคหทฺวารํ อคฺมาสิ ๗ โส

สตฺถ อากตภาวํ สุตฺวา มยา สทฺธิํ ปฏิสนฺธารํ กาคฺคาโม
 ภวิสฺสตีติ สุตฺถารํ เคหํ ปเวเสตฺวา เคหมชฺเฌ อาสนํ
 ปณฺณเปตฺวา สตฺถริ นิสินฺเน อาคนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ
 นิสีทิ ฯ อถ นํ สตฺถา ที นฺุ โข อุปาสก ทฺกฺขิโตสฺสีติ ปุจฺฉิตฺวา
 เตน ปุตฺตวิโยคทฺกฺเข อาโรจิตฺे อุปาสก มา จินฺตฺยิ อิทํ
 มรณํ นาม น เอกสฺมี จาเน น จ เอกสฺเสว โหติ ยาวตา
 ปน ภวปฺปวตฺติ (๑) นาม อตฺถิ สพฺพสตฺตานํ มรณํ โหติเยว
 เอกสงฺขาโรปี นิจฺโจ นาม นตฺถิ ตสฺมา มรณชฺมมํ มตํ
 กิขฺชนชฺมมํ กิณฺนนฺติ โยนิโส ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ น โสจิตพฺพํ
 โปราณกปณฺฑิตา หิ ปิยปฺตฺตสฺส มตกาเล มรณชฺมมํ มตํ
 กิขฺชนชฺมมํ กิณฺนนฺติ โสกํ อกตฺวา มรณสฺสตีเมว ภาวยีสฺสูติ
 วตฺวา ภนฺเต เก ปณฺฑิตา เอวํ อกํสุ กทา จ อกํสุ อาจิกฺขถ
 เมติ ยาจิโต ตสฺสสตฺถสฺส ปกาสนตฺถิ อตีตํ อหริตฺวาห

อฺรโคว ตจํ ชินฺณํ	หิตฺวา คจฺฉติ สนฺตฺนน
เอวํ สรีเร นิพฺโปกฺเค	เปเต กาลกเต สติ
ทฺยหฺมาโน น ชานาติ	ถาตีนํ ปริเทวิทํ
ตสฺมา เอตํ น โสจามิ	คโต โส ตสฺส ยา คตีติ

อิมํ ปณฺจกนิปาเต อฺรคชาตกํ (๒) วิตฺถาเรตฺวา เอวํ ปุพฺเพ

#๑. สี. ม. ยฺ. ภวปฺปวตฺติ ฯ

#๒. ขุ. ชา. ปณฺจ. ๒๗/๑๖๗ ฯ ตทฎจกถา ๔/๕๑๕ ฯ

ปณฺุฑิตา ปิยฺปุตฺเต กาลกเต ยถา เอตฺรหิ ตฺวํ กมฺมฺนฺเต
วิสุตฺตฺเชตฺวา นิราหาโร โรทฺนฺโต วิจฺรสิ ตถา อวิจฺริตฺวา
มรณฺสฺสตีภาวนาเวสฺน โสโก อกตฺวา อาหารํ ปริญฺญชฺชิสฺสุ
กมฺมฺนฺตลฺลจฺ อธิญฺญหฺสิ ตสฺมา ปิยฺปุตฺโต เม กาลกโตติ มา
จินฺตฺยิ อฺุปฺปชฺชมาโน หิ โสโก วา ภยํ วา ปิยเมว นิสฺสาย
อฺุปฺปชฺชตีติ วตฺวา อิมํ คาลมาห

ปิยโต ชายเต โสโก ปิยโต ชายเต ภยํ

ปิยโต วิปฺปมฺตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กฺุโต ภยฺนฺติ ฯ

ตตฺถ ปิยโตติ วญฺญมฺลโก หิ โสโก วา ภยํ วา

อฺุปฺปชฺชมานํ ปิยเมว สตฺตํ วา สงฺขารํ วา นิสฺสาย อฺุปฺปชฺชติ

ตโต ปน วิปฺปมฺตฺตสฺส อฺุภยํเปตํ นตฺถิตี อตฺถโธ ฯ

เทสฺนาวสฺสเน กฺุณฺมฺพิโก โสตาปตฺติผลฺล ปตฺติญฺจหิ ฯ

สมฺปตฺตานํ สาทฺถิกา เทสฺนา อโหสีตี ฯ

อณฺุตรกฺุณฺมพิทวตฺถ ฯ

วิชาษาอุปาสิกาวตฺถุ

เปมโต ชายเตติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สตฺถา เซตฺวเน

วิหรนฺโต วิสาขํ อุปาสิกํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

สา กิร ปุตฺตสฺส ธีตฺรํ สุทฺตฺตี นาม กุมาริกํ อตฺตโน
จाने จเปตฺวา เกहे ภิกฺขุสงฺฆสฺส เวยฺยาวจฺจํ กาทเรสิ ฯ สา
อปฺเรน สมเยน กาลมกาสิ ฯ สา ตสฺสา สรีรนิคุเขปํ กาทเรตฺวา
โสภํ สนฺธาเรตฺตุ อสภโกนฺตํ ทฺวขินิ ทุมมนนา [๑] สตฺถุ สนฺติกํ
กนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ ฯ อถ นํ สตฺถา กิ นฺุ โข
ตฺวํ วิสาเเข ทฺวขินิ ทุมมนนา อสฺสุมุขา รุทฺมานา นิสินฺนาสิตฺติ
อาห ฯ สา ตมตฺถํ อาโรเจตฺวา ปิยา เม ภนฺเต สา กุมาริกา
วตฺตสมฺปนฺนา อิทานิ ตถารูปํ น ปสฺสามิตฺติ อาห ฯ กิตฺตกา
ปน วิสาเเข สาวตฺถิยํ มนฺุสฺสาติ ฯ ภนฺเต ตุมฺเหหิเยว เม กถิตํ
สาวตฺถิยํ สตฺต ชนโกฏฺเฐติ ฯ สเจ ปนํยํ เอตฺตโก ชโน ตว
นตฺตาย (๒) สทิสฺส ภเวยฺย อิจฺเจยฺยาสิ นนฺติ ฯ อาม ภนฺเตติ ฯ
กตี ปน ชนา สาวตฺถิยํ เทวสิภํ กาลํ กโรนฺตฺติ ฯ พหุ
ภนฺเตติ ฯ นนฺุ เอวํ สนฺเต ตว โสจฺนกาโล น ภเวยฺย
รตฺตินฺทิวํ โรทฺนฺเตเยว วิจเรยฺยาสิตฺติ ฯ โทตฺถุ ภนฺเต ฅาตํ
มยาติ ฯ อถ นํ สตฺถา เตนฺหิ มา โสจิ โสโก วา
#๑. สี. เอตฺถนฺตเร อสฺสุมุขา รุทฺมานาติ ทิสฺสติ ฯ
#๒. สี. ย. ทตฺตาย ฯ

ภย วา เปมโต ชายตีติ วตวา อิม คากมาห

เปมโต ชายเต โสโก เปมโต ชายเต ภย

เปมโต วิปุมุตตสส นตติ โสโก กุโต ภยนติ ฯ

ตตถ เปมโตติ ปุตตธีตาทีสุ กต เปมเมว นิสสาชาติ

อตโต ฯ

เทศนาวสานเน พหุ โสตาปตติผลาทีนิ ปาปณีสูติ ฯ

วิสาขาอุปาสิกาวตถุ ฯ

ลิจจวิวัตถุ

รติยา ชายเตติ อิม ชมมเทศน สตถา เวสาลี นิสสาช

ณฎาการศาลาย วิหรนโต ลิจจวิ อารพภ กเถสิ ฯ

เต กิร เอกสมิ ฉณทิวเส อณณมณณ อสทิสเหสิ อลงกาเรหิ

อลงกตา อุกุยานกมนตถาย นครา นิกขมีสุ ฯ สตถา ปินุทาย

ปวิสนโต เต ทิสวา ภิกขุ อามนเตสิ ปสสธ ภิกขเว ลิจจวิโน

เยหิ เทวา ตาวตีสา น ทิฏฐปุปพา เต อิเม โอโลเกนตติ

วตวา นคร ปาวีสิ ฯ เตปี อุกุยานัน กจจนตทา เอกัน นครโสภินี

อิตถี อาทาย กนตวา ต นิสสาช อิสสาภิกขตา อณณมณณ

ปหริตวา โลหิตัน ทิ วิย ปวตตยีสุ ฯ อถ เน มณเจหิ

อาทาย อุกุขิปิตวา อากมีสุ ฯ สตถาปี กตถตตทิจโจ

นครา นิกขมี ฯ ภิกขุ ลิจจวิโน

ธมฺมปทฎฺฐกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณา - หน้าที่ 294
เล่มที่ 18 ปิยวคฺควณฺณา หน้า 294

ตถา นียมาเน ทิสฺวา สตฺถาริ อหํสุ ฆนฺเต ติจฺฉวิราชาโน
ปาโตว อลฺงฺกตปฺปฎฺธิยตฺตา เทวา วิย นคฺรา นิกฺขมิตฺวา
อิทานิ เอกํ อิตฺถิ นิสฺสาย อิมํ พุยฺสนํ ปตฺตตฺตาติ ฯ สตฺถา
ภิกฺขเว โสโก วา ภยํ วา อฺปฺปชฺชมานัน รติ นิสฺสาย
อฺปฺปชฺชติเยวาทิ วตฺวา อิมํ กาลมาห

รติยา ชายเต โสโก รติยา ชายเต ภยํ
รติยา วิปฺปมตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโธ ฆยฺนติ ฯ
ตตฺถ รติยาติ ปญฺจกามคฺคณฺรติโต ตํ นิสฺสายาติ

อตุโถ ฯ

เทสฺนาวสาเน พหู โสตาปตฺตติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ
ติจฺฉวิวตฺถุ ฯ

อนิตฺถิคณฺฐกฺมารวตฺถุ

กามโต ชายเตติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
อนิตฺถิคณฺฐกฺมาริ อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร พุรหฺมโลกา จุตฺตโต สวตฺถิยํ มหาโกกฺกุเล
นิพฺพุตโต ชาตทิวสโต ปฏฺฐาย อิตฺถิสฺมีปี อฺปคฺนตฺตํ น อิจฺฉติ
อิตฺถิยา คยฺหามาโน โรทติ วตฺถจุมฺพิตฺถเณ(๑) นํ คเหตุวา ถณฺณํ
ปาเยติ ฯ โส วยปฺปตฺโต มาตาปีตฺถิ หิตาต อววาหนฺเต
#๑. ส. ม. ย. วตฺถจุมฺพิตฺถเณ ฯ

เล่มที่ 18 อนัตติคนฐกุมารวตถุ หน้า 295

กริสสามาติ วุตเต น เม อิตฺติยา อตฺโถติ ปฏิกฺขิปีตฺวา
ปฺนปฺปฺนํ ยาจิยมาโน ปญฺจสฺเต สฺวณฺณการเ ปกฺโกสาเปตฺวา
รตฺตสฺวณฺณสฺส นิกฺขสฺหสฺสํ ทาเปตฺวา อติวีย ปาสาทิกํ
ฉนโกฏฺฐิมํ อิตฺธีรूपํ การเตตฺวา ปฺน มาตาปีตฺวํ ชาติ ตยิ
อาวาหํ อกโรนฺเต กุลวํโส นปฺปตฺติฏฺฐหิสฺสตี กุมาริกนฺเต
อาเนสฺสามาติ วุตเต เตนํหิ สเจ เม เอวรูปํ กุมาริกํ
อาเนสฺสธ กริสฺสามิ โว วจนฺนติ ตํ สฺวณฺณรูปํ ทสฺเสตี ๑
อถสฺส มาตาปีตโร อภินฺญาเต พฺราหฺมณเ ปกฺโกสาเปตฺวา
อมฺหากํ ปฺตฺโต มหาปฺลฺโย อวสฺสํ อิมินา สทฺธี กตปฺลฺญา
กุมาริกา ภวิสฺสตี คจฺจถ อิมํ สฺวณฺณรูปํ กเหตุวา เอวรูปํ
กุมาริกํ อาหฺรธาติ ปหิณฺสิ ๑ เต สาธฺวติ จาริกํ จรฺนฺตา
มทฺทฺรฎฺฐเ สาคลนฺครํ คตา ๑

ตสฺมี จ นฺครเ เอกา โสพสฺวสฺสทฺเทสิกา อภिरูปา กุมาริกา
อโหสิ ๑ ตํ มาตาปีตโร สตฺตญฺมิกสฺส ปาสาทสฺส อฺปริมตเล
วาเสสิ ๑ เตปี โข พฺราหฺมณา สเจ อิทฺ เอวรูปา กุมาริกา
ภวิสฺสตี อิมํ ทิสฺวา อยํ อสฺสกฺกสฺส ธีตา วีย อภिरูปาติ
วภฺชนฺตีติ ตํ สฺวณฺณรูปํ ติตฺถมคฺเค จเปตฺวา เอกมนฺตํ
นีสึทิสฺส ๑ อถสฺสา กุมาริกาย ชาติ ตํ กุมาริกํ
นหาเปตฺวา สยํปี นหายิตฺถกามา หุตฺวา ติตฺถํ (๑) อาคตา ตํ
#๑. สึ. ย. ตตฺถ ๑

รูปกั ทิสฺวา ชีตา เมติ สลฺยาย อโห ทุพฺพิณีตาสิ
อิทาเนวาคิ ตั นหาเปตฺวา นิกฺขนฺตา ตฺวั มยา ปุเรตรั
อิธาคตาสิตี หตฺถเณน ปหริตฺวา ถทฺธภาวญฺเจว นิพฺพิการญจ
ณตฺวา อัย มม ชีตาติ สลฺยณั อกาสิ กิณฺนาเมตฺนติ
อาห ๑ อถ นั เต พุราหฺมณา เอวรฺูปา เต อมฺม
ชีตาติ ปุจฺฉิสฺสุ ๑ อัย มม ชีตุ สนฺติเก ก็ อคฺขมฺตีติ ๑
เตนหิ เต ชีตรั อมฺหากั ทสฺเสหิตี ๑ สา เตหิ สทฺธิ เกหํ คนฺตฺวา
สามิกานั อาโรเจสิ ๑ เต พุราหฺมเณหิ สทฺธิ กตฺตปฺปฏิสมฺโมทนา
ชีตรั โอตาเรตฺวา เหฏฺฐาปาสาเท สุวณฺณรูปกสฺส สนฺติเก จเปตฺุ ๑
สุวณฺณรูปกั นิปฺปกั อโหสิ ๑ พุราหฺมณา ตั เตสั ทตฺวา กุมาริกั
ปฺปฏิจฺฉาเปตฺวา คนฺตฺวา อนิตฺถิกนฺตฺกุมารสฺส มาตาปีตฺถนั
อาโรจยีสฺสุ ๑ เต ตฺถุจฺจมานสา คจฺจถ ตั สีนํ อานเถตาติ
มหนฺเตน สกฺกาเรน ปหิฉิสฺสุ ๑ กุมาโรปี ตั ปวตฺตี สุตฺวา
กาณฺจณรูปกโตปี กิร อภิรฺูปตรา ทาริกา อตฺถิติ สวานวเสน
สินฺหํ อุปฺปาเตตฺวา สีนํ อานเถตาติ อาห ๑ สาปี โข ยานั
อาโรเปตฺวา อานียมานา อติสุขฺมมาตยา ยานานุจฺจมาเตน
สมฺบุปฺปาทิตฺวาตโรคา อนฺตรามคฺคเยว กาลมกาสิ ๑ กุมาโรปี
อาคตาติ นินฺนตรั ปุจฺฉติ ๑ ตสฺส อติสินฺเนเหน ปุจฺฉนฺตสฺส
สทฺสาว อนาโรเจตฺวา กติปาหํ วิกุเขปํ กตฺวา ตมตฺถั
อาโรจยีสฺสุ ๑ โส ตถารฺูปาย นาม อิตฺถิยา สทฺธิ สมากมํ
นาลตฺถนฺติ อุปฺปนฺนโทมนสฺโส

ปพฺพเตน วิย โสภทฺทฺขณ อชฺโฆตฺถโฏ อโหสิฯ สตุถา
ตสฺส อฺปนฺนิตฺถํ ทิสฺวา ปิณฺฑาย จรฺนฺโต ตํ เกหทฺวารํ
อคมฺมาสิฯ อถสฺส มาตาปิตโร สตุถารํ อนฺโตเคหํ ปเวเสตุวา
สทฺถจํ ปริวิสิสฺสุฯ สตุถา ภตฺตกิจฺจาวสานเณ กหํ อนัตถิ-
คนุทุมารโระติ ปุจฺฉิฯ เอส ภนฺเต อหารุปฺจฺเจทํ กตฺวา
อนฺโตคพฺเพ นิปนฺโนติฯ ปกฺโกสถ นนฺติฯ โส อากนฺตุวา
สตุถารํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสิตฺวา สตุถารา กิ นฺนุ โข เต
กุมาร พลวโสโก อฺปนฺโนติ วุตฺเต อาม ภนฺเต เอวรูปา นาม
อิตฺถิ อนนฺตรามคฺเค กาลกตฺตาติ สุตฺวา พลวโสโก เม อฺปนฺโน
ภตฺตํปี เม นจฺฉาเทสิติ อหฯ อถ นํ สตุถา อห ชานาสิ ปน
ตฺวํ กุมาร กิณฺเต นิสฺสาย โสโก อฺปนฺโนติฯ น ชานามิ
ภนฺเตติฯ กามํ นิสฺสาย เต กุมาร พลวโสโก อฺปนฺโน โสโก
วา หิ ภยํ วา กามํ นิสฺสาย อฺปนฺนชฺชิตฺติ วตฺวา อิมํ คาถมาห
กามโต ชายเต โสโก กามโต ชายเต ภยํ
กามโต วิปฺปมุตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโต ภยนฺติฯ
ตตฺถ กามโตติ วตฺถุกามภฺกิลเสกามโต พุพฺพิชฺชเปตํ กามํ
นิสฺสาย ชายตีติ อตฺถโถฯ
เทสนาวสานเณ อนัตถิคนุทุมารโระ โสตาปตฺติผล
ปติฏฺฐหิติฯ

อนัตถิคนุทุมารวตฺถุฯ

อณฺณตรพฺรหฺมณฺณวตฺถุ

ตณฺณหาย ชายเตตฺติ อิมิ ธมฺมเทสนิ สุตฺถา เขตฺวเน

วิหรนฺโถ อณฺณตริ พฺรหฺมณฺณ อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร มิจฺจณาทฺธิจฺจโก เอกทิวสํ นทีตีริ คนฺตฺวา เขตฺตํ
โสเขตฺติ ฯ สุตฺถา ตสฺส อฺปนฺนิสฺสยสมฺปตฺตี ทิสฺวา ตสฺส สนฺตฺกั
อคมฺมาสิ ฯ โส สุตฺถาริ ทิสฺวาปี สามิจิกมฺมํ อกตฺวาว ตณฺณหิ
อโหสิ ฯ อถ นํ สุตฺถา ปฺรเรตฺริ อาลปีตฺวา พฺรหฺมณฺณ กิ
กโรสิตี อหา ฯ เขตฺตํ โภ โคตม โสเชมิตี ฯ สุตฺถา เอตฺตกเมว
วตฺวา คโถ ปฺนทิวเสปี ตสฺส เขตฺตํ กสิตฺถุ อากตฺสฺส สนฺตฺกั
คนฺตฺวา พฺรหฺมณฺณ กิ กโรสิตี ปฺจฺจิตฺวา เขตฺตํ กสามิ โภ
โคตมาตี สุตฺวา ปกฺกามิ ปฺนทิวสาทีสุปี ตเถว คนฺตฺวา ปฺจฺจิตฺวา
โภ โคตม เขตฺตํ วปามิ นิทฺุเชมิ รกฺขามิตี สุตฺวา ปกฺกามิ ฯ
อถ นํ เอกทิวสํ พฺรหฺมณฺณอ อหา โภ โคตม ตฺวํ เขตฺตํ
โสชนทิวสโถ ปญฺจาย อากโถ สเจ เม สสฺสํ สมฺปชฺชิสฺสตี
ตฺยหํปี สํวิภากํ กริสฺสสามิ ตฺยหํ อทตฺวา สยํ น ขาทิสฺสามิ
อิโตทานิ ปญฺจาย ตฺวํ มม สหาโยตี ฯ อถสฺส อปฺเรน สมเยน
สสฺสํ สมฺปชฺชิ ฯ ตสฺส สมฺปนฺนํ เม สสฺสํ เสวทานิ ลายาเปสฺสามิตี
ลายนตฺถํ กตสพฺพกิจฺจสฺส รตฺตี มหาเมโฆ วสฺสิตฺวา สพฺพํ
สสฺสํ หริ ฯ เขตฺตํ ตจฺเจตฺวา จปีตสทิสํ อโหสิ ฯ สุตฺถา

ปน ปจฺมทิวสฺสเยว ตํ สสฺสํ น สมฺปชฺชิสฺสตีติ อถฺยนาสิ ฯ
พฺราหฺมโณ ปาโถว เขตฺตํ โอลเกสฺสามีติ คโต ตฺวจฺฉํ
เขตฺตํ ทิสฺวา อุปฺปนฺนพลวโสโก จินฺเตสิ สมโณ โคตโม มม
เขตฺตํ โสชนกาลโต ปฏฺจาย อาคโต อหํปี ตํ อิมสฺมี สสฺเส
นิปฺพนฺเน ตฺยหํปี สํวิภาคํ กริสฺสามิ ตฺยหํ อทฺตฺวา สยํ น
ชาทิสฺสามิ อิตฺทานิ ตฺวํ มม สหาโยติ อวจํ โสปี เม มโนโร
มตฺถกํ น ปาปฺณิตี ฯ โส อหารุปรฺเจทํ กตฺวา มถฺจเก นิปฺชฺชิ ฯ
อถฺสสฺ สตฺถา เคะทฺวารํ อคฺมาสิ ฯ โส สตฺถุ อากมฺนํ สฺตฺวา
สหาสิ เม อานตฺวา อีชฺ นิสีทาเปถาติ อาท ฯ ปรีชโน ตถา
อกาสิ ฯ สตฺถา นิสีทิตฺวา กหํ พฺราหฺมโณติ ปุจฺฉิตฺวา กพฺเภ
นิปฺนฺโนติ วุตฺเต ปกฺโกสถ นนฺติ ปกฺโกสาเปตฺวา อากนฺตฺวา
เอกมฺนฺตํ นิสินฺนํ อาท กิ พฺราหฺมณาติ ฯ โภ โคตม ตฺมฺเห
มม เขตฺตํ โสชนทิวสฺสโต ปฏฺจาย อาคตา อหํปี สสฺเส นิปฺพนฺเน
ตฺมฺหากํปี สํวิภาคํ กริสฺสามีติ อวจํ โส เม มโนโร น
นิปฺพนฺโน เตน เม โสโก อุปฺปนฺโน ฆตฺตํปี เม นจฺฉาเทตีติ ฯ
อถ นํ สตฺถา ชานาสิ ปน พฺราหฺมณ กิณฺเต นิสฺสาช โสโก
อุปฺปนฺโนติ ปุจฺฉิตฺวา น ชานามิ โภ โคตม ตฺวํ ปน
ชานาสิตี วุตฺเต อาม พฺราหฺมณ อุปฺปชฺชมาโน หิ โสโก
วา ภยํ วา ตณฺหํ นิสฺสาช

อุปฺปชฺชตีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

ตณฺหาย ชายเต โสโก ตณฺหาย ชายเต ภยํ

ตณฺหาย วิปฺปมุตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโธ ภยนฺติ ฯ

ตตฺถ ตณฺหาชาติ จทฺวาริกตณฺหาย เอตํ ตณฺหํ นิสฺสาย

อุปฺปชฺชตีติ อตฺโถ ฯ

เทสฺนาวสาเน พุราหุมนฺโณ โสตาปตฺติผลे ปติฏฺฐหีติ ฯ

อณฺตรพฺราหฺมณวตฺถุ ฯ

ปณฺจสตทารกวตฺถุ

สีลทสฺสนสมฺปนฺนตฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวพฺพเน
วิหรนฺโต อนฺตรามกฺเค ปณฺจสเต ทารเก อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกทิวสํ หิ สตฺถา อสีติมหาเถเรหิ สทฺธี ปณฺจสตภิกฺขุ-
ปริวารี ราชคหํ ปิณฺฑาย ปวิสฺสโต เอกสฺมี ฉณทิวเส

ปณฺจสเต ทารเก ปฺวปจฺฉิโย อุกฺขิปาเปตฺวา(๑) นครา นิกฺขมฺม
อฺยฺยานํ คจฺฉนฺเต อทฺทส ฯ เตปี สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ปกฺกมีสุ ฯ

เอกํ ภิกฺขขปี ปฺวํ คณฺหเถติ น วทีสุ ฯ สตฺถา เตสํ คตฺถาเถ

ภิกฺขุ อหา ขาทิสฺสถ ภิกฺขเว ปฺวเวติ ฯ กหํ ภนฺเต

ปฺวาติ ฯ กิ น ปสฺสถ ทารเก ปฺวปจฺฉิโย

อุกฺขิปาเปตฺวา(๑) อติกฺกนฺเตติ ฯ ภนฺเต เอวรฺูปา นาม ทารกา

๑. อุกฺขิปิตฺวาติ ปเทเน ภวิตพฺพํ ฯ

เล่มที่ 18 ปถจสททารกตฺถุ หน้า 301

กสฺสจฺจ ปุวํ น เทนฺตํตีติ ฯ ภิกฺขเว กิณฺจาปี เอเต มํ วา
คฺคฺมเห วา ปุเวหิ น นิมฺนตฺถียํสุ ปุวสํมิโก ปน ภิกฺขุ
ปจฺจโต อากจฺจนฺติ ปุเว ขาทิตฺตวาว คณฺตุํ วฏฺฏตีติ ฯ พุทฺธานํ
หิ เอกปฺกฺคฺคเลปี อีสฺสา วา ปโทโส วา นตฺถิ ตสฺมา อิมํ วตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ อาทาย เอกสฺมี
รฺกฺขมฺมฺลเ ฉายาย นิสํหิ ฯ ทารกา
มหากสฺสปตฺถเธโร ปจฺจโต อากจฺจนฺตํ ทิสฺวา อุปฺปนฺนสึเนหา
ปีติเวเคน ปริปฺนฺณสรีรา หุตฺวา ปจฺจนิโย โอตารตฺตวา เธโร
ปถจปฺปตฺถิจิเตน วนฺทิตฺตวา ปุเว ปจฺจนิหิ สทฺธิเยว อุทฺธิปิตฺตวา
คณฺหถ ฆนฺเตติ เธโร วทิสฺสุ ฯ อถ เน เถโร อาห เอส สตฺถา
ภิกฺขุสงฺฆํ คเหตฺวา รฺกฺขมฺมฺลเ นิสินฺโน คฺคฺมเห เทยฺยธมฺมํ อาทาย
คณฺตฺวา ภิกฺขุสงฺฆสฺส สํวิภากํ กโรธติ ฯ เต สาธุ ฆนฺเตติ
นินฺวตฺติตฺตวา เถเรณ สทฺธิเยว คณฺตฺวา ปุเว ทตฺวา โอลอยมานา
เอกมฺนฺเต จตฺวา ปรีโภคาวसानเ อุทฺถํ อทฺถํ ฯ ภิกฺขุ อุชฺฌายีสุ
ทารเกหิ มุโขโลกเนน ภิกฺขา ทินฺนา สมฺมาสมฺพุทฺธํ วา มหาเถเร
วา ปุเวหิ อปฺจฺจิตฺตวา มหากสฺสปตฺถเธโร ทิสฺวา ปุเว ปจฺจนิหิ สทฺธิเยว อาทาย อากมึสฺสูติ ฯ
สตฺถา เตสํ กถํ สุตฺวา ภิกฺขเว
มม ปฺตฺเตน มหากสฺสเปน สทิสฺโส ภิกฺขุ เทวมนุสฺसानํ ปีโย
โหติ ตสฺส จตฺตปฺปจฺจยปฺปฺชํ กโรนฺติเยวาทิ วตฺวา อิมํ คถมาห

ธมฺมปทฎฺฐกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณา - หน้าที่ 302
เล่มที่ 18 ปิยวคฺควณฺณา หน้า 302

สึลทสฺสณสมฺปนฺนํ ธมฺมฎฺฐํ สจฺจวาทีนํ
อตุตฺตโน กมฺมกฺุพฺพานํ ตํ ชโน กุรุเต ปิยนฺติ ฯ
ตตฺถ สึลทสฺสณสมฺปนฺนนฺติ จตฺตปฺปาริสฺสุทฺธิสึเลน เจว
มคฺคผลสมฺปยุตฺเตน จ สมฺมาทสฺสเนน สมฺปนฺนํ ฯ ธมฺมฎฺฐนฺติ
นวิเว โลกุตฺตรธมฺเม จิตฺตํ สจฺจนิคฺคโลกุตฺตรธมฺมณฺติ อตุโถ ฯ
สจฺจวาทีนนฺติ จตฺตุนํ สจฺจจันํ โสฬสหากาเรหิ สจฺจนิคฺคตฺตา
สจฺจฉฺฉาณเณ สจฺจวาทีนํ ฯ อตุตฺตโน กมฺมกฺุพฺพานนฺติ อตุตฺตโน
กมฺมํ นาม ติสฺโส สิกฺขา ตา ปุรยमानนฺติ อตุโถ ฯ ตํ ชโนติ
ตํ ปุคฺคํ โลกियมหาชโน ปิยํ กโรติ ทฎฺฐกาโม วนฺทิตฺตกาโม
จตฺตปฺปจฺเจน ปุเชตฺตกาโม โหติเยวาทิ อตุโถ ฯ
 เทสนาวसाने สพฺเพปิ เต ทารกา โสตาปตฺติผล
ปติฎฺฐหึสูติ ฯ

ปญฺจสตทารกตฺถุ ฯ

อนาคามิตฺถเรวตฺถ

ฉนฺทชาโตติ อิมํ ธรรมเทศนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
เอกํ อนาคามิตฺถเร อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกทิวสํ หิ ตํ เถรํ สทฺธิวิหาริกา ปุจฺฉิสฺสุ อตฺถิ ปน โว
ภนฺเต วิเสสาธคโมติ ฯ เถโร อนาคามิผลํ นาม คหฺนฺจฺจาปี
ปาปุณฺณติ อรหตฺตํ ปตฺตกาเถเยว เตหิ สทฺธิ กเถสฺสามิติ
หฺรายนฺโน กิณฺจิ อกเถตฺวาว กาลกโต สฺทฺธาวัสเทวโลเก
นิพฺพตฺติ ฯ อตฺสส สทฺธิวิหาริกา โรทิตฺวา ปริเทวิตฺวา สตฺถ
สนฺติกํ คนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา โรทนฺตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทฺสฺสุ ฯ
อถ เน สตฺถา กิ กิภฺขเว โรทธาติ อหา ฯ อุปฺชฌาโย โน
ภนฺเต กาลกโตติ ฯ โหตุ กิภฺขเว มา จินฺตยิตฺถ ชฺวธฺมโม
นามโสติ ฯ อาม ภนฺเต มยฺปิ ชานาม อปิจ มยฺ อุปฺชฌายํ
วิเสสาธคํ อปุจฺฉิมฺหา โส กิณฺจิ อกเถตฺวาว กาลกโต
เตนมฺห ทฺทุกิตฺตาติ ฯ สตฺถา กิภฺขเว มา จินฺตยิตฺถ อุปฺชฌาเยน โว
อนาคามิผลํ ปตฺตํ โส คิหิเปตํ ปาปุณฺณติ อรหตฺตํ ปตฺวาว เนลํ
กเถสฺสามิติ หฺรายนฺโต ตฺมฺหากํ กิณฺจิ อกเถตฺวาว กาลํ กตฺวา
สฺทฺธาวัสเสสฺสุ นิพฺพตฺโต อสฺสาสถ กิภฺขเว อุปฺชฌาโย โว กามเส
อปฺปฎฺธิพฺพทฺจิตฺตํ ปตฺโต อุทฺธฺโสโตติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคกถา - หน้าที 304
เล่มที 18 ปิยวคฺคกถา หน้า 304

ฉนฺทชาโต อนกฺขาเต มนสา จ สุญฺญํ สียา
กาเมสุ อปฺปญฺญิตฺตจิตฺโต อุตฺถิสฺสโตติ วุจฺจตีติ ฯ
ตตฺถ ฉนฺทชาโตติ กตฺตฺกมฺยตาฉนฺทวเสน ชาตฉนฺโท
อุสฺสาหปฺปโต ฯ อนกฺขาเตติ นิพฺพานํ ฯ ตถฺหิ อสุเกน กตฺ
วา นีลาทีสุ เอวรูปํ วาติ อวตฺตพฺพตาย อนกฺขาตํ นาม ฯ
มนสา จ สุญฺญํ สียาติ เหญฺจิเมหิ ตีหิ มคฺคผลจิตฺเตหิ สุญฺญํ (๑) ปฺปฺริโต ภาเวยฺย ฯ อปฺปญฺญิตฺต
จิตฺโตติ อนาคามีมคฺควเสน กาเมสุ
จ อปฺปญฺญิตฺตจิตฺโต ฯ อุตฺถิสฺสโตติ เอวรูปํ ภิกฺขุ อวิหเส
นิพฺพตฺตติวาทโต ปญฺจาย ปฏฺฐิสฺสวเสน อกนิฏฺฐํ กจฺฉนฺโต
อุตฺถิสฺสโตติ วุจฺจติ ตาทีโส โว อุปชฺฌาโยติ อตฺถโถ ฯ
เทสนาวसानํ เต ภิกฺขุ อรหตฺตผลํ ปตฺติฏฺฐหีสุ ฯ
มหาชนฺสฺสาปี สาคฺคิกา เทสฺนา อโหสีติ ฯ
อนาคามีตฺเถรวตฺถุ ฯ

#๑. สี่. สุญฺญํ ๑

นนทียวตถุ

จิรปุปวาสิณฺติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตถา อิติปตเน วิหรนฺโต
นนทียํ อารพภ กถลสิ ฯ

พาราณสียํ กิร สทฺธาสมฺปนฺนสฺส กุลสฺส นนฺทियो นาม
ปุตฺโต อโหสิ ฯ โส มาตาปิตูนํ อนฺรุโป สทฺธาสมฺปนฺโน สงฺฆุปฺภุจาทโก ว อโหสิ ฯ
อถสฺส มาตาปิตโร วยปุตฺตกาเล สมฺมุขเกหโต มาตุล
ชิตฺโร เรวตี นาม อาเนตฺตกา มา อเหตุํ ฯ
สา ปน อถสทฺธา อทานสีลา นนฺทियो ตํ น อิจฺฉิ ฯ อถสฺส
มาตา เรวตี อาห อมฺม ตวํ อิมสฺมี เกเห ภิกฺขุสงฺฆสฺส
นิสชชณฺณจฺานํ อุปลิมฺปิตฺวา อาสนานิ ปญฺญาเปหิ อาธารเก
จเปหิ ภิกฺขุนํ อากตกาเล ปตฺเต กเหตุวา นิสีทาเปตฺวา
ชมฺมกรเกน (๑) ปานีเยํ ปริสุสาเวตฺวา ภูตฺตกาเล ปตฺเต
โชรฺว เอวํ เม ปุตฺตสฺส อาราธิกา ภวิสฺสตีติ ฯ
สา ตถา อกาสิ ฯ อถ นํ โอวาทกฺขมา ชาตาคิ ปุตฺตสฺส
อาโรเจตฺวา เตน สาธฺตฺติ สมฺปฺภิจฺฉิตฺเต ทิวสํ จเปตฺวา อาวาหํ
กรีสฺสุ ฯ อถ นํ นนฺทियो อาห สเจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ มาตาปิตโร
จ เม อุปฺภุจหิสฺสสิ เอวํ อิมสฺมี เกเห วตฺถุํ ลภิสฺสสิ
อปุปมตฺตา โหหิติ ฯ สา สาธฺตฺติ ปฺภิสฺสณฺณิตฺวา
กตฺติปาหํ สทฺธา วิย หุตฺวา อุปฺภุจหนฺตี เทว ปตฺเต วิชายิ ฯ
#๑. ชมฺมกรเกนาติปิ ปาโร ฯ

นฺนุทฺธิยสฺสปี มาตาปีตโร กาลมกัสมฺ ๑ เคเห สพฺพิสฺสรียํ
ตสฺสาเยว อโหสิ ๑ นฺนุทฺธิโยปี มาตาปีตฺตุนํ กาลกิริยโต
ปฏฺจาย มหาทานปติ หุตฺวา ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทานํ ปฏฺจเปสิ
กปนทฺธิกาที่นปี เคหทฺวารे ปากวตฺตํ ปฏฺจเปสิ ๑ โส
อปรภาเค สตฺถุ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา อาวาสทานे อานิสฺสํ
สลลฺกเขตฺวา อีสิปตเน มหาวิหารे จตฺตฺหิ คพฺเภหิ ปฏฺมิณฺจทิตฺตํ
จตฺตฺสาลํ การตฺวา มณฺจปิจาที่นํ อตฺถราเปตฺวา ตํ อาวาสํ
นียฺยาเทนฺโต พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทานํ ทตฺวา ตถาคตสฺส ทกฺขิโณทกํ อทาสี ๑
สตฺถุ ทกฺขิโณทกปฺปติฏฺจจาเนน
สทฺธิเยว ตาวตีสเทวโลเก สพฺพทิสาสฺ ทฺวาทสโยชนิโก อุตฺธ
โยชนสตฺตฺตฺเพโร สตฺตรตนมโย นาริคณสมฺปนฺโน ทิพฺพปฺปาสาทो
อุคฺคจฺฉิ ๑

อถกทิวสํ มหาโมคฺคัลลานตฺเถโร เทวจาริกํ คนฺตฺวา ตสฺส
ปาสาทสฺส อวิทฺุเร จิตฺ อตฺตโน สนฺติกํ อากเต เทวปฺตฺเต ปุจฺฉิ
กสฺเสโส อจฺจราคณปฺริปฺนฺโณ ทิพฺพปฺปาสาทो นิพฺพตฺโตติ ๑
อถสฺส เต เทวปฺตฺตา วิมานสามิกํ อาจิกฺขนฺตฺวา อาหํสุ ฆนฺเต
เยน นฺนุทฺธิเยน นาม คหปติปฺตฺเตน อีสิปตเน สตฺถุ วิหาโร
การตฺวา ทินฺโน ตสฺสตฺถาย เอตํ วิมานํ นิพฺพตฺตฺนฺติ ๑ อจฺจราสงฺฆโมปี นํ ทิสฺวา ปาสาท
โต โอตฺริตฺวา
อาห ฆนฺเต มยํ นฺนุทฺธิยสฺส ปฺริจาริกา ภวิสฺสามาติ อิท

นิพฺพตฺตา ตํ ปน อปฺสฺสนฺตา อติวฺย อุกฺกณฺจิตฺมฺห มตฺติกปาตี
ภินฺนิตฺวา สุวณฺณปาตี คหณฺสทิสํ หิ มนฺุสฺสสมฺปตฺตี หิตฺวา
ทิพฺพสมฺปตฺตี คหณฺ อีธาคนนฺตถาย นํ วเทยฺยาถาติ ฯ เถโร
ตโต อากนฺตฺวา สตถารํ อฺปฺสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉิ นิพฺพตฺตติ
นฺุ โข ฆนฺเต มนฺุสฺสโลเก จิตานณฺเณว กตฺถลฺยาณานํ
ทิพฺพสมฺปตฺตีติ ฯ โมคฺคกฺลฺลาณ นนฺุ เต เทวโลเก
นนฺุทियสฺส นิพฺพตฺตา ทิพฺพสมฺปตฺติ สามํ ทิฏฺฐา กสฺมา มํ
ปุจฺฉสิตีติ ฯ เอวํ ฆนฺเต นิพฺพตฺตตีติ ฯ อถ นํ สตฺถา โมคฺคกฺลฺลาณ
กํ นามตํ กเถสิ ยถา หิ จิรปฺปวตฺถํ ปฺตฺตํ วา ภาตฺริ วา
ปวาสโต อากจฺจนฺตํ กามทฺวาเร จิตโต โภจิทฺเว ทิสฺวา เวเคน
เลหํ อากนฺตฺวา อสฺุโก นาม อากโตติ อารโจะยฺย อถสฺส
ฉาตกา หฏฺฐปฺปหฏฺฐา เวเคน นิกฺขมิตฺวา อากโตสิ ตาต
อากโตสิ ตาตาติ ตํ อภินฺนุเทยฺยํ เอวเมว อีธ กตฺถลฺยาณํ
อิตฺถิ วา ปุริสํ วา อิมํ โลกํ หิตฺวา ปฺรโลกํ คตฺถ ทสฺวิธํ
ทิพฺพปณฺณาการํ อาทาย อหํ ปฺรโต อหํ ปฺรโตติ
ปจฺจุคฺคนฺตฺวา เทวตา อภินฺนุทฺนตีติ วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ
จิรปฺปวาสิ ปุริสํ ทูรโต โสตฺถิมาคตํ
ฉาตี มิตฺตา สุหฺชฺชา จ อภินฺนุทฺนติ อากตํ
ตเถว กตฺถปฺลฺยํปี อสฺมา โลกา ปฺริ คตํ
ปฺลฺยณานิ ปฏฺิคฺคณฺหนฺติ ปิยํ ฉาตีว อากนฺตฺติ ฯ

ตตฺถ จิรปฺปวาสินฺติ จิรปฺปวตฺถํ ฯ ทูรโต โสตฺถิมาคตฺนฺติ
วณฺชิชฺช วา ราชโปริสฺส วา กตฺวา ลทฺฐลภํ นิปฺพนฺนสมฺปตฺตี
อนฺุปทฺทเวณ ทูรฎฺฐานโต อากตฺ ฯ ฌาตี มิตฺตา สุหชฺชา จาติ
กฺลสมฺพนฺนชวเสน ฌาตี จ สนฺุทฺฎฺฐาทิภาเวณ มิตฺตา จ
สุหทฺยภาเวณ สุหชฺชา จ ฯ อภินฺนทฺนฺติ อากตฺนฺติ นํ ทิสฺวา
สุวาคตฺนฺติ วจฺนมตฺเตน วา อลฺยชฺลิกฺรณฺมตฺเตน วา เกหํ
สมฺปตฺตํ ปน นานปฺปการปณฺณาการาภิหรณฺวเสน อภินฺนทฺนฺติ ฯ
ตเถวาทิ เตเนว การณฺเณ กตฺปฺญญํปี ปุคฺคํ อิมฺมหา โลกา
ปรโลภํ กตฺ ทิพฺพิ อายฺ วณฺณํ สุขํ ยสฺ อธิปเตยฺยํ ทิพฺพิ รูปี
สทฺทํ กนฺธํ รสํ โสฎฺฐพฺพนฺติ อิมํ ทสฺวิธํ ปณฺณาการํ อาทาย
มาตาปิตฺฎฺฐานเณ จิตฺตานิ ปุญฺญานิ อภินฺนทฺนฺตานิ ปฏฺฐิคฺคณฺหนฺติ ฯ
ปิยํ ฌาตีวาทิ อิทฺ โลเก ปิยํ ฌาตํ อากตฺ เสสฌาตกา วิทยาติ
อตุโถ ฯ

เทสนาวสานเณ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ

นนฺุทฺยวตฺถุ ฯ

ปิยวคฺควณฺณานิฎฺฐิตา ฯ

โสฬสโม วคฺโค ฯ

โกชวคฺคกถา

โรหิตีขตฺตยกถาวตฺถ

โกชฺ ชเหตี อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา นิโครธารามे วิหรนฺโต
โรหิตี ขตฺตยกถํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกสฺมี กิร สมเย आयสฺมา อนฺรุทฺโธ ปญฺจสเทหิ ภิกฺขุหิ
สทฺธิ กปิลวตฺถํ อคฺมาสิ ฯ อถสฺส ฉาตกา เถโร อากโตติ
สฺตฺวา เถรสฺส สนฺติกํ อคฺมฺสฺ จเปตฺวา โรหิตี นาม เถรสฺส
ภกีนี ฯ เถโร ฉาตเก ปุจฺฉิ กหํ โรหิตีติ ฯ เคเห ภนฺเตติ ฯ
กสฺมา นาคตาติ ฯ สรีเร เม นวิโรโค อุปฺปนฺโนติ ลชฺชาย นาคตา
ภนฺเตติ ฯ เถโร ปกฺโกสถ นนฺติ ปกฺโกสาเปตฺวา ปญฺจกฺกํ
ปญฺจิมฺญจิตฺวา อากตํ เอวมาห โรหิตี กสฺมา นาคตาสิติ ฯ สรีเร
เม ภนฺเต นวิโรโค อุปฺปนฺโน ตสฺมา ลชฺชาย นาคตมฺหีติ ฯ
กึ ปน เต ปุณฺณํ กาคฺคํ ฯ น วญฺญตีติ ฯ กึ กโรมิ ภนฺเตติ ฯ
อาสนสาถํ กอารหีติ ฯ กึ คเหตฺวาติ ฯ กิณฺเต ปสาชนภนฺทกํ
นตฺถิติ ฯ อตฺถิ ภนฺเตติ ฯ กิम्मฺลนฺติ ฯ ทสฺสทสฺสมฺลํ ภวิสฺสตีติ ฯ
เตนหิ ตํ วิสฺสชฺเชตฺวา อาสนสาถํ กอารหีติ ฯ โก เม ภนฺเต
กอารสฺสตีติ ฯ เถโร สมิเป จิตฺเต ฉาตเก โอโลเกตฺวา
ตุมฺหากํ ภาวโร โหตฺตุติ อห ฯ ตุมฺहे ปน ภนฺเต กึ

เล่มที 18 โททวคฺควณฺณา หน้า 310

กริสฺสธถาติ ๑ อหํปี อีเชว ภวิสฺสามิ เตณหิ เอติสฺสา
ทพฺพสมฺภาเร อหฺรธถาติ ๑ เต สาธฺฐ ฆนฺเตติ อหฺริสฺสุ ๑
เถโร อาสนสาถํ สํวิทหนฺโต โรหิณฺณี อหฺ ทฺวิฏฺมิกํ
อาสนสาถํ การเตวฺวา อุปริ ปทฺรณํ ทินฺนกาลโต ปฏฺจาย
เหฏฺฐา นิพฺพุทฺธิ สมฺมชฺชิตฺวา อาสนานิ ปณฺญาเปหิ นิพฺพุทฺธิ
ปานียฆณฺเฏ อุปฏฺฐาเปหิตี ๑ สา สาธฺฐ ฆนฺเตติ ปสาธนภณฺฑกํ
วิสฺสชฺเชตฺวา ทฺวิฏฺมิกํ อาสนสาถํ การเตวฺวา อุปริ ปทฺรณํ
ตินฺนกาลโต ปฏฺจาย เหฏฺฐา นิพฺพุทฺธิ สมฺมชฺชนาทีนํ อกาสิ ๑
นิพฺพุทฺธิ ภิกฺขุ นิสิตฺนฺติ ๑ อถสฺสา อาสนสาถํ สมฺมชฺชนฺตียาว
ฉวิโรโค มึลาโย ๑ สา อาสนสาถาย นิฏฺฐิตาย พุทฺธปฺปมฺขํ
ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา อาสนสาถํ ปฺุเรตฺวา นิสินฺนสฺส
พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปณฺธิตํ ขาทนียํ โภชนียํ อทาสิ ๑
สฺสธถา กตภตฺตกฺกโจ กสฺเสตํ ทานนฺติ ปุจฺฉิ ๑ ภคินียา เม ฆนฺเต
โรหิณฺญาติ ๑ สา ปน กนฺนฺติ ๑ เกเห ฆนฺเตติ ๑ ปกฺโกสธ นนฺติ ๑
สา อากนฺตุํ น อิจฺฉิ ๑ อถ นํ สฺสธถา อนิจฺจมานํปี
ปกฺโกสธาเปสิเยว อากนฺตฺวาท จ ปน วนฺทิตฺวา นิสินฺนํ อห
โรหิณฺณี กสฺมา นาคมึตี ๑ สฺริเร เม ฆนฺเต ฉวิโรโค อตฺถิ เต
ลชฺชมานา นาคตมฺหิตี ๑ ชานาสิ ปน กิ เต นิสฺสาย
เอส อุปฺปนฺโนติ ๑ น ชานามิ ฆนฺเตติ ๑ ตว โกธํ

นิสฺสาย อฺปปนฺโน เอโสติ ฯ กิ ปน เม ภนฺเต กตฺนฺติ ฯ

[เตนหิ สฺสมาหิตี ฯ] อถสฺสา สตฺถา อตีตฺ อหริ ฯ

อตีเต พาราณสีรณฺโณ อคฺคมहेสี เอกิสฺสา รณฺโณ

นาฏกิตฺติยา อามาตฺ พนฺธิตฺวา ทฺกขมสฺสา อฺปปาเทสฺสามิตี จินฺเตตฺวา มหากจฺจุผลานิ อา
หฺราเปตฺวา ตํ นาฏกิตฺติ อตฺตโน

สนฺตํ ปกฺโกสาเปตฺวา ยถา สานฺ ชานาตี เอวมสฺสา สยเน จ
ปารุปนฺเน จ ปจฺจตฺตธรรมาทินฺนจ อนฺตเรสุ กจฺจุจฺจนฺณานิ จปาเปตี
เกพฺปี กุรฺมานา วิย อสฺสา สรีเรปี โอกิรี ฯ ตํขณฺณเณว ตสฺสา
สรีรี อฺปปกฺกฺกฺกํ กณฺฑาคณฺฑชาตํ อโหสิ ฯ สานฺ กณฺฑทฺวนฺตี
กนฺตฺวา สยเน นิปฺชชฺชฺ ฯ ตตฺตราปิสฺสา กจฺจุจฺจนฺเณหิ ขาทิยมานาย
ขรตฺรา เวทนา อฺปปชฺชชฺ ฯ ตทา อคฺคมहेสี โรหิณี อโหสิ ฯ

สตฺถา อิมํ อตีตฺ อหริตฺวา โรหิณี ตทา ตยา

เจตํ กมฺมํ กตฺ อปฺปมตฺตโกปี หิ โกโร วา อิสฺสา วา

กาตฺ น ยุตฺตฺรฺปาเยวาตี วตฺวา อิมํ คาถมาห

โกธํ ชเห วิปฺปชฺเหยฺย มานํ

ลํโยชนํ สพฺพมตฺติกฺกเมยฺย

ตํ นามรฺูปสฺสมิมสฺชชฺมานํ

อกิณฺจณํ นานฺตปฺนฺติ ทฺกขชาติ ฯ

ตตฺถ โกธฺนฺติ สพฺพาการฺปี โกธํ นววิธํปี มานํ

ชฺเหยย ๑ สํโยชนนฺตฺติ กามราคสํโยชนาทิกํ ทสฺวิธํปี สพฺพิ
สํโยชนํ อตฺติกเมยฺย ๑ อสชฺชมานนฺตฺติ อลคฺคมานํ ๑ โย หิ
มม รุปํ มม เวทนาตฺติอาทินา นเยน นามรูปํ คณฺหาติ ตสฺมึญจ
ภิชฺชมาเน โสจติ วิหฺลยฺตติ อัย นามรูปสฺมึ สชฺชติ นาม
เอวํ อคฺคณฺหนฺโต ปน น สชฺชติ นาม ตํ ปุคฺคํ เอวํ
อสชฺชมานํ รากาทีนํ อภาเวน อภินฺจณํ ทุกฺขา นาม
นानุปตฺตนฺตฺติ อตฺโต ๑

เทสฺนาวสาเน พหุ โสตาปตฺตติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสุ ๑ โรหิตฺธิปี
โสตาปตฺตติผล ปตฺติฎฺฐหิ ๑ ตํขณฺเวยสฺสา สวีริ สุวณฺณวณฺณํ
อโหสิ ๑ สตา ตโต จุตฺตา ตาวตฺติสภวเน จตฺตุนํ เทวปฺตฺตทานํ
สิมฺนตฺเร นิพฺพตฺตติตฺวา ปาสาทิกา รูปโสภกฺคปฺตฺตตา อโหสิ ๑
จตฺตารปี เทวปฺตฺตตา ตํ ทิสฺวา อุปฺปนฺนสิเนหา หุตฺวา มม
สิมฺมาย อนฺโต นิพฺพตฺตตา มม สิมฺมาย อนฺโต นิพฺพตฺตตฺติ
วิวทฺตฺตา สกฺกสฺส เทวเรณฺโณ สนฺตฺติกํ คนฺตฺวา เทว อิมํ โน
นิสฺสาย อญฺญโณ อุปฺปนฺโน ตํ วินิจฺฉินฺถาติ (๑) อาหํสฺ ๑
สกฺโกปี ตํ โอลเกตฺวาว อุปฺปนฺนสิเนโห หุตฺวา เอวมาห
อิมาย โว ทิฎฺฐกาลโต ปญฺจาย กลฺล จิตฺตานิ อุปฺปนฺนानีติ
อเถโก อาห มม ตาว อุปฺปนฺนํ จิตฺตํ สงฺคามเกริ วีย
สนฺนินฺตฺติคฺคํ นาสกฺขิตฺติ ๑ ทฺติโย มม จิตฺตํ ปพฺพตฺตนํ วีย
#๑. สฺตี. ย. ปจฺฉินฺนทฺธาติ ๑ ม. วินิจฺฉินฺถาติ ๑

สีนั ปวตตติเยวาทิ ๗ ตติโย มม อิมิสสา ทิฏฐกาลโต
ปฏฐาย กกุกฏกสฺส วิย อุกุขินิ นิกุขมีสูติ ๗ จตฺตโถ มม
จิตฺตึ เจติเย อุสสาปิตทุชฺช วิย นิจจลั จาคุ นาสกุกุขิติ ๗ อถ เน
สกุโก อาห ตาตา ตุมุหาคั ตาว จิตฺตานิ ปสยฺหรูปานิ (๑) อหั
ปน อิมั ลกนุโต ชีวิสฺสามิ อลกนุตสฺส เม มรณั ภวิสฺสตีติ ๗
เทวปุตฺตา มหาราช ตุมุหาคั มรณณ อตฺโถ นตฺถิติ ตั สกุกสฺส
วิสฺสชฺเชตฺวา ปกุกมีสุ ๗ สว สกุกสฺส ปิยา อโหสิ มนาปา ๗
อสุกุกิพฺ พนาม กจฺจมาติ วุตฺเต สกุโก ตสฺสา วจัน ปฏิกุขิปิตุ
นาสกุกิเยวาทิ ๗

โรหิณิขตฺตยกณณาวตถุ

อณณตรภิกขุวตถุ

โย เว อูปฺปติตฺตึ โกชนฺติ อิมั ชมฺมเทสนั สตฺถา อคฺคาพเว
เจติเย วิหรนุโต อณณตรั ภิกุขุ อารพุก กเถสิ ๗

สตฺถารา หิ ภิกุขุสงฺฆสฺส เสนาสเน อนฺนุณฺนาเต
ราชคหเสฏฺฐจฺฉาทีหิ เสนาสเนสุ การิยมาเนสุ เอโก อาพวิโก
ภิกุขุ อตฺตโน เสนาสนั กโรนุโต เอกั มนาปึ รุกุขั ทิสฺวา
ฉินฺทิตุ อารภิ ๗ ตตฺถ ปน นินฺพุตฺตา เอกา ตรณฺปุตฺตา
เทวตา ปุตฺตึ องฺเกนาทาย จิตา ยาจิ มา เม สามิ

#๑. สี. ย. ๗ยฺหมานานิ ๗

เล่มที 18 โภทวคฺควณฺณา หน้า 314

วิมานํ ฉินฺท น สกฺขิสฺสํ ปุตฺตํ อาทาย อนาวาสา
วิจฺริตฺตุนฺติ ฯ โส อหํ อณฺณตฺถ อีทิสํ รุกฺขํ น ลภิสฺสํมิตฺติ
ตฺสสา วณฺํ อนาทยิ ฯ สา อิมํ ตาว ทารกํ โอลฺลเกตฺวา
โอรฺมิสฺสตีติ ปุตฺตํ รุกฺขสาขาย จเปสิ ฯ โสปี ภิกฺขุ
อุกฺขิตฺตพฺรสุํ สนฺธาเรตุํ อสฺกโกนฺโต ทารกตฺส พาทุํ ฉินฺทิ ฯ
เทวตา อุปฺปนฺนพลวโกธา ปหฺริตฺวา นํ มาเรสฺสํมิตฺติ
อุโก หตฺถे อุกฺขิปิตฺวา เวนฺนตาว จินฺเตสิ อยํ ภิกฺขุ สีลวา
สจฺหา อิมํ มาเรสฺสํมิตฺติ นีรยคามินี ภวิสฺสํมิตฺติ เสสเทวตาปี
อตุตฺตโน รุกฺขํ ฉินฺทนฺเต ภิกฺขุ ทิสฺวา อสฺกเทวตาย เวนฺนนาม
มาริตฺติ ภิกฺขุติ มปี ปมาณํ กตฺวา ภิกฺขุ มาเรสฺสํมิตฺติ อยฺยจ
สสฺสํมิตฺติโก [ภิกฺขุ] สํมิตฺติเสว นํ กเถสฺสํมิตฺติ อุกฺขิตฺเต หตฺถे
อปฺเนตฺวา โรทฺมานา สตฺถุ สนฺตีกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ
อฏฺฐาสิ ฯ อถ นํ สตฺถา กิ เทวเตติ อาห ฯ สา ฆนฺเต
ตฺมฺหากเมว สาวเกน อิทํ นาม กตฺติ อหํปี ตํ มาเรตฺตฺกามา
หฺนฺตฺวา อิทํ นาม จินฺเตตฺวา อมาเรตฺตฺวา อีธาคตฺวาติ สพฺพนฺตํ
ปวตฺตี วิตฺถารโต อาโรเจสิ ฯ สตฺถา ตํ สฺตฺวา สาธุ สาธุ
เทวเต สาธุ เต กตฺติ เอว อุปฺปนฺนํ โกธํ ฆนฺตํ รถํ วิย
นิกฺคยฺหมานายาติ วตฺวา อิมํ คาทมาห

โย เว อุปฺปติตฺติ โกธํ รถํ ฆนฺตํ ชารเย
ตมฺหํ สารถิ พุริมิ รสฺมิกฺคาโห อิตโร ชโนติ ฯ

ธมฺมปทฎจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตตวคฺคณณนา - หน้าที่ 315
เล่มที่ 18 อลฺยตรภิกฺขวตฺถุ หน้า 315

ตตฺถ อฺปฺปตฺตินฺนํ อฺปฺปนฺนํ ๑ รถํ ฆนฺตํ วาติ ยถา นาม
เจโก สารถิ อติเวเคน ชาวนฺตํ รถํ นิคฺคณฺหิตฺวา ยถิจฺจกํ
จเปสิ เอวํ โย ปุคฺคโล อฺปฺปนฺนํ โกธํ ชารเย นิคฺคณฺหิตฺตุ
สกุโกติ ๑ ตมหนฺติ ตํ อหํ สารถิ พุริมิ ๑ อิตโร ชโนติ อิตโร
ปน ราชอฺปฺปราชาทินํ รตสารถิ ชโน รสฺมิคฺคาโห นาม โหติ น
อตุตฺตมสารถิตฺติ ๑

เทสนาวसानเน เทวตา โสตาปตฺติมลล ปตฺติฎฺฐหิ ๑
สมฺปตฺตปริสายปิ สาดฺธิกา เทสณา อโหสิตี ๑

เทวตา ปน โสตาปนฺนา หุตฺวาปี โรทฺมานา อฏฺฐาสิ ๑
อถ นํ สตฺถา กิ เทวเตติ ปุจฺฉิตฺวา ฆนฺเต วิมานํ เม นฏฺฐิ
อิทานิ กิ กริสฺสามิตี วุตฺเต อถิ เทวเต มา จินฺตยิ อหนฺเต
วิมานํ ทสฺสามิตี เชตวเน กนฺชกฺกุสฺมิเป ปุริมทิวเส จุตเทวตํ
เอกํ รุกฺขํ อปทิสฺสนฺโต อสฺสกสฺมิ โอกาเส อสฺโก รุกฺโข วิวิตฺโต
ตตฺถ อฺปฺปคจฺฉาติ อาห ๑ สว ตตฺถ อฺปฺปคณฺนิ ๑ ตโต ปฏฺฐาย
พฺพทฺทคฺคิยํ อิมิสฺสา วิมานนฺติ มหเสกฺขา เทวตาปี อากนฺตฺวา
ตํ จาเลตฺถุ นาสกฺขีสุ สตฺถา ตํ อตุตฺตปฺปตฺตี กตฺวา ภิกฺขุณฺ
ญุตคามสิกฺขาปทํ ปณฺณเปสิตี ๑

อลฺยตรภิกฺขวตฺถุ ๑

อุตฺตฺราอุปาสิกาวตฺถ

อุกโกเชน ชิน โภชนฺติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตฺถา เวพฺพเว
วิหรนฺโต อุตฺตฺราย เคะเห กตฺถตฺตกิจฺโจ อุตฺตฺริ อุปาสิกํ
อารพฺภ กเถสิ ฯ

ตฺตฺรายํ อนุปฺพุพฺพิถา ราชคฺเห กิร สุมฺนเสฏฺฐี นิสฺสาย
ปฺณฺโณ นาม ทลิตฺุโท ภตฺตี กตฺวา ชีวติ ฯ ตสฺส ภริยา จ
อุตฺตฺรา นาม จ ชีตาติ เทวเยว เคะเห มานุสกา ฯ อเถกทิวสํ
สตฺตาหํ นกฺขตฺตํ กิพิตฺพพฺนฺติ ราชคฺเห โฆสํ กิรฺสู ฯ ตํ สุตฺวา
สุมฺนเสฏฺฐี ปาโถว อากตฺํ ปฺณฺณํ อามนฺเตตฺวา ตาต อมฺหากํ
ปริชโน นกฺขตฺตํ กิพิตฺกาโม ตฺวํ กิ นกฺขตฺตํ กิพิตฺสฺสตี อุทาหุ
ภตฺตี กิรฺสูสฺสตี อาห ฯ สามิ นกฺขตฺตกิพินฺนาม สชนานํ โหติ
มม ปน เคะเห สุวตฺนาย ยากฺตณฺทุลฺปิ นตฺถิ กิ เม นกฺขตฺเตน
โคณฺเณ ลภนฺโต กสิตฺถุ คมิสฺสามิตี ฯ เตนหิ โคะณฺเณ กณฺหสฺสูตี ฯ
โส พลวโคณฺเณ จ นงฺกลณฺจ กเหตุวา ภทฺเท นาคฺรา นกฺขตฺตํ
กิพินฺติ อหํ ทลิตฺุทตฺาย ภตฺตี กาคฺตุ คมิสฺสามิ มยฺหํปี ตาว
อชฺช ทฺวิกุณฺณํ นิวาปํ ปจิตฺวา ภตฺตํ อาหเรยฺยาสีตี ภริยํ วตฺวา
เขตฺตํ อคฺมาสิ ฯ

ตทา สารีปฺตฺตฺเถโร สตฺตาหํ นิโรธสมาปฺนฺโน ตํทิวสํ
วฏฺฏาย กสฺส นฺ โข อชฺช มยา สงฺกหํ กาคฺตุ วฏฺฏตีตี

เล่มที่ 18 อุตฺตราอุปาสิกาวตฺถุ หน้า 317

โอบฺโลเกนฺโต ปุณฺณํ อตฺตโน ฌาณชาลสฺส อนฺโต ปวิญฺจํ
ทิสฺวา สทฺโฆ นฺุ โข เอส สกฺขิสฺสตี วา เม สงฺคหํ กาคฺคฺคตฺติ
โอบฺโลเกนฺโต ตสฺส สทฺทภาวณฺจ สงฺคหํ กาคฺคํ สมตฺถภาวณฺจ
ตปฺปจฺจยา จสฺส มหาสมฺปตฺติปฺปฎิลาภํ ฌตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย
ตสฺส กตฺตญฺจานํ ฌตฺวา อวาทฺตีเร เอกํ กุมฺภํ โอบฺโลเกนฺโต
อฏฺฐาสิ ฯ ปุณฺโณ เถโร ทิสฺวา กสิํ จเปตฺวา ปณฺจปฺปติญฺจิตฺเตน
เถโร วนฺทิตฺวา ทนฺตกฏฺเฐน อตฺถโถ ภวิสฺสตีตี ทนฺตกฏฺจํ กปฺปิยํ
กตฺวา อทาสี ฯ อตฺสฺส เถโร ปตฺตตฺถจฺจ ปรีสฺสวณฺณจฺจ นีหริตฺวา
อทาสี ฯ โส ปานีเยน อตฺถโถ ภวิสฺสตีตี ตํ อาทาย ปานียํ
ปรีสฺสวาเวตฺวา อทาสี ฯ เถโร จินฺเตสิ อยํ ปเรตี ปจฺฉิมเคเห
วสตี สจฺจสฺส เคาทวารํ ฌมฺิสฺสามิ อิมสฺส ภริยา มํ ทญฺจํ น
ลภิสฺสตี ขาวสฺส ภตฺตํ อาทาย มคฺคํ ปฏฺิปชฺชตี ตาว อิเชว
ภวิสฺสามิตี ฯ โส ตตฺถเวว โถกํ วีตฺตินาเมตฺวา ตสฺสา มคฺคคารุพฺพทาว
ฌตฺวา อนฺโตนคฺราภิมุโข ปายาสี ฯ สา อนฺตรามคฺเค เถโร ทิสฺวา
จินฺเตสิ อปฺเปกทาทํ เทยฺยธฺมฺเม สตี อยฺยํ น ปสฺสามิ
อปฺเปกทา เม อยฺยํ ปสฺสนฺตฺติยา เทยฺยธฺมฺโม น โหตี
อชฺช ปน อยฺโย จ ทิฏฺฐโธ เทยฺยธฺมฺโม
จายฺ(๑) อตฺถิ กริสฺสตี นฺุ โข เม สงฺคหณฺตี ฯ สา ภตฺตภาชนํ
#๑. จ (?) ฯ

ธมฺมปทฺฐจกฺกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคควณฺณา - หน้าที 318
เล่มที่ 18 โภทวคฺคควณฺณา หน้า 318

โอบาเรตฺวา เถโร ปณฺจปฺปติฏฺฐิตฺน วณฺทิตฺวา ฆนฺเต อิทํ
ลฺลํ วา ปณฺธิตํ วาติ อจินฺเตตฺวา ทาสสุส โว สงฺคหํ
กโรธาติ อาห ๗ เถโร ปตฺตํ อุปฺนามेतฺวา ตาย เอเกน
หตฺถเณน ภาชนํ ฐาเรตฺวา เอเกน หตฺถเณน ภตฺตํ ททฺมานาย
อุปทฺตมฺภตฺเต ทินฺเน อลนฺติ หตฺถเณน ปตฺตํ ปิทฺติ ๗ สา ฆนฺเต
เอโกว ปฏฺฐิวีสํ น สกฺกา ทฺวิธา กาคฺคํ คุมฺหากํ ทาสสุส
อิธ โลกสงฺคหํ อกตฺวา ปฺรโลกสงฺคหํ กโรถ นีรเวสเสมว
ทาตุกามามฺหิตฺติ วตฺวา สพฺพิ เเธรสฺส ปตฺเต ปติฏฺฐเปตฺวา (๑)
คฺคฺมเหหิ ทิฏฺฐธมฺมสุเสว ภากินิ อสฺสนฺติ ปตฺถนํ อกาสิ ๗ เถโร
เอวํ โหตฺตุติ วตฺวา จิตฺโกว อนฺโมทนํ กตฺวา เอกสฺมี
อุทกผาสฺสกุจฺจานเณ นิสิตฺติวาท ฆตฺตกิจฺจํ อกาสิ ๗ สปิ นีวตฺติตฺวา
ตณฺฑุเล ปรีเยสฺสิตฺวา ฆตฺตํ ปจฺจ ๗ ปุณฺโณปิ อทฺตเกรีสมตฺตํ จานํ
กสิตฺวา ชิมฺจุจํ สหิตฺตุํ อสฺสโกนฺโต โคณเณ วิสฺสชฺเชตฺวา เอกํ
รฺกขจฺจฉายํ ปวีสิตฺวา มคฺคํ โอบโลเกนฺโต นิสิตฺติ ๗ อถฺสฺส ภริยา
ฆตฺตํ อาทาย กจฺจมนานา ตํ ทิสฺวาว เอส ชิมฺจุจาย ปิพิโต มํ
โอบโลเกนฺโต นิสินฺโน สเจ มํ อติวีย เต จิรายิตฺนฺติ ตชฺเชตฺวา
ปโตทฺยภูจฺจียา ปหริสฺสตี มยา กตฺกมฺมํ นีรตฺถกํ ภวิสฺสติ
ปฏฺธิกฺจเวสฺส อาโรเจสฺสามิตฺติ จินฺเตตฺวา เอวมาห
๑. สี. ปติฏฺฐาเปตฺวา ๗

เล่มที 18 อุตฺตฺราอุปาสิกาวตฺถุ หน้า 319

สามิ อชฺเชกทิวสํ จิตฺตํ ปสาเทหิ มา มยา กตฺกมฺมํ นีรตฺถกํ
อกาสิ อหํ หิ ปาโตว เต ภตฺตํ อหฺรณฺตี อนฺตรามคฺเค
ธมฺมเสนาปตี ทิสฺวา ตว ภตฺตํ ตสฺส ทตฺวา ปฺน กนฺตฺวา
ภตฺตํ ปจิตฺวา อาคตา ปสาเทหิ สามิ จิตฺตฺนฺติฯ โส ก็ วเทสิ
ภทฺเทติ ปุจฺฉิตฺวา ปฺน ตมตฺถํ สุตฺวา ภทฺเท สาธฺ วต เต
กตํ มม ภตฺตํ อยฺยสฺส ททมานาย มยาปิสฺส อชฺช ปาโตว
ทนฺตกญฺจ มุโขทกญฺจ ทินฺนฺนฺติ ปสนฺนฺมานโส ตํ วจฺนํ
อภินฺนฺทิตฺวา อุตฺสูเร ลทฺธภตฺตตฺตาย กิลนฺตกาโย ตสฺสา
องฺเก สีสํ กตฺวา นินฺทํ โอกมฺมิฯ อตฺสฺส ปาโตว
กสิตฺถจฺฉานํ ปิสฺสุจฺฉณฺณํ อฺปาทาย สพฺพิ รตฺตสฺวณฺณํ
กณฺนิการปฺปฺพราสิ วิย โสภมานํ อญฺจาสิฯ โส ปพฺพุโธ โอลเอกตฺวา ภริยมาท ภทฺเท เอตฺถ
กสิตฺถจฺฉานํ สพฺพิ มม
สฺวณฺณํ หุตฺวา ปญฺญาตฺติ กิณฺนุ โข เม อตฺติอฺสูเร
ลทฺธภตฺตตฺตาย อกฺขิณิ ภมฺนฺตีติฯ [สาปิ] มยฺหํปี เอวเมว
ปญฺญาตฺติติฯ โส อญฺจาย ตตฺถ กนฺตฺวา เอกํ ปิณฺทํ
คเหตฺวา นจฺกลสิเส ปหริตฺวา สฺวณฺณภาวํ ญตฺวา อโ
อยฺยสฺส ธมฺมเสนาปตฺติสฺส ทินฺนฺทานนฺน อชฺเชว
วิปาโก ทสฺสิโต น โข ปน สกฺกา เอตฺตํ ฐนํ ปฏฺิจฺฉาทฺเตว
ปฺริกฺขชฺฉิตฺตฺนฺติ ภริยาย อากตํ ภตฺตปาตี สฺวณฺณสฺส
ปฺเรตฺวา ราชกฺลํ กนฺตฺวา รณฺณา กโตกาโส ปวิสิตฺวา ราชานํ

อภิวาเทตฺวา ก็ ตาตาติ วุตเต เทว อชฺช มยา กสิตฺถุจฺฉานํ
สพฺพํ สุวณฺณภริตเมว หุตฺวา จิตฺตํ สุวณฺณํ อหฺราเปตฺตํ วฏฺฏตีติ ฯ
โกสิ ตฺวนฺติ ฯ ปุณฺโณ นามาหฺนฺติ ฯ ก็ ปนฺ เต อชฺช กตฺนฺติ ฯ
ชมฺมเสนาปติสฺส เม อชฺช ปาโถว ทนฺตกฺกุจฺจ มุโขทกฺกญ
ทินฺนํ ภริยาปิ เม มยฺหํ อหฺรณฺนตฺตํ ตสฺเสว ทินฺนฺนฺติ ฯ ตํ
สุตฺวา ราชา อชฺเชว กิร โภ ชมฺมเสนาปติสฺส ทินฺนทานน
วิปาโก ทสฺสิโตติ วตฺวา ตาต ก็ กโรมีติ ปุจฺฉิ ฯ พหฺนึ
สกฺกฺสทสฺसानิ ปหิณฺตีว สุวณฺณํ อหฺราเปถาติ ฯ ราชา สกฺกฺวานิ
ปหิณฺติ ฯ ราชฺปุริเสสฺส รณฺโณ สนฺตกนฺติ คณฺหนฺเตสฺส คหิตคฺคหิตํ
มตฺติกาว โหติ ฯ เต กนฺตฺวา รณฺโณ อาโรเจตฺวา ตุมฺเหหิ
กินฺติ วตฺวา คหิตนฺติ ปุจฺฉา ตุมฺหากํ สนฺตกนฺติ อหํสฺส ฯ น
มยฺหํ [ตาตา] สนฺตกํ กจฺจถ ปุณฺณสฺส สนฺตกนฺติ วตฺวา
คณฺหถาติ ฯ เต ตถา กรีสฺส ฯ คหิตคฺคหิตํ สุวณฺณเมว อโหสิ ฯ ตํ
สพฺพํ อหฺริตฺวา ราชงฺกณฺเ ราสี อํสฺส ฯ อสีติหตฺถุพฺเพโธ ราสี
อโหสิ ฯ ราชา นาคเร สนฺนิปาเตตฺวา อิมสฺมี นคเร อตฺถิ
กสฺสจฺจิ เอตฺตํ สุวณฺณนฺติ ฯ นตฺถิ เทวาติ ฯ ก็ ปนฺสฺส ทาตุ
วฏฺฏตีติ ฯ เสฏฺฐิจฺฉตฺตํ เทวาติ ฯ ราชา พหฺรณฺเสฏฺฐี นาม โหตฺถติ
มหนฺเตน โภเคน สทฺธี ตสฺส เสฏฺฐิจฺฉตฺตํ อทาสิ ฯ อถ นํ

เล่มที่ 18 อุตฺตราอุปาสิกาวตฺถุ หน้า 321

โส อห มยฺ ทเว เอตฺตํ กาลํ ปฺรกุเล วสิมฺหา วสนญฺจานํ
โน เทถาติฯ เตนฺหิ ปสฺส ทกฺขิณโต เอส คุมฺโพ
ปญฺญาติ เอตํ หราเปตฺวา เคหํ กาวเรหิตฺติ ปฺราณเสฏฺฐิสฺส
เคหญฺจานํ อจฺจิกฺขิฯ โส ตสฺมี จานเ กติปาเหเนว เคหํ กาวเรตฺวา
เคหปฺปเวสนมฺงคฺลลจ ฉตฺตมฺงคฺลลจ เอกโตว กโรนฺโต
สตฺตาหํ พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทานํ อทาสิฯ อถสฺส
สตฺถา ทานานฺโมทนํ กโรนฺโต อนฺนุปฺพุทฺธิกํ กเถสิฯ
ธมฺมกถาวสานเ ปุณฺณเสฏฺฐิ จ ภริยา จสฺส ชีตา จ อุตฺตราติ
ตโยปี ชนา โสตาปนฺนา อเหตุฯ

อปรภาเค ราชคหเสฏฺฐิ ปุณฺณเสฏฺฐิโน ชีตรํ อุตฺตโน
ปุตฺตสฺส วาเรสิฯ โส นาหํ ทสฺสามิตฺติ วตฺวา มา เอวํ
กโรตฺถุ เอตฺตํ กาลํ อมฺเห นิสฺสาย วสนฺเตเนว เต สมฺปตฺติ
ลทฺธา เทตฺถ เม ปุตฺตสฺส ชีตรนฺติ วุตฺเต โส มิจฺฉาทิฏฺฐิโก
มม ชีตา ตีหิ รตเนหิ วินา วตฺติตฺตํ น สกฺโกติ เนวสฺส ชีตรํ
ทสฺสามิตฺติ อหฯ อถ นํ พหุ เสฏฺฐิคหปฺติกาทโย กุลปุตฺตา มา
เตน สทฺธิ วิสฺสาสิ ภินฺทิ เทหิสฺส ชีตรนฺติ ยาจิสฺสุฯ โส เตสิ
วจนํ สมฺปฏฺฐิจิตฺวา อาสาพฺหปุณฺณมายํ ชีตรํ อทาสิฯ สา
ปฺติกฺกํ คตฺกาลโต ปญฺจาย ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณี วา อุปฺสงฺกมิตฺตํ
ทานํ วา ทาตุ ธมฺมํ วา โสตุ นาลตฺถฯ เอวํ อทฺตติเยสุ

มาเสสุ วิตฺตวตฺเตสุ ตา สนฺตฺเก จิตฺตํ ปริจาริกํ ปุจฺฉิ อิทานิ
กิตฺตํ อนุโตวสุสํ อวสิญฺจฺจฺจฺจํ อหฺมมาโส อยฺเยติ ฯ ตา ปิตุ
สาสนํ ปหิณฺนิ กสฺมา มํ เอวฺรูเป พนฺธนาคาเร ปกฺขิปีสุ วริ
มํ ลกฺขณาหตฺตํ กตฺวา ปเรสํ ทาสี สาเวตฺตํ น เอวฺรูปลสฺส
มิจฺฉาทิจฺจิกกฺกสฺส ทาตฺตํ [วริ] อากตฺกาลโต ปญฺจาย
ภิกฺขุทสฺสนาทีสุ เอกํปี ปุณฺณํ กาคฺตํ น ลภามิตี ฯ อตฺตสา ปิตา
ทฺถุจิตฺตา วต เม ชีตาติ อนตฺตมฺนตฺตํ ปเวเตตฺวา ปญฺจทส
กหาปณฺสทสฺसानิ เปเสตี อิมสฺมี นคเร สิริมา นาม คณฺนิกา
อตฺถิ เทวสิกํ สทฺสสํ คณฺหาติ อิมฺเห กหาปณฺเนหิ ตํ อานตฺวา
สามิกสฺส ปทปริจาริกํ กตฺวา สยํ ปุณฺณานิ กโรตฺถิ ฯ सा
สิริमं ปกฺโกสาเปตฺวา สหายิกे อิมे กหาปณฺเน คहेตฺวา อิมं
อหฺมมาสํ ตว สหายิกํ ปริจฺราหิตี อหฺ ฯ सा साचฺ्छुติ สมฺปฺจฺฉि ฯ
सा तं आताय सामिकसु सनतिकं कन्तुवा तेन सिरिमं तिसुवा
กิมิทฺตฺติ วุคฺเต สามิ อิมं อหฺมมาสํ มม สหายิกา คฺคฺคฺค
ปริจฺรคฺ อหํ ปน อิมं อหฺมมาสํ ทานญฺเจว ทาตฺตกาма चम्भญจ
โสคฺคกามาติ อหฺ ฯ सो तं अग्रुपं [อิตฺถิ] तिसुवा उपपन्नसिनेहो
साचฺ्छुติ สมฺปฺจฺฉิ ฯ อุตฺตราปี โข พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ
นิมนฺเตตฺวา ภาเน อิมं อหฺมมาสํ อณฺณคฺคฺค อคฺคฺคฺค อิเชว
ภิกฺขา คहेตฺพุพาติ สคฺคฺค ปญฺญิณฺณํ คहेตฺวา

เล่มที 18 อุตฺตฺราอุปาสิกาวตฺถุ หน้า 323

อิโตทานิ ปญฺจาย ยาว มหาปวารณา ตาว สตฺถาริ
อุปญฺจาคฺ์ ธมฺมณฺจ โสคฺ์ ลภิสฺสามิตฺติ ตฺถุจฺมานสา เอวิ ยาคฺ์
ปจฺจ เอวิ ปฺเว ปจฺจาทิ มหानเส สพฺพกิจฺจานิ สํวิทหนฺตี
วิจฺรติฯ อถสฺสา สามิโก เสว ปวารณา ภวิสฺสตีติ
มหานสาภิมฺโข วาตปาเน จตฺวา กิณฺนุ โข กโรนฺตี สา
อนุชฺพาลา วิจฺรตีติ โอลเณนฺโต ตํ เสฏฺฐิฉีตฺริ เสทกิลินฺนํ
ฉาริกาย โอลิณฺณํ องฺการมสิมกฺขิตฺติ ตถา สํวิทิตฺวา
วิจฺรมานํ ทิสฺวา อโห อนุชฺพาลา เอวฺรฺเป จาเน อิมํ
สิริสมฺปตฺตี นานุโกติ มุณฺฑกสมเณ อุปญฺจหิสฺสามิตฺติ ตฺถุจฺจิตฺตา
วิจฺรตีติ หสิตฺวา อปคณฺนิฯ ตสฺมี อปคเต ตสฺส สนฺติเก จิตา
สิริมา กิณฺนุ โข โอลเณตฺวา เอส หสิตี เตเนว วาตปาเนน
โอลเณนฺตี อุตฺตฺริ ทิสฺวา อิมํ โอลเณตฺวา อิมินา หสิตํ
อทฺธา อิมสฺส เอตาย สทฺธี สนฺถโว อคฺคิตฺติ จินฺเตสิฯ สา กิร
อทฺธมาลํ ตสฺมี เคะเห พาหิรอกฺคิตฺติ หุตฺวา วสมานาปี ตํ
สมฺปตฺตี อนฺภวมาณา อคฺคโน พาหิรอกฺคิตฺติภาวํ อชานิตฺวา อหํ
ฉรสามินฺตี สณฺณมกาสิฯ สา อุตฺตฺราย อาฆาตํ พนฺธิตฺวา
ทฺถุขมสฺสา อุปฺปาเทสฺสามิตฺติ ปาสาทา โอรุยฺห มหานลํ
ปวิสิตฺวา ปฺวปจฺนญฺจानเ ปกฺกญฺจิตฺติ สปปี กญฺจุนฺนา อาทาย
อุตฺตฺราภิมฺขี (๑) ปายาสิฯ อุตฺตฺรา ตํ อากจฺจนฺตี ทิสฺวา มม
#๑. อุตฺตฺราภิมฺขินฺตี ยุตฺตฺตฺริฯ ณ. ว.

เล่มที 18 โภทวคฺควณฺณา หน้า 324

สหายิกาย มยฺหํ มหาอุปกโร กโต จกฺกวาฬิ อติสมฺพาธ
พฺรหฺมโลโก อติเนโจ มม ปน สหายิกาย คุโณว มหนฺโต
อหฺลหิ เอตํ นิสฺสาย ทานญจ ทาตุ ฐมฺมญจ โสตุ ลภี
สเจ มม เอติสฺสา อุปริ โภโธ อตฺถิ อิทํ สปฺปิ มํ ททฺตุ
สเจ นตฺถิ มา ททฺตุติ ตํ เมตฺตตาย ฝริฯ ตาย ตสฺสา
มตฺตเก อาสิตฺตํ ปกฺกญฺจิตฺตสปฺปิ สีสฺสทกํ วย อโหสิฯ
อถ นํ อิทํ สีสฺสํ ภวิสฺสตีติ ปฺน กญฺจํ ปฺเรตฺวา อาทาย
อากจฺฉนฺตี อุตฺตราย ทาสโย ทิสฺวา อเปหิ
ทพฺพิเนเต น ตวํ อมฺหากํ อยฺยาย อุปริ ปกฺกญฺจิตํ สปฺปิ
อาสิณฺจิจฺตุ อญฺจณฺวิกาติ สนฺตชฺเชนฺติโย อิตฺโต จิตฺโต จ อญฺจาย
หตฺถเอหิ จ ปาทเอหิ จ โปเถตฺวา ภูมฺยํ ปาเตสฺสุฯ อุตฺตรธา ตา
วารตฺตุ นาสกฺขิ อถสฺสา อุปริ จิตฺตา สพฺพทา ทาสโย ปฏฺิพาหิตฺวา
กิสฺส เต เอวรूपํ ภาริยํ กมฺมํ กตฺนฺติ สิริมํ โววิทฺตฺวา
อญฺโหทเคน นหาเปตฺวา สตปฺปากเตเลน อพฺกณฺชิฯ ตสฺมี ขณ
ธา อตฺตโน พาทริตฺถิภาวํ ญตฺวา จินฺเตสิ มยา ภาริยํ กมฺมํ
กตํ สามิกสฺส หสิตฺมตฺตการณา อิมิสฺสา อุปริ ปกฺกญฺจิตํ สปฺปิ
อาสิณฺจณฺติยา อยํ กณฺหนฺน นนฺติ ทาสโย น อาณาเปตฺวา มํ
วิหฺจนกาเลปี สพฺพทา ทาสโย ปฏฺิพาหิตฺวา มยฺหํ กตฺตพฺพเมว
อกาสิ สจฺาหํ อิมํ น ขมาเปสฺสามิ มุทฺธา เม สตฺตธา
ผลฺยยาติ ตสฺสา ปาทมฺุเล

เล่มที่ 18 อุตฺตราอุปาสิกาวตฺถุ หน้า 325

นิปชฺชิตฺวา อยฺเย ขมาหิ เมติ อาห ๑ อหํ สปีติกา
ชิตา ปิตริ ขมนฺเต ขมิสฺสามิติ ๑ โหตุ อยฺเย ปิตริปิ เต
ปฺนุณฺเสฏฺฐิ ขมาเปสฺสามิติ ๑ ปฺนุณฺโณ มม วฏฺเฐ ชนกปีตา
วิวฏฺเฐ ชนกปีตริ ขมนฺเต ปนาหํ ขมิสฺสามิติ ๑ โก ปน
เต วิวฏฺเฐ ชนกปีตาคิ ๑ สมฺมาสมฺพุทฺโธติ ๑ มยฺหํ เตน สทฺธิ
วิสุตฺตาสโต นตฺถิติ ๑ อหํ กริสฺสามิ [๑] สตฺถา เสว ภิกฺขุสงฺฆํ
อาทาย อีธาคมิสฺสติ ตฺวํ ยถาลทฺธิ สกฺกาโร คเหตุวา
อิเชว อาคนฺตฺวา ตํ ขมาเปหิติ ๑ สวา สวชฺช อยฺเยติ อฏฺฐาย
อตุตฺตโน เกหํ คนฺตฺวา ปณฺจสตา ปรีวาริตฺถิโย อาณาเปตฺวา
นानาวิธานิ ขาทนียานิ เจว สฺวเปยฺยานิ จ สมฺปาเทตฺวา ปฺนทิวเส
ตํ สกฺกาโร อาทาย อุตฺตราย เกหํ อาคนฺตฺวา พุทฺธปฺปมุขสฺส
ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปตฺเต ปตฺติฏฺฐาเปตฺว อวิสหนฺติ อฏฺฐาสิ ๑ ตํ สฺพพํ
คเหตุวา อุตฺตรา สํวิทฺหิ ๑ สิริมา ภคฺตฺถิจฺจาเวสฺสเน สทฺธิ ปรีวารเณ สตฺถุ ปาทมฺเณ นิปชฺช
๑ อถ นํ สตฺถา ปฺจฺฉิ
โก เต อปราโธติ ๑ ฆนฺเต มยา หิโย อิทนฺนาม กตํ อถ
เม สหายิกา มํ วิหฺเรยฺมานา ทาสิโย นีวาเรตฺวา มยฺหํ
อุปการเมว อกาสิ สวหํ อิมิสฺสา कुณฺํ ขานิตฺวา อิมํ
ขมาเปสิ อถ มํ เอสา คฺมุहेสุ ขมนฺเตสุ
ขมิสฺสามิติ อาหาคิ ๑ เอวํ กิร อุตฺตเรติ ๑ อาม ฆนฺเต
#๑. เอตฺถนฺตเร ยถาคิ ปเทเน ภวิตพฺพํ ๑

หิโย สีเส เม สหายิกาย ปกุกฺกุจิตฺตสฺสปี อาสิตฺตุนฺติ ฯ อถ
ตยา ที จินฺติตฺตุนฺติ ฯ จกุกฺกาวพี อติสมฺพาธึ พุรหุมนฺโลก
อติเน็จ โมน สหายิกาย คฺคฺโคณฺว มหนฺโต อหฺนฺหิ เอตี
นิตฺตสฺยา ทานนฺจ ทาคฺคฺ ฐมฺมณฺจ โสตี อลตฺถึ
สเจ เม อิมิตฺตสา อุปรี โภทฺ อตฺถิ อิทํ มํ ททฺตฺ โน เจ
มา ททฺตฺติ เอวํ จินฺตเตตฺวา อิมํ เมตฺตตาย ฬรี ฆนฺตเตตี ฯ สตฺถา
สาธฺ ๑๑ อุตฺตเร เอวํ โภทฺ ชินฺตี วญฺญตี โภทฺ หิ นาม
อกฺโกเชน อกฺโกสภปริภาสโก อนกฺโกสเนน อปริภาสเนน
ถทฺธมฺจจฺริ อตฺตโน สนนฺตกฺกสฺส ทานเนน ชินฺตพฺโพ มุสวาที
สจฺจวณฺเนน ชินฺตพฺโพตี วตฺวา อิมํ คาถมาห
อกฺโกเชน ชินฺ โภทฺ อสาธฺ สาธฺนา ชิน
ชินฺ กทฺธิยํ ทานเนน สจฺจเณนาลิกวาทินฺนฺติ ฯ
ตตฺถ อกฺโกเชนาคี โภทฺโน หิ ปุคฺคโล อกฺโกเชน
หุตฺวา ชินฺตพฺโพ ฯ อสาธฺ อภทฺทโก ภทฺทเกน หุตฺวา กทฺธิโย
ถทฺธมฺจจฺริ อตฺตโน สนนฺตกฺกสฺส จาคจิตฺเตน อลิกวาที สจฺจวณฺเนน
ชินฺตพฺโพ ตสฺมา เอวมาห อกฺโกเชน ชินฺ โภทฺ ฯเปฯ
สจฺจเณนาลิกวาทินฺนฺติ ฯ
เทสนาวसानเ สิริมา สทฺธิ ปญฺจสตาหิ อิตฺถิหิ
โสตาปตฺติผลเ ปตฺติญฺจหิตี ฯ
อุตฺตฺราอุปาสิกาตฺถุ ฯ

โหมคฺคสถานตฺเถรปญฺหวตฺถ

สจฺจํ ภณฺเฑติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโถ
มหาโหมคฺคสถานตฺเถรสฺส ปญฺหิ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกสฺมี หิ สมเย เถโร เทวจาริกํ คนฺตุวา มหฺสกุขา
เทวชีตยา วิมานทฺวารเร จตฺวา ตํ อตฺตโน สนฺติกํ อากนฺตุวา
วณฺทิตฺวา จิตฺ อเวมาห เทวชีเต มหตี เต สมฺปตฺติ กิ กมฺมํ
กตฺวา ลทฺธาติ ฯ มา มํ ภนฺเต ปุจฺจถาติ ฯ เทวชีตา กิร อตฺตโน
ปริตฺตกมฺเมน ลชฺชมานา เอวํ วทติ ฯ สา ปน เถเรน กเถหิเยวาติ
วุจฺจมานา อาห ภนฺเต มยา เนว ทานํ ทินฺนํ น ปุชา กตา น
ธมฺโม สฺโต เกวถํ สจฺจมตฺตํ รกฺขิตนฺติ ฯ เถโร อณฺณานิปี
วิมานทฺวารานิ คนฺตุวา อากตาคตา อปราปี เทวชีตโร ปุจฺฉิ ฯ
ตาสฺปิ ตเถว นิกฺขิตฺวา เถริ ปฏิพาหิตุํ อสฺกโกนฺตีสฺส เอกา
ตาว อาห ภนฺเต มยา ทานาทิสฺส กตํ นาม นตฺถิ อหิ ปน
กสฺสปพฺพุทฺธกาเล ประสฺส ทาสี อโหสี ฯ ตสฺสา เม สามิโก
อติวีย จณฺโฑ ฝรุโส คหิตคฺคหิเตเนว กญฺเจน วา กลิงฺกรเณ
วา สีสํ ภินฺทติ สาหิ อฺปปนฺเน โกเป เอส ตว สามิโก
ลกฺขณาหติ วา ตํ กาคุํ นาสาทินิ วา เต
ฉินฺทิตุํ อีสฺสโร มา กุชฉิตี อตฺตานเมว ปริภาสิตฺวา โกเป
นาม นากาสี เตน เม อัย สมฺปตฺติ ลทฺธาติ ฯ อปรา

เล่มที่ 18 โททวคฺควณฺณา หน้า 328

อาห อหิ ฆนฺเต อฺจฺจุฏฺเทตฺตํ รกฺขมาณา เอกสฺส ภิกฺขุโน
 เอกํ อฺจฺจุฏฺฐี อทาสี อปรา เอกํ ติมฺพรุสํ อทาสี อปรา
 เอกํ เอลาพุํ อทาสี อปราเอกํ ฬารุสํ อทาสี อปรา
 เอกํ มุลกมฺภูจฺจํ อทาสี อปรา เอกํ นิมฺพมฺภูจฺจํ อทาสินฺติ
 อาทีนา นเยน อตฺตนา อตฺตนา กตฺตํ ปริตฺตกํ ทานํ
 อาโรเจตฺวา อิมินา การณฺน อมฺเหหิ อยํ สมฺปตฺติ
 ลทฺฐาติ อาหํสุ ฯ เถโร ตาหิ กตฺกมฺมํ สุตฺวา สกฺกโต
 โอตริตฺวา สตฺถารํ อฺปสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉิ สกฺกา นฺ โข ฆนฺเต
 สจฺจกถนฺมตฺเตน โโกปนิพฺพาปนฺมตฺเตน อติปริตฺตเกน
 ติมฺพรุสกาทิตานมตฺเตน ทิพฺพสมฺปตฺตี ลทฺฐนฺติ ฯ
 กสฺมา มํ โมกฺกสฺสานํ ปุจฺฉสิ นนฺ เต เทวธีตาหิ
 อยมตฺโถ กถิตฺติ ฯ อาม ฆนฺเต ลพฺภติ มณฺเณ เอตฺตเกน
 ทิพฺพสมฺปตฺตีติ ฯ อถ นํ สตฺถา โมกฺกสฺสานํ สจฺจมตฺตํ
 กเถตฺวาปี โโกปมตฺตํ ชหิตฺวาปี ปริตฺตกํ ทานํ ทตฺวาปี
 เทวโลกํ คจฺฉติเยวาติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

สจฺจํ ฆณฺเณ น กฺขมฺเมยฺย ทชฺชา อปฺปปี ยาจิตฺโต
 เอเตหิ ตีหิ จานฺเหหิ คจฺฉเณ เทวานํ สนฺติเกติ ฯ
 ตตฺถ สจฺจํ ฆณฺเณติ สจฺจํ ทิเปยฺย โวหเรยฺย สจฺเจ
 ปตฺติฏฺฐเหยฺยาติ อตฺโถ ฯ น กฺขมฺเมยฺยาติ ปฺรสุส น กฺขมฺเมยฺย ฯ
 ยาจิตฺติ ยาจกา นาม สीलฺลนฺโต ปพฺพชิตา ฯ เต หิ
 กิณฺจาปี เทถาติ อยาจิตฺวา ว ฆมฺรทฺวาเร ติฏฺฐนฺติ อตฺถโต

ปน ยาจฺนฺตฺยเยว นาม เอวํ สึตฺตวณฺเตหิ ยาจิตฺโต อปฺปสฺมึปี
เทยฺยธมฺเม วิชฺชมาเน อปฺปมตฺตกมฺปิ ทเทยฺย ๑ เอเตหิ ตีหิตฺติ
เอเตสุ เอเกนาปี การณฺเน เทวโลกั กฺจฺเจยฺยติ อตฺถโ ๑
เทสนาวสานฺเน พหุ โสตาปตฺตติผลาทีนึ ปาปฺณีสฺสูติ ๑
โมคฺคกฺลฺลานตฺถเรปฬหตฺถ ๑

ภิกฺขุหิ ปฏิจฺจปฬหตฺถ

อหึสกา เยติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา สาเกตํ นิสฺสาย
อณฺชวเน วิหรนฺโต ภิกฺขุหิ ปฏิจฺจปฬหํ อารพฺภ กเถสิ ๑
ภควโต กิร ภิกฺขุสงฺฆปริวฺตสฺส สาเกตํ ปิณฺฑาย
ปวิสนกาเล เอโก สาเกตวาสิ มหฺลลกพฺุราหุมนฺโณ นครโต
นิกฺขมฺนฺโต อนฺตรทฺวารे ทสพลํ ทิสฺวา ปาเทสุ นิปตฺติวา
โคปฺฝเกสุ ทพฺหํ กเหตุวา ตาต นนฺ นาม ปฺตฺเตหิ ชินฺณกาเล
มาตาปิตโร ปฏฺิขคฺคิตพฺุพา กสฺมา เอตฺตกํ กาลํ อมฺหากํ
อตฺตानํ น ทสฺเสสิ มยา ตาว ทิฏฺฐโจสิ มาตฺรึปี ปสฺสิตฺตุ
เอหิตฺติ สตฺถารํ กเหตุวา อตฺตโน เกหํ อคฺมาสิ ๑ สตฺถา
ตตฺถ กนฺตฺวา ปฬฺยตฺเต อาสเน นิสึทึ สทฺธิ ภิกฺขุสงฺฆน ๑
พฺุราหุมนึปี อากนฺตฺวา สตฺถุ ปาเทสุ นิปตฺติวา ตาต เอตฺตกํ
กาลํ กหํ กโตสิ นนฺ นาม มาตาปิตโร มหฺลลกกาเล
อฺุปฏิจฺจตพฺุพาติ วตฺวา ปฺตฺตธึตโร เอถ ภาตฺรึ วนฺททาติ
วณฺทาเปสิ ๑ เต อฺุโกปี ตฺถุจฺจมานสา

พฺพุทฺสปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปรีวีสิตฺวา ฆนฺเต อีเชว นิพฺพุทฺธิ
ภิกฺขํ คณฺหถาติ วตฺวา พฺพุทฺธา นาม เอกญฺจฺจานเนยว
นิพฺพุทฺธิ ภิกฺขํ น คณฺหนฺตีสึ วุตฺเต เตนฺหิ ฆนฺเต เย
โว นิมนฺเตตฺถ อากจฺจนฺตฺริ เต อมฺหากํ สนฺตฺเก
ปฺพิณฺเอยฺยาถาติ อ่าหฺสฺ ๗ สตฺถา ตโต ปญฺจาย นิมนฺเตตฺถ
อากเต คนฺตฺวา พฺราหฺมณฺสฺส อารโจะถาติ เปเสสิ ๗
เต คนฺตฺวา มยฺ สุวตฺนายน สตฺถารํ นิมนฺเตมาติ พฺราหฺมณฺ
วทฺนฺติ ๗ พฺราหฺมโณ ปฺนทิวเส อตฺตโน เกหโต
ภตฺตภาชนฺสุเปยฺยภาชนานิ อาทาย สตฺถุ นิสึทฺนญฺจานํ
คจฺจติ ๗ อลฺลตฺถ ปน นิมนฺตเน อสฺติ สตฺถา
พฺราหฺมณฺสฺเสว เกहे ภตฺตภิกฺขุํ กโรติ ๗ เต อุโภปี
อตฺตโน เทยฺยธมฺมํ นิจฺจกาลี ตถาคตฺสฺส เทนฺตา
ธมฺมกถํ สุณฺนฺตา อนาคามิผลํ ปาปฺณิสฺสฺ ๗

ภิกฺขุ ธมฺมสถายํ กถํ สมฺมญฺจาเปสิ อวฺโส อสุโก นาม
พฺราหฺมโณ ตถาคตฺสฺส สุทฺโรทฺทโน ปีตา มหามาया มาดาติ
ชานาติ ชานนฺโตว สทฺธิ พฺราหฺมณฺนิยา ตถาคตํ อมฺหากํ
ปฺตุโตติ วทฺติ สตฺถาปี ตถาว อธิวาเสสิ กิณฺนุโข การณฺนฺติ ๗
สตฺถา เตสิ กถํ สุตฺวา ภิกฺขเว อุโภปี เต อตฺตโน ปฺตุตฺเมว
ปฺตุโตติ วทฺนฺตีสึ วตฺวา อตีตํ อหริ (๑) ภิกฺขเว อยฺ
พฺราหฺมโณ อตีเต นีรฺนฺตรํ ปญฺจ ชาตีสตานิ มยฺหํ
ปีตา อโหสิ ปญฺจ ชาตีสตานิ จุลฺลปีตา ปญฺจ
#๑. อหริตฺวาติ ปฺพุพฺกกาลกิริยาปเทน ภวิตฺพุพฺ ๗

เล่มที่ 18 ภิกขุหิ ปฎจปฬหวตถุ หน้า 331

ชาติสทานิ มหาปีตา สามี พุราหุณิ นรินทรเมว ปญจ
ชาติสทานิ มยหิ มาตา อโหสิ ปญจ ชาติสทานิ
จุลลมาตา ปญจ ชาติสทานิ มหามาตา เอวahi
ทियทุมชาติสทสัถิ พุราหุณิสส ทตเถ สัวทโธ
ทियทุมชาติสทสัถิ พุราหุณิยา ทตเถ สัวทโธติ ตีณิ
ชาติสทสทานิ เตสั ปุตตภาวั ทสเสตวา อีมา คธา อภาสิ
ยสมิ มโน นีวีสติ จิตตณจาปี ปสีทติ
อทิฎฐปพเพเก โปเส กามิ ตสมิปี วิสเส(๑) ฯ
ปพเพว สนุณิวาเสน ปจจุปนุนหิเตน วา
เอวนตัม ชายเต เปมึ ออุปถัว ยโถทเถติ (๒) ฯ
สตุถา เตมาสเมว ตั กุลั นิสสาय วิहाสิ ฯ เต อูโกปี
อรทตัม สจจิกตวา ปรีนินพพายีสุ ฯ อถ เนสั มหาสกุการิ กตวา
อูโกปี เอกกุฎาการเมว อาโรเปตวา นีหรีสุ ฯ สตุถาปี ปญจส-
ภิกขุปริวาโร เตหิ สทธีเยว อาพาหนั อคมาสิ ฯ พุทธานั กิร
มาตาปีตโร กาลกตาติ มหาชโน นิกขมิ ฯ สตุถา อาพาหนสมิเป
เอกั สาลั ปวีสิตวา อฏฐาสิ ฯ มนุสสา สตุถาริ วนุทิตวา
เอกมนุเต จตวา ฆนเต มาตาปีตโร โว กาลกตาติ มา
จินุติยิตถาติ สตุถารา สทธี ปฎิสนุถาริ กโรนุติ ฯ สตุถา เต
มา เอว อวจุตถาติ อปุปฎิกขิปิตวา ว ปรีสาय อชฌาสย
โอโลเกตวา ตังฆณานูรูป

ธมฺมึ เทเสณฺโต

อปฺปึ วต ชีวิตฺ อิทํ โอรํ วสฺสตาปี มียติ

โย เจปี อติจฺจ ชีวติ อถโข โส ชรตาปี มียตีติ

อิทํ ชราสฺสฺสฺสฺสฺสฺส (๑) กเถสิ ๗ เทสฺนาวสานเ จตุราสีติยา

ปาณสทฺสฺสฺสฺสฺสฺส ธมฺมาภิสฺมโย อโหสิ ๗ ภิกฺขุ พุราหุณฺณสฺส จ

พุราหุณฺณิยา จ ปรินิพฺพุตภาวํ อชานนฺตา ฆนฺเต เตสิ โภ

อภิสฺมปราโยติ ปุจฺฉีสุ ๗ สฺสฺสฺสฺสฺสฺส ภิกฺขเว เอรูปาณํ อเสขมฺนินํ

อภิสฺมปราโย นาม นตฺถิ เอรูปา หิ อจฺจุตํ อมตํ

มหานิพฺพานเมว ปาปฺพนฺตีติ วตฺวา อิมํ คาลมาห

อหีสกา เข มฺนโย นิจฺจํ กาเยน สํวตา

เต ยนฺติ อจฺจุตํ จานํ ยตฺถ คนฺตฺวา น โสจเรติ ๗

ตตฺถ มฺนโยติ โมนฺยฺยปฺปฏิปทาย มกฺคผลปฺปตฺตา

อเสขมฺนโย ๗ กาเยนาติ เทสฺนามตฺตเมเวตํ ๗ ตีหิปี ทฺวาเรหิ

สํวตาติ อตฺถโถ ๗ อจฺจุตฺนฺติ สฺสฺสฺสฺสฺส ๗ จานนฺติ อกฺุปฺปฺจฺจํ

ฐวณฺจํ ๗ ยตฺถาติ ยสฺมี คนฺตฺวา น โสจฺนฺติ น วิหณฺณนฺติ ตํ

นิพฺพานณฺจํ คจฺจฺนฺตีติ อตฺถโถ ๗

เทสฺนาวสานเ พหุ โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปฺฉีสุติ ๗

ภิกฺขุหิปฺปฺจฺจปฺลยหฺวตฺถ ๗

ปุณฺณทาสีวคฺถ

สทา ชาครมานานนฺติ อิมํ ธรรมเทศนํ สตุถา กิซฺฆณฺณ
ปพฺพเต วิหรนฺโต ปุณฺณํ นาม ราชคหเสฏฺฐจฺฉิโน ทาสี
อารพฺภ กเถสิ ฯ

ตสฺสา กิร เอกทิวสํ โกณฺณนตฺถาย พหู วิหี อทาสี ฯ ส
รตฺถี ปทีปํ ชาเลตฺวา วิหี โกณฺณนฺติ วิสฺสมนตฺถาย เสทตฺตินฺเด
นคตฺเตน พหิ วาเต อฏฺฐาสี ฯ ตสฺมี สมเย ทพฺโพ มลฺลปฺตุโต
ภิกฺขุณฺ สေနาสนปฺปญฺญาปโก โหติ ฯ โส ธรรมํ สุตฺวา อตฺตโน
อตฺตโน สေနาสนํ กจฺจนฺตํ ภิกฺขุณฺ อังคฺลี ชาเลตฺวา ปฺรโต
ปฺรโต มกฺกเทศนตฺถาย กจฺจนฺเต ภิกฺขุ นิมฺมิณี ฯ ปุณฺณา
เตนาโลเกน ปพฺพเต วิจรนฺเต ภิกฺขุ ทิสฺวา อหํ ตาว อตฺตโน
ทุกฺเขน อฺปทฺทตา อิมายปี เวลาย (๑) นิตฺถํ น อฺเปมิ ภทฺนตา
กัการณนา น นิตฺทายนฺตฺติ จินฺเตตฺวา อทฺธา เอตฺถ กสฺสจ
ภิกฺขุโน อสฺสาสุํ วา ภวิสฺสตี ทิฆฆาติเกน วา อฺปทฺทว
ภวิสฺสตีตี สญฺญํ กตฺวา ปาโตว กุณฺทกํ อาทาย อฺทเก
เตเมตฺวา หตฺถตฺเต ปฺวี กตฺวา อังคาเรสุ ปจฺจิตฺวา อฺจจฺจ
กตฺวา ติตฺถมกฺเค ขาทิสฺสามีตี ฆญฺญํ อาทาย ติตฺถาภิมุชฺสี (๒)
ปายาสี ฯ สตุถาปี คามํ ปวิสฺสํ ตเมว มกฺคํ ปฏฺธิปชฺชชฺช ฯ ส
สตุถารํ ทิสฺวา [จินฺเตสิ] อญฺเญสุ ทิวเสสุ สตุถริ ทิฏฺฐเจปี
มม เทยฺยธมฺโม

#๑. อิมิสฺสํปี เวลายนฺติ ยุตฺตปเทน ภวิตพฺพํ ฯ

#๒. ติตฺถาภิมุชฺฉินฺติ ภวิตพฺพํ ฯ ถ. ว.

เล่มที่ 18 โกธวคฺควณฺณา หน้า 334

น โหติ เทยฺยธมฺเม สติ สตุถาริ น ปสฺสามิ อิทานิ ปน
เม เทยฺยธมฺโม จ อตฺถิ สตุถา จ สมนฺมุชฺชิโต สเจ ลูฆิ วา
ปณฺตีตํ วาติ อจินฺเตตฺวา คณฺเหยฺย ทเทยฺยาหิ อิมิ ปฺวณฺติ
จินฺเตตฺวา ฆมฺภิ เอกมฺนฺเต นิกฺขิปปิตฺวา สตุถาริ วนฺทิตฺวา
ภนฺเต อิมิ ลูฆิ ทานิ ปฏิกฺคณฺหนฺตา มม สงฺคหิ กโรถาติ
อาห ๑ สตุถา อานนฺทตฺเถริ โอลฺลเกตฺวา เตน นีหริตฺวา
ทินฺนํ มหาราชทตฺตฺยิ ปตฺตํ อุปนาเมตฺวา ปฺวํ คณฺหิ ๑ ปฺนุณฺณาปี
ตํ สตุถุ ปตฺเต ปตฺติฏฺฐเปตฺวา ปณฺจปฺปตฺติฏฺฐิตฺน วนฺทิตฺวา
ภนฺเต คุมฺเหหิ ทิฏฺฐธมฺโมเยว เม สมิชฺฌตฺตฺติ อาห ๑ สตุถา
เอวํ โหตฺตฺติ จิตฺโกว อนฺนโมทนิ อกาสิ ๑ ปฺนุณฺณาปี จินฺเตสิ
กิลฺยจาปี เม สตุถา สงฺคหิ กโรนฺโต ปฺวํ คณฺหิ น ปน ตํ
ขาทิสฺสตี อทฺธา ปฺโรโต กากสฺส วา สุนฺขสฺส วา ทตฺวาห
รณฺโณ วา มหามตฺตสฺส วา เกหิ คณฺตฺวา ปณฺตีตโกชนํ
ภุญฺชิสฺสตีตี ๑ สตุถาปี กิณฺนุ โข เอสา จินฺเตสิตี ตสฺสา
จิตฺตวารี ฌตฺวา อานนฺทตฺเถริ โอลฺลเกตฺวา นิสฺสีทนาการ์
ทสฺเสสิ ๑ เถโร จีวรํ ปณฺญาเปตฺวา อทาสิ ๑ สตุถา
พหิณฺครเยว นิสฺสีทิตฺวา ฆตฺตกิจฺจมกาสิ ๑ เทวตา
สกลจกฺกวาพคฺคพฺเพ เทวมฺนุสฺसानํ อุปกปฺปนํ โอิชํ มฐฺปฏฺถิ
วีย ปิเพตฺวา ตตฺถ ปกฺขิปีสุ ๑ ปฺนุณฺณา จ โอลฺลเกนฺตี อฏฺฐาสิ ๑
ฆตฺตกิจฺจาวสานเณ เถโร อุทกํ อทาสิ ๑ สตุถา กตฺตกฺกิจฺจ
ปฺนุณฺณํ อามนฺเตตฺวา กสฺมา ตฺวํ ปฺนุณฺเณ

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคความณฺณา - หน้าที 335
เล่มที 18 ปุณฺณทาสีวตฺถุ หน้า 335

มม สาวเก ปรีภวีติ อาห ๑ น ปรีภวามิ ภนฺเตติ ๑ อถ
ตยา มม สาวเก โอลเเกตฺวา กิ กถิตนฺติ ๑ อหิ ตาว อิมินา
ทฺกฺขุปทฺทเวณ นินฺทํ น อุเปมิ ภทฺนฺตา กิมตฺถํ นินฺทํ
น อุเปนฺติ อทฺธา กสฺสจฺจ อผาสฺกํ วา ภวิสฺสติ ทีฆชาติเกณ
วา อุปทฺทโว ภวิสฺสติติ เอตฺถกํ ภนฺเต มยา จินฺติตนฺติ ๑
สตุถา ตสฺสา วจฺนํ สุตฺวา ปุณฺณ ตฺวํ ตาว อตฺตโน
ทฺกฺขุปทฺทเวณ น นินฺทายสิ มม ปน สาวกา สทา ชาครียํ
อนฺยตฺตตฺตาย น นินฺทายนฺตีติ วตฺวา อิมิ กถมาห
สทา ชาครมานานํ อโหฺรตฺตานุสฺสิกฺขินํ
นินฺพพานํ อธิมฺตฺตานํ อญฺจํ กจฺจนฺติ อาสวาติ ๑
ตตฺถ อโหฺรตฺตานุสฺสิกฺขินนฺติ ทิวา จ รตฺตติญฺจ ติสฺโส สิกฺขา
สิกฺขมานานํ ๑ นินฺพพานํ อธิมฺตฺตานนฺติ นินฺพพานชฺฌาสยานํ ๑
อญฺจํ กจฺจนฺตีติ เอวรฺูปานํ สพฺเพปิ อาสวา อญฺจํ วินาสํ
นตฺถิภาวํ กจฺจนฺตีติ อตฺถโถ ๑
เทสฺนาวสาเน ยถาจิตฺตาว ปุณฺณา โสตาปตฺติผล
ปตฺติญฺจหิ ๑ สมฺปตฺตปรีสาชฺปิ สาคฺคิกา เทสฺนา อโหสิ ๑
สตุถา กุณฺฑกองฺการปฺุเวณ ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา วิหารํ
อคฺมาสิ ๑ ภิกฺขุ ธมฺมสภายํ กถํ สมฺมจฺจาเปสฺสุ ทฺกฺกรํ อาวฺโส
สมฺมาสมฺพุทฺธเชณ กถํ ปุณฺณาย ทินฺนเนน กุณฺฑกองฺการปฺุเวณ
ภตฺตกิจฺจํ กโรนฺเตนาติ ๑ สตุถา อาคนฺตฺวา กาย นฺตฺถ
ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนนฺนินฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา อิมาย นามาติ

วุดเต น ภิกฺขเว อิทาเนว ปุพฺเพปี มยา อิมาย ทินฺนํ

กฺุณฺทกํ ปรีกฺุตฺตเมวาทิ วคฺุวา อตีตํ อหริตฺวา

กฺุตฺวา ตินฺปรีฆาสิ กฺุตฺวา อาจามกฺุณฺทกํ

เอตฺนฺเต โภชนํ อาสิ กสฺมาทานิ น กฺุณฺชสิ

ยตฺถ ไปสิ น ชานนฺติ ชาตียา วินยฺเน วา

พฺหุ (๑) ตตฺถ มหาพฺุรหฺเม อปี อาจามกฺุณฺทกํ

ตฺวณฺจ โข มํ ปชานาสิ ยทิสายํ หยตฺตโม

ชานนฺโต ชานมาคมฺม น เต ภกฺุขามิ กฺุณฺทกนฺติ

อิมํ กฺุณฺทกสิฺนฺชวโปตฺกชาตกํ (๒) วิตฺถาเรตฺวา กเถสิตี ๑

ปฺุณฺณทาสิวตฺถ ๑

อตุลอุปาสกวตฺถ

โปราณเมตฺนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สคฺุตา เชตฺวเน วิหรนฺโต

อตุลนฺนาม อุปาสกํ อารพฺภ กเถสิ ๑

โส หิ สวตฺถิวาสิ อุปาสกโก ปญฺจสคฺุปาสกปรีวาโร

เอกทิวสิ เต อุปาสเก อาทาย ธมฺมสฺสวณฺตถาย วิหาริ คนฺตฺวา

เรวตฺตเถรสฺส สนฺติเก ธมฺมํ โสคฺุกาโม หุตฺวา เรวตฺตเถริ

วณฺทิตฺวา นิสีทิ ๑ โส ปนายสฺมา ปฏิสลฺลานาราโม สีโห วิย

เอกจโร ตสฺมา เตน สทฺุธิ น กิณฺจิจิ กเถสิ ๑ โส อัยฺเถโร น

กิณฺจิจิ กเถสิตี กุทฺุโร อุกฺุจาย

#๑. ส. ปหุ ๑ ๒. ส.ม. ยาทิสายํ ๑

#๓. พุ. ชา. ติก. ๒๓/๑๐๐ ๑ ตทฎจกถา ๔/๒๔ ๑

เล่มที่ 18 อตุลอุปาตกตฺถุ หน้า 337

สาริปฺุตตตฺเถรสฺส สนฺติกั กนฺตฺวา เอกมฺนฺตํ จิโต เถเรน
เกนตฺเถน อากตฺตฺถาติ วุตฺเต ฆนฺเต อหิ อิมเ อฺปาสเก
อาทาย ฌมฺมสฺสวณฺตฺถาย เรวตตฺเถรึ อฺปสงฺกมึ ตสฺส เม
เถโร น กิณฺจิกิ กเถสิ โสหิ ตสฺส กุชฺฌิตฺวา อิธาคโต
ฌมฺมึ เม กเถถาติ อาห ๑ อถ เถโร เตนหิ อฺปาสกา นิสิตฺถาติ
พหุํ กตฺวา อภิฌมฺมกถึ กเถสิ ๑ อฺปาสโก อภิฌมฺมกถา นาม
อติสณฺหา อติสฺขมา เถโร พหุํ อภิฌมฺมเมว กเถสิ อมฺหากั
อิมินา โโก อตฺโถติ กุชฺฌิตฺวา ปริสั อาทาย อานนฺทตฺเถรสฺส
สนฺติกั อคฺมาสิ เถเรนาปี กิ อฺปาสกาติ วุตฺเต ฆนฺเต มยั
ฌมฺมสฺสวณฺตฺถาย เรวตตฺเถรึ อฺปสงฺกมิมฺหา ตสฺส สนฺติเก
อลฺลปสฺลลปมตฺตํปี อลภิตฺวา กุทฺธา สาริปฺุตตตฺเถรสฺส สนฺติกั
อากมิมฺหา (๑) โสปี โน อติสณฺหึ พหุํ อภิฌมฺมเมว กเถสิ อิมินา
อมฺหากั โโก อตฺโถติ เอตฺสสาปี กุชฺฌิตฺวา อิธาคตฺมฺห กเถหิ
โน ฆนฺเต ฌมฺมกถนฺติ ๑ เตนหิ นิสิตฺตฺวา สฺฐณฺธาติ ๑ เถโร
เตสั สฺววิญฺญेषยั กตฺวา อปฺปกเมว ฌมฺมึ กเถสิ ๑ เต เถรสฺสาปี
กุชฺฌิตฺวา สตฺถุ สนฺติกั กนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสิตฺตฺวา ๑
อถ เน สตฺถา อาห กสฺมา อฺปาสกา อากตฺตฺถาติ ๑ ฌมฺมสฺสวณฺตฺถาย ฆนฺเตติ ๑ สฺวโต ปน
โว ฌมฺโมติ ๑
ฆนฺเต มยั อาทิตฺโต เรวตตฺเถรึ อฺปสงฺกมิมฺหา โส
อมฺเหหิ สทฺธี น กิณฺจิกิ
#๑. สี. ม. ย. อคฺมิมฺหา ๑

เล่มที 18 โททวคฺคความณฺนา หน้า 338

กเถสี ตสฺส กุชฺฌิตฺวา สารีปฺตตฺตเถรี อุปฺสงฺกมิมฺหา เตน
 โน พหุ อภิธมฺโม กถิตฺ ตํ อสฺสทกฺขเขตฺวา กุชฺฌิตฺวา
 อานนฺทตฺตเถรี อุปฺสงฺกมิมฺหา เตน โน อปฺปมคฺตโกว ธมฺโม
 กถิตฺ ตสฺสาปี กุชฺฌิตฺวา อิธาคตฺมฺหาตี ฯ สฺตถา ตสฺส กถํ สุตฺวา
 อตฺถล โปราณโต ปฏฺจาย อัจฉณฺเมเวตํ ตฺถนฺหิฏฺตมฺปิ พหุถลปี
 มนฺทถลปี ทรหนฺตฺติเยว เอกนฺตํ ทรหิตฺพฺโพเยว หิ ปฺลํสิตฺพฺโพเยว
 วา นตฺถิ ราชานปี เอกจฺเจ นินฺทนฺตฺติ เอกจฺเจ ปฺลํสนฺตฺติ
 มหาปจฺจิมฺปิ จนฺทิมฺสฺริเยปี อากาสาทโยปี จตฺตฺปฺริสฺมชฺฌ
 นิสีทิตฺวา ธมฺมํ กถนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํปี เอกจฺเจ นินฺทนฺตฺติ
 เอกจฺเจ ปฺลํสนฺตฺติ อนฺธพาลานํ หิ นินฺทา วา ปฺลํสา วา อปฺปมาณํ
 ปณฺจทฺติเตน ปน เมธาวินา นินฺทิตฺโต นินฺทิตฺโต นาม ปฺลํสิตฺโต ปฺลํสิตฺโต นาม โหตีตี วตฺวา อิ
 มา คธา อภาสี

โปราณเมตํ อตฺถล	เนตํ อชฺชตฺนามิว
นินฺทนฺตฺติ ตฺถนฺหิมาสีนํ	นินฺทนฺตฺติ พหุภาณินํ
มิตฺถาณปี นินฺทนฺตฺติ	นตฺถิ โลเก อนินฺทิตฺโต
น จาหุ น จ ภวิสฺสตี	น เจตฺรหิ วิชฺชตี
เอกนฺตํ นินฺทิตฺโต โปโส	เอกนฺตํ วา ปฺลํสิตฺโต
ยณฺเจ วิญญู ปฺลํสนฺตฺติ	อนฺวิจฺจ สฺเว สฺเว
อจฺฉิทฺทวตฺตตี เมธาวิ	ปณฺญาสีลสฺมาหิตํ
นิกฺขํ ชมฺโพทสฺเสว	โก ตํ นินฺทิตฺตฺมรหตี
เทวาปี นํ ปฺลํสนฺตฺติ	พฺรหฺมณฺนาปี ปฺลํสิตฺโตตี ฯ

เล่มที 18 อตุลอุปาสกวตฺถุ หน้า 339

ตตุถ โปราณเมตฺนุติ ปฺราณกํ เอตํ ๗ อตุลาติ ตํ
อุปาสกํ อาลปติ ๗ เนตํ อชฺชตฺนามิวาติ อิทํ นินฺทณํ วา
ปลฺสันนํ วา อชฺชตฺนํ อรฺุณา อุปฺปนฺนํ วีย น โหติ ๗
ตุณฺหีมาสีนฺมปิ หิ กิ เอโส มฺุโค วีย พฺริโร วีย กิณฺจ
อชานนฺโต วีย ตฺุณฺหี หุตฺวา นิสินฺโนติ นินฺทนฺติ
พหฺุภาณินฺปิ กิ เอส วาตาหตฺตาลปณฺณํ วีย กฏฺกฏายติ
อิมสฺส กถาย ปฺริยนฺโตเยว นตฺถิติ นินฺทนฺติ มิตฺภาณินฺปิ
กิ เอส สฺวณฺณหิรณฺณํ วีย อตฺตโน วจฺนํ มณฺณมาโน
เอกํ วา เทว วา วตฺวา ตฺุณฺหี โหติติ นินฺทนฺติ เอวํ สพฺพถาปี
อิมสฺมี โลเก อนินฺทิตฺโต นาม นตฺถิติ อตฺโต ๗ น จาหฺุติ
อตีเตปี นาโหสิ อนาคเตปี น ภวิสฺสติ ๗ ยณฺเจ วิญฺญูติ
พาลานํ นินฺทา วา ปลฺसा วา อปฺปมาณํ ยํ ปน ปณฺชิตา
ทิวเส ทิวเส อนฺุวิจฺจ นินฺทาการณํ วา ปลฺสาการณํ วา ชานิตฺวา
[ปลฺสันฺติ] อจฺฉิทฺทาย วา สิกฺขาย อจฺฉิทฺทาย วา ชีวิทฺวตฺตฺติยา
สมนฺนาคตฺตฺตา อจฺฉิทฺทวตฺตฺตี ธมฺโมชปฺปณฺณาย สมนฺนาคตฺตฺตา
เมธาวิ โลกียโลกุตฺตรปฺปณฺณาย เจว จคฺคปฺปาริสฺสุทฺธิสฺสีเลน จ
สมนฺนาคตฺตฺตา ปณฺณาสีลสมาหิตํ ปลฺสันฺติ ตํ สฺวณฺณโทสวิริหิตํ
จฺมฺุณฺณมชฺชนกฺขมํ ชมฺุพฺพนทฺนิกฺขํ วีย โก นินฺทิตฺมรหฺติติ อตฺโต ๗
เทวาปีติ เทวาปี ปณฺชิตมฺนุสฺสาปี ตํ ภิกฺขุํ อญฺุจาย โถเมนฺติ
ปลฺสันฺติ ๗ พุรฺหฺมฺุณาปีติ น เกวลํ เทวมฺนุสฺสา ทสฺสทสฺสจกฺกวาเพ

มหาพฺรหฺเมหิปี เอส ปัสฺสีโตยฺเววติ อตฺโถ ๑

เทสนาวสานเ ปญฺจสตาปี เต อุปาสกา โสตาปตฺติผล
ปติฏฺฐหิสูติ ๑

อตฺตอุปาสกาตฺถ ๑

ฉพฺพคฺคิยภิกฺขุวตฺถ

กายปฺโปโกปนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวพฺพเน วิหรนฺโต
ฉพฺพคฺคิเย ภิกฺขู อารพฺภ กเถสิ ๑

เอกทิวสํ หิ สตฺถา เตสํ อุโภหิ หตฺถเถหิ ยญฺจโย คเหตุวา
กฏฺฐปาทํ อารุหฺห ปิฏฺฐิปาสาณเ จงฺกมนฺตานํ ขญฺขญาติ
สทฺทํ สุตฺวา อานนฺท กิสฺสทฺโท นามเโสติ ปุจฺฉิตฺวา ฉพฺพคฺคิยานํ
กฏฺฐปาทํ อารุหฺห จงฺกมนฺตานํ ขญฺขณฺนสทฺโทติ สุตฺวา สิภฺขาปทํ
ปญฺญาเปตฺวา ภิกฺขุณา นาม กายาทินิ รกฺขิตฺตุ วัฏฺฏตีติ วตฺวา
ธมฺมํ เทสนฺโต อีมา คาถา อภาสิ

กายปฺโปโกปํ รกฺขเขยฺย กายเณ สํวฺโต สียา

กายทฺวจฺจริตํ หิตฺวา กายเณ สุจฺจริตํ จเร

วจิปโกปํ รกฺขเขยฺย วาจาเย สํวฺโต สียา

วจิตฺวจฺจริตํ หิตฺวา วาจาเย สุจฺจริตํ จเร

มโนปโกปํ รกฺขเขยฺย มนฺสา สํวฺโต สียา

มโนทฺวจฺจริตํ หิตฺวา มนฺสา สุจฺจริตํ จเร

เล่มที 18 ฉพฺพคฺคิยภิกฺขวตฺถุ หน้า 341

กาเยน สํวฺตา ชีรา อโถ วาจาเย สํวฺตา

มนสา สํวฺตา ชีรา เต เว สุปริสํวฺตาติ ฯ

ตตฺถ กายปฺปโกปนฺติ ติวริ กายทฺวจฺจริตฺติ รกฺเขยฺเย ฯ

กาเยน สํวฺโตติ กายทฺวารเ ทฺวจฺจริตฺตปฺปเวสนํ นิวาเรตฺวา

สํวฺโต ปิหิตทฺวารโ สียา ยสฺมา ปน กายทฺวจฺจริตฺติ หิตฺวา

กายสุจฺจริตฺติ จรณฺโต อุกฺกัเปตฺติ กโรติ ตสฺมา กายทฺวจฺจริตฺติ

หิตฺวา กาเยน สุจฺจริตฺติ จเรติ วุตฺตํ ฯ อนนฺตรกาธาสุปิ เอเสว

นโย ฯ กาเยน สํวฺตา ชีราติ เย ปณฺฑิตา ปาณาติปาตาทีนํ

อกโรนฺตา กาเยน สํวฺตา นาม มฺสาวาทาทีนํ อกโรนฺตา

วาจาเย สํวฺตา นาม อภิชฺฌาทีนํ อสมฺภูจาเปนฺตา

มนสา สํวฺตา นาม เต อีธ โลกสฺมี สุปริสํวฺตา สุรกฺขิตา

สุโลปีตา สุปิหิตทฺวาราคิ อตฺถโธ ฯ

เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺตติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ

ฉพฺพคฺคิยภิกฺขวตฺถุ ฯ

โกธวคฺควณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

สตฺตฺรสมโ วคฺโค

มฺลวคฺคกฺวณฺณา

โกจฺจาทกปฺุตฺตวตฺถุ

ปฺณฺทฺฐปฺลาโสว ทานิสฺสิตฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เซตฺวเน
วิหรนฺโต เอกํ โคจฺจาทกปฺุตฺตํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

สวตฺถุณฺนิ กิเรโก โคจฺจาทโก คาโว วชิตฺวา วรมฺสานิ
คเหตุวา ปจฺจาเปตฺวา ปฺุตฺตทาเรน สทฺธิ นิสฺสิตฺตฺวา มฺสณฺจ (๑)
ขาทติ มฺulen จ วิกฺกิตฺตฺวา โส เอวํ ปฺณฺจปฺณฺณาสวสฺสานิ
โกจฺจาทกกมฺมํ กโรนฺโต ชฺฐวិหารเ วิหรนฺตสฺส สตฺถุโน
เอกทิวสํ กฺกุณฺณมฺตตมฺปิ ยาคู วา ภตฺตํ วา น อทาสิ ฯ
โส วินา มฺเสน ภตฺตํ น กฺกุณฺชติ ฯ โส เอกทิวสํ ทิวสกาเค
มฺสํ วิกฺกิตฺตฺวา อตฺตโน อตฺถาย ปฺจิตฺตุํ เอกํ มฺสขณฺฑํ
ภริยาย (๒) ทตฺวา นหายิตฺตุํ อคฺมาสิ ฯ อตฺถสฺส สหายโก
เคหํ อาคนฺตฺวา ภริยํ อาท โลกํ เม วิกฺกิตฺตฺยมฺสํ เทหิ เคเห
เม ปาหฺนโก อาคโตติ ฯ นตฺถิ วิกฺกิตฺตฺยมฺสํ สหายโก เต มฺสํ
วิกฺกิตฺตฺวา อิทานิ นหายิตฺตุํ คโตติ ฯ มา เอวํ กฺริ สเจ มฺสขณฺฑํ
อตฺถิ เทหิตฺติ ฯ สหายกสฺส เต นิกฺขิตฺตํ มฺสขณฺฑํ จเปตฺวา อณฺณํ
มฺสํ นตฺถิตฺติ ฯ โส สหายกสฺส เม อตฺถาย จปิตมฺสโต อณฺณํ
นตฺถิ โส จ วินา มฺเสน น กฺกุณฺชติ นายํ ทสฺสตีติ

เล่มที่ 18 โคฆาตกปุตฺตวตฺถุ หน้า 343

สามํ ตํ มํลํ คเหตุวา ปกฺกามิ ฯ โคฆาตโกปี นหาตฺวา
อาคโต ตาย อตฺตโน ปกฺกปณฺเณน สทฺธิ วฑฺฒเตตฺวา
ภตฺเต อุปฺนึเต อาห กหํ มํสนฺติ ฯ นตฺถิ สามีติ ฯ นนฺ อหํ
ปจฺนตฺถาย มํลํ ทตฺวา คโตติ ฯ ตว สหายโก อาคนฺตฺวา
ปาทุนโก เม อาคโต วิกฺกัณฺณิมํลํ เม เทหีติ วตฺวา มยา
สหายกสฺส เต จปิตมํสโต อณฺณํ นตฺถิ โส จ วินา มํเสน น
ภุญฺชตีติ วุตฺเตปี (๑) พลกาเรน ตํ มํลํ สามํเยว คเหตุวา
คโตติ ฯ โส อหํ วินา มํเสน ภตฺตํ น ภุญฺชามิ หราหิ
นนฺติ ฯ ที สกฺกา กาคฺ์ ภูณฺช สามีติ ฯ โส นานํ ภตฺตํ
ภุญฺชามิตี ตํ ภตฺตํ หราเปตฺวา สตฺถํ อาทาย ปจฺจนาเคเห
จิตฺโต โคโณ อตฺถิ ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา มุเข หตฺถํ
ปกฺกขิปิตฺวา ชิวํหํ นิหริตฺวา สตฺถเณน มฺเเล ฉินฺหิตฺวา อาทาย
คนฺตฺวา องฺกาเรสุ ปจาเปตฺวา ภตฺตมตฺถเก จเปตฺวา
นิสินฺโน เอกํ ภตฺตปิณฺฑํ ภูณฺชิตฺวา เอกํ มํสขณฺฑํ มุเข
จเปตี ฯ ตํขณฺณเวยสฺส ชิวฺหา ฉินฺหิตฺวา (๒) ภตฺตปาติยํ
ปติ ฯ ตํขณฺเวยว กมฺมสริกฺขกํ วิปากํ ลภิ ฯ โสปี โย
โคโณ วีย โลหิตฺธาราย มุขโต ปกฺขมฺรนฺติยา อนฺโตเคหํ
ปวิสิตฺวา ชนฺนุเกหิ วิจฺรนฺโต วิรวิ ฯ ตสฺมี สมเย
โคฆาตกสฺส ปุตฺโต ปิตฺโร โอลเกตฺวา
สมีเป จิตฺโต โหติ ฯ อถ นํ มาตา อาห ปสฺส ปุตฺต
#๑. สී. ย. วุตฺโตปี ฯ ๒. ม. ฉินฺหิตฺวา ฯ

เล่มที่ 18 มลวคฺควณฺณา หน้า 344

อิมิ โคนิ วิย เคมชฺเชม ชนฺนุเกหิ วิจริตฺวา วิรวนฺตํ อิทํ
ทุกฺขํ ตว มตฺตเก ปตฺติสฺสติ มมฺปิ อนฺโณโลเกตฺวา อตฺตโน
โสตฺถิ กโรนฺโต ปฺลายนฺตฺตํ ๑ โส มรณภยตฺตชฺชิตฺโต มาตริ
วณฺทิตฺวา ปฺลายนิ ปฺลายนิตฺวา จ ปน ตกฺกสิลํ อคฺมาสิ ๑
โคฆาตโกปิ โคนิ วิย เคมชฺเชม วิรวนฺโต วิจริตฺวา กาลํ
กตฺวา อวิจิมฺหิ นิพฺพตฺติ ๑ โคนิปี กาลมกาสิ ๑
โคฆาตกปฺตฺโตปิ ตกฺกสิลํ คนฺตฺวา สุวณฺณการมมํ
อฺคฺคณฺหิ ๑ อตฺตสาจริโย คามํ คจฺจนฺโต เอวรูปี นาม อลงฺการิ
กเรยฺยาสีติ วตฺวา ปกฺกามิ ๑ โสปี ตถารูปี อลงฺการิ อกาสิ ๑
อตฺตสาจริโย อาคนฺตฺวา อลงฺการิ ทิสฺวา อยํ ยตฺถ กตฺถจิ
คนฺตฺวา ชีวิตฺถุ สมตฺโตติ วยฺปฺตฺตํ อตฺตโน ชีตริ อทาสิ ๑ โส
ปฺตฺตตริทาหิ วทฺถิ ๑ อตฺตสฺส ปฺตฺตตา วยฺปฺตฺตตา สิปฺปี อฺคฺคณฺหิตฺวา
อปรภาเค สวตฺถิ คนฺตฺวา ตตฺถ ฆรราวาสํ สณฺจเปตฺวา วสนฺตา
สทฺธา ปสนฺนา อเหตุ ๑ ปีตาปี เนลํ ตกฺกสิลาขํ กิณฺจิ กุสลํ
อกตฺวาว ชริ ปาปฺณิ ๑ อตฺตสฺส ปฺตฺตตา ปีตา โน มหฺลลโกติ
อตฺตโน สนฺตํ ปกฺโกสาเปตฺวา ปีตฺถุ อตฺถาย ทานํ ทสฺสามาติ
พฺพุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺตยีสฺสุ ๑ เต ปฺนทิวเส อนฺโตเถเห
พฺพุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิสีทาเปตฺวา สกฺกจฺจํ ปรีวิสิตฺวา
ภตฺตกิจฺจาวสานเณ สตฺถาริ อาหิสฺสุ ๑ ฆนฺเต อมฺเหหิ อิทํ ปีตฺถุ

เล่มที 18 โคฆาตกปฺุตตวตฺถุ หน้า 345

ชีวภคฺตํ ทินฺนํ ปิตุ โน อนุโมทนํ กโรธาติ ฯ สตุถา ตํ
อามนฺเตตฺวา อุปาสก ตฺวํ มหาลลโก ปรีปกุสรีโร
ปณฺฑุปลาตสทิสฺส ทว ปรีโลกคมนาย กุสลาปาถะยฺยํ นตฺถิ
อตฺตโน ปตฺติญฺจํ กโรหิ ปณฺฑิตฺโต ภว มา พาโลติ วตฺวา
อนุโมทนํ กโรนฺโต อีมา คธา อภาสิ

ปณฺฑุปลาโสว ทานิสฺสิ

ยมปรีสาปี จ เต (๑) อุปญฺจิตา ฯ

อุยฺโยคฺมุเข ปตฺติญฺจสิ (๒)

ปาถะยฺยํปี จ เต น วิชฺชติ ฯ

โส กโรหิ ทิปมตฺตโน

จิปฺปํ วายม ปณฺฑิตฺโต ภว

นิตฺถนฺตมโล อนฺจฺคโณ

ทิพฺพํ อริยญฺมิเมหิสฺสิตฺติ (๓) ฯ

ตตฺถ ปณฺฑุปลาโสว ทานิสฺสิตฺติ อุปาสก ตฺวํ อิทานิ
ฉิขฺชิตฺวา ญฺมียํ ปตฺนปณฺฑุปลาโส วิย อโหสิ ฯ ยมปรีสาติ
ยมทฺฐตา วุจฺจนฺติ ฯ อิทํ ปน มรณฺเมว สนฺธาย วุคฺคํ ฯ
มรณฺนเต ปจฺจุปญฺจิตนฺติ อตฺถโล ฯ อุยฺโยคฺมุเขติ ปรีหานิมฺมุเข
อวฺฐตฺถิมฺมุเข จ จิตฺตีสฺสิตฺติ อตฺถโล ฯ ปาถะยฺยนฺติ คมิกสฺส
ตณฺฑุลาทิปาถะยฺยํ วิย ปรีโลกํ คจฺจนฺตสฺส ทว กุสลาปาถะยฺยมฺปิ
#๑. สฺส. ยฺ. ตํ ฯ ๒. สฺส. ยฺ. จ ตฺติญฺจสิ ฯ ๓. ม. อริยญฺมึ อุเปหิสฺสิ ฯ

นตฺถิตฺติ อตฺถโธ ๑ โส กโรหิตฺติ โส ตฺวํ สมฺมุตฺเต นาวาย
ภินฺนุณาย ทีปสงฺฆาตํ ปตฺติฏฺจํ วิย อตฺตโน กุสฺลปตฺติฏฺจํ
กโรหิ กโรนฺโต จ จิปปํ วายม สีนํ สีนํ วิริยํ อารภ อตฺตโน
กุสฺลธมฺมปตฺติฏฺจากรณฺน ปณฺชติโต ภว ๑ โย หิ มรณฺมขํ อปฺตฺวา
กาตฺถุ สมตฺตกาเลยฺว กุสฺลํ กโรติ เอส ปณฺชติโต นาม ๑ ตาทิโส
ภว มา อนฺธพาลอติ อตฺถโธ ๑ ทิพฺพํ อริยภุมฺมิตฺติ เอวํ วิริยํ กโรนฺโต รากาทีนํ มลानํ นีหฺน
ตาย นิทฺชนฺตมโล
องฺคณาภาเวน อนฺจฺกโณ นิกฺกิลโส หุตฺวา ปณฺจวิธํ
สุทฺธาวาสภูมिํ ปาปฺณิสฺสสฺสิตฺติ อตฺถโธ ๑

เทสฺนาวसानฺเน อุปาสโก โสตาปตฺตติสฺเส ปตฺติฏฺจหิ ๑
สมฺปตฺตตานมฺปิ สาคฺคิกา เทสฺนา อโหสฺสิตฺติ ๑

เต ปฺนทิวสฺตฺถายปี สตฺถาริํ นิมฺนฺเตตฺตฺวา ทานํ ทตฺตฺวา
กตฺตตฺตฺกิจฺจํ สตฺถาริํ อนฺุโมทฺนกาเล อาหํสุ ภนฺเต อิทฺมฺปิ
อมฺหากํ ปีตฺถุ ชีวภตฺตเมว อิมฺสฺเสว อนฺุโมทฺนํ กโรธาติ ๑
สฺตฺถา ตสฺส อนฺุโมทฺนํ กโรนฺโต อิมฺมา เทว คาธา อภาสิ

อุปฺนิตฺตวโยว ทานิสฺสิ

สมฺปยาโตสิ ยมฺสฺส สนฺตฺกํ (๑)

วาโสปี จ เต นตฺถิ อนฺตรา

ปาเถยฺยปี จ เต น วิชฺชติ ๑

#๑. ยู. สนฺตฺเก ๑

เล่มที 18 โคฆาตกปฺุตตวตฺถุ หน้า 347

โส กโรหิ ทีปมตฺตโน
จิปปี วายม ปณฺหิโต ภว
นิทฺฐนฺตมโล อนฺจกโณ
น ปฺน ชาตฺชรี อุเปหิสีตี ฯ

ตตฺถ อุปนีตวโยตี อุปาตี นิปาตมตฺตํ ฯ นีตวโย กตวโย
อติกกนตวโย ฯ ตวมลล อิทานี ตโย วเย อติกกมิตฺวา มรณฺมุเข
จิตฺตี อตฺถโธ ฯ สมฺปยาโตตี ยมสฺส สนฺตีกนฺตี มรณฺมุขํ กนฺตํ
สชฺชโร หุตฺวา จิตฺตีสีตี อตฺถโธ ฯ วาโสปี จ เต นตฺถิ อนฺตฺราตี
ยถา มกฺกํ กจฺจนฺตา ตานี ตานี กิจฺจานี กโรนฺตา อนฺตฺรามกฺเค
วสนฺตี น เหวํ ปรโลกํ กจฺจนฺตา ฯ น หิ สกฺกา ปรโลกํ
กจฺจนฺเตน อธิวเสถ กติปาหํ ทานํ ตาว เทมิ ฐมฺมํ ตาว
สุณฺนามิตฺธาทีนํ วตฺตํ ฯ อิตฺ ปน จวิตฺวา ปรโลเก นิพฺพตฺโตว
โหตี ฯ อิมมตฺถํ สนฺธาเยตํ วตฺตํ ฯ ปาถะยฺยนฺตี อิทํ กิจฺจจาปี
เหฏฺฐา วตฺตเมว อุปาตกสฺส ปน ปฺนปฺปฺนํ ทพฺพหิกรณตฺถํ
อิธาปี สตฺถารา คหิตํ ฯ ชาตฺชฺรนฺตี เอตฺถ พฺยาธมฺรณานีปี
คหิตาเนว โหนตี ฯ

เหฏฺฐิมคฺคาถาหิ จ อนาคามิมกฺโก กถิตฺ อธิ
อรหตฺตมกฺโก ฯ เหวํ สนฺเตปี ยถา นาม รณฺญา อตฺตโน
มุขปฺปมาณํ กพฺพิ วทฺธเมตฺวา ปฺุตตสฺส อุปนีเต [๑] กุมาโร
#๑. สี. ยู. เอตฺถนฺตเร โสตี ทิสฺสตี ฯ

เล่มที่ 18 มลวคควณณา หน้ 348

อตุตโน มุขปุปมาณเนว คณหาคี เอวเมว สตุถารา
อุปริมคควเสน ฐมเม เทลิตปี อุปาสโก อตุตโน
อุปนีสศยพลเนน เหฎฐา โสตาปตุตติผลั ปตุวา อิมิสสา
อนูโมทนาย อวสานे อนาคติมผลั (๑) ปตุโต ๑ เสสปริสาयी
สาตุถิกา ฐมมเทสนา อโหสิตี ๑

โกฆมาตกปตุตตวตุถ ๑

อณณตรพฐาหุมณวตุถ

อนุปุพเพน เมชาวีติ อิมิ ฐมมเทสนิ สตุถา เขตวเน
วิหรนุโต อณณตริ พฐาหุมณิ อารพภ กเถสิ ๑
โส กิร เอกทิวสั ปาโตว นิกขมิตุวา ภิกขุณิ
จิวรปารุปนภูจانه ภิกขุ จิวิร ปารุปนเต ओโลเกนุโต
อภูจาสิ ๑ ตั ปน จานั วิรุพหุติณิ โหติ ๑ อเถกสสุ ภิกขุโน
จิวิร ปารุปนตสสุ จิวรกณโณ ติเณสุ ปวตุตตวตุถ (๒) อุตสาวพินทุหิ เตมิ ๑ พฐาหุมโณ
ตั ทิสวา อิมิ จานั
อปุปรหริตติ (๓) กาคู วภูฏตีติ ปุนทิวเส กุพทาลั อาทาย
คณตุวา ตั จานั ตจเจตุวา ขลมนญทลสทิสั อกาสิ ๑
ปุนทิวเสปี ตั จานั อากณตุวา ภิกขุสุ จิวิร
ปารุปนเตสุ เอกสสุ จิวรกณณิ
#๑. สิ. ยู. ปตุวา.....อนาคติมผลนุติ นตุถิ ๑
#๒. ปวตุตตวตุถิ ยุตุตตริ ๑ ๓. อปุปรหริตตวตุถิ ยุตุตตริ ๑

เล่มที่ 18 อถฺยตฺรพฺราหฺมณวตฺถุ หน้า 349

ภูมฺยฺย ปตฺติตฺวา ปัสฺสมฺหิ ปวตฺตมฺมานํ ทิสฺสุวา อธิ วาลุกํ โอฺกิริตฺตํ
วฏฺฏตฺติ จินฺนเตตฺวา วาลุกํ อหฺริตฺวา โอฺกิริฯ อถฺกทิวสฺ
ปฺเรภตฺตํ จณฺโท อตฺโป อโหสิฯ ตทาปี ภิกฺขุณฺํ จีวรํ
ปารุปนฺตํ คตฺตโต เสเท มุญฺจนฺเต ทิสฺสุวา อธิ มยา
มณฺทปํ การตฺตํ วฏฺฏตฺติ จินฺนเตตฺวา มณฺทปํ การสิฯ
ปฺเนกทิวสฺ ปาโต ว วทฺทลิกา อโหสิฯ ตทาปี พฺราหฺมโณ
ภิกฺขุ โอฺโลเกนฺโต ดินฺตจิวฺรเก ภิกฺขุ ทิสฺสุวา เอตฺถ มยา
สาลํ การตฺตํ วฏฺฏตฺติ สาลํ การตฺวา อิทานิ สาลมฺหํ
กริสฺสามิติ จินฺนเตตฺวา พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺนเตตฺวา
อนฺโต จ พหิ จ ภิกฺขุ นิสฺสทาเปตฺวา ทานํ ทตฺวา ภคฺตภิกฺขวฺสานเ
อนฺโมทนตฺถาย สตฺถุ ปตฺตํ คเหตฺวา ฆนฺเต อหํ ภิกฺขุณฺํ
จีวรปารุปนกาเล อิมสฺมี จาเน โอฺโลเกนฺโต จิตฺ อิทฺถจิทฺถจ
ทิสฺสุวา อิทฺถจิทฺถจ การสิณฺติ อาทิโต ปฏฺจาย สพฺพนฺตํ ปวตฺตี
อาโรเจสิฯ สตฺถา ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา พฺราหฺมณ ปณฺทิตา นาม
ขณฺ ขณฺ โลกํ โลกํ กุสฺลํ กโรนฺตา อนฺุพฺพเพน อตฺตโน
อกุสฺลมฺลํ นีหฺรนฺติเยวติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

อนฺุพฺพเพน เมธาวิ โลกํ โลกํ ขณฺ ขณฺ

กมฺมาโร รชตฺสเสว นิตฺถเม มลฺมตฺตโนติฯ

ตตฺถ อนฺุพฺพเพนาติ อนฺุปฺปฏิปาฎิยาฯ เมธาวิติ ธมฺโมช-

ปญฺญา ย สมนฺนาคโต ฯ ขณฺเ ขณฺเติ โอกาเส โอกาเส กุสลํ
กโรนฺโต ฯ กมฺมาโร รชตฺสเสวาติ ยถา สุวณฺณกาโร
เอกวารเมว สุวณฺณํ ตาเปตฺวา โกญฺญฺเตตฺวา มลํ นีหริตฺวา
ปิลนฺชนวิกตํ กาคฺ์ น สกฺโกติ ปุณฺปุณฺ์ ตาเปนฺโต โกญฺญฺเนนฺโต
ปนฺ มลํ นีหริติ ตโต อนเภาวํ ปิลนฺชนวิกตํ กโรติ เอวเมว
ปุณฺปุณฺ์ กุสลํ กโรนฺโต ปณฺทิตฺ อตฺตโน รากาติมลํ นินฺทเมยฺย
เอวํ นินฺทนฺตมโล หิ นิกฺกิลโส โหตีติ อตฺโต ฯ

เทสนาวสานเ พฺราหฺมโณ โสตาปตฺติผลเ ปตฺติญฺจหิ ฯ
มหาชนฺสสาปี สาตฺถิกา เทสนา อโหสีติ ฯ

อณฺตรพฺราหฺมณฺวตฺถุ ฯ

ติสฺสตฺถเรวตฺถุ

อยสาว มลํ สมนฺญาชาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหฺรนฺโต ติสฺสตฺถเระ นามกํ ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอโก กิร สาวคฺถิวาสี กุลปฺตฺโต ปพฺพชิตฺวา ลทฺฐปสมฺปโท
ติสฺสตฺถเโรติ ปญฺญาธิ ฯ โส อปรภาเค ชนปทฺวิหฺเร วสฺสูปคโต
อญฺจหตฺถํ อุตฺสาญฺกํ ลภิตฺวา วุคฺถวสุโส ปวาเรตฺวา ตํ อาทาย
คณฺตฺวา ภคินิยา หตฺถเ จเปสิ ฯ สา น เม เอส สาญฺโก ภาตฺ
อนฺจจวิโกติ ตํ ติขินฺาย วาสิยา จินฺทิตฺวา หิราหริํ กตฺวา
อุทฺทขลเ โกญฺญฺเตตฺวา วิชฺญฺเตตฺวา โปเถตฺวา วญฺญฺเตตฺวา

เล่มที 18 ติสฺสตุเถรวตฺถุ หน้า 351

สุขมฺมสุตฺตํ กนฺติตฺตวา สาญฺญํ วายาเปสิ ฯ เถโรปี สุตฺตญฺเจว
สุจิตฺโต จ สํวิทิตฺตวา จีวรการเก ทหรสามเณเร สนนฺิปาเตตฺตวา
ภคินิยา สนนฺิถํ กนฺตฺตวา ตํ เม สาญฺญํ เทถ จีวรํ
การาเปสฺสามิตี อาห ฯ สา นวหตฺถํ สาญฺญํ นีหริตฺตวา
กนฺนิฏฺฐภาตฺกิสฺส หตฺถे จเปสิ ฯ โส ตํ กเหตุวา
วิจारेตฺตวา มม สาญฺญโก ภูโถ อญฺุจหตฺโถ อญฺุ สฺขุโม นวหตฺโถ
นายนํ มม สาญฺญโก ตุมฺหากํ เอส น เม อิมินา อตฺโถ ตเมว
เม เทถาติ อาห ฯ ภนฺเต ตุมฺหากเมว เอโส กณฺ्हถ นนฺติ ฯ โส
เนว อิจฺฉิ ฯ อถสฺส อตฺตนา กตฺกิจฺจํ สพฺพิ อารโจะตฺตวา ภนฺเต
ตุมฺหากเมว เอส กณฺ्हถ นนฺติ อทาสิ ฯ โส ตํ อาทาย วิหารํ
กนฺตฺตวา จีวรกมฺมํ ปญฺุจเปสิ ฯ อถสฺส ภคินี จีวรการกานํ
อตฺถาย ยาคฺคตฺตาทินิ สมนฺปาเทสิ ฯ จีวรสฺส นินฺุจิตฺทิวเส ปน
อติเรกสฺสกาเร การสิ ฯ โส จีวรํ โอลิเกตฺตวา ตสฺมี
อุปฺปนฺนสินฺโห เสวทานิ นํ ปารุปีสฺสามิตี สํหริตฺตวา จีวรํเส
จเปตฺตวา ตํ รตฺตี ภูตฺตาทาหารํ ชีราเปตฺตุ อสฺสโกนฺุโต กาลํ กตฺตวา
ตสฺมีเยว จีวเร อุกา หุตฺตวา นินฺุพตฺติ ฯ ภคินีปีสฺส กาลกิริยํ
สุตฺตวา ภิกฺขุณฺํ ปาเทสุ ปวตฺตมานา โรทฺธิ ฯ ภิกฺขุ ตสฺส
สรีรกิจฺจํ กตฺตวา คิลานฺุปญฺุจาทสฺส อภาเวน ตํ สงฺฆสฺเสว
ปาปฺณาติ ภาเชสฺสาม นนฺติ ตํ จีวรํ นีหราเปสิ ฯ
อุกา อิเม มม สนนฺิถํ วิถุมฺปนฺตีติ วิรวนฺตี

เล่มที่ 18 มลวคฺควณฺณา หน้า 352

อิโต จิโต จ สนฺธาวิฯ สตถา กนฺธกฺกฺขิยฺ นิสินฺโน ว
ทิวพฺพาย โสตธาตฺยา ตํ สทฺทํ สุตฺวา อานนฺท ติสฺสสฺส
จิวฺร อภาเชตฺวา (๑) สตฺตาหํ นิกฺขิปิตฺตํ วเทหิตฺติ อาทฯ เถโร
ตถา กาทฺธาฯ

สาปฺปี สตฺตเม ทิวเส กาลํ กตฺวา ตฺสิตฺตวิมานเ นินฺนพฺพตฺติฯ
สตฺถา อฏฺฐเม ทิวเส ติสฺสสฺส จิวฺร ภาเชตฺวา กณฺหนตฺตฺติ
อาณานิเปตฺติฯ ภิกฺขุ ตถา กรีสฺสุฯ ภิกฺขุ ธมฺมสภายิ กถํ สมนฺนุจจาเปตฺติ
กสฺมา นุ โข สตฺถา ติสฺสสฺส จิวฺร สตฺต ทิวเส จปาเปตฺวา
อฏฺฐเม ทิวเส กณฺหิตฺตํ อุนฺชานิตฺติฯ สตฺถา อากนฺตฺวา กาย นุตฺถ
ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺนินฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา อิมาย นามาคิ
วุตฺเต ภิกฺขเว ติสฺโส อตฺตโน จิวเร อุกา หุตฺวา นินฺนพฺพตฺโต
ตฺมฺเหหิ ตฺสฺมี ภาชฺยมาเน อิเม มม สนฺตํ วิลฺลุมฺปนฺตฺติ วิรวนฺโต
อิโต จิโต จ ธาวิ โส ตฺมฺเหหิ จิวเร คยฺหมาเน ตฺมฺहेสุ มนฺ
ปทฺสฺสิตฺตฺวา นินฺนเ นินฺนพฺพตฺเตยฺย เตนาหํ จิวฺร นิกฺขิปาเปตฺติ อิทานิ
ปนฺ โส ตฺสิตฺตวิมานเ นินฺนพฺพตฺโต เตน โว มยา จิวฺรคฺคหณฺ
อุนฺนถฺวาตฺตฺติ วตฺวา ปุณฺ เตหิ ภาริยา วต อัย ภาเน ตณฺหา
นามาคิ วุตฺเต อาม ภิกฺขเว อิเมสฺส สตฺตานิ ตณฺหา นาม
ภาริยา ยถา อยโต มลฺ อฏฺฐหิตฺวา

#๑. ส. ย. อัย ปาโธ นตฺถิฯ

อยเมว ขาทติ วินาสติ อปริโภคํ กโรติ เอวเมวํยํ ตณฺหา
อิเมสํ สุตตานิ อพฺภนฺตเร ออุปฺชชิตฺวา เต สุตเต นิริยาทีสุ
นิพฺพตฺตาเปตี วินาสํ ปาเปตีตี วตฺวา อิมํ คาถมาห

อยสา ว มลฺลํ สมฺภูจาย

ตทฺภูจาย ตเมว ขาทติ

เอวํ อติโรจนารินํ

सानิ กมฺมานิ นยฺนตี ทฺถกฺคินฺตี ฯ

ตตฺถ อยสาตี อยโต ฯ สมฺภูจายตี สมฺภูจหิตฺวา ฯ

ตทฺภูจายตี ตโต อฺภูจหิตฺวา ฯ อติโรจนารินฺตี โชนา
วฺจจตี จตฺตาโร ปจฺจเย อิทฺมตฺถํ เอเตหีตี (๑) ปจฺจเวกฺขิตฺวา
ปริภฺลฺลชนปฺลฺลนา ตํ อติภฺกมิตฺวา จรฺนโต อติโรจนาริ นาม ฯ
อิทํ วุตฺตํ โหตี ยถา อยโต มลฺลํ สมฺภูจาย อยโต สมฺภูจตี
ตเมว ขาทติ เอวเมว จตฺตูปจฺจเย อปฺปจฺจเวกฺขิตฺวา ปริภฺลฺลชนตํ
อติโรจนารินํ สานิ กมฺมานิ อตฺตนิ อฺภูจิตฺตตฺตา อตฺตโน
สนฺตกาเนว ตานิ กมฺมานิ ทฺถกฺคี นยฺนตีตี ฯ

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปฺณีสฺสูตี ฯ

ติสฺสตุเถรวตฺถุ ฯ

#๑. ส. สมฺภูจตี ฯ ย. อิทฺมตฺถิตาย อลเมเตนาตี ฯ

โลพูทายิตฺเถรวตฺถุ

อศฺชฌายมฺลา มนฺดาติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตฺถา เชตฺวน
วิหฺรณฺโต โลพูทายิตฺเถรํ (๑) อารพฺภ กเถสิ ฯ

สาวตฺถิยํ กิร ปญฺจโกฏฺฐิมตฺตา อริยสาวกา ปุเรกตฺตํ ทานํ
ทตฺวา ปจฺจภทฺตํ สปิเตลมฺชฺผาณิตฺตวตฺถาทีนํ คเหตุวา วิหฺาริ
กนฺตฺวา ฌมฺมกถํ สฺถนฺนติ ฌมฺมํ สฺตฺวา คมนกาเถ จ
สาริปฺตฺตโมคฺคกฺลถานานํ กุณฺเณ กเถนฺนติ ฯ อุทายิตฺเถโร เตตฺถ
กถํ สฺตฺวา เอเตตฺถ ตาว ฌมฺมกถํ สฺตฺวา ตุมฺเห เอวํ กเถถ
มม ฌมฺมกถํ สฺตฺวา กิณฺนุ โข กเถสฺสเถธาติ วทติ ฯ มนฺสฺสา
ตสฺส กถํ สฺตฺวา อยมฺปิ เอโก ฌมฺมกถิโก ภวิสฺสติ อิมสฺสาปิ
อมฺเหติ ฌมฺมกถํ โสตฺถุ วฏฺฐตีติ จินฺเตตฺถุ ฯ เต เอกทิวสํ เถริ
ยาจิตฺวา ภนฺเต อชฺช อมฺหากํ ฌมฺมสฺสวณฺทิวโสติ สงฺฆสฺส
ทานํ ทตฺวา ตุมฺเห ภนฺเต ทิวา ฌมฺมกถํ กเถยฺยาเถธาติ
อาหํสฺสุ ฯ โสปี เตตฺถ อธิวาเสสิ ฯ เตหิ ฌมฺมสฺสวณฺเวลาย
อาคนฺตฺวา ภนฺเต ฌมฺมํ โน กเถเถธาติ วุตฺเต โลพูทายิตฺเถโร
อาสเน นิสิตฺติวา จิตฺตวิชนี คเหตุวา จาเลนฺโต เอกมฺปิ
ฌมฺมปทํ อทิสฺวา อหํ ปทภาณํ (๒) ภณฺิสฺสามิ อญฺโธ
ฌมฺมกถํ กเถตฺถติ วตฺวา โอตฺริ ฯ เต อญฺเณน ฌมฺมกถํ กเถเปตฺวา
ปทภาณตฺถาย ปุณฺ ตํ อาสนํ อาโรปยีสฺสุ ฯ โส ปุณฺปิ
๑. ลาพูทายิตฺเถรณฺติปิ ปาโธ ฯ ๒. สรภณฺณนฺติ ปาโธ ฯ

เล่มที่ 18 โลพูทายิตฺถรวคฺคณน หนา 355

กิลฺยจิ อทิสฺวา อหํ รัตนํ กณฺธสฺสํ อญฺโฆ ปทภาณํ ฆณฺตฺติ
วตฺวา โอตฺริ ฯ เตะ อญฺเณน ปทภาณํ ฆณาเปตฺวา ปฺน รัตนํ
เถรํ อานยฺสฺ ฯ โส รัตนํปิ กิลฺยจิ อทิสฺวา อหํ ปจฺจฺเส วั
กณฺธสฺสํ รัตนํ อญฺโฆ กณฺตฺติ วตฺวา โอตฺริ ฯ เตะ
อญฺเณน [๑] กธาเปตฺวา ปฺน ปจฺจฺเส ตํ อานยฺสฺ ฯ โส
ปจฺจฺเสปี (๒) กิลฺยจิ นาทฺทสฺ ฯ มหาชนฺ โฆฏฺฏทฺทฺทาทํนํ
คเหตฺวา อนฺธพาล ติวํ สาริปฺตฺตโมคฺคณฺณานํ วนฺณเณ กณฺธิมานเ
เวอญฺเจวญฺจ วัฒนํ อิทานํ กสมฺมา น กณฺธิตฺติ สนฺตชฺเชตฺวา
ปฺลายนฺตี อญฺพนฺธิ ฯ โส ปฺลายนฺโต เอกิสฺสา วัจฺจกฺุญฺญา ปตี ฯ
 มหาชนฺ กถํ สมฺภูจฺปาเปติ โลพูทายํ สาริปฺตฺตโมคฺคณฺณานํ
คุณฺกถาย วัฒนํมานาย อญฺยนฺโต อตฺตโน ฆมฺมกถิกภาวํ
ปกาเสตฺวา มนุสฺเสหิ สกฺกการํ กตฺวา ฆมฺมํ สฺโณมาติ วุตฺเต
จตุกฺขตฺตํ อาสเน นิสิตฺติวา กณฺตพฺพุตฺตํ กิลฺยจิ อปฺสฺสนฺโต
ติวํ อมฺหากํ อญฺเยหิ สาริปฺตฺตโมคฺคณฺณานคฺเถเรหิ สทฺธิ
ยुकฺคฺคาหํ คณฺหสิตฺติ เลฏฺฏทฺทฺทาทํนํ คเหตฺวา สนฺตชฺเชตฺวา
ปฺลาปิยมาโน วัจฺจกฺุญฺยํ ปตีโตติ ฯ สตฺถา อาคนฺตฺวา
กาย นฺตฺถ ภิกฺุชเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺนินฺนาติ
ปฺุจฺจิตฺวา อิมาย นามาติ วุตฺเต น ภิกฺุชเว อิทานเว

ปฺพเพเปส กฺุถกฺุเป นิมฺกฺุโคเขวาทิ วตฺวา อตีตฺ อหริตฺวา

จตฺตปฺปโท อหิ สมฺม ตฺวมฺปิ สมฺม จตฺตปฺปโท ฯ

เอหิ สีห นินฺตตฺตฺสฺ กิณฺนุ กิโธ ปลายสิ ฯ

อสุจิ ปฺุตฺติโลโมสิ ทฺุคฺคฺนุโธ วายสิ สฺุกร

สเจ ยฺุชฺฉิตฺตกาโมสิ ชยฺ สมฺม ททามิ เตติ

อิมิ ชาตกํ (๑) วิตฺถาเรตฺวา กเถสิ ตทา สีโห สารีปฺุตฺโต

อโหสิ สฺุกรโ โลพฺุทายีติ ฯ สตฺถา อิมิ ธมฺมเทสนํ อหริตฺวา

ภิกฺุขเว โลพฺุทายีนา อปฺปมตฺตโก ธมฺโม อุกฺุคฺคิโธ สชฺุฌายิ

ปนฺ เนว อกาสิ ยงฺกิณฺจิ ปฺริยตฺตี กเหตุวา ตตฺสา

อสชฺุฌายกรณํ มลเมวาทิ วตฺวา อิมิ กาทมาห

อสชฺุฌายมลา มนฺตา อนฺนุจฺานมลา ฆรา

มลฺิ วณฺณตฺสฺ โกสชฺฺชํ ปมาโท รกฺุขโต มลนฺติ ฯ

ตตฺถ อสชฺุฌายมลาติ (๒) ยา กาจิ ปฺริยตฺติ วา สีปฺปี วา

ยสฺมา อสชฺุฌายนตฺตฺสฺ อนนฺนุยฺุณฺชนตฺตฺสฺ วินสฺสติ วา นินฺนฺตรํ วา

น อฺุปฺฏจาทิ ตสฺมา อสชฺุฌายมลา มนฺตาติ วุคฺตํ ฯ ยสฺมา ปน

ฆราวาสํ วสนฺตตฺสฺ อฺุจฺายยฺุจฺาย ชินฺณปฺปฏิสงฺขรณาทีนิ

อกโรนตฺตฺสฺ ฆรํ นาม วินสฺสติ ตสฺมา อนฺนุจฺานมลา ฆราติ

วุคฺตํ ฯ ยสฺมา กิหิสฺส วา ปพฺุพชิตตฺสฺ วา โกสชฺฺชวเสน สรฺริรปฺปฏิชคฺคณํ วา ปฺริกฺุขาร-

ปฏฺิษคฺคณํ วา อกโรนฺตสฺส กาโย ทุพฺพณฺโณติ (๑) ตสฺมา มลฺล
วณฺณสฺส โกสชฺชนฺติ วุตฺตํ ๑ ยสฺมา ปน คาโว รกฺขณฺตสฺส
ปมาทวเสน นินฺททายนฺตสฺส วา กิพฺพนฺตสฺส วา ตา คาโว
อติตฺถปฺกฺขนฺทนาทินา วา พาลมิกโจราทึอุปฺททเวณ วา ปเรตี
สาลิกฺเขตฺตาทินิ โอตริตฺวา ขาทนวเสน วา วินาสํ อายชฺชนฺติ
สยฺปิ ทณฺท์ วา ปรีภาสํ วา ปาปฺปณาติ ๑ ปพฺพชิตฺ วา
ปน (๒) จ ทวารานิ อรกฺขณฺติ ปมาทวเสน กิเลสา โอตริตฺวา
สาสนา จาเวณฺติ ตสฺมา ปมาโท รกฺขโต มลนฺติ วุตฺตํ ๑
โส หิสฺส วินาสาหเรณน มลญฺจานียตฺตา มลนฺติ อตฺถโ ๑
เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺปณฺตีสุติ ๑
โลพฺพทายิตฺถเรวตฺถุ ๑

อณฺยตรกฺลปฺตตวตฺถุ

มลิตฺถิยา ทุจฺจริตฺนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวพฺพเว
วิหรนฺโต อณฺยตรํ กฺลปฺตตํ อารพฺภ กเถสิ ๑
ตสฺส กิร สมานชาติกํ กฺลภุมาริกํ อานนฺตํ ๑ สวา
อานันตทิวสโต ปญฺจาย อติจารินิ อโหสิ ๑ โส กฺลปฺตโต ตสฺสา
อติจारेณ ลชฺชิตฺ กสฺสจิ สมมุขีภาวํ อูปคฺนตฺ อสกฺโกนฺโต
พฺพุทฺธปญฺจานาทินิ ปจฺฉินฺทิตฺวา กติปาหจฺเจน สตฺถารํ
#๑. สී. ย. ทุพฺพณฺโณ โหติ ๑
#๒. สී. ย. ปพฺพชิตฺวา จ ปน ๑

อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน กิ อฺปาสก
น ทิสฺสตีติ วุตฺเต ตมตฺถํ อารโหเจสิ ฯ อถ นํ สตฺถา
อุปาสก ปุพฺเพปี มยา อิตฺถิโย นาม นทีอาทิสทิสสา ตาสฺ
ปณฺฑิตฺเตน โภโช น กาทพฺโพติ วุตฺถํ ตฺวํ ปน ภวปฺปฺยจฺจนฺนตฺตา
น สลฺลภฺเขตีติ วตฺวา เตน ยาจิโต

ยถา นที จ ปนฺโถ จ ปานาคาริ สภา ปปา
เอวํ โลกิตฺถิโย นาม เวลา ตาสํ น วิชฺชตีติ (๑)
ชาตกํ (๒) วิตฺถาเรตฺวา อฺปาสก อิตฺถิยา หิ อติจารินิภาโว
ทานํ เทนตฺสฺส มจฺเฌริ อิชฺโลกปรโลเกสฺส สตฺตานํ อกฺุสลกมฺมํ
วินาสนตฺเถน มลํ อวิชฺชา ปน สพฺพมฺลानํ อุตฺตมํ มลนฺติ
วตฺวา อีมา คาคา อภาสิ

มฺลิตฺถิยา ทฺวจฺริตํ มจฺเฌริ ททโต มลํ
มฺลา เว ปาปกา ชมฺมา อสุมี โลกเ ปรมฺหิ จ
ตโต มฺลา มลตฺริ อวิชฺชา ปรมํ มลํ
เอตํ มลํ ปหนฺตฺวาน นิมฺมฺลา โหถ ภิกฺขวโติ ฯ
ตตฺถ ทฺวจฺริตฺนฺติ [๓] อติจาโร ฯ อติจารินิณฺหิ อิตฺถิ
สามิโกปี เตหา นีหฺรติ มาตาปิตฺูนํ สนฺตีกํ คจฺจนฺตํ (๔) ตฺวํ

- #๑. อนภฺริตฺชาตเก นาสํ กุชฺฉนฺติ ปณฺฑิตฺตาติ ทิสฺสตี ฯ ตมฺปน
- #๒. อนภฺริตฺชาตเก ทิสฺสตี ฯ ปมาทลิจิตฺเตน ภวิตพฺพํ ฯ
- #๓. อนภฺริตฺชาตกํ ฯ ขุ. ชา. เอก. ๒๗/๒๑ ฯตทญฺจกถา ๒/๑๑๓ ฯ
- #๔. สී. ยฺ. เอตฺถนฺตฺเร เอตฺถาติ ทิสฺสตี ฯ ๔. ม. คตมฺปิ ฯ

กฺลสฺส อคารวภูตา อภิหิปี น ทญฺจพฺพาทิ ตํ นีหฺรนฺติ
สา อนาถา วิจฺรนฺตี มหาทฺกขํ ปาปฺณาติ เตนฺสฺสา
ทฺจจฺริตํ มลนฺติ วฺตุตํ ๑ ททฺโตติ ทายกฺสฺส ๑ ยสฺส หิ
เขตฺตกสนกาเล อิมสฺมี เขตฺเต สมนฺเน สลากกตฺตาทีนํ
ทสฺสามิตี จินฺเตนฺตสฺส นินฺนเน สสฺเส มจฺเณริ อฺปฺปชฺชิตฺวา
จากจิตฺตํ นินฺวาเรตี โส มจฺเณรวเสน จากจิตฺเต อวิรุหนฺเต
มนฺุสฺสสมฺปตฺตี ทิพฺพสมฺปตฺตี นินฺพฺพานสมฺปตฺตินฺติ ติสฺโส สมนฺปตฺติโย น ลภตี เตน วฺตุตํ
มจฺเณริ ททฺโต มลนฺติ ๑
อณฺเณสุปี เอวฺรุเปสุ เอเสว นโย ๑ ปาปกา ธมฺมาติ อกฺุสลา
ธมฺมา ปน อธิโลเก จ ปฺรโลเก จ มลเมว ๑ ตโตติ เหนฺจฺจา
วฺตุตฺมลโต ๑ มลตฺรนฺติ อติเรกมลํ โว กเถมีติ อตฺุโถ ๑
อวิชฺชาติ อญฺจวตฺถุํ อณฺญาณเมว ปรมํ มลํ ๑ ปนฺนตฺวานาติ
เอตํ มลํ ชหิตฺวา ภิกฺขเว ตฺมฺเห นินฺมฺลา โหถาติ อตฺุโถ ๑
เทสนาวसाने พฺหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสูติ ๑
อณฺตตรกฺลปฺตฺตวตฺถุ ๑

จูฬสาริกิขุวตฺต

สุชีวั อหิริเกนาติ อิมิ ธมฺมเทสนิ สุตฺตา เขตฺวเน วิหรนฺโต
จูฬสารินฺนาม สาริปฺุตตฺตฺเถรสฺส สทฺธิวิหาริกิ อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร เอกทิวสํ เวชชกมฺมํ กตฺวา ปณฺตีโกชนํ ลภิตฺวา
อาทาย นิภขมฺนฺโต อนฺตรามคฺเค เถริ ทิสฺวา ภนฺเต อิทํ มยา
เวชชกมฺมํ กตฺวา ลทฺธิ ตุมฺहे อลฺลตฺตฺตฺตฺ เอวรูปิ โภชนํ น
ลภิสฺส อิมิ ญฺชชฺช อหิ เต เวชชกมฺมํ กตฺวา นิจฺจกาลี เอวรูปิ
อาทาย อหริสฺสามิตี อาท ฯ เถโร ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา ตฺตฺตฺตฺตฺ
ปฏฺกามิ ฯ กิขุ วิหาริ อากนฺตฺวา สตฺตฺตฺตฺตฺ ตมฺตฺตฺ อาริเจสิ ฯ สุตฺตา
กิขุเว อหิริโก นาม ปคพฺโภ กากสฺทิสฺโส หุตฺวา เอกวิสฺตีวชฺช
อนฺสนาย จตฺวา สฺจํ ชีวตี หิโรตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺ
วตฺวา อิมิ คาลา อภาสิ

สุชีวั อหิริเกน กากสุเรน ชฺชีนา

ปคฺชนฺทินา ปคพฺเภน สงฺกิลิฏฺเจน ชีวตี

หิริมตา จ พุชฺชีวั นิจฺจํ สฺจิกเวสินา

อสิเนนปคพฺเภน (๑) สฺทฺธาชีเวน ปสฺสตาติ ฯ

ตตฺตฺ อหิริเกนาติ ฉินฺนหิโรตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺ

#๑. ส. ย. อสิเนนปคพฺเภน ฯ

อมาตฺรเมว มาตา เมตติ อปีตาทโย เอว ปิตา เมตติอาทินา
นเยน วตฺวา เอกวีสติวิธาย อนเนสนาย ปตฺติญฺจาย สุเขน จีวีตฺ
สกุทาฯ กากสุเรนาติ สุรกกาสทิสเสนฯ ยถา หิ สุรกกากิ
กฺลขเรสุ ยาคฺคาทินิ คณฺหิตฺกามา ภิตฺติอาทิสฺ นิสีทิตฺวา
อตฺตโน โอลอกนภาวํ ฌตฺวา อนโนโลเกนฺโต (๑) วีย
อณฺณาวิหิตฺโก วีย นินฺททายนฺโต วีย จ หุตฺวา มนฺุสฺสานํ
ปมาทํ สลฺลกฺเขตฺวา อนฺุปตฺติตฺวา สฺสูตฺติ วทฺนฺเตสฺ
เยว ภาชนฺโต มฺุขปฺริ คเหตุวา ปลายติ เอวเมว อหิริกปฺุคฺคโลปี
ภิกฺขุหิ สทฺธิ์ คามํ ปวีสิตฺวา ยาคฺคตฺตญฺจานาทีนินิ ววญฺจเปติ ตตฺถ
ภิกฺขุ ปิณฺฑาย จริตฺวา ยาปนฺมตฺตํ อาทาย อาสนสาลํ คนฺุตฺวา
ปจฺจเวกฺขนฺตา ยาคฺุ ปวีิตฺวา กมฺฺมญฺจานํ มนสิกโรนฺุตา สขฺฌายนฺฺติ
อาสนสาลํ สมฺฺมชฺชนฺฺติ อຍံ ปน กิณฺุจิจิ อกฺฺตฺวา คามาภิมุโขว
โหติ โส ภิกฺขุหิ ปสฺุสถิมนฺฺติ โอลอกิยมาโนปี อนโนโลเกนฺฺโต
วีย อณฺณาวิหิตฺโต วีย นินฺททายนฺฺโต วีย คณฺุจิกํ ปฏฺิณฺุญฺจนฺฺโต วีย
จีวรํ สํวิทนฺฺโต วีย หุตฺวา อสุกํ นาม เม กมฺฺมํ อตฺถิตฺติ วทฺนฺฺโต
อญฺุจายาสนา คามํ ปวีสิตฺวา ปาโต ววญฺุจาปีเตสฺุ เกหฺุสฺ อณฺุณตฺริ
เคหํ อฺุปสฺงกมิตฺวา ฃรมาณฺุสเกสฺุ โลกํ กวาญฺุํ ปิธาย ทฺุวาร
นินฺฺสิทิตฺวา กนฺุตนฺเตสฺุปี เอเกน หตฺุเถน กวาญฺุํ ปณฺาเมตฺุวา อนฺุโต
#๑. สී. โอลอกเนนฺฺโตฯ

ปวิสตี อถ นํ ทิสฺวา อกามกาปี อาสเน นิสีทาเปตฺวา ยาคฺคาทิสฺสุ
ยํ อตฺถิ ตํ เทนฺติ โส ยาวทตฺถิ ภูณฺชิตฺวา อวเสสํ ปตฺเตน
อาทาย ปกฺกมตี อยํ กากสุโร นาม เอวฺรูเปน อหิริเกน สุชีวนฺติ
อตุโถฯ ธีสนาติ อสุกตฺเถโร นาม อปฺปิจุโณติอาทีนํ วทนฺเตสุ
กํ ปน มยฺปิ น อปฺปิจฺจาทิอาทีนา วจเนน ปเรสํ คุณฺธีสนตฺยา
ธีสนาฯ ตถารูปสฺส ทิ วจันํ สุตฺวา อยฺปิ อปฺปิจฺจตาทิคุณฺยตฺโตติ
มณฺณมานา มนฺุสฺสา ทาทพฺพํ มณฺณนฺติฯ โส ปน ตโต ปญฺจาย
วิญฺญูปริสฺสานํ จิตฺตํ อาราเชตฺถุ อสกฺโกนฺโต ตมฺหาปี ลากา
ปรีหายตีฯ เอวํ ธีสิ ปุคฺคโล อตฺตโนปี ปรีสฺสาปี ลากํ
นาเสตีเยวฯ ปกฺกนฺทินาติ ปกฺกนฺทจารินา ปเรสํ กิจฺจანი
อตฺตโน กิจฺจანი วีย ทสฺเสนฺเตนฯ ปาโตว ภิกฺขุสฺ
เจตฺยงฺกณฺาทีสุ วตฺตํ กตฺวา กมฺมญฺจานมนฺสิกาเรน โถกํ
นิสฺสีทิตฺวา อญฺจาย คามํ ปิณฺฑาย ปวิสนฺเตสุ มุขํ ไรฺวิตฺวา
ปณฺฑุกาสาวปารุปนอกฺโขณฺชนสฺสีสมกฺกนาทีหิ อตฺตภาวํ มณฺเฑตฺวา สมนฺนชฺชนฺโต วีย เทว
ตโย สมนฺนชฺชนฺีปหารเ
ทตฺวา ทวารโกญฺจกาภิมฺโข โหตี มนฺุสฺสา ปาโตว เจตฺย
วณฺทิสฺสาม มาลาปฺุชฺ กริสฺสามาติ อากตา ตํ ทิสฺวา อยํ
วิหาโร อิมํ ทหฺริ นิสฺสาชฺช ปญฺชิตฺถนํ ลภตี อิมํ มา ปมชฺชิตฺถาติ
วตฺวา ตสฺส ทาทพฺพํ มณฺณนฺติฯ เอวฺรูเปน ปกฺกนฺทินา

เล่มที่ 18 จุฬสาริกกฺขุวตฺถุ หน้า 363

สุชีว์ฯ ปคพฺพเณนาคิ กายปคพฺพิกฺขาทีหิ สมนฺนาคเตน ฯ
สงฺกิลิฏฺเฐน ชีวิตฺตฺตํ เอิวํ ชีวิตํ กปฺเปตฺวา ชีวณฺเตน หิ
ปฺคฺคเลน สงฺกิลิฏฺเฐน หุตฺวา ชีวิตํ นาม โหติ ฯ ตํ ทฺวชฺชีวิตํ
ปาปชีวิตเมวาคิ อตฺถโถ ฯ

หิริมตา จาคิ หิโรตฺตปฺปสมฺปนฺเนน ปฺคฺคเลน ทฺวชฺชีว์ฯ โส
หิ อมาตาทโย มาตา เมตฺติอาทีนํ อวตฺวา อธมฺมิเก ปจฺจเย กฺุถํ
วีย ชิกฺขจฺจนฺโต ธมฺเมน สเมน ปริเยสนฺโต สปทานํ ปิณฺฑาย
จริตฺวา ชีวิตํ กปฺเปนฺโต ทฺวชฺชีวิตํ ชีวิตฺตํ อตฺถโถ ฯ สฺวคฺคเวสินาคิ
สุจฺฉินิ กายกมฺมาทีนํ คเวสนฺเตน ฯ อลีนเณนาคิ ชีวิตวฺตฺตฺติยา
อลีนเณน ฯ สฺวทฺธาชีเวเนน ปสฺสตาติ เอวฺรูโป หิ ปฺคฺคโล สฺวทฺธาชีโว
นาม โหติ เตน เอิวํ สฺวทฺธาชีเวเนน ตเมว สฺวทฺธาชีว์ สारโต
ปสฺสตา ทฺวชฺชีวิตวเสน ทฺวชฺชีว์ โหติติ อตฺถโถ ฯ

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺตฺติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ

จุฬสาริกกฺขุวตฺถุ ฯ

ปญฺจอุปาสกวตฺถ

โย ปาณมตฺตมาเปตฺตติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺตวเน
วิหรนฺโต ปญฺจ อุปาสเก อารพฺภ กเถสิ ฯ
เตสุ หิ เอโก ปาณาตฺตปาตาเวรมณฺีสิทฺธาปทเมว รกฺขติ ฯ
อิตฺเร อิตฺรานิ ฯ เต เอกทิวสํ อหํ ทุกฺกัรํ กโรมิ ทฺรกกํ รกฺขามิตี
วิวาทาปนฺนา สตฺถุ สนฺตํกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา ตมตฺถํ อารโจะตฺถํ ฯ
สตฺถา เตสํ กถํ สุตฺวา เอกสึลฺปิ กนิฏฺฐกํ อกตฺวา สพฺพพานเว
ทฺรกกฺขานีตี วตฺวา อีมา กถา อภาสิ

โย ปาณมตฺตมาเปตฺติ มุสฺสาวาทญฺจ ภาสติ
โลเก อทินฺนํ อาทียติ ปฺรทารญฺจ กจฺจติ
สุรามาเรยปานญฺจ โย นโร อนฺยญฺจชติ
อิเชวเมโส โลกสฺมี มฺลํ ขนติ อตฺตโน ฯ
เอวํ โภ ปุริส ชานาหิ ปาปธมฺมา อสญฺจตา
มา ตํ โลโก อธมฺโม จ จิรํ ทุกฺขาย รนฺธยุตฺติ ฯ
ตตฺถ โย ปาณมตฺตมาเปตฺตติ สาทตฺถิกาทิสฺส นฺตฺส ปโยเคสุ
เอกปฺปโยเคนาปี ปฺรสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺจจฺฉินฺทติ ฯ มุสฺสาวาทนฺตติ
ปเรสํ อตฺถกญฺชนกํ มุสฺสาวาทญฺจ ภาสติ ฯ โลเก อทินฺนํ
อาทียตฺตติ อิมสฺมี สตฺตฺตโลเก เถยฺยวาทาทาทิสฺส เอเคนาปี
อวหาเรน ปฺรปฺริคฺคหิตํ อาทียติ ฯ ปฺรทารญฺจ กจฺจตฺตติ ปฺรสฺส
รกฺขิตโคปีเตสุ ภูณฺเจตฺส อปฺรชฺฉนฺโต อุปฺปถจาร์ จรติ ฯ

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคความณฺนา - หน้าที่ 365
เล่มที่ 18 ปณฺจอุปาสกวตฺถุ หน้า 365

สุรฺยาเมรยปฺยานนฺติ ยสฺส กสฺสจฺจि (๑) สุรฺยาจ เจว เมรยสฺส จ ปานํ ฯ
อนฺนุญฺชตฺตี เสวติ พหุสฺสโรติ ฯ มฺถํ ขนฺตีติ ติฏฺฐตฺตฺว ปฺรโลโก
เอโส ปน อธิ โลกสฺมึเยว เยน เขตฺตวตฺตฺถุอาทินา มฺเลน
ปติฏฺฐเหยฺย ตํปี อญฺจเปตฺวา วา วิสฺสชฺเชตฺวา วา สุรํ ปิวนฺโต
อตฺตโน มฺถํ ขนฺติ อนาโถ กปฺโณ หุตฺวา วิจฺรติ ฯ

เอวํ โภติ ปณฺจทฺสสฺสึลลกมฺมการํ ปุคฺคํ อาลปฺติ ฯ
ปาปชฺรมาติ ลามกชฺรมา ฯ อสฺสยฺยตฺตาติ กายสฺสยฺยมาทิ-
วิรฺหิตา ฯ อเจตฺสาติปี ปาโห ฯ อจิตฺตกาติ อตฺโถ ฯ โลโก
อชฺชโม จาติ โลโก เจว โทโส จ ฯ อุกฺขํปี เหน็
อกฺขลเมว ฯ (๒) จิริ ทุกฺขาบ รนฺชยฺยนฺติ จิริ กาลํ นิรยทูกฺขาทินํ
อตฺถาย เอเต ชฺรมา มา ชฺมาเตนฺตฺตฺว มา มทฺทนฺตฺตฺติ อตฺโถ ฯ

เทสฺนาวสฺสเน เต ปณฺจ อุปาสกา โสตาปตฺติผล
ปติฏฺฐหึสุ ฯ สมฺปตฺตฺตานํปี สาคฺคิกา ชฺรมาเทสฺนา อโหสิตี ฯ
ปณฺจอุปาสกวตฺถุ ฯ

#๑. ยาย กายจิติ ยุคฺตตฺตรํ ฯ อิตฺถิลิงฺคิกสฺส ปทสฺส อนนฺตฺรํ
#จปีตตฺตา ชฺรมาวิสฺสตี ภิยฺย วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา
#โส น ภวิสฺสตีติ นิทสฺสนํ ฯ ๒. ส. ย. อกฺขลมฺลญฺเจน ฯ

ติสฺสทหฺรตฺถ

ททาทิ เว ยถาสทฺชนฺติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺตวเน
วิหฺรนฺโต ติสฺสทหฺรํ นาม อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร อนาถปิณฺฑิตกฺขสฺส คหฺปติโน วิสาขาย อุปาสิกาयाติ
ปฺลจฺจนฺนํปี อริยสาวกโกฏฺฐิํ ทานํ นินฺทนฺโต วิจฺริ อสทิสทานํปี
นินฺทิตฺยเว เตสํ ทานกฺขเค สีสลํ ลภิตฺวา สีสลนฺติ นินฺทิตฺติ อุนฺหํ
ลภิตฺวา อุนฺहनฺติ นินฺทิตฺติ อปฺปํ เทนฺเตปี กิ อิเม อปฺปมตฺตํ
เทนฺตฺติ นินฺทิตฺติ พหุํ เทนฺเตปี อิเมสํ เกเห จปฺนญฺจํ มลฺลเ
นตฺถิ นนฺุ นาม ภิกฺขุณฺํ ยปฺนมตฺตํ ทาทพฺพิ เอตฺตํ ยาคฺคตฺตํ
นिरตฺถกเมว วิปฺชชฺตฺติ นินฺทิตฺติ อตฺตโน ปน ฌาตเก อารพฺภ
อโห อมฺหากํ ฌาตกานํ เกหํ จตฺถิ ทิสาหิ อากตานํ ภิกฺขุณฺํ
โอปานญฺตฺนฺติอาทินิ วตฺวา ปลฺลํ ปวตฺเตติ ฯ โส ปเนกสฺส
โทวาริกสฺส ปฺตฺโต ชนปทํ วิจฺรนฺเตหิ วฑฺฒเกหิ สทฺธิ วิจฺรนฺโต
สาวตฺถิ ปตฺวา ปพฺพชฺโชติ ฯ อถ นํ ภิกฺขุ เอวํ มนฺุสฺसानํ ทานานิ
นินฺทนฺตํ ทิสฺวา ปรีกฺคหิสฺสาม (๑) นนฺติ จินฺเตตฺวา อาวุโส ตว
ฌาตกา กหํ วสนฺตฺติ ปุจฺฉิตฺวา อสุกคามे นามาติ สุตฺวา กติปเย
ทหฺเร เปเสสฺสุ ฯ เต ตตฺถ คนฺตฺวา คามวาสิเกหิ อาสนสาลาเย
นีสิทาเปตฺวา กตสฺสการา

#๑. ปรีกฺคณฺหิสฺสามาติปี ปาโง ฯ

ปฺจุฉิสฺส อิมฺมหา คามา นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิตฺโต ติสฺโส นาม ทหโร
อตุถิ ตสฺส กตฺเม ฌาตกาติฯ มนฺุสฺสา อิชฺ กุลฺเคหโต นิกฺขมิตฺวา
ปพฺพชิตทารโก นตฺถิ กนฺุ โข อิมฺ วนฺุตีติ จินฺุเตตฺวา ฆนฺุเต
เอโก โทวาริกปฺุโต วนฺุตฺถเกหิ สทฺุธี วิจฺริตฺวา ปพฺพชิตฺโตติ สฺุโณม
ตํ สนฺุชาย วนฺุท มณฺุเณติ อาหํสฺุฯ ทหฺรภิกฺขุ ตสฺส ตตฺถ
อิสรฺรณฺุฌาตกานํ อภาวํ ฌตฺวา สวตฺถิ กนฺุตฺวา อการณฺุเมว
ฆนฺุเต ติสฺโส วิลปนฺุโต วิจฺริตีติ ตํ ปวตฺถิ ภิกฺขุณฺุ อาโรเจสฺุฯ
ภิกฺขุปี ตถาคตสฺส อาโรเจสฺุฯ สตฺถา น ภิกฺขเว อิทานฺุ เอส
วิกตฺถนฺุโต วิจฺริตี ปฺุเพปี วิกตฺถโก อโหสีตี วนฺุตฺวา ภิกฺขุหิ
ยาจิตฺโต อตีตํ อหฺริตฺวา

พหฺหปี โส วิกตฺถเษฺย อณฺุณํ ชนปทํ คโตฯ

อนฺุวากนฺุตฺวาน ฑุเสษฺย ภูช โภเค กฺุฎาหกาติ

อิมํ กฺุฎาหกชาตกํ (๑) วิคฺุฎาเรตฺวา ภิกฺขเว โย หิ ปฺุคฺุโล ปเรหิ
อปฺุเป วา พฺุเก วา ลฺุเช วา ปณฺุเต วา ทินฺุเน อณฺุเณสํ วา
ทตฺวา อตฺถโน อทินฺุเน มงฺุโก โหตี ตสฺส ฌานํ วา วิปฺุสฺสนา วา
มคฺุคผลานิ วา น อฺุปฺุชฺชนฺุตีติ วนฺุตฺวา ธมฺุมํ เทเสนฺุโต อิมฺ
คาถา อภาสิ

#๑. พุ. ชา. เอก. ๒๗/๔๐ฯ ตทญฺจกถา ๒/๓๗๒ฯ

ททาติ เว ยถาสทฺฐิ	ยถาปสาทนํ ชโน
ตตฺถ โย มงฺกุโตะ โหติ	ปเรสํ ปานโกชเน
น โส ทิวา วา รตฺตี วา	สมาธิ อธิคจฺจนฺติ ฯ
ยสฺส เจตฺตํ สมฺมจฺฉินฺนํ	มฺลชจฺฉนํ (๑) สมฺมุหตํ
ส เว ทิวา วา รตฺตี วา	สมาธิ อธิคจฺจนฺตีติ ฯ

ตตฺถ ททาติ เว ยถาสทฺฐนฺติ ลฺลวปฺปณฺนิตาทีสุ ยงฺกิลฺลจฺจิ
 เทนฺโต ชโน ยถาสทฺฐิ อตฺตโน สทฺธานุรูปเมว เทติ ฯ
 ยถาปสาทนฺนฺติ เถรณวาทีสุ จสฺส ยสฺมี ยสฺมี ปสาโท อฺปฺปชฺชติ
 ตสฺส เทนฺโต ยถาปสาทนํ อตฺตโน ปสาทานุรูปเมว เทติ ฯ
 ตตฺถาติ ตสฺมี ปฺรสฺส ทาเน มยา อปฺปํ ลทฺธิ ลฺลวํ ลทฺฐนฺติ
 มงฺกุภาวํ อปฺปชฺชติ ฯ สมาธิ นฺติ โส ปุคฺคโล ทิวา วา รตฺตี วา
 อฺปฺปจารปฺปนาวเสน วา มคฺคผลวเสน วา สมาธิ นาธิคจฺจนฺติ ฯ

ยสฺส เจตฺตนฺติ ยสฺส ปุคฺคผลสฺส เอตํ เอเตสุ จาเนสุ มงฺกุภาว-
 สงฺขาตํ อกฺุสลํ สมฺมจฺฉินฺนํ มฺลชจฺฉนํ กตฺวา อรหตฺตมคฺคกฺกษาณเณ
 สมฺมุหตํ ฯ โส วุคฺคปฺปการํ สมาธิ อธิคจฺจนฺตีติ อตฺถโถ ฯ

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺปณฺนิสูติ ฯ
 ติสฺสททฺทรวคฺคจฺจ ฯ

๑. มฺลชจฺฉนฺติปี ปาโฐ ฯ

ปลฺยอุปาสกวตฺถ

นตฺถิ รากสโม อคฺคิตี อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต ปลฺย อุปาสเก อารพฺภ กเถสิ ฯ
เต กิร ฌมฺมํ โสตฺถกามา วิหาริ คณฺตุวา สตฺถาริ วนฺทิตฺวา
เอกมนฺตํ นิสิทีสุ ฯ พุทฺธานญจ อัยฺ ขตฺติโย อัยฺ พุราหุมนฺ
อัยฺ อพฺโฒ อัยฺ ทุคฺคโต อิมสฺส อุพาริ กตฺวา ฌมฺมํ เทสิสฺสามิ
อิมสฺส โนติ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ ฯ ยงฺกณฺจิจิ อารพฺภ ฌมฺมํ
เทสนฺโต ฌมฺมการวิ ปฺรูกฺขตฺวา อากาสกฺงคํ โอตฺตาเรนฺโต วิย
เทเสติ ฯ เอวํ เทเสนฺตสฺส ปน ตถาคตสฺส สนฺติเก นิสินฺนํ
เตสํ เอโก นิสินฺนโกว นินฺทายิ เอโก องฺคฺฐิยา ญมฺมํ วิลิขนฺโต (๑)
นิสิที เอโก รุกฺขํ จาเลนฺโต นิสิที เอโก อากาสํ อุโลเกนฺโต
นิสิที เอโก ปน สกฺกจฺจํ ฌมฺมํ อสฺโสสิ ฯ อานนฺทตฺเถโร สตฺถาริ
วิชฺมาโน เตสํ อาการิ โอลิเกนฺโต สตฺถาริ อานนฺเต คุมฺเห
อิมสฺส มหาเมฆคฺชฺชิตํ คชฺชนฺตา ฌมฺมํ เทเสถ เอเต ปน คุมฺहेสุ
ฌมฺมํ กเถเนเตสุ อิทฺถจิทฺถจ กโรนฺตา นิสินฺนาติ ฯ อานนฺทํ คฺว
เอเต น ชานาสีตี ฯ อาม น ชานามิ ฆนฺเตติ ฯ เอเตสุ หิ โย
เอส นินฺทายนฺโต นิสินฺโน เอส ปลฺย ชาติสฺตานิ
สปฺปโยนิยํ นินฺทิตฺตฺวา โภเกสุ ลีลํ จเปตฺวา นินฺทายิ
#๑. ลี. ย. ขณฺนโต ฯ

อิทานิปีสฺส นิทฺทาย ติตฺติ นตฺถิ นาสฺส กณฺณํ มม สทฺโท
ปวิสตีติ ฯ กิ ปน ฆนฺเต ปฏิปาฎิยา กเถถ อุทาทู
อนฺตรนฺตรราตี ฯ อานนฺท เอตสฺส หิ กาเลน มนฺุสฺสตฺตํ
กาเลน เทวตฺตํ กาเลน นาคตฺตนฺติ เอวํ อนฺตรนฺตรรา
อุปฺชชฺชนตฺสฺส (๑)อุปฺปตฺติโย สพฺพญฺญตฺตวณฺนาปี น สกฺกา
ปรัจฺฉินฺทิตฺตํ ปฏิปาฎิยา ปเนส ปญฺจ ชาตีสฺตานิ นาคโยนิยํ
นิพฺพตฺติตฺตวํ นิทฺทายนฺโตปี นิทฺทาย อตฺตโตเยว องฺคฺลียา ภูมึ
วิลิขนฺโต นิสินฺนปฺริโสปี ปฏิปาฎิยา ปญฺจ ชาตีสฺตานิ
คณฺฑุปาทโยนิยํ นิพฺพตฺติตฺตวํ ภูมึ ขนิ อิทานิปี ปุพฺพาจิณฺณวเสน
ภูมึ วิลิขนฺโตว มม สทฺทํ น สฺฆมาติ เอส รุกฺขํ จาเลนฺโต
นิสินฺนปฺริโสปี ปฏิปาฎิยา ปญฺจ ชาตีสฺตานิ มกฺกญฺโยนิยํ
นิพฺพตฺติ อิทานิปี ปุพฺพาจิณฺณวเสน รุกฺขํ จาเลติเยว ฯ นาสฺส
กณฺณํ มม สทฺโท ปวิสตี เอส อากาสํ อุลฺโลเกนฺโต
นิสินฺนปฺราหฺมโณปี ปฏิปาฎิยา ปญฺจ ชาตีสฺตานิ
นคฺขตฺตปจฺจโก หุตฺวา นิพฺพตฺติ อิทานิปี ปุพฺพาจิณฺณวเสน
อชฺชาปี อากาสเมว อุลฺโลเกติ นาสฺส กณฺณํ มม สทฺโท ปวิสตี
เอส สกฺกจฺจํ ธมฺมํ สฺฆนฺโต นิสินฺนปฺราหฺมโณ ปน ปฏิปาฎิยา
ปญฺจ ชาตีสฺตานิ ติณฺณํ เวทานํ ปารคฺค มนฺตชฺฌายกปฺราหฺมโณ
หุตฺวา นิพฺพตฺติ อิทานิปี มนฺตํ
#๑. ส. ม. ย. อุปฺชชฺชนตฺสฺส ฯ

เล่มที่ 18 ปณฺจอุปาสกวตฺถุ หน้า 371

สัสนฺทฺนโต วิย สกฺกจฺจํ สฺสนฺตํตีติ ฯ ฆนฺเต ตุมฺหากํ
ธมฺมเทสนา ฉวโาทินิ เจตฺวา อฏฺฐิมิณฺชํ อาหจฺจ ติฏฺฐติ
กสฺมา อิมํ ตุมฺเหสุปี ฆมฺมํ เทเสณฺเตสุ สกฺกจฺจํ น สฺสนฺตํตีติ ฯ
อานนฺท มม ฆมฺโม สฺสฺสวณิโยติ สลฺยํ กโรตี มลฺลเถติ ฯ
ก็ ปน ฆนฺเต ทฺสฺสวณิโยติ ฯ อาม อานนฺทาทิ ฯ กสฺมา
ฆนฺเตติ ฯ อานนฺท พุทฺโธติ วา ฆมฺโมติ วา สจฺจโฆติ วา ปทํ
อิมํหิ สตฺเตหิ อนนฺเตสุปี กปฺปสฺตสฺสทฺสเสสุ อสฺสฺตปฺพุทฺธิ ตสฺมา
อิมํ (๑) ฆมฺมํ โสตุํ น สกฺโกนฺติ อนมตฺตคฺเค ปน สัสนฺเร อิมํ
สตฺตฺตา อนนฺทวิหิตํ ติรจฺจฺจฺนํกถิเยว สฺสนฺตฺตา อาคฺตา ตสฺมา
สุรฺาปานเกพิมณฺฑลฺลาทิสฺสุ กายนฺตฺตา นจฺจฺนฺตฺตา จรฺนฺติ ฆมฺมํ
โสตุํ น สกฺโกนฺตีติ ฯ ก็ นิสฺสาย ปนฺเต น สกฺโกนฺติ
ฆนฺเตติ ฯ อตฺสฺส สตฺถา อานนฺท รากํ นิสฺสาย โทสํ นิสฺสาย
โฆหํ นิสฺสาย ตณฺหํ นิสฺสาย น สกฺโกนฺติ รากคฺคิสฺสทิสฺโส อคฺคิ
นาม นตฺถิ โย ฉาริกํปี (๒) อทฺสฺเสตฺวา สตฺเต ทฺหติ กิณฺจฺาปี หิ
สตฺตฺตฺสฺริยปาตฺถกาว่า นิสฺสาย อุปฺปนฺโน กปฺปวิณาสโก อคฺคิปี กิณฺจ
อนวเสเสตฺวา โลภํ ทฺหติ โส ปน กทฺทจฺิเยว ทฺหติ รากคฺคิโน
อทฺทนกาโธ นาม นตฺถิ ตสฺมา รากสโม วา อคฺคิ
โทสสโม วา คโ โฆหสมํ วา ชาลํ ตณฺหาสฺมา
วา นทํ นาม นตฺถิตีติ วตฺวา อิมํ กถมาห
#๑. อิมํตี ปนฺเตน ฆวิตฺพุทฺธิ ฯ ๒. ส. ย. โส ฉาริกํปี อเสเสตฺวา ฯ

นตฺถิ รากสโม อคฺคิ นตฺถิ โทสสโม คโห
นตฺถิ โมหสมฺ ชาลํ นตฺถิ ตณฺหาสมา นทีติ ฯ
ตตฺถ รากสโมติ ธูมาทีสุ กิณฺจิจิ อทสฺเสตฺวา อนฺนโตเยว
อฏฺฐาย ฌายนฺวเสน ราเคน สโม อคฺคิ นาม นตฺถิ ฯ
โทสสโมติ ขกฺขคฺคหออชครคฺคหุมภีลคฺคหาทโย เอกสมฺมียะ
อตฺตภาเว คณฺหิตฺตํ สกโกนฺนติ โทสคฺคโห ปน เอกนฺตเมว
คณฺหาตีติ โทเสน สโม คโห นาม นตฺถิ ฯ โมหสมฺ
ชาลนฺติ โอนทฺฐน ปริโยนทฺฐนตฺถน ปน โมहन สมฺ ชาลํ
นาม นตฺถิ ฯ ตณฺหาสมาติ กงฺคาทีนํ นทีนํ ปุณฺณกาโลปี
อุนกาโลปี สุขฺกกาโลปี ปญฺญาติ ตณฺหาปน
ปุณฺณกาโล วา สุขฺกกาโล วา นตฺถิ นิจฺจํ อุนาว ปญฺญาตีติ
ทฺฐปฺปฺรณตฺถน ตณฺหาปน สสมา นที นาม นตฺถิ อตฺถิ ฯ
เทสนาวसानเ สโ สกฺกจฺจํ ฐมฺมํ สุนฺนโต อุปาสโก
โสตาปตฺติผล ปตฺติฎฺฐหิ ฯ สมฺปตฺตทานปี สาคฺคิกา ฐมฺมเทสนา
อโหสีติ ฯ

ปญฺจอุปาสกาวตฺถุ ฯ

เมณฑกเสฏฺฐิฉิวตฺถ

สุทฺถสฺสํ วชฺชมนฺนเวสฺสนฺติ อิมํ ธรรมเทศนํ สตฺถา ภทฺทิยํ
นิสฺสาย ชาตฺติยวเน วิหรนฺโต เมณฑกเสฏฺฐิ อารพฺภ กเถสิ ฯ
สตฺถา กิร อํกุตฺตราเปสฺสุ (๑) จาริกํ จรนฺโต
เมณฑกเสฏฺฐิโน จ ภริยาย จสฺส จนฺทปทฺมมาย ปุตฺตสฺส จ
ชนนฺชยเสฏฺฐิโน สฺถิสาย จ สฺมณเทวียา นตฺตาย จ วิสาขาย
ทาสสฺส จ ปุณฺณสฺสชาติ อิมํสํ โสตาปตฺติผลฺลูปนิสฺสยํ ทิสฺวา
ภทฺทิยนคฺริ คนฺตฺวา ชาตฺติยวเน วิหาสิ ฯ เมณฑกเสฏฺฐิ สตฺถ
อากมฺนํ อสฺโสสิ ฯ กสฺมา ปเนส เมณฑกเสฏฺฐิ นาม
ชาโตติ ฯ ตสฺส กิร ปจฺฉิมเคเห อฏฺฐกกริสมตฺเต จาน
หตฺถิสฺสอฺสทฺทปฺปมาณา สฺวณฺณเมณฑกา ปจฺฉิ กิณฺทิตฺวา
ปิฏฺฐิยา ปิฏฺฐิ ปหฺรมาณา อฏฺฐหิสิ ฯ เตสิ มุขฺสฺส ปณฺจวณฺณานํ
สฺสคฺคานํ เณฺฑกฺกา ปกฺขิตฺตา โหนฺติ ฯ สบฺปิเตลมรฺฐผาณฺตีทาทีหิ วา
วตฺถจฺฉาทนฺทิรณฺณสฺวณฺณาทีหิ วา อตฺถ สติ เตสิ มุขฺโต
เณฺฑกฺกํ อปเนนฺติ ฯ เอกสฺสาปี เมณฑกสฺส มุขฺโต
ชมฺพุทฺธิปวาสิณํ ปโหนกํ สบฺปิเตลมรฺฐผาณฺตีวตฺถจฺฉาทนฺทิรณฺณ-
สฺวณฺณํ นิภฺขมิ ฯ ตโต ปฏฺฐาย เมณฑกเสฏฺฐิฉิตฺติ ปณฺณายติ ฯ
กี ปนสฺส ปุพฺพกมฺมนฺติ ฯ วิปสฺสิพฺพุทฺธกาเถ กิร เอส
อวโรชสฺส นาม กุฏฺฐมฺพิกสฺส ภาคิเนยฺโย มาตฺเตน สมนานาโม
#๑. สี่. ยู. อํกุตฺตราเปสฺสุ ฯ

อวโรช นาม อโหสิ ๑ อตฺตส มาตุโล สตฺถุ คฺนฺชฎฺฐี กาคู
 อารภี ๑ โส ตสฺส สนฺตํกํ คฺนฺตฺวา มาตุล อโภปี สหฺเว กโรมาติ
 วตฺวา อหํ อญฺเษหิ สทฺฐี อสฺสธารณํ เอกโกว กริสฺสामीติ เตน
 ปฏิกฺขิตฺตกาเล อิมสฺมี จานฺเน คฺนฺชฎฺฐียา กตฺยา อิมสฺมี นาม (๑)
 จานฺเน กุญฺชรสาถํ นาม ททฺฐํ วัณฺณตีติ จินฺเตตฺวา อรณฺณโต
 ทพฺพสมฺภารเ ออาหาราเปตฺวา เอกํ ฌมฺภํ สุวณฺณขจิตฺตํ เอกํ รชตฺขจิตฺตํ
 เอกํ มณฺนิขจิตฺตํ เอวํ ฌมฺภ (๒) ตฺลาสงฆมาฏทฺวารกฺวาฏฺวตฺปาน-
 โคปานสิจฺฉทนิฏฺจกา สทฺพพาปี สุวณฺณาทีขจิตฺตาว การेतฺวา
 คฺนฺชฎฺฐียา สมฺมุขญฺจ
 การสิ ๑ ตสฺสา อุปฺริ ฌนฺรตฺตสุวณฺณผลิกปฺวาพมฺยา ติสฺโส
 สิขรณฺปิโย อหสิ ๑ กุญฺชรสาถาย มชฺฌญฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
 การสิ ฌมฺมาสนํ
 ปตฺติญฺจาเปสิ ๑ ตสฺส ฌนฺรตฺตสุวณฺณมฺยา ปาทา อหสิ ตถา จตฺสฺโส
 อญฺนิโย จตฺตาโร ปนฺ สุวณฺณเมณฺฑกฺเก การेतฺวา อาสนสฺส จตฺนํ
 ปาทานํ เหฏฺฐา จเปสิ เทว เมณฺฑกฺเก การेतฺวา ปาทปีจฺกาย
 เหฏฺฐา จเปสิ จ สุวณฺณเมณฺฑกฺเก การेतฺวา มณฺฑกฺเก ปริกฺขิปนฺโต
 จเปสิ ฌมฺมาสนํ ปจฺจํ สุตฺตมฺเยหิ รชฺชุกฺเกหิ วายาเปตฺวา มชฺฌ
 สุวณฺณสุตฺตมฺเยหิ อุปฺริ มุตฺตามฺเยหิ (๓) วายาเปสิ ตสฺส
 จนฺทนมโย อปฺสฺสโย อโหสิ ๑

#๑. สී. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑ ๒. สී. ย. ฌมฺภ ตฺลา..... ๑

#๓. สී. ย. รชตฺมเยหิ สุตฺเตหิ ๑

เล่มที่ 18 เมณฑกเสฎฺฐจิตฺตฺ หน้าที่ 375

เอวํ กุณฺยชรสาลํ นิฎฺฐาเปตฺวา สาลมหํ กโรนฺโต อญฺจสญฺจิกิภู-
สตสทสเสหิ สทฺธิ สตุถารํ นิมนฺเตตฺวา จตฺตารो มาเส ทานํ
อทาสิ ฯ โอสานทิวเส ติจีวรํ อทาสิ ฯ ตตฺถ สงฺฆนวกสฺส
สทสสคฺคณิกํ ปาปฺณิ ฯ

เอวํ วิปฺสสิพุทฺธกาเล ปุณฺณกมฺมํ กตฺวา ตโต จูโต เทเวสุ จ
มนุสฺเสสุ จ สัสนฺโต อิมสฺมี ภาทฺทกปฺเป พาราณสีย มหาโกเค
เสฎฺฐิจฺกุลे นิพฺพตฺติตฺวา พาราณสีเสฎฺฐี นาม อโหสิ ฯ เอกทิวสํ
ราชฺฎจฺจํ คจฺจนฺโต ปุโรหิตํ ทิสฺวา ก็ อจฺริย นกฺขตฺตมฺหุตฺตํ
อุปฺชาเรตฺติ อห ฯ อาม อุปฺชาเรมิ ก็ อณฺณํ อมฺหากํ กมฺมนฺติ ฯ
เตนหิ ก็ทิสํ ชนปทจาริตฺตฺนฺติ ฯ เอกํ ภยํ ภวิสฺสตีติ ฯ ก็ ภยํ
นามาติ ฯ ฉาตกภยํ เสฎฺฐีติ ฯ กทา ภวิสฺสตีติ ฯ อโโต ตินฺณํ
สัวจฺจฺจฺจํ อจฺเจนาติ ฯ ตํ สุตฺวา เสฎฺฐี พหุํ กสิกมฺมํ กาทเรตฺวา
เคเห วิชฺชมาณชเนนาปี ชลฺยเมว คเหตฺวา อฑฺฒเตรสานิ
โกญฺจสตานิ กาทเรตฺวา สพฺพโกญฺเจ วิหิณํ ปุเรสิ ฯ โกญฺเจสุ
อปฺปโหนฺเตสุ จาฎฺฐิอาทีนิ ปุเรตฺวา อวเสสํ ภูมียํ อวาฎฺฐํ (๑)
กตฺวา นิจฺจนิ ฯ นิชานาวเสสํ มตฺติกาย สทฺธิ มทฺทิตฺวา ภิตฺติโย
ลิมาเปสิ ฯ โส อปฺเรน สมเยน ฉาตกภเย สมปฺตฺเต
ยถานิกฺขิตฺตํ ชลฺยํ ปรีกฺขชฺนฺโต โกญฺเจสุ จ จาฎฺฐิอาทีสุ จ
#๑. สී. ย. อวาฎฺฐ ฯ

นิกฺขิตฺตชฺชเย ปริกฺขิเณ ปริชเน ปกฺโกสาเปตฺวา อาห คจฺจถ
ตาทา ปพฺพตฺติ ปวิสิตฺวา ชีวนฺตา สุกฺกิกฺกาเล มม สนนฺตํ
อาคณฺตุกามา อาคจฺจถ โน เจ (๑) ตตฺถเวว ชีวถาติ ฯ เต ตถา
อํกุสฺส ฯ ตสฺส ปน สนนฺตํ เวยฺยาวจฺจโร เอโก ปุณฺโณ นาม
ทาโส โอิหิยฺ ฯ เตน สทฺธิ์ เสฏฺฐิ์ เสฏฺฐิชายา เสฏฺฐิปฺตฺโต
เสฏฺฐิสฺสูณฺนํสาติ ปญฺเจว ชนา อเหตุํ ฯ เต ภูมียํ อวาเวตฺถ
นินิตฺตชฺชเยปิ ปริกฺขิเณ ภิตฺติมตฺตํ ปาเตตฺวา เตเมตฺวา ตโต
ลทฺทชฺชเยน ยาปียํสุ ฯ อถสฺส ซาชา ฉาตเก อวตฺถนฺเต
มตฺติกาย ชียมานาย ภิตฺติปเทเสสฺ (๒) อวสิฏฺฐมตฺตํ ปาเตตฺวา
เตเมตฺวา อทฺธมาพฺพทฺมตฺเต วิหิ ลภิตฺวา โกฏฺฏเวตฺวา เอกํ
ตณฺฑลนาฬิ คเหตุวา ฉาตกกาเล พหู โจรา โหนฺตฺติติ โจรภเยน
เอกสฺมี กุญฺญ ปกฺขิปิตฺวา ปิทฺทิตฺวา ภูมียํ นิกฺขนิตฺวา จเปสิ ฯ อถ
นํ เสฏฺฐิ์ ราชฺฐปฺญฺจานโต อาคณฺตฺวา อาห ภทฺเท ฉาโตมฺหิ อตฺถิ
ภิกฺขุจิติ ฯ สา วิชฺชมานํ นตฺถิติ อวตฺวา สามิ เอกา ตณฺฑลนาฬิ
อตฺถิติ อาห ฯ กหํ สาติ ฯ โจรภเยน เม นิกฺขนิตฺวา จปีตาติ ฯ
เตนหิ นํ อทฺทริตฺวา ภิกฺขุจิ ปจาหิติ ฯ สเจ ยากุํ ปจิสฺสามิ
เทว วาเร ภวิสฺสติ สเจ ภตฺตํ ปจิสฺสามิ
เอกวารเมว ภวิสฺสติ กิ ปจามิ สามิตี ฯ
อมุหากํ อญฺโฆ ปจฺจโย นตฺถิ ภตฺตํ ภูณฺชิตฺวา ว มริสฺสาม

เล่มที่ 18 เมณฑกเสฏฺฐจิวตฺถุ หน้า 377

ภคฺตเมว ปจาทิตี ๑ สว ภคฺตํ ปจิตฺวา ปญจ โภจฺจาเส กตฺวา
เสฏฺฐิโน ภคฺตโภจฺจาสิ วทฺเตตฺวา ปุโรโต จเปสิ ๑ ตสฺมี ขณ
คณฺฐมาทนปพฺพเต เอโก ปจฺเจกพฺพุโธ สฺมาปตฺติโต วุฏฺฐหิ ๑
อนฺโตสฺมาปตฺติยํ กิร สฺมาปตฺติผลเณ ชิมฺจฺจนา น พวชฺติ
สฺมาปตฺติวุฏฺฐิตานํ ปน พลวตี หุตฺวา อฺทรปฏฺถํ ทนฺนตี วิย
อฺปฺปชฺชติ ตสฺมา เต ลกฺนญฺจานํ โอลเกตฺวา คจฺจนฺติ ๑ ตํ
ทิวสญฺจ เตสิ ทานํ ทตฺวา เสนาปติญฺจานาทีสุ อลฺยตฺริ สฺมปตฺตี
ลกฺนติ ตสฺมา โสปี ทิพฺเพน จกฺขุณา โอลเกนฺโต สกฺลชฺมพฺุทีเป
ฉาตกภยํ อฺปฺปนํ เสฏฺฐิเคเห จ ปญฺจนํ ชนानํ นาฬิโกทโนว
ปโก โสทฺธา นฺ โข เอเต สกฺขิสฺสนฺติ วา มม สงฺกหํ กาคฺนฺติ
เตสิ สทฺธภาวญฺจ สงฺกหํ กาคฺตุ สฺมตฺถภาวญฺจ ทิสฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย คนฺตฺวา เสฏฺฐิสฺส ปุโรโต ทฺวาเร จิตฺเมว อตฺตานํ
ทสฺเสสิ ๑ โส ตํ ทิสฺวาว ปสฺนฺนจิตฺโต ปุพฺเพปี มยา ทานสฺส
อทินฺนตฺตา เอวรूपํ ฉาตกํ ทิฏฺฐํ อิทํ โข ปน ภคฺตํ มํ
เอกทิวสญฺจเวว รกฺขเขยฺย อยฺยสฺส ปน ทินฺนํ อนเภาสุ
กปฺปโกฏฺฐิสฺส มม (๑) หิตาวหํ ภวิสฺสตีติ ตํ ภคฺตปาตี
อปเนตฺวา ปจฺเจกพฺพุทฺธํ อฺปสงฺกมิตฺวา ปญฺจปติญฺจิตฺเตน วนฺทิตฺวา
เลหํ ปเวเสตฺวา อาสเน นิสินฺนสฺส ปาเท โธวิตฺวา สุวณฺณปีเจ
จเปตฺวา ตํ ภคฺตปาตี อาทาย

#๑. ยฺ. อยฺ ปาโจ นตฺถิ ๑

ปจฺเจกพุทฺธสฺส ปตฺเต โอทริฯ อุปทฺตวเสเส ฆตฺเต [๑]
ปจฺเจกพุทฺโธ หตฺถเนน ปตฺตํ ปิทฺธิฯ อถ นํ ฆนฺเต เอกาย
ตณฺฑุลนาฬิยา ปณฺจณฺฺนํ ชนानํ ปกฺกโธทนสฺส อัย เอโก
โกฏฺฐาโส อิมํ ทฺวิธา กาคฺคํ น สกฺกา มา มยฺหํ อิท
โลเก สงฺคหํ กโรธ นีรวเสสํ ทาทฺตกาโมมฺหิตฺติ วตฺวา สพฺพํ
ฆตฺตมทาสิ ทตฺวา จ ปน ปตฺถนํ จเปสิ มา ฆนฺเต
ปฺน นีพฺพตฺตญฺจานเน เอวรूपํ ฉาตกภยํ อทฺทลํ อิตฺโต ปญฺจาย
สกลชมฺพุทฺธิปวาสิํ วิชฆตฺตํ ทาทฺตํ สมตฺโถ ฆเวยฺยํ สหตฺถเนน
กมฺมํ กตฺวา ชีวิตํ น กปฺเปยฺยํ อทฺตเตรสโกฏฺฐสตานิ
โสธาเปตฺวา สีสํ นหายิตฺวา เตสํ ทฺวาเร นิสิตฺติตฺวา อุทฺธํ
โอโลกิตกขณฺเวยเว เม รตฺตสาลิธารา ปตฺติตฺวา สพฺพโกฏฺฐเจ
ปฺเรยฺยํ นีพฺพตฺตนิพฺพตฺตญฺจานเน จ เม อยเมว ฆริยา อยเมว
ปฺตฺโต อยเมว สฺมุณฺสา อยเมว ทาโส โหตฺติฯ ฆริยาปิสฺส มม
สามิเก ชิมฺจฉาย ปิฬิยมาเน น สกฺกามยา ฆุลฺลชิตฺตุนฺติ จินฺเตตฺวา
อตฺตโน โกฏฺฐาสิ ปจฺเจกพุทฺธสฺส ทตฺวา ปตฺถนํ จเปสิ ฆนฺเต
อิตฺโต ปญฺจาย นีพฺพตฺตญฺจานเน เอวรूपํ ฉาตกภยํ น ปสฺเสยฺยํ
ฆตฺตถาลิกํ (๒) ปฺรโต กตฺวา สกลชมฺพุทฺธิปวาสิํ
ฆตฺตํ เทนฺติยาปี จ เม ยาว น อุฏฺฐหาสิ ตาว กหิตฺตคฺคหิตฺตญฺจานํ
ปฺริตเมว โหตฺติ อยเมว สามิโก อยเมว ปฺตฺโต

#๑. สฺ. ย. เอตฺถนฺตเร ทินฺเนติ ทิสฺสติฯ

#๒. สฺ. ย. อาพฺพทถาลิกํฯ

อยเมว สฺมุติสา อยเมว ทาโส โหตุติฯ ปฺตุโตปิตฺต อตฺตโน
โกญฺจาสํ ปจฺเจกพุทฺธสฺส ทตฺวา ปตฺถนํ จเปติ อิตฺโต ปญฺจาย
เอวรูปํ ฉาตกภยํ น ปสฺสเสยฺยํ เอกณฺจ เม สหสฺสตุถวิกิํ คเหตุวา
สกลขมฺพุทฺธิปวาสิํ กหาปณิํ เทนฺตสฺสาปิ อยํ ธฺวิกา ปริปฺปณฺณา ว
โหตุ อิมเยว เม มาตาปิตโร โหนฺตุ อยํ ภริยา อยํ ทาโสติฯ
สฺมุติสาปิตฺต อตฺตโน โกญฺจาสํ ปจฺเจกพุทฺธสฺส ทตฺวา ปตฺถนํ
จเปติ อิตฺโต ปญฺจาย เอวรูปํ ฉาตกภยํ น ปสฺสเสยฺยํ เอกณฺจ เม
ชฺฌณฺปิฏฺกํ ปฺรโต จเปตฺวา สกลขมฺพุทฺธิปวาสิํ วิชกตฺตํ
เทนฺตฺยาปิ จินฺภาโว มา ปณฺณายิตฺถ อิมเยว สสฺสสฺสสุรา โหนฺตุ
อยเมว สามิกิ ออยเมว ทาโสติฯ ทาโสปิตฺต อตฺตโน โกญฺจาสํ
ปจฺเจกพุทฺธสฺส ทตฺวา ปตฺถนํ จเปติ อิตฺโต ปญฺจาย เอวรูปํ
ฉาตกภยํ น ปสฺสเสยฺยํ สพุเพ อิม สามิกา โหนฺตุ กสนฺตสฺส
จ เม อิตฺโต ติสฺโส เอโต ติสฺโส มชฺฌเม เอกาติ
ทารุอมฺพณฺมตฺตา สตฺต สิตาโย กจฺจนฺตฺตฺติฯ โส ตํ ทิวสิํ
เสนาปติญฺจานํ ปญฺเจตฺวา ลทฺธิํ สมตฺถโว สามิกเส ปน สินฺเนเห
อิมเยว เม สามิกา โหนฺตฺตฺติ ปตฺถนํ จเปติฯ ปจฺเจกพุทฺธโร
สพุเพสิํปี วจฺนาวสาเน เอวํ โหตุติ วตฺวา ปจฺเจกพุทฺธคาถาหิ
อนฺนโมทนํ กตฺวา มยา อิมสิํ จิตฺตํ ปสาเทตฺถุ วญฺญตีติ จินฺเตตฺวา
ยาว คนฺธมาทนปฺพุพฺตา อิม ชนา มํ ปสฺสสนฺตฺติ อธิญฺจหิตฺวา

ปกฺกามิ ฯ เตปิ โอลเณตาว อฏฺฐิสฺสุ ฯ โส คนฺตวา ตํ ฆตฺตํ
ปลฺลจฺหิ ปลฺลเจกพฺพุทฺสเทหิ สทฺธิ สํวิภชฺชิ ฯ ตํ ตสฺसानุภาเวน
สพฺเพสํ ปโหสิ ฯ เตปิ โอลเณตาว อฏฺฐิสฺสุ ฯ อติกฺกนฺเต ปน
มชฺฌนฺตฺเถ เสฏฺฐิภริยา อุกฺขลฺลี โชวิตฺวา ปิทฺทิตฺวา จเปสิ ฯ
เสฏฺฐิสฺปิ ชมฺมจฺฉาย ปิพิโต นิปชฺชิตฺวา นินฺทํ โอกฺกมิ ฯ โส
สายนฺนสมเย ปลฺลชฺฌิตฺวา ภริยํ อาท ภาทเท อติวีย
ฉาโตมฺหิ อตฺถิ นฺ โข อุกฺขลฺลียา ตเล ฉามกสิตฺถานํติ ฯ ส
โชวิตฺวา อุกฺขลฺลียา จปิตฺภาวํ ชานนฺตฺปิ นตฺถิติ อวตฺวา อุกฺขลฺลี
วิวริตฺวา อัจฉิขิสฺสามิตี อฏฺฐาย อุกฺขลฺลียา มฺลํ คนฺตวา อุกฺขลฺลี
วิวริ ฯ ตาวเทว สฺมณมกฺกสทิสวณฺณสฺส ฆตฺตสฺส ปฺรา อุกฺขลฺลี
ปิธานํ อุกฺขิปิตฺวา อฏฺฐาสิ ฯ ส ตํ ทิสฺวา ปิตฺยา ผุฏฺฐสฺริรา
เสฏฺฐิ อาท อฏฺฐเจหิ สามิ อหํ อุกฺขลฺลี โชวิตฺวา ปิทฺทึ ส ปเนสา
สฺมณมกฺกสทิสวณฺณสฺส ฆตฺตสฺส ปฺรา ปฺลฺลณานิ นาม
กตฺตพฺพุทฺสปานิ ทานํ นาม ทาทพฺพุตฺตํ อฏฺฐเจหิ สามิ
ภฺยชฺสฺสูติ ฯ ส ทฺวินนํ ปิตาปฺตฺตานํ ฆตฺตํ อทาสิ ฯ เตสุ
ภฺยชฺชิตฺวา อฏฺฐิตฺเตสุ สฺมณฺสหาย สทฺธิ นิสฺสิตฺวา ภฺยชฺชิตฺวา ปฺลฺลณสฺส
ฆตฺตํ อทาสิ ฯ คหิตคฺคหิตฏฺฐานํ น ชียติ ฯ กฏฺฐจฺจนา สกฺ
คหิตฏฺฐานเมว ปลฺลณายติ ฯ ตํ ทิวสเมว โกฏฺฐาทโย ปลฺลเพ
ปฺริตนิยามเนว ปฺน ปฺริสฺสุ ฯ เสฏฺฐิสฺส

เล่มที่ 18 เมณฑกเสฎฺฐจิวตฺถุ หน้า 381

เคเห ภคฺคํ อูปฺปนํ วิชภคฺคเตหิ อตฺถิกา อากนฺตฺวา คณฺหนฺตฺติ
นกรे โฆสนํ การเสี ๑ มนฺุสฺสา ตสฺส เคหโต วิชภคฺคํ
คณฺหีสุ ๑ สกถขมฺพุทฺธิปฺวาสิโนปี ตํ นิสฺสาย ชีวิตํ ลภีสุเยว ๑

โส ตโต จฺจ
อิมสฺมึ พุทฺธฺรูปาเท ภทฺท
มหาโภคฺค
ปฺพุทฺทกมฺมํ นิสฺสาย ปจฺจ
ปฺค
อถกทิวสํ เสฎฺฐิ อตฺตโน ปฺลฺลํ วิมฺบิตฺตกาโม อทฺตมฺเตรฺสานิ
โกฏฺฐสฺตานิ (๑) โสธาเปตฺวา สีสํ นหาโต ทฺวารे นิสฺสีทิตฺวา อุทฺธํ
อฺล
เสสฺสานปี ปฺล
ปฺล
ปฺล
อถกทิวสํ อห ๑ อถสฺส ภริยา สพฺพาลงฺการเหิ (๒)
อถกทิวสํ มหาชนสฺส ปสฺสนนฺตสฺสเสว ตณฺฑุเล มินาเปตฺวา
เตหิ ภคฺคํ ปจฺจ
สฺวณฺณกฏฺฐํ อาทาย ภคฺคเตน อตฺถิกา อากจฺจนฺตฺติ โฆสาเปตฺวา
อากตาคตานิ คหิตฺตภาชนานิ (๓) ปฺรูเรตฺวา อทาสี ๑
สกถทิวสมฺปิ เทนฺตฺติยา กฏฺฐจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
#๑. สี. ย. โภฏฺฐาคารานิ ๑ ๒. สี. ย. สพฺพาลงฺการี ๑
#๓. สี. ม. ย. อฺปฺนิตฺตภาชนานิ ๑

ตสฺสา ปน ปุริมพุทฺธานปิ ภิกฺขุสงฺฆสฺส วามหตฺถเณ อุภฺขลึ
ทกฺขิณหตฺถเณ กญฺจํญํ คเหตฺวา เอวเมว ปตฺเต ปุเรตฺวา ภตฺตสฺส
ทินฺนตฺตา วามหตฺถตฺถํ ปุเรตฺวา ปทุมทกฺขณํ นิพฺพตฺติ
ทกฺขิณหตฺถตฺถํ ปุเรตฺวา จนฺททกฺขณํ นิพฺพตฺติ ฯ ยสฺมา ปน
ธมฺมกรํ อาทาย ภิกฺขุสงฺฆสฺส อุทกํ ปริสฺสาเวตฺวา
ททมานา อปฺราปรี วิจริ เตนฺตสฺสา ทกฺขิณปาทตฺถํ ปุเรตฺวา
จนฺททกฺขณํ นิพฺพตฺติ วามปาทตฺถํ ปุเรตฺวา ปทุมทกฺขณํ
นิพฺพตฺติ ฯ ตสฺสา (๑) อิมินา การเณน จนฺทปทุมาติ นามํ
กริสุ ฯ ปุตฺโตปิสฺส สีสํ นหาโต สหสฺสตฺถวิกิ อาทาย
กหาปณฺเห อตฺถิกา อากจฺจนฺตฺติ วตฺวา อากตาคตานิ
คหิตฺถาชนานิ ปุเรตฺวา อทาสี ฯ ถวิกาย กหาปณฺสสฺส
อโหสิเยว ฯ สฺมุสฺสาปิสฺส สพฺพาลงฺกาเรหิ อลงฺกริตฺวา
วิหิปปิฏฺกํ อาทาย อากาสงฺกเณ นิสินฺนา วิชกตฺเตน อตฺถิกา
อากจฺจนฺตฺติ วตฺวา อากตาคตานิ คหิตฺถาชนานิ ปุเรตฺวา อทาสี ฯ
ปิฏฺกํ ยถาปุริตฺตเมว อโหสิ ฯ ทาโสปิสฺส สพฺพาลงฺกาเรหิ
อลงฺกริตฺวา (๒) สุวณฺณยฺยูเค สุวณฺณโยตฺเตหิ โคเณ โยเชตฺวา
สุวณฺณปโตทฺยญฺจึ อาทาย โคณานิ คนฺธปณฺจกฺคฺคิกานิ ทตฺวา
วิสาเณสุ สุวณฺณโกสเก ปญฺญิมฺภจิตฺวา เขตฺตํ คนฺตฺวา ปาเชตี ฯ
อิโต ติสฺโส เอโต ติสฺโส มชฺเณ เอกาติ สตฺต สิตา ภิชฺชิตฺวา
อคมฺสุ ฯ ชมฺพทฺธิปวาสิโน

#๑. สี. ย. ตสฺมา ฯ ๒. ปมาทลิจิตฺตํ มณฺเณ ฯ

อธิ สีสํ นหาโตติ ลิจิตฺตพฺพํ ฯ

เล่มที่ 18 เมณฑกเสฏฺฐิวิตฺถุ หน้า 383

ภคฺตวิฆหิรณฺณสฺวณฺณาทีสุ ยถารุจิํ เสฏฺฐิเคหโตเยว คณฺหีสุ ฯ

เอวํ มหानุภาโว เสฏฺฐี สตุถา กิร อากโตติ สตุวา สตุถ
ปจฺจुकฺคมนํ กิรฺสฺสามิติ นิกฺขมฺนฺโต อนฺตรามคฺเค ติตฺติเย ทิสฺวา
เตหิ กสฺมา ตฺวํ คหปติ กิริยาโท สมานอ อกิริยาทสฺส
สมณฺสส โคตมฺสส สนฺตํ กจฺจสํติ นีวาริยาโนปิ เตลํ วจฺนํ
อนาทยิตฺวา ว คนฺตฺวา สตุถาริ วนฺทิตฺวา เอกมฺนํ นิสํที ฯ อตฺส
สตุถา อนฺพุพฺพิกํ กเถสิ ฯ โส เทสฺนาวสานเ โสตาปตฺติผลํ ปตฺวา สตุถ ติตฺติเยหิ อวณฺณ
วตฺวา อตฺตโน นีวาริตภาวํ

อาโรเจสิ ฯ อถ นํ สตุถา คหปติ อิมเ สตุถา นาม มหฺนํตี
อตฺตโน โทสํ น ปสฺสนฺติ อวิชฺชมานํปิ ปเรลํ โทสํ วิชฺชมานํ
กตฺวา ตตฺถ ตตฺถ ภูถํ วิย โอปฺนฺนฺตฺติ วตฺวา อิมํ กถมาท

สฺทสฺสํ วชฺชมณฺเณลํ อตฺตโน ปน ทฺททลํ

ปเรลํ หิ โส วชฺชานิ โอปฺนาติ ยถา ภูถํ

อตฺตโน ปน ฉาเทติ กลีว กิตฺวา สโรจติ ฯ

ตตฺถ สฺทสฺสนฺติ ปสฺส อณฺมตฺตี วชฺชํ ขลิตํ

สฺทสฺสํ สฺเขเนว ปสฺสํ สกฺกา อตฺตโน ปน อติมหฺนํตี

ทฺททลํ ฯ ปเรลํ หิตี เตเนว การเณน โส ปุคฺคโล

สจฺจมชฺชมาทีสุ ปเรลํ วชฺชานิ อจฺจญฺจาเน จตฺวา ภูถํ

โอปฺนฺนฺโต วิย โอปฺนาติ ฯ กลีว กิตฺวา สโรจติ เอตฺถ สกฺกเณสุ

อปรชฺฌนวเสน อตฺตภาโว กถิ นาม สาขางฺคาคทิกํ ปฏิจฺฌาทนํ
กิตฺวา นาม สากุณฺโณ สโโจ นาม ๙ ยถา สกฺกณฺนทฺทโก สกฺกณฺ
คเหตุวา มาเรตฺตกาโม กิตฺวาย อตฺตภาโว ปฏิจฺฌาเทติ เอวํ
อตฺตโน วชฺชํ ฉาเทตีติ อตฺตโถ ๙

เทสนาวसानะ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺปณฺีสุติ ๙
เมณฺฑกเสฏฺฐจิวตฺต

อุชฺฌมานสฺสณฺณิตฺตเถรวตฺต

ปรวชฺชานุปฺสฺสิสฺสาคิ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต อุชฺฌมานสฺสณฺณิ นามกํ เถริ อารพฺภ กเถสิ ๙
โส กิร อัย เอวํ นิวาเสติ เอวํ ปารุปฺตีติ กิกฺขุณฺ
อนฺตรเมว (๑) คเวสนฺโต วิจฺรติ ๙ กิกฺขุ อสุโก นาม ฆนฺเต เถโร
เอวํ กโรตีติ สตฺถุ อารโจะสุ ๙ สตฺถา กิกฺขเว วตฺตสีเส จตฺวา
เอวํ โอวทฺนฺโต อนฺนฺวาโท (๒) โย ปน อุชฺฌมานสฺสณฺณิตาย ปเรสํ
อนฺตรํ ปรีเยสฺमानอ เอวํ วตฺวา วิจฺรติ ตสฺส ฉานาทีสุ เอโกปี
วิเสโส นุปฺปชฺชติ เกวลํ อาสวาเยว วทฺตณฺตีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห
ปรวชฺชานุปฺสฺสิสฺส นิจฺจํ อุชฺฌมานสฺสณฺณิโน
อาสวา ตสฺส วทฺตณฺติ อารา โส อาสวกฺขยาติ ๙
#๑. สී. ยู. รนฺธเมว ๙ ๒. อนฺนฺวชฺชิตฺติ ยุตฺตตรํ ๙

ตตฺถ อุชฺฌมานสณฺณินฺติ เอวํ นีวาเสตพฺพิ เอวํ
ปารุปีตพฺพนฺติ ปเรสํ อนฺตรํ คเวสิตาย (๑) อุชฺฌมานพหฺลสฺส
ปฺกุกฺคสฺส ฌานาทีสฺส เอกธมฺโมปี น วทฺตมิตฺติ อถโช อาสวา
วทฺตมฺนฺติ เตน การณฺน โส อรหฺตฺตสงฺฆาตา อาสวกฺขยา
อารา ทูรโถว โหติ ฯ

เทสฺนาวสาเน พหุ โสตาปตฺตติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ
อุชฺฌมานสณฺณิตฺตฺเถรวตฺถ ฯ

สุกททวตฺถ

อากาเสว ปทํ นตฺถิตฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา กุสินารายํ
อุปวตฺตเน มลฺลนํ สาถวเน ปรีนํพฺพานมณฺจเก นีปนฺโน สุกททํ
ปรีพฺพาชกํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร อตีเต กนิฏฺฐภาตริ เอกสฺมี สสฺเส นวกฺขตฺตํ
อคฺคทานํ เทนฺเต ทาคุํ อนิจฺจนฺโต โอสกฺกิตฺวา อวสาเน อทาสี ฯ
ตสฺมา ปจฺมโพธิยํปี มชฺฌิมโพธิยํปี สตฺถารํ ทฏฺฐํ นาลตฺถ
ปจฺจิมโพธิยํ ปน สตฺถุ ปรีนํพฺพานกาเถ อหํ ตีสุ ปญฺहेสุ
อตฺตโน กงฺขํ มหฺลลเก ปรีพฺพาชเก ปุจฺจิตฺวา สมณฺ
โคตมํ ททโรติ สณฺณาย น ปุจฺจึํ ตสฺส จทานิ
ปรีนํพฺพานกาโล ปจฺจลา เม สมณฺสฺส โคตมสฺส
๑. สี. ยู. รนฺธเวสิตาย ฯ

อปฺปฎฺจการณา วิปฺปฎฺฐิสาโร อฺปฺปชฺเชยฺยาติ สตุถาริ อฺปฺปสํกมิตฺวา
อานนฺทเหตุเรณ นีวาริยาโนปี สตุถารา โอกาสิ กตฺวา อานนฺท
มา สุกทฺทำ นีวาริ ปุจฺจตุ มํ ปญฺหนฺติ วุตฺตตฺตา อนฺโตสาคี
ปวิสิตฺวา เหฎฺฐา มลฺลจเก (๑) นิสินฺโน โภ สมณ (๒)

กิณฺนุ โข อากาเส ปทํ อตฺถิ อีโต พหิทฺธา สมโณ นาม
อตฺถิ สงฺขารา สสฺสตา นาม อตฺถิตฺติ อิมํ ปญฺเห ปุจฺจนิ ฯ อถสฺส
สตุถา เตสิ อภาวํ อัจฺจขณฺโต อิมานิ คาคานิ ธมฺมํ เทเสติ

อากาเสว ปทํ นตฺถิ สมโณ นตฺถิ พาทิโร

ปฺปญฺจาภิริตา ปชา นิปฺปปฺปญฺจา ตถาคตา ฯ

อากาเสว ปทํ นตฺถิ สมโณ นตฺถิ พาทิโร (๓)

สงฺขารา สสฺสตา นตฺถิ นตฺถิ พุทฺธานมิลฺลชิตฺตฺตฺติ ฯ

ตตฺถ ปทฺนฺติ อิมสฺมี อากาเส วณฺณสมฺมจฺจานวเสน (๔)

เอวรูปฺนฺติ ปญฺญาเปตฺพุทฺ พุทฺตจฺจิ ปทํ นาม นตฺถิ ฯ พาทิโรติ

มม สาสนฺโต พหิทฺธา มคฺคผลญฺโจ สมโณ นาม นตฺถิ ฯ ปชาติ

อัย สตฺตโลกสงฺฆาตา ปชา ตณฺหาทิสฺสุ ปฺปญฺเจสุเยว อภิริตา ฯ

นิปฺปปฺปญฺจาติ โพรธฺมฺเลเยว ปน สพุทฺทปฺปญฺจานํ สมฺมจฺฉินฺนตฺตา

นิปฺปปฺปญฺจา ตถาคตา ฯ สงฺขาราติ ปญฺจกฺขนฺธา

#๑. มลฺลจสฺส ปาทปฺสฺเสติ ยุตฺตตฺตฺริ ฯ

#๒. โคตฺมาติ ปเทณ ภวิตฺพุทฺ ฯ

#๓. สี. ย. พาทิเร ฯ ๔. ปมาทลฺลิจิเตน ภวิตฺพุทฺ ฯ

ชุมนุมปฏุกถา ๒ อปฺปมาท-จิตตวคฺคณณนา - หน้าที่ 387
เล่มที่ 18 สุกททวตฺถุ หน้า 387

เตสฺ เอโก สสฺสโต นาม นตฺถิฯ อธิษฺติตนฺติ พุทฺธานํ ปน
ตณฺหามานทิกฺขิธิษฺติเตสฺ เยน สงฺขารา สสฺสตาติ คณฺเหยยฺ
ตํ เอกํ อธิษฺติตฺปิ นตฺถิตฺติ อตฺถโถ ฯ

เทศนาวसानเ สุภทฺโท อนาคามีผลเ ปตฺติภฺจฺหิ ฯ
สมฺปตฺตปริสายปี สาคฺถิกา ฃมฺมเทศนา อโหสีติ ฯ

สุภทฺทวตฺถุ ฯ

มลวคฺคณณนานิภฺจฺจิตา ฯ

อภฺจฺจารสโม วคฺโค ฯ

ธมฺมปทฎฺฐกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคกถา - หน้าที 388
เล่มที 18 หน้า 388

ธมฺมฎฺฐวคฺคกถา

วินิจฺจยมหามตฺตวตฺถุ

น เตน โหติ ธมฺมฎฺฐโจติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต วินิจฺจยมหามตฺเต อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกทิวสํ ที ภิกฺขุ สาวตฺถิยา อุตฺตรทวารคามे ปิณฺฑาย
จริตฺวา ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตา นครมชฺฌเนน วิหาริ อากจฺฉนฺติ ฯ
ตสฺมี ขณฺเ มหามโฆ อฏฺฐาย ปาวสฺสิ ฯ เต สมฺมุขคตํ
วินิจฺจยสาลํ ปวิสิตฺวา วินิจฺจยมหามตฺเต ลลฺลํ คเหตุวา สามิเก
อสฺสามิเก

กโรนฺเต ทิสฺวา อโห อิเม อธมฺมิกา มยํ ปน อิเม ธมฺเมน
วินิจฺจยํ กโรนฺตีติ สลฺลณฺโน อหุมฺหาติ จินฺเตตฺตฺวา วสฺเส วิคเต
วิหาริ คนฺตฺวา (๑) สตฺถาริ วนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสินฺนา ตมคตํ
อาโรเจสฺสุ ฯ สตฺถา น ภิกฺขเว ฉนฺทาทิวสิกา หุตฺวา สาทเสน อตฺถํ
วินิจฺฉินฺนฺตา ธมฺมฎฺฐา นาม โหนฺติ อปราริ ปน อนฺวิชฺฉิตฺวา
อปรารานฺธฺรूपิ อสาทเสน วินิจฺจยํ กโรนฺตา เอว ธมฺมฎฺฐา นาม
โหนฺตีติ วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

น เตน โหติ ธมฺมฎฺฐโจ เยนคตํ สหสา นเย

โย จ อตฺถํ อนตฺถลฺลจฺจ อูโภ นิจฺเจยฺย ปณฺฑิโต

#๑. เหฎฺฐา อากจฺฉนฺตีติ ปเทน น สมติ ฯ

เล่มที่ 18 วิจัยนยมหามตฺตวตฺถุ หน้า 389

อสาหเสณ ฐมฺเมน สเมณ นยตี ปเร
ฐมฺมสฺส คฺคฺโต เมธาวิ ฐมฺมญฺโฐติ ปวฺจจตีติ ฯ
ตตฺถ เตนาติ เอตฺตเกเนว การณฺน ฯ ฐมฺมญฺโฐติ ราชฺหิ
อตฺตนา กตฺตพฺเพ วิจัยนยฐมฺเม จิตฺ ฐมฺมญฺโฐ นาม น โหติ ฯ
เยนาติ เยน การณฺน ฯ อตฺตนฺติ โอตินฺณํ วิจัยนิตพฺพิ อตฺถิ ฯ
สหา นยตี นนฺทาทีสุ ปตฺติญฺจิตฺ สาหเสณ มุสาวาเทน
วิจัยนยฺย ฯ โย หิ นนฺเท ปตฺติญฺจาย อตฺตโน ภาตี วา มิตฺถํ
วา มุสาวาทํ วตฺวา อสฺสามิกเมว สามิกํ กโรติ โทเส
ปตฺติญฺจาย อตฺตโน เวรินิ มุสา วตฺวา สามิกเมว อสฺสามิกํ
กโรติ โมเห ปตฺติญฺจาย ลลจํ คเหตฺวา วิจัยนยกาเล
อณฺณาวิหิตฺ วิย อิตฺ จิตฺ จ โอลเณนฺโต
มุสา วตฺวา อิมินา ชิตฺ อัยฺ ปราชิตฺติ ปรี นีหริติ ภเย
ปตฺติญฺจาย กสฺสจฺเทว อิตฺสสรชาติกสฺส ปราชัยฺ ปาปฺพนนฺตสฺสาปี ชัย
อาโรเปตี อัยฺ สาหเสณ อตฺถิ เนติ นาม ฯ โส ฐมฺมญฺโฐ นาม
น โหตีติ อตฺถิ โย จ อตฺถิ อนตฺถนฺจชาติ ภูตฺถจ อภูตฺถจ
การณฺน ฯ อุโภ นิจฺเจยฺยาติ โย ปน ปณฺชิตฺ อุโภ อตฺถานตฺถ
วิจัยนิตฺวา วทตี ฯ อสาหเสนาติ อมุสาวาเทน ฯ ฐมฺเมนาติ
วิจัยนยฐมฺเมน น นนฺทาทีวเสณ ฯ สเมนาติ อปฺปราธานุรูปเนว
ปเร นยตี ชัย วา ปราชัยฺ วา ปาเปตี ฯ ฐมฺมสฺส คฺคฺโตติ โส

ธมฺมคฺคโต ธมฺมรคฺชิตโต ธมฺโมชปณฺณาย สมนฺนาคโต เมธาวิ

วิญฺญชธมฺเม จิตตฺตา ธมฺมฎฺฐโรติ ปวฺจจตีติ อตฺโถ ฯ

เทสนาวสานเ พหุ โสตาปตฺติผลาทินี ปาปฺณีสฺสูติ ฯ

วิญฺญชมฺหามตฺตวตฺตฺถ ฯ

ฉพฺพคฺคิยวตฺตฺถ

น เตน ปณฺฑิตโต โหตีติ อิมิ ธมฺมเทสนิ สตฺถา เขตฺวาน
วิหรนฺโต ฉพฺพคฺคิเย ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เต กิร วิหารเปปี คามเปปี ภตฺตคฺคํ อากุลํ กโรนฺตา วิจรนฺติ ฯ
อเถกทิวสํ คามे ภตฺตคฺคิจํ กตฺวา อากเต ทฺหเร จ สามเณเร จ
ภิกฺขุ ปุณฺณีสฺสุ กิทิสํ อวฺโส ภตฺตคฺคกฺนฺติ ฯ ฆนฺเต มา ปุณฺณิตฺถ
ฉพฺพคฺคิยา มยฺเมว พยตฺตา มยฺ ปณฺฑิตา อิเม ปฺหริตฺวา สีเส
กจฺวรํ อากิริตฺวา นิหริสฺสามาติ วตฺวา อมฺเห ปิณฺณิจิยํ คเหตุวา
กจฺวรํ โอกิรนฺตา ภตฺตคฺคํ อากุลํ กรีสฺสูติ ฯ ภิกฺขุ สตฺถุ สนฺติกํ
คฺนฺตฺวา ตมตฺถํ อโรเจสฺสุ ฯ สตฺถา นานํ ภิกฺขเว พหุ ภาสิตฺวา
ปเร วิหฺรยฺมานํ ปณฺฑิตโตติ วทามิ เขมินิ ปน อเวริ อภยเมว
ปณฺฑิตํ วทามิตี วตฺวา อิมิ คากฺมาห

น เตน ปณฺฑิตโต โหติ ยาวตา พหุ ภาสติ

เขมิ อเวริ อภโย ปณฺฑิตโตติ ปวฺจจตีติ ฯ

ธมฺมปทฎจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคณณนา - หน้าที่ 391
เล่มที่ 18 เอกุทานตุเถรวตฺถ หน้า 391

ตตฺถ ยาวตาดิ ยตฺตเกน การณน สงฺฆมชฺฌาทีสุ พหุ
กเถติ น เตน ปณฺฑิตฺโต นาม โหติ โย ปน สยิ เหมิ ปญฺจนฺนํ
เวรานํ อภาเวน อเวรี นิพฺภโย ตํ (๑) อากมฺม มหาชนสฺส ภย
น โหติ โส ปณฺฑิตฺโต นามาคิ อตฺถโถติ ฯ

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณีสฺสูติ ฯ
ฉพฺพคฺคิยวตฺถุ ฯ

เอกุทานตุเถรวตฺถุ

น ตาวตา ธมฺมชโรติ อิมิ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตวเน
วิหรนฺโต เอกุทานตุเถรณฺนาม ชีณาสวํ อารพฺภ กเถสิ ฯ
โส กิร เอกโกว เอกสฺมี วนสณฺเฑ วิหรติ ฯ เอกเมวสฺส
อุทานํ ปคฺคณํ
อธิเจตโส อปฺปมชฺชโต
มุณีโน โมนปเถสุ สิกฺขโต
โสกา น ภวณฺติ ตาทิโน
อุปสนฺตสฺส สทา สติมโตติ ฯ
โส กิร อุโปสถทิวเส สยเมว ธมฺมสฺสวณฺ
โฆเสตฺวา อิมิ คากํ วทติ ฯ ปจวีอุทฺริยนสทฺโท วิย เทวตานํ
สาธฺการสทฺโท โหติ ฯ อเถกสฺมี อุโปสถทิวเส ปญฺจปญฺจ-
#๑. สี. ม. ย. ยี่ วา ฯ

เล่มที่ 18 ชุมมฏจวคควณณา หน้า 392

สตปริวารา เทว เตปิฏกา ภิกขุ ตสฺส วสนญฺจานํ อคัมมํ ๗
โส เต ทิสฺวา ว ตฺถุจฺจมานโส สาธุ โว กตํ อีชาคจฺจนฺเตหิ
อชฺช มยํ ตุมฺหากํ สนฺตึเก ชมฺมํ สฺมุทฺตึสามาติ อาย ๗ อตฺถิ
ปน อวฺวโส อีช ชมฺมํ โสตาโรติ ๗ อตฺถิ ฆนฺเต อยํ วนสณฺโฑ
ชมฺมสฺสวณฺทิวเส เทวตานํ สาธุการสทฺเทน เอกนินฺนาโท
โหตีติ ๗ เตสุ เอโก เตปิฏกตฺเถโร ชมฺมํ โอสารลลิตี
เอโก กเถติ ๗ เอกเทวตาปี สาธุการํ น อทาสี ๗ เต อายํสุ ตฺวํ
อวฺวโส ชมฺมสฺสวณฺทิวเส อิมสฺมึ วนสณฺเฑ เทวตา มหฺนฺเตน
สทฺเทน สาธุการํ เทนฺตีติ วเทสิ กิณฺนาเมตฺนฺติ ๗ ฆนฺเต อญฺเญสุ
ทิวเสสุ เอวํ โหตี อชฺช ปน น ชานามิ กิเมตฺนฺติ เตนฺหิ
อวฺวโส ตฺวํ ตาว ชมฺมํ กเถตีติ ๗ โส วิชฺณี กเหตุวา อาสเน
นินฺนโน ตเมว คาลํ วเทสิ ๗ เทวตา มหฺนฺเตน สทฺเทน สาธุการมกํสุ ๗
อถ เนลลํ ปริวารภิกขุ อชฺชฌายีสุ อิมสฺมึ วนสณฺเฑ เทวตา
มุโขโลกเนน สาธุการํ ททฺนฺติ เตปิฏกภิกขุสุ เอตฺตํ ฆณฺเฑสุปี
กิลฺยจิ ปลฺลิสฺนมตฺตํปี อวฺววา เอเกน มหฺลลคตฺเถเรน เอกคาย
กถิตาย มหาสทฺเทน สาธุการํ ททฺนฺตีติ ๗ เต วิหารปี คนฺตฺวา
สตฺถุ ตมตฺถํ อารโจะสิ ๗ สตฺถา นานํ ภิกขเว โย พหุ
อุคฺคณฺหาติ วา ภาสติ วา ตํ ชมฺมชโรติ วทามิ โย ปน เอกปี
คาลํ อุคฺคณฺหิตฺวา สจฺจานิ ปฏฺวิชฺชติ อยํ ชมฺมชโร นามาติ

วตฺวา อิมํ คถมาห

น ตาวตา ธมฺมธโร ยาวตา พหุ ภาสตี

โย จ อปฺปปี สุตฺวาน ธมฺมํ กายน ปสฺสตี

ส เว ธมฺมธโร โหตี โย ธมฺมํ นปฺปมชฺชตีตี ฯ

ตตฺถ ยาวตาตี ยตฺตเกน อุกฺคหณ ธารณ วาจนาทินา

การณน พหุ ภาสตี ตาวตา ตตฺตเกน ธมฺมธโร น โหตี

วसानุรกฺขโก ปเวณิपालโก นาม โหตี ฯ อปฺปปีตี โย ปน

อปฺปมตฺตกํปี สุตฺวา ธมฺมมนฺวาย อตฺถมนฺวาย ธมฺมานุธมฺม-

ปฏฺธิปนฺโน หุตฺวา นามกายน ทุกฺขาทีนึ ปริชานนฺโต

จตฺสจจธมฺมํ ปสฺสตี ส เว ธมฺมธโร โหตี ฯ โย ธมฺมํ

นปฺปมชฺชตีตี โยปี อารทฺธวิริโย หุตฺวา อชฺช อชฺชเววตี

ปฏฺธิเวธึ อากฺขณฺโต ธมฺมํ นปฺปมชฺชตี อโยปี ธมฺมธโรยเววตี

อตุโถ ฯ

เทสนาวसानน พหุ โสตาปตฺติผลาทินึ ปาปฺณีสฺสูตี ฯ

เอกุทานตุเถรวตฺถุ ฯ

ลฺกณญฺกภทฺทียตฺถเรวตฺถ

น เตน เถโร โหตีติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต ลฺกณญฺกภทฺทียตฺถเร อารพฺภ กเถสิ ฯ
เอกทิวสฺสฺหิ ตสฺมี เถเร สตฺถุ อฺปฺภุจฺจํ ญนฺตฺวา
ปฺกนฺตมตฺเต ตีสมตฺตา อารณฺยกา ภิกฺขุ ตํ ปสฺสนฺตาเยว
อาคฺนฺตฺวา สตฺถาริ วนฺทิตฺวา นิสีทิสฺสุ ฯ สตฺถา เตสํ
อรหตฺตฺปนฺนิตฺสยํ ทิสฺวา อิมํ ปญฺหํ ปฺจฺฉิ อิตฺถ กตฺถิ เอกํ เถริ
ปสฺสฺสตาติ ฯ น ปสฺสํ ฆนฺเตติ ฯ นนฺ ทุญฺโฆ โสตีติ ฯ (๑) เอกํ
ฆนฺเต สามเณริ ปสฺสํมหาตีติ ฯ น โส ภิกฺขเว สามเณโร เถโร
เอโสตีติ ฯ อตีวีย ชุทฺทโก ฆนฺเตติ ฯ นานํ ภิกฺขเว มหฺลลฺกภาเว
เถราสเน นิสินฺนมตฺตเกน เถโรติ วทามิ โย ปน สจฺจํ
ปฏฺวิชฺฉิตฺวา มหาชนสฺส อหีสกฺภาเว จิตฺถ อຍ
เถโร นามาคิ วตฺวา อิมာ คธา อภาสิ

น เตน เถโร [๒] โหตีติ เยนสฺส ปฺลิตํ ลีโร
ปฺริปฺกโก วโย ตสฺส โมฆฉินฺนโณติ วุจฺจติ
ยฺมฺหิ สจฺจญฺจ ธมฺโม จ อหีสํ สลฺลยฺม ทโม
ส เว วนฺตมโล ธีโร โส เถโรติ ปฺวุจฺจตีติ ฯ
ตตฺถ ปฺริปฺกโกติ ปฺริณฺโต (๓) วุจฺจภาวํ ปตฺโตติ อตฺถโถ ฯ

#๑. ลี. ย. ทุญฺโฆ โวตีติ ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร โสตีติ ทิสฺสตีติ ฯ
#๓. ลี. ย. ปฺริฉินฺนญฺจฺจภาวปตฺโตติ ฯ

โมฆชฺฌิณฺโณติ อนุโต เถรกรณานํ ฌมฺมานํ อภาเวน ตฺวจฺฉิณฺโณ
นาม ฯ สจฺจจฺญาติ ยมฺหิ ปน ปุคฺคเต โสฬสหาการหิ
ปฏฺวิทฺชตฺตา จตฺตฺพิทฺชจฺจํ ฌาณน สจฺจกิตฺตฺตา นววิโร
โลกุตฺตรฌมฺโม จ อตฺถิ ฯ อหิสาติ อหิสนภาเวน (๑)
เทสนามตฺตเมตฺตํ ฯ ยมฺหิ ปน จตฺตฺพิทฺชาปี อปฺปมณฺณภาวนา
อตฺถิติ อตฺถิโต ฯ สลฺลณฺโม ทโมติ สลฺลณฺเจว อินฺทฺริยสํวโร จ ฯ
วนตฺมโลติ มคฺคฌาณน นินฺตมโล ฯ ธีโรติ ธีติสมฺปนฺโน ฯ
เถโรติ โส อิมฺหิ ธีรภาวกรณฺหิ สมฺนฺนาคตฺตฺตา เถโรติ
ปฺวฺจจฺตีติ อตฺถิโต ฯ

เทสनावसानเ เต ภิกฺขุ อรหตฺเต ปตฺติฏฺฐหิสูติ ฯ

ลคฺคณฺณภทฺทิตฺยตฺถเรวตฺถุ ฯ

สมฺพหุลภิกฺขวตฺถุ

น วาภฺกรณมตฺตนาติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตฺถา เขตวเน
วิหรนฺโต สมฺพหุเล ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกสฺมี หิ สมเย ทหเร จ สามณฺเระ จ อตฺตโน
ฌมฺมาจฺริยานฺเวย จีวฺรชฺนาทีนํ เวยฺยาวจฺจานํ กโรนฺเต ทิสฺวา
เอกจฺเจ เถรา จินฺตยีสฺสุ มยฺปิ พุชฺชนสมเย กุสลา อมฺหากเมว
กิลฺลจํ นตฺถิ ยนฺนุน มยฺ สตฺถารํ อุปฺสงฺกมิตฺวา เอวํ วเทยฺยาม
#๑. อติเรกปทํ วิย ขายติ ฯ อถ วา อหิสนภาโวติ ภวิตฺพุทฺธํ ฯ

เล่มที 18 ธมฺมฎฺจวคฺควณฺณา หน้า 396

ภนฺเต มยํ พุชฺชนสมเย กุสลา อญฺเฐสํ สนฺตึเก ธมฺมํ
อุคฺคณฺหิตฺวาปี อิมสํ สนฺตึเก อโสเรตฺวา มา สชฺฌายิตฺถาติ
ทหฺรสามเณเร อาณาเปถาติ เอวํ หิ อมฺหากํ ลากสฺกกาโร
วฑฺฒิสฺสตีติ ฯ เต สตุถารํ อุปฺสงฺกมิตฺวา ตถา วทีสุ ฯ สตุถา
เตสํ วจันํ สุตฺวา อิมสฺมี สาสเน ปเวณฺวิเสเนว เอวํ วตฺตุํ ลภติ
อิมเ ปน ลากสฺกการณิสฺสิตาติ (๑) ฉตฺวา อหํ ตุมฺเห
วากฺกรณฺมตฺเตน สาธฺฐุปาติ น วทามิ ยสฺส ปเนเต อิสฺสาทโย
ธมฺมา อรหฺตฺตมกฺเคน สมฺมุจฺฉินฺนา เอโสเอว สาธฺฐุโปติ วตฺวา
อิมา คาถา อภาสิ

น วากฺกรณฺมตฺเตน วณฺณโปกฺขรตฺยา วา
สาธฺฐุโป นโร โหติ อิสฺสุเก มจฺฉริ สโจ
ยสฺส เจตํ สมฺมุจฺฉินฺนํ มุลมจฺฉนํ สมฺมุหตํ
ส วนฺตโทโส เมธาวิ สาธฺฐุโปติ วุจฺจตีติ ฯ

ตตฺถ น วากฺกรณฺมตฺเตนาติ วจฺจกรณฺมตฺเตน ลกฺขณ-
สมฺปนฺนวจนฺมตฺเตน ฯ วณฺณโปกฺขรตฺยา วาติ สรฺริรวณฺณ-
สมฺปนฺนมนฺนาปภาเวน ฯ นโรติ เอตฺตเกเนว การเณน
ปรลาภาทีสุ อิสฺสามนโก ปญฺจวิเชน มจฺฉเรณ สมฺนฺนาคโต
เกราฎฺฐิกปกฺขภชเนน สโจ นโร สาธฺฐุโป นาม น โหติ ฯ
ยสฺส เจตฺนุติ ยสฺส จ ปุคฺคลสฺส เอตํ อิสฺสาทโทสชาตํ
#๑. สී. ย. ลากสนฺนิตฺตา ฯ

อรหตฺตมคฺคณณนาณน สมฺมจฺฉินฺนํ มุลฆาตํ กตฺวา สมฺมุตฺโต โส
วณฺตโทโส ฐมฺโมชปฺลณฺนาย สมฺนุนาคโต สาธฺวโรโปติ
วฺจฺจตีติ อตฺถโก ๑

เทสนาวสานน พหุ โสตาปตฺตติผลาทีนํ ปาปฺญีสูติ ๑
สมฺพหฺลภิกฺขวตฺตุ ๑

หตถกวดตุ

น มฺนุฑฺดาณน สมฺโณติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตฺถา สวตฺถึยฺ
วิหรนฺโต หตฺถกํ อารพฺภ กเถสิ ๑

โส กิร วาทกฺขิตฺโต ตฺมฺเห อสุกฺเวลาย อสุกฺภูจฺฉานํ นาม
กจฺเจยฺยาถ (๑) วาทํ กิรฺสฺสามาติ วตฺวา ปฺเรตฺรเมว ตตฺถ
กนฺตฺวา ปสฺสธ ติตฺถึยา มม ภยฺน น อากตา เอเสว เนลฺลํ
ปฺราชโยติอาทีนํ วตฺวา วาทกฺขิตฺโต อณฺเณนณฺณํ ปฏฺิจฺจนฺโต
วิจฺรตี ๑ สตฺถา หตฺถโก กิร เอวํ กโรตีติ สุตฺวา ตํ
ปฏฺโกสาเปตฺวา สจฺจํ กิร ตฺวํ หตฺถก เอวํ กโรตีติ ปุจฺฉิตฺวา
สจฺจนฺติ วุตฺเต กสฺมา เอวํ กโรสิ เอวฺรูปํ หิ มฺสาวาทำ กโรนฺโต
สีสมฺมณฺฑนาทิมตฺเตเนว (๒) สมฺโณ นาม น โหติ โย ปน
อณฺุณิ วา อณฺุณิ วา ปาปานิ สเมตฺวา จิตฺโต อยเมว สมฺโณติ
วตฺวา อิมํ คาลา อภาสิ

#๑. สี่. ม. ย. อากจฺเจยฺยาถ ๑

#๒. สี่. ย. สีสมฺมณฺฑนาทีนา วิจฺรณฺมตฺเตน ๑

เล่มที 18 ธมฺมฎฺฐวคฺคกถา หน้า 398

น มฺนุชฺชเกน สมโณ อพฺพโต อลิกํ ภาณํ
อิจฺฉาโลภสฺมาปฺนฺโน สมโณ ที ภาวิสฺสตี
โย จ สเมตี ปาปานิ อณฺณถฺฐานิ สพฺพโส
สมิตฺตฺตา หิ ปาปานิ สมโณตี ปวฺจฺจตีตี ฯ

ตตฺถ มฺนุชฺชเกนาตี สีสฺมณฺชทฺมตฺเตน ฯ อพฺพโตตี สีสฺวเตน จ
ชฺตฺตฺถวเตน จ วิรหิตฺโต ฯ อลิกํ ภาณนฺตี มุสฺวาทาํ ภาณนฺโต อปฺปตฺเตสฺสุ
อารมฺมณฺเสสฺสุ อิจฺฉาย ปตฺเตสฺสุ จ โลเกน สมนฺนาคโต สมโณ นาม
ที ภาวิสฺสตี ฯ สเมตีตี โย จ ปรีตฺตานิ วา มหนฺตานิ วา ปาปานิ
วูปสเมตี โส เตสํ สมิตฺตฺตา สมโณตี ปวฺจฺจตีตี อตฺถโธ ฯ

เทสฺนาวสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปฺณิสฺสูตี ฯ

หตฺถกฺวตฺถุ ฯ

อณฺณตรพฺรหฺมณวตฺถุ

น เตน ภิกฺขุ โส โหตีติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตุถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต อณฺณตรํ พฺรหฺมณํ อารพฺภ กเถสี ฯ

โส กิร พาหิรสมเย ปพฺพชิตฺวา ภิกฺขํ จรฺนฺโต จินฺตฺเตสิ สมฺโณ
โคตโม อตฺตโน สาวเก ภิกฺขาเย จรฺนฺเต ภิกฺขุติ วทตี มํปี ภิกฺขุติ
วตฺถุ วุจฺจตีติ ฯ โส สตุถารํ อุปสงฺกมิตฺวา โภ โคตม อหํปี ภิกฺขํ
จริตฺวา ชีวามิ มํปี ภิกฺขุติ วเทหีติ อาห ฯ อถ นํ สตุถา นานํ
พฺรหฺมณ ภิกฺขนฺมตฺเตน ภิกฺขุติ วทามิ น หิ วิสํ ชมฺมํ สฺมาทาย
วตฺถนฺโต ภิกฺขุ นาม โหตี โย ปน สพฺพสงฺขารे สงฺขาย จรตี
โส ภิกฺขุ นามาคี วตฺวา อีมา กถา อภาสี

น เตน ภิกฺขุ โส โหตี ยาวตา ภิกฺขเต ปเร

วิสํ ชมฺมํ สฺมาทาย ภิกฺขุ โหตี น ตาวตา

โยธ ปุณฺณญจ ปาปญจ วาเหตฺวา (๑) พฺรหฺมจริยวา

สงฺขาย โลกเ จรตี ส เว ภิกฺขุติ วุจฺจตีติ ฯ

ตตฺถ ยาวตาคี ยตฺตเกน ปเร ภิกฺขุติ เตน ภิกฺขนฺมตฺเตน

ภิกฺขุ นาม น โหตี ฯ วิสฺนฺติ วิสํ ชมฺมํ วิสฺนฺธํ วา

กายกมฺมาทิกํ ชมฺมํ สฺมาทาย จรฺนฺโต ภิกฺขุ นาม น โหตี ฯ

โยธาคี โย อธิ สาสเน อุกฺขเปตํ ปุณฺณญจ ปาปญจ

#๑. สී. ย. พาหิตฺวา ฯ

เล่มที่ 18 ธรรมฎจวคฺควณณา หน้า 400

มคฺคพฺรหฺมจฺริเยน วาเหตฺวา ปนฺนุทิตฺวา พฺรหฺมจฺริยวา โหติ ฯ
สงฺขาชาติ ฉาณน ฯ โลเกติ ขนฺธาทีโลเก อิม อชฺฌตฺติกา
ขนฺธา อิม พาทิราติ เอวํ สพฺเพปี ฌมฺเม ชานิตฺวา จรติ โส
เตน ฉาณน กิเลसानํ ภินฺนตฺตา ภิกฺขุติ วุจฺจตีติ อตฺถโ ๑
เทสนาวสานเ พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณีสฺสูติ ฯ
อณฺตรพฺราหฺมณฺวตฺถ ๑

ติตฺถียวตฺถ

น โมเนนาติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
ติตฺถิเย อารพฺภ กเถสิ ฯ

เต กิร ภูตฺตญฺจานเสุ มนฺุสฺसानํ อนุโมทนํ กตฺวา เขมํ
โหตุ สุขํ โหตุ อายุ วฑฺฒตุ อสุกฺกฺจานเ นาม กลลํ อตฺถิ
อสุกฺกฺจานเ นาม กณฺฏโก อตฺถิ เอวรूपํ จานํ คนฺตุํ น
วญฺญตีติอาทินา นเยน มงฺคลํ วตฺวา ปกฺกมนฺติ ฯ ภิกฺขุ ปน ปจฺมโพธิยํ
อนุโมทนาทีนํ อนนฺนุญฺจาทกาเล ภูตฺตคฺเค มนฺุสฺसानํ อนุโมทนํ
อกตฺวาว ปกฺกมนฺติ ฯ มนฺุสฺสา มยํ ติตฺถิยานํ สนฺติกา มงฺคลํ
สุณาม ภทฺนตา ปน ตฺถุหิภูตฺว ปกฺกมนฺตีติ อฺชฺฌายีสุ ฯ ภิกฺขุ
ตมตฺถํ สตฺถุ อาโรเจสิ ฯ สตฺถา ภิกฺขเว อิตฺโต ปญฺจาย ภูตฺตคฺคาทีสุ
ยถาสฺขํ อนุโมทนํ กโรถ อฺปนฺนินฺนถํ กเถถาติ อนุชานี ฯ เต
ตถา กรีสุ ฯ มนฺุสฺสา อนุโมทนาทีนํ สุณฺนตา อฺสุสาหปฺปตฺตา
ภิกฺขุ นิมฺนเตตฺวา

สกุการิ กโรนฺดา วิจฺรนฺติ ฯ ตติยยา มยฺ มุนิโน โมนิ
กโรม สมนฺสฺส โคตมฺสฺส สาวกา ภตฺตคฺคภาทีสุ มหาถิ
กเถนฺดา วิจฺรนฺตีติ อุชฺฌายีสุ ฯ สตุถา ตมตฺถิ สตุวา นาหิ
ภิกฺขเว ตฺถุหิภาวตฺเตน มุนีติ วทามิ เอกจฺเจ หิ อชานนฺดา
น กเถนฺติ เอกจฺเจ อวิสารทตาย เอกจฺเจ มา โน อิมิ อติสยตฺถิ
อญฺเฐ ชานีสฺสูติ มจฺเจเรน ตสฺมา น โมนมตฺเตน มุนิ โหติ
ปาปฺวปสมเนน ปน มุนิ นาม โหตีติ วตุวา อีมา กถา อภาสิ
น โมนเนน มุนิ โหติ มุพฺพหฺรูปิ อวิทฺทสุ
โย จ ตฺถิว ปคฺคยฺห วรมาทาย ปณฺหิโต
ปาปานิ ปรีวชฺเชติ ส มุนิ เตน โส มุนิ
โย มุนาติ อุกฺโก โลเก มุนิ เตน ปวฺจฺจตีติ ฯ
ตตฺถ น โมนเนนาติ กามิ หิ โมนเยยฺยปฺปฏิปทาสงฺขาเตน
มคฺคญาณโมเนน มุนิ นาม โหติ อีธ ปน ตฺถุหิภาวํ สนฺธาย
โมเนนาติ วุตฺติ ฯ มุพฺพหฺรูปิ ตฺถุจฺจรูปิ ฯ อวิทฺทสุติ อวิญฺญฺ ฯ
เอวรูปิ หิ ตฺถุหิภูโตปิ มุนิ นาม น โหติ อถวา โมนเยยฺยมุนิ
นาม น โหติ ตฺถุจฺจสกาโว ปน อญฺญาณี จ โหตีติ อตฺถิโต ฯ
โย จ ตฺถิว ปคฺคยฺหาติ ยถา หิ ตฺถิ คเหตุวา จิโต อติเรกญฺเจ
โหติ หรติ อุนกญฺเจ โหติ ปกฺขิปติ เอวเมว โย อติเรกํ
หฺรนฺโต วิย ปาปี หรติ ปรีวชฺเชติ อุนกํ ปกฺขิปนฺโต วิย กุสลํ
ปรีปฺุเรติ เอวญจ

เล่มที 18 ธมฺมฎจวคฺควณฺณา หน้า 402

ปน กโรนุโต สีลสมาริปลณาวิมุตฺติวิมุตฺติฉานทสฺสนสงฺฆาตํ วริ
อุตฺตมเมว อาทาย ปาปานิ อุกฺสลกมฺมานิ ปริวชฺเชติ ฯ ส มฺนิตฺติ
โส มฺนิตฺติ นามาทิ อตฺถโถ ฯ เตน โส มฺนิตฺติ
กสฺมา ปน โส มฺนิตฺติ เจ ยํ เหฏฺฐา วุตฺตการณํ เตน โส
มฺนิตฺติ อตฺถโถ ฯ โย มฺนาติ อุโก โลเกติ โย ปุคฺคโล อิมสฺมี
ขนฺธาทีโลเก ตฺถํ อาริเปตฺวา มินฺนุโต วีย อิม อชฺฉตฺติกา
ขนฺธา อิม พาทิราติอาทินา นเยน อิม อุโก อตฺถเ มฺนาติ ฯ
มฺนิตฺติ เตน ปวฺจจฺจิตฺติ เตน การณน มฺนิตฺติ ปวฺจจฺจติ เอวาติ อตฺถโถ ฯ
เทสนาวसानน พหุ โสตาปตฺตติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ
ติตฺถิตฺยวตฺถุ ฯ

อริยพาลิสิกวตฺถุ

น เตน อริโย โหตีติ อิม ธมฺมเทสนํ สคฺคา เขตวเน
วิหรนุโต เอกํ อริยํ นาม พาลิสิกํ อารพฺภ กเถสิ ฯ
เอกทิวสํ หิ สคฺคา ตสฺส โสตาปตฺตติมคฺคตฺส อฺปนีสฺสยํ ทิสฺวา
สาวตฺถิตฺยา อุตฺตรทวารคามे ปิณฺฑาทาย จริตฺวา ภิกฺขุสงฺฆปรีวฺโต
ตโต อากจฺจติ ฯ ตสฺมี ขณเ โส พาลิสิกो พลิสเนน มจฺเจ
คณฺหนุโต พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ทิสฺวา พลิสยญฺจึ ญฑฺเตตฺวา
อญฺจาสี ฯ สคฺคา ตสฺส อวิหฺเร จานน นินฺตฺติตฺวา จิตฺตํ ตฺวํ
กิณฺณาโม ตฺวํ กิณฺณาโมติ สาริปฺพุตฺตเตราทินํ

นามานิ ปุจฺฉิฯ เตปี อหิ สารีปฺตุโต อหิ โมคฺคกฺลฺลาโนติ
อตุตฺตโน อตุตฺตโน นามานิ กถยีสฺสุฯ พาลิสีกิโก จินฺนเตสิ สตุถา
สพฺเพสฺส นามานิ ปุจฺฉติ มมาปี นามิ ปุจฺฉิสฺสติ มณฺเฑติฯ สตุถา
ตสฺส อิจฺฉิ ฌตฺวา อุปาสก ตฺวํ โโก นามาทิ (๑) ปุจฺฉิตฺวา อหิ
ภนฺเต อริโย นามาทิ วุตฺเต น อุปาสก ตาทีโส ปาณาติปาตี
อริโย นาม โหติ อริโย ปน มหาชนสฺส อวิหีสฺนภาเว จิตฺติ
วตฺวา อิมิ กถมาห

น เตน อริโย โหติ เยน ปาณานิ หีสฺติ

อหีสฺสา สพฺพปาณานํ อริโยติ ปุจฺฉติติฯ

ตตฺถ อหีสฺสาคิ อหีสฺสเนนฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ เยน ปาณานิ

หีสฺติ น เตน การเณน อริโย โหติ โย ปน สพฺพปาณานํ

ปาณิอาทินา อหีสฺสเนน เมตฺตาทิภาวนาย ปตฺติญฺจิตฺตตฺตา หีสฺโต อารา จิตฺ อัย อริโยติ

ปุจฺฉติติ อตุโถฯ

เทสนาวसानเ พาลิสีกิโก โสตาปฺตฺติผล ปตฺติญฺจหิฯ

สมฺปตฺตทานปี สาคฺคิกา เทสนา อโหสิติฯ

อริยพาลิสีกวตฺถุฯ

#๑. สี่. ยู. นาโมติฯ

สมฺพหุลภิกฺขวตฺถ

น สีลพฺพตมตฺเตนาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต สมฺพหุเล สีลาทิสฺมปฺนเน ภิกฺขู อารพฺภ กเถสิ ฯ
เตสุ กิร เอกจฺจัน อเวิ อโหสิ มยฺ สมฺปฺนฺนสีลา มยฺ
ชฺตงฺกชฺรา มยฺ พหุสฺสุตา มยฺ ปนฺตเสนาสนวาสิโน มยฺ
ฉานลาภิโน (๑) น อมฺหากํ อรหตฺตํ ทฺลลภํ อิจฺฉิตฺทิวเสเยว อรหตฺตํ
ปาปฺณิสฺสามาติ ฯ เยปี ตตฺถ อนาคามีโน เตสํปี เอตทโหสิ
น อมฺหากํ อิทานิ อรหตฺตํ ทฺลลภนฺติ ฯ เต สพฺเพปี เอกทิวสํ
สตฺถาริ อุปฺสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา นิสินฺนา อปี นฺโฆ โว (๒) ภิกฺขเว
ปพฺพชิตฺกิจฺจํ มตฺถกํ ปตฺตณฺติ สตฺถารา ปุญฺจา เอวมาหํสุ ฆนฺเต
มยฺ เอวรูปา จ เอวรูปา จ ตสฺมา อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺกฺขณฺเยว อรหตฺตํ
ปตฺตํ สมตฺถมฺหาติ จินฺตเตตฺวา วิหรามาติ ฯ สตฺถา เตสํ วจันํ สุตฺวา
ภิกฺขเว ภิกฺขุณา นาม ปฺริสฺสุทฺธสีลาทิมตฺตเกน วา อนาคามีสุข-
มตฺตเกน วา อปฺปกํ โน ภวทฺถกฺขนฺติ ทฺถจฺจํ น วญฺญติ อาสวกฺขยํ
ปน อปฺปตฺวา สุขิโตมฺหิตี จิตฺตํ น อุปฺปาเทตพฺพนฺติ วตฺวา อีมา
คาถา อภาสิ

น สีลพฺพตมตฺเตน พหุสฺจเจน วา ปน

อถฺวา สมาริธาเกน วิวิตฺตสยเนน วา

#๑. สී. ยฺ. ฉานาภิกฺขุณฺยาลาภิโน ฯ ๒. สී. ยฺ. อยฺ ปาโง นตฺถิ ฯ

สุสामी เนกฺขมฺมสุขํ อปฺปุชฺชนเสวิตํ

ภิกฺขุ วิสฺสาสมาปาที อปฺปตฺโต อาสวกฺขยฺนฺติ ฯ

ตตฺถ สีสพฺพตมตฺเตนาตี จตฺตปาริสฺสุทฺธิสึลฺมตฺเตน วา

เตรสฺสจฺจตฺตคฺคณฺมตฺเตน วา ฯ พาสฺสจฺเจน วาตี ตินฺณํ ปิฎฺฐานํ

อฺคฺคหิตฺมตฺเตน วา ฯ สมาริธาเกนาตี อฏฺฐสมาปตฺติลาเกน วา ฯ

เนกฺขมฺมสุขฺนฺติ อนาคามีสุขํ ฯ ตสฺมา อนาคามีสุขํ สุสामीตี

เอตฺตคฺคณฺมตฺเตน วา ฯ อปฺปุชฺชนเสวิตนฺติ ปุชฺชนเนหิ อเสวิตํ

อริเยหิ เสวิตเมว ฯ ภิกฺขุตี เตสึ อณฺฺตรมาลปฺนฺโต อาห ฯ

วิสฺสาสมาปาทีตี วิสฺสาสึ น อาปชฺเชยฺย ฯ อิํ วุตฺตํ โหตี

ภิกฺขุ อิมินา สมฺปนฺนสึลาทีภาวฺมตฺตเกเนว มยฺหิ ภโว อปฺปโก

ปริตฺตโกตี อาสวกฺขยฺสจฺจวาคึ อรหตฺตํ อปฺปตฺโต หตฺวา ภิกฺขุ

นาม วิสฺสาสึ น อาปชฺเชยฺย ยถา หิ อปฺปมตฺตโกปี กฺุโถ

ทฺคฺคณฺโร เอวํ อปฺปมตฺตโกปี ภโว ทฺคฺคโชาติ ฯ

เทสฺนาวสานเ เต ภิกฺขุ อรหตฺเต ปตฺติฏฺฐหึสุ ฯ สมฺปตฺตानํปี

สาตฺถิกา เทสฺนา อโหสีตี ฯ

สมฺพหุลภิกฺขวตฺถุ ฯ

ธมฺมฎฺฐวคฺคความณฺณา นิฎฺฐิตา ฯ

เอณฺนวิสตีโม วคฺโค ฯ

มคฺควคฺคกถา

ปญฺจสตภิกฺขวตฺถ

มคฺคานญฺจฺจกโกติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
ปญฺจสเต ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เต กิร สตฺถริ ชนปทจาริกํ จริตฺวา ปุณฺ สวตฺถิมาคเต
อุปญฺจฺจานสาลาหิ นิสิตฺติตฺวา อสฺสกคามโต อสฺสกคามสฺส มคฺคโค
สโม อสฺสกคามสฺส มคฺโค วิสโม สสฺกขโร อสฺกขโรติอาทินา
นเยน อตฺตนา (๑) วิจริตมคฺคํ อารพฺภ มคฺคกถํ กเถสิ ฯ สตฺถา เตสํ
อรหตฺตสฺส อุปนิสฺสยํ ทิสฺวา ตํ จานํ อากนฺตฺวา ปญฺจตฺตาสเน
นินฺนโน กาย นตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺนนาติ ปุญฺจิตฺวา
อิมาย นามาติ วุตฺเต ภิกฺขเว อยํ พาทิรํมคฺโค ภิกฺขุณา นาม
อริยมคฺเค กมฺมํ กาคู วัณฺณติ เอวํ กโรนฺโต ภิกฺขุ สพฺพทฺถุขา
ปมฺุจฺจตีติ วตฺวา อีมา คธา อภาสิ

มคฺคานญฺจฺจกโก เสฏฺโฐ สจฺจจันํ จตฺุโร ปทา

วิราโค เสฏฺโฐ ธมฺมานํ ทิปทานญจ จกฺขมา

เอเสว มคฺโค นตฺถญฺโล ทสฺสนสฺส วิสุทฺธิยา

เอตฺถหิ ตุมฺहे ปฏฺิพชฺชถ มารเสนปโปมฺหนํ (๒)

#๑. ม. สี. ยู. อตฺตโน ฯ ๒. ม. สี. ยู. มารสฺเสตํ ปโปมฺหนํ ฯ

เล่มที 18 ปณฺจสตภิกขุวตฺถุ หน้า 407

เอตถเห ตุมฺเห ปฏิปนฺนา ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสถ

อกฺขาโต โว (๑) มยา มคฺโค อณฺญาเย สลฺลสฺสตนฺ(๒)

ตุมฺเหหิ กิจฺจํ อาตปฺปํ อฺกฺขาตาโร ตถาคตา

ปฏิปนฺนา ปโมกฺขนฺติ ฌายีโน มารพฺนฺชนาตี ฯ

ตตฺถ มคฺคานฏฺจงฺกโกตี ชงฺฆมคฺคาทโย วา โหนฺตุ

ทฺวาสฏฺฐิจิทฺฐิจิตฺตมคฺคา วา สพฺเพสํปี มคฺคานํ สมฺมาทิตฺฐิจิอาทีหิ

อฏฺฐหิ องฺเกหิ มิจฺฉาทิตฺฐิจิอาทีนํ อฏฺฐนฺนํ ปหานกโร(๓) นิโรธมารมฺมณฺ

กตฺวา จตฺตฺสปี สจฺเจสฺสุ ทุกฺขปริชานนาทิกิจฺจํ สาธยมาโน อฏฺฐงฺกโก

มคฺโค เสฏฺโฐ อุตฺตโม ฯ สจฺจานํ จตฺุโร ปทาตี สจฺจํ ภณฺ

น กฺขฺเขยฺยาตี อากตฺํ วีสจฺจํ วา โหตุ สจฺจโ จ พฺราหฺมโณ สจฺจโ

ขตฺติโยตีอาทิกเกทฺํ สมฺมตีสจฺจํ วา อิทฺเมว สจฺจํ โมฆมณฺยณฺติ (๔)

ทิตฺฐิจิสจฺจํ วา ทุกฺขํ อริยสจฺจนฺติอาทิกเกทฺํ ปรมตฺถสจฺจํ วา

สพฺเพสํปี อิมสํ สจฺจานํ ปริชานิตพฺพตฺถเณน ปหาตพฺพตฺถเณน

สจฺจิกาทพฺพตฺถเณน ภาเวตพฺพตฺถเณน เอกปฺปฏิเวชนตฺถเณน จ

ตถปฺปฏิเวชนตฺถเณน จ ทุกฺขํ อริยสจฺจนฺติอาทโย จตฺุโร ปทา เสฏฺฐา

นาม ฯ วิราโค เสฏฺโฐ ฐมฺมานนฺติ ยาวตา ภิกฺขเว ฐมฺมา สงฺขตา

วา อสงฺขตา วา วิราโค เตสํ [ฐมฺมานํ] อคฺคมกฺขายตีตี (๕) วจนโต

#๑. สี. ย. เว ฯ ๓. ม. สี. ย. ปหานํ กโรนฺโต ฯ

#๔. อจฺ. ทสก. ๒๔/๒๑๐ ฯ ๕. พุ ฯ อิติ ฯ ๒๕/๒๕๘ ฯ

สพฺพธมฺมานํ นิพฺพานสงฺขาโต วิราโค เสฏฺโฐ ๑ ทิปทานญจ
จกฺขุมาทิ สพฺเพสปี เทวมนุสฺสาทิเกทานํ ทฺวิปทานํ ปญฺจหิ จกฺขุหิ
จกฺขุมา ตถาคโตว เสฏฺโฐ ๑ จสทฺโท สมฺปิณฺฑนตฺโต อรูปธมฺเม
สมฺปิณฺฑเทติ ตสฺมา อรูปธมฺมานํปี ตถาคโต เสฏฺโฐ อุตฺตโม ๑
ทสฺสนสฺส วิสฺสุทฺธิยาติ มคฺคผลทสฺสนวิสฺสุทฺธตฺถํ โย มยา เสฏฺโฐติ
วุตฺโต เอสฺว มคฺโค นตฺถลฺโย ๑ เอตํ หีติ ตสฺมา ตุมฺเห
เอตมฺว ปฏิปฺชช ๑ มารเสนปฺปโมहनฺนติ เอตํ หิ มารโมहनํ
मारวณฺจนฺนติ วุจฺจติ ๑ ทฺกฺขสฺสาติ สกฺลสฺสาปี วณฺณทฺกฺขสฺส อนฺตํ
ปริจฺเษทํ กริสฺสธฺวาติ อตฺโต ๑ สลฺลสฺตถนฺนติ รากสฺลลาทีนํ
สจฺจณํ นิมฺมถนํ อพฺพาหณํ เอตํ มคฺคํ มยา วินา อนุสฺสวาทีหิ
อตฺตปจฺจกฺขโต ญตฺวาว อัย มคฺโค อกฺขาโต อิทานิ ตุมฺเหหิ
กิลฺเสานํ อาตาปเนน อาตปฺปนฺติ สงฺขํ คตฺติ ตสฺส อธิคมตฺถาย
สมฺมปฺปธานวิริยํ กิจฺจํ กรณียํ เกวลํ หิ อกฺขาตาโร ตถาคตา
ตสฺมา เตหิ อกฺขาตวเสนฺน เย ปฏิปฺนฺนา ทฺวีหิ ฌานฺเหหิ ฌายิโน
เต เตภูมิกวณฺณสงฺขาตา มารพฺนฺธนา ปโมกฺขนฺตฺติ อตฺโต ๑

เทสฺนาวสาเน เต ภิกฺขุ อรหตฺเต ปตฺติจฺหีสฺสุ ๑ สมฺปตฺตานํปี
สาตฺถิกา ธมฺมเทสฺนา อโหสีติ ๑

ปญฺจสตภิกฺขุวตฺถ ๑

อปฺริ ปญฺจสตภิกฺขวตฺถุ

สพฺเพ สงฺขาราติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
ปญฺจสเต ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เต กิร สตฺถุ สนฺติเก กมฺมญฺจานํ คเหตุวา อรณฺเณ
จฺมฺเณตฺวาปี วายมฺนตฺวาปี อรหตฺตํ อปฺปตฺวา วิเสเสตฺวา กมฺมญฺจานํ
อุคฺคณฺหิสฺสามาติ สตฺถุ สนฺติกํ อคฺมฺสุ ฯ สตฺถา กิณฺนุ โข อิมํ
สปฺปายนฺติ วิมฺสนฺโต อิมํ กสฺสปฺพุทฺธกาเถ วิสตีวสฺสหสฺसानิ
อนิจฺจลกฺขณเ อนฺนุญฺชิสฺส ตสฺมา อนิจฺจลกฺขณเเนว เตถํ เอกํ
กาถํ เทเสตฺถุ วญฺญตีติ จินฺนเตตฺวา ภิกฺขเว กามภฺวาทีสุ สพฺเพปี
สงฺขารา หุตฺวา อภาวตฺถเณ อนิจฺจา เอวาติ อิมํ คาถมาห

สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจาติ ยทา ปญฺญา ย ปสฺสตี

อถ นิพฺพินฺนตฺติ ทฺกฺเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยาติ ฯ

ตตฺถ สพฺเพ สงฺขาราติ กามภฺวาทีสุ อฺปฺปนฺนา ขนฺธา
ตตฺถ ตตฺถเว นิรุชฺชนโต อนิจฺจาติ ยทา วิปสฺสนาปญฺญา
ปสฺสตี อถ อิมํสมิ ขนฺธปริหรณฺทฺกฺเข นิพฺพินฺนตฺติ นิพฺพินฺนโต
ทฺกฺขปริชานนาทิวเสน สจฺจานิ ปฏฺวิชฺชตี ฯ เอส มคฺโค วิสุทฺธิยาติ
วิสุทฺธตฺถาย โวทานตฺถาย เอส มคฺโคติ อตฺถโถ ฯ

เทสนาวसानเ เต ภิกฺขุ อรหตฺเต ปตฺติญฺหิสฺส ฯ สมฺปตฺตปริสาयी
สาตฺถิกา เทสนา อโหสีติ ฯ

อปฺริ ปญฺจสตภิกฺขวตฺถุ ฯ

ธมฺมปทฎฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณา - หน้าที่ 410
เล่มที่ 18 มคฺควคฺควณฺณา หน้า 410

ทฺติยคาลายปี เอวรูปเมว วตฺถุฯ ตทา หิ ภควา เตสํ ภิกฺขุณฺํ
ทฺกฺขลทฺกฺขณฺณ กตาทิโยคภาวํ ฌตฺวา ภิกฺขเว สพฺเพปี ขนฺธา
ปฎิปีพนฺตฺเถน ทฺกฺขา เอวาทิ วตฺวา อิมํ คาลมาห
สพฺเพ สงฺขาราทฺ ทฺกฺขาติ ยทา ปญฺญา ย ปสฺสตี
อถ นินฺพิณฺนทฺติ ทฺกฺเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยาติฯ
ตตฺถ ทฺกฺขาติ ปฎิปีพนฺตฺเถน ทฺกฺขาฯ เสสํ ปุริมสทิสเมวฯ
ทฺติยคาลายปี เอเสว นโยฯ เกวลํ หิ เอตฺถ ภควา เตสํ
ภิกฺขุณฺํ ปุพฺเพ อนตฺตลทฺกฺขณฺณ อนฺนุตฺตภาวํ ฌตฺวา ภิกฺขเว สพฺเพปี
ขนฺธา อวสวตฺตนตฺเถน อนตฺตา เอวาทิ วตฺวา อิมํ คาลมาห
สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ ยทา ปญฺญา ย ปสฺสตี
อถ นินฺพิณฺนทฺติ ทฺกฺเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยาติฯ
ตตฺถ สพฺเพ ธมฺมาติ ปญฺจกฺขนฺธาเอว อธิปฺเปตาฯ
อนตฺตาติ มา ชีรฺนตฺตฺ มา มียนฺตฺติ วเส วตฺเตตฺตํ น สกฺกาติ
อวสวตฺตนตฺเถน อนตฺตา สฺสญฺญา อสฺสามิกาทิ อนิสฺสราทิ อตฺถโถฯ
เสสํ ปุริมสทิสเมวาทิฯ

ปธานกมมิกตีสตตเถรวตถ

อุภูจกถากาลมูหิตี อิมั ฐมมเทศนั สตถา เขตวเน วิหรนุโต
ปธานกมมิกตีสตตเถริ อารพุก กเถสิ ฯ

สาวตถิวาสีโน กิร ปณจสตา กุลปุตตา สตถุ สนตติเก
ปพพชิตฺวา กมมภูจกถัน กเหตุวา อรณณั อคมัสสุ ฯ เตสุ เอโก
ตตถเวว โอิหียิ ฯ อวเสสา อรณณเเว สมนมมมัม กโรนุตา อรหตฺตํ
ปตฺวา ปฏิลทฺทคฺคณั สตถุ อารุเจสฺสามาติ ปุณ สาวตถึ อคมัสสุ ฯ
เต สาวตถิตโต โยชนมตฺเต เอกสฺมี กามเก ปินฺทาย จรณเต
ทิสฺวา เอโก อุปาสโก ยาคุกตฺตาทีหิ ปฏิมานตฺวา อนุโมทนั
สฺตฺวา ปุณทิวสตถาย นิมนเตสิ ฯ เต ตทเหว สาวตถึ กนฺตฺวา
ปตฺตจิวริ ปฏิสามตฺวา สายณฺหสมเย สตถาริ อุปสงกมิตฺวา
วณฺทิตฺวา นิสิตฺสุ ฯ สตถา เตหิ สทฺธิ อติวีย ตฺถุจึ ปเวทยมาโน
ปฏิสนฺถารมกาสิ ฯ อถ เนลั ตตถ โอิหิโน (๑) สหายภิกฺขุ จินเตสิ
สตถุ อิมหิ สทฺธิ ปฏิสนฺถาริ กโรนุตฺตส มุขั นปฺปโหติ มยฺหํ ปน
มคฺคผลลาภาเวน มยา สทฺธิ น กเถติ อชฺเชว อรหตฺตํ ปตฺวา
สตถาริ มยา สทฺธิ กถาเปสฺสามิตฺติ ฯ เตปิ ภิกฺขุ มยฺ อากมนมคฺเค
เอเกน อุปาสเกน สุวตฺตนาถ นิมนฺติตา ปาโตว ตตถ คมิตฺตฺสามาติ
สตถาริ อปโลเกสฺสุ ฯ อถ เนลั

#๑. ยู. โอิหิตโต ฯ

สหายภิกฺขุ สพฺพรตฺตี จงฺกมนฺโต นิทฺทาวเสน จงฺกมนโกฏฺธิย
เอกสฺมี ปาสาณผลเก ปติฯ อูรฺภูจฺจิ ภิกฺขุชฺชิตฺตํ โส มหาสทฺเทน
วิรวีฯ ตสฺส เต สหายกา ภิกฺขุ สทฺทํ สญฺชานิตฺวา
อิโต จิตฺโต จ อฺปชาวีสุฯ เตสํ ทีปํ ชาเลตฺวา ตสฺส
กตฺตพฺพกิจฺจํ กโรนฺตานิเยว อรุโณ อฏฺฐหิฯ เต ตํ คามํ คนฺตุ
โอภาสํ น ลภีสุฯ อถ เน สตุถา อาห กิ ภิกฺขเว ภิกฺขาจารคามํ
น คมิตฺถาติฯ เต อาม ภนฺเตติ ตํ ปวตฺตี อาริเจสฺสุฯ สตุถา
น ภิกฺขเว เอส อิทาเนว ตุมฺหากํ ตาภนฺตฺราयํ กโรติ ปุพฺเพปิ
อภาสิเยวาทิ วตฺวา เตหิ ยาจิตฺโต อตีตํ อหริตฺวา

โย ปุพฺเพ กรรมิยานิ ปจฺฉา โส กตฺตุมิจฺฉติ

วรฺณกฏฺจํ ภยฺโชว (๑) ส ปจฺฉา อนฺตปฺปตฺติ

ชาตกํ (๒) วิตุถาเรสิฯ ตทา กิร เต ภิกฺขุ ปญฺจสตา มาณวกา
อเหตุสฺสํ กุสิตฺตมาณวโก อโย ภิกฺขุ อโหสิ อจาริโย ปน ตถาคโตว
อโหสิตีฯ สตุถา อิมํ ธมฺมเทสนํ อหริตฺวา ภิกฺขเว โย หิ
อฏฺฐจฺฉานกาเล อฏฺฐจฺฉานํ น กโรติ อวสนฺนสงฺกปฺโป โหติ กุสิโต
โส ฆานาเทภี วิเสสํ นาธิจฺฉนฺตีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

#๑. ม. ส. ย. วรฺณกฏฺจภยฺโชวฯ ๒. วรฺณชาตกํฯ

#นุ. ชา.เอก. ๒๓/๒๓ฯ ตทญฺจกถา ๒/๑๓๘ฯ

เล่มที 18 ปธานกมฺมิกตีสฺสตุเถรวคฺคฺช หน้า 413

อุฎฺฐานกาลมฺหิ อนุฎฺฐหาโน

ยฺวา พลี อาลสิยฺ อูเปโต

สฺสนฺนสงฺกปฺปมโน กุสีโต

ปลฺลณาย มคฺคํ อลโส น วินฺทตฺตี ๑

ตตฺถ อนุฎฺฐหาโนติ อนุฎฺฐหนฺโต อวายนฺโต ๑ ยฺวา

พลีติ ปจฺมโยพฺพนฺเจ จิตฺตํ พลสมฺปนฺโนปี หุตฺวา ๑ อาลสิยฺ

อูเปโตติ อลสกาวิ อูเปโต โหติ ภูตฺวา ภูตฺวา สยติ ๑ สฺสนฺน-

สงฺกปฺปมโนติ ตีหิ มิจฺฉาวิตกฺเกหิ สฺสจฺจวสนฺนสงฺกปฺปจิตฺโต ๑

กุสีโตติ นิพฺพริโย ๑ อลโสติ โส มหาอลโส ปลฺลณาย ทฎฺฐพฺพํ

อริยมคฺคํ อปฺสสนฺโต น วินฺทติ น ลภตฺตี อคฺโค ๑

เทสฺนาวสาเน พหุ โสตาปตฺตติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสูติ ๑

ปธานกมฺมิกตีสฺสตุเถรวคฺคฺช ๑

สุกรเปตวตฺถ

วาจาอนุรุจีติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวพฺพเน วิหรนฺโต
สุกรเปตํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกสฺมี หิ (๑) ทิวเส มหาโมคฺคัลลนํ สุตฺเตโร ลกฺขณตฺถเเรน
สทฺธิํ กิซฺฌญฺญา โอรฺหนฺโต เอกสฺมี ปเทเส สิตํ กตฺวา โภ
นุ โข อาวุโส เหตุ สิตสฺส ปาตุกมฺมายาติ (๒) ลกฺขณตฺถเเรน ปุณฺโณ
อกาโล อาวุโส อิมสฺส ปณฺหสฺส สตฺถุ สนฺติเก มํ ปุจฺเจยยาสิตี
วตฺวา ลกฺขณตฺถเเรน สทฺธิเชว ราชคเห ปิณฺฑทาย จริตฺวา
ปิณฺฑทปาตปฏิกฺกนฺโต เวพฺพนํ กนฺตฺวา (๓) สตฺถารํ วนฺทิตฺวา นิสฺสีทิ ฯ
อถ นํ ลกฺขณตฺถเโร ตมตฺถํ ปุจฺฉิ ฯ โส อาห อาวุโส อหํ
เอกํ เปตํ อทฺทสํ ตสฺส ติกาวตฺตปฺปมาณํ สริริํ ตํ มนุสฺสสริริสทิสํ
สิสํ ปน สุกรสฺส วิย ตสฺส มุเข นงฺคุญฺจํ ชาตํ ตโต ปุพฺพา
ปคฺขมฺนฺติ สุวาหํ น เม เอวฺรุโป สตฺโต ทิฏฺฐปฺพุทฺโธติ ตํ ทิสฺวา
สิตํ ปาตุวากาสินฺติ ฯ สตฺถา จกฺขุญฺจตา วต ภิกฺขเว มม สวากา
วิหรนฺตีติ วตฺวา อหฺมเปตํ สตฺตํ โพรทิมณฺเฑเยว อทฺทสํ เย ปน
เม น สทฺทฺทฺเหยยฺยํ เตสํ อหิตาย อสฺสาติ ปเรสํ อนุกมฺปาย
น กเถสิ อิทานิ [๔] โมคฺคัลลนํ สกฺขี

#๑. สี. โส กิร เอกทิวสํ ฯ ๒. สี. ย. ปาตุกมฺเม ฯ

#๓ ฯ สี. ย. อาคนฺตฺวา ฯ ๔. สี. ย. เอตฺถนฺตเร เมติ ทิสฺสติ ฯ

ลภิตฺวา กเถมิ สจฺจํ ภิกฺขเว โมคฺคตฺถาโน อาหาติ ฯ ตํ

สุตฺวา ภิกฺขุ สตฺถารํ ปุจฺฉีสุ กิ ปน ฆนฺเต ตสฺส

ปุพฺพกมฺมฺนฺติ ฯ สตฺถา เตนฺหิ ภิกฺขเว สุณฺณาติ อตีตํ

อาหริตฺวา ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ กเถสิ ฯ

กสฺสปุพฺพุทฺธกาเล กิเรกสฺมี คามกาวาเส เทว เถรา สมคฺควาสิ

วสีสุ ฯ เตสุ เอโก สญฺจิวสฺโส เอโก เอกฺขนสญฺจิวสฺโส ฯ โส อิตฺรตฺส

ปตฺตจิวรมาทาย วิจริ สามเณโร วิย สพฺพิ วตฺตปฏฺิวตฺตํ อกาสิ ฯ

เตสํ เอกมาตฺตจฺฉิยํ วุตฺตภาตฺนํ (๑) วิย สมคฺควาสิ วสนฺตํ วสนฺนฺจฺฉานํ

เอโก ฆมฺมกฺธิโก อาคมิ ฯ ตทา จ ฆมฺมสฺสวณฺทิวโส โหติ ฯ เถรา

ตํ สงฺกณฺหิตฺวา ฆมฺมกถํ โน กเถสิ สปุริสาติ อาหํสุ ฯ โส

ฆมฺมกถํ กเถสิ ฯ เถรา ฆมฺมกฺธิโก โน ลทฺุโรติ ตฺถุจฺจิตฺตา

ปุณฺทิวเส ตมาทาย ฐรคามํ ปิณฺฑาทาย ปวิสิตฺวา ตตฺถ กตฺถกตฺถกิจฺจา

อาวุโส หิยฺโย จิตฺตฺถุจฺฉานโต (๒) โถกํ ฆมฺมกถํ กเถสิตี มนุสฺสํ

ฆมฺมํ กถาเปสิ ฯ มนุสฺสสา ฆมฺมกถํ สุตฺวา ปุณฺทิวสฺตถายปิ นิมนฺตยีสฺสุ ฯ

เอวํ สมนฺตฺตา ภิกฺขาจารคามสฺสุ เทว เทว ทิวเส ตมาทาย ปิณฺฑาทาย

จรีสุ ฯ ฆมฺมกฺธิโก จินฺเตสิ อิมเ เทว อติมฺพุทฺธา มยา

อุโภเปเต ปลาเปตฺวา อิมสฺมี วิหาเร วสิตฺถุ วญฺญตีติ ฯ โส

#๑. ม. สී. ย. วุตฺตภาตฺนํ ฯ ๒. ม. กถิตฺตฺถุจฺฉานโต ว ฯ

สายํ เณฺรปญฺจานํ คณฺตุวา ภิกฺขุณฺ (๑) อญฺจาย คตฺกาทฺ นีวตฺติตฺวา
มหาเถรํ อปฺสงฺกมิตฺวา ฆนฺเต กิณฺจิ วตฺตพฺพิ อตฺถิตฺติ วตฺวา
กเถหิ อาวุโสติ วุตฺเต โถกํ จินฺเตตฺวา ฆนฺเต กถา นาม
มหาสาวชฺชาติ วตฺวา อกเถตฺวาว ปกฺกามิฯ อนุเณรสุสาปี
สนฺตํ คณฺตุวา ตเถว อกาสิฯ โส ทุตฺยทิวเส ตเถว กตฺวา
ตตฺยทิวเส เตสํ อตฺถิวิย โกตฺุหฺเล อปฺปนฺเน มหาเถรํ
อปฺสงฺกมิตฺวา ฆนฺเต กิณฺจิ วตฺตพฺพิ อตฺถิ ตฺุมฺหากํ
ปนฺ สนฺตํเก วตฺตํ น วิสฺหามิตฺติ วตฺวา เณเรน โหตฺ
อาวุโส กเถหิตฺติ นิปฺปีฬิตฺโต อาห กิ ปน ฆนฺเต อนุเถโร
ตฺุมฺเหหิ สทฺธิ วิสฺภาโคติฯ สปฺปฺริส กิ นามตฺ กเถสิ มยํ
เอกมาตฺตจฺจุณฺธิ วุตฺตปฺตฺตา วิย อมฺุหฺสุ เอเกน ลทฺธํ อิตฺเรนาปี
ลทฺธเมว โหติ มยา เอตฺตสฺส เอตฺตํ กาลํ อकुณฺเ ทิญฺจปฺพุโพ
นตฺถิตฺติฯ เอวํ ฆนฺเตติฯ อาม อาวุโสติฯ ฆนฺเต มํ อนุเถโร
เอวมาห สปฺปฺริส ตฺวํ กุลปฺตฺโต อยํ มหาเถโร ลชฺชิ เปสฺโลติ
เอเตน สทฺธิ สมฺโภกํ กโรนฺโต อปฺปริกฺขิตฺวา กเรยฺยาสีติ เอวเมส
มํ อากตฺทิวสโต ปญฺจาย วเทตฺติฯ มหาเถโร ตํ สุตฺวาว กุทฺธมานโส
ทณฺฑาทาภิตฺตํ กุลาตภาชนํ วิย ภิชฺชิฯ อิตฺโรปี อญฺจาย อนุเณรสุ
สนฺตํ คณฺตุวา ตเถว อโวจฯ โสปี ตเถว ภิชฺชิฯ เตสุ กิณฺจาปี
เอตฺตํ กาลํ เอโกปี วิสุ
#๑. ตตฺถ เทวเยว เณรา วสฺสูติ ปฺพุเพ ทสฺสิตฺติ วิย อโหสิฯ

ปีณฺทาย ปวิญฺจปฺพุโพ นาม นตฺถิ ปฺนทิวเส ปน วิสฺสุ ปีณฺทาย
ปวิสิตฺวา อนฺุเถโร ปฺเรตฺร อคฺนตฺวา อฺปญฺจานสาถายฺ อญฺจาสิ
มหาเถโร ปจฺจมา อคฺมาสิ ฯ (๑) ตํ ทิสฺวา อนฺุเถโร จินฺุเตสิ
กี นฺุ โข อิมสฺส ปตฺตจิวฺรํ ปฏฺิกุคฺคเหตุพฺพิ อฺทาทุ โนติ ฯ
โส นทานิ ปฏฺิกุคฺคเหตุสามิตี จินฺุเตตฺวาปี โหตุ น มยา
เอวรูปํ กตฺตพฺพิ มยา อตฺตโน วตฺตํ หาเปตฺตํ น วญฺญตีตี
จิตฺตํ มฺหุทํ กตฺวา เถโร อฺปสงฺกมิตฺวา ฆนฺุเต ปตฺตจิวฺรํ เทถาตีโ
อาห ฯ อิตโร คจฺจ ทฺพพินิต น ตฺวํ มม ปตฺตจิวฺรํ ปฏฺิกุคฺคเหตุ
ยฺตุตฺตโรโปตี อจฺจโร ปฺหริตฺวา เตน อาม ฆนฺุเต อหํปี ตฺมฺหากํ
ปตฺตจิวฺรํ น ปฏฺิกุคฺคเหตุสามิตี จินฺุเตสินฺุติ วฺตุเต อาวฺโส นวค
กี ตฺวํ จินฺุเตสิ มม อิมสฺมี วิหารเ โกจิ สงฺโกล อตฺถิตี อาห ฯ
อิตโรปี ตฺมฺเห ปน ฆนฺุเต กิเมวํ มลฺลยถ มม อิมสฺมี วิหารเ
โกจิ สงฺโกล อตฺถิตี เอโส โว วิหารโรตี วตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย
นิกฺขมิ ฯ อิตโรปี นิกฺขมิ ฯ เต เอกมคฺเคนาปี อคฺนตฺวา เอโก
ปจฺจิมทฺวารเณ มคฺคํ คณฺุหิ เอโก ปฺรตฺติมทฺวารเณ ฯ ธมฺมกถิโก
ฆนฺุเต มา เอวํ กโรถ มา เอวํ กโรถาตี วตฺวา ติญฺจาวฺโสตี
วฺตุเต นีวตฺตี ฯ โส ปฺนทิวเส ชฺรคฺคามํ ปวิญฺจโ จ มนฺุสฺเสหิ
ฆนฺุเต ฆทฺนตา กฺุหิณฺุติ วฺตุเต อาวฺโส มา ปฺจฺจถ ตฺมฺหากํ
#๑. อากจฺฉิตฺตี ยฺตุตฺตโร ฯ

กคคปกา หียโย กคหิ กคควา นิกขมีสุ อหิ ยาจนุโตปี
นิวคเตตุ้ นาสกขินนิตี อาห ๑ เตสุ พาลา ตคณหิ อहेลล
ปณทิตา ปน อมเหหิ เอคตคกั กาลิ ภาทนุทานัน กิณจ
ขลิตติ นาม น ทิฎจปพพพิ เตลล ภายิ ออุปชชมานัน อิมิ
นิตุสสาย ออุปนนัน ภาวิสุสตีติ โทมนสุสปปตคตา อहेลล ๑
เตปี เถรา คตฎจจانه จิตตสุขัน นาม น ลภีสุ ๑ มหาเถโร
จินุเตลล อโห นวคสุส ภิกขุโน ภาริยิ กम्मม กตติ มุหุตตติ ทิฎจ
นาม อาคนตคภิกขุ อาห มหาเถเรน สทฐี สมภอกั มา อกาตีติ ๑
อิตโรปี จินุเตลล อโห มหาเถรสสุส ภาริยิ กम्मม กตติ มุหุตตติ ทิฎจ
นาม อาคนตคภิกขุ อาห อิมินา สทฐี สมภอกั มา อกาตีติ ๑
เตลล เนว สชคคาโย น มนลิกาโร อโหลล ๑ เต วสุสสคจเจยน
ปจจิมทิสาย เอกั วิหาริ อคम्मสุ ๑ เตลล เอกเมว เสนาสนัน ปาปุณิ ๑
มหาเถเร ปวิลิตควา มลยจเก นิสินุเน อิตโรปี ปาวิลล ๑ มหาเถโร
ตติ ทิสวาว สลชชานิตควา อสุสุณิ สนุชเรตตุ้ นาสกขิ ๑ อิตโรปี
มหาเถริ สลชชานิตควา อสุสุปณณเหหิ เนตเตหิ กเถมิ นุ โข มา
กเถมีติ จินุเตควา น ตติ สทฐเยยรูปนุติ เถริ วนุทิตควา อาห
ภนุเต อหิ เอคตคกั กาลิ คคคหาคั ปตตจิวริ คเหคควา วิจรี^๑
อปี นุ เม กายทวาราทิสุ คคคคเหหิ กิณจ อसारูปปี ทิฎจปพพนุติ ๑
น ทิฎจปพพพิ อาวุโสติ ๑ อถ กคคมา ธมมกคคกั อโวจตุถ

เล่มที่ 18 สุกรเปตวตฺถุ หน้า 419

มา เตน สทฺธิ สมฺโภคํ อกาสิตีฯ นานํ อาวุโส เอวํ กถมิ ตยา
กิริ มม อนฺตเร เอวํ วุตฺตุนฺติฯ อหํปิ ฆนฺเต น วทามิตีฯ เต
ตสฺมี ขณฺ เตน อมฺเห ฆนฺทิกฺคาเมน เอวํ วุตฺตํ ฆวิสฺสตีตี
ตฺวา อณฺณมณฺณํ อจฺจยํ เทสยีสฺสุฯ เต วสฺสสํ จิตฺตสฺสาทํ
อลภนฺตา ตํ ทิวสํ สมคฺคา หุตฺวา อายาม ตํ ตโต วิหารา
นิกฺกทฺตฺมิสฺสามาตี ปกฺกมิตฺวา อนฺนุพฺพเพน ตํ วิหารํ อคฺมฺสฺสุฯ
ธมฺมกถิโกปี เถเร ทิสฺวา ปตฺตจิวริ ปฏิกฺกเหตุํ อุปกณฺนิฯ เถรา
น ตฺวํ อิมสฺมี วิหารे วสฺตี ฆตฺตรฺฐโปตี อจฺจริ ปหริสฺสุฯ โส
สณฺจาทฺตุ อสฺกโกนฺโต ตาวเทว นิกฺกขมิตฺวา ปลาโยฯ อถ นํ
วิสตี วสฺส สหสฺसानิ กโต สมณธมฺโม สนฺธาเรตฺตุ นาสกฺขิฯ ตโต
จวิตฺวา อวีจิมฺหิ นิพฺพตฺโต เอกํ พุทฺธนฺตรํ ปจิตฺวา อิทานิ
กิฆณฺณญฺเฏ วุตฺตปฺปการเณ อตฺตภาเวน ทุกฺขํ อนฺนุโภตีฯ

สตฺถา อิทํ ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ อหริตฺวา ภิกฺขเว ภิกฺขุณา
นาม กายาทีหิ อุปสนฺตฺรฺฐเปน ฆวิตฺตพฺพนฺติ วตฺวา อิมํ คาถมาห
วาจानฺนฺรฺกฺขิ มนสา สฺสํวโต
กายเณ จ อกฺุสฺลํ น กยิรา
เอเต ตโย กมฺมปเถ วิโสธเย
อาราธเย มคฺคมิสฺสิปฺปเวทิตฺนฺติฯ

ตสฺสตฺโต จตฺตุนํ วชิทฺตจฺริตานิ วชฺชเนน วาจาณฺรทฺธิ
อภิขฺฌาทีนํ อนุปฺปาทเนน มนสา สฺสญฺจํ สํวโต ปาณาติปาตาทโย
ปชฺชนฺโต กาเยน จ อกฺุสลํ น กยิรา เอวํ (๑) เอเต ตโย กมฺมปเต
วิโสธเย เอวํ วิโสธเนฺโต หิ สीलกฺุณฺธาทีนํ เอสเกหิ พุทฺธาทีหิ
อิสีหิ ปเวทิตํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ อาราธเยยฺยตี ฯ

เทสฺนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสูตี ฯ
สฺวกรเปตวตฺถุ ฯ

ไปจิตตเถรวตฺถุ

โยคา เวตี อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
ไปจิตฺถํ นาม เถรํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร สตฺตุนํ พุทฺธานํ สาสเน เตปิฏโก ปญฺจนํ
ภิกฺขุสฺตานิ ธมฺมํ วาเจสิ ฯ สตฺถา จินฺเตสิ อิมสฺส ภิกฺขุโน
อตฺตโน พุทฺถนิสฺสรณํ กริสฺสามิตี จิตฺตํปิ นตฺถิ สํเวเชสฺสามิ
นนฺตี ฯ ตโต ปญฺจาย ตํ เถรํ อตฺตโน อฺปญฺจานํ อากตฺกาล
เอหิ ตฺวญฺไปจิตฺถํ นิสีท ตฺวญฺไปจิตฺถํ ยahi ตฺวญฺไปจิตฺถาตี วเทตี
อญฺจาย คตฺกาลเปตี ตฺวญฺไปจิตฺถโล คโตตี วเทตี ฯ โส จินฺเตสิ
อหํ สาญฺจกถานิ ตีณิ ปิฏฺกานิ ชาเรมิ ปญฺจนํ ภิกฺขุสฺตานิ
อญฺจารส มหาคณฺเ ธมฺมํ วาเจมิ อถ จ ปน มํ สตฺถา
#๑. สี. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

อภิกฺขณฺ์ ตฺจฺจนโปจิตฺตาติ วเทติ อทฺฐา มํ สตฺถา ฆานาทีนํ
อภาเวน เอวํ วเทตีติ ฯ โส อฺปฺปนฺนสํเวโค อรณฺณํ อิทานิ
ปวิสิตฺวา สมณธมฺมํ กริสฺสามีติ สยเมว ปตฺตจิวํรํ สํวิทฺทิตฺวา
ปจฺจฺจฺสกาเล สพฺพปจฺจฺจา ธมฺมํ อุกฺคณฺ์หิตฺวา (๑) นิกฺขมฺนฺเตน
ภิกฺขุณา สทฺธี นิกฺขมิ ฯ ปรีเวณฺเณ นิสีทิตฺวา สขุฆายนฺตา
ตํ อจฺริโยติ น สลฺลทฺทฺเขสุ ฯ โส วีถํ โยชนสฺตํ คนฺตฺวา
เอกสฺมี อรณฺณาวาเส ตีส ภิกฺขู วสนฺติ เต อฺปฺสงฺกมิตฺวา
สงฺฆตฺเถรํ วนฺทิตฺวา ฆนฺเต อวสฺสโย เม โหถาติ
อาห ฯ อาวฺโส ตวํ ธมฺมกถิโก อมฺเหหิ นาม ตํ นิสฺสาย กิณฺจ
ชานิตพฺพํ ฆเวยฺย กสฺมา เอวํ วเทตีติ ฯ มา ฆนฺเต เอวํ กโรถ
อวสฺสโย เม โหถาติ ฯ เต ปน สพฺเพ จิณฺสา วา ฯ อถ นํ มหาเถโร
อิมสฺส อุกฺคหํ นิสฺสาย มาโน อตฺถิเยวาติ อณฺฺเถรสฺส สนฺติกํ
ปหิณฺ์ โสปี ตํ ตเถวาท ฯ อิมินา นีหาเรน สพฺเพปี ตํ เปเสนฺตา
ทิวาณฺุจฺจเน นิสีทิตฺวา สฺวจิกมฺมํ กโรนฺตฺสฺส สพฺพนวกสฺส สตฺตวสฺสสิก-
สามเณรสฺส สนฺติกํ ปหิณฺ์สุ ฯ เอวมสฺส มานํ นีหริสุ ฯ โส นีหตฺมาโน
สามเณรสฺส สนฺติเก อณฺุชลี ปกฺคเหตฺวา อวสฺสโย เม โหหิ
สปฺปฺริสาติ อาห ฯ อโห อจฺริย ก็ นามตํ กเถถ ตฺมฺเห มหฺลลกา
พหุสฺสุตา ตฺมฺหากํ สนฺติเก มยา กิณฺจ การณฺ์ ชานิตพฺพํ
#๑. สี. ย. ปกฺคณฺ์หิตฺวา ฯ

ภเวยฺยาติ ฯ มา เอวํ กริ สปุริส โหหิเยว เม อวสุสโยติ ฯ
ภนฺเต สเจ โอวาทกฺขมา ภวิสฺสธ ภวิสฺสามิ โว อวสุสโยติ ฯ
โหมสิ สปุริส อหํ อคฺคิ ปวิสฺสตี วุตฺเต อคฺคิปี ปวิสฺสามิ
เอวาติ ฯ อถ นํ โส อวิหฺวเร เอกํ สรํ ทสฺเสตฺวา ภนฺเต
ยถา นีวตฺถปารุตฺตว อิมํ สรํ ปวิสฺสตี อหํ ฯ โส หิสฺส มหคฺคฆานํ
ทฺพญฺญจิวฺรานํ นีวตฺถปารุตฺตวํ ฌตฺวาปี โอวาทกฺขโม นฺ จ
โนติ วิมฺสนฺโต เอวมาท ฯ เตโรปี เอกวจนฺเนว โอตฺริ ฯ อถ นํ
จิวฺรกณฺณานํ เตมนกาเล เอถ ภนฺเตติ วตฺวา เอกวจนฺเนว
อากนฺตฺวา จิตฺติ อหํ ภนฺเต เอกสฺมี วมฺมิเก น นิตฺทานิ ตตฺถ
เอเกน นิตฺเทน โคธา อนฺโต ปวิญฺจา ตํ คณฺหิตฺกาโม อิตฺรานิ
ปญฺจ นิตฺทานิ ฌเกตฺวา ฉญฺจํ ภินฺทิตฺวา ปวิญฺจจฺนิตฺเทเนว คณฺหาติ
เอวํ ตุมฺเหปี ฉทฺวาริเกสุ อารมฺมณฺesu (๑) เสสานิ ปญฺจ ทฺวารานิ ปีชาย
มโนทฺวารเ กมฺมํ ปญฺจเปถาติ ฯ พหุสฺสุตฺตส ภิกฺขุโน เอตฺตเกเนว
ปทีปฺพชฺชนํ วิย อโหสิ ฯ โส เอตฺตกเมว โหตุ สปุริสฺสตี
กรชกาเย ฌาณํ โอตฺตารตฺวา สมณฺธมฺมํ อารภิ ฯ

สตฺถา วิสโยชนสฺต มตฺถเก นิสินฺโนว ตํ ภิกฺขุํ โอโลเกตฺวา
ยถเวายํ ภิกฺขุ ภูริปฺโย เอวเมว เตน อตฺตานํ ปติญฺจาเปตฺตุ
#๑. ฉสุ ทฺวารเรสุติ ภวิตพฺพิ ฯ

วภูญฺตีติ จินฺเตตฺวา เตน สทฺธิ กเถนุโต วีย โอภาสํ ฝริตฺวา
อิมิ คาทมาห

โยคา เว ชายเต ฐฺริ อโยคา ฐฺริสงฺขโย
เอตํ เทวธาปถิ ฌตฺวา ภาวย วิภาวย จ
ตถตฺตานํ นิเวเสยฺย ยถา ฐฺริ ปวทฺธตฺตีติ ฯ
ตตฺถ โยคาติ อภูจฺตฺตีตฺสาย อารมฺมณฺเส โยนิโส มนสิการา ฯ
ฐฺริติ ปจฺวิสมาย วิตฺถตฺตาย ปญฺญาเยตํ นามิ ฯ สงฺขโยติ วินาโส ฯ
เอตํ เทวธาปถนฺติ เอตํ โยคญฺจ อโยคญฺจ ฯ ภาวย วิภาวย
จาติ วทฺธมฺมียา จ อวทฺธมฺมียา จ ฯ ตถตฺตานนฺติ ยถา อัย
ฐฺริสงฺฆาตา ปญฺญา ปวทฺธตฺติ เอวํ อตฺตานํ นิเวเสยฺยาติ อตฺถโต ฯ
กาถาวसानเ โปจิตฺตเถโร อรหตฺเต ปติภูจฺหิตี ฯ
โปจิตฺตเถรวคฺคฺฏ ฯ

มหลลคตฺเถรวคฺค

วนํ ฉินฺทถาคิ อิมํ ธรรมเทศนํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต
สมฺพหุเต มหลลเก ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เต กิร คิหิกถาเล สาวคฺคิยํ กุญฺมพิกา อฑฺฒา มหฺทชฺนา
อณฺณมณฺณํ สหายกา เอกโต ปุณฺณานิ กโรนฺตา สตุถ ธรรมเทศนํ
สตุทวา มยํ มหลลกา กิ โน ฆราวาเสนาติ สตุถาริ ปพฺพชฺชํ
ยาจิตฺวา ปพฺพชฺชิสฺส มหลลกภาเวน ปน ธรรมํ ปริยาปุณฺณิตฺตุ
อสกฺโกนฺตา วิหารปริยฺนเต ปณฺณสาถิ การเตวา เอกโต วสิสฺส
ปิณฺฑาย จรณฺตาปี เขญฺยเยน ปุคฺคทวารสฺเสว เกหิ คนฺตฺวา ภูณฺชิสฺส ฯ
เตสฺส เอกสฺส ปุราณทฺติยิกา มจรฺรปาณิกา นาม ฯ สา เตสิ สพฺเพสิปี
อุปการิกา อโหสิ ตสฺมา สพฺเพปิ อคฺคณา ลทฺธิ อหาริ คเหตุวา
ตสฺสาเอว เกहे นิสิตฺตฺวา ภูณฺชนฺติ ฯ สาปี เนสิ ยถาสนฺนินฺทิตฺ
สูปพฺยณฺชนํ เทติ ฯ สา อณฺณตเรน อาพาเชน ผุญฺจา กาลมกาสิ ฯ
อถ เต มหลลคตฺเถรธา สหายคตฺเถรสฺส ปณฺณสาลาหิ สนฺนินฺทิตฺวา
อณฺณมณฺณํ กิवासฺส คเหตุวา มจรฺรหคฺคธฺรธา อุปาสิกา กาลกถาติ
วิลปฺนฺตา โรทิสฺส ภิกฺขุหิ จ สมนฺตโต อุปชาวิทฺวา กิมิทํ อาวุโสติ
ปุญฺจา ฆนฺเต สหายสฺส โน ปุราณทฺติยิกา กาลกถา สา
อมฺหากํ อติวีย อุปการิกา อิทานิ กุโต ตถารูปี ลภิสฺสาม อิมินา
การณฺเนน โรทามาติ อาหิสฺส ฯ ภิกฺขุ ธรรมสภายิ กถิ สมฺภูจฺจาเปสิ ฯ

สตฺถา อาคนฺตฺวา กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนนฺนินฺนาติ
ปฺจฺจติตฺวา อิมาย นามาทิ วุตฺเต น ภิกฺขเว อิทาเนว ปุพฺเพเปเต
ตสฺสา กากโยนินิ นินฺนพฺตฺติตฺวา สมฺมุตฺติเร จรฺมานาย สมฺมุตฺตุมิยา
สมฺมุตฺตํ ปเวเสตฺวา มาริตาย กากา หุตฺวา โรทิตฺวา ปรีเทวิตฺวา
ตํ นีหริตฺสามาติ มุขตฺตฺตฺตฺเกหิ มหาสมฺมุตฺตํ อุตฺตฺติจฺจนฺตา กิลมฺมีตฺติ
วตฺวา อตีตํ อahrtิตฺวา

อปิ นฺ หนฺกา สนฺตา มุขญฺจ ปรีตฺสสฺติ

โอรฺมาม น ปาเรม ปฺรเตว มโหทฺธีติ

อิมํ กากชาตกํ (๑) วิตฺถาเรตฺวา เต ภิกฺขุ อามนฺเตตฺวา ภิกฺขเว
รากโทสโมหวนํ นิสฺสาย ตฺมฺเหหิ อิทํ รุกฺขํ ปตฺตํ ตํ วนํ ฉินฺนํทิตฺ
วญฺญติ เอวํ นินฺนทฺตฺวา ภวิสฺสธาติ วตฺวา อีมา คากา อภาสิ

วณฺ ฉินฺนํท มา รุกฺขํ วนโต ชายเต ภัย

เจตฺวา วณฺ วนญฺจญฺ(๒) นินฺนพฺนา โหถ ภิกฺขโว

ยวณฺหิ วนญฺโจ(๓) น ฉิษฺชติ

อณฺมตฺโตปี นรฺสส นาริสฺ

ปฺปฏิพฺทฺธมโนว ตาว โส

วจฺโถ ชีรปโกว มาตฺริติ ฯ

ตตฺถ มา รุกฺขนฺนติ สตฺถารา หิ วณฺ ฉินฺนํทธาติ

#๑. พุ. ชา. เอก. ๒๗/๔๗ ฯ ตทญฺจกถา ๒/๔๔๘ ฯ

วุดฺเต เตสํ อจิริปฺปพฺพชิตานํ สตุถา อมฺเห วาสีอาทีนึ คเหตุวา วณฺ
ฉินฺนทาเปตีติ รุกฺขํ ฉินฺนิตฺตคามตาจิตฺตํ (๑) อฺปฺปชฺชติ อถ เณ มยา
ราคาทิกิเลสวณฺ สนฺธาเยตํ วุดฺตํ น รุกฺขเขตติ ปฏฺฐิเสเชนฺโต มา
รุกฺขนฺนติ อาห ๑ วณฺโตติ ยถา ปกตฺวณฺโต สีหาทิกิณฺยํ ชายติ
เอวํ ชาตฺวาทิกิณฺยํปี กิเลสวณฺโต ชายตีติ อตุโถ ๑ วณฺ วณฺญฺจญฺจาติ
เอตฺถ มหนฺตา รุกฺขา วณฺ นาม ชุทฺทกา ตสฺมี วเน จิตา วณฺญฺจา
นาม ปฺพพฺพปฺตติกา รุกฺขา วา วณฺ นาม อปราปรฺปฺตติกา
วณฺญฺจา นาม เอวเมว มหนฺตมหนฺตา ภวกทฺตณฺนกา กิเลสวณฺ
นาม ปวตฺตติยํ วิปากทายกา วณฺญฺจา นาม ปฺพพฺพปฺตติกา วา
วณฺ นาม อปราปรฺปฺตติกา วณฺญฺจา นาม ๑ ตํ ปน อุกฺกํปี
จตุตฺถมคฺควณฺเณ ฉินฺนิตฺตพฺพํ เตนาห เหตุวา วณฺ วณฺญฺจญฺจาติ ๑
นิพฺพนา โหถาติ นิกฺกิเลสวณฺ โหถ ๑ ยาวณฺหิ วณฺญฺจิจฺติ ยาว
เอส อณฺมตฺโตปี กิเลสวณฺญฺจ นรฺสฺส นาริสุ น ฉิษฺชติ ตาว โส
ชิริปโก วจฺโณ มาตริ วิย ปฏฺฐิพฺพทฺมโน ลคฺคจิตฺโต ว โหตีติ อตุโถ ๑

เทสฺนาวสาเน เต มหฺลลคฺคเตรฺวา โสตาปฺตติสเส ปตฺติญฺจหิสุ ๑
สมฺปตฺตทานํปี สาคฺคิกา เทสฺนา อโหสีติ ๑

มหฺลลคฺคเตรฺวตฺถ ๑

สารีปุตฺตตฺเถรสุตฺต สทฺธิวิหาริกวคฺค

อุจฺฉินฺหาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตฺวาเน วิหรนฺโต

สารีปุตฺตตฺเถรสุตฺต สทฺธิวิหาริกํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอโก กิร สุวณฺณการกปฺตฺโต อภิรุโป เถรสุตฺต สนฺติเก
ปพฺพชิ ฯ เถโร ตฺรณานํ ราโค อุตฺตสนฺโน โหตีติ จินฺเตตฺวา ตสฺส
ราคปฺพิฆาตาย อสุกฺกมฺมญฺจานํ อทาสี ฯ ตสฺส ปน ตํ อสฺปฺปายํ
ตสฺมา อรณฺถํ ปวีสิตฺวา เตมาถํ วายมนฺโต จิตฺเตกคฺคตามตฺตํปี
อลภิตฺวา ปุณฺ เถรสุตฺต สนฺติกํ อากนฺตฺวา เถเรน อุปฺนุจฺจติ
เต อาวุโส กมฺมญฺจานนฺติ วุตฺเต ตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ ฯ
อถสุตฺ เถโร กมฺมญฺจานํ น สมฺปชฺชตีติ โวसानํ อาปชฺชิตฺุ
น วญฺญตีติ วตฺวา ปุณฺ ตเทว กมฺมญฺจานํ สาธุกํ กเถตฺวา อทาสี ฯ
โส ทฺตฺยวเรปี กณฺจิจิ วิเสสํ นิพฺพตฺเตตฺุ อสฺกโกนฺโต อากนฺตฺวา
เถรสุตฺต อาโรเจสิ ฯ [๒] เถโรปี สการณฺํ สอุปมํ กตฺวา ตเทว
กมฺมญฺจานํ อาจิกฺขิ ฯ โส ปุณฺปี อากนฺตฺวา กมฺมญฺจานสุตฺต
อสมฺปชฺชชนภาวํ กเถสิ ฯ เถโร จินฺเตสิ การโก ภิกฺขุ อตฺตนิ
วิชฺชมาเน กามจฺนฺทาทโย วิชฺชมานาติ อวิชฺชมาเน อวิชฺชมานาติ
จ ชานาติ อยญฺจาปี ภิกฺขุ การโก โน อการโก ปฺปฺปิโน โน
อปฺปฺปิโน อหํ ปเนตฺตสฺส อชฺฉาสยํ น ชานามิ พุทฺธเวเนยฺโย
เอโส ภวิสฺสตีติ ตํ อาทาย สายณฺหสมฺเย สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา
อัยํ ฆนฺเต มม สทฺธิวิหาริกอ อิมสุตฺ

#๑. ม. สී. ย. สุวณฺณการกตฺเถรสุตฺต วคฺค

#๒. ม. สී. ย. เอตฺถนฺตเร อถสุตฺตตี ทิสฺสตี ฯ

มยา อิมินา การณฺน อิทํ นาม กมฺมญฺจานํ ทินฺนุนฺติ สพฺพิ
ตํ ปวตฺตี อาโรเจสี ฯ

อถ นํ สตุถา อาสยานุสยณฺณํ นามตํ ปารมิโย ปฺเรตฺวา
ทสสทสฺสโลกธาคฺ์ อุนฺนาเทตฺวา สพฺพลฺลยฺตํ ปตฺตทานํ พุทฺธานํเยว
โหตีตี วตฺวา กตรกฺถา นุ โข เอส ปพฺพชิตฺติ อวชฺชนฺโต
สุวณฺณการกฺถาติ ฌตฺวา อตีเต อตฺตภาเว โอลเณนฺโต ตสฺส
สุวณฺณการกฺถเยว ปฏฺิปปาฏฺิยา นิพฺพตฺตานิ ปญฺจ อตฺตภาวสฺตานิ
ทิสฺวา อิมินา ททเรน ทิฆมฺรตฺตํ สุวณฺณการกมฺมํ กโรนฺเตน
กณฺณการปฺปฺพทุมปฺปฺพาทินิ กริสฺสามีตี รตฺตสุวณฺณเมว สมฺปฺริวตฺติตฺตํ
อิมสฺส อสุภปฏฺิฏฺกกมฺมญฺจานํ น วญฺญูติ มนาปเมวสฺส
กมฺมญฺจานสฺปฺปายนฺติ จินฺเตตฺวา สาริปฺุตต ตยา กมฺมญฺจานํ ทตฺวา
จตฺตาโร มาเส กิลมิตฺตํ ภิกฺขุํ อชฺช ปจฺฉาภตฺเตเยว อรหตฺตํ ปตฺตํ
ปสฺสิสฺสสฺสี กจฺฉ ตฺวนฺติ เถรํ อฺยโยเชตฺวา อิทฺธิยา จกฺกมตฺตํ
สุวณฺณปทุมํ มาเปตฺวา ปตฺเตหิ เจว นาเพน จ อฺทกพิณฺฑุนิ
มฺลยจฺนตฺตํ วิย กตฺวา หนฺท ภิกฺขุํ อิมํ ปทุมํ อาทาย วิหารปจฺฉนฺเต
วาลุกฺราสิมฺหิ จเปตฺวา สมฺมุขญฺจานเณ ปลฺลงฺเกน นิสิตฺติวา โลหิตกํ
โลหิตกนฺติ ปริกมฺมํ กโรหีตี อทาสี ฯ ตสฺส สตุถุ หตฺถโต ปทุมํ
คณฺหนตฺสเสว จิตฺตํ ปสฺสีทิ ฯ โส วิหารปจฺฉนฺตํ คนฺตฺวา วาลุกํ
อฺสฺสาเปตฺวา ตตฺถ ปทุมนาฬิ

เล่มที่ 18 สาริปุตฺตตฺเถรสุส สทฺธิวិหาริกวตฺถุ หน้า 429

ปเวเสตฺวา สมฺมุเข ปลฺลงฺเกน นิสินฺโน โลหิตกํ โลหิตกนฺติ
ปริกมฺมํ อารภิฯ อถสุส ตํ ขณฺเวย นีวรณานิ วิภฺขมฺภิสฺสุ
อุปจารชฺฌานํ อุปฺปชฺชิฯ ตทนนฺตรํ ปจฺมชฺฌานํ นิพฺพตฺเตตฺวา
ปลฺลจหาการเห วิสึภาวํ ปาเปตฺวา ยถานิสินฺโนว
ทฺตฺติยชฺฌานาทีนํ ปตฺวา วิสึภูเต จตฺตฺตชฺฌานเณ ฌานกัฬํ กัฬนฺโต
นีสึทีฯ สตฺถา ตสุส ฌานานํ อุปฺปนฺนภาวํ ฌตฺวา สกฺขิสฺสตี นฺุ โข
เอส อตฺตโน ธมฺมตฺตาย อตฺตริ วิเสสํ นิพฺพตฺเตตฺตฺนฺติ โอลเณนฺโต
น สกฺขิสฺสตีตี ฌตฺวา ตํ ปทฺมํ มึลายตฺตฺติ อธิฏฺฐหิฯ ตํ หตฺเถหิ
มทฺทิตปทฺมํ วิย มึลายนฺตํ กาวณฺณํ อโหสิฯ โส ฌานา วุฏฺฐาย
ตํ โอลเณตฺวา กั นฺุ โข อิทํ ปทฺมํ ชฺราย ปหฺมํ ปลฺลณายตี
อนฺุปาทีนฺนเกปี เอวํ ชฺราย อภิภฺยฺยมาเน อนฺุปาทีนฺนเก กถา นาม
นตฺถิ อิทํปี หิ ชฺรอา อภิภฺวิสฺสตีตี อนฺิจจลภฺขณฺํ ปลฺลสิฯ ตสฺมึ
ปนํ ทิฏฺฐเ ทฺกฺขลภฺขณฺํ อนตฺตลภฺขณฺญจ ทิฏฺฐเมว โหตีฯ ตสุส
ตโย ภวา อาทิตฺตา วิย กณฺเฐ พทฺทกฺกณฺปี วิย จ ขายีสฺสุฯ(
ตสฺมึ ขณฺเ ตสุส อวิทฺฐเ กุมารกา เอกํ สริ อตฺตริตฺวา กุมฺทานิ
ภณฺชิตฺวา ฌเล ราสี กโรนฺติฯ โส ฌเล จ ชเล จ กุมฺทานิ
โอลเณสิฯ อถสุส ชเล กุมฺทานิ อภิรฺูปานิ อุตฺกํ ปคฺขมฺรณฺตานิ วิย
อุปฏฺฐหีสฺสุ อิตฺรานิ อคฺคกฺเคสฺสุ ปริมึลาตานิฯ โส อนฺุปาทีนฺนํ
ชฺรอา เอวํ ปหฺรตี อนฺุปาทีนฺนํ

กี น ปหริสฺสตีติ สฺสญฺจตรฺ อนิจฺจลกฺขณาทีนิ อทฺทส ๗ สตฺถา
ปากฺกัฏฺถํ อิทานิ อิมสฺส ภิกฺขุโน กมฺมญฺจานนฺติ ฌตฺวา
คณฺธกฺกฺขิยํ นิสินฺนโกว โอภาสํ มุญฺจิจิ ๗ โส ตสฺส มุขํ
ปหริ ๗ อถสฺส กิณฺนุ โข เอตฺนฺติ โอลเณนฺตสฺส สตฺถา
อาคณฺตฺวา สมฺมุเข จิตฺโต วีย อโหสิ ๗ โส อญฺจาย อลฺขลํ
ปคฺคณฺหิ ๗ อถสฺส สตฺถา สปฺปายํ สลฺลกฺเขตฺวา อิมํ คาถมาห

อฺจุฉินฺท สิเนหฺมตฺตโน

กฺมุทํ สารทิกํว ปาณินา

สนฺติมคฺคเมว พฺรหฺม

นิพฺพานํ สฺสคฺเตน เทสิตฺนฺติ ๗

ตตฺถ อฺจุฉินฺทาทิ อรหฺตฺตมคฺเคน ฉินฺท ๗ สารทิกนฺติ
สรทกาเล นิพฺพตฺตํ ๗ สนฺติมคฺคนฺติ นิพฺพานคามิ อญฺจงฺกิกํ
มคฺคํ ๗ พฺรหฺมยาคิ วฑฺฒย ๗ นิพฺพานนฺติ นิพฺพานํ หิ สฺสคฺเตน
เทสิตฺตํ ตสฺมา ตสฺส มคฺคํ ภาเวหิตี อตฺถโธ ๗

เทสนาวसानเ โส ภิกฺขุ อรหฺตฺเต ปติญฺจหิตี ๗

สาริปฺุตตฺตเถรสฺส สทฺธิวิหาริกวตฺถ ๗

มหาชนวณฺชิตฺต

อิธ วสุสฺสนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สุตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
มหาชนวณฺชิตฺตํ นาม อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร พาราณสีโต กุสุมฺภรตฺตํ วตฺถานํ ปณฺจ สกฺกฺสฺตานิ
ปุเรตฺวา วณฺชิตฺตํ สวตฺถี อคฺโต ฯ โส นทีตีรํ ปตฺวา เสว นที
อุตฺตริสฺสํมีติ ตตฺถเวว สกฺกฺยานิ โมเจตฺวา วติ ฯ รัตตี มหาเมโฆ
อุฏฺฐหิตฺวา วสุสิ ฯ นที สุตฺตาทํ อุทกสฺส ปุรา อุฏฺฐาสี ฯ นครเป
สุตฺตาทํ นกฺขตฺตํ กิฬีสฺส ฯ กุสุมฺภรตฺเตหิ กิจฺจํ นตฺติ ฯ วณฺชิตฺตํ จินฺเตสิ
อหํ ทูรมาคฺโต สเจ ปุณฺ คมิตฺสํมี ปปฺปญฺโจ ภวิสฺสตี อิเชว
วสุสฺสญฺจ เหมนตฺถญฺจ กิมฺหลฺญจ มม กมฺมํ กโรนฺโต วสิตฺวา อิมานิ
วิกิณฺณิตฺสํมีติ ฯ สุตฺถา นคร เปณฺทาย จรนฺโต ตสฺส จิตฺตํ ฌตฺวา
สิตํ ปาตฺถกริตฺวา อานนฺทตฺถเถเรน สิตการณํ ปุณฺญฺโจ อหํ ทิฏฺฐโ
เต อานนฺท มหาชนวณฺชิตฺตํ ฯ อาม ภนฺเตติ ฯ โส อตฺตโน
ชีวิตนฺตฺรารํ อชานิตฺวา อิมํ สํวจฺจํ อิเชว วสิตฺวา ภณฺทํ วิกิณฺณิตฺตํ
จิตฺตํ อกาสิตี ฯ กิฬีสฺส ภนฺเต อนฺตฺรารโย ภวิสฺสตีตี ฯ สุตฺถา
อาม อานนฺท สุตฺตาทเมว ชีวิตฺวา โส มจฺจุมฺเข ปตฺติฏฺฐหิตฺสตีตี
วตฺวา อีมา คธา อภาสิ

อชเชว กิจฺจํ อาตปฺปํ โโก ชณฺณา มรณํ สุเว

น หิ โน สงฺกรนฺเตน มหาเสเนน มจฺจุนา

เอวํ วิหารี อาตาปี อโหฺรตฺตมตฺนุทิตฺ

ตํ เว ภทฺเทกรตฺโตติ สนฺโต อาจิกฺขเต มุนีติ ฯ

คจฺฉามิสฺส ภนฺเต อาโรเจสฺสามีติ ฯ วิสฺสฏฺโง คจฺฉ

อานนฺทาติ ฯ เถโร สกฺกฏฺจานํ (๑) คนฺตุวา ภิกฺขาย จริ ฯ

วาณิโช เถโร อาหาเรน ปฏฺิมาเนสี ฯ อถ นํ เถโร อาห

กิตฺตํ กาลํ อิธ วสิสฺสสีติ ฯ ภนฺเต อหํ ทูโรโต อากโต

สเจ ปฺน คมฺิสฺสามิ ปปฺลฺโง ภวิสฺสติ อิมํ ตํวจฺฉริ อิธ

วสิตฺวา ภนฺทํ วิกฺกิตฺตฺวา คมฺิสฺสามีติ ฯ อุปาสก ทุชฺชาโน

ชีวิตนฺตราโย อปฺปมาทํ กาคฺ์ วฏฺฏตีติ ฯ ก็ ปน ภนฺเต

อนฺตราโย ภวิสฺสตีติ ฯ อาม อุปาสก สตฺตาหเมว เต

ชีวิตํ ปวตฺติสฺสตีติ ฯ โส สํวิคฺคมานโส หุตฺวา

พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา สตฺตาหํ มหาทานํ ทตฺวา

อนฺโมทนตฺถาย ปตฺตํ คณฺหิ ฯ อถสฺส สตฺถา อนฺโมทนํ กโรนฺโต

อุปาสก ปณฺหิตฺเตน นาม อิเชว วสฺสาทีนํ วสิสฺสามิ อิทฺถจิทฺถจ

กมฺมํ ปโยเชสฺสามีติ จินฺเตตฺ์ น วฏฺฏตี อตฺตโน [๒] ชีวิตนฺตรายเมว

จินฺเตตฺ์ วฏฺฏตีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

อิธ วสฺสํ วสิสฺสามิ อิธ เหมนฺตคิมฺหิสฺสุ

อิติ พาโล วิจินฺเตติ อนฺตรายํ น พุชฺฉตีติ ฯ

ตตฺถ อิธ วสฺสนฺติ อิมฺสฺมี จาเน อิทฺถจิทฺถจ กมฺมํ

กโรนฺโต จาตุมฺมาสิ วสฺสํ วสิสฺสามิ ฯ เหมนฺตคิมฺหิสฺสุติ

#๑. สී. ย. สกฺกฏาวาริ ฯ ๒. สී. ย. เอตฺถนฺตเร ปนาติ ทิสฺสตีติ ฯ

เหมนฺตคิมฺเหสุปี จตฺตารโ (๑) มาเส อิทฺถจิทฺถจ กมฺมํ กโรนฺโต
อิเชว วสิสฺสามิตี เอวํ ทิฏฺฐธมฺมิกสมฺปรายิกํ อตฺถํ อชานนฺโต
พาโล วิจฺจนฺเตติ ฯ อนฺตฺรายนฺติ อสุกฺสฺมี นาม กาลเ วา เทเส
วา วยฺ วา มริสฺสามิตี อตฺตโน จีวิตฺตฺนฺตฺรายนํ น พุชฺฌตีติ ฯ
เทสนาวสานเ โส วาณิโช โสตาปตฺติมล ปตฺติฏฺฐหิ ฯ
สมฺปตฺตฺตํปี สาทฺถิกิ เทสนา อโหสิ ฯ วาณิโชปี สตฺถาริ
อนฺกนฺตฺวา นีวตฺติตฺวา สีสโรโค วิย เม อฺปฺปนฺโนติ สยเน
นิปฺชชฺชิตฺตํนิปฺนโนว กาลํ กตฺวา ตฺสิตฺตวิมานเ นิพฺพตฺตีติ ฯ
มหาชนวาณิฉวตฺถุ ฯ

กิสาโกตมิมิวตฺถุ ฯ

ตํ ปุตฺตปฺสฺสสมฺมตฺตฺนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตฺวเน
วิหรนฺโต กิสาโกตมิมิ อารพฺภ กเถสิ ฯ

วตฺถุ สหสฺสวคฺเค

โย จ วสฺสสฺตํ ชีเว อปฺสฺสํ อมตํ ปทํ

เอกาหํ จีวิตํ เสยฺโย ปสฺสโต อมตํ ปทฺนฺติ

คาวาณฺณนาย วิตฺถาเรตฺวา กถิตํ ฯ ตทา หิ สตฺถา กิสาโกตมิมิ
ลทฺฐา เต เอกจฺจรมตฺตา สิทฺฐตฺถกาทิ อาห ฯ น ลทฺฐา ฆนฺเต
สกลคามे จีวฺนฺเตหิ มตฺกาว พหุตฺตราติ ฯ อถ นํ สตฺถา ตฺวํ
มเมว ปุตฺโต มโตติ สลฺลภฺเชสิ

#๑. อามณฺจทิตฺเตน ภาวิตพฺพิ ฯ

ฐวธฺมโม เอส สพฺพสฺตฺตานํ มจฺจราชา หิ สพฺพสฺตฺเต
อปริปฺณฺณชฺฆาเสเอว มโหโฆ วยิ ปริกฺกฺตฺตมาโน อปายสมฺมุทเท
ปกฺขิปตีติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห
 ตํ ปฺตฺตปฺสฺสธมฺมตฺตํ พฺยาสตฺตมนสํ นริ
 สฺสฺตํ คามํ มโหโฆว มจฺจ อาทาย กจฺจตีติ ฯ
 ตตฺถ ตํ ปฺตฺตปฺสฺสธมฺมตฺตฺนฺติ ตํ รุปรูปลาทิสฺมปฺนฺเน ปฺตฺเต จ
ปฺสฺส จ ลกฺขิตฺวา มม ปฺตฺตา อภิรฺูปา พลสมฺปฺนฺนา ปณฺชิตา
สพฺพกิจฺจสมตฺถา มม โคโณ อภิรฺูโป อโรโค มหาภารสโห
มม คาวี พหุชฺีราติ เอวํ ปฺตฺเตหิ จ ปฺสฺสฺหิ จ สมฺมตฺตํ ปมตฺตํ
นริ ฯ พฺยาสตฺตมนสนฺติ หิรณฺยสฺวณฺณาทีสุ วา ปตฺตจิวราทีสุ วา
กิลฺยจิวเวว ลกฺขิตฺวา ตโต อุตฺตริตฺริ ปตฺถนตฺาย อาสตฺตมานสํ ฯ
จกฺขุวิญญฺเยยฺยาทีสุ อารมฺมณฺเส วุตฺตปฺปการฺเส วา ปริกฺขารฺเส
ยํ ยํ ลทฺธิ โหติ ตตฺถ ตตฺถเอว ลกฺคนตฺาย พฺยาสตฺตมานสํ วา ฯ
สฺสฺตํ คามนฺติ นิทฺทํ อุปคฺตํ สตฺตนิกาเย ฯ มโหโฆวาทิ ยถา
เอวรูปํ คามํ คมฺภีรวิตฺถโต มหนฺโต มหานทีโโฮม อนฺตมโส
สุนจฺปี อเสเสตฺวา สพฺพิ อาทาย กจฺจติ เอวํ วุตฺตปฺปการิ นริ
มจฺจ อาทาย กจฺจตีติ อตฺถโธ ฯ
 เทสนาวसानเ กิสฺสาคอตฺมี โสตาปตฺตติผล ปติฎฺฐหิ ฯ
สมฺปตฺตฺตานํปี สาทฺถิกา เทสฺนา อโหสีติ ฯ
 กิสฺสาคอตฺมีวตฺถุ ฯ

ปฏาจาราวตฺถ

น สนฺติ ปุตฺตาทิ อิมํ ธรรมเทศนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต ปฏาจารํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

วตฺถ สหสฺสวคฺเค

โย จ วสฺสสตํ ชีเว อปฺสํ อุตฺถพฺพํ

เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปสฺสโต อุตฺถพฺพนฺติ

คาถาวณฺณนํ วิตฺถาเรตฺวา กถิตํ ฯ ตทา หิ สตฺถา ปฏาจารํ
ตฺนุญฺตโสภํ ฅตฺวา ปฏาจาเร ปุตฺตาทโย นาม ปฺรโลภํ กจฺจนฺตสฺส
ตานิ วา เถนํ (๑) วา ภวิตฺถํ น สกฺโกนฺติ ตสฺมา วิชฺชมานาปิ
เต น สนฺติเยว ปณฺฑิตฺเตน ปน สิลํ วิโสเชตฺวา อตฺตโน
นิพฺพานคามิมกฺกเมว โสเชตฺถุ วญฺญตฺติติ วตฺวา ธรรมํ เทเสนฺโต
อิมํ คาถา อภาสิ

น สนฺติ ปุตฺตา ตาณาย น ปิตา นปี พนฺธว

อนฺตเกนาริพนฺนสฺส นตฺถิ ฅาตีสุ ตาณตา

เอตมตฺถวสํ ฅตฺวา ปณฺฑิตฺโต สิลสํวโต

นิพฺพานคฺมนํ มคฺคํ ชิปฺปเมว วิโสชฺยติ ฯ

ตตฺถ ตาณายาติ ตาณภาวาย ปตฺติจฺจานตฺถาย ฯ พนฺธวาทิ

ปุตฺเต จ มาตาปิตโร จ จเปตฺวา อวเสสา ฅาตีสุหฺชชา ฯ

อนฺตเกนาริพนฺนสฺสชาติ มรณฺเนน อภิกฺกตสฺส ฯ

ปวตฺตติยํ หิ ปุตฺตาทโย อนฺนปนาทิตานเนน เจว อูปฺนฺน-

#๑. สี. เถนํ วา สรณํ ฯ ย. สรณํ วา เถนํ วา ฯ

ธมฺมปทกฺกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคกฺกถา - หน้าที่ 436
เล่มที่ 18 มคฺควคฺคกฺกถา หน้า 436

กิจฺจนิตฺตฺรเณน จ ตาณํ หุตฺวาปี มรณกาเล เกนจิ อุปาเยน
มรณํ ปฏฺิพาหิตฺตํ อสมตฺตตาย ตาณตฺตตาย เณตฺตตาย น
สนฺติ นาม เตเนว วุตฺตํ นตฺถิ ฌาตีสุ ตาณตาติ ฯ
เอตมตฺตวสนฺติ เอตํ เตสํ อลฺลยมลฺลยสฺส ตาณํ ภวิตฺตํ อสมตฺต-
ภาวสงฺขาตํ การณํ ชานิตฺวา ปณฺชฺิโต จตฺตปาริสฺสทฺธิสฺสีเลน สํวฺโต
รกฺขิตฺโต โคปีโต หุตฺวา นิพฺพานกมฺนํ อภฺจฺจกฺกํ มกฺคํ สํฆํ สํฆํ
วิโสเชยฺยาติ อตฺถโธ ฯ

เทสนาวसाने ปฏฺาจารา โสตาปตฺติผลเ ปตฺติภฺจฺหิ อลฺลเยปี
พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺปณฺิสฺสูติ ฯ

ปฏฺาจาราวตฺถุ ฯ

มคฺควคฺคกฺกถา นิกฺกฺธิตา ฯ

วีสติโม วคฺโค ฯ

ปกิณณกถา

อตุตฺตโน ปุพฺพกมฺมวตฺถุ

มตฺตาสฺสขปริจฺจาคาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวพฺพเน
วิหรนฺโต อตุตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ อารพฺภ กเถสิ ฯ
เอกสฺมี หิ สมเย เวสาลี อิทฺธา อโหสิ ฝีตา พุชฺชนา
อาภิณฺณมนุสฺสา ฯ ตตฺถ หิ วาเรน รัชฺชํ กโรนฺตานํ ขตฺติยานํเยว
สตฺตสตาธิกานิ สตฺต สหสฺसानิ สตฺต จ ขตฺติยา อเหตุํ ฯ เตลํ
วสนตฺถาย ตตฺตกาเยว ปาสาทา ตตฺตกาเนว กุฎฺถาคารานิ อุตฺถยาน
วิหารตฺถาย ตตฺตกาเยว อารามา จ โปกฺขรณฺนิโย จ อเหตุํ ฯ สา
อปฺเรน สมเยน พุพฺพิภฺขา อโหสิ ทุสฺสสฺสา ฯ ตตฺถ ฉาตกโทเสนา
ปจฺจํ ทุคฺคตฺตมนุสฺสา กาลมกํสุ ฯ เตลํ ตตฺถ ตตฺถ นจฺจทิตานํ
กุณฺปานํ คนฺธเนน อมนุสฺสา นครํ ปวิสิสุ ฯ อมนุสฺสฺสปทฺทเวเน พุทฺตรา
กาลมกํสุ ฯ เตลํ กุณฺปนฺนรฺปฏฺิฏฺฏตฺถาย สตฺตตานํ อหิวดกโรโค
อุปฺปชฺชสิ ฯ เอวํ พุพฺพิภฺขญํ อมนุสฺสญํ โรคกฺยนฺติ ตีณิ ภฺยานิ
อุปฺปชฺชสิสุ ฯ นครวาสิโน สนนฺิปตฺติวา ราชานํ อหํสุ มหาราช
อิมสฺมี นครเต ตีณิ ภฺยานิ อุปฺปนฺนानิ อิตฺโต ปุพฺเพ ยาว สตฺตมา
ราชปฺริวญฺญา เอวรूपํ ภฺยํ นาม น อุปฺปนฺนปุพฺพิ ธมฺมิกราชญํ หิ
กาเล เอวรूपํ

เล่มที่ 18 ปกิณฺณกถา หน้าที่ 438

ภยํ น อุปฺปชฺชตีติ ฯ ราชา สณฺจาคารา สพฺเพสํ สนนฺิปาตํ
การตฺวา สเจ เม อธมฺมิกภาโว อตฺถิ ตํ วิจฺจนถาติ
อาห ฯ เวสาลีวาสิโน สพฺพํ ปเวณฺี วิจฺจนนฺตา รณฺโธ กณฺจิจิ โทสํ
อทิสฺวา มหาราช นตฺถิ เต โทโสติ วตฺวา กถนฺนุ โข อิทํ อมฺหากํ
ภยํ วุปรสมํ กจฺเจยฺยาติ มนฺตยีสฺสุ ฯ ตตฺถ เอกจฺเจหิ พลิกมฺเมน
อาชาจนาย มงฺกลกิริยาชาติ วุตฺเต สพฺพมฺปิ ตํ วิธึ กตฺวา ปฏฺิพาหิตฺตุ
นาสกฺขีสฺสุ ฯ อณฺเณ เอวมฺหาหฺสู จ สตฺถาโร มหานุภาวา เตสุ
อิธาคมตฺเตสุ ภยํ วุปรสมฺเมยฺยาติ ฯ อปรเ สมนฺมาสมฺพุทฺโธ โลก
อุปฺปนฺโน โส หิ ภควา สพฺพสตฺตหิตาย ธมฺมํ เทเสสิ มหิทฺธิโก
มหานุภาโว ตสฺมี อิธาคเต อิมานิ ภยานิ วุปรสมํ กจฺเจยฺยุนฺติ
อาหฺสู ฯ เตสํ วจฺนํ สพฺเพปิ อภินนฺทิตฺวา กหํ นฺ โข โส
ภควา เอตฺรหิ วิหฺรตีติ อาหฺสู ฯ ตทา ปน สตฺถา อุปกฏฺจาเย
วสุตฺตฺปนายิกาย รณฺโธ พิมฺพิสารสฺส ปฏฺิณฺณํ ทตฺวา เวพฺพเว
วิหฺรติ ฯ เตน จ สมเยน พิมฺพิสารสฺส สมากเม พิมฺพิสारेณ สทฺธี
โสตาปตฺติผลํ ปตฺโต มหาสิ นาม ลิจฺฉวิ ตสฺสํ ปริสาช สนฺติเก
นินฺนโน โหติ ฯ เวสาลีวาสิโน มหนฺตํ ปณฺณาการํ สชเชตฺวา
ราชานํ พิมฺพิสารํ สณฺญาเปตฺวา สตฺถารํ อิธ อาเนถาติ มหาสิณฺเจว
ลิจฺฉวี ปุโรหิตปฺตฺตยจ ปหิณฺีสฺสุ ฯ เต คนฺตฺวา รณฺโธ

เล่มที 18 อตฺตโน ปุพฺพกมฺมวตฺถุ หน้า 439

ปณฺณาการํ ทตฺวา ตํ ปวตฺตี นีเวเตตฺวา มหาราช สตฺถารํ
 อมฺหากํ นครํ เปเสถาติ ยาจิสฺสุฯ ราชฯ ตุมฺเหว ชานาถาติ
 น สมฺปฏฺิจฺฉิฯ เต ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา ยาจิสฺสุ ฆนฺเต
 เวสาลียํ ตีณิ ฆยานิ อุปฺปนฺนานิ ตานิ ตุมฺहेสุ คเตสุ วุปรเมตฺตสนฺติ
 เอถ ฆนฺเต คจฺฉามาติฯ สตฺถา เตสํ วจฺนํ สุตฺวา อวชฺชนฺโต
 เวสาลียํ รตนฺตฺเต (๑) วุตฺเต สารกฺขา จกฺกวาพานํ โกฏิสตฺตสฺสํ
 ฝริสฺสตี สุตฺตปริโยसानเ จตฺตราสีติยา ปาณสฺสสถานํ ธมฺมาภิสฺมโย
 ภวิสฺสตี ตานิ ฆยานิ วุปรสมิตฺตสนฺตีติ ติตฺวา เตสํ วจฺนํ สมฺปฏฺิจฺฉิฯ
 ราชฯ ฬิมฺพิสาโร สตฺถา (๒) กิร เวสาลีคฺมนํ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺตฺนตี สุตฺวา
 นคเร โฆสนํ การเตตฺวา สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา กิ ฆนฺเต เวสาลีคฺมนํ
 สมฺปฏฺิจฺฉิตฺตฺนตี ปุจฺฉิตฺวา อาม มหาราชฯติ วุตฺเต เตนหิ ฆนฺเต
 อากเมถ ตาว มคฺคํ ปฏฺิยาเทสฺสามิตี วตฺวา ราชคหฺสฺส จ
 คจฺคาย จ อนฺตเร ปญฺจโยชนญฺมี สมนํ การเตตฺวา โยชนเ โยชนเ
 วิหารํ ปฏฺิยาเทตฺวา สตฺถุ คมนกาลิ อารโจะสิฯ อถ สตฺถา ปญฺจหิ
 ภิกฺขุสฺเตหิ สทฺธิ มคฺคํ ปฏฺิปรชฺชิฯ ราชฯ โยชนนฺตเร โยชนนฺตเร
 ชนฺนุกมตฺเต (๓) โอธินา ปญฺจวณฺณานิ ปุปฺพานิ โอภิราเปตฺวา
 ฐชปฺตากทฺทลิตฺวา อุตฺสาเปตฺวา ภควโต ฉตฺตาทิตฺตํ กตฺวา
 #๑. พุ. พุ. ๒๕/๕ฯ พุ. สฺ. ๒๕/๓๖๓ฯ
 # ๒. สตฺถาราทิ ยุตฺตตฺริฯ ๑. สී. ย. ชนฺนุกมตฺเตนฯ

เล่มที่ 18 ปกิณฺณกวคฺควณฺณนา หน้า 440

เทว เสตจฺจตฺตานิ เอเกกสฺส ภิกฺขุโน เอกเมกํ เสตจฺจตฺตํ
อุปฺปาราเรตฺวา สปริวาริ ปุฬฺสคนฺธาทีหิ ปุฬฺส กโรนฺโต สตุถาริ
เอเกกสฺมี วิหารเ วสาเปตฺวา มหาทานานิ ทตฺวา ปญฺจหิ ทิวเสหิ
กฺงคาคีรี ปาเปตฺวา ตตฺถ นาวํ อลงฺกโรนฺโต เวสาลิกานํ สาสนํ
เปเสสิ มคฺคํ ปฏฺยิยาเทตฺวา สตุถุ ปจฺจुकฺคมนํ กโรนฺตุตฺติฯ เต
ทฺวิคฺชนํ ปุฬฺส กริสฺสามาติ เวสาลิยา จ กฺงคาย จ อนฺตเร
ติโยชนภฺมี สมนํ การेतฺวา ภควโต จตฺตฺติ เสตจฺจตฺเตหิ เอเกกสฺส
ภิกฺขุโน ทฺวิหิ ทฺวิหิ เสตจฺจตฺเตหิ ฉตฺตาคิณฺตฺตานิ สขฺเชตฺวา ปุฬฺส
กฺรฺมมานา อากนฺตฺวา กฺงคาย ตีเร อฏฺฐิสฺสุฯ พิมฺพิสาโร เทว นาวา
สงฺฆมาญฺเฏตฺวา มณฺฑปํ การेतฺวา ปุฬฺสทามาทีหิ อลงฺการาเปตฺวา
สพฺพรตฺนมนฺยํ พุทฺธาสนํ ปญฺญาเปสิฯ ภควา ตสฺมี นิสีหิฯ ภิกฺขุปี
นาวํ อภิรฺหิตฺวา ภควนฺตํ ปริวารेतฺวา นิสีหิสฺสุฯ ราชา อนฺนจฺจจฺจนฺโต
กลปฺปมาณํ อุทกํ โอตฺริตฺวา ยาว ฆนฺเต ภควา อากจฺจติ ตาวาหํ
อิเชว กฺงคาคีเร วสิสฺสามีติ วตฺวา นาวํ อุยฺโยเชตฺวา นิวตฺติฯ สตุถา
โยชนมตฺตํ อทฺธานํ กฺงคาย คนฺตฺวา เวสาลิกานํ สิมํ ปาปฺปณฺนิฯ
ลิจฺจวิราชาโน สตุถาริ ปจฺจुकฺคนฺตฺวา กลปฺปมาณํ อุทกํ ปวิสิตฺวา
นาวํ ตีรี อุปเนตฺวา สตุถาริ นาวาโต โอตฺอารยีสฺสุฯ สตุถารา
อุตฺตริตฺวา นทีตีเร อกฺกนฺตมตฺเตเยว มหาเมโฆ อฏฺฐหิตฺวา

โปกฺขรวรสฺสํ วสฺสํ ๑ สพฺพตฺถ ชนฺนุกปฺปมาณอรฺุปฺปมาณ-
 กฏฺิปปฺปมาณาทีนํ อุทกานํ (๑)สนฺนุทฺตานํ สพฺพกฺุณฺปานิ กงฺคายํ
 ปเวสยํสิ ๑ ปริสุทฺุโท ฐมฺิภาโค อโหสิ ๑ ลิจฺฉวิราชาโน
 สตฺถารํ โยชนํ โยชนํ วสาเปตฺวา มหาทานานํ ทตฺวา
 ทฺุวิคฺฉํ ปุชฺชํ กโรนฺุตา ตีหิ ทิวเสหิ เวสาลี นยํสิ ๑ สกฺโก
 เทวราชา เทวคณฺปรีวฺโต อคมาสิ ๑ มหเสกฺุขานํ เทวตานํ
 สนฺนํปาเตน อมนฺุสฺสา เขภฺยุเขน ปลาญํสิ ๑ สตฺถา สายํ นครทฺุวาเร
 จตฺวา อานนฺุทตฺถเร อามนฺุเตสิ อิมํ อานนฺุท รตนฺุสฺตํ อุกฺคณฺุหิตฺวา
 ลิจฺฉวิคฺุมาเรหิ สทฺุธี วิจฺรณฺุโต เวสาลียํ คินฺุณฺุณํ ปาการานํ อนฺุตเร
 ปริตฺตํ กโรหิตํ ๑ เถโร สตฺถารา ทินฺุณํ รตนฺุสฺตํ อุกฺคณฺุหิตฺวา
 สตฺถุ เสถมยปฺคเตน อุทกํ อาทาย นครทฺุวาเร จิตฺ ปณฺุชานโต
 ปญฺุจาย ตถาคตฺุสฺส ทส ปารมฺิโย ทส อุปปารมฺิโย ทส ปรมฺุตฺถ-
 ปารมฺิโยติ สมตฺิส ปารมฺิโย ปณฺุจ มหาปรีจฺจาเค โลกคฺุถจรียา
 ฉาตคฺุถจรียา พุทฺุทคฺุถจรียาติ ติสฺุโส จรียาโย ปจฺุณฺิมภเว
 คพฺุภาวกกฺุณฺุตี ชาตี อภินิภฺุขมณฺุํ ปธานจรียํ โโพธิปฺลลฺุงเก มารวิขยํ
 สพฺุพณฺุญฺุตถาณฺุปฺปฏิเวธํ ธมฺุมจกฺุกปฺุวตฺุคณฺุณํ นว โลกคฺุตฺุตรธมฺุเมติ
 สพฺุเพปีเม พุทฺุทคฺุณฺุ อวชฺุชิตฺวา นครํ ปวีสิตฺวา ตियามรคฺุตี
 ติสฺุ ปาการนฺุตเรสุ ปริตฺตํ กโรนฺุโต วิจรี ๑ เตน ยงฺุกิลฺุจิติ
 #๑.เอกวจนํ กาทพฺุฬ ๑

เล่มที่ 18 ปกิณณกวคฺควณฺณนา หน้า 442

วุตฺตมตฺเตเยว อุทฺธึ จิตฺตํ อุทกั อมฺนุสฺसानํ อุปริ ปติ ฯ
ยานิธ ภูตานิติ คาทากถนโต ปฏฺจาย ราชตวภูตกา วิย
อุทกพิณฺฑุณี อากาเส อุคฺคนฺตฺวา คิลานานํ มฺนุสฺसानํ
อุปริ ปตีสุ ฯ ตาวเทว วุปฺสนฺตโรคา มฺนุสฺสา อุฏฺจาย
เถริ ปริวารสุ ฯ ยงฺกิญฺจิติ วุตฺตปทโต ปฏฺจาย ปน อุทกมุสิเตหิ
มุฏฺจา มุฏฺจา ปุพฺเพ อปฺลายนฺตา สงฺการกฺกฺกิตฺติปเทสาทินิ นิสฺสิตา
อมฺนุสฺสา เตน เตน ทฺวารเณ ปลายีสุ ฯ ทฺวารานิ อโนกาसानิ
อเหตุ ฯ เต โอการํ อถนฺตา ปาการิ ภันฺทิตฺวา ปลายีสุ ฯ
มหาชโน นกรรมชฺเฒ สณฺจาคาริ สพฺพคนฺเชหิ อุปลิมฺปิตุวา อุปริ
สฺวณฺณตารกาทิวิจิตฺตํ วิตานํ พนฺธิตุวา พุทฺธาสนํ ปญฺญาเปตุวา สตุถาริ
อาเนสิ ฯ สตุถา ปญฺจตฺตาสเน นิสฺสิทฺธิ ฯ ภักฺขุสงฺฆโมปี ลิจฺฉวิคฺคโมปี
สตุถาริ ปริวารตุวา นิสฺสิทฺธิ ฯ สกโกปี เทวราชา เทวคณฺปริวุโต
ปฏฺฐิรฺูป โอกาเส อุฏฺจาสิ ฯ เถโรปี สกถนคฺริ อนฺนุวิจริตุวา
วุปฺสนฺตโรเคน มหาชเนน สทฺธิ อากนฺตฺวา สตุถาริ วนฺทิตฺวา
นิสฺสิทฺธิ ฯ สตุถา ปรีสิ อโโลเกตุวา ตเทว รตฺนสฺสุตฺตํ อภาสิ ฯ
เทสนาวसाने จตุราสีติยา ปาณสทฺสฺसानํ ธมฺมาภิสฺสมโย อโหสิ ฯ
เอวํ ปุณฺทิวเสปี ปุณฺทิวเสปีติ สตุตฺตาหิ ตเทว รตฺนสฺสุตฺตํ เทเสตุวา
สพฺพภยानํ วุปฺสนฺตภาวํ ญตุวา ลิจฺฉวิคฺฉํ อามนฺเตตุวา เวสาลิโต
นิกฺขมิ ฯ ลิจฺฉวิราชานो ทฺวิกุณฺ

เล่มที่ 18 อตฺตโน ปุพฺพกมฺมวตฺถุ หน้า 443

สกุการี กโรนฺดา ปุณฺ ตีหิ ทิวเสหิ สตุถาริ กงฺกาตีริ
นยีสฺสุฯ กงฺกาย นิพฺพตฺตา นาคราชาโน จินฺตยีสฺสุ
มนฺุสฺสา ตถาคตฺสฺส สกุการี กโรนฺติ มยฺ กิ นฺุ กโรมาติฯ
เต สุวณฺฺณรชตมณฺิมยา นาวาโย มาเปตฺวา สุวณฺฺณรชตมณฺิมเย
ปลลฺงเก ปลฺลญาเปตฺวา ปลฺลจวณฺฺณปทุมสฺลจฺจนฺฺนํ อุกฺกํ กตฺวา
ภนฺฺเต อมฺหากํปิ อนฺุคฺคหํ กโรถาติ อตฺตโน อตฺตโน นาวํ
อภิรฺุหนฺตฺถาย สตุถาริ ยาจีสฺสุฯ มนฺุสฺสา จ นาคา จ ตถาคตฺสฺส
ปุชฺชํ กโรนฺติฯ มยฺ กิ นฺุ กโรมาติ ภูมฺมฏฺจกเทเว อาทิ
กตฺวา ยาว อกฺนิฏฺจพฺุรหฺมโลกา สพฺุพเทวตา สกุการี กรีสฺสุฯ ตตฺถ
นาคา โยชนิกานิ ฉตฺตาทิฉตฺตานิ อุกฺกขิปีสฺสุฯ เอวํ เหฏฺฐา นาคา
ภูมิตฺเต มนฺุสฺสา รุกฺขจจฺฉปฺุพฺพตาทีสุ ภูมฺมฏฺจกเทวตา อนฺุตฺติเก
อากาสฏฺจกเทวตาติ นาคภวณฺฺ อาทิ กตฺวา จกฺกวาพปริยฺนฺเตน
ยาว พฺุรหฺมโลกา ฉตฺตาทิฉตฺตานิ อฺุสฺสาปีตานิ อฺุหฺลฺุฯ ฉตฺตฺนฺตเรสุ
ชฺชา ชฺชนฺตเรสุ ปตฺกกา เตสฺส อนฺุตรนฺุตรา ปุปฺพทามวาสจฺจณฺฺณ-
ฐปาทิสฺสกาโร อโหสิฯ สพฺุพาลงฺการปฏฺิมณฺุฑิตา เทวปฺุตฺตา ฉณฺเวสฺสิ
คเหตฺวา อุกฺโขสยมาณา อากาเส วิจฺริสฺสุฯ ตโยเอว กิร สมากมา
มหนฺตา อฺุหฺลฺุ ยมกปาฏฺิหาริยสฺมากโม เทโวโรหณสฺมากโม อยฺ
คงฺโคโรหณสฺมากโมติฯ ปรีตีเร พิมฺพิสาโรปี ลิจฺฉวีหิ กตฺสกุการโต
ทฺุวิกฺฉณฺฺ สกุการี สชฺเชตฺวา ภควโต อากมณฺฺ

อุทิกฺขมาโน อฏฺฐาสิ ฯ สตุถา กงฺคาย อุโภสุ ปสฺเสสุ
ราชฺฐนํ มหนฺตํ ปริจฺจาคํ โอลฺลเกตฺวา นาคาทินฺนญจ อชฺฌาตยํ
วิทิตฺวา เอเกกาย นาวาย ปญฺจปญฺจกิกฺขุสฺตปรีวาริ เอเกกํ
นิมฺมิตฺพุทฺธํ มาเปสิ ฯ โส เอเกกสฺส เสตจฺจตฺตสฺส เจว
กปฺปรุกฺขสฺส จ มาลาปฺปฬทามสฺส จ เหฏฺฐา นาคคณฺปิรวุโต
นิสินฺโน โหติ ฯ ภูมฺมฏฺฐกเทวตาทิสฺสุปี เอเกกสฺมี โอลฺลเกสฺส สปรีวาริ
เอเกกํ นิมฺมิตฺพุทฺธํ มาเปสิ ฯ เอวํ สกฺลจกฺกวาฬพฺพเก เอกฺกสฺสเว
เอกจฺจณฺเณ วีย จ ชาเต นาคานํ อนุคฺคหํ กโรนฺนุโต เอกํ รตนนาวิ
อภิรฺุหิ ฯ กิกฺขุสฺสุปี เอเกโก เอเกกเมว อภิรฺุหิ ฯ นาคราชาโน พุทฺธปฺปมฺขํ
กิกฺขุสฺสงฺฆํ นาคภวณํ ปเวเสตฺวา สพฺพพรตฺตี สตุถุ สนฺติเก ฐมฺมกถํ
สตุถวา ทฺตยทิวเส ทิวเพน ขาทนฺิเยน โภชนฺิเยน พุทฺธปฺปมฺขํ
กิกฺขุสฺสงฺฆํ ปรีวิสิสฺสุ ฯ สตุถา อนุโมทนํ กตฺวา นาคภวนา นิกฺขมิตฺวา
สกฺลจกฺกวาฬเทวตาทิ ปุชฺชียมาโน ปญฺจหิ นาวสเตหิ กงฺคานทึ
อติกฺกมิ ฯ ราชา ปจฺจुकฺคนฺตฺวา สตุถาริ นาวาโต โอลฺลเกตฺวา
อาคมนฺกาเล ลิจฺจวึหิ กตฺสกฺการโต ทฺวิกฺคณฺํ สกฺการิ กตฺวา
ปฺุริมฺนเยเนว ปญฺจหิ ทิวเสหิ ราชคหํ อานสิ ฯ

ทฺตยทิวเส กิกฺขุ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตฺวา สายณฺุหสมเย
ฐมฺมสภายิ สนฺนินฺนนา ถถิ สมฺภูจฺจาเปสิ อโห พุทฺธานํ
อานฺุภาโว อโห สตุถริ เทวมนฺุสฺสานํ ปสาโท กงฺคาย นาม

โอรโต จ ปารโต จ อญฺชโยชนมฺกเค พุทฺชคเตน ปสาเทน
ราชฺหิ สมตฺถิ ภูมึ กตฺวา วาลูกา โอกิริตฺวา ชนฺนุมนฺตเตน
โอรินา นานาวณฺณานิ ปุปฺพานิ สนฺนตฺตานิ คงฺกาย อุทกั
นาคานุกาเวน ปญฺจวณฺเณหิ ปทุเมหิ สยฺยณฺนํ ยาว
อกนิญฺจภวฺนา ฉตฺตาคิตฺตฺตานิ อุตฺตสาปิตานิ สกฺลจกฺกวาพคฺพกั
เอกาลงฺการิ เอกุตฺตํ วิย จ ชาตฺตุนฺติฯ สตฺถา อากฺนตฺวา
กาย นุตฺถ ภิภฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺตฺตนาติ ปุจฺฉิตฺวา
อิมาย นามาติ วุตฺเต น ภิภฺขเว เอส ปุชฺชาสฺสกาโร
มยฺหํ พุทฺธานุกาเวน นิพฺพตฺโต น นาคเทวพุทฺธมานุกาเวน
อตีเต ปน อปฺปมตฺตคฺคปริจฺจาकานุกาเวน นิพฺพตฺโตติ วตฺวา
ภิภฺขุหิ ยาจิตฺตํ ตมตฺถํ ปกาเสตฺตกาโม อตีตํ อاهرิ

อตีเต ตกฺกสิลาขัํ สจฺโข นาม พุทฺธาหุมนฺโณ อโหสิฯ ตสฺส
ปุตฺโต สฺสสิโม นาม มาณโว โสฬสวสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ปีตริ อุตฺตงฺกมิตฺวา อิจฺฉามหิ ตาต พาราณสี คนฺตฺวา มนฺเต
สขฺฆายิตฺตุนฺติฯ อถ นํ ปีตา อاهر เดนหิ ตาต อุตฺตโก นาม
พุทฺธาหุมนฺโณ มม สหายโก ตสฺส สนฺนิตฺถํ คนฺตฺวา อธิยสฺสฺสฺสฺสฺส
สาธฺตฺติ ปุทฺธิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ปตฺวา ตํ พุทฺธาหุมนฺ
อุตฺตงฺกมิตฺวา ปีตฺรา ปหิตฺถาวํ อากฺกขิฯ อถ นํ โส สหายกสฺส
เม ปุตฺโตติ สมฺปญฺฉิตฺวา ปุทฺธิปฺปสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
มนฺเต

เล่มที่ 18 ปกิณณกวคฺควณฺณา หน้า 446

วาเจตุ อารภี ๗ โส ลหุญจ คณฺหนุโต พหุญจ คณฺหนุโต
คหิตคฺคหิตญจ สุวณฺณภาชน ปกฺขิตฺตสีหเตลมิว อวินสฺสมานํ
ธารนุโต น จิรสฺเสว อารยิสฺส มุขโต อุกฺคณฺหิตพฺพิ สพฺพิ
อุกฺคณฺหิตฺวา สขมฺมายํ กโรนุโต อตฺตโน อุกฺคหิตสิปฺปสฺส
อาทิมขมฺเมว ปสฺสตี โน ปรีโยสานํ ๗ โส อารยิ อฺปสงฺกมิตฺวา
อหํ อิมสฺส สิปฺปสฺส อาทิมขมฺเมว ปสฺสามิ โน ปรีโยสานํ ติ
วตฺวา อารยเณ อหํปี ตาต น ปสฺสามิตี วุตฺเต อถ โก
อารยิ ปรีโยสานํ ชานาตีตี ปฺจฺฉิตฺวา อิม ตาต อีสโย
อิสิปฺตเน วิหรนฺติ เต ชานเณยฺยํ เตสํ สนฺติกํ อฺปสงฺกมิตฺวา
ปฺจฺฉิสฺสตี อารยเณ วุตฺเต ปฺจฺเจกพฺพุเต อฺปสงฺกมิตฺวา ปฺจฺฉิ
ตฺมฺเห กิร ปรีโยสานํ ชานาธาติ ๗ อาม ชานามาติ ๗ เตนหิ
เม อจิกฺขธาติ ๗ ๗ มยฺ อปฺพพชิตสฺส น อจิกฺขาม สเจ เต
ปรีโยसानนตฺถิ ปพฺพชิสฺสตี ๗ โส สาธฺตตี สมฺปฏฺฐิตฺวา เตสํ
สนฺติเก ปพฺพชฺ ๗ อถสฺส เต อิทํ ตาว สิกฺขิสฺสตี วตฺวา เอวํ เต
นิวาเสตพฺพิ เอวํ ปารุปีตพฺพนฺติอาทินา นเณน อภิสมาจาริกวตฺตํ
อจิกฺขิสฺส ๗ โส ตตฺถ สิกฺขนุโต อฺปนฺนิสฺสยสมฺปนฺนตฺตา น จิรสฺเสว
ปฺจฺเจกสมฺโพธิ อภิสมฺพุชฺฉิตฺวา สกฺลพาราณสีนคเร คณฺนตฺถ
ปฺณฺณจฺนโท วิย ปากโฏ ลากคฺคยสฺสคฺคปฺปตฺโต อโหสิ ๗
โส อปฺปายุกสฺวตฺตนิคฺคสฺส กมฺมสฺส กตฺตฺตา น จิรสฺเสว

เล่มที่ 18 อตฺตโน ปุพฺพกมฺมวตฺถุ หน้า 447

ปริณิพฺพายีฯ อตฺตสฺส ปจฺเจกพฺพุทฺธา จ มหาชนโน จ สรีริกัจฺจ
กตฺวา ธาตุโย กเหตุวา นครทฺวาเร ญฺปิ ปติญฺจาเปสฺสุฯ
สงฺโขปี พฺราหฺมโณ ปุตฺโต เม จิริ คโต ปวตฺติมสฺส
ชานิสฺสามิตฺติ ตํ ทญฺจกาโม ตกฺกสิลโต นิกฺขมิตฺวา อนุปุพฺเพน
พาราณสี ปตฺวา มหาชนกาโย สนนฺิปตฺติํ ทิสฺวา อทฺธา
อิเมสฺส เอโกปี เม ปุตฺตสฺส ปวตฺตี ชานิสฺสตีติ
อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉิ สฺสึโอม นาม มาณโว อิธาคมิ อปี น
ตสฺส ปวตฺตี ชานาถาติฯ อาม พฺราหฺมณฺ ชานาม อสฺกสฺส
นาม พฺราหฺมณฺสฺส สนนฺิเก ตโย เวเท สชฺฌายิตฺวา ปพฺพชิตฺวา
ปจฺเจกโพธิํ สจฺฉิกตฺวา ปริณิพฺพายี อยมสฺส ญฺโป ปติญฺจาปีโตติฯ
โส ภูมึ หตฺถเณน ปหริตฺวา โรทิตฺวา กนฺทิตฺวา เจตियงฺกณฺเณ
ติณฺยานิ อุทฺธริตฺวา อุตฺตรสาญฺเณน วาลุกํ อหริตฺวา เจตियงฺกณฺเณ
อากริตฺวา กมฺมชฺฌทฺถเณน ปรีปฺโผลิตฺวา วนฺปุเปหิ ปุชฺช กตฺวา
สาญฺเณน ปตํกํ อโรเปตฺวา ญฺปสฺส อุปฺริ อตฺตโน นตฺตํ
พนฺธิตฺวา ปกฺกามิฯ

สตฺถา อิํ อตีตํ อหริตฺวา ตทา ภิกฺขเว อิํ สงฺโข
พฺราหฺมโณ อิโหสิ มยา สฺสึมสฺส ปจฺเจกพฺพุทฺธสฺส เจตियงฺกณฺเณ
ติณฺยานิ อุทฺธฺรณฺนิ ตสฺส เม กมฺมสฺส นิสฺสนฺเทน อญฺจโยชนมคฺคํ
วิหตฺชานฺณกณฺณํ กตฺวา สฺสุทฺธิํ สมตลํ กรีสุ มยา ตตฺถ วาลูกา
โอภิกฺขณฺณา ตสฺส เม นิสฺสนฺเทน

เล่มที่ 18 ปกิณฺณกวคฺควณฺณา หน้า 448

อฏฺฐโยชนมคฺเค วาลุกํ โอกิรีสุ มยา ตตฺถ วณฺกุสุเมหิ ปุชา
กตา ตสฺส เม นิสฺสนนฺเทน อฏฺฐโยชนมคฺเค (๑) นานาวณฺณานิ
ปุปุผานิ โอกิณฺณานิ เอกโยชนฏฺฐาเน คงฺกาย อุทกํ
ปลฺลจวณฺเณหิ ปทุเมหิ สลฺลจณฺนํ มยา ตตฺถ กมณฺตลฺลทฺเทน
ภูมิ ปริปุโผสิตา ตสฺส เม นิสฺสนนฺเทน เวสาลิยํ
โปกฺขรวรสฺสํ วรสฺสิ มยา ตตฺถ ปตาคา อาโรปีตา ฉตฺตตฺถจ พทฺธํ
ตสฺส เม นิสฺสนนฺเทน ยาว อกนิฏฺฐภวฺนา ธชฺชปตาคจฺฉตฺตตฺถจตฺตตฺถาทีหิ
สกลจกฺกวาฬคพฺภํ เอกุสฺสวํ วิย ชาตํ อิติ โข ภิกฺขเว เอส
ปุชาสกฺกาโร มยฺหํ เนว พุทฺธานุภาเวน นิพฺพตฺโต น
นาคเทวพฺรหฺมานุภาเวน อตีเต ปน อปฺปมตฺตคปริจฺจาคา-
นุภาเวนาติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห
มตฺตตาสฺขปริจฺจาคา ปสฺเส เจ วิปฺลํ สุขํ
จเช มตฺตตาสฺขํ ธีโร สมปฺสฺสํ วิปฺลํ สุขนฺติ ฯ
ตตฺถ มตฺตตาสฺขปริจฺจาภาติ มตฺตตาสฺขนฺติ ปมาณยฺตฺตคํ
ปริตฺตตฺสํ วุจฺจติ ตสฺส ปริจฺจาเคน ฯ วิปฺลํ สุขนฺติ อุพาริํ สุขํ
นิพฺพานสุขํ วุจฺจติ ตถฺเจ ปสฺเสยฺยาติ อตฺถโล ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ
เอกํ หิ โภชนปฺาตี สชฺชชาเปตฺวา ภูณฺชนตฺสส มตฺตตาสฺขํ นาม
อฺปฺปชฺชติ ตํ ปน ปริจฺจชิตฺวา อฺโปสฺถํ วา กโรนฺตสฺส ทานํ วา
เทนตฺสส วิปฺลํ อุพาริํ นิพฺพานสุขํ

เล่มที่ 18 กุกฺกฏญฺชขาทิกาวตฺถุ หน้า 449

นาม นิพฺพตฺตติ ตสฺมา สเจ เอวํ ตสฺส มตฺตาสุขสฺส

ปริจฺจาคา วิปฺปลํ สฺขํ ปสฺสติ อเถตํ วิปฺปลํ สฺขํ สมฺมา

ปสฺสนฺโนโต ปณฺขติโต ตํ มตฺตาสฺขํ จเชยฺยติ ฯ

เทสนาวสานเ พหุ โสตาปตฺตติผลาทีนํ ปาปฺณีสฺสูติ ฯ

อตฺตโนปฺพุพฺพกมฺมวตฺถุ ฯ

กุกฺกฏญฺชขาทิกาวตฺถุ

ปรทฺกขุปรชานนาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโนโต

เอกํ กุกฺกฏญฺชขาทิกํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

สาวตฺถิยา กิร อวิหฺวเร ปณฺฑูรํ นาม เอโก กาโม ตตฺถเอโก

เกวญฺญู วสติ ฯ โส สาวตฺถิ คจฺจนฺโนโต อจิรวตฺตีเร กจฺจปณฺฑานํ

ทิสฺวา ตานํ อาทาย สาวตฺถิ คนฺตฺวา เอกสฺมี เกเห ปจฺจาเปตฺวา

ขาทนฺโนโต ตสฺมี (๑) เกเห กุมาริกาย เอกํ อณฺฑํ อทาสิ ฯ ส

ตํ ขาทิตฺวา ตโต ปฏฺจาย อณฺฑํ ขาทนฺนํ นาม น อิจฺฉิ ฯ

อถสฺสา มาตา กุกฺกฏญฺชขาทิกานโต เอกํ อณฺฑํ คเหตุวา

อทาสิ ฯ ส ตํ ขาทิตฺวา รสตณฺหยา พทฺธา ตโต ปฏฺจาย

สยเมว กุกฺกฏญฺชขาทิกานํ คเหตุวา ขาทิ ฯ กุกฺกฏญฺชขาทิกานํ วิชฺชาตกาเล

ตํ อตฺตโน อณฺฑานํ คเหตุวา ขาทนฺตํ ทิสฺวา ตาย อุปทฺทฺตา

อาฆาตํ พนฺธิตฺวา

#๑. ตตฺถาติ ยุตฺตตฺตริ ฯ

เล่มที่ 18 ปกิณณกวคฺควณฺณา หน้า 450

อิโตทานิ จุตฺตา ยกฺขิณี หุตฺวา (๑) ตว ทารเก ขาทิตุํ สมตฺถา
หุตฺวา นิพฺพตฺเตยฺยนฺติ ปตฺถนํ จเปตฺวา กาลํ กตฺวา ตสฺมีเยว
เคเห มชฺชาริ หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ อิตฺราปี กาลํ กตฺวา ตตฺถเว
กุกฺกุฏี หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ กุกฺกุฏี อณฺฑทานิ วิชายิ ฯ มชฺชาริ
อาคนฺตุวา ตานิ ขาทิตฺวา หุตฺยิปี ตตฺยิปี ขาทิเยว ฯ กุกฺกุฏี
ตโย วาเร มม อณฺฑทานิ ขาทิตฺวา อิทานิ มํ ขาทิตฺตฺกามาสิ อิโต
จุตฺตา สปุตฺตกํ ตํ ขาทิตฺตํ ลเภยฺยนฺติ ปตฺถนํ กตฺวา ตโต จุตฺตา
ทีปิณี หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ อิตฺราปี กาลํ กตฺวา มิกิ หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ
ตสฺสา วิชิตฺกาเล ทีปิณี อาคนฺตุวา ตํ สหุธี ปุตฺเตหิ ขาทิ ฯ เอวํ
ขาทนต์ตา ปณฺจสุ อตฺตภาวสฺเตสุ อณฺณมณฺณสฺส ทุกฺขํ อุปฺปาเทตฺวา
อวसानเ เอกา ยกฺขิณี หุตฺวา นิพฺพตฺติ เอกา สาวตฺถิยิ กุลธิตฺตา
หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ อิโต ปรี น หิ เวเรน เวรานิตี กาถาย
วุตฺตฺนเยเนว เวทิตฺพุทฺ ๑ อิธ ปน สตฺถา เวริ หิ อเวเรน อุปฺสมฺมตฺติ
โน เวเรนาตี วตฺวา อุภินฺนํปี ฐมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห
 ปรทุกฺขุปรชานเนน โย อตฺตโน สุขมิจฺจติ
 เวรสฺสคฺคสฺสญฺโจ เวรา โส น ปริมุจฺจตีติ ฯ
 ตตฺถ ปรทุกฺขุปรชานเนนาตี ปรสฺมี ทุกฺขญฺจปเนน
ปรทุกฺขุปรปาทเนนาตี อตฺถโถ ๑ เวรสฺสคฺคสฺสญฺโจติ โส
๑. ปมาทลิจิเตน ภวิตฺพุทฺ ๑ ๒. ม. อัย ปาโธ นตฺถิ ๑

ธมฺมปทฎจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตตวคฺควณฺณา - หน้าที่ 451
เล่มที่ 18 ภทฺทียภิกขุวตฺถุ หน้า 451

ปฺคุคฺโล อกฺโกสนปฺปจฺจกฺโกสนปฺปหฺรณปฺปฎิปปฺหฺรณาทีนํ วเสน
อณฺณมณฺณํ กเตน เวรํสฺสคฺเคน สํสฺสญฺโจะฯ เวรา โส น
ปฺริมฺจฺจตีติ นิจฺจกาลี เวรวเสน ทฺกฺขเมว ปาปฺณาตีติ อตฺโถฯ
เทสนาวसानะ ขกฺขินี สรณฺเสฏฺ ปตฺติญฺจาย ปญฺจ สีลานี
สมาทฺยิตฺวา เวรโต มุจฺจึฯ อิตฺราปี โสตาปตฺตติสเส ปตฺติญฺจหิฯ
สมปฺตฺตทานปี สาทฺถิกา เทสนา อโหสีตีฯ
กฺกุกฺกุณฺณชฺชาทิกาวตฺถุฯ

ภทฺทียภิกขุวตฺถุ

ยํ หิ กิจฺจนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา ภทฺทียํ นิสฺสาย
ชาตียาวเน วิหฺรนฺโต ภทฺทียะ ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิฯ
เต กิร ปาทุกมณฺฑนเ อญฺยตฺตฺตา อเหสฺสุฯ ยถาห เตน โข
ปน สมเยน ภทฺทียา ภิกฺขุ อนเกวิหิตํ ปาทุกมณฺฑนानุโยคมนฺนุตฺตฺตา
วิหฺรนฺติ ติณฺปาทูกํ กโรนฺติปี การณฺติปี มุณฺชปาทูกํ (๑)
ปพฺพชปาทูกํ หินฺตาลปาทูกํ กมฺพลปาทูกํ กโรนฺติปี
กัรณฺติปี ริณฺจนฺติ อุกฺกเทสํ ปฺริปฺจฺจํ อธิสํลํ อธิจิตฺตํ
อธิปฺปญฺญนฺติฯ (๒) ภิกฺขุ เตสํ ตถากรรมภาวํ อูชฺฌายิตฺวา สตฺถุ
#๑. ปาลียมฺปน มุณฺชปาทูกํ กโรนฺติปี กัรณฺติปี ปพฺพชปาทูกํ กโรนฺติปี
#กัรณฺติปี หินฺตาลปาทูกํ กโรนฺติปี กัรณฺติปี กมฺลปาทูกํ กโรนฺติปี
#กัรณฺติปี กมฺพลปาทูกนฺติ ทิสฺสนฺติฯ ฌ.ว. ๒. มหาวคฺค ๕/๒๐ฯ

เล่มที 18 ปกิณฺณกถา หน้า 452

อาโรเจสุ ๑ สตฺธา เต ภิกฺขุ ครหิตฺวา ภิกฺขเว ตฺมเห
อณฺเณน กิจฺเจเน อาคนฺตุวา อณฺณสฺมึเยว กิจฺเจ อฺยุยฺตุตาติ
วตุวา ฐมฺมึ เทเสนฺโต อีมา คาถา อภาสิ

ยํ หิ กิจฺจํ ตทปฺวิทฺธํ อกิจฺจํ ปน กยฺริติ (๑)
อุนฺนพานํ ปมตฺตานํ เตสํ วทฺตฺตฺนติ อาสวา
เยสญฺจ สฺสมารทฺธา นิจฺจํ กายคตา สติ
อกิจฺจํ เต น เสวณฺติ กิจฺเจ สาทจฺจการิโน
สตานํ สมฺปชานานํ อตฺถํ กจฺจณฺติ อาสวาติ ๑

ตตฺถ ยํ หิ กิจฺจณฺติ ภิกฺขุโน หิ ปพฺพชิตกาลโต ปฏฺฐาย
อปริมาณสิลกฺขนฺธโคปนํ อรณฺณวาโส ชฺตงฺค ปรีหรณฺํ ภาวนา-
รามตาติเอวมาทิ กิจฺจํ นาม ๑ อิมหิ ปน ยํ อตฺตโน กิจฺจํ ตํ
อปฺวิทฺธํ นทฺทิตํ ๑ อกิจฺจณฺติ ภิกฺขุโน ปน นตฺตมณฺฑนํ
อฺปาหนมณฺฑนํ ปาทุกปตฺตถาลกธมกรกกายพฺนฺธนองฺสพฺนฺธน-
มณฺฑนํ อกิจฺจํ นาม ๑ เยหิ ตํ กยฺริติ เตสํ มานนพํ
อฺกฺขิปิตฺวา จรเณน อุนฺนพานํ สติไวสฺสคฺเคน ปมตฺตานํ
จตฺตาโรปี อาสวา วทฺตฺตฺนตีติ อตฺถโถ ๑ สฺสมารทฺธาติ
สฺสปคฺคหิตา ๑ กายคตา สตีติ กายานุสฺสนาภาวนา ๑ อกิจฺจณฺติ เต
เอตํ นตฺตมณฺฑนาทิกํ อกิจฺจํ น เสวณฺติ น กโรนฺตีติ อตฺถโถ ๑
กิจฺเจติ ปพฺพชิตกาลโต ปฏฺฐาย กตฺตพฺเพ

๑. ม. กรียติ ๑

อปฺริมาณสิลฺกขณฺชฺโคปนาทิกะ กรณฺิเยฯ สาทจฺจการิโนติ สตตํ
การิโน อญฺุจิตการิโนฯ เตสํ สติยา อวิปฺปวาเสน สตานํ
สาคฺคกสมฺปชฺฌณฺ์ สปฺปายสมฺปชฺฌณฺ์ โคจฺรสมฺปชฺฌณฺ์
อสมฺโมหสมฺปชฺฌณฺฺติ จคฺคฺหิ สมฺปชฺฌณฺฺเหหิ สมฺปชานานํ
จตฺตารอฺปิ อาสวา อตฺถํ คจฺจนฺฺติ ปฺริกขยฺ์ อภาวํ คจฺจนฺฺตีติ อตฺโถฯ

เทสฺนาวสาเน เต ภิกฺขุ อรหตฺเต ปตฺติญฺหิสิสุฯ สมฺปตฺตานํปิ
สาคฺคฺกิกา เทสฺนา อโหสิตีฯ

ภทฺทิตฺตภิกฺขุวคฺคฺฏฯ

ลกฺขณญฺกภทฺทิตฺตเถรวคฺคฺฏ

มาตฺริ ปิตฺริ หนตฺตฺวาติ อิมํ ธมฺมเทสํ สตฺถา เขตฺตวเน
วิหรนฺฺโต ลกฺขณญฺกภทฺทิตฺตเถริ อารพฺภ กเถสิฯ

เอกทิวสํ หิ สมฺพหุลา อาคนตฺตกา ภิกฺขุ สตฺถาริ ทิวาญฺจฺจาน
นินฺฺนํ อฺปสจฺกมิตฺวา วนฺฺทิตฺวา เอกมฺนตฺตํ นิสิทีสุฯ ตสฺมี ขณฺเ
ลกฺขณญฺกภทฺทิตฺตเถโร ภควโต อวิหฺเร อตฺติกมฺติฯ สตฺถา เตสํ
ภิกฺขุณฺ์ จิตฺตวารี ฌตฺวา ปสฺสธ ภิกฺขเว อยฺ์ ภิกฺขุ มาตาปิตโร
หนิตฺวา นินฺฺทกฺโข หุตฺวา ยาศีติ วตฺวา เตหิ [ภิกฺขุหิ] กิ
นฺุ โข สตฺถา วทตีติ อณฺณมณฺ์ มุขานิ โอลเเกตฺวา สํสยฺ์
ปฺกขณฺเตหิ กิ นามตฺตํ วทถาติ วุตฺเต เตสํ ธมฺมํ เทเสนฺฺโต
อิมํ คาทมาห

เล่มที่ 18 ปกิณณกวคฺควณฺณา หน้า 454

มาตฺรํ ปิตฺรํ หนฺตฺวา ราชานํ เทวํ จ ขตฺติเย

รฎฺจํ สานุจฺรํ หนฺตฺวา อนิโฆ ยติ พุราหฺมโณติ ฯ

ตตฺถ สานุจฺรนฺติ อายสาธเกน आयุตฺตเกน สหิตํ เอตฺถ

หิ ตณฺหา ชเนติ ปุริสฺนฺติ วจนฺโต ตีสฺส ภเวสฺส สตฺตานํ ชนฺนโต

ตณฺหา มาตา นาม ฯ อหํ อสฺกสฺส นาม รณฺโณ วา ราชมหามตฺตสฺส

วา ปฺตฺโตติ ปิตฺรํ นิสฺสาย อสฺมิมานสฺส อฺปฺปชฺชนฺโต อสฺมิมาโน

ปีตา นาม ฯ โลโก วิย ราชานํ ยสฺมา สพฺพานิ ทิฎฺฐิกฺคตาणि

เทวํ สสฺสจฺเจททิฎฺฐิโย ภชนฺติ ตสฺมา สสฺสจฺเจททิฎฺฐิโย เทวํ

ขตฺติยราชานํ นาม ฯ ทฺวาทสายตฺตานานิ วิตฺถตฺตเถน รฎฺจสฺสทิสฺตฺตา

รฎฺจํ นาม ฯ आयสาธโก आयุตฺตกปริโส วิย ตํ นิสฺสโต นนฺทิราโค

อนุจโร นาม ฯ อนิโฆติ นิทฺทกฺโข ฯ พุราหฺมโณติ ชินฺนสโว ฯ

เอเตสํ ตณฺหาทินํ อรหตฺตมกฺคณฺณาณาสินา หตฺตฺตา ชินฺนสโว ฯ

นิทฺทกฺโข หตฺวา ยติติ อยเมตฺถ อตฺโถ ฯ

เทสฺนาวสาเน เต ภิกฺขุ อรหตฺเต ปติฎฺฐหีสฺสุ ฯ

ทฺคฺคิยคาลายปี วตฺถุ ปุริมสทิสฺเมว ฯ ตทาปี สตฺถา

ลกฺขณฺณกทฺทิกฺคเถรเมว อารพฺภ เตสํ ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ

คาลมาห

มาตฺรํ ปิตฺรํ หนฺตฺวา ราชานํ เทวํ จ โสตฺถิเย

เวยฺยคฺขมปลฺยจมํ หนฺตฺวา อนิโฆ ยติ พุราหฺมโณติ ฯ

เล่มที่ 18 ทารุสาถกฏิกวตฺถุ หน้า 455

ตตฺถ เทว จ โสตฺถิเยติ เทว จ พุราหฺมณเฑ ๑ อิมิสฺสา
 หิ คถาย สตฺถา อตฺตโน ธมฺมิสฺสรตฺถาย จ เทสนาวิชฺกิสฺสตฺถาย จ
 สสฺสจฺจุเนทฺธิฏฺฐิโย เทว พุราหฺมณราชาโน กตฺวา กเถสิ ๑
 เวยฺยคฺขมปลฺจมนฺติ เอตฺถ พุยฺยคฺขมานุจริโต สปฺปฏิกฺโข ทฺวปฺปฏฺธิปฺนโน
 มคฺโค เวยฺยคฺโข นาม วิจิจฺจนา นีวรณฺปิ เตน สทิสฺตฺถาย เวยฺยคฺขม
 นาม ตํ ปลฺจมํ อสฺสาติ นีวรณฺปลฺจกํ เวยฺยคฺขมปลฺจมํ นาม ๑ อิถฺลจ
 เวยฺยคฺขมปลฺจมํ อรหฺตฺตมคฺคณฺณณาสีนา นิสฺเสถํ หนฺตฺวา อนฺนิโฆ
 ยาทิ พุราหฺมโณติ อยเมตฺถ อตฺโถ ๑ เสถํ ปุริมสทิสฺสเมวาทิ ๑
 ลกฺขณฺณกทฺทิตฺยตฺถเรวตฺถุ ๑

ทารุสาถกฏิกวตฺถุ

สฺวปฺปพฺพุทฺถนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวพฺพเน วิหรนฺโต
 ทารุสาถกฏิกสฺส ปฺตฺตํ อารพฺภ กเถสิ ๑
 ราชคหฺสมี หิ สมฺมาทฺธิฏฺฐิกปฺตฺโต จ มิจฺฉาทฺธิฏฺฐิกปฺตฺโต จาติ
 เทว ทารกา อภิกฺขณฺณํ คฺุพฺกัพฺ กัพฺนติ ๑ เตสฺส สมฺมาทฺธิฏฺฐิกปฺตฺโต
 คฺุพฺ ขิปฺมาโน พุทฺธานุสฺสตี อวชฺชิตฺวา นโม พุทฺธสฺสาติ
 วตฺวา คฺุพฺ ขิปฺติ ๑ อิตโร ติตฺถิยานํ คฺุณฺณ อฺุทฺทิสิตฺวา นโม
 อรหนฺตानนฺติ วตฺวา ขิปฺติ ๑ เตสฺส สมฺมาทฺธิฏฺฐิกปฺตฺโต
 ชินาติ อิตโร ปฺราชยติ ๑ โส ตสฺส

กิริยํ ทิสฺวา อัยฺ เอวํ อนุสฺสริตฺวา เอวํ วตฺวา คฺคฺพิ
จิปนฺโต มํ ชินาติ อหํปิ เอวรูปํ กริสฺสามิตี พุทฺธานุสฺสตียํ
ปริจยฺมกาสิ ๑ อถกทิวสํ ตสฺส ปิตา สกฺกํ โยเชตฺวา ทารุณํ อตฺถาย
คจฺจนฺโต ตํปิ ทารกํ อาทาย คนฺตฺวา อฏฺฐวียํ ทารุณํ สกฺกํ ปุเรตฺวา
อาคจฺจนฺโต พหิณฺนเร สฺसानสามนฺเต อุทกผาสฺสกุจฺจานเ โคณเ
โมเจตฺวา ภตฺตวิสฺสคฺคํ อกาสิ ๑ อถสฺส โคณา สายณฺนสมเย
นคฺริ ปวิสนฺเตน โคคณฺน สทฺฐี นคฺรเมว ปวิสฺสํ ๑ สากฺกฺโกปี
โคณเ อนุพฺนฺชนฺโต นคฺริ ปวิสฺตฺวา สายํ โคณเ ทิสฺวา อาทาย
นิจฺจมนฺโต ทวารํ น สมฺปาปฺณิ ๑ ตสฺมี หิ อสมฺปตฺเตเยว ทวารํ
ปีทหิ ๑ อถสฺส ปฺตฺโต เอกโกว รตฺติภาเค สกฺกฺสฺส เหฏฺฐา
นิปฺชชิตฺวา นิทฺทํ โอกฺกมิ ๑ ราชคหํ ปน ปกตฺยาปี อมนุสฺสพฺหุลํ ๑
อยณฺจ สฺसानสนฺติเก นิปนฺโน ๑ ตตฺถ นํ อมนุสฺสา ปสฺสึสฺส ๑ เอโก
สาสนสฺส ปฏฺิกณฺณโก มิจฺจาทิฏฺฐิจิโก เอโก สมฺมาทิฏฺฐิจิโก ๑ เตสฺ
มิจฺจาทิฏฺฐิจิโก อาห อัยฺ โน ภกฺโข อิมํ ขาทามาติ ๑ อิตโร
อลํ มา เต รุจฺจิติ ตํ นิวาเรสิ ๑ โส เตน นิวาริยาโนปี
ตสฺส วจฺนํ อนาทยิตฺวา ทารกํ ปาทะสุ คเหตฺวา อากทฺฐิ ๑ โส
พุทฺธานุสฺสตีปริจิตฺตฺตา ตสฺมี ขณฺน นโม พุทฺธสฺสาติ อาห ๑
อมนุสฺโส มหาภยฺภิตฺโต ปฏฺิกกมิตฺวา อฏฺฐาสิ ๑ อถ นํ อิตโร
อมฺเหหิ อภิจํ

กตฺติ ทณฺฑทกมฺมมสฺส กโรมาติ วตฺวา ตํ รกฺขมาโน
อฏฺฐาสิ ๗ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก นครํ ปวิสิตฺวา รณฺโณ โภชนปาตี
ปุเรตฺวา โภชนํ อหริ ๗ อถ นํ อุโปปี ตสฺส มาตาปีตโร วีย หุตฺวา
ตํ อฏฺฐาเปตฺวา โภเชตฺวา อิมานิ อกฺขรานิ ราชาว ปสฺสตุ มา
อณฺโณติ ตํ ปวตฺตี ปกาเสตฺวา ยกฺขานูภาเวน โภชนปาตีย์ อกฺขรานิ
ฉินฺหิตฺวา คตา ๗ ปุณฺทิวเส ราชกุลโต โจเรหิ ภาชนภณฺฑํ อวหฺณฺหิติ
โกลาหลํ กโรนฺตา ทวารานิ ปิทฺหิตฺวา โอลฺลเกตฺวา ตตฺถ อปฺสฺสนฺตา
นคฺรา นิกฺขมิตฺวา อิตฺโต จิตฺโต จ โอลฺลเกนฺตา ทารุสภฺเณ สุวณฺณปาตี
ทิสฺวา อัย โจรโรติ ตํ ทารกํ กเหตฺวา รณฺโณ ทสฺเสสิ ๗ ราช
อกฺขรานิ ทิสฺวา กิเมตฺติ ตาตาติ ปุจฺฉิ ๗ นานํ เทว ชานามิ
มาตาปีตโร เม อากนฺตฺวา รตฺตี โภเชตฺวา รกฺขมานา อฏฺฐจฺสิ
อหํ มาตาปีตโร มํ รกฺขนฺหิตฺติ นิพฺภโยว นินฺทํ อุปคฺโต เอตฺตํ
อหํ ชานามิตฺติ อห ๗ อถสฺส มาตาปีตโรปี ตํ ฌานํ อคมฺสิ ๗ ราช
ตํ ปวตฺตี ฌตฺวา เต ตโยปี ชเน อาทาย สตฺถุ สนฺตํกํ คนฺตฺวา
สพฺพิ อโรเจตฺวา กิณฺนุ โข ภนฺเต พุทฺธานุสฺสตีเยว รกฺขา โหติ
อุทฺทาหุ ธมฺมานุสฺสตีอาทโยปีติ ปุจฺฉิ ๗ อถสฺส สตฺถา มหาราช
น เกวลํ พุทฺธานุสฺสตีเยว รกฺขา เยสิ ปน ฌพฺพิเชน จิตฺตํ
สุภาวิทํ เตสิ อณฺเณน รกฺขาวรณฺน

วา มนุโตนฺทเรหิ วา กิจฺจํ นตฺถิตี วตฺวา จฎฺฐานานิ ทสฺเสนุโตนฺ
อิมา คาถา อภาสิ

สุปฺปพฺพุทฺธิ ปพฺพุชฺฌนฺตฺติ สทา โคตฺมสวากา
เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ นิจฺจํ พุทฺธคฺคา สตี ฯ
สุปฺปพฺพุทฺธิ ปพฺพุชฺฌนฺตฺติ สทา โคตฺมสวากา
เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ นิจฺจํ ชมฺมคฺคา สตี ฯ
สุปฺปพฺพุทฺธิ ปพฺพุชฺฌนฺตฺติ สทา โคตฺมสวากา
เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ นิจฺจํ ชมฺมคฺคา สตี ฯ
สุปฺปพฺพุทฺธิ ปพฺพุชฺฌนฺตฺติ สทา โคตฺมสวากา
เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ นิจฺจํ กายคฺคา สตี ฯ
สุปฺปพฺพุทฺธิ ปพฺพุชฺฌนฺตฺติ สทา โคตฺมสวากา
เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ อหีสาย รโต มโน ฯ
สุปฺปพฺพุทฺธิ ปพฺพุชฺฌนฺตฺติ สทา โคตฺมสวากา
เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ ภาวนาย รโต มโนตี ฯ

ตตฺถ สุปฺปพฺพุทฺธิ ปพฺพุชฺฌนฺตฺติ พุทฺธคฺคํ สตี คเหตุวา
สุปฺนตาเยว ปพฺพุชฺฌนฺตา สุปฺปพฺพุทฺธิ ปพฺพุชฺฌนฺตฺติ นาม ฯ สทา
โคตฺมสวากาตี โคตฺมโคตฺตสฺส พุทฺธสฺส สวณฺนเต ชาตฺตฺตา
ตสฺเสว อนุสาสนีสวณฺตาย โคตฺมสวากา ฯ พุทฺธคฺคา สตีตี
เยสํ (๑) อิตฺปิ โส ภควาตีอาทิปฺปเกเท พุทฺธคฺคเณ อารพฺภ
#๑. สී. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

อุปฺปชฺชมาณา สติ นิจฺจกาลํ อตฺถิ เต สทาปี สุปฺปพุทฺธํ
ปฺพุชฺชนตฺตี อตฺถิ ๑ ตถา อสฺสโกนฺตยา ปน เอกทิวสํ ตีสุ
กาเลสฺสุ ทฺวีสุ กาเลสฺสุ เอกสฺมีปี กาเล พุทฺธานุสฺสตี
มนสิทฺโรนฺตยา สุปฺปพุทฺธํ ปฺพุชฺชนตฺติเยว นาม ๑ ธมฺมคตา
สตีติ สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโมตฺติอาทิจฺจปฺเปเท ธมฺมคฺคเณ
อารพฺภ อุปฺปชฺชมาณา สติ ๑ สงฺฆคตา สตีติ สุปฺปญฺโน
ภควโต สวากฺสงฺโฆตฺติอาทิจฺจปฺเปเท สงฺฆคฺคเณ อารพฺภ อุปฺปชฺชมาณา
สติ ๑ กายคตา สตีติ ทฺวตฺตีสาการวเสน วา นวสิวญฺจิกาวเสน วา
จตุชฺชาตฺวญฺจานวเสน วา อชฺฉตฺตนิลลกสิณาทิจฺจปฺชฺชมานวเสน วา
อุปฺปชฺชมาณา สติ ๑ อหีสาย รโตติ โส กรุณาสทฺทคเตน เจตสา
เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหฺรตีติ (๑) เอวํ วุตฺตยา กรุณาภาวนาย รโต ๑
ภาวนายาติ เมตฺตภาวนาย ๑ กิณฺจาปี หิ เภญฺจา กรุณาภาวนาย
วุตฺตคฺคตา อิทฺ สพฺพทาปี อวเสสา ภาวนา อิทฺ ปน เมตฺตภาวนาว
อธิปฺเปตา ๑ เสสํ ปจฺมคตาญํ วุตฺตคฺคเณว เวทิตพฺพ ๑

เทสนาวสานเณ โส ทารโก มาตาปีตฺถุหิ สทฺธี โสตาปตฺติผล
ปตฺติญฺจหิ ๑ ปจฺจนา ปน ปพฺพชิตฺวา สพฺเพปี อรหตฺตํ ปาปฺญีสุ ๑
สมฺปตฺตานปี สาทฺถิกา เทสฺนา อโหสีติ ๑

ทารุสาถฺกญฺกถุ ๑

วชฺชี่ปฺตตกภิกขุวตฺถ

ทฺฐปฺพพชฺชี่ ทฺฐภีรฺมนฺนํ อิมํ ธมฺมทฺสํ สตฺถา เวสาลิยํ
นิสฺสาย มหาเวเน วิหรนฺโต อลฺลตฺรํ วชฺชี่ปฺตตกํ ภิกขุํ อารพฺภ
กเถสิ ยํ สนฺชาย วุตฺตํ อลฺลตโร วชฺชี่ปฺตตโก ภิกขุ เวสาลิยํ
วิหรติ อลฺลตฺรสมิ วนสณฺเฑฯ เตน โข ปน สมเยน เวสาลิยํ
สพฺพรตฺตี ฉณวาโร โหติฯ อถ โข โส ภิกขุ เวสาลิยํ
ตฺริยตาพิตฺวาทิตฺตนิคฺโขสสทฺทํ สุตฺวา ปรีเทวมาโน ตายํ
เวลายํ อิมํ คาลมาห

เอกกา มยํ อรฺณฺเว วิหราม
อปฺพิทฺธว วนสมิ ทารุกํ
เอตาทิสิกาย รตฺติยา
โก สฺ ทานิ อมฺเหหิ ปาปิโยติฯ

โส ภีร วชฺชี่รฏฺเฐ ราชปฺตฺโต วาเรณ สมฺปตฺตํ รชฺชี่ ปหาย
ปพฺพชิตฺโต เวสาลิยํ จาคฺคฺมมหาราชิเกหิ สทฺธิ เอกาพทฺธํ กตฺวา
สกลนฺคร ฐปฺตกาทิตฺติ ปฏิมณฺฑิตฺเต โภมฺภิตฺยา ปุณฺณมาย
สพฺพรตฺตี ฉณวาเร วตฺตมาเน เกรืออาทิตฺนํ ตฺริยานํ ตาพิตฺตํ นิคฺโขส
วีณาทิตฺนญจ วาทิตฺตํ สทฺทํ สุตฺวา ยานิ เวสาลิยํ สตฺต ราชสทฺสฺสานิ
สตฺต ราชสฺตานิ สตฺต จ ราชานो ตตฺตกาเยว จ เนลํ
อุปฺราชเสนาปติอาทโย เตสฺ อลฺงกตปฏฺิยตฺเตสฺ นกฺขตฺตกิตฺพนฺตฺถาย วิถิ
โอติณฺณเสสฺ สฏฺุจิตฺเต มหาจฺงกเม จฺงกมาโน กคนมชฺเฒ จิตฺตํ ปุณฺณจฺนํ

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณา - หน้าที 461
เล่มที่ 18 วชฺชิปุตฺตกภิกฺขุวตฺถ 461

ทิสฺวา จงฺกมโกฏฺฐิยฺ ผลกํ นิสุตฺตย จิโต เวจฺนาลงฺการวิริทิตฺตฺตา วเน
ฉชฺชทิตฺตทารุกํ วิย อตฺตภาวํ โอลฺลเกตฺตฺวา อตฺถิ นฺ โข อญฺโฆ อมฺเหหิ
ลามกตโรติ จินฺนเตนฺโถ ปกตฺติยา อารญฺญกาทิกฺคณฺยฺตฺโตปี ตสฺมี ขณ
อนภริตฺติยา ปีฬิโต เอวมาห ๑ โส ตสฺมี วนสณฺเฑ อธิวตฺถาย
เทวตฺตาย อิมํ ภิกฺขุํ สํเวเชสฺสสามิตฺติ อธิปฺปาเยน

เอกโก ตฺวํ อรญฺเณ วิหรสฺสิ
อปฺปวิทฺถว วนสฺมี ทารุกํ
ตสฺส เต พหุกา ปิหฺยนฺติ
เนรยิกา วิย สกฺคกามินฺนติ

วตฺตํ อิมํ กาดํ สุตฺตฺวา ปุณฺทิวเส สตฺถารํ อฺปฺสงฺกมิตฺตฺวา วนฺทิตฺตฺวา
นีสิตฺติ ๑ สตฺถา ตํ ปวตฺตํ ฌตฺตฺวา ฌราวาสสฺส ทฺกฺขตํ ปกาเสตฺตฺกาโม
ปญฺจ ทฺกฺขานิ สโมชานตฺตฺวา อิมํ กาดมาห

ทฺปฺปพฺพชฺชํ ทฺรภิริมํ ทฺรราวาสา ฌรา ทฺกฺขา
ทฺกฺโข สมานสํวาโส ทฺกฺขานฺนฺปตฺตทฺชฺช
ตสฺมา น จทฺชฺช สฺยา น จ ทฺกฺขานฺนฺปตฺโต สฺยาคิ ๑
ตตฺถ ทฺปฺปพฺพชฺชนฺติ อปฺปํ วา มหนฺตํ วา โภกฺกขนฺธิ

เจว ฌาตฺติปริวฏฺฏญฺจ ปหาย อิมสฺมี สาสเน อฺรํ ทตฺตฺวา
ปพฺพชฺชํ นาม ทฺกฺขํ ๑ ทฺรภิรมนฺติ เอวํ ปพฺพชฺชิตฺตนาปี
ภิกฺขาจริยาย ชีวิตฺตฺตํ ฌญฺนเตน อปฺริมาณสึลฺกขนฺธโคปน-

เล่มที่ 18 ปกิณฺณกถา หน้าที่ 462

ธมฺมานุธมฺมปฏฺิปปตฺติปฺรณวเสน อภฺิรมิตฺตุํ ทุคฺคํ ๑ ทูราวาสาติ
ยสฺมา ปน ฌริ อวสฺนฺเตน ราชนํ ราชกัจจํ อีสฺสรานํ
อิสฺสรกัจจํ วหิตพฺพิ ปรฺชโน (๑) เจว ธมฺมิกา จ
สมณพฺราหฺมณา สงฺกหิตพฺพา เอวํ สนฺเตปี ฌราราโธ ฉิทฺทฆโฏ
วฺย มหาสมฺพุทฺโธ วฺย จ พุปฺปุโร ตสฺมา ฌรา นามเต ทูราวาสา
ทุคฺคา อวสฺตีตฺตุํ เตเนว การณฺน ทุคฺคาติ อตฺโถ ๑ ทุคฺโข
สมานสฺวาโสติ คิหิโน หิ เย ชาติโกตฺตกฺกุลโกเกหิ ปพฺพชิตา วา
สฺลาจารพาทุสจฺจาทีหิ สมานาปี หุตฺวา โกสิ ตฺวํ โก อหนฺติอาทีนํ
วตฺวา อธิกรณฺนปฺปสฺตา โหนฺติ เต อสมานา นาม เตหิ สทฺธิ
สฺวาโธ นาม ทุคฺโขติ อตฺโถ ๑ ทุคฺขานุปตฺตทฺธคฺคิตฺติ เย วญฺญสงฺขาตํ
อทฺธานํ ปฏฺิปนฺนตฺตา อทฺธคฺค เต ทุคฺเคน อนฺนปตฺิตาว ๑ ตสฺมา
น จทฺธคฺคิตฺติ ยสฺมา ทุคฺขานุปตฺตภาโวปี ทุคฺโข อทฺธคฺคาโวปี
ทุคฺโข ตสฺมา วญฺญสงฺขาตํ อทฺธานํ คมนตฺาย อทฺธคฺคิปิ น ภเวยฺย
วตฺตปฺปการณฺน ทุคฺเคน อนฺนปตฺิตปี น ภเวยฺยติ อตฺโถ ๑
เทสนาวसानฺน โส ภิกฺขุ ปญฺจสุ จานฺนํ สฺสฺสฺส เต ทุคฺเค
นํพุพฺพนฺนโต ปญฺจโรรมฺภากิยานิ จ ปญฺจทฺธมฺภากิยานิ
จ สํโยชนานิ ปทาเลตฺวา อรหตฺเต ปตฺิฏฺฐหิตี ๑
วชฺชีปฺตตฺตกภิกฺขวตฺต ๑

#๑. ยู. ปรฺชนา ๑

จิตฺตคหปติวตฺถ

สทฺโธ สีเลน สมฺปนฺโนติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต จิตฺตคหปตี อารพฺภ กเถสิ ฯ

วตฺถ พาลวคฺเค อสนฺตํ ภาวมิจฺเจยฺยาติ คาทาวณฺณนํ
วิตฺถาริตํ ฯ คาทาปี ตตฺถเววคตา ฯ วตฺถํ หิ ตตฺถ กิ ปน ภาเน
เอตฺสส คุมฺหากํ สนฺติกํ อากจฺจนตฺสเสวํ สกฺกาโร อฺปฺปชฺชติ
อูทาหุ อณฺตตฺถ คจฺจนตฺสสาปี อฺปฺปชฺชเยยฺยาติ ฯ (๑) อานนฺท
มม สนฺติกํ อากจฺจนตฺสสาปี อณฺตตฺถ คจฺจนตฺสสาปี ตฺสส
อฺปฺปชฺชติเยว อยํ หิ อฺปาสโก สทฺโธ ปสนฺโน สมฺปนฺนสีโล เอวรฺูโป
ยํ ยํ ปเทสิ (๒) ภชฺติ ตตฺถ ตตฺถเววคตา ลากสกฺกาโร นิพฺพตฺตตีติ
วตฺถวา อิมํ คาทมาห

สทฺโธ สีเลน สมฺปนฺโน ยโสโกสมปฺปิโต

ยํ ยํ ปเทสิ ภชฺติ ตตฺถ ตตฺถเวว ปฺุชิตฺติ ฯ

ตตฺถ สทฺโธติ โลกียโลกุตฺตราย สทฺธาย สมฺนฺนาคโต ฯ

สีเลนาคิ อาการิยสีลํ อนาการิยสีลนฺติ (๓) ทฺุวิธํ สีลํ เตสฺ อิท

อาการิยสีลํ (๔) อธิปฺเปตํ เตน สมฺนฺนาคโตติ อตฺถโธ ฯ

ยโสโกสมปฺปิโตติ ยาทีโส อนาถปฺปิณฺฑิกาทินํ

ปญฺจอฺปาสกสฺตปฺริวารสงฺขาโต อาการิยโส ตาทิเสเนว ยเสน

ธนฺธณฺวาทีโก เจว สตฺตฺตวิธอริยธนฺสงฺขาโต จ ทฺุวิธํ โภโก

#๑. ยฺ. ทิสํ ฯ ๒. ยฺ. ทิสํ ฯ ๓. ยฺ. อาการิยสีลํ อนาการิยสีลนฺติ ฯ

#๔. อณฺตฺตานตฺตทึปนํ อนาการิยสีลนฺติ ทิสฺสตีติ ฯ

เล่มที่ 18 ปกิณฺณกถา หน้า 464

เตน จ สมฺนาคโตติ อตุโถ ฯ ยํ ยนฺติ ปุรตฺถิมาทิสฺสุ
ทิสาสฺсу เอวฺรุโป กุลปฺตุโต ยํ ยํ ปเทสํ ภาชติ ตตฺถ ตตฺถ
เอวฺรุเปเน ลากสฺสกาเรน ปุชฺชิตो ว โหตีติ ฯ

เทสนาวสานเ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปุณฺีสฺสูติ ฯ
จิตฺตคหปตีวตฺถุ ฯ

จฺวุสฺสภทฺทาวตฺถุ

ทฺเว สนฺโต ปกาเสนฺตีติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต อนาถปิณฺฑิกสฺส ชีตฺริ จฺวุสฺสภทฺทํ นาม อารพฺภ
กเถสิ ฯ

อนาถปิณฺฑิกสฺส กิร ทฺหฺรกาลโต ปญฺจาย อุกฺคนฺครวาสี
อุคฺโค นาม เสฏฺฐิจฺจุโต สหายโก อโหสิ ฯ เต เอกาจรียกุลे สิปปิ
อุคฺคณฺหนฺตา อณฺมณฺณํ กตฺถิ กักริสฺสุ อมฺหากํ วยปฺปตฺตกาเล
ปฺตุตฺตริตาสฺสุ ชาตาสฺสุ โย ปฺตุตฺตสฺส อตฺถาย ชีตฺริ วาเรติ เตน
ตสฺส ชีตา ทาทพฺพาติ ฯ เต อุโภปิ วยปฺปตฺตา อตฺตโน อตฺตโน
นคเร เสฏฺฐิจฺจุจฺานเ ปตฺติจฺจุหีสฺสุ ฯ

เอกสฺมี สมเย อุคฺคเสฏฺฐี วณฺิชฺชํ ปโยเชนฺโต ปญฺจहि
สกฺกฺสฺเตหิ สวตฺถิ อคฺมาสิ ฯ อนาถปิณฺฑิกโก อตฺตโน ชีตฺริ
จฺวุสฺสภทฺทํ อามนฺเตตฺวา อมฺม ปิตา เต อุคฺคเสฏฺฐี นาม
อาคโต ตสฺส กตฺตพฺพกิจฺจํ ตว ภาโรติ อาณาเปสิ ฯ ส

สาธติ ปฏิสสุณิตวา ตสส อากตทิวสโต ปฏุจาย สหตถเนว
สูปพยุณขนาทีนิ สมปาเทติ มาลาคนุชวิเลปนาทีนิ อภิสงขโรติ
โภชนกาลล ตสส นหาโนทกั ปฏียาทาเปตวา นหानกาลโต
ปฏุจาย สพพกิจจานิ สาธกั กโรติฯ อุกคเสฏฐิ ตสสา
อาจารย์สมปตตี ทิสวา ปสนุนจิตโต เอกทิวลั
อนาถปิญทีเกน สทฐิ สุกกถาย นิสินโน มยั ทหรรกาลล เอวั
นาม กตักั กริมุหาติ สาเรตวา จุฬสุภททำ อตตโน ปุตตสสตถาย
วารสิฯ โส ปน ปกคิยา มิจฉาทิฏฐิโก ตสมา ทสพลสส ตมตถั
อาโรเจตวา สตถารา อุกคเสฏฐิโน อุปนิสสยั ทิสวา อนุณญาโต
ภริยาย สทฐิ มนุเตตวา ตสส วจัน สมปฏิจฉิตวา ทิวลั จเปตวา
ชิตร์ วิสาขั ทตวา อุกคเสฏฐิโน ฐนณชยเสฏฐิ วิย มหนุต สกการิ
กตวา สุกททำ อามนุเตตวา อมม สสสุรกุลล วสนุคิยา นาม อนุโต
อคุคิ พหิ น นีหริตพโพติ ฐนณชยเสฏฐินา วิสาขาย ทินนเนยเนว
ทส โอวาเท ทตวา อุกคเสฏฐิโน สเจ เม คคฏฐาเน ชิตู โทโส
อุปปชชติ คมุเหหิ โสเชตพโพติ อฏฐ กุฏฐุมพิเก ปาฏฐิโกเค
คเหตวา ตสสา อุกคเสฏฐินทิวเส พุทฐปมุขสส ภิกขุสงฆสส
มหาทานั ทตวา ปุริมภเว ชิตรา กदानั สจจรัตนั ผลวิภูติ
โลกสส ปากฎั กตวา ทสเสนโต วิย มหนุเตน
สกกาเรน ชิตร์ อุกคเสฏฐิฯ ตสสา อนุปุพเพน

เล่มที่ 18 ปกิณณกวคฺควณฺณา หน้า 466

อุคฺคณคฺร์ ปตฺตกาเล สสฺสุรฺกฺเลน สทฺธิ มหาชนฺ ปจฺจुकฺคณฺ
อกาสิ ฯ สปิ อตฺตโน สิริวิภวํ ปากฺกํ กาคฺ์ วิสาขา
วีย สกฺลนคฺรสฺส อตฺตานํ ทสฺเสนฺตี รเถ จตฺวา นคฺร์
ปวิสิตฺวา นาคเรหิ เปสิตี ปณฺณาการํ คเหตุวา
อนุรูปวเสน เตสํ เตสํ เปเสนฺตี สกฺลนคฺร์ อตฺตโน กุณฺเหหิ
เอกพทฺธิ อกาสิ ฯ

มจฺจลทิวสาทีสุ ปนสฺสา สสฺสุโร อเจลกานํ สกฺการํ กโรนฺโต
อาคนฺตฺวา อมหากํ สมณฺเ วนฺทตฺติ เปเสสิ ฯ สวา ลชฺชาย นคฺเค
ปสฺสิตฺตุ อสฺกโกนฺตี กนฺตฺ น อิจฺฉติ ฯ โส ปฺนปฺนํ เปเสตฺวาปี
ตาย ปฏิกฺขิตฺโต กุชฺฉิตฺวา นีหฺรถ นนฺติ อาห ฯ สวา น สกฺกา
มม อการณฺน โทสํ อโรเปตฺนฺติ กุณฺมพิเก ปกฺโกสาเปตฺวา ตมตฺถํ
อโรเจสิ ฯ เต ตสฺสา นิตฺโทสภาวํ ฅตฺวา เสฏฺฐี สณฺญาเปสฺสุ ฯ โส
อຍံ มม สมณฺเ อหิริกาติ น วนฺทตฺติ ภริยาย อโรเจสิ ฯ สวา
กීทิสสา นุ โข อิมิสฺสา สมณฺเ อติวีย เน ปสฺสตีติ ตํ
ปกฺโกสาเปตฺวา อาห

กීทิสสา สมณฺเ ตฺยหํ พาพฺหํ โข เน ปสฺสตี ฯ

กีสีลา กีสมาจารา ตํ เม อภฺขาหิ ปุจฺฉิตาติ ฯ

อถสฺสา สฺภทฺทา พุทฺธานญฺเจว พุทฺธสาวกานญฺจ กุณฺ
ปกฺกาเสนฺตี

เล่มที่ 18 จุฬสฎททาวตถุ หน้า 467

สนฺตินุทฺริยา สนฺตมานสา สนฺตํ เตสํ คตํ จิตฺตํ
 โอกุชิตฺตจกฺขุ มิตฺถาณิ ตาทิสสา สมณฺหา มม ฯ
 กายกมฺมํ สุจิ เตสํ วาจากมฺมํ อนาวิลํ
 มโนกมฺมํ สุวิสุทฺธํ ตาทิสสา สมณฺหา มม ฯ
 วิมลา สงฺขมุตฺตภา สุตฺธา อนฺตรพาหิรา (๑)
 ปุณฺณา สุตฺเทหิ ชมฺเมหิ ตาทิสสา สมณฺหา มม ฯ
 ลาเภณ อุนฺนโต โลโก อลาเภณ จ โอนโต
 ลาภาลาเภณ เอกภฺจฺจา ตาทิสสา สมณฺหา มม ฯ
 ยเสน อุนฺนโต โลโก อยเสน จ โอนโต
 ยสાયเสน เอกภฺจฺจา ตาทิสสา สมณฺหา มม ฯ
 ปัสสาย อุนฺนโต โลโก นินฺทายาปิ จ โอนโต
 สมา นินฺทาปัสสาสุ ตาทิสสา สมณฺหา มม ฯ
 สุขเณ อุนฺนโต โลโก ทุกฺเขนาปิ จ โอนโต
 อกมฺปา สุขทุกฺเขสุ ตาทิสสา สมณฺหา มมาติ-

เอมาทิหิ วาเนหิ สสุสฺสุํ โตเสสิ ฯ อถ นํ สกฺกา ตว สมณฺ
 อมฺหากํปิ ทสฺเสตฺตุนฺติ วตฺวา สกฺกาติ วุตฺเต เตเนหิ ยถา มยํ
 เต ปสฺสาม ตถา กโรหิตี [อาห] ฯ สา สาธฺติ พุทฺธปฺปมฺขสฺส
 ภิกฺขุสงฺฆสฺส มหาทานํ สขฺเขตฺวา อุปฺริปาสาทเตเล จตฺวา
 เขตฺวานาภิมุขิ (๒) สกฺกจฺจํ ปญฺจปติภฺจฺจิตฺเตน วนฺทิตฺวา พุทฺธคฺคณ
 #๑. สนฺตรพาหิรา (?) ฯ ๒. เขตฺวานาภิมุขินิตี ยุตฺตตฺริ ฯ

เล่มที่ 18 ปกิณณกวคฺควณฺณา หน้า 468

อวชชิตฺวา คนฺธวาสปฺปผฐเปหิ ปุชฺชํ กตฺวา ฆนฺเต สุวตฺตนาถ
พฺพุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺตมิ อิมินา เม สญฺญาณณ
สตุถา นิมนฺติตฺถาวํ ชานาตุติ วตฺวา สุมฺนปฺปฺผานํ อฏฺฐ
มฏฺฐจฺโย อากาเส จิปี ฯ ปฺปฺผานิ คนฺธวา จตฺตปริสฺมชฺเฌ
ธมฺมํ เทเสนฺตสฺส สตุถฺโน อุปริ มาลาวิตานํ หุตฺวา อฏฺฐจฺสุ ฯ

ตสฺมี ขณฺเ อนาถปิณฺฑติโกปี ธมฺมกถํ สุตฺวา สุวตฺตนาถ
สตุถาริ นิมนฺตสิ ฯ สตุถา อธิวุตฺถํ มยา กหปฺติ สุวตฺตนาถ
ภตฺตนฺติ วตฺวา ฆนฺเต มยา ปฺุเรตฺรํ อากโต นตฺถิ กสฺส นฺ โข
โว อธิวุตฺถนฺติ วุตฺเต จุพฺสุภทฺทาย กหปฺติ นิมนฺตฺโตติ วตฺวา
นนฺ ฆนฺเต สุกทฺทาทูเร วสฺติ อิตฺโต วิสฺติโยชนสฺตมตฺถเกติ
วุตฺเต อาม กหปฺติ ทูเร วสนฺตปิ หิ สปฺปฺริสา อภิมฺเข
จิตฺตา วิย ปกาเสนฺตฺติติ วตฺวา อิมิ คาถมาห

ทูเร สนฺโต ปกาเสนฺติ หิมวฺนฺโตว ปพฺพโต

อสนฺเตตฺถ น ทิสฺสนฺติ รตฺตี จิตฺตา ยถา สราติ ฯ

ตตฺถ สนฺโตติ รากาทีนํ สนฺตตาย พฺพุทฺธาทโย สนฺโต นาม ฯ

อิธ ปนฺ ปุพฺพพฺพุทฺเธสุ กตฺตาริ อสุสนฺนกุสลมฺมฺลา ภาวิตภาวนา
สตุถา สนฺโตติ อธิปฺเปตา ฯ ปกาเสนฺตฺติติ ทูเร จิตฺตปิ พฺพุทฺธานํ
ณานปถํ อากจฺจนฺตา ปากฺกา โหนฺติ ฯ หิมวฺนฺโตวาติ ยถา หิ
ติโยชนสฺสวตฺถโต ปญฺจโยชนสตุพฺเพโธ

จตุราสีติยา ญฺจสทสฺเสหิ ปญฺจิมณฺฑิโต หิมวณฺตปพฺพโต ทูเร
จิตานํปี อภิมุเข จิโต วย ปกาเสติ เอวํ ปกาเสนฺตติ
อตุโถ ๑ อสนฺเตตฺถาติ ทิฏฺฐธมฺมครุกา วิตฺถณฺปรโลกา
อามิสจกฺขุกา ชีวิตฺตถาย ปพฺพชิตา พาลปฺกคฺคลา อสนฺโต นาม
เต เอตฺถ พุทฺธานํ ทกฺขินฺสสฺส ชานุมณฺทลสฺส
สนฺตฺติเก นิสินฺนาปี น ทิสฺสนฺติ น ปญฺญาณนฺติ ๑ รตฺตี จิตฺตาคิ
รตฺตี จตุรํงกสมนฺนาคเต อนฺธกาเร จิตฺตา สรา วย ๑ ตถารูปสฺส (๑) จ
อุปฺนิสฺสยญฺจตฺสสฺส ปุพฺพเหตุโน อภาเวน น ปญฺญาณนฺตติ อตุโถ ๑
เทสนาวसानเน พหุ โสตาปตฺตติผลาทีนิ ปาปฺณิสฺส ๑
สกุโถปี โข เทวราชา สตฺถารา จุฬสฺสภทฺทาย นิมนฺตณฺ
อธิวาสิตนฺติ ฌตฺวา วิสฺสกมฺมเทวปฺตฺตํ อาณาเปสิ ปญฺจ ญฺจการสฺตานิ
นิมฺมินิตฺวา เสว พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ อุกฺคนครํ เนหิติ ๑ โส
ปฺนทิวเส ปญฺจสฺตานิ ญฺจการานิ นิมฺมินิตฺวา เชตวนทฺวารे
อญฺจาสิ ๑ สตฺถา อฺจฺจินิตฺวา วิสฺสทฺธิณฺนาสวานํเขว ปญฺจ สฺตานิ
อาทาย สปริวาริ ญฺจการเรสุ นิสิตฺติวา อุกฺคนครํ อคฺมาสิ ๑
อุกฺคเสฏฺฐีปี สปริวาริ สฺสภทฺทาย ทินฺนนฺเนน ตถาคตฺสสฺส อากมฺนมนฺคํ
โอโลเกนฺโต สตฺถาริ มหนฺเตน สิริวิภเวเน อากฺจฺจนฺตํ ทิสฺวา
#๑. สฺตี. ตถารูปา ๑

ปสฺนุนมนฺโส หุตฺวา มาลาทีหิ สกฺกาโร กโรนฺโต สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา
วณฺฑิตฺวา มหาทานํ ทตฺวา ปุณฺปุณฺนํ นิมนฺเตตฺวา สตฺตาทํ มหาทานํ
อทาสิ ฯ สตฺตาศิสฺส สปปายํ สลฺลภฺเขตฺวา ธมฺมํ เทเสสิ ฯ ตํ อาที
กตฺวา จตฺราสีติยา ปาณสหัสฺสานํ ธมฺมาภิสฺสมโย อโหสิ ฯ สตฺตา
สุภทฺทาย อนุคฺคหณฺตถํ อิเชว โหหิติ อนุรฺุทฺตเถโร นีวตฺตาเปตฺวา
สาวตฺถิเมว อคฺมาสิ ฯ ตโต ปญฺญา ย ตํ นครํ สทฺธํ ปสฺนุนํ อโหสีติ ฯ
จฺวุสุภทฺทาวตฺถุ ฯ

เอกวิหาริตฺตเถรวตฺถุ

เอกาสนฺนติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺตา เขตฺวเน วิหรนฺโต
เอกวิหาริตฺตเถโร นาม อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิโร เถโร เอโกว นิสิตฺติ เอโกว จงฺกมฺติ เอโกว
ติฏฺฐตีติ จตฺตปฺริสนฺตเร ปากโณ อโหสิ ฯ อถ นํ ภิกฺขุ ภาณฺเต
เอวรูโป นามายํ เถโรติ ตถาคตฺตสฺส อารโจะสุ ฯ สตฺตา สาธุ
สาธุติ สาธุการํ ทตฺวา ภิกฺขุณา นาม วิวิตฺเตน ภวิตพฺพนฺติ
วิเวเก อานิสฺสํ กเถตฺวา อิมํ คาถมาห

เอกาสนํ เอกเสยฺยํ เอโก จรมตฺนฺทิตโต

เอโก ทมฺยมตฺตานํ วณฺนเต รมีโต สียาติ ฯ

ตตฺถ เอกาสนํ เอกเสยฺยนฺติ ภิกฺขุสหัสฺสมชฺเฌปี

มุลกมฺมฎจัน อวิขหิตฺวา เตเนว มนสิกาเรน นิสินฺนสฺส อาสนํ
เอกาสนํ นาม ๑ โลหปาสาทสทิสฺสปี จ ปาสาทะ ฎิฎุสฺสทสฺสมชฺเชปิ
ปญฺจตฺเต วิจิตฺตปจฺจตฺตรณฺุปรานะ มหารเห สยเน สตี
อุฎฺฐเปตฺวา ทฎุชิตฺเตน ปสฺเสน มุลกมฺมฎจันมนสิกาเรน
นิปฺนฺนสฺส ฎิฎุชฺโณ เสยฺยา เอกเสยฺยา นาม ๑ เอวรूपี เอกาสนนฺจ
เอกเสยฺยนฺจ ฎิฎุชิตฺติ อตฺโถ ๑ อตฺนุทีตฺติ ชงฺฆพฺลํ นิสฺสาย
ชีวิทกปฺปเนน อฏฺฐีตฺติ หุตฺวา สพฺพิริยาปเถสฺส เอโกว จรฺนุตฺติ
อตฺโถ ๑ เอโก ทมฺยมตฺตานนฺติ รัตติฎฺจันนาทีสฺส กมฺมฎจัน
อนุยฺยชิตฺวา มกฺกผลาธิกมฺนวเสน เอกโกว หุตฺวา อตฺตานํ
ทเมนุตฺติ อตฺโถ ๑ วนนฺเต รมีตฺติ สียาติ เอวมตฺตานํ ทเมนุตฺติ
อิตฺถิปฺริสสทฺทาทีหิ วิวิทฺตวณฺสณฺุเทเยว อฎิรฺตฺติ ฎิฎุชฺช ๑ น หิ
สฎุกา อากิณฺณวิหารินา เอว อตฺตานํ ทเมนุตฺติ อตฺโถ ๑

เทสนาวสานะ พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺส ๑ ตฺติ ปฎุจาย
มหาชโน เอกวิหารเมว ปตฺเตตฺติ ๑

เอกวิหาริตฺถเรวตฺถุ ๑

ปฏิณฺณกวคฺควณฺณา นิจฺจิตฺตา ๑

เอกวิสตีโม วคฺโค ๑

นิริยวคฺคความณฺนา

สุนฺทรปริพฺพชาชิกาวตฺถ

อภฺตวาทีติ อิมํ ธรรมเทศนํ สตฺถา เขตฺวาเน วิหรนฺโต
สุนฺทรปริพฺพชาชิกํ อารพฺภ กเถสิ ฯ
เตน โข ปน สมเยน ภควา สกฺกโต โหติ ครุทฺโต มานิตฺโต
ปฺุชิตฺติ วตฺถ วิตฺถารโต อูทาน (๑) อากตเมว ฯ อัย ปเนตฺถ
สงฺเขโป ภควโต กิร ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ ปญฺจนํ มหानทีนํ มโหฆสฺสทิสเส
ลาภสฺสการเร อฺุปปนฺเน หตฺลาภสฺสการา อณฺฺตติตฺติยา
สุริยฺกคฺคมนกาเล ขชฺโฆปนกา วีย นิปฺปภา หุตฺวา เอกโต
สนฺนิปิตฺวา มนฺตยีสฺส มยฺ สมณฺสส โคตมฺสส อฺุปปนฺนกาลโต
ปฏฺุจาย หตฺลาภสฺสการา น โน โกจิ อตฺถิภาวปี ชานาติ
เกน นฺ โข สทฺธิ เอกโต หุตฺวา สมณฺสส โคตมฺสส อวณฺณํ
อฺุปปาเทตฺวา ลาภสฺสการมฺสส อนฺฺตรชาเปยฺยามาติ ฯ อถ เนลํ
เอตทโหสิ สุนฺทรียา สทฺธิ เอกโต หุตฺวา สกฺกณฺิสฺสามาติ ฯ เต
เอกทิวลํ สุนฺทรํ ติตฺถियารามํ ปวิสิตฺวา วนฺทิตฺวา จิตฺํ นาลปีสุ ฯ
สา ปฺุณฺปฺุณฺ สมนฺฺลปฺุณฺตีปี ปฏฺุวจัน อลภิตฺวา อปี อยฺยา
เกนจิ วิเหจิตาติ ปุจฺฉิ ฯ ภคินี สมณฺณํ โคตมํ อมฺเห วิเหเจตฺวา
#๑. พุ. อ. ๒๕/๑๓๗ ฯ

เล่มที่ 18 สุนฺทรีปริพฺพาชิกาวตฺถุ หน้า 473

หตฺตลาภสฺสกาเร กตฺวา วิจฺรนฺตํ น ปสฺสสึตฺติ ฯ มยา เอตฺถ กิ
กาตุํ วญฺญตฺติตฺติ ฯ ตฺवं โข ภคินี อภิรฺูปา โสภกฺคปฺปตฺตา สมณสฺส
โคตมสฺส อยสฺ อโรเปตฺวา มหาชนํ กถํ คาหาเปตฺวา
หตฺตลาภสฺสกาเร กโรหิตฺติ ฯ ตา สาธฺวตี สมฺปญฺญิจฺฉิตฺวา ปกฺกนฺตา
ตโต ปญฺญาช ยมาลาคนฺธวิเลปนกปฺปรกฺกณฺณผลาทีนํ คเหตฺวา สายํ
มหาชนสฺส สตฺถุ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา นครปฺปวิสนกาเล เขตฺวานาภิมุขี (๑)
คจฺฉตฺติ กหํ คจฺฉตฺติ ปญฺญา สมณสฺส โคตมสฺส สนฺตํ กิ อหํ
เตน สทฺธิ อเอกนฺธกฺกฺขิยํ วสามิตฺติ วตฺวา อณฺณตรสฺสํ ติตฺถิยาราม
วสิตฺวา ปาโถว เขตฺวานมคฺคํ โอตริตฺวา นคราภิมุขี (๒) คจฺฉตฺติ
สฺนฺทรี กหํ คตาสีตฺติ ปญฺญา สมณฺเนน โคตเมน สทฺธิ อเอกนฺธกฺกฺขิยํ
วสิตฺวา ตํ กิเลสรตฺติยา รมาเปตฺวา อากตฺตามฺหิตฺติ วทตฺติ ฯ ตโต ติตฺถิยา
กตฺติปาหจฺเจยน ชฺฉตฺตานิ กหาปณฺเ ทตฺวา คจฺฉตฺติ สฺนฺทรี มาเรตฺวา
สมณสฺส โคตมสฺส คนฺธกฺกฺขิยสฺสเป มาลากจฺวรนฺตเร นิกฺขิปปิตฺวา
เอถาติ วทิสฺสุ ฯ เต ตถา อํสฺสุ ฯ ตโต ติตฺถิยา สฺนฺทรี น ปสฺสสามาติ
โกลาหลํ กตฺวา รมฺโถ อโรเจตฺวา กหํ โว อาสงฺกาติ วุคฺตา
อิเม ทิวเส (๓) เขตฺวานเน วสตี ตตฺตรสฺสา ปวตฺตี น
ชานามาติ วตฺวา เตนหิ คจฺฉตฺติ นํ วิจฺฉินฺถาติ รมฺญา
#๑. เขตฺวานาภิมุขินี ยุตฺตตฺตรํ ฯ ถ. ว. ๒. นคราภิมุขินี ยุตฺตตฺตรํ ฯ ถ. ว.
#๓. สี. ม. อิเมสุ ทิวเสสุ ฯ

เล่มที่ 18 นิรยวคฺควณฺณา หน้า 474

อนฺุณฺณาตา อตฺตโน อฺุฏฺฐาเก คเหตุวา เขตฺวนํ คนฺุทฺวา
วิจฺฉินฺุตา มาลาจวฺรนฺุตเร ตํ ทิสฺวา มณฺุจกํ อโรเปตฺวา
นคฺร์ ปฺวิสิตฺวา สมณฺุสฺส โคตมฺุสฺส สวากา สตฺถารา กตฺ
ปาปกมฺฺมํ ปฏฺิจฺฉาเทสฺสามาติ สฺุณฺุทฺรี มาเรตฺวา
มาลาจวฺรนฺุตเร นิกฺุจปีสฺสูติ รลฺุโย อโรเจสฺ์ ๗ ราชฯ เตนฺุหิ
คจฺฉนฺุ นคฺร์ อหิณฺุชฺฉาติ อห ๗ เต นคฺร์วีสฺสู ปสฺุสฺส สมณฺุณํ
สกฺุยปฺุตฺติยํ กมฺฺมนฺุติอาทินิ วตฺวา ปฺุณ รลฺุโย นิเวสนทฺุวาริ
อคมฺฺส ๗ ราชฯ สฺุณฺุทฺริยา สฺุริริ อามกสฺุสฺसानเ อฏฺุฏกํ อโรเปตฺวา
รกฺุขาเปสิ ๗ สวคฺุถิวาสินอ จเปตฺวา อริยสวากเ เสสา เขภฺุยฺเยน
ปสฺุสฺส สมณฺุณํ สกฺุยปฺุตฺติยํ กมฺฺมนฺุติอาทินิ วตฺวา อนฺุโตนคเรปี
พหิณคเรปี อรลฺุณเสฺสุปี ภิกฺุชฺุ อกฺุโกสนฺุตา วิจฺรนฺุติ ๗ ภิกฺุชฺุ ตํ ปวคฺุตี
ตถาคตฺุสฺส อโรเจสฺ์ ๗ สตฺถา เตนฺุหิ ตฺุมฺุเหปี เต มนฺุสฺุเส เหว
ปฏฺุโจเทถาติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

อฏฺุทฺวาที นิรยํ อฺุเปติ

โย วาปี กตฺวา น กโรมิจฺุจาห(๑)

อฺุโภปี เต เปจฺุจ สฺมา ภวณฺุติ

นิหิณกมฺฺมา มนฺุชา ปฺรตฺถาติ ๗

ตตฺถ อฏฺุทฺวาทีติ ปฺรสฺุสฺส โทสํ อทิสฺุวาว มุสวาทํ

๑. ส. กโรมิติ จาห ๗

เล่มที่ 18 สุนฺทรีปริพฺพาชิกาวตฺถุ หน้า 475

กตฺวา ตฺวจเณน ปรี อพฺภาจิกฺขณฺโต ฯ กตฺวาติ โย วา ปน
ปาปกมฺมํ กตฺวา นานํ เอตํ กโรมีติ อาห ฯ เปจฺจ สฺมา
ภวนฺตฺติ เต อุโภปี ชนา ปฺรโลกํ กนฺตฺวา นิริยํ อุปกมฺเนน
คตฺติยา สฺมา ภวนฺติ ฯ คตฺติเยว เนลํ ปรีจฺฉินฺนา อายุ ปน
เนลํ น ปรีจฺฉินฺนํ พหุํ หิ ปาปกมฺมํ กตฺวา จิรํ นิริเย
ปจฺจนฺติ ปรีตฺตํ กตฺวา อปฺปมตฺตกเมว กาลํ ยสฺมา ปน
เตลํ อุภินฺนํปี ลามกเมว กมฺมํ เตน วุตฺตํ นิหีนกมฺมา
มฺนุชา ปฺรตฺถาติ ฯ ปฺรตฺถาติ ปทสฺส ปน ปฺรโต
เปจฺจปเทน สฺมพฺนฺโห ฯ เปจฺจ ปฺรตฺถ อิตฺโต กนฺตฺวา เต
นิหีนกมฺมา ปฺรโลเก สฺมา ภวนฺตฺติ อตฺถโธ ฯ

เทสฺนาวสาเน พหุํ โสตาปตฺตติผลาทีนิ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ

ราชา สุนฺทริยา อณฺเวยหิ มาริตกาวิ ชานาถาติ ปฺริเส
อุยฺโยเชลฺลิตฺติ ฯ อถ เต ชุตฺตา เตหิ กหาปณฺเหสิ สุริ ปิวฺนตา อณฺณมณฺณ
กลหํ กรีสฺสุ ฯ เอโก เอกํ อาห ตฺวํ สุนฺทรี เอกปฺปหารเนว
มาเรตฺวา มาลากจวฺรณฺตเร นิกฺขิปิตฺวา ตโต ลทฺธกหาปณฺเหสิ สุริ
ปิวฺลสิ โหตฺตุติ ฯ ราชนฺริสา เต ชุตฺเต กเหตฺวา รมฺโถ ทสฺเสสฺสุ ฯ
อถ เน ราชา ตฺมฺเหหิ สฺวา มาริตาติ ปฺจุจฺฉิ ฯ อาม เทวาติ ฯ
เกน มารापิตาติ ฯ อณฺณตฺติตฺติเยหิ เทวาติ ฯ ราชา ติตฺติเย
ปฺกฺโกสาเปตฺวา กจฺจถ ตฺมฺเห เอวํ วทฺนฺตา นคฺริ อาหิณฺนทถ
อຍ สุนฺทรี

เล่มที 18 นีรยวคฺควณฺณา หน้า 476

สมณฺสส โคตมฺสส อวณฺณํ อารโเปตฺกามาเหิ อมฺเหหิ
มาราปีตา เนว สมณฺสส โคตมฺสส สาวกานํ โทโส อตฺถิ
อมฺหากํเอว โทโสตีฯ เต ตถา กรีสุฯ พาลมฺหาชโน ตทา สทฺทหิฯ
ติตฺถียาปี ชฺตฺตยาปี ปุริสวธทณฺฑํ ปาปุณฺนีสุฯ ตโต ปฎฺจาย พุทฺธานํ
สกฺกาโร มฺหา อโหสีตีฯ

สุนฺทรปริพฺพาชิกาวตฺถุฯ

ทฺกขปปีพิตสตฺตวตฺถุ (๑)

กาสาวกณฺจาทิ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เซตฺวเน วิหรนฺโต
ทฺวจฺจิตฺตผลานุกาเวเน ปปีเต สตฺเต อารพฺภ กเถสิฯ

อายุสฺมา หิ มฺหาโมคฺคกฺลาโน (๒) ลกฺขณฺตเถเรเน สทฺธี คิซฺฆณฺฎฺฎา
ปพฺพตา โอรุหนฺโต อญฺจิสงฺขลิกเปตาทินํ อตฺตภาเว ทิสฺวา สิตํ
กโรนฺโต ลกฺขณฺตเถเรเน สิตการณํ ปุญฺโจ อกาโล อาวุโส อิมฺสฺส
ปญฺหสฺส ตถาคตฺสส สนฺติเก มํ ปุจฺเจยฺยาสีตี วตฺวา ตถาคตฺสส
สนฺติเก เถเรเน ปุญฺโจ อญฺจิสงฺขลิกเปตาทินํ ทิฎฺฐภาวํ อัจฺฉิขิตฺวา
อิชาหํ อาวุโส คิซฺฆณฺฎฺฎา ปพฺพตา โอรุหนฺโต อทฺทสํ ภิกฺขุ
เวหาสํ คจฺจนฺตํ ตสฺส กาโยปี อาทิตฺโต โหตีตีอาทินา เนเน สทฺธี
ปตฺตจิวฺรกายพนฺธนาทีหิ (๓) ทฺยหฺมาเน ปญฺจ สหธมฺมิเก อารุเจสิฯ

#๑. ม. ทฺวจฺจิตฺตผลปปีตวตฺถุฯ ๒. สී. ย. โอรุหนฺโตฯ

๓ . สී. ย. อัย ปาโจ นตฺถิฯ

ธมฺมปทฎฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคณณนา - หน้าที่ 477
เล่มที่ 18 ทุกฺขปีพิตฺตตฺตวตฺตถุ หน้า 477

สตฺถา เตสํ กสฺสปทสพฺลสฺส สาสเน ปพฺพชิตฺวา ปพฺพชฺชาย
อนฺรูปี กาคฺคํ อสฺสโกณฺฑานํ ปาปภาวํ อัจฺจชิตฺวา ตสฺมี ขณ
ตตฺถ นิสินฺนํ ปาปภิกฺขุณฺํ ทฺวจริตฺกมฺมสฺส วิปากํ ทสฺเสนฺโต
อิมํ คาทมาห

กาสาวกณฺฐา พหฺโว ปาปธฺมมา อสฺสยตฺตา

ปาปา ปาเปหิ กมฺเมหิ นิริยํ เต อุปฺปชฺชเรตฺติ ฯ

ตตฺถ กาสาวกณฺฐาติ กาสาเวเน ปฺลิวะจิตฺกณฺฐา ฯ ปาปธฺมมาติ
ลามกธฺมมา ฯ อสฺสยตฺตาติ กายาทิสฺสยณฺมวิริตฺตา ฯ ตถารูปา
ปาปปฺกุกฺลา อตฺตนา กเตหิ อุกฺสลกมฺเมหิ นิริเย อุปฺปชฺชนฺติ
เต ตตฺถ ปจฺจิตฺวา ตโต จุตฺตา ปกฺกาวเสเสน เปตฺเตสุปี เอวํ
ปจฺจนฺตฺติ อตฺถโธ ฯ

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ

ทุกฺขปีพิตฺตตฺตวตฺตถุ ฯ

วคคณณทาทีรียภิกขุวตถุ ๑ (๒๒๔)

เสยโย อโยคุโพติ อิมม ชมมเทสนนํ สตถา เวสาลียํ นิสฺสาย
มหาวเน วิหรนุโต วคคณณทาทีรียเอ ภิกขุ อารพุก กเถสิ ๑
วตถุ อุตฺตริมนุสฺสชมมปาราชิกเก (๑) อาคตเมว ๑ ตทา หิ สตถา
เต ภิกขุ กิ ปน ตุมฺहे ภิกขเว อฺทรสฺสตถาย กิหีนํ อณฺณมณฺณสฺส
อุตฺตริมนุสฺสชมมสฺส วนฺณํ ภาสิตถาติ วตฺวา เตหิ อาม ภนฺเตติ
วตฺเต เต ภิกขุ อนนฺกปริยาเยน วิกรหิตฺวา อิมม คาทมาห
เสยโย อโยคุโพ ภูตฺโต ตตฺโต อคฺคิสิขุโปโม
ยณฺเจ ภูณฺเชยฺย ทุสฺสีโล รฏฺฐปีณฺฑํ อสณฺณโตติ ๑
ตตฺถ ยณฺเจ ภูณฺเชยฺยาติ ยํ ทุสฺสีโล นิสฺสีลปฺคฺคโล
กายาทิหิ อสณฺณโต รฏฺฐวาสิหิ สทฺธาย ทินฺนํ รฏฺฐปีณฺฑํ
สมณฺณมฺหิตี ปฏฺิชาณฺนโต กเหตุวา ภูณฺเชยฺย ตโต อาทิตฺโต
อคฺคิวนฺโณ อโยคุโพ ภูตฺโต เสยโย สุนฺทรตโร ๑ กิการณา
ตปฺปจฺจา หิ เอโก อคฺคตภาโว ฌาเยยฺย ทุสฺสีโล ปน สทฺธาเทยฺย
ภูณฺชิตฺวา อนนฺกานิปี ชาติสตานิ นิริเย ปจฺเจยฺยาติ อตฺถโล ๑
เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ๑
วคคณณทาทีรียภิกขุวตถุ ๑

เขมกเสฏฐิปปุตตวตถ

จตุตาริ जानानीति ओम् चममत्तनं सत्ता चेतवने विहरन्तो
อนาถपिณฑिकस्त षाकिन्युयं เขมกं नाम सेฏฐिปปุตตं อารพภ กเถสิ ฯ
โส กिर อภิรุโป ओโฮสิ ฯ เขภยูเยน อิตถियो ตं ทิสวา
ราคาภिภูता สกภาเวน สณจาทूं नासग्भीसु ฯ โสปี प्रथारगमुमाग्रितो
ओहोति ฯ ओढ नं रत्ती राजप्रिस्ता कहेत्वा रणोत्त तसुसेत्तुं राचा
महासेठ्ठिस्त लखामिति तं किण्णि ओत्त्वा विसखखापेलि ฯ सो पन
नेव विरमिं ओढ नं तुत्थियी तत्थियी राजप्रिस्ता कहेत्वा रणोत्त
तसुसेत्तुं राचा विसखखापेलियेव ฯ महासेठ्ठि तं पवत्ती सुत्त्वा तं
आथाय सत्तु सन्तिकं कन्त्त्वा तं पवत्ती आरोजेत्त्वा गन्ते
ओमस्त चम्मं तेसेत्तादि ओहं सत्ता तसुत्त सिवेककं गेत्त्वा
प्रथारसेवनाय तोसं तसुसेन्तो ओमा काठा ओषाति

จตุตาริ जानानी नโร पมत्तो

आपञ्चती प्रथारूपसेवी

ओपुण्डलाग्ं ननिकामसेय्यं

निनुत्तं तत्थियं निरयं जत्तुत्तं

ओपुण्डलाग्ो ज क्ति ज पापीका

गीत्तसुत्त गीत्ताय रत्ती ज โลกिका

เล่มที่ 18 นิรยวคฺคณณนา หน้า 480

ราชา จ ทณฺฑํ ฅรูกํ ปณฺเฑติ

ตสฺมา นโร ปรทาร์ น เสเวติ ฯ

ตตฺถ จานานีติ ทุกฺขการณานิ ฯ ปมตฺโตติ สติโวสฺสคฺเคน
สมนฺนาคโต ฯ อาปชฺชตีติ ปาปฺณาติ ฯ ปรทารูปเสวีติ ปรตฺส
ทาร์ อฺปเสวนฺโต อฺปปดจารี ฯ อปฺปญฺญตถานฺติ อุกฺกสฺสลาภํ ฯ
นนิคามเสยฺยมนฺติ ขถา อิจฺฉติ เอวํ เสยฺยํ อลภิตฺวา อนิจฺฉิตํ
ปรีตฺตกเมว กาลํ เสยฺยํ ลภติ ฯ อปฺปญฺญตถาโก จาติ เอวํ ตสฺส
อญฺจ อปฺปญฺญตถาโก เตน จ อปฺปญฺญเนน นิรยสงฺขตา ปาปีกา
คฺติ โหติ ฯ รตี จ โถกิกาติ ยา (๑) ตสฺส ภีตสฺส ภีตาย อิตฺถิยา
สทฺธี รติ สปิ โถกิกา ปรีตฺตา โหติ ฯ ฅรูกนฺติ ราชา จ
หตฺถจฺเจทาทิวเสน ฅรูกํ ทณฺฑํ ปณฺเฑติ ฯ ตสฺมาติ ยสฺมา ปรทาร์
เสวนฺโต เอตานิ อปฺปญฺญาทีนิ ปาปฺณาติ ตสฺมา ปรทาร์ น
เสเวยฺยยาติ อตฺถโธ ฯ

เทสฺนาวสานเณ เขมโก โสตาปคฺคตฺถิผล ปตีฏฺจหิ ฯ ตโต ปฏฺจาย
มหาชโน สฺจํ วีตฺตินาเมสิ ฯ

กี ปนสฺส ปุพฺพกมฺมนฺติ ฯ โส กิร กสฺสปพฺพุทฺธกาเล
อฺคฺคตมฺมโล หุตฺวา เทว สฺวณฺณปตฺตานิ ทสฺพลสฺส
กาณฺจนฺนุเป อาโรเปตฺวา ปตฺถนํ จเปสิ จเปตฺวา
ณาคีสาโลหิตฺตฺถิโย อวเสสา มํ ทิสฺวา รชฺชนฺตฺติ ฯ อิทฺมสฺส
#๑. สี. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

ปฺพพกมฺมนฺติ ฯ เตน ตํ นิพฺพตฺตญฺจานเ ทิสฺวา ปเรสฺ อิตฺถิโย
สกฺภาเวน สณฺจาคํ นาสกฺขีสุตฺติ ฯ
เขมกเสฏฺฐิปปฺตฺตวตฺถุ ฯ

ทฺพพจกิกฺขวตฺถุ

กุโส ขถาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
อณฺตริ ทฺพพจกิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอโก กิร กิกฺขุ อสณฺจิจฺจ เอกํ ติณฺณํ ฉินฺทิตฺวา กุฏฺถุจ
อุปฺปนฺเน เอกํ กิกฺขุ อุปสงฺกมิตฺวา อาวุโส โย ติณฺณํ ฉินฺทิตฺ
ตสฺส กิ โหตีติ อตฺตนา กตฺถาวํ อาริเจตฺวา ปุจฺฉิ ฯ อถ นํ
อิตโร ตฺวํ ติณฺสฺส ฉินฺนการณา กิลฺยจิ โหตีติ สณฺณํ กโรสิ
น เอตฺถ กิลฺยจิ โหติ เทเสตฺวา ปน มุจฺฉีตี วตฺวา สยฺปิ
อุโภหิ หตฺถเอหิ ติณฺณํ ลฺลยฺจิตฺวา อคฺคเหสิ ฯ กิกฺขุ ตํ ปวตฺตี
สตฺถุ อาริเจสฺสุ ฯ สตฺถา ตํ กิกฺขุ อนेกปริยาเยน วิครหิตฺวา
ธมฺมํ เทเสนฺโต อีมา คาถา อภาสิ

กุโส ขถา ทฺกคฺคหิโต หตฺถเมวานุกนฺตติ
สามณฺณํ ทฺพปฺรามญฺจํ นิรยาเยปกทฺตติ ฯ
ยงฺกิลฺยจิ สิจฺฉิ กมฺมํ สงฺกิลฺยญฺจ ยํ วตํ
สงฺกสฺสรํ พฺรหฺมจริยํ น ตํ โหติ มหปฺผลํ ฯ

เล่มที 18 นีรยวคฺควณฺณา หน้า 482

กยิรา เจ กยิราเถนํ ทพฺพเหมนํ ปรกุกเม

สิถิลอ หิ ปรีพฺพาโช กยฺโย อากิเรต รชนฺติ ฯ

ตตฺถ กุโสติ ยงฺกิลฺลิจิ ติจิณฺชารํ ตินฺ อุนฺตมโส

ตาลปณฺณปี ฯ ยถา โส กุโส เยน ทุกฺคหิโต ตสฺส หตฺถิ อุนฺกนฺตติ

ผาเลติ เอวเมว สมณฺชมฺมสงฺฆาตํ สามณฺณปี ขณฺทสิลาทิตาย

ทฺวปฺปรัมภุจฺจ ฯ นีรยายฺยปทฺตเตตี นีรเย นีพฺพตฺตาเปตีติ อตฺถโ

สิถิลนฺติ โอลียิตฺวา (๑) กรณฺน สิถิลคฺคาหํ กตฺวา กตํ กิลฺลิจิ

กมฺมํ ฯ สงฺกิลฺลิจฺจนฺติ เวสียาทิเกสฺ อโศจเรสฺ จรณฺน สงฺกิลฺลิจฺจ ฯ

สงฺกสฺสรนฺติ สงฺกาหิ สริตพฺพํ อุโปสถกิจฺจาทีสุ อณฺตเรน

กิจฺเจน สนฺนิปตตีปี สงฺฆํ ทิสฺวา อทฺธา อิเม มม จริยํ ญตฺวา มํ

อฺกฺขิปิตฺตกามา สนฺนิปตตีตาติ เอวํ อตฺตโน อาสงฺกาหิ สริตํ อฺสฺสงฺกิตํ

ปรีสงฺกิตํ ฯ น ตํ โหตีติ ตํ เอวรूपํ สมณฺชมฺมสงฺฆาตํ พฺรหฺมจริยํ

ตสฺส ปุคฺคตสฺส น มหฺปผลํ โหตี ตสฺส อมหฺปผลภาเวน

ภิกฺขาทายกานํปิสฺส น มหฺปผลํ โหตีติ อตฺถโ ฯ กยิรา เจติ ตสฺมา

ยํ กมฺมํ กรยฺย ตํ กโรเตว ฯ ทพฺพเหมนํ ปรกุกเมติ ธิรกตเมตํ

กตฺวา อวญฺจิตสมาทาโน หุตฺวา เอตํ กยิรา ฯ ปรีพฺพาโชติ

สิถิลคฺคาหน กโต ขณฺทาทิภาวปฺปตฺโต สมณฺชมฺโม ฯ กยฺโยติ

อพฺกนฺตเร วิชฺชมานํ

#๑. สี. ม. ย. โอลียิตฺวา ฯ

ราครชาที เอวรูปโ สมนธมโม อปเนตฺตํ น สกโกติ อถโ

ตสฺส อฺปรี อฺปรีปฺ ราครชาที อากิรตีติ อตฺโถ ฯ

เทสนาวसानะ พหุ โสตาปตฺติผลาทินี ปาปฺณีสฺสุ ฯ โสปี

ภิกฺขุ สํวเร จตฺวา ปจฺจนา วิปสฺสนํ วัฑฺฒเตตฺวา อรหตฺตํ

ปาปฺณีติ ฯ

ทพฺพจภิกฺขุวุตฺถุ ฯ

อิศฺสาปคตอิติวุตฺถุ

อกคณฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เซตวเน วิหรนฺโต อณฺตริ

อิศฺสาปคตํ อิติ อารพฺภ กเถสิ ฯ

ตสฺสา กิร สามิโก เอกาย เกหทาสิยา สทฺธิ สนฺถวํ อกาสิ ฯ

สา อิศฺสาปคตา ตํ ทาสี หตฺถปาเทสฺส พนฺธิตฺวา ตสฺสา กณฺณนาสํ

ฉินฺหิตฺวา เอกสฺมี ตฺจจคพฺเภ ปกฺขิปิตฺวา ทฺวารํ ปิฑฺหิตฺวา ตสฺส

กมฺมสฺส อตฺตนา กตฺถาวํ ปฏฺิจฺจาทฺตํ เอหิ อยฺย วิหารํ คนฺตฺวา

ธมฺมํ สฺมุขิสฺสามาติ สามิกํ อาทาย วิหารํ คนฺตฺวา ธมฺมํ สฺมุขิตฺ

นีสิตฺติ ฯ อถสฺสา อากนฺตฺกา ฅาตกา เกหํ อากนฺตฺวา ทฺวารํ วิวริตฺวา

ตํ วิปฺปการํ ทิสฺวา ทาสี โมจฺยีสฺสุ ฯ สา วิหารํ คนฺตฺวา จตฺปริสมชฺเฌ

ตมตฺถํ ทสพลสฺส อาโรเจสิ ฯ สตฺถา ตสฺสา วจฺนํ สุตฺวา ทฺวจฺริตํ

นาม อิทํ เม อณฺเฏ ชนา น ชานนฺตีติ อปฺปมตฺตกํปี

ธมฺมปทกฺกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคกถา - หน้าที 484
เล่มที 18 นรยวคฺคกถา หน้า 484

น กาทพฺพ อลฺยสฺมรึ อชานนฺเตปี สุจรตเมว กาทพฺพ
ปฏิจฺจาทตฺวา กตฺปี หิ ทฺวจรตํ นาม ปจฺจนานฺตํ กโรตึ
สุจรตํ ปาโมชฺชเมว ชเนตึตี วตฺวา อิมํ คาลมาห
อกตํ ทฺกกกฺกํ เสยฺโย ปจฺจนา ตปฺปตึ ทฺกกกฺกํ
กตฺลจ สฺกตํ เสยฺโย ยํ กตฺวา นานฺตปฺปตึตี ฯ
ตตฺถ ทฺกกกฺกนฺตึ สวาชฺชํ อปายสํวตฺตนิกํ กมฺมํ อกตเมว
เสยฺโย วรึ อุตฺตมํ ฯ ปจฺจนา ตปฺปตึตี ตํ หิ อฺนุสฺสรตฺตานุสฺสรตกาเล
ตปฺปตึเยว ฯ สฺกตนฺตึ อฺนวาชฺชํ ปน สฺชทฺรยํ สฺกตสํวตฺตนิกเมว กมฺมํ
กตํ เสยฺโย ฯ ยํ กตฺวาตี ยํ กมฺมํ กตฺวา ปจฺจนา อฺนุสฺสรตกาเล
น ตปฺปตึ นานฺตปฺปตึ โสมนสฺสชาโตว โหตึ ตํ กตํ วรฺนตึ อตฺโถ ฯ
เทสนาวसान อฺปาสโก จ สา จ อิตฺถึ โสตาปตฺตึผล
ปตฺติฏฺฐหึสุ ฯ ตลฺจ ปน ทาสึ ตตฺถเวว ภูชิสฺสํ กตฺวา ธมฺมจารินึ
กรึสุตึ ฯ

อิสฺสาปกตอิตฺถึวตฺถุ ฯ

อาคณฺตุกภิกฺขุวตฺถ

นคฺริ ยถาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
สมฺพหุเล อาคณฺตุเก ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ
เต กิร เอกสฺมี ปจฺจนฺเต วสฺสํ อุปคณฺตุวา ปจฺมมาเส สฺขํ
วิหรีสุ ฯ มชฺฌิมมาเส โจรา อาคณฺตุวา เตสํ โคจรคามํ ปหริตฺวา
กรมเร คเหตุวา อคฺมฺสุ ฯ ตโต ปญฺจาย มนุสฺสา โจรานํ
ปฏฺวิพาหนตฺถาย ตํ ปจฺจนฺตนคฺริ อภิสงฺขโรนฺตา เต ภิกฺขุ สกฺกจฺจํ
อุปญฺจาทฺตุ โอกาสํ น ลภีสุ ฯ เต อผาสฺกํ วสฺสํ วสิตฺวา วุตฺถวสฺสา
สตฺถุ ทสฺสนาย สาวตฺถิ คณฺตุวา สตฺถาริ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ
นีสีทิสฺสุ ฯ สตฺถา เตหิ สทฺธิ กตฺตปฏฺฐิสฺสนฺธาโร ก็ ภิกฺขเว สฺขํห
วสิตฺถาติ ปุจฺฉิตฺวา ฆนฺเต มยํ ปจฺมมาสเมว สฺขํ วสิมฺหา
มชฺฌิมมาเส โจรา คามํ ปหริสุ ตโต ปญฺจาย มนุสฺสา นคฺริ
อภิสงฺขโรนฺตา สกฺกจฺจํ อุปญฺจาทฺตุ โอกาสํ น ลภีสุ ตสฺมา อผาสฺกํ
วสฺสํ วสิมฺหาติ วุตฺเต อลํ ภิกฺขเว มา จินฺตยิตฺถ ผาสฺวิหาโร
นาม นิจฺจกถํ ทลฺลโภ ภิกฺขุณา นาม (๑) ยถา เต มนุสฺสา นคฺริ
โคปยีสฺสุ เอวํ อตฺตภาวเมว โคปยิตฺตุ วญฺญตฺติติ วตฺวา อิมํ คาถมาห
นคฺริ ยถา ปจฺจนฺตํ กุตฺตํ สนฺตรพาหิรํ
เอวํ โคเปถ อตฺตानํ ขโณ โว(๒) มา อุปจฺจกา
ขณฺาตีตา หิ โสจฺจนฺติ นิริยมฺหิ สมฺปปีตาติ ฯ

#๑. สี. ยู. ปน ฯ ๒. ยู. เว ฯ

ตตฺถ สนฺตรพาหิรฺนฺติ ภิกฺขเว ยถา เตหิ มนุสฺเสหิ ตํ
ปจฺจนฺตนคฺริ ทฺวารปาการาทีนึ ธีรานึ กโรนฺเตหิ สอนฺตรึ อญฺญาตก-
ปรีชาทีนึ ธีรานึ กโรนฺเตหิ สพาหิรฺนฺติ สนฺตรพาหิรึ คฺคตฺตํ กตฺตํ
เอวํ ตุมฺहे หิ (๒) สตี อฺปญฺญาเปตฺวา อชฺฉตฺติกานึ จ ทฺวารานึ
ปีทหิตฺวา ทฺวารรฺกขิกํ สตี อวิสฺสชฺเชตฺวา ยถา คยฺหมานานึ
พาหิรานึ จ อายตฺนानึ อชฺฉตฺติกานํ อฺปจฺมาตาย ถํวตฺตฺนฺติ ตถา
อคฺคหณฺน ตานึ ธีรานึ กตฺวา เตสํ อปฺปเวสาย ทฺวารรฺกขิกํ
สตี อปฺปหาย วิจฺรฺนฺตา อตฺตानํ โคเปถาติ อตฺโถ ๑ ขโณ โว
มา อฺปจฺจกาติ โย หิ เอวํ อตฺตานํ น โคเปติ ตํ ปุคฺคํ อยํ
พฺพทฺรฺปาทกฺขโณ มชฺฌิมปเทเส อฺปตฺตติกฺขโณ สมฺมาทิญฺจียา
ปฏฺฐิตทฺรฺกฺขโณ จนนฺมายตฺนानํ อเวกฺลลฺกฺขโณติ สพฺโพปิ อยํ
ขโณ อติกฺกมฺติ โส ขโณ ตุมฺहे มา อติกฺกมฺตุ ๑ ขณาตีตาติ
เย หิ ตํ ขณํ อตีตา เต จ ปุคฺคเถ โส ขโณ อตีโต เต
นิรยมฺหิ สมฺปปีตา หุตฺวา ตตฺถ นีพฺพตฺติตฺวา โสจฺนตีติ อตฺโถ ๑

เทสฺนาวसानเ เต ภิกฺขู อฺปฺปนฺนสํเวคา อรหฺตฺเต
ปติญฺจหีสฺสูติ ๑

อาคฺนฺตฺกภิกฺขวตฺถุ ๑

นิกฺคณจวตฺถ

อลชฺชิตาเยติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
นิกฺคณฺเจ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกสฺมี หิ ทิวเส ภิกฺขุ นิกฺคณฺเจ ทิสฺวา กถํ สมฺภูจาเปตฺติ
อาวุโส สพฺพโส อปฺปฏฺิจฺจนฺเนหิ อเจตฺเทหิ อิเม นิกฺคณฺจา
วตฺตรา เย เอกํ ปุริมปสฺสํปี ตาว ปฏฺิจฺจนาเทนฺติ สหิริกา มณฺเณ
เอเตติ ฯ ตํ สุตฺวา นิกฺคณฺจา น มยํ เอเตน การเณน ปฏฺิจฺจนาเทม
ปสฺสุรชาทโย ปน ปุคฺคลาเอว ชีวิตินฺทฺริยปฏฺิจฺจนาทฺธา เอวเมเต
โน ภิกฺขาภาชเนสุ มา ปตีสฺสูติ อิมินา การเณน ปฏฺิจฺจนาเทมาติ
วตฺวา เตหิ สทฺธี วาทปฏฺิจฺจนาทฺวเสน พหุํ กถํ กรีสุ ฯ (๑)
ภิกฺขุ สตฺถารํ อปฺสงฺกมิตฺวา นิสินฺนกาเล ตํ ปวตฺตี อาโรเจสุ ฯ
สตฺถา ภิกฺขเว อลชฺชิตพฺเพ ลชฺชิตฺวา ลชฺชิตพฺเพ อลชฺชมานา
นาม ทฺถกคฺติปฺรายนาว โหนฺตีติ วตฺวา ชมฺมํ เทเสนฺโต อิมา
กาถา อภาสิ

อลชฺชิตาเย ลชฺชนฺติ ลชฺชิตาเย น ลชฺชเร

มิจฺจนาทฺฏฺิจฺจมาทฺธานา สตฺถา กจฺจนฺติ ทฺถกคฺตี ฯ

อภเย ภยทสฺสึโน ภเย จ อภยทสฺสึโน

มิจฺจนาทฺฏฺิจฺจมาทฺธานา สตฺถา กจฺจนฺติ ทฺถกคฺตินฺติ ฯ

#๑. สี่. ยู. กเถสุ ฯ

ตตฺถ อลชฺชิตาเยติ อลชฺชิตพฺเพน ภิกฺขวาทาสนนํ ๑ ภิกฺขวาทาสนํ
 หิ อลชฺชิตพฺพํ นาม ๑ เต ปน ตํ ปฏิจฺญาเตตฺวา วิจฺรนฺตา เตน
 ลชฺชนฺติ นาม ๑ ลชฺชิตาเยติ อปฺปฏิจฺจนฺเนน หิริโกปปีนฺจเคน ๑
 หิริโกปปีนฺจคฺคหิ ลชฺชิตพฺพํ นาม ๑ เต ปน ตํ อปฺปฏิจฺญาเตตฺวา
 วิจฺรนฺตา ลชฺชิตาเย น ลชฺชนฺติ นาม ๑ เตน เตสํ อลชฺชิตพฺเพน
 ลชฺชตํ ลชฺชิตพฺเพน อลชฺชตํ ตฺวจฺจนฺคฺคณณนาเวน จ อลฺลถถาคณณนาเวน
 จ มิจฺฉาทิฏฺฐิ โหติ ตํ สฺมาทิตฺวา วิจฺรนฺตา เต มิจฺฉาทิฏฺฐิสฺมาทานา
 สตฺตวา นิรยาทิเกทํ ทฺกคฺคตํ คจฺจนฺตํ อตฺถโ ๑ อภเยติ ภิกฺขวาทาสนํ
 นิสฺสาย รากโทสโมหฺมานทิฏฺฐิกิเลสทฺวจฺจริตกฺขยานํ อุนฺนปฺปชฺชนโต
 ภิกฺขวาทาสนํ อภยํ นาม ๑ ภยเน ตํ ปฏิจฺญาเตนฺตา ปน อภเย
 ภยทฺสฺสิน นาม ๑ หิริโกปปีนฺจคํ ปน นิสฺสาย รากาทินํ
 อุนฺนปฺปชฺชนโต ตํ ภยํ นาม ๑ ตสฺส อปฺปฏิจฺญาทเนน ภเย
 จ อภยทฺสฺสิน ๑ ตสฺส อลฺลถถา จ คณณนฺต สฺมาทินฺนตฺตวา
 มิจฺฉาทิฏฺฐิสฺมาทานา สตฺตวา ทฺกคฺคตํ คจฺจนฺตํ อตฺถโ ๑

เทสนาวสานเน พหุ นิกฺคณฺจธา สํวิคฺคมานสา ปพฺพชฺชีสุ ๑ (๑)
 สมนฺปตฺตานิปี สาทฺถิกา เทสนา อโหสิตี ๑

นิกฺคณฺจวตฺถุ ๑

#๑. กถมิทํ วุตฺตํ เตสํ หิ ปรมฺมุขา คธา ภาสิตา ๑

ติตฺตยิสาวกตฺถ

อวชฺเชติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตฺวเน วิหรนฺโต

ติตฺตยิสาวเก อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกสฺมี หิ สมเย อญฺญติตฺตยิสาวกา อตฺตโน ปุตฺเต
สมฺมาทิฏฺฐิกานํ อุปาสกานํ ปุตฺเตหิ สทฺธิ สปริวารे กิพฺมานे
ทิสฺวา เคหํ อากตฺกาลे น โว สมณฺา สกฺยปุตฺตยิยา วนฺทิตฺตพฺพา
นาปี เตสํ วิหารํ ปวิสิตฺตพฺพนฺติ (๒) สปถํ การยฺยิสฺสุ ฯ เต เอกทิวสํ
เชตฺวณวิหารสฺส พหิทฺวารโกญฺจกสามนฺเต กิพฺนฺตา ปิปาสิตา อเหตุํ ฯ
อเถกํ อุปาสกทารกํ ตฺวํ กนฺตฺวา เอตฺถ ปานีเย ปิวิตฺวา อมหากํปิ
อาหฺราหิตี วิหารํ ปหิณฺณิสฺสุ ฯ โส วิหารํ ปวิสิตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา
ตมตฺถํ อาโรเจสิ ฯ อถ นํ สตฺถา ตฺวเมว ปานีเย ปิวิตฺวา กนฺตฺวา
อิตเรปิ ปานีเย ปิวนตฺถาย อิเชว เปเสหิตี อาห ฯ โส ตถา อกาสิ ฯ
เต อากนฺตฺวา ปานีเย ปิวิสฺสุ ฯ สตฺถา เต ปกฺโกสาเปตฺวา เตสํ
สปฺปายํ ธมฺมกถํ กเถตฺวา เต อจลสทฺเช กตฺวา สรณฺสฺสุ จ
สีเลสฺสุ จ ปติญฺจาเปสิ ฯ เต สกานิ เคหานิ กนฺตฺวา ตมตฺถํ
มาตาปีตฺถนํ อาโรเจสิ ฯ อถ เนสํ มาตาปีตโร ปุตฺตกา โน
วิปฺนฺนทิฏฺฐิกา ชาตาคิ โทมนสฺสปฺปตฺตา ปริเทวีสฺสุ ฯ อถ
เนสํ เจกา ปฏฺวิวิสฺสกา มนฺสฺสา อากนฺตฺวา โทมนสฺสวฺอุป-

สมตฺถาย ฌมฺมํ กถยฺยิสฺสุ ฯ เต เตสํ กถํ สุตฺวา อิมํ ทารเก
สมณฺสฺส โคตมฺสฺเสว นียฺยาเทสฺสามาติ มหนฺตฺเตน ฌาติคเณน
สทฺฐี วิหารํ นยฺยิสฺสุ ฯ สตฺถา เตสํ อาสยํ โอลฺลเกตฺวา
ฌมฺมํ เทเสนฺโต อีมา คาถา อภาสิ

อวฺชเช วชฺชมติโน วชฺเช อวชฺชทสฺสีโน
มิจฺฉาทีญฺจิสมาทานา สตฺถา กจฺฉนฺติ ทุคฺคตี ฯ
วชฺชฌจ วชฺชโต ฌตฺวา อวชฺชฌจ อวชฺชโต
สมฺมาทีญฺจิสมาทานา สตฺถา กจฺฉนฺติ สุกฺคตินฺติ ฯ
ตตฺถ อวชฺเชติ ทสฺวตฺถุกาย สมฺมาทีญฺจียา ตสฺสา

อุปฺนิสฺสยญฺเจ ฌมฺเม จ ฯ วชฺชมติโนติ วชฺชํ อิทฺนฺติ
อุปฺปนฺนมติโน ฯ ทสฺวตฺถุกมิจฺฉาทีญฺจิสงฺขาเต ปน ตสฺสา
อุปฺนิสฺสยฌมฺมฺสงฺขาเต จ วชฺเช อวชฺชทสฺสีโน ฯ เอตฺสฺสา
อวชฺชํ วชฺชโต วชฺชฌจ อวชฺชโต ฌตฺวา คหณฺสงฺขาตฺยา
มิจฺฉาทีญฺจียา สมฺมาทินฺนตฺถา มิจฺฉาทีญฺจิสมาทานา สตฺถา
ทุคฺคตี กจฺฉนฺตีติ อตฺถโธ ฯ ทุตฺติยคาถาย วุคฺคตฺวิปริยาเยน
อตฺถโธ เวทิตฺตฺโพ ฯ

เทสนาวสานเณ สพฺเพปิ เต ตีสุ สรเณสุ ปตฺติญฺจาย
อปฺราปรํ ฌมฺมํ สฺถนฺตฺตา โสตาปตฺตฺตฺมเล ปตฺติญฺจหีสุติ ฯ

ติตฺถยิสาวกฺวตฺถุ ฯ

นิรยวคฺควณฺณนา นิญฺจิตา ฯ

ทฺวารีสติโม วคฺโค

นาควคฺควณฺณา

อตุตโนวตฺต

อหํ นาโควาติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตุถา โกสมฺพิยํ วิหรนฺโต
อตุตตานํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

วตฺต อปฺปมาทวคฺคสุตฺต อาทิกถาวณฺณนาย วิตุถาริตเมว ฯ
วตฺตํ เหน็ด ตตฺถ มานุนฺทียา ตาสํ กิณฺจิก กาคู อสกกุณฺตีวา
สมณฺสสุ โคตมฺสฺเสว กตฺตพฺพํ กริสฺสามิตี นาครานํ ลณฺจํ ทตฺวา
สมณฺสิ โคตมํ อนฺโตนฺครํ ปวิสิตฺวา วิจรนฺตํ ทาสกมฺมกรโปริเสหิ
สทฺธิ อุกโกสิตฺวา ปรีภาสิตฺวา ปลาเปถาติ อาห ฯ มิจฺจาทิฏฺฐิกา
ตีสุ รตนฺสุ อปฺปสนฺนา อนฺโตนฺครํ ปวิฏฺฐํ สตุถารํ อนฺพนฺธิตฺวา
โจโรสิ พาโลสิ มุพฺโหสิ โอฏฺโฆสิ โคโณสิ กทฺธโรสิ เนรยิโกสิ
ติรจฺจานกโตสิ นตฺถิ ตฺยหํ สุกฺคิ ทฺยคฺคิเยว ตฺยหํ ปาฏิกงฺขาติ
ทสฺหิ อุกโกสวตฺตฺถิ อุกโกสนฺติ ปรีภาสนฺติ ฯ ตํ สุตฺวา आयสฺมา
อานนฺโท สตุถารํ เอตทโวจ ฆนฺเต อิมํ นาครา อมฺเห อุกโกสนฺติ
ปรีภาสนฺติ อิติ อณฺยตฺถ คจฺจามาติ ฯ กุหิ อานนฺทาติ ฯ อณฺย
นฺครํ ฆนฺเตติ ฯ ตตฺถ มนฺสฺเสสุ อุกโกสนฺเตสุ ปรีภาสนฺเตสุ
ปฺน กตฺถ คมิสฺสาม อานนฺทาติ ฯ ตโตปิ อณฺย นฺครํ ฆนฺเตติ ฯ
ตตฺถ มนฺสฺเสสุ อุกโกสนฺเตสุ ปรีภาสนฺเตสุ

เล่มที่ 18 นาควคฺควณฺณา หน้า 492

กุหิ คมิตฺตสํ อานนฺทาทิ ฯ ตโตปิ อญฺญํ นครํ ฆนฺเตติ ฯ
อานนฺท น เอวํ กาคฺ์ วญฺญติ ยตฺถ อธิกรณํ อุปฺปนํ
ตตฺถเว ตสฺมี วุปฺสนฺเต อญฺญํ คนฺตุํ วญฺญติ เก ปน เต
อานนฺท อุกโกสนฺตีติ ฯ ฆนฺเต ทาสกมฺมกเร อุปาทาย
สพฺเพ อุกโกสนฺตีติ ฯ อหํ อานนฺท สงฺคามํ โอตินฺนหตฺติสทิสฺโส
สงฺคามํ โอตินฺนหตฺติโน หิ จตฺุหิ ทิสฺาหิ อากเต สเร สหิตฺุ ภาโร
ตเถว พหุหิปี ทุสฺสีเลหิ กถิตกถานํ สหนํ นาม มยฺหํ ภาโรติ วตฺวา
อตุตฺตานํ อารพฺก ฆมฺมํ เทเสนฺโต นาควคฺค (๑) อีมา คถา อภาสิ
อหํ นาโคว สงฺคามเม จาปาโต ปตฺติตํ สรํ
อติวากฺยํ ติตฺิกขิสฺสํ ทุสฺสีโล หิ พหุชฺชโน ฯ
ทนฺตํ นยฺนติ สมิตี ทนฺตํ ราชากิรฺุหติ
ทนฺโต เสฏฺโฐ มนุสฺเสสฺสุ โยติวากฺยํ ติตฺิกขติ
วรมสฺสตรา ทนฺตา อาชานียา จ สินฺชวา
กุญฺชรา จ มหานาคา อตฺตทนฺโต ตโต วรฺนติ ฯ
ตตฺถ นาโควาติ หตฺถิ วีย ฯ จาปาโต ปตฺติตฺนฺติ ฐนฺโต
มุตฺตํ ฯ อติวากฺยนฺติ อญฺจอนริยโวรารวเสน ปวตฺตํ วิตฺิกกมวจฺนํ ฯ
ติตฺิกขิสฺสนฺติ ยถา สงฺคามาวจโร สฺุทนฺโต มหานาโค ขโม
สत्ตฺธิปฺปหาราทินํ จาปาโต มุจฺจิตฺวา อตฺตนิ ปตฺเต สเร
อวิหฺลยมาโน ติตฺิกขติ เอวเมว เอวรูปํ อติวากฺยํ
#๑. ม. สี. ยู. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

ตติกฺขิสฺสํ สหิสฺสามิตฺติ อตฺถโถ ๑ ทุสฺสีโล หีติ อัย หิ โลกีย-
มหาชน โปนุ ทุสฺสีโล อตฺตโน รุจิวเสน วาจํ นิจฺจนาเรตฺวา
จฺมฏฺเฏนฺโต วิจฺรติ ตตฺถ อธิวสนํ อชฺฌเปกฺขณํ เม ภาโร ๑

สฺमितินฺติ อุตฺตยานกัฬามณฺฑลาทิสฺสุ หิ มหาชนมชฺฌมํ กจฺจนฺตาแ
ทนฺตเมว โคณชาติ วา อสฺสชาติ วา ยานเ โยเชตฺวา นยฺนติ ๑
ราชาติ ตถารูปาเนว จานานิ กจฺจนฺโต ราชาปิ ทนฺตเมว อภิรฺหติ ๑
มนุสฺเสตฺสูติ มนุสฺเสตฺสูปิ จตฺสูหิ อริยมกฺเคหิ ทนฺโต นิพฺพิเสวโนว
เสฏฺโฐ ๑ โยติวากฺยนฺติ โย เอวรूपํ อติกฺกมวจฺนํ ปุณฺปุณฺนํ วุจฺจมานํปิ
ตติกฺขติ (๑) น ปฏฺิปปฺพรติ น วิหณฺณติ เอวรูโป ทนฺโต เสฏฺโฐติ อตฺถโถ ๑

อสฺสตราติ วพฺวาย กทฺรเกน ชาตา ๑ อาชานียาติ ยํ
อสฺสทมฺมสฺสารติ การณํ การติ ตสฺส จิปปิ ชานนสมตฺถา ๑
สินฺชฺวาติ สินฺชฺวรฏฺฺเจ ชาตา อสฺสา ๑ มหานาคาติ กุณฺชฺรสงฺฆาตา
มหาหตฺถิโน ๑ อตฺตทนฺโตติ เอเต อสฺสตรา วา สินฺชฺวา วา
กุณฺชฺรรา วา ทนฺตาว วริ น อทนฺตา โย ปน จตฺสูหิ อริยมกฺเคหิ
อตฺตโน ทนฺตตาย อตฺตทนฺโต นิพฺพิเสวโน อัย ตโตปิ วริ
สพฺเพหิปี เอเตหิ อุตฺตริตโรติ อตฺถโถ ๑

เทสนาวसानเ ลณฺจํ คเหตุวา วิถิสฺงฺฆาฏฺกาทิสฺสุ จตฺวา
อกฺโกสนฺโต สพฺโพปิ โส มหาชน โสตาปตฺตติผลํ ปาปฺณิตฺติ ๑ (๒)

อตฺตโนวตฺถุ ๑

#๑. สี. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑ ๒. ปรมฺมุขา ภาสิตา กถํ เตสํ สาคฺคิกา โหติ ๑

หตฺถาจริยปฺพุพกภิกฺขุวตฺถ

น หิ เอเตหิตี อิมํ ธรรมเทศนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
เอกํ หตฺถาจริยปฺพุพกํ ภิกฺขุํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร เอกทิวสํ อจิรวตฺนทีตีเร หตฺถิทมกํ เอกํ หตฺถิ
ทเมสุสามีตี อตฺตนา (๑) อิจฺฉิตการณํ สิกฺขาเปตฺตํ อสฺสโกนฺตํ ทิสฺวา
สมิเป จิตฺเต ภิกฺขุ อามนฺเตตฺวา อาห อวฺโส สเจ อยํ หตฺถาจริโย
อิมํ หตฺถิ อสฺสกุจฺจเน นาม วิชฺฌเยยฺย ขิปปเมว อิมํ การณํ
สิกฺขาเปยฺยติ ฯ โส ตสฺส กถํ สุตฺวา ตถา กตฺวา ตํ หตฺถิ สฺทนต์
ทเมสิ ฯ เต ภิกฺขุ ตํ ปวตฺตี สตฺถ อารโจะสฺสุ ฯ สตฺถา ตํ ภิกฺขุ
ปฏฺโกสาเปตฺวา สจฺจํ กิร ตยา เอวํ วุตฺตนฺติ ปุจฺฉิตฺวา สจฺจํ ฆนฺเตติ
วุตฺเต ตํ วิครหิตฺวา กิณฺเต โมฆปฺริส หตฺถิยานเนน วา อณฺเณน วา
ทนฺเตน น หิ เอเตหิ ขานะหิ อคตปฺพุพฺพิ จานํ คนฺตุํ สมตฺโถ นาม
อตฺถิ อตฺตนา ปน สฺทนต์เนน สกฺกา อคตปฺพุพฺพิ จานํ คนฺตุํ ตสฺมา
อตฺตนาเมว ทเมหิ กิณฺเต เอเตสํ ทมเนนาติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

น หิ เอเตหิ ขานะหิ กจฺจเยยฺย อคตํ ทิสํ

ยถาตฺตนา สฺทนต์เนน ทนฺโต ทนฺเตน กจฺจตีติ ฯ

ตสฺสสตฺโถ ยานิ เอตานิ หตฺถิยานาทินิ ยานานิ น หิ

#๑. สี. ยู. อตฺตโน ฯ

เล่มที่ 18 ปริชิตฺตพฺราหฺมณปฺตฺตวตฺถุ หน้า 495

เอเตหิ ยานะหิ โกจิ ปุคฺคโล สุปีนฺนุเตนาปี อคตฺปุพฺพตฺตา อคตฺนฺติ
สงฺขาคํ นิพฺพานทิสํ คจฺเจยฺย ยถา ปุพฺพภาเค อินฺทฺริยทมนน
ทนฺเตน อปรภาเค อริยมคฺคภาวนาย สุทนฺเตน อตฺตนา ทนฺโต
นิพฺพิเสวโน สปฺปลโย ปุคฺคโล ตํ อคตฺปุพฺพํ ทิสํ คจฺจติ ทนฺตญฺมึ
ปาปฺญาติ ตสฺมา อตฺตทมนเมว เต (๑) วรรณฺติ ฯ

เทสนาวसानะ พหุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ

หตฺถาจริยปุพฺพกภิกฺขวตฺถุ ฯ

ปริชิตฺตพฺราหฺมณปฺตฺตวตฺถุ (๒)

ชนปาลโกติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา สาวตฺถิยํ วิหรนฺโต
อณฺตรสฺส ปริชิตฺตพฺราหฺมณสฺส ปฺตฺเต อารพฺภ กเถสิ ฯ

สาวตฺถิยํ กิเรโก พฺราหฺมโณ อฏฺฐสทฺสทฺสวักโก วยปฺตฺตานํ
จตฺตุนํ ปฺตฺตานํ อาวาหํ กตฺวา จตฺตารี สทฺสทฺสธานี อทาสึ ฯ

อถสฺส พฺราหฺมณิยา กาลกตฺยา ปฺตฺตา สมฺมณตฺถิยํ สเจ อยํ อณฺถํ
พฺราหฺมณึ อาเนสฺสติ ตสฺสา กุจฺฉิยํ นิพฺพตฺตานํ วเสน กุลํ

ภิกฺขิสฺสติ นนฺท นํ มยํ สงฺกณฺหามาติ ฯ เต ตํ ปณฺีเตหิ

ฆาตฺจฺฉาณาทีหิ อฺปฏฺฐหนฺตา หตฺถปาทานํ สมฺพาหนาทีนึ กโรนฺตา
อฺปฏฺฐหิตฺวา

#๑. ม. ตโต ฯ ย. เตสิ ฯ ๒. ย. อณฺตรพฺราหฺมณสฺส ปฺตฺตานํ วตฺถุ ฯ

เอกทิวสมสฺส ทิวา นิทฺทายิตฺวา วุญฺจิตฺตสฺส หตฺถปาเท
สมฺพหามาณา ปาญฺญิเยกฺกํ ฆราวาเส อาทิณฺวํ วตฺวา มยฺ คฺคฺมฺเห
อิมินา นีหาเรณ ยาวชิวํ อุปฺภุจฺหิตฺตสฺส เสสธนฺปิ โน เทถาคิ
ยาจิสฺส ฯ พุราหฺมโณ ปุณฺ เอกกสฺส สตฺสทสฺสํ ทตฺวา อตฺตโน
นิวตฺถปารุปนมตฺตํ จเปตฺวา สพฺพมฺุปโกคปริโกคํ จตฺตารโ โกฏฺจาเส
กตฺวา นิยฺยาเทสิ ฯ ตํ เชฏฺจปฺตฺตโต กติปาหํ อุปฺภุจฺหิ ฯ อถ นถ
เอกทิวสํ นหาตฺวา อากจฺฉนฺตํ ทวารโกฏฺจเก จตฺวา สฺคฺคฺหา
เอวมาห กิ คยา เชฏฺจปฺตฺตสฺส สตฺตํ วา สทสฺสํ วา อติเรกํ
ทินฺนํ อตฺถิ นนฺุ สพฺเพสํ เทว เทว สตฺสทสฺसानิ ทินฺนานิ กิ
เสสปฺตฺตานิ ฆรสฺส มกฺกํ น ชานาสีติ ฯ โสปี นสฺส (๑) วสฺสีติ
กฺขุฉิตฺวา อณฺณสฺส ฆริ อคฺมาสิ ฯ ตโตปี กติปาหจฺเจเนน อิมินาว
อุปาเยน ปลาปีโตว อณฺณสฺสาติ เอวํ เอกฆเรปี ปเวสนํ
อลภฺมานิ ปณฺฑรจฺกปฺพพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา ภิกฺขาย จรฺนฺโต กาลจฺเจเนน
ชราชฺฉโณ ทฺพฺโกชนทฺกฺขเสยฺยาหิ (๒) มิลาตฺสรีโร ภิกฺขาย จรฺนฺโต
อากมฺม ปิฏฺจิกาย นิปฺนฺโน นิทฺทํ โอกกมิตฺวา อุฏฺจาย นิสินฺโน
ปฺฏิปฺตฺสทฺทธรถํ (๓) อตฺตานิ โอลเกตฺวา ปฺตฺเตสฺ อตฺตโน ปติฏฺจํ
อปฺสฺสนฺโต จินฺเตสิ สมฺโณ กิร โคตโม อพฺภากุฏฺฏิกอ (๔)
#๑. สී. ยฺ. อยฺ ปาโจ นตฺถ ฯ ๒. สී. ยฺ. เสยฺยาทีหิ ฯ
#๓. ปฺฏิปฺตฺสทฺทธรถนฺติ นตฺถิ ฯ ๔. สී. ยฺ. อพฺโกฏฺฏิกอ ฯ

เล่มที่ 18 ปริชิตนพฺราหฺมณปฺุตตวตฺถุ หน้า 497

อุตฺตตานมฺโข สุขสมฺภาโส ปฏฺิสนฺถารกฺุสโล สกฺกา สมณฺโณ โคตมฺ
อุปฺสงฺกมิตฺวา ปฏฺิสนฺถารํ ลภิตฺตุนฺติ ฯ โส นฺิवासนปารุปนํ
สณฺจเปตฺวา ภิกฺขุภาชณํ คเหตุวา ทณฺฑํ อาทาย ภควโต
สณฺติกํ อคฺมาสิ ฯ วุตฺตํปี เจตํ อถโข อณฺฺณตโร
พฺราหฺมณมหาสาโล ลฺุโข ลฺุขปาวุโรณ (๑) เยน
ภควา เตนฺุปฺสงฺกมิตฺติ ฯ สตฺถา เอกมฺนฺตํ นิสินฺเนน เตนฺ สทฺธิ
ปฏฺิสนฺถารํ กตฺวา เอตทวโจ กิ นฺุ โข ตวํ พฺราหฺมณ ลฺุโข
ลฺุขปาวุโรณสีติ ฯ อึธ เม โภ โคตม จตฺตารो ปฺุตฺตา เต มํ
ทาเรหิ สํปฺจณา อฺรา นิกฺขาเมนฺตีติ ฯ เตนหิ ตวํ พฺราหฺมณ อิมา
คาคาโย ปรียาปฺณิตฺวา สภายํ มหาชนกาเย สนฺุณิปีเต ปฺุตฺเตสุ
นินฺุเนนฺสุ ภาส (๒)

เยหิ ชาเตหิ นนฺุทิสฺสํ เยสญจ ภวมิจฺฉิสฺสํ
เต มํ ทาเรหิ สํปฺจณา (๓) สาว วาเรนฺติ (๔) สฺุกริ ฯ
อสนฺุตา กิร มํ ชมฺมา ตาต ตาตาติ ภาสเร
รภฺขสา ปฺุตฺตรูเปนฺ เต ชนฺุติ วโยคตํ ฯ
อสุโสว ชินฺุณเณ นินฺุโภโค ขาทนา อปฺนียติ
พาลานมฺปิ (๕) ปีตา เถโร ปฺราคารesu ภิกฺขติ

เล่มที่ 18 นาควคฺคกถา หน้า 498

ทณฺโฑ ว กิร เม เสยฺโย ยณฺจ ปุตฺตา อนสฺสวา

จณฺทมฺปิ โคณฺโณ วาเรติ อโธ จณฺทมฺปิ กุกฺกุรี

อนุชกาเร ปุเร โหติ คมฺภีเร คาธเมธติ

ทณฺทสฺส อานุภาเวน ขลิตฺวา ปฏิติญฺจตีติ ฯ

โส ภควโต สนฺตึเก ตา คาทาโย อุกฺคณฺหิตฺวา ตถารูเป

พฺราหฺมณานํ สมากมทิวเส สพฺพาลงฺการปฏิมณฺฑิตฺเตสุ ปุตฺเตสุ ตํ

สภํ โอคาทตฺวา พฺราหฺมณานํ มชฺเฌ มหารहेสุ อาสเนสุ นิสินฺเนสุ

อัย เม กาลิตฺติ สภาย มชฺเฌ ปวิสิตฺวา หตฺถํ อุกฺขิปิตฺวา โภ

อหํ ตุมฺหากํ คาทาโย ภาสิตฺกามา สฺมุสฺสเถว วุตฺวา ภาส

ภาส พฺราหฺมณฺ สฺโณมาติ วุตฺเต จิตฺโกว อภาสี ฯ เตน จ

สมเยน มนุสฺसानํ เอวํ วุตฺตํ โหติ โย มาตาปิตฺูนํ สนฺตํ

ขาทนฺโต มาตาปิตโร น โปเสติ โส มารตพฺโพติ ฯ ตสฺมา

เต พฺราหฺมณฺปุตฺตา ปิตู ปาทฺเตสุ ปติตฺวา ชีวิตํ โน ตาต เทหิตฺติ

ยาจิสฺสุ ฯ โส ปิตู หทฺยานํ มุทฺตาย มา เม โภ ปุตฺตเก วินาสยิตฺถ

โปสิสฺสสนฺติ มนฺติ อาห ฯ อถสฺส ปุตฺเต มนุสฺสา อหํสฺสุ สเจ

โภ อชฺช ปญฺจาย ปิตโร น สมฺมาปญฺชคฺคิสฺสเถว มาเตสฺสาม วัตติ ฯ

เต ภิตฺตา ปิตโร ปิเช นิสีทาเปตฺวา สยํ อุกฺขิปิตฺวา เคหํ เนตฺวา

สรีโร เตเลน อพฺภยชิตฺวา อพฺภยญฺเฐตฺวา คนฺธจฺจณฺณาทีหิ

นหาเปตฺวา พฺราหฺมณฺโย ปกฺโกสาเปตฺวา อชฺช ปญฺจาย

เล่มที่ 18 ปริชิตนพฺราหฺมณปฺตฺตวตฺถุ หน้า 499

อมุหํ ปิตฺริ สมฺมาปฏิชคฺคต สเจ ปมาทํ อปชฺชิสฺสถ
นิกฺคณฺ्हิสฺสาม โวติ วตฺวา ปณฺีตโกชนํ โภเชสิํฯ พฺราหฺมโณ
สุโกชนนฺจ สฺขเสยฺยนฺจ อากมฺม กติปาหจฺเจน สลฺยชาตพโล
ปีณฺิณฺุทฺริโย อตฺตภาวํ โอลเกตฺวา อํย เม สมฺปตฺติ สมณฺ์
โคตมํ นิสฺสาย ลทฺธาติ ปณฺณาการตฺถาย เอกํ ทฺสสฺยคํ
อาทาย ภควโต สนฺติกํ คนฺตฺวา กตปฺปฏิสนฺดาโร
เอกมนฺตํ นิสฺสินฺโน ตํ ทฺสสฺยคํ ภควโต ปาทมฺเเล จเปตฺวา มยํ
โก โคตม พฺราหฺมณา นาม อจาริยสฺส อจาริยชนํ ปฺริเยสาม
ปฏิกฺคณฺหาตฺ เม ภวํ โคตโม อจาริโย อจาริยชนฺุติ อาหฯ ภควา
ตสฺส อนฺุภยํ ตํ ปฏิกฺคเหตุวา ชมมํ เทเสสิํฯ เทสนาวसान
พฺราหฺมโณ สรณฺเสสิ ปตฺติจฺจาย เอวมาห โภ โคตม มยํหํ ปฺตฺเตหิ
จตฺตาริ ชฺวภตฺตานิ ทินฺนํนิ ตโต อหํ เทว ตุมฺหากํ ทมฺมีติฯ
อถ นํ สตฺถา กลฺยาณํ พฺราหฺมณ มยํ ปน รุจฺจนฺุจฺจานเมว
คมิสฺสามาติ วตฺวา อฺยโยเชสิํฯ พฺราหฺมโณ ฆริ คนฺตฺวา ปฺตฺเต
อาห ตาตา สมโณ โคตโม มยํหํ สหาโย ตสฺส เม เทว
ชฺวภตฺตานิ ทินฺนํนิ ตุมฺเห ตสฺมี สมฺปตฺเต มา ปมชฺชิตฺถาติฯ
สาชฺฐ ตาตาติฯ สตฺถา ปฺนทิวเส ปิณฺุทฺทาย จรฺนฺุโต เชฏฺจปฺตฺตสฺส
ฆรทฺวาริ อคมาสิํฯ โส สตฺถาริ ทิสฺวา ปตฺติ อาทาย ฆริ ปเวเสตฺวา
มหารเห ปฺลลฺงเก นิสฺสีทาเปตฺวา ปณฺีตโกชนํ อทาสิํฯ สตฺถา

ปฺนทิวเส อิตฺตสฺส ปฺนทิวเส อิตฺตสฺสชาติ ปฏฺธิปาฏฺฐิยา สพฺเพสํ
ฉรานิ อคฺมาสิ ฯ สพฺเพ เตว สกฺกาโร อํสุ ฯ

อถกทิวสํ เชฏฺฐปฺตุโต มงฺกเล ปจฺจุปฺญฺจิตเต ปิตโร อห ตาต
กสฺส มงฺกลํ เทมาติ ฯ นานํ อญฺญํ ชานามิ นนฺ สมโณ โคตโม
มยฺหํ สหาโยติ ฯ เตนหิ นํ สุวตฺตนาถ ปญฺจหิ ภิกฺขุสฺสเทหิ สทฺธิ
นิมนฺเตถาติ ฯ พุราหุมนฺโณ ตถา อภาสิ ฯ สตฺถา ปฺนทิวเส สปริวาโร
ตสฺส เกหํ อคฺมาสิ ฯ โส หริตฺตฺตฺตเต สพฺพาลงฺการปฏฺธิมฺนฺจิตเต
เกहे พุทฺธปฺปมฺจํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิสิตฺทาเปตฺวา อปฺโปทกมฺชฺชปายาเสน
เจว ปณฺีเตน จ ขาพฺนิเยน [๑] ปรีวิสิ ฯ อนฺตรากตฺตสฺมีเยว ปน
พุราหุมนฺสฺส จตฺตวาโร ปฺตุตฺตา สตฺถุ สนฺติเก นิสิตฺติตฺวา อํสุ
โก โคตม มยฺ อมฺหากํ ปิตโร ปฏฺธิชคฺคาม นปฺปมชฺชาม ปสฺสติมสฺส
อตฺตภาวนฺติ ฯ สตฺถา [๒] กลฺยาณํ โว กตฺถ มาตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
โปราณกปณฺจิตฺตานํ อัจฉินฺณเมวาทิ วตฺวา ตสฺส นาคสฺส
วิปฺปวาเสน วิรุพฺพหา สลฺลกฺโข จ กุญฺชา จาติ อิมํ เอกาทสฺสนิปาเต
มาตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต (๓) วิตฺถาเรน กเถตฺวา อิมํ คาลํ อภาสิ (๒)

ชนปาลโก นาม กุญฺชโร

กฏฺฐกปฺปเกทโน ทุนฺนิวารโย

เล่มที่ 18 ปริชิตฺตพฺรหฺมณปฺตฺตวคฺค หน้ 501

พทฺุชฺ โช กพฺพิ น ภุชฺชติ

สุมรติ นาควนสฺส ภุชฺชโรติ ฯ

ตตฺถ ฐนปาลโก นามาติ ตทา กาสีกรณฺญา หตฺถาจรียํ
 เปเสตฺวา รมณียเ นาควนเ คาหาปิตสฺส หตฺถิสฺส เอตํ นามํ ฯ
 กฏฺกปฺปเกทโนติ ติจิณฺมโท ฯ หตฺถินํ หิ มทกาเล กณฺณจฺจุติกา
 ปภิซฺชนฺติ ปกตฺยาปี หตฺถิโน ตสฺมี กาเล องฺกุสํ วา ตุนฺนํ วา
 โทมรํ วา น กณฺณนฺติ จณฺทา ภวนฺติ โส ปน อติจณฺโฑเยว เตน
 วุคฺคํ กฏฺกปฺปเกทโน ทุนฺนวารโยติ ฯ พทฺุชฺ โช กพฺพิ น ภุชฺชตีติ
 น โส พทฺุชฺ หตฺถิสาลํ ปน เนตฺวา วิจิตฺรสาณฺเยา ปริกฺกชฺปาเปตฺวา
 กตคฺนฺชฺปริกฺกชฺยาช อุปริพทฺุชฺวิจิตฺรวิทานาย ภุณฺเยา จปีโต รณฺญา (๑)
 ราชารเห นานคฺรตโกชเนน อุปฏฺจาปีโตปี กิณฺจิ ภุชฺชิตฺตํ น อิจฺฉิ
 หตฺถิสาลํ ปเวสิตมตฺตํ ปน สนฺธาย พทฺุชฺ โช กพฺพิ น ภุชฺชตีติ วุคฺคํ ฯ
 สุมรติ นาควนสฺสชาติ น โส รมณฺเยเมว วสณฺญจํ นาควนํ สริ
 มาตา ปนสฺส อรณฺเย ปุคฺควิโยเคน ทฺกฺชฺปฺตฺตา อโหสิ โส
 มาตาปีคฺคอุปฏฺจจณฺมเมว ปุเรติ ก็ เม อิมินา โภชเนนาติ
 ธมฺมิกํ มาตาปีคฺคอุปฏฺจจณฺมเมว สริ ตํ ปน ยสฺมา ตสฺมี
 นาควนเเยว จิเตน สกฺกา ปุเรตฺตํ เตน วุคฺคํ สุมรติ
 นาควนสฺส ภุชฺชโรติ ฯ

#๑. สี. ย. รณฺโโย ฯ

เล่มที่ 18 นาควคฺควณฺณา หน้า 502

สตฺถริ อิมํ อตฺตโน ปุพฺพจริยํ อหริตฺวา กถนฺเตเยว
สพฺเพปิ อสฺสชฺราธา ปวตฺเตตฺวา มุทฺทหยา โอิหิตโสตา สฺถณฺสีสุ ฯ (๑)
อถ เนลฺลํ ภควา สปฺปายํ วิทิตฺวา สจฺจํ ปกาเสนฺโต (๒)
ธมฺมํ เทเสลฺลํ ฯ เทสนาวสานํ สทฺธิํ ปุตฺเตหิ เจว สฺถณฺสีสาหิ
จ พฺราหฺมโณ โสตาปตฺติมลํ ปตฺติฏฺฐหิตํ ฯ
ปริชิตฺตพฺราหฺมณฺปุตฺตวตฺถุ ฯ

ปฺเสนทิกอสฺลราชวตฺถุ

มิตฺฐิ ยทาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
ราชานํ ปฺเสนทิกอสฺลํ อารพฺภ กเถลฺลํ ฯ

เอกสฺมี หิ สมเย ราชา ตณฺฑุลโทณฺสฺส โอทนํ ตทฺธิเยน
สุปฺพยญฺชเนน ภูณฺชติ ฯ โส เอกทิวสํ ภูตฺตปาทฺราโส ภูตฺตสมฺมทํ
อวิโนเทตฺวาว สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา กิลนฺตฺรุโป อิตฺโต จิตฺโต จ
สมฺปฺริวตฺตติ นิตฺทาย อภิภูยฺมาโนปิ อูชฺกํ นิปฺชชิตฺตุํ อสฺกโกนฺโต
เอกมนฺตํ นิสฺสีทํ ฯ อถ นํ สตฺถา อาห กิํ มหาราช อวิสฺสมิตฺวาว
อากตฺตีสฺติ ฯ อาม ภนฺเต ภูตฺตกาลโต ปฏฺจาย เม มหาทฺถุขํ
โหตฺตีติ ฯ อถ นํ สตฺถา มหาราช อติพฺหุโกชนฺสฺส เอวํ ทฺถุขํ
โหตฺตีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

#๑. สฺตี. ม. ย. ภวีสฺสุ ฯ

#๒. สฺตี. ย. ปกาเสลฺลํ ฯ ธมฺมํ เทเสลฺลํ นตฺถิ ฯ ม. ปกาเสตฺวา ฯ

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคความณฺณา - หน้าที่ 503
เล่มที่ 18 ปเสนทิโกสลราชวตฺถุ หน้า 503

มิทฺฐิ ยทา โหติ มหคฺฆสฺส จ

นิทฺถายิตา สมฺปรีวตฺตสายิ

มหาวราโหว นีวาปฺปญฺโญ

ปฺนปฺปฺนํ คพฺภมฺเปติ มนฺโหติ ฯ

ตตฺถ มิทฺฐิตฺติ ถินมิทฺฐาภิกฺขุโตะ ฯ มหคฺฆสฺสตี มหาโกชโน
อาหารหตฺถกอลฺลิสากฺกตตฺถวคฺคกากมาสกกฺขตฺตวมฺมิกานํ อณฺณตโร
วีย ฯ นีวาปฺปญฺโญติ กุณฺฑกาทินา สฺวกรรตฺเตน ปฺปญฺโญ ฯ ฆรฺสฺวกรโร
หิ พาลกาลโตะ ปฺปญฺจาย โปสิยมาโน ถฺลสรฺรกาลเถ เกหา พหิ
นิกฺขมิตฺตุ อลภนฺโตะ เหฏฺฐจามณฺจาทีสุ สมฺปรีวตฺตติตฺวา อสฺสนฺโตะ
ปฺสฺสนฺโตะ สยเตว ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ ยทา ปฺริโส มิทฺฐิ จ
โหติ มหคฺฆสฺส จ นีวาปฺปญฺโญ มหาวราโห วีย จ อณฺเณน
อิริยาปเถน ยาเปตฺตุ อสฺสโกนฺโตะ นิทฺถายนฺสิโล สมฺปรีวตฺตสายิ
ตทา สฺส อนิจฺจํ ทฺกขํ อนตฺตาทิ ตีณิ ลกฺขณานิ มนฺสิกาตุํ
น สกฺโกติ เตสํ อมนฺสิการา มนฺทปฺปญฺโย ปฺนปฺปฺนํ คพฺภํ
อฺเปติ คพฺภวาสโตะ น ปฺริมฺจจตีติ ฯ 1

เทสนาวसानเ สตฺถา รณฺโถ อฺปการวเสน

มฺนุชฺสส สทา สตีมโตะ

มตฺตํ ชานโตะ ลทฺธโกชเน

ตฺนุกสฺส ภวนฺติ เวทนา

สณฺนิกํ ชีรตี อายุ ปาลยฺนฺติ

อิมิ คาลิ (๑) วตฺวา อุตฺตรมานวิ อุกฺคณฺหาเปตฺวา อิมิ คาลิ
รณฺโณ โภชนเวลายเอว วเทฺยยาสิ อิมินา จ อฺปาเยน โภชน
ปริหาเปฺยยาสิติ อฺปายิ อัจฺจุชิ ฯ โส ตถา อกาลิ ฯ ราชา อปฺเรน
สมเยน นาพิโกทนปรมตฺยา สณฺจิติ สลฺลหุทฺสโร สุขปฺปตฺโต
สตุถฺริ อฺปฺปนฺนวิสุสาโส สตุตฺตาหิ อสทิสทานิ ปวตฺเตสิ ฯ
ทานานฺโมทนาย สมฺปตฺตมฺหาชน มหนฺติ วิเสสิ ปาปฺณิตี ฯ
ปเสนทิกอสฺตราชวตฺถ ฯ

सानุสามเณรวตฺถ

อิทํ ปฺเรติ อิมิ ธมฺมเทสนิ สตุถฺตา เขตฺวเน วิหรนฺโต
सानุ นาม สามเณริ อารพฺภ กเถสิ ฯ
โส กิร เอกิสฺสา อฺปาสิกาย เอกปฺตฺตโก อโหสิ ฯ อถ น
สา ทหฺรกาลเยว ปพฺพาเชสิ ฯ โส ปพฺพชิตกาลโต ปญฺจาย สีลวา
อโหสิ วตฺตสมฺปนฺโน ฯ อัจฺริยฺพชฺฌายอาคณฺตุกานิ วตฺติ กตฺเมว
โหติ ฯ มาสสฺส อญฺจ ทิวเส ปาโตว อญฺจาย อุตฺกมฺลเก อุกฺก
อฺปญฺจาเปตฺวา ธมฺมสฺสวณฺคํ สมฺมชฺชิตฺวา ทิปิ ชาเลตฺวา มรฺุรฺสฺสเรน
ธมฺมสฺสวณฺ โฆเสติ ฯ ภิกฺขุ ตสฺส ถามิ ญตฺวา ปทฺภาณิ
#๑. ส. ส. ๑๕/๑๑๕ ฯ

ภณ สามณเรวตฺติ อชฺเชตฺตฺติ ๑ โส มยฺหํ หทยํ วาโต วา รุชฺชติ
กาโส วา พาศตฺติ กณฺจि ปจฺจาทาริ อกตฺวา ชฺมมาสนิ อภิรฺหิตฺวา
อากาศคฺงคฺมิ โอตารนฺโต วิย ปทภาณิ วตฺวา โอตรฺนฺโต มยฺหํ
มาตาปิตฺตฺนํ อิมสฺสํ ภูณฺเว ปตฺตี ทมฺมิตฺติ วทติ ๑ ตสฺส มนุสฺสตา
มาตาปิตฺตฺนํ ปตฺติยา ทินฺนภาวํ น ชานนฺติ ๑ อนนฺตรตฺตภาเว ปนสฺส
มาตา ยกฺขินิ หุตฺวา นิพฺพตฺติ ๑ สฺวา เทวตาหิ สทฺธิ อคฺนตฺวา
ชฺมมํ สุตฺวา สามณเรน ทินฺนํ ปตฺตี (๑) อนฺนโมทามิ ตาตาติ วทติ ๑
สีลสมฺปนฺนา จ นาม ภิกฺขุ สเทวคฺสฺส โลกคฺสฺส ปิยา โหนฺติ
ตสฺมา สามณเร เทวตา สลชฺชา สการวา มหาพฺรหฺมานํ วิย
อคฺคิกฺขนฺธํ วิย จ ตํ มณฺณนฺติ ๑ สามณเร คารเวณ ตณฺจ ยกฺขินิ
ครุํ กตฺวา ปสฺสนฺติ ชฺมมสฺสวณฺยกฺขสมาคมาทิสฺส สามนุมาตาติ (๒)
ยกฺขินิยา อคฺคาสนํ อคฺคโคทกํ อคฺคปิณฺฑํ เทนฺติ ๑ มหเสกฺขาปี
ยกฺขา ตํ ทิสฺวา มคฺคา โอกกมฺนฺติ อาสนา วุฏฺจหนฺติ ๑

อถ โส สามณโร วุฑฺฒิมฺนฺวาย ปรีปกฺกิณฺทริโย

อนภิรฺติยา ปิพฺโต อนภิรฺตี วิโนเทตฺตุ อสกฺโกนฺโต ปฺรพฺพหเกสฺสนโ

#๑. อิตฺ ปรี อนฺนโมทนฺตฺติ วา อนฺนโมทมานาติ วา ปเทณ นนฺนเจณ ภวิตพฺพํ ๑ อถวา

#สามณเรนาติ อากตฺตฺจฺจเน ตยาติ ปเทณ ภวิตพฺพํ ๑ ย. สามณเรณ ๑เป ๑

#วทติ ๑ ๒. ส. ย. สามนุมาตยา ๑

กิลิฏฺฐนิวาสนปารุโปโน กสฺสจฺจि อนาโรเจตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย
เอกโกว มาตุ ฆริ อคมาสิ ฯ อุปาสิกา ปุคฺคํ ทิสฺวา
วนฺทิตฺวา อาห ตาต ตฺวํ ปุพฺเพ อาจริยฺชฺฌมาเยหิ वा
ทหฺรสามณฺเณเรหิ वा สทฺฐี อีธาจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
อชฺช อากโธติ ฯ โส อุกฺกณฺจิตภาวํ อาโรเจสิ ฯ สทฺฐา
อุปาสิกา นานปฺปการเณ ฆราวาเส อาทิณฺวํ ทสฺเสตฺวา
ปุคฺคํ โอวทมานาปิ สลฺยณาเปตฺตุ อสฺกโกนฺตี อปฺเปวนาม
อตุตฺตโน ธมฺมตฺตยาปิ สลฺลทกฺเขยฺยาติ อนฺนุโยเชตฺวา ติฏฺฐ ตาต
ยาว เต ยากฺกตฺตํ สมฺปาเทมิ ยาคู ปิวิตฺวา กตฺตกตฺตกิจฺจสฺส เต
มฺนาปานิ วตฺตานิ นิหริตฺวา ทสฺสामीติ วตฺวา อาสนิ ปณฺยณาเปตฺวา
อทาสิ ฯ นิสิทธิ สามณฺเณโร ฯ อุปาสิกา มฺหุตฺเตเนว ยากฺขชฺชกํ
สมฺปาเทตฺวา อทาสิ ฯ อถ सा गच्छति सम्पात्तसामिति अविभूरे
निसिन्ना तन्नुत्ते चोवदि ฯ तस्मिँ समये सा यगฺจินि กหं नु โข
สามณฺเณโร กจฺจि ภิกฺขาหารํ लघति नोदि आवश्चमाना तसฺस
विपुग्मित्तुकामตฺตय निसिन्नुภาวํ षत्त्वा मा ह्वेव โข मे तเวदानं
อนฺตเร लच्छं उपฺปาเทยฺย (๑) कञ्चामिस्स विपुग्मने अन्तरायं
कस्सामीति आकन्तुवा तसฺस स्त्रीरे अस्मिञ्चित्त्वा किं प्रिवत्तेत्त्वा [๒]
#๑. สี. มาเหว โข मे तเวदानं อนฺตเร लच्छा उपฺปชฺเชยฺย ฯ
#ม. สามณฺเณโร मे महस्सขานं तเวदानं अनฺตरे लच्छं उपฺปาเทยฺย ฯ
#๒. สี. ม. ย. เอตฺตฺตฺตเร เขเพน ปคฺขมฺรณฺเตนาติ ทิสฺสตี ฯ

ภูมียิ ปาเตสิ ฯ (๑) โส อุกฺขิหิ ปริวตฺเตหิ เขเพน ปคฺขมฺรฺนฺเตน

ภูมียิ วิปฺพนฺหิ ฯ (๒) อุปาสิกา ปุตฺตสฺส ตํ วิปฺปการิ ทิสฺวา

เวเคนาคนฺตฺวา ปุตฺตํ อาลึงฺคิตฺวา อुरुสฺสุ นิปฺชฺชาเปสิ ฯ

สกลคามวาสีโน อาคนฺตฺวา พลิกมฺมาทีนึ กรีสุ ฯ อุปาสิกา

ปนฺน ปรีเทวมานา อีมา คธา อภาสิ

จาทฺตฺทที ปฺลจฺทที ยา จ ปกฺขสฺส อฏฺฐมึ

ปาริหารียปฺกฺขณฺจ (๑) อฏฺฐงฺกสฺสมากตํ

อุโปสถํ อุปวสนฺติ พฺรหฺมจฺริยํ จรฺนฺติ เย

น เตหิ ยฺกฺขา กิพฺนฺติ อิติ เม อรหตํ สุตํ

สาทานึ อชฺช ปสฺสามึ ยฺกฺขา กิพฺนฺติ สานฺนาตี ฯ

อุปาสิกาย วจันํ สุตฺวา

จาทฺตฺทที ปฺลจฺทที ยา จ ปกฺขสฺส อฏฺฐมึ

ปาริหารียปฺกฺขณฺจ อฏฺฐงฺกสฺสมากตํ

อุโปสถํ อุปวสนฺติ พฺรหฺมจฺริยํ จรฺนฺติ เย

น เตหิ ยฺกฺขา กิพฺนฺติ สาหุ เต อรหตํ สุตฺนฺติ

วตฺวา อาห

सानุํ ปพฺพุตฺถิ วชฺชาหิ ยฺกฺขานันํ วจันํ อิทํ

மாகาสி ปาปกํ กมฺมํ อาวิ วา ยฺหิ วา รโห

#๑. สึ. ยฺ. วิปฺพนฺหิ ฯ ม. นิปฺติ ฯ ๒. ม. สึ. ยฺ. โส อุกฺขิหิ ฯ เป ฯ

วิปฺพนฺหิตึ นตฺถิ ฯ ๓. ส. ปาริหาริกปฺกฺขณฺจาทึ ฯ

เล่มที 18 นาควคฺควณฺณา หน้า 508

สเจ ตฺวํ ปาปกํ กมฺมํ กริสฺสตี กโรสี วา

น เต ทูฆา ปมฺตฺยตฺถิ อฺปฺจจาปี (๑) ปลายโตติ

เอวํ ปาปกมฺมํ กตฺวา สกฺกฺสฺส วิย อฺปฺปติตฺวา ปลายโตปี

เต โมกฺโข นตฺถิตี วตฺวา สา ยกฺขินี สามเณรํ มุณฺจิจฺจ โส

อกฺขินี อุมฺมิเลตฺวา มาตริ์ เกเส วิกฺกิริยนฺตี อสฺสสนฺตี [๒] โรทฺมานํ

สกลลามาวาสีโน จ สนนฺิปติเต ทิสฺวา อตฺตโน ยกฺเขน กหิตฺถาวั

อชานนฺโต อหํ ปุพฺเพ ปีเจ นิสินฺโน มาตา เม อวิทฺเฐ นิสีทิตฺวา

ตณฺฑุเล โหวิ อิทานิ ปนฺมहि ภูมียํ นิปนฺโน กิ นฺุ โข เอตฺนฺติ

นิปนฺนโก ว (๓) มาตริ์ อหา

มตฺติ วา อมฺม โรทฺนฺติ โย วา ชีวํ น ทิสฺสตี

ชีวนฺตํ อมฺม ปสฺสสนฺตี กสฺมา มํ อมฺม โรทสีตี ๑

อถสฺส มาตา วตฺถุกามกฺกิลเสกามา ปหาย ปพฺพชิตสฺส ปฺน

วิพฺภมฺนตฺถํ อากมฺเน อาทินํ ทสฺเสนฺตี อหา

มตฺติ วา ปฺตฺต โรทฺนฺติ โย วา ชีวํ น ทิสฺสตี

โย จ กามे จชิตฺวาน ปฺนราวตฺตเต (๔) อธิ

ตํ วาปี ปฺตฺต โรทฺนฺติ ปฺน ชีวํ มโต หิ โสตี ๑

เอวณฺจ ปน วตฺวา ฆราวาสํ กุกฺกุลสทิสฺสญฺเจว นรกสทิสฺสญ

กตฺวา ฆราวาเส อาทินํ ทสฺเสนฺตี ปฺน อหา

#๑. อฺปฺปจจาปีตี ๑ ส. ส. ๑๕/๓๐๗ ๑ ณ. ว.

#๒ ม ๑ เอตฺถนฺตเร ปสฺสสนฺตินฺติ ทิสฺสตี ๑

#๓. ส. ย. นิสินฺนโก ว ๑ ๔. ปฺนรากจฺจเต ๑

กุกฺกุลา (๑) อุพฺภโต ตาต กุกฺกุลํ (๒) ปตฺติมุจฺจนฺตี

นรกา อุพฺภโต ตาต นรํ ปตฺติมุจฺจนฺตีติ ฯ

อถ นํ ปุตฺต ภาทํ ทว โหตุ มยฺมปฺน อัย โน ปุตฺตโก

ทฺยหฺมานเคหา ภาทํ วย นีหริตฺวา พุทฺธสาสเน ปพฺพชิตฺโต (๓)

ฆราวาเส ปฺน ทฺยหิตฺตุ อิจฺจติ อภิธาเวท ปรีตฺตายถ โนติ อิมฺมตฺถํ

กสฺส อุชฺฌาปฺยาม กํ นิชฺฌาปฺยามาติ ทีเปตฺตุ อิมํ คาถมาห

อภิธาเวท ภาทฺนเตท กสฺส อุชฺฌาปฺยาม เส

อาทิตฺตา นีหํ (๔) ภาทํ ปฺน ทฺยหิตฺตุมุจฺจนฺตีติ ฯ

โส มาตริ กเถนฺติยา สลฺลกฺเขตฺวา นตฺถิ มยฺหํ กิหิภาเวน

อตุโถติ อาห ฯ อถสฺส มาตา สาธุ ตาตาติ ตฺถุจฺจา ปณฺธิโกชนํ

โกเชตฺวา กตฺวิสฺโสสิ ตาตาติ ปุจฺจิตฺวา ปรีปฺนฺณวสฺสภาวํ ฌตฺวา

ติจิวโร ปฏฺิยาเทสิ ฯ โส ปรีปฺนฺณปตฺตจิวโร อุปสมฺปทํ ลภี ฯ

อถสฺส อจฺจุปสมฺปนฺนสฺส สตฺถา จิตฺตนิคฺคเห อุตฺสาหํ

ชเนนฺโต จิตฺตํ นามเตตํ นานารมฺมณฺเส ทิฆรตฺตํ จาริกํ จริ (๕)

ตํ (๖) อนิกฺคณฺหนตฺสฺส โสตฺถิภาโว นาม นตฺถิ ตสฺมา องฺกุเสน

มตฺตหตฺถิโน วย จิตฺตสฺส นิกฺคณฺหนเน โยโค กรณฺิโยติ

#๑. กุกฺกุพา ฯ ๒. สී. ยฺ. กุกฺกุเพ ฯ ๓. ปพฺพชาปีโต (?) ฯ

#๔. นิพฺภตฺตํ ฯ ส. ส. ๑๕/๓๐๘ ฯ ฌ. ว. ๕ . ส. ม. ยฺ. จรฺนฺติ ฯ

วตฺวา อิมํ คาทมาห

อิทํ ปุเร จิตฺตมจารี จาริกํ (๑)

เยนิจฺฉกํ ยตฺถกามํ ยถาสุขํ

ตทชฺชหํ นิคฺคหิสฺสามิ โยนิโส

หตฺถี ปภินฺนํ วิย องฺกุสคฺคาโหติ ฯ

ตสฺสตฺโถ อิทํ จิตฺตํ นาม อิโต ปุเร รูปาทีสุ อารมฺมณฺเสสุ

ราคาทินํ เยนากาเรน (๒) อิจฺฉติ ตสฺส วเสน เยนิจฺฉกํ ยตฺถเววสฺส

กาโม อปฺปชฺชติ ตสฺส วเสน ยตฺถกามํ ยถา วิจรนฺตสฺส สุขํ โหติ

ตเถว วิจรณฺโต ยถาสุขํ ทีฆรตฺตํ จาริกํ จริ ตํ อชฺช อหํ ปภินฺนํ มตฺตํ

หตฺถี หตฺถาจริยสงฺขาโต เณโก องฺกุสคฺคาโห องฺกุเสน วิย โยนิโส

มนสิกาเรน นิคฺคณฺหิสฺสามิ นาสฺส วิตฺติกฺกมิตฺตํ ทสฺสามิติ ฯ

เทสนาวसानเ สานฺนนา สทฺธี ธมฺมสฺสวนาย อปฺปสงฺกมฺมฺตานํ

พหฺนํ เทวตานํ ธมฺมาภิสฺสมโย อโหสิ ฯ โส จายสฺมา เตปิฎฺกํ

พุทฺทวจนฺ อุกฺคณฺหิตฺวา มหาธมฺมกถิโก หุตฺวา วิสวสฺสสฺสํ จตฺวา

สกลธมฺพฺทีปํ สงฺโฆภตฺวา ปรีนิพฺพายีติ ฯ

सानุสามเณรวตฺถุ ฯ

#๑. ยู. จาริตํ ฯ ๒. สී. ม. เยน การณฺน ฯ ยู. เยน เณจิ การณฺน ฯ

ปาเวรกหตฺถิวตฺถ

อปฺปมาทรรตาคิ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
โกสฺสรณฺโณ ปาเวรกํ (๑) นาม หตฺถี อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร หตฺถี ตฺรณฺกาลเ มหาพโล หุตฺวา อปรเน สมเยน
ชฺรราวตเวคพฺภาหโต เอกํ มหนตฺํ สรํ โอรุยฺห กเถเล ลคฺคิตฺวา
อตุตฺตริตฺตํ นาสกฺขิ ฯ มหาชนโน ตํ ทิสฺวา เอวรฺูโปปี นาม หตฺถี
อิมํ ทพฺพผลภาวํ ปตฺโตตฺติ กถํ สมฺภูจฺจาเปสิ ฯ ราชา ตํ ปวตฺตี สุตฺวา
หตฺถจฺริยํ อาณาเปสิ กจฺฉ ตํ หตฺถี กเถลโต อุตฺทฺรธาหิตี ฯ โส
กนฺตฺวา ตสฺมี จาเน สงฺกามสีลํ ทสฺเสตฺวา สงฺกามเภารี อาโกฏฺจาเปสิ ฯ
มานชาติโก หตฺถี เวเคนฺนุจฺจาย เถเล ปตฺติฏฺจหิ ฯ ภิกฺขุ ตํ การณํ ทิสฺวา
สตฺถุ อาโรเจสฺสุ ฯ สตฺถา เตน ตาว ภิกฺขเว หตฺถินา ปกตฺติปจฺกทฺถคฺคโต
อตุตฺตา อุตฺทฺรโต ตฺมฺเห ปน กิเลสทฺถคฺเค ปกฺขนฺตฺตา ตสฺมา โยนิโส
ปทฺทิตฺวา ตฺมฺเหปี ตโต อตุตฺตานํ อุตฺทฺรธาติ วตฺวา อิมํ กาถมาห

อปฺปมาทรรตฺตา โหถ สจฺจิตตมนฺนุรกฺขถ

ทฺถคฺคา อุตฺทฺรธตฺตฺตานํ ปจฺเก สนฺโนว (๒) กุณฺชโรติ ฯ

ตตฺถ อปฺปมาทรรตฺตาติ สติยา อวิปฺปวาเส อภิริตฺตา

โหถ ฯ สจฺจิตตฺตฺนฺติ รูปาทีสุ อารมฺมณฺเสสุ อตุตฺตโน จิตฺตํ ยถา

#๑. สี. พทฺธเรกํ ฯ ม. ปาเวยฺยกํ ฯ ๒. ย. สตฺโตว ฯ

ธมฺมปทฎจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณา - หน้าที่ 512
เล่มที่ 18 นาควคฺควณฺณา หน้า 512

วีดิกุมํ น กโรติ เอวํ รกฺขถ ๑ สนฺโนติ (๑) ยถา โส ปงฺเก
สนฺโน กุณฺชโร หตฺถเหหิ จ ปาทเหหิ จ วายมํ กตฺวา
ปงฺกโต อตฺตानํ อุตฺตริตฺวา ถเล ปตฺติจฺจโต เอวํ ตุมฺเหปี
กิลเสทฺทคฺคโต อตฺตानํ อุตฺตรถ นิพฺพานถเล ปตฺติจฺจาเปถาติ
อตฺโต ๑

เทสฺนาวสาเน เต ภิกฺขุ อรหตฺตผลे ปตฺติจฺจหีสฺสูติ ๑
ปาเวรกหตฺถิวตฺถ ๑

สมฺพหุสภิกฺขวตฺถ

สเจ ลเถถาติ อิมํ ธมฺมเทสํ สตฺถา ปารีเลยฺยกํ นิสฺสาय
รกฺขจิตฺตวณฺณเท วิหรนฺโต สมฺพหุเส ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ๑
วตฺถ ยมกวกุเค ปเร จ น วิชานนฺตฺติติ คถาวณฺณนาย
อาคตเมว ๑ วุตฺตํ เหน้ ตถาคตสฺส ตตฺถ หตฺถินาเคน อฺปฏฺจियมานสฺส
วสนภาโว สกฺลขมฺพทีเป ปากโฏ อโหสิ ๑ สวตฺถินครโต
อนาถปีณฺฑโก วิสาขา มหาอฺปาสิกาทิเอวมาทีนํ มหากุลานํ
อานนฺทเถรสฺส สาสนํ ปหิณฺสี สตฺถารํ โน ฆนฺเต ทสฺเสถาติ ๑
ทิสาวาสินปี ปญฺจสตา ภิกฺขุ วุตฺถวสฺสา อานนฺทเถรํ อฺปสงฺกมิตฺวา
จิสฺสํ สฺตา โน อาวุโส อานนฺท ภาควโต สมฺมุขา ธมฺมกถา
สาธุ มยํ อาวุโส อานนฺท ลเกยฺยาม ภาควโต สมฺมุขา ธมฺมกถํ
สวานายาติ
#๑. สී. ม. ยฺ. ทฺคฺคาคี ๑

เล่มที่ 18 สมพหุลภิกขุวตฺถุ หน้า 513

ยาจีสุ ฯ เถโร เต ภิกขุ อาทาย ตตฺถ กนฺตฺวา เตมาลี
เอกวิหาริโน ตถาคตฺสฺส สนฺตึกั เอตฺตเกหิ ภิกขุหิ สทฺธิ อฺปสงฺกมฺนั
อฺยตฺตนฺตึ จินฺตฺเตตฺวา เอกโกว สตฺถาริ อฺปสงฺกมิ ฯ ปารีเลยฺยก
ตั ทิสฺวา ทณฺฑมาทาย ปกฺขนฺทึ ฯ สตฺถา โอลเกตฺวา อเปหิ
ปารีเลยฺยก มา นีวารยิ พุทฺธปฺภุจฺจาโก เอโสติ อาห ฯ โส ตตฺถเว
ทณฺฑํ ฉทฺฑเตตฺวา ปตฺตจิวรปฏิกฺคหณฺณํ อปุจฺฉนฺติ ฯ เถโร นาทาสึ ฯ
นาโค สเจ อุกฺคหิตวตฺโต ภวิสฺสตี สตฺถุ นิสึทฺนปาสาณผลเก
อตฺตโน ปริกฺขาริ น จเปสฺสตีติ จินฺตฺเตสิ ฯ เถโร ปตฺตจิวริ ภูมียิ
จเปสิ ฯ วตฺตสมฺปนฺนา หิ ครุณั อาสเน วา สยเน วา อตฺตโน
ปริกฺขาริ น จเปนฺตึ ฯ เถโร สตฺถาริ วนฺทิตฺวา เอกมฺนตฺตํ นิสึทึ ฯ
สตฺถา เอกโกว อากตฺตีสตี ปุจฺฉิตฺวา ปณฺจสเตหิ ภิกขุหิ สทฺธิ
อากตฺถาวํ สุตฺวา กหํ ปเนเตติ วตฺวา ตฺมฺหากํ จิตฺตํ อชานนฺโต
พหิ จเปตฺวา อากตฺตมฺหิตึ วุตฺเต ปกฺโกสาหิ เนติ อาห ฯ เถโร
ตถา อกาสิ ฯ สตฺถา เตหิ สทฺธิ ปฏิสนฺถาริ กตฺวา เตหิ ภิกขุหิ
ภนฺเต ภควา พุทฺธสฺสุมาโล เจว ขตฺติยสฺสุมาโล จ ตฺมฺहेหิ เตมาลี
เอกเกหิ ติฏฺฐนฺเตหิ นิสึทฺนเตหิ จ ทฺกกริ กตฺตํ วตฺตปฏิวตฺตการโกปี
มุโขทกาทิตายโกปี นาโหสิ มณฺเฑติ วุตฺเต ภิกฺขเว ปารีเลยฺยก-
หตฺถินา มยฺหํ สพฺพภิกฺขุจฺจานิ กตฺตานิ เอวรूपิ หิ สหายิ ลภนฺเตน
เอกโต วสิตฺตํ ยุตฺตํ อลภนฺตฺสฺส เอกจริยภาโวว เสยฺโยติ วตฺวา

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณา - หน้าที่ 514
เล่มที่ 18 นาควคฺควณฺณา หน้า 514

นาควคฺค (๑) อีมา คธา อภาสี

สเจ ลเถถ นีปกํ สหายํ

สทฺฐีจฺริ สาธุวิหารีจฺริ

อภิกฺขุยฺย สพฺพานิ ปริสุตฺยานิ

จเรยฺย เตนตฺตมโน สตีมาฯท

โน เจ ลเถถ นีปกํ สหายํ

สทฺฐีจฺริ สาธุวิหารีจฺริ

ราชาว รฏฺฐจํ วิชิตํ ปหาย

เอโก จเร มาตงฺกฺรณฺเณว นาโคฯ

เอกสุส จริตํ เสยฺโย นตฺถิ พาเถ สหายตา

เอโก จเร น จ ปาปานิ กยิรา

อปฺโปสุสุโก (๒) มาตงฺกฺรณฺเณว นาโคติฯ

ตตฺถ นีปกนฺติ เเนปกกปณฺณาย สมฺนุนาคตํฯ สาธุวิหารีจฺริรฺนฺติ

ภทฺททวิหารี ปณฺฑิตํฯ ปริสุตฺยานีติ ตาทีสํ เมตฺตาวิหารี สหายํ

ลภฺนุโต สีหพฺยคฺคมาทโย ปากฺกฺปฏิสุสเย จ รากโทสาทโย

ปฏฺิจฺจนฺนปริสุสเย จาติ สพฺเพว ปริสุสเย อภิกฺขวิตุวา เตน สทฺฐี

อตฺตมโน อุปฏฺิจิตฺตสุตฺติ หุตฺวา จเรยฺย วิหเรยฺยติ อตฺถิโกฯ ราชาว

รฏฺฐนฺติ รฏฺฐจํ หิตฺวา ปพฺพชฺนุโต ราชิสฺส วิยฯ อิํ ภูตฺตํ โหติ

ยถา วิชิตฺถมฺปิปเทโส ราชา อิํ รชฺชํ นาม มหฺนตฺตํ ปมาทญฺจจฺานํ

ที เม รชฺเชน

#๑. สී. ย. อัย ปาโจ นตฺถิฯ ๒. อปฺโปสุสุโกฯ

เล่มที่ 18 สมพหุลภิกขุวตฺถุ หน้า 515

การิเตนาติ วิชิตฺ ฐฏฺจํ ปหาย ตโตว (๑) มหาอรณฺณํ
ปวิสิตฺวา ตาปสฺสปุพฺพชฺชํ ปุพฺพชิตฺวา จตฺตฺส อิริยาปเถสฺส เอกโกว
จรติ เอวํ เอกโกว จเรยฺยาติ ฯ มาตฺตฺจฺจเรยฺยาติ นาคโคติ ยถา จ
อหํ โข อากิณฺโณ วิหฺรามิ หตฺถิหิ หตฺถินิหิ หตฺถิกุลฺเภหิ (๒)
หตฺถิจฺฉาเปหิ ฉินฺนํคฺคานิ เจว ติณฺณานิ ขาทามิ โอบุคฺคโคภคฺคจฺจ [๓]
สาขางฺคํ ขาทนฺติ อาวิทฺตานิ จ ปานียานิ ปิวามิ โอบุคฺคโคภคฺคจ จ
เม อุตฺตฺติณฺณสฺส จ หตฺถินิโย กายํ อุปนฺนํสนฺติโย กจฺฉนฺติ ยนฺนุนาหํ
เอกโกว คณฺมฺหา วุปกฺกฺโจ วิหเรยฺยนฺติ (๔) เอวํ ปฏฺฐิตฺตฺจิจฺจิตฺวา
มเตน (๕) คมนฺโต มาตฺตฺจโคติ ลทฺธนาโม อิมสฺมี อรณฺเณ
อัย หตฺถินาโค ยฺยํ ปหาย สพุพฺริยาปเถสฺส เอกโกว สฺชํ จรติ
เอวํปี เอกโกว จเรยฺยาติ อตฺถโธ ฯ เอกสฺสาติ ปุพฺพชิตฺสฺส หิ
ปุพฺพชิตกาลโต ปฏฺฐาย เอกิภาวาทิรตฺสฺส เอกกสฺเสว จริตํ เสยฺโย ฯ
นตฺถิ พาเล สหายตาติ จุลลสีลํ มชฺฉิมสีลํ มหาสีลํ ทส
กถาวตฺถุณี เทรส ฐตฺตฺจคฺคณา วิปฺสฺสนาถาณํ จตฺตาโร มคฺคา
จตฺตารี ผลานิ ติสฺโส วิชฺชา ฉ อภินฺญา อมตฺ มหานิพฺพานนฺติ
อัย หิ สหายตา นาม ฯ สา พาเล นิสฺสาय อธิคฺคฺคํ น สกฺกาติ
นตฺถิ พาเล สหายตาติ ฯ เอกโกติ อิมินา การณฺนํ สพุพฺริยาปเถสฺส
เอกโกว หุตฺวา จเรยฺย อปฺปมตฺตกาณิปี น

#๑. ส.ม. ย. เอกโก ฯ

#๒. ส. ม. หตฺถิกุลฺเภหิ ฯ ๑. ปาลียํ เอตฺถนฺตเร เมติ ทิสฺสตี ฯ

#๔. วิ. มหาวคฺค. ๕/๓๔๑-๓๔๒ ฯ ๕. ส. ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคกถา - หน้าที่ 516
เล่มที่ 18 นาควคฺคกถา หน้า 516

จ ปาปานิ กยิราฯ [๑] เอโส อปฺโปสฺสุโก นีราลโย อิมสฺมี
อธฺมญฺเ มาตงฺคนาโค อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตญฺจานเ สฺขํ จรติ เอวํ
เอกโกว หุตฺวา จเรยฺย อปฺปมคฺตกานีปิ น จ ปาปานิ
กเรยฺยาติ อตฺถโ ๑ ตสฺมา ตฺมฺเหหิปี เอวรूपิ สหายิ
อลภนฺเตหิ เอกจารีเหว ภวิตพฺพนฺติ อิมมคฺถํ ทสฺเสนฺโต
สฺตถา เตสํ ภิกฺขุณฺ อิมํ ธมฺมเทสนํ เทเสตี ๑
เทสนาวसानเ ปญฺจสฺตาปี เต ภิกฺขุ อรหฺตฺเต
ปติญฺจหิสูตี ๑

สมฺพหุลภิกฺขวตฺถ ๑

มารวตฺถ

อตฺถมฺหิตี อิมํ ธมฺมเทสนํ สฺตถา หิมวณฺตปฺสฺเส อธฺมญฺ-
ญฺจิกายิ วิหรนฺโต มารี อารพฺภ กเถตี ๑
ตสฺมี กิร กาลे ราชานो มนฺุสฺเส ปิเพตฺวา รชฺชํ การเณตี ๑
อถ ภควา อธฺมมิกฺราชานํ รชฺเช ทณฺฑกฺรณฺปิพีเต มนฺุสฺเส ทิสฺวา
การุญฺณวเสน เอวํ จินฺเตสิ สกฺกา นฺุ โข รชฺชํ การถุํ อหนํ
อฆาตยิ อชินํ อชาปยิ อโสจํ อโสจายยิ ธมฺเมนาตี ๑ (๓)
มาโร ปาปมา ตํ ภควโต ปรีวิตกุกํ

ถตฺวา สมโณ โคตโม สกฺกา นฺ โข รชฺชํ กาทเรตฺตุนฺติ
จินฺตเตสิ อิทานิ รชฺชํ กาทเรตฺตกาโม ภวิสฺสตี รชฺชณฺจ
นาเมตํ ปมาทฎฺจจันํ ตํ กาทเรตฺตสฺส สกฺกา โอคาสํ
ลภิตฺตุํ คจฺฉามิ อุตฺตสาหฺมสฺส ชเนตฺตสํมิตฺติ จินฺตเตตฺวา สตฺถารํ
อุปฺสงฺกมิตฺตวา อาห กาทเรตฺต ฆนฺเต ฆควา รชฺชํ กาทเรตฺต สฺสคฺโต
รชฺชํ อหํ อฆาตยํ อชินํ อฆาปยํ อโสจํ อโสจายยํ ธมฺเมนาตี ฯ (๑)
อถ นํ สตฺถา กิ ปน เม ตวํ ปาปิม ปสฺสตี ยํ มํ ตวํ
เอวํ วเทสิตี วตฺตวา ฆควตา โข ฆนฺเต จตฺตาริ อิทฺธิปาทา
สฺสกาวิตา อากฺขมาโน หิ ฆควา หิมวณฺตํ ปพฺพตฺตราชฺชํ สฺวณฺณณฺติ
อธิมฺจเจยฺย ตยฺจ สฺวณฺณเมว อสฺส อหํปี โว ธเนน ธนกรณฺธิยํ
กริสฺสสามิ อิติ ตุมฺเห ธมฺเมน รชฺชํ กาทเรตฺตธาตี เตน วุตฺเต
ปพฺพตฺตสฺส สฺวณฺณณฺสฺส ชาตฺตรูปฺสฺส เกวตี (๒)
ทฺวิตาปี (๓) นาลเมกสฺส อิติ วิทฺธา สมํ จเร ฯ
โย ทฺกฺขมทฺทกฺขิ ยโตนิทานํ
กาเมสฺส โส ธนฺตฺถ กถํ นเมยฺย
อุปฺธี วิทิตฺตวา (๔) สฺงคฺคตี โลเก
ตฺตเสว ธนฺตฺถ วินยาย สิกฺกเขตฺติ

เล่มที่ 18 นาควคฺควณฺณา หน้า 518

อิมานิ คาทานิ (๑) สํเวเขตฺวา อญฺโณเอว โข ปาปิม ตว
โอรุทโธ อญฺโณ มม ตยา สทฺธิ ธมฺมสมฺมมฺนฺตนา นาม
นตฺถิ อหํ หิ เอวํ โอรุทามิตฺติ วตฺวา อิมานิ คาทานิ อภาสิ
อตฺถมฺหิ ชาตมฺหิ สฺวา สหายา
ตฺถุจฺจํ สฺวา ยา อิตฺริตฺเรน
ปฺลลํ สฺวํ จีวิตฺตสงฺขมฺหิ
สพฺพสฺส ทฺถกฺขสฺส สฺวํ ปหานํ ฯ
สฺวา มตฺเตยฺยตา โลกํ อโธ เปตฺเตยฺยตา สฺวา ฯ
สฺวา สามญฺจตา โลกํ อโธ พุรหฺมญฺจตา สฺวา ฯ
สฺวํ ยาว ชฺรา ลีลํ สฺวา สทฺธา ปตฺติจฺจิตา
สฺวโห ปญฺญาปฏฺฐิตาโก ปาปานิ อกรณํ สฺวณฺติ ฯ
ตตฺถ อตฺถมฺหิตฺติ ปพฺพชิตฺตสฺสาปิ หิ จีวรกรรมานิกํ วา
อชฺคิรณวฺรูปสมฺมานิกํ วา คิหิโนปิ กสิกมฺมาตฺติกํ วา พลวปฺกฺข-
สนฺนิสฺสิตฺเตหิ อภิกฺขวานานิกํ วา กิจฺจํ อฺปฺปนฺเนน เย ตํ กิจฺจํ
นิปฺผาเทตฺถํ วา วฺรูปสมฺเมตฺถํ วา สกฺโกนฺตฺติ เอวรูปา สฺวา สหายาติ
อตฺถโธ ฯ ตฺถุจฺจํ สฺวาติ ยสฺมา ปน คิหิโนปิ สเคน อสนฺตฺถุจฺจา
สนฺธิจฺเจทาทีนํ อารกฺขณฺติ ปพฺพชิตฺตสฺสาปิ นานปฺปการํ อนฺนํ อิติ
เต สฺวํ น วินฺทฺตฺติเยว ตสฺมา ยา อิตฺริตฺเรน ปฺริตฺเตน วา
วิปฺปเลน วา อตฺตโน สนฺตเคน
#๑. ส. ส. ๑๕/๑๗๐ ฯ

สนฺตฎฺฐิจิ อยเมว สุขาติ อตฺโถ ๑ ปุณฺณนฺติ มรณฺกาลเ ปน
ยถาอชฺฌาตเยน ปฏฺฐเปตฺวา กตฺติ ปุณฺณกมฺมเมว สุขํ ๑
สพฺพสุสาติ สกถสฺส ปน วฏฺฐทฺทกฺขสฺส ปหฺนสฺงขาติ
อรหตฺตเมว อิมสฺมี โลกเ สุขํ นาม ๑

มตฺเตยฺยตาติ มาตริ สมฺมาปฏฺฐิปตฺติ ๑ เปตฺเตยฺยตาติ ปีตริ
สมฺมาปฏฺฐิปตฺติ ๑ อุกฺเขนาปี มาตาปีตฺถนํ อุปฏฺฐานเมว
กถิตฺติ ๑ มาตาปีตโร หิ ปุตฺตานํ อนุปฏฺฐหนฺภาวํ ญตฺวา
อตฺตโน สนฺตํ ภูมียิ วา นิตฺหนฺติ ปเรสฺส วา วิสฺสชฺเชนฺติ
มาตาปีตโร น อุปฏฺฐหนฺตีติ จ เตสฺส นินฺทา ปวตฺตติ
กายสฺส เกทา ฐถนฺริเยปี นิตฺพตฺตนฺติ เย ปน มาตาปีตโร
สทฺกจจํ อุปฏฺฐหนฺติ เต เตสฺส สนฺตํ ฐนํ ปาปุณฺนติ ปสฺสปี
ลภฺนฺติ กายสฺส เกทา สทฺเค นิตฺพตฺตนฺติ ตสฺมา อุกฺขเปตฺติ
สุขนฺติ วุตฺตํ ๑ สามญฺยตาติ ปพฺพชิตฺเตสฺส สมฺมาปฏฺฐิปตฺติ ๑
พฺรหฺมญฺยตาติ วาหิตปาเปสฺส พฺทฺชปจฺเจกพฺทฺชพฺทฺชสาวเกสฺส
สมฺมาปฏฺฐิปตฺติเยว ๑ อุกฺเขนาปี เตสฺส จตฺถหิ ปจฺจเยหิ
ปฏฺฐิขคฺคนภาโว กถิตฺโต ๑ อิทฺถปี โลกเ สุขํ นาม กถิตฺติ ๑

สีลนฺติ มณฺนิญฺญทลฺรตฺตวตฺถาทโย หิ อลงฺการา ตสฺมี ตสฺมี
วเย จิตฺถนํเยว โสภนฺติ น ทหรานํ อลงฺกาโร มหฺลลกฺกาลเ
มหฺลลกานํ วา อลงฺกาโร ทหรกาเล โสภติ

อุมฺมตฺตโก เอส มณฺเฑติ กรหุปฺปาทเน (๑) ปน โทสมเว ชเนติ
ปณฺจสีลทสสีลาทีเกทํ ปน สีลํ ทหรสฺสาปี มหุลลทสฺสาปี
สพฺพเวสฺสุ โสภตียเว อโห วตายํ สีลวาทิ ปสฺสฺสุปฺปาทเนน
โสมนสฺสเมว อวาทิ เตน วุตฺตํ สุขํ ยาว ชรา สีลนฺติ ฯ
สทฺธา ปตฺติจฺจิตาติ โลกียโลกุตฺตธา ทฺวิธาปี สทฺธา นิจฺจลา
หุตฺวา ปตฺติจฺจิตาว สุขา ฯ สุโข ปณฺญาปฏฺฐิตาโกติ
โลกียโลกุตฺตรายปี ปณฺญาปฏฺฐิตาโก สุโข ฯ ปาปานํ อกรณฺนติ
เสตฺตมาต วเสน ปน ปาปานํ อกรณฺ อิมสฺมี โลเก สุขนฺติ อตฺถโธ ฯ
เทสนาวसाने พหุณฺ ทเวตानํ ธมฺมาภิสสมโย อโหสีติ ฯ

มารวตฺตฺถ ฯ

นาควคฺคณณนา นิจฺจิตา ฯ

เตวีสติโม วคฺโค ฯ

#๑. สี. ม. ย. กรหุปฺปาทเนน ฯ

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคความณฺณา - หน้าที่ 521
เล่มที่ 18 หน้า 521

ตณฺหาวคฺคความณฺณา

กปิลมจฺจนฺตถ

มนุชฺสชาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนฺโต
กปิลมจฺจนํ อารพฺภ กเถสิ ฯ
อตีเต กิร กสฺสปสฺส ภควโต ปรีนิพฺพุตกาเถ เทว กุลภาตโร
นิกฺขมิตฺวา สวากานํ สนฺติเก ปพฺพชฺชีสุ ฯ เตสุ เขญฺโจ โสชน
นาม อโหสิ กนิญฺโจ กปีโล นาม ฯ มาตา ปน เนลํ สาธนี
นาม กนิญฺจภคินี ตาปนา นาม ฯ ตาปี กิกฺขุณีสุ ปพฺพชฺชีสุ ฯ
เอวํ เตสุ ปพฺพชฺชิตฺเตสุ อุโก ภาตโร อจาริยุปชฺฌายานํ วัตตปฺปฎิวตฺตํ
กตฺวา วิหรนฺตา เอกทิวสํ ฆนฺเต อิมสฺมี สาสเน กติ
ชฺรณนํตี ปุจฺฉิตฺวา คนฺถชฺรณฺจ วิปสฺสนาชฺรณฺจชาติ เทว
ชฺรณนํตี สุตฺวา เขญฺโจ วิปสฺสนาชฺรํ ปุเรสุสามิตี ฯ ปณฺจ
วสุสานิ อจาริยุปชฺฌายานํ สนฺติเก วสิตฺวา ยาว อรหตฺตา
กมฺมญฺจจันํ คเหตฺวา อรณฺถํ ปวิสิตฺวา วายมฺนฺโต อรหตฺตํ ปาปฺถนิ ฯ
กนิญฺโจ อหํ ตาว ตฺรฺโณ วุฑฺฒกาเถ วิปสฺสนาชฺรํ ปุเรสุสามิตี
คณฺถชฺรํ ปญฺจเปตฺวา ตีณิ ปิฏกานิ อุกฺคณฺหิ ฯ ตสฺส ปรียตฺตี
นินฺสสาย มหาปริวาริ ปริวารํ นินฺสสาย ลาโก อุทปาติ ฯ โส
พาหุสจฺจมเทน มตฺโต ลากตณฺหาย อภิภูโต อตีปณฺจทิตฺมานิตาย

เล่มที 18 ตณฺหาวคฺควณฺณา หน้า 522

ปเรหิ วุคฺคํ กปฺปิยํปี อกปฺปิยณฺติ วทติ อกปฺปิยํปี กปฺปิยณฺติ
สาวชฺหํปี อนวชฺชนฺติ อนวชฺหํปี สาวชฺชนฺติ ฯ โส เปสเลหิ
ภิกฺขุหิ มา อาวุโส กปฺปิต เหวํ อวจาติ วคฺวา ธมฺมณฺจ
วินยณฺจ ทสฺเสตฺวา โววทียมาโนปี ตุมฺเห กิ ชานาถ
ริตฺตมฺภูจิสฺสทิสฺสาคาทีนํ วคฺวา ภิกฺขุ ขบเสนฺโต วมฺเภนฺโต วิจฺรติ ฯ
อดสฺส ภาตฺ โสชนฺตฺเถรฺสฺสาปี ภิกฺขุ เอตมฺตํ อาโรเจสิ ฯ โสปี
นํ อุปสงกมิตฺวา อาวุโส กปฺปิต ตุมฺหาทิสฺสานํ หิ ธมฺมาปฺปฏิปฺตติ
สาสนสฺส อายุ นาม ตสฺมา ธมฺมาปฺปฏิปฺตติ ปหาย กปฺปิยาทีนํ
ปฺปฏิพาหนฺโต มา เหวํ อวจาติ โววทีย ฯ โส ตสฺสาปี วจัน
นาทียํ เหวํ สนฺเตปี นํ เถโร ทฺวิคฺคตฺกขตฺตํ โววทิตฺวา โววาทํ
อคฺคณฺหนตฺตํ นนฺ มม วจัน กโรตีติ ฌตฺวา เตนหาวุโส
ปณฺณายิสฺสสฺสิ สเกน กมฺเมนาติ วคฺวา ปกฺกามิ ฯ ตโต ปฏฺจายG
นํ อณฺเณปี เปสลา ภิกฺขุ จจฺจทฺยีสฺสุ ฯ โส ทฺรจาโร หุตฺวา
ทฺรจาจารปฺริวฺโต วิหรนฺโต เอกทิวสํ อุปฺปสฺสคฺเค ปาฎิโมกฺขํ
อุทฺทิสฺสสฺสามิตี วิชนํ อาทาย ธมฺมาสเน นิสฺสิตฺวา วคฺคตฺวาวุโส
เอตถ สนฺนํปฺติตานํ ภิกฺขุณํ ปาฎิโมกฺขณฺติ ปุจฺฉิตฺวา โก อตฺถโถ
อิมสฺส ปฏฺิจฺจนเนน ทินฺเนนาติ ตฺถนฺทฺเท ภิกฺขุ ทิสฺวา อาวุโส
ธมฺโม วา วินโย วา นคฺถิ ปาฎิโมกฺขเณ สฺเตน วา อสฺสฺเตน
วา โก อตฺถโถติ วคฺวา อาสนา วุจฺฉหิ ฯ

เอวํ โส กสฺสปสฺส ภควโต ปรียตฺตึสสาสนํ โอสกฺกาเปสิ ฯ
โสชนตฺเถโรปี ตทเหว ปรีนึพฺพายี ฯ กปีโล อายฺปรีโยสาเน
อวีจิมฺหิ มหานีรเย นึพฺพตฺตึ ฯ ตาปีสฺส มาตา จ ภคินี จ
ตสฺเสว ทึญฺจานุคฺตึ อापชฺชิตฺวา เปสเถ ภิกฺขุ อกฺโกสิตฺวา
ปรีภาสิตฺวา ตตฺถเวว นึพฺพตฺตึสฺสุ ฯ

ตสฺมี ปน กาลे ปณฺจสตา ปุรีสา คามฆาตกาทีนึ กตฺวา
โจริกาย ชีวนฺตา ชนปทมนฺนุสฺเสหิ อนุพฺพทฺธา ปลาชฺมานา อรณฺณํ
ปวีสิตฺวา ตตฺถ กิลฺลิจิ ปฏึสฺสรณํ อปสฺสสนฺตา อณฺณตฺรึ อารณฺณกํ
ภิกฺขุํ ทิสฺวา วนฺทิตฺวา ปฏึสฺสรณํ โน ภนฺเต โหถาติ วทีสฺสุ ฯ
เถโร ตุมฺหากํ สีลสทิสฺสํ ปฏึสฺสรณํ นาม นตฺถิ สพฺเพปี ปณฺจ
สีลานึ สฺมาทยถาติ อาห ฯ เต สาชฺฐตี สฺมปฏึจฺจิตฺวา สีลานึ
สฺมาทयीสฺสุ ฯ อถ เน เถโร โอวทึ อิทานึ ตุมฺเห สีลวณฺโต
ชีวิตเหตฺตฺปี โว เนว สีลํ อตฺถกฺกมิตฺพฺพํ น มโนปโทโส กาทพฺโพติ ฯ
เต สาชฺฐตี สฺมปฏึจฺจึสฺสุ ฯ อถ เต ชานปทา ตํ จานํ ปตฺวา
อิตฺโต จิตฺโต จ ปรีเยสฺमानา เต โจเร ทิสฺวา สพฺเพ ชีวิตา
โวโรเปสฺสุ ฯ เต กาลํ กตฺวา เทวโลเก นึพฺพตฺตึสฺสุ ฯ โจเรชฺชญฺจโก
ชฺชญฺจกเทวปฺตฺโต อโหสิ ฯ เต อนุโลมปฺปฏึโลมวเสน เอกํ
พฺพทฺชนฺตฺรึ เทวโลเก สฺสริตฺวา อิมสฺมี พฺพทฺชปฺปาเท
สาวตฺถึนฺครทฺวารे ปณฺจกฺลสฺเต เกวญฺญฺคามे นึพฺพตฺตึสฺสุ ฯ

เล่มที่ 18 ตณฺหาวคฺควณฺณา หน้า 524

เชฎฺจกเทวปฺตฺโต เกวณฺณเชฎฺจกสฺส เกเห ปฏิสนฺธิ คณฺหิ
อิตรเ อิตเรสุ ฯ เอวฺ เตสํ เอกทิวเสเยว ปฏิสนฺธิคฺคหณฺณจ
มาตฺตคฺคจฺฉิโต นิกฺขมณฺณจ อโหสิ ฯ เกวณฺณเชฎฺจโก อตฺถิ
นฺ โข อิมสฺมี คามเ อณฺเณปี ทารกา อชฺช ชาตาดิ
ปริเยสาเปตฺวา เตสํ ชาตภาวํ สุตฺวา เอเต มม ปฺตฺตสฺส
สหายกา ภวิสฺสนฺตํติ เตสํ โปสาวนิกํ ทาเปสิ ฯ
เต สพฺเพปี สหปํสฺสูกิพฺภา สหายกา หุตฺวา อนฺุพฺเพน วยฺปฺตฺตา
อเหตุํ ฯ เตสํ เกวณฺณเชฎฺจกปฺตฺโต ยสฺโต จ เตชฺโต จ อคฺคปฺริโส
อโหสิ ฯ

กปิโลปี โข เอกํ พุทฺธนฺตรํ นิริเย ปจิตฺวา วิปากาวเสเสน
ตสฺมี กาลเ อจิรวติยา สุวณฺณวณฺโณ ทคฺคนฺชฺมุโข มหามจฺโ
หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ อเถกทิวสํ เต สหายกา มจฺเ พนฺธิสฺสามาติ
ชาลาทีนิ คเหตุวา นทียํ จิปีสุ ฯ อถ เนสํ อนฺุโตชาลํ โส มจฺโ
ปาวิสิ ฯ ตํ ทิสฺวา สพฺเพ เกวณฺณคามวาสิโน อจฺจาสทฺทมกํสุ
ปฺตฺตา โน ปจฺมํ มจฺเ พนฺธนฺตา สุวณฺณมจฺฉิ พนฺธิสฺ
อิทานิ โน ราชา ปหฺตํ ฐนํ ทสฺสตีติ ฯ เตปี โข สหายกา
มจฺฉิ นาวาย ปกฺขิปีตฺวา นาวํ อุกฺขิปีตฺวา รัญโธ สนฺติกํ
อคมํสุ ฯ รัญญาปี ตํ ทิสฺวาว ก็ เอตฺนฺติ วุตฺเต มจฺโ
เทวติ อหํสุ ฯ ราชา สุวณฺณวณฺณํ มจฺฉิ ทิสฺวา สตฺถา เอตฺสฺส

สุวณฺณการณํ ชานิสฺสตีตี มจฺจํ คาทาเปตฺวา ภควโต
สนฺตีกํ อคมาสี ๗ มจฺเจน มุเข วิวฏฺฐมตฺเตเยว สกถเชตวนํ อตีวีย
ทฺคฺคณฺธํ อโหสี ๗ ราชา สตฺถารํ ปุจฺฉิ กสฺมา ฆนฺเต มจฺจโ
สุวณฺณวณฺโณ ชาโต กสฺมา จสฺส มุขโต ทฺคฺคณฺธโร วายตีตี ๗
อโย มหาราช กสฺสปสฺส ภควโต ปาวจเน กปีโล นาม ภิกฺขุ
อโหสี พุทฺธสฺสโต มหาปริวาริ ลากตฺตฺนุหาย อภิกฺขุโต อตฺตโน
วจฺจํ อคฺคณฺหนตฺตํ อกฺโกสกปริภาสโก กสฺสปภควโต สาสนํ
โอสกฺกาเปสี ๗ โส เตน กมฺเมน อวีจิมฺหิ นิพฺพตฺติตฺวา
วิปากาวเสเสน อิทานิ มจฺจโ ชาโต ยํ ปน โส ทีฆรตฺตํ พุทฺธวจฺจํ
วาเจสี พุทฺธสฺส วณฺณํ กเถสี ตสฺส นิสฺสนฺนฺเทน อิมํ สุวณฺณวณฺณํ
ปฏฺฐิตฺถิ ยํ ภิกฺขุณฺ อกฺโกสกปริภาสโก อโหสี เตนสฺส มุขโต
ทฺคฺคณฺธโร วายตี กถาเปมิ นํ มหาราชชาติ ๗ กถาเปถ
ภนฺเตติ ๗ อถ นํ สตฺถา ปุจฺฉิ ตฺวมสี กปีโลตี ๗ อาม ฆนฺเต
อหํ กปีโลตี ๗ กุโต อากโตตีตี ๗ อวีจิมฺหานิรยโต ฆนฺเตติ ๗
เชฏฺฐภาติโก เต โสธโน กุหฺนฺติ ๗ ปรินิพฺพุโต ฆนฺเตติ ๗ มาตา
ปน เต สาธนี กหฺนฺติ ๗ นิรเย นิพฺพตฺตา ฆนฺเตติ ๗ กนิฏฺฐภคินี
เต ตาปนา กหฺนฺติ ๗ มหานิรเย นิพฺพตฺตา ฆนฺเตติ ๗ อิทานิ ตฺวํ กหํ
คมิสฺสตีตี ๗ อวีจิมฺหานิรยเมว ฆนฺเตติ วตฺวา วิปฺปฏิสาราภิกฺขุโต
นาวํ สีเสน ปหริตฺวา

เล่มที 18 ตณฺหาวคฺคกถา หน้า 526

ดาวเทว กาลํ กตฺวา นรเย นพฺพุตฺติ ฯ มหาชนํ สํวึคฺโค

อโหสิ โลมหญฺฐชาโต ฯ

อถ ภควา ตสฺมี ขณฺเ สนฺนปฺติตาย ปฺริสาย จิตฺตวารี

โอบุโลเกตฺวา ตํขณานรฺรูปํ ชมฺมํ เทเสตฺถุ

ธมฺมจฺริยํ พุรฺหมจฺริยํ เอตทาหุ วสุตฺตมนฺติ

สุตฺตนิปาเต กปฺปิตสุตฺตํ (๑) กเถตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

มนุชฺสส ปมตฺตจาริโน

ตณฺหา วฑฺฒติ มาตุวา วีย ฯ

โส ปฺริปลวติ หุราหุรี

ผลมิจฺฉว วนสฺมี วานโร ฯ

ยํ เอสา สหเต ชมฺมี ตณฺหา โลกํ วิสฺตติกา

โสกา ตสฺส ปวฑฺฒนฺติ อภิวุจฺฉว (๒) วีรณฺ

โย เจตํ สหเต ชมฺมี ตณฺหํ โลกํ พุรฺจฺยํ

โสกา ตมฺหา ปปฺตนฺติ อุตฺวินฺทว โปกฺขรา ฯ

ตํ โว วทามิ ภทฺทํ โว ยาวนเตตฺถ สมากตา ฯ

ตณฺหาช มฺลํ ขนถ อฺสูริตฺถโถว วีรณฺ ฯ

มา โว นพฺว โสโตว มาโร ภณฺชิ ปุณฺปุณฺนติ ฯ

ตตฺถ ปมตฺตจาริโนติ สติโวสฺสคฺคกถฺขณฺน ปมาเทน

ปมตฺตจาริสฺส ปุคฺคกถฺส เนว ฉานํ น วิปฺสฺสนามคฺคผลานิ

วทฺตณฺนตี ๑ ยถา ปน รุกฺขํ สํสิปฺพณฺนตี ปรีโยนทฺชนฺตี ตสฺส วินาสาย
มาลฺวาท ลตา วทฺตณฺตี เอวมสฺส จ ทวารานี นิสฺสาย ปฺนปฺปฺนํ
อุปฺปชฺชนโถ ตณฺหา วทฺตณฺตีตี อตฺโถ ๑

โธ ปรีปลวตี หุราหุรณฺตี โธ ตณฺหากตฺโถ ปุคฺคโถ
ภเว ภเว ปรีปลวตี ชาวตี ๑ ยถา ที วียาตี ๑ (๑)

ผลมิจฺฉว วนฺสมี วานโรตี ยถา รุกฺขผลํ อิจฺฉนฺโถ
วานโร วนฺสมี ชาวตี ตสฺส ตสฺส รุกฺขสฺส สาขํ คณฺหาตี ตํ
มฺลฺยจิตฺวา อณฺณํ คณฺหาตี ตํปี มฺลฺยจิตฺวา อณฺณํ คณฺหาตี
สาขํ อลภิตฺวา สนฺนินฺนินฺโถ วตฺตพฺพตํ นาปชฺชตี เอวมเว
ตณฺหากตฺโถ ปุคฺคโถ หุราหุริ ชาวนฺโถ อารมฺมณํ อลภิตฺวา
ตณฺหาเย อปฺปวตฺตํ ปตฺโตตี วตฺตพฺพตํ นาปชฺชตี ๑

ยณฺตี ยํ ปุคฺคํ เอสา ลามกภาเวน ชมฺมี วิสาหารตาย
วิสปฺปฺพตาย วิสผลตาย วิสปรีโภคตาย รูปาทีสุ วิสตฺตตายน
อาสตฺตตายน วิสตฺตติกาตี สงฺขุยํ คตา จทวาริกตณฺหา อภิวาตี
ยถา นาม วเน ปฺนปฺปฺนํ วสฺสนฺเตน เทเวเน อภิวุจฺจํ วีรณฺตีณํ
วทฺตณฺตี เอวํ ตสฺส ปุคฺคตสฺส อนฺโถ วฏฺฏมฺลกา โสกา
อภิวทฺตณฺตีตี อตฺโถ ๑

ทฺรจฺยณฺตี โย ปน ปุคฺคโถ เอตํ วตฺตปฺปการํ อตฺติกมิตฺตุ
ปชฺหิตฺตุ ทฺรจฺยตายน ทฺรจฺยํ ตณฺหํ สหตี อภิวาตี ตมฺหา
#๑. ยถา กิณฺตี วา ที วียาตี วา วจเนเน ภวิตพฺพํ ๑

เล่มที 18 ตณฺหาวคฺควณฺณา หน้า 528

ปุกฺคลา วฏฺฏมฺลกา โสกา ปตฺนฺติ ยถา นาม โปกฺขเร
ปทุมปตฺเต ปตฺติ อุกทพินฺทุ น ปตฺติจฺาติ เอวํ น ปตฺติจฺหนฺตฺติ
อตุโถ ฯ

ตํ โว วทามิตี เตน การณฺน อหํ ตุมฺเห วทามิ ฯ

ภทฺทํ โวติ ภทฺทํ ตุมฺหากํ โหตุ มา อยํ กปิโถ วีย

วินาสํ ปาปฺณิตฺถาติ อตุโถ ฯ

มฺลนฺติ อิมิสฺสา จทฺวาริกตณฺหาย อรหตฺตมคฺคณฺณาณน
มฺลํ ขนถ ฯ กิ วิทยาติ ฯ

อุสิเรตฺถโว วิรณฺนฺติ ยถา อุสิเรน อตุโถ ปฺริโส มหนฺเตน
กุกฺทาเลน วิรณฺํ ขนติ เอวมสฺสา มฺลํ ขนถาติ อตุโถ ฯ

มา โว นพฺว โสโตว มาโร ภณฺชิ ปฺนปฺนฺนฺติ

มา ตุมฺเห นทีโสเต ชาตํ นพฺ มหาเวเคน อากโต นทีโสโต

วีย กิเลสฺมาโร มรณฺมาโร เทวปฺตฺตมาโร จ ปฺนปฺนฺนํ ภณฺชตฺติ
อตุโถ ฯ

เทสนาวसानน ปณฺจสตาปี เกวฏฺฏปฺตฺตา สํเวคํ

อาปชฺชิตฺวา กุกฺขสฺสนตฺทิริยํ ปฏฺจยมาณา สตฺถุ สนฺติเก

ปพฺพชฺชิตฺวา นจิริสฺเสว กุกฺขสฺสนตฺ กตฺวา สตฺถารา สทฺธี

อนนฺยชฺวiharสมาปตฺติธมฺมปฺริโกเคน (๑) เอกปฺริโกคา อหฺสนฺติ ฯ

กปฺลมจฺฉวตฺถุ ฯ

#๑. อานนฺยชฺวiharสมาปตฺติธมฺมปฺริโกเคนาติ ปาเรน ภวิตพฺพิ ฯ ฉ. ว.

สูกรโปติกาวตถ

ยถาปี มูเลติ อิมั ชมมเทศนั สตุถา เวพฺวเน วิหรนุโต
เอกั กฺุณสูกรโปติกั อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกสมั กิร ทิวเส สตุถา ราชคหั ปิณฺฑทาย ปวิสฺนุโต เอกั
สูกรโปติกั ทิสฺวา สิตั ปาตุวากาสิ ฯ ตสฺส สิตั กโรนุตสฺส
มุขวิวรวิณิคุคคิตั ทสฺสโนภาสมณฺฑลั ทิสฺวา อานนฺทตฺเถโร โโก
นุ โข ฆนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย สิตสฺส ปาตุกมฺมายาติ สิตการณั
ปฺจฺจนิ ฯ อถ นั สตุถา อาห ปสฺสัเสตติ อานนฺท สูกรโปติกนฺติ ฯ
อาม ฆนฺเตติ ฯ เอสา กกุสนฺธสฺส ภควโต สาสเน เอกาย
อาสนสาลาช สามนฺตา กุกกุณิ อโหสิ सा เอกสฺส โยคาวจรสฺส
วิปฺสฺสนากรมฺภูจानั สขฺฌายนฺตสฺส ชมฺมโฆลั สุตฺวา ตโต จุตา
ราชกุเล นิพฺพตฺติตฺวา อฺพฺพรี นาม ราชธิดา อโหสิ सा
อปรภาเค สรีรวลณฺชนฺภูจानั ปวิภูจา ปุพฺพกราสี ทิสฺวา ตตฺถ
ปุพฺพกสฺลณั อฺปปาเทตฺวา ปจฺมชฺฌานั ปฏฺิลภิ सा ตตฺถ
ยวตายุกั จตฺวา ตโต จุตา พุรหุมนโลเก นิพฺพตฺติ ตโต
จวิตฺวา จ ปน คตฺวิเสน อาลฺลมาณา อิทานิ สูกรโยนินิ
นิพฺพตฺติ อิทั การณั ทิสฺวา มยา สิตั ปาตุกตฺนฺติ ฯ ตั สุตฺวา
อานนฺทตฺเถรปฺปมฺขา ภิกฺขุ มหนฺตั สัเวคั ปฏฺิลภีสุ ฯ
สตุถา เตสิ สัเวคั อฺปปาเทตฺวา รากตฺถนฺหาช อาทินวั

ปกาสเนโต อนนตรวีถีย จิตโกว อีมา คธา อภาสี
ยถาปี มูเล อนุปททเว ทพฺเห
ฉินฺโนปี รุกฺโข ปุณเรว รุหติ
เอวมปี ตณฺหานุสเย อนฺนุหเต
นิพฺพตฺตตี ทุกฺขมิตฺถํ ปุณฺนปฺปฺนํ ฯ
ยสฺส ฉตฺตีสติโสตา มนาปสฺสวนา ภูสา
มหา วหนฺติ ททฺทิกฺกุจฺจํ สงฺกปฺปา รากนีสฺสิตา ฯ
สวณฺติ สพฺพธี โสตา ลตา อุพฺภิซฺช ติกฺกุจฺจติ
ตณฺจ ทิสฺวา ลตฺถํ ชาตฺถํ มฺถํ ปญฺญา ย ฉินฺนทถ ฯ
สริตานิ สีนฺหิตานิ จ
โสมนสฺसानิ ภาวนฺติ ชนฺตฺโน
เต สาทลิตา สุเขสิโน
เต เว ชาตฺธิรฺรูปคา นรา ฯ
ตลฺลิตาย ปฺรูกฺขตา ปชา
ปฺริสปฺปนฺติ สโสว พาทฺโต (๑)
สํโยชนสฺงคสฺตฺตกา (๒)
ทุกฺขมฺเปนฺติ ปุณฺนปฺปฺนํ จิราย ฯ
ตลฺลิตาย ปฺรูกฺขตา ปชา
ปฺริสปฺปนฺติ สโสว พาทฺโต (๑) ฯ

#๑. ม. พนฺธิโต ฯ ๒. ม. สํโยชนสฺงคสฺตฺตกา ฯ

เล่มที่ 18 สูกรโปติกาวตถุ หน้า 531

ตสฺมา ตลฺลิตฺตํ วิโนทเย ภิกฺขุ (๑)

อากงฺขํ (๒) วิราคมตฺตโนติ ฯ

ตตฺถ มฺเเลติ [ยสฺส รุกฺขสฺส] จตฺตฺส ทิสาสฺส เหฏฺฐา จ
อุชฺชกเมว คเต ปฺลจฺจวิเช มฺเเล เจทนผลานวิชฺฌนาทึนํ เกนจิ
อุปฺททเวณ อนุปฺททเว ธิรปฺตตตาย ทพฺเห [โส] รุกฺโข
อุปริจฺฉินฺโนปี สาขานฺสาขานํ วเสน ปฺนทเว รุหฺติ เอวเมว
ฉทฺวาริกาย ตณฺหาย อนุสฺเส อรหฺตตมกฺคณฺณาณฺเน อนุหเต
อสมฺมุจฺฉินฺเน ตสฺมี ตสฺมี ภเว ชาติอาทิเกทํ อิทํ ทฺกขํ ปฺนปฺปฺนํ
นิพฺพตฺตติเยวาติ อตฺโถ ฯ

ยสฺสชาติ ยสฺส ปุคฺคผลสฺส อิติ อชฺฉตฺตติกสฺสฺสาทาย อฏฺฐารส
ตณฺหาวิจฺจิตานิ พาหิรสฺสฺสาทาย อฏฺฐารส ตณฺหาวิจฺจิตานิติ
อิมสฺสํ ตณฺหาวิจฺจิตานํ วเสน ฉตฺตีสฺตติยา (๓) โสเตหิ สมนฺนาทตา
มฺนาเปสฺสุ รูปาทิสฺสุ อาสวติ ปวตฺตตฺตติ มฺนาปสฺสวนา ตณฺหา
ภุสฺสา พฺลวตี โหติ ตํ ปุคฺคํ วิปฺนฺนณฺณาณฺตตาย ทฺททฺทิจฺฉิ
ปฺนปฺปฺนํ อุปฺปชฺชนโต มหฺนตฺภาเวน มหา หุตฺวา ฉานํ วา
วิปฺสฺสนํ วา อนิสฺสาย รากฺนิสฺสิตา สงฺกปฺปา วหฺนฺตติ อตฺโถ ฯ

สวณฺติ สพฺพธิ โสตาติ อิม ตณฺหาโสตา จกฺขุทฺวาราทึนํ วเสน
สพฺเพสฺสุ รูปาทิสฺสุ อารมฺมณฺเสสฺสุ สวณฺโต สพฺพาปี

#๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

#๒ ม. อากงฺขนตฺ ฯ ๓. อภิ. วิ. ๓๕/๕๓๐ ฯ

เล่มที่ 18 ตณฺหาวคฺควณฺณา หน้า 532

รูปตณฺหา ๗เปฯ ธมฺมตณฺหาติ สพฺพภเวสุ วา สวณฺโต สพฺพธิ
สวณฺติ นาม ๗

ลตาทิ ปถิเวจนฺตเถน สํสึพฺพนตฺเถน จ ลตา วียาติ

ลตา ๗

อุพฺภิษชฺ ติฎฺฐตีติ จหิ ทฺวารเหติ อุปฺปชฺชิตฺวา รูปาทีสุ
อารมฺมณฺเสสุ ติฎฺฐติ ๗

ตลฺยจ ทิสฺวาติ ตํ ปน ตณฺหาลตํ เอตฺถเสา ตณฺหา
อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชตีติ ชาตฎฺฐจฺจานวเสน ทิสฺวา ๗

ปถฺยญาชาติ สตฺเถน วเน ชาตํ ลตํ วีย มคฺคปฺปถฺยญา
มูเล นินฺนทถาติ อตฺโถ ๗

สริตานิตี อนฺนสฺถานิ ปยาตานิ ๗

สิเนหิตานิตี จิวราทีสุ ปวตฺตสิเนหวเสน สิเนหิตานิ จ
ตณฺหาสิเนหมกฺขิตานิตี อตฺโถ ๗

โสมนสฺสานีตี ตณฺหาวิสิทฺตสฺส ชนฺตฺโน เอวรูปานิ
โสมนสฺสานิ ภวณฺติ ๗

เต สาทสึตาทิ เต ตณฺหาวิสิกา ปุคฺคลา สาทนึสฺสึตา
สุขนึสฺสึตาว หุตฺวา สุเขสิโน สุขปริเยสิโน ภวณฺติ ๗

เต เวติ เข เอวรูปา นรา เต ชาตฺชราพฺยาธิมรณานิ
อุปคฺจฺจนฺตึยฺเววติ ชาตฺชรูปคา นาม โหนฺติ ๗

ปชาติ อิมํ สตฺตฺตา ตาสกรณฺเนน ตสิณฺนาติ สฺงฺขํ กตฺตาย

ธมฺมปทฎจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณา - หน้าที 533
เล่มที 18 สูกรโปตีกาวตฺถุ หน้า 533

ตณฺหยา ปฺรกุขตา ปรีวาริตา หุตฺวา ฯ

พาธิตฺติ ลุทฺทเกณ อรณฺเณ พทฺโธ สโธ วีย ปรีสปฺปนฺติ
ภายนฺติ ฯ

ถึโยชนสงฺกสฺตฺตาทิ ทสฺวิเรน ถึโยชนนฺน เจว สตฺตฺวิเรน
ราคสงฺกาทินา จ สตฺตฺตา พทฺธา ตสฺมี วา ลคฺคา หุตฺวา ฯ

จิริยาติ จิริ ทึฆมทฺธานํ ปฺนปฺปฺนํ ชาตฺอาทิกํ ทุกฺขํ
อุปกจฺฉนฺตฺติ อตฺถโธ ฯ

ตสฺมาติ ยสฺมา ตสิณฺยา ปฺรกุขตา ปรีเวจฺจिता สตฺตฺตา ตสฺมา
อตฺตโน วิราคํ รากาทิวคฺคมนํ นีพฺพตฺติ ปฏฺเจนฺโต อากงฺขมาโน
ภิกฺขุ อรหตฺตมกฺเคเนว ตํ ตสิณฺ วิโนทเย ปฺนุทิตฺวา นีหริตฺวา
นทฺเทยฺยาติ อตฺถโธ ฯ

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสุ ฯ

สาปี โข สูกรโปตีกา ตโต จวิตฺวา สุวณฺณญฺมียํ ราชกฺุเล
นีพฺพตฺติ ตโต จุตฺตา ตเถว พารานฺสียํ นีพฺพตฺติ ตโต จวิตฺวา
สุปฺปารกปฏฺญฺเน อสฺสวาณฺชเกहे นีพฺพตฺติ ตโต จุตฺตา คาวีรปฏฺญฺเน
นาวิกสฺส เกहे นีพฺพตฺติ ตโต จุตฺตา อนุราชปฺเร อีสฺสรเกहे
นีพฺพตฺติ ตโต จุตฺตา ตสฺเสว ทกฺขิณฺยา ทิสาย เกกฺกนฺตคามเ (๑)
สุมฺนสฺส นาม กุญฺมฺพิกสฺส เกहे ธีตา นามนฺ สุมฺนา
นาม หุตฺวา นีพฺพตฺติ ฯ

#๑. สี. ม. ย. โภกฺกนฺตคามเ ฯ

เล่มที่ 18 ตณฺหาวคฺควณฺณา หน้า 534

อดฺธสา ปิตา ตสฺมี คามเม ฉทฺทฺทิตฺเต ทิฆฺวปฺปฎฺจฺจํ คณฺตุวา
มหามุณิคาม นาม วลี ฯ ตตฺถ นํ ทฎฺจคามณฺีรณฺโธ อมฺจฺโจ
ลคฺคณฺุฏกอดิมฺพโร นาม เกนจิทฺเว กรณฺีเยน คโต ทิสฺวา
มหนฺตํ มงฺคลํ กตฺวา ตํ อาทาย มหาปฺนุณฺคามํ คโต ฯ
อด นํ โกฎิปปพฺพตฺมหาวิหารวาสิ มหาอดฺธตฺเถโร (๑)
นาม ตตฺถ ปิณฺฑาย จรณฺโต ตสฺสา เคทฺวารเ จิโต
ทิสฺวา ภิกฺขุหิ สทฺธิ กเถสิ อาวุโส สฺวกรโปตฺติกา นาม
ลคฺคณฺุฏกอดิมฺพรมหามตฺตสฺส ภริยาภาวํ ปตฺตา อโห อจฺฉริยนฺติ ฯ
สา ตํ ถํ สุตฺวา อตฺตภเว อุกฺขมาญฺเฏตฺวา ซาติสฺสรณฺณณฺํ
ปฏฺิลลภิ ฯ ตังณฺเยว อฺปฺปนฺนสํเวกา สามิกิ ยาจิตฺวา มหนฺเตน
อิสฺสรียเณ ปณฺจพลกตฺเถรินิ สนนฺติเก ปพฺพชิตฺวา ติสฺสมหาวิหาร
มหาสติปฏฺจจานสฺสตฺถถํ สุตฺวา โสตาปตฺตคฺคเเล ปตฺติฎฺจหิ ปจฺฉา
ทมิพฺมทฺทเน กเต มาตาปิตฺูนํ วสนญฺจานํ เกกฺกนฺตคามเมว คณฺตุวา
ตตฺถ วสนฺติ กถลคมหาวิหาร อาสิวิสฺสุมสฺสตฺตํ สุตฺวา อรหฺตํ
ปาปฺณิ ฯ सा परिनिพฺพานทิวเส ภิกฺขุณีหิ ปุจฺฉิตา ภิกฺขุณีสงฺฆสฺส
สพฺพิ อิมิ ปวตฺตี นิรนฺตรํ กเถตฺวา สนนฺิปตฺตสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส
มชฺเฒ มณฺฑลารามวาสิना ธมฺมปทฺภาณกมหาติสฺสตฺเถเรณ สทฺธิ
สํสนฺเทตฺวา อหิ ปุพฺเพ มนุสฺสโยนิโต จุตฺวา กุกฺกุฏี หุตฺวา
ตตฺถ เสนสฺส สนนฺติกา
#๑. ม. มหาอนฺรุทฺชตฺเถโร ฯ

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคความณฺณา - หน้าที่ 535
เล่มที่ 18 วิพฺภนฺตกถา หน้าที่ 535

สีสจฺเจทํ ปตฺวา ราชคเหร นิพฺพตฺตา ปรีพฺพาชิกาสุ ปพฺพชิตฺวา
ปจฺมชฺฌานญฺมีย์ นิพฺพตฺตา ตโต จุตฺตา เสฏฺฐจิกฺขุเถ นิพฺพตฺตา
นจิริสฺเสว จวิตฺวา สฺวกรโยนี คณฺตฺวา ตโต จุตฺตา สุวณฺณญฺมีย์
ตโต พาราณสี ตโต สุปฺปารกปฏฺญฺนํ ตโต คาวีรปฏฺญฺนํ
ตโต อนุราชปฺรี ตโต เกกุกนฺตคามนฺติ เอวํ สมวิสเม
เตรส (๑) อตฺตภาเว ปตฺวา อิทานิ อุกฺกฏฺเจ ชาตา
สพฺเพปี อปฺปมาเทน สมฺปาเทถาติ วตฺวา จตฺสฺโส ปรีสา
ถ์เวเชตฺวา ปรีนิพฺพายีติ ฯ

สฺวกร โปตีกาตฺถ ฯ

วิพฺภนฺตกถา

โย นิพฺพนฺนฺจโรติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวพฺพเว
วิหรนฺโต เอกํ วิพฺภนฺตกํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอโก (๒) กิร มหาทสฺสปตฺเตรสฺส สทฺธิวิหาริโก หุตฺวา จตฺตารี
ฉานานิ อปฺปาทฺตฺวาปี อตฺตโน มาตฺลสฺส สุวณฺณการสฺส เกเห
วิสภากฺโรปารมฺมณํ ทิสฺวา ตตฺถ ปฏฺิพฺพุตฺตโต วิพภมิ ฯ อถ นํ
มนุสฺสา อลสฺภาเวน กมฺมํ กาคฺตุ อนิจฺจนฺตํ เกหา นีหรีสุ ฯ โส
ปาปมิตฺตลัสสฺสเคน โจรกมฺเมน ชีวิทํ กปฺเปนฺโต วิจริ ฯ อถ นํ
เอกทิวลลํ คเหตฺวา ปจฺฉาพาทู คาทฺพฺพนฺธนํ พนฺธิตฺวา จตฺตุเก
จตฺตุเก กสาหิ ตาเลนฺตา

#๑. ทฺวาทเสว ฯ ๒. ย. เอโส ฯ

เล่มที่ 18 ตณฺหาวคฺควณฺณา หน้า 536

อาฆาตํ (๑) นยีสฺสุฯ เถโร ปิณฺฑาทาย จริตฺตํ ปวิสฺสนฺโต ตํ
ทกฺขินฺทวารเณ นีหริยฺมานํ ทิสฺสุวา พนฺธนํ สิกฺกิ
การตฺวา ปุพฺเพ ตยา ปริจิตํ กมฺมฏฺฐานํ ปุณฺ อวชฺเชหิตี
อาหฯ โส เตน โอวาเทน สตุปฺปาทำ ลภิตฺวา ปุณฺ จตฺตถชฺฌานํ
นิพฺพุตฺเตสิฯ อถ นํ อาฆาตนํ เนตฺวา ฆาเตสฺสามาติ สฺวเล
อฺตุตฺตาเสสิฯ โส น ภายติ น สนฺตสฺติฯ อถสฺส ตสฺมี ตสฺมี
ทิสฺสาภาเค จิตฺตา มนฺุสฺสา อตฺติสฺตฺติโตมฺราทีนิ อาวฺธานิ อุกฺขิปิตฺวาปี
ตํ อสนฺตสนฺตเมว ทิสฺสุวา ปสฺสถ โภณฺโต อิมํ ปฺริสฺสํ อนฺนกสฺตानํปี
อาวฺรหฺตถานํ ปฺริสฺสานํ มชฺฌเณ เนวจฺจมฺภติ น เวชฺติ อโห
อจฺจริยฺนฺติ อจฺจริยฺพฺกฺกฺชาตา มหฺานาทำ นทิตฺวา รลฺโย ตํ
ปวฺคฺตี อาโรเจสิฯ ราชฺา ตํ การณํ สฺตุตฺวา วิสฺสชฺเชถ
นนฺติ วตฺวา (๒) สฺตถฺ สนฺตํกํปี กนฺตฺวา ตมฺคถํ อาโรเจสิฯ (๑)
สฺตถฺวา โอภาสํ ฝริตฺวา ตสฺส ฐมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาหฯ

โย นิพฺพนฺภูโจ วนาธิมฺตุโต

วนมฺตุโต วนเมว ฐาวติ

ตํ ปุคฺคถเมว ปสฺสถ

มฺตุโต พนฺธนเมว ฐาวตีติฯ

ตสฺสสฺสโต โย ปุคฺคโต คิหิภาเว อาลยสฺงฺขาตํ วนญฺจํ

#๑. อาฆาตนนฺติ ยุตฺตตฺรํฯ

#๒. สี. ม. ยฺ. อาหฯ ๑. สี. ม. ยฺ. อาโรเจสิฯ

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณา - หน้าที่ 537
เล่มที่ 18 วิพฺภนฺตกถา หน้าที่ 537

ฉทุเตตฺวา ปพฺพชิตตาย นิพฺพนญฺโธ วิหารสงฺขาเต ตโปวเน
อธิมุตฺโต ฆรราวาสพฺนฺชนสงฺขาตา ตณฺหาวนา มุตฺโต หุตฺวา
ปฺน ตํ ฆรราวาสพฺนฺชนํ ตณฺหาวนเมว ชาติ เอวนุตฺตํ ปุคฺคํ
ปสฺสธ เอโส ฆรราวาสพฺนฺชนโต มุตฺโต ปฺน ฆรราวาสพฺนฺชนเมว
ชาติตีติ ฯ

อิมํ ธมฺมเทศนํ สุตฺวา โส ราชปุริสถานมนฺตเร สฺวคฺคเ
นินฺนโนว อุทฺยพฺพยํ ปญฺจเปตฺวา ติลกฺขณํ อโรเปตฺวา สงฺขาร
สมฺมสนฺโต โสตาปตฺติผลํ ปตฺวา สฺมาปตฺติสุขํ อนุภวฺนฺโต เวหาลํ
อุปฺปตฺติตฺวา อากาเสเนว สตฺถุ สนฺติกํ อากนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา
ปพฺพชิตฺวา สราชิกาย ปริสาย มชฺฌเมยว อรหตฺตํ ปาปุณฺตีติ ฯ

วิพฺภนฺตกถา ฯ

พจนนาการวตฺถุ

น ตํ ทพฺพหนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สุตฺตา เขตฺวเน วิหรนฺโต
พจนนาคารํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกสฺมี กิร กเถ พหุ สนฺธิจฺเจทกปฺนถฆาตกมฺนุสฺสฆาตเก
โจเร อาเนตฺวา โกสลรณฺโฆ ทสฺเสตฺถํ ฯ เต ราชานนฺทพฺพชน-
รชฺชพฺพชนสงฺขลิกพฺพชนเนหิ พฺพชานเปสิ ฯ ตีสมตฺตยาปิ โข ชานปทา
ภิกฺขุ สุตฺตารํ ทฎฺฐกามา อากนฺตฺวา ทิสฺวา วนฺทิตฺวา ปฺนทิวเส
สาวตฺถิยํ ปิณฺฑาย จรณฺตา พจนนาคารํ กนฺตฺวา เต โจเร
ทิสฺวา ปิณฺฑปาตปฺปฎฺติกกนฺตา สายณฺหสมเย ตถาคตํ อุปสงฺกมิตฺวา
ภนฺเต อชฺช อมฺเหหิ ปิณฺฑาย จรณฺเตหิ พจนนาคาเร พหุ
โจรา นนฺทพฺพชนาเทหิ พทฺธา มหาทฺถกํ นนฺทวณฺตา ทิฎฺฐา
เต ตานิ พจนนานิ ฉินฺทิตฺวา ปลาโยตฺถํ น สกฺโกนฺติ อตฺถิ น
โย ภนฺเต เตหิ พจนเนหิ ถิรตฺรํ อลฺลํ พจนนํ นามาติ ปุจฺฉีสุ ฯ
สุตฺตา ภิกฺขเว กิพจนนานิ นามेतานิ ยํ ปเนตฺถํ ธนฺธลฺลปฺต-
ทาราทีสุ ตณฺหาสงฺขาตํ กิเลสพจนนํ เอตํ เอเตหิ สตฺตฺถเนน
สทฺสสฺส
ทฺจฺฉินฺทิตฺถิ พจนนํ โปราณกปฺนทิตฺตา ฉินฺทิตฺวา หิมวณฺตํ ปวิสิตฺวา
ปพฺพชฺชีสูติ วตฺวา อตฺถิตํ อารี ฯ

อตฺถิตฺเต พาราณสียํ พุรฺหมทตฺเต รชฺชํ การณฺเต

โพธิสฺสโต เอกสฺมี ทุคฺคตคหปตฺติเก นินฺพพตฺติฯ ตสฺส วยปฺตตสฺส
ปีตา กาลมกาสิฯ โส ภตฺตี กตฺวา มาตริ โปเสสิฯ อถสฺส
มาตา อนิจฺจมานสฺเสว เอกํ กุลชฺชิตฺริ เคเห กตฺวา อปรภาเค
กาลมกาสิฯ ภริยายปีสฺส กุจฺฉิยํ คพฺโภ ปตฺติจฺหิฯ โส คพฺภสฺส
ปตฺติจฺตภาวํ อชานนฺโตว ภทฺเท ตฺวํ ภตฺตี กตฺวา ชิว อหํ
ปพฺพชิสฺสสามิตฺติ อหฯ สามิ นนฺ คพฺโภ เม ปตฺติจฺจิตฺโต มยิ
วิชาตาย ทารกํ ทิสฺวา ปพฺพชิสฺสสฺสิตฺติ อหฯ โส สาธฺฐติ
สมปฺปฏิจฺฉิตฺวา ตสฺสา วิชาตกาเล ภทฺเท ตฺวํ โสตฺถินา วิชาตา
อิทานาหํ ปพฺพชิสฺสสามิตฺติ อปฺจฺฉิฯ อถ นํ สา ปฺตตกสฺส เต
ตาว ธนปฺปานโต อปคฺมนกาถํ อากเมหิตฺติ วตฺวา ปฺน คพฺภํ
คณฺหิฯ โส จินฺเตสิ อิมํ สมปฺปฏิจฺฉาเปตฺวา คนฺตุํ น สกฺกา
อิมิสฺสา อนาจิกฺขิตฺวาว ปฺลายิตฺวา ปพฺพชิสฺสสามิตฺติฯ โส ตสฺสา
อนาจิกฺขิตฺวาว รตฺติภาเค อฏฺฐาย ปฺลายิฯ อถ นํ นกรคฺคตฺติกา
อคฺคเหตุฯ โส อหํ สามิ มาตุโปสโก นาม วิสฺสชฺเชถ มนฺติ
อตฺตานํ วิสฺสชฺเชตฺวา เอกสฺมี จาเน วสิตฺวา หิมวณฺตุํ ปวิสิตฺวา
อสิปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา อภิญญา จ สฺมาปตฺติโย จ นินฺพพตฺเตตฺวา
ฉานกิปาย กิพฺนโต วิหาสิฯ โส ตตฺถ วสนฺโตเยว เอวรूपปี
นาม เม ทฺวจฺฉินฺทียิ ปฺตตทารพฺพณฺนํ กิเลสพฺพณฺนํ ฉินฺนนฺติ อุตานํ
อฺุทานนฺสิฯ

เล่มที 18 ตณฺหาวคฺควณฺณา หน้า 540

สตฺถา อิมํ อตีตํ อหริตฺวา เตน อุทานิตฺติ อุทานํ ปกาเสนุโต ฯ
อิมา คาถา อภาสี ฯ

น ตํ ทพฺหํ พนฺธนมาหุ ชีรา

ยทายสํ ทารุชฺสปพฺพชณฺจ ฯ

สารตฺตรตฺตา มณฺิกุณฺหาเสสุ

ปฺตุเตสุ ทาเรสุ จ ยา อเปกฺขา

เอตํ ทพฺหํ พนฺธนมาหุ ชีรา

โอหารินํ สิตฺติทฺตฺปมฺมุจํ ฯ

เอตํปี เณตฺวาน ปริพฺพชฺนติ

อนเปกฺจिनो กามสฺขํ ปหายาติ ฯ

ตตฺถ ชีราติ พุทฺธาทโย ปณฺฑิตฺตปริสา อยสงฺขติกสงฺขาทํ

อยสา นิพฺพตฺตํ อายสํ อนฺนุพฺพนฺธนสงฺขาทํ ทารุชฺสปพฺพชติเณหิ

วา อณฺเณหิ วา วาภาทีหิ รชฺชํ กตฺวา กตํ รชฺชพฺพนฺธนํ [ตํ]

อสิอาทีหิ ฉินฺทิตฺตํ สกฺกุณฺเณยฺยาเวณ ฉรินฺติ น วทฺนฺตฺติ

อตุโถ ฯ

สารตฺตรตฺตาติ สารตฺตา หุตฺวา รตฺตา ฯ พหฺลราครตฺตาติ

อตุโถ ฯ

มณฺิกุณฺหาเสสุติ มณฺิสฺส จ กุณฺหาเสสุ จ มณฺิจิตฺเตสุ วา

กุณฺหาเสสุ ฯ

เอตํ ทพฺพฺนฺติ เย มณฺิกุณฺหาเสสุ สารตฺตรตฺตา เตสํเยว

โส (๑) ราโค ยา จ ปุตฺตทาเรสุ อเปกฺขา ตณฺหา เอตํ กิเลสํยํ
พนฺธนํ ปณฺทิตปริสา ทพฺพนฺติ วทนฺติ ฯ

โอรินนฺติ อากทฺติตฺวา จตฺตฺสู อปาเยสุ ปาตฺนโต อวฺหรติ
เหฏฺฐา หรตฺติ โอรินํ ฯ

สติลนฺติ พนฺธนญฺจานเณ จวิจฺจมฺมํสํนิ น นินฺนฺติ โลหิตํ น
นึหรติ พนฺธนภาวึปี อชานาเปตฺวา ถลปถชลปถาทีสุ กมฺมานิ กาคฺตุ
เทตฺติ ลิลลํ ฯ

ทฺฐปฺปมฺลจฺนฺติ โลกวเสน หิ เอกวารึปี อุปฺปนํ กิเลสพนฺธนํ
พนฺธนญฺจานโต กจฺจโป วีย ทฺมฺโมจีย โหตฺติ ทฺฐปฺปมฺลจํ ฯ

เอตฺปี เณตฺวานาติ เอตํ เอวํ ทพฺหึปี กิเลสพนฺธนํ ฅาณขกฺเคน
นินฺนฺตฺวา อนเปกฺขิโน หุตฺวา กามสฺสํ ปหาย ปริพฺพชนฺติ ปกฺกมฺนฺติ
ปพฺพชนฺตฺติ อตฺถโธ ฯ

เทสนาวसानเณ พหุ โสตาปตฺตติผลาทีนิ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ

พนฺธนาการวตฺถุ ฯ

#๑. โยติ ปเทน ภวิตพฺพํ ฯ

เขมาวตถ

เย รากรตตาทิ อิมิ ชมมเทศนํ สตุถา เวพฺพเน วิหรนุโต
เขมนุนาม รณฺโฆ พิมฺพิสารสฺส อคฺคมเหสี อารพฺภ กเถสิ ฯ
สา กิร ปทุมุตฺตรปาทมฺมเถ ปตฺถิตปฺปตฺถนา อติวีย อภิรฺฐปา
ปาสาทิกา อโหสิ ฯ สตุถา กิร รฺฐปสฺส โทสํ กเถตีติ สตุถา
ปน สตุถ สนฺตํ กิร น อิจฺฉิ ฯ ราชา ตสฺสา รฺฐปมทตฺตภาวิ
ณตฺวา เวพฺพนวณฺณปฺปฏิสฺสยฺตฺตานิ คีตานิ การตฺวา นฏาทีนํ
ทาเปสิ ฯ เตสํ ตานิ คายนฺตานํ สตุถา ตสฺสา เวพฺพนํ อทิจฺจปฺพุพฺ
วีย อสฺสยฺตฺพุพฺ วีย จ อโหสิ ฯ สา กตฺริ อญฺยานํ สนฺชาย
กายถาติ ปุจฺฉิตฺวา เทวํ ตุมฺหากํ เวพฺพนญฺยานเมวาทิ วุตฺเต
อญฺยานํ คนฺตุกามา อโหสิ ฯ สตุถา ตสฺสา อากมฺนํ ฌตฺวา
ปริสมชฺเฒ นิสีทิตฺวา ชมฺมํ เทเสนุโตว ตาลวณฺฏํ อาทาย
อตุตฺโน ปสฺเส ฌตฺวา วิชฺมานํ อภิรฺฐปํ อิตฺถิ นิมฺมิณี ฯ เขมาปี
เทวํ ปริสมานาว ตํ อิตฺถิ ทิสฺวา สมฺมาสมฺพุทฺโธ รฺฐปสฺส
โทสํ กเถตีติ วทฺนฺติ อญฺจสฺส สนฺตํ อิตฺถิ วิชฺมานา จิตฺตา
อหํ อิมิสฺสา กถาถาปํ น อฺเปมิ น มยา อีทิสํ อิตฺถิรฺฐปํ
ทิจฺจปฺพุพฺ สตุถารํ อญฺเตน อพฺภาจิกฺขนฺติ มณฺเฑติ จินฺเตตฺวา
ตถาคตฺสฺส กถาสทฺทํปี อนิสามตฺวา ตเมว อิตฺถิ โอลอกยฺมานา
อญฺจาสี ฯ สตุถา ตสฺสา ตสฺมี รฺฐเป อฺปฺปนฺนพฺพฺมานตํ ฌตฺวา ตํ รฺฐปํ

ปจฺมวยาทิวเสน ทสฺเสนโต เหฏฺฐา วุตฺตนเยเนว ปรีโยसानเ
อฏฺฐิมตฺตาวสานัน กตฺวา ทสฺเสสิ ฯ เขมา ตํ ทิสฺวา เอวรูปปี
นาม ตํ รูปํ มุหุตฺเตเนว ขยวຍံ ปตฺตํ นตฺถิ วต อิมสฺมี รูปเ
สาโรติ จินฺเตสิ ฯ สตฺถา ตสฺสา จิตฺตวารี โอลเกตฺวา เขเม ตํ
อิมสฺมี รูปเ สาโร อตฺถิติ จินฺเตสิ ปสฺสทานิสฺส นิสฺสารภาวนติ
วตฺวา อิมํ คากฺมาห

อาตุรํ อสุจํ ปฺปติ ปสฺส เขเม สมฺมุตฺถยํ

อุกฺขมฺรณตํ ปกฺขมฺรณตํ พาลานํ อภิปตฺถิตฺตฺนฺติ ฯ

สา คากฺขาปรีโยसानเ โสตาปตฺถิตฺตฺนฺติ ปตฺติญฺจหิ ฯ อถ นํ สตฺถา
เขเม อิมเ สตฺถา รากฺรตฺตฺวา โทสทฺฐจฺจา โมหฺมพฺพหา อตฺตโน
ตฺตฺนฺหาโสตํ สมตฺถิกมิตฺตํ น สกโกนฺติ ตตฺถเว ลกฺขณฺตีติ วตฺวา
ธมฺมํ เทเสนโต อิมํ คากฺมาห

เย รากฺรตฺตฺวานุปตฺนฺติ โสตํ

สยํ กตํ มกฺกญฺโกว ชาลํ ฯ

เอตมฺปิ เจตฺวาน วชฺนฺติ ธีรา

อนเปกฺขิโน สพฺพทฺถุขํ ปหายาติ ฯ

ตตฺถ มกฺกญฺโกว ชาลนฺติ ยถา นาม มกฺกญฺโก สุตฺตชาลํ
กตฺวา มชฺฌญฺจฺจเน นากิมณฺฑเล นิปนฺโน ปรียนฺเต ปตฺติตํ ปญฺจกํ
วา มกฺขิกํ วา เวเคน คนฺตฺวา วิชฺฌิตฺวา ตสฺส รสํ ปวีตฺวา
ปฺนาคนฺตฺวา ตสฺมีเยว จานเ นิปชฺชติ เอวเมว

เล่มที่ 18 ตณฺหาวคฺควณฺณา หน้า 544

เย สตฺตา ราครตฺตา โทสทฎจฺจา โมหฺมพฺพหา สยํ กตฺติ
ตณฺหาโสติ อณฺุปตฺนติ เต ตํ สมตฺติกมิตฺตํ น สกฺโกณฺติ เอวํ
ทฺุรตฺติกมํ ฯ

เอตมฺปิ เจตฺวาน วชฺนติ ชีรํติ ปณฺุชิตฺตา เอตํ พนฺุชนํ
ฉินฺุทิตฺวา อนฺุเปกฺขิโน นีรํลยา หุตฺวา อรหตฺตมคฺเคน
สพฺพทฺุขํ ปหาย วชฺนติ คจฺจนฺุตีติ อตฺโถ ฯ

เทสํวสาเน เขมา อรหตฺเต ปตฺติฎฺจหิ ฯ มหาชนฺุสสาปี
สาตฺถิกา เทสํว อโหสี ฯ สตฺถา ราชานํ อํห มหาราช
เขมา ย ปพฺพชิตฺตํ วา ปรีนฺิพฺพายิตฺตํ วา วฎฺฎตีติ ฯ ฆนฺุเต
ปพฺพชเชถ นํ อลํ ปรีนฺิพฺพานนํติ ฯ สํว ปพฺพชิตฺวา
อคฺคสํวิกา อโหสีติ ฯ

เขมาวตฺถุ ฯ

อุคฺคเสนเสฏฺฐิปุคฺคตฺตวตฺถุ

มฺลฺลจ ปุเรติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวพฺพเน วิหรนฺโต

อุคฺคเสนํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

ปฺลฺลจสตา กิร นาฏฺกา สํวจฺจเร วา นมฺมาเส วา สมฺปตฺเต
ราชคฺห์ คนฺตฺวา รลฺโย สตฺตาทํ สมชฺชํ กตฺวา พหุํ หิรณฺยสุวณฺณํ
ลภนฺติ อนฺตรนฺตฺเร อุคฺคเขปทายานํ ปฺริยนฺโต นตฺถิ ฯ มหาชนโน
มฺลฺลจาทิสฺสุ (๑) จตฺวา สมชฺชํ โอลเกสิ ฯ อเถกา ลจฺจมฺชีตา
วํสํ อภิรฺยุหํ ตสฺส อุปฺริ ปฺริวตฺติตฺตฺวา ตสฺส ปฺริยนฺเต อากาเส
จงฺกมฺมานา นจฺจติ เจว คายติ จ ฯ ตสฺมี สมเย อุคฺคเสโน
นาม เสฏฺฐิปุคฺคโต สหายเกน สทฺธี มฺลฺลจาทิมฺลฺลเจ จิตฺโต ตํ
โอลเกตฺวา ตสฺสา หตฺถปาทวิกฺเขปาทีสุ อุปฺปนฺนสิเนโห เกหํ
คนฺตฺวา ตํ ลภนฺโต ชีวิสฺสามิ อลภนฺตสฺส เม อิเชว มรณฺนฺติ
อาหารุปฺจเจทํ กตฺวา มฺลฺลจเก นิปฺชชิ มาตาปิตฺตฺหิ ตาต กิณฺเต
รฺุชฺชตีติ ปุจฺจติโตปี ตํ เม นฏฺฐีตฺรํ ลภนฺตสฺส ชีวิตํ อตฺถิ
อลภนฺตสฺส เม อิเชว มรณฺนฺติ วตฺวา ตาต มา เอวํ กริ
อณฺณํ เต อมฺหากํ กุลสฺส จ โภกานณฺจ อนฺรฺรูปํ กุมาริกํ
อานสฺสามาติ วุตฺเตปี ตเถว วตฺวา นิปฺชชิ ฯ อถสฺส
ปีตา พหุํ ยาจิตฺวาปี ตํ สณฺญาเปตฺตุ อสฺสกุโณโต
#๑. สී. ม. ยฺ. มฺลฺลจาทิมฺลฺลจาทิสฺสุ ฯ

เล่มที่ 18 ตณฺหาวกคฺคความณฺนา หน้า 546

นฏฺกสฺส สหายกัํ ปกฺโกสาเปตฺวา กหาปณฺสหสฺสัํ ทตฺวา
อิมํ กหาปณฺณํ คเหตฺวา อตฺตโน ธีตฺรํ มยฺหิํ ปุตฺตสฺส
เทตฺตติ ปหิณฺนํ โส นานํ กหาปณฺณํ คเหตฺวา เทมิ สเจ
ปนฺ โส อิมํ อลภิตฺวา ชีวิตฺตํ น สกฺโกติ เตนฺหิ
อมฺเหหิ สทฺธีเยว วิจฺรตฺตํ ทสฺสามิสฺส ธีตฺรณฺติ ๑ มาตาปิตโร
ปุตฺตสฺส ตมตฺถํ อารโจะตฺถํ โส อหิํ เตหิ สทฺธี วิจฺริสฺสามิตี
วตฺวา ยาจฺนฺตานํปิ เตสํ กถํ อนาทยิตฺวา นิกฺขมิตฺวา นฏฺกสฺส
สนฺตํ อคฺมาสิ ๑ โส ตสฺส ธีตฺรํ ทตฺวา เตนฺ สทฺธีเยวญฺ
คามนิกฺมราชธานีสุ สิปฺปํ ทสฺเสนฺโต วิจฺริ ๑ สापิ เตนฺ สทฺธี
ถึวสฺมณฺวาย นจฺริสฺเสว ปุตฺตํ ลภิตฺวา ตํ กิพาปยฺมานา
สกฺกโกปกสฺส ปุตฺตํ ฆณฺฑหารกสฺส ปุตฺตํ กิณฺจจิ อชานนกสฺส ปุตฺตาคี
วทติ ๑ โสปิ เนสํ สกฺกปฺริวตฺตํ กตฺวา จิตฺตฺจฺจฺจเน โคณฺนํ ตินฺนํ อหฺรติ
สิปฺปทสฺสนจฺจฺจเน ลทฺทฆณฺฑกํ อุกฺขิปิตฺวา หฺรติ ตเทว กิร
สนฺธาย สา อิตฺถิ ปุตฺตํ กิพาปยฺมานา ตเถว วทติ ๑ โส อตฺตณฺ
อารพฺก ตสฺสา คายนภาวํ ญตฺวา ปุจฺจฺจิ มํ สนฺธาย กเถสิตี ๑
อาม ตํ สนฺธายาติ ๑ เอวํ สนฺเต อหิํ ปลายิสฺสามิตี ๑ สา
กี ปนฺ มยฺหิํ ตยา ปลายิตฺเวน วา อากเตน วาติ ปุณฺปุณฺ
ตเทว (๑) ตีตํ คายติ ๑ สา กิร อตฺตโน รูปสฺมปฺตติญฺเจว
#๑. สී. ย. ตเถว ๑

เล่มที่ 18 อุกคเสนเสฎฐิปปุตตวตถุ หน้า 547

ชนลาภญจ นิสฺสาย ตํ กิสฺมิมฺญจि น มณฺณติฯ โส ก็ นฺ โข
นิสฺสาย อิมิสฺสา อัย มาโนติ จินฺเตนฺโต สิปปํ นิสฺสายาติ
ณตฺวา โหตุ สิปปํ คณฺหิสฺสามิติ สสฺสุริ อฺปสงฺกมิตฺวา ตสฺส
ชานนฺสิปปํ อุกคณฺหิตฺวา ความนิกมาทิสฺสิ สิปปํ ทสฺเสนฺโต อฺนุပ္พเพน
ราชคหํ อากนฺตฺวา อิตฺ สตฺตเม ทิวเส อุกคเสนฺ เสฎฐิปปุตฺโต
นกรวาสินํ สิปปํ ทสฺเสสฺสตีติ อาโรจาเปสิฯ นกรวาสินอ มณฺจาติ-
มณฺจาทโย พนฺชาเปตฺวา สตฺตเม ทิวเส สนนฺิปตีสุฯ โสปี สฎฐิหตฺถํ
วํสํ อภิรฺยุห ตสฺส มตฺถเก อฏฺฐาสิฯ

ตํทิวสํ สตฺถา ปจฺจสกาเถ โลกํ โวลเณนฺโต ตํ อตฺตโน
ณานฺชาลสฺส อนฺโต ปวิฏฺฐิ ทิสฺวา ก็ นฺ โข ภวิสฺสตีติ
อวชฺชนฺโต เสว เสฎฐิปปุตฺโต สิปปํ ทสฺเสสฺสามิติ วัสฺมตฺถเก
จสฺสตี ตสฺส ทสฺสนตฺถํ มหาชนฺ สนนฺิปตีสฺสตี ตตฺถ อหํ
จตฺตฺปทิกํ กาลํ เทสิสฺสามิ ตํ สุตฺวา จตฺตราสีติยา ปาณสทฺสฺสานํ
ธมฺมาภิสฺสมโย ภวิสฺสตี อุกคเสนฺปี อรหตฺเต ปติฏฺฐหิสฺสตีติ
อณฺณาสิฯ โส ปฺนทิวเส กาลํ สลฺลทฺเขตฺวา ภิกฺขุสงฺฆปรีวฺโต
ราชคหํ ปิณฺทาย ปาวิสิฯ อุกคเสนฺปี สตฺถริ อนฺโตนกร
อฺปวิฏฺฐเจเว อุนฺนาทนตฺถาย มหาชนฺสฺส องฺคฺลิสฺสณฺณํ ทตฺวา
วัสฺมตฺถเก ปติฏฺฐาย อากาเสเว สตฺต วาเร ปรีวตฺติตฺวา โอรฺยุห
วัสฺมตฺถเก อฏฺฐาสิฯ ตสฺมี

ขณฺเ สตุถา นคฺริ ปวิสนฺโต ยถา ตํ ปริสา น โอลเกติ
เอวํ กตุวา อตุตถานเมว โอลกาเปสิ ฯ อุกฺคเสนฺโน ปริสํ
โอลเกตุวา น มํ ปริสา โอลเกตฺติ โทมนสฺสปฺตฺโต อิทํ
มยา สํวจฺจเร กตฺตพฺพิ สิปฺปี สตุถริ จ นคฺริ ปวิสนฺเต
ปริสา มํ อนฺโณลเกตุวา สตุถารเมว โอลเกติ โมจฺม วัต
เม สิปฺปทสฺสนํ ชาตฺนฺติ จินฺเตสิ ฯ สตุถา ตสฺส จิตฺตํ ฌตุวา
มหาโมคฺคฺลฺลํ อามนฺเตตุวา กจฺจ โมคฺคฺลฺลํ เสฎฺฐิปปฺตฺตํ
วเทหิ สิปฺปี กิร ทสฺเสตฺตุติ อาห ฯ เถโร คนฺตุวา วัสสฺส เหญจฺจา
จิตฺว เสฎฺฐิปปฺตฺตํ อามนฺเตตุวา อิมํ คาทมาห

อิงฺฆ ปสฺส นฏฺฐตฺต อุกฺคเสนฺน มหาพฺพล
กโรหิ รากํ ปริสาย หาสยสฺสุ มหาชนฺนฺติ ฯ

โส เถรสฺส กถํ สุตฺวา ตฺถจฺจมานโส หุตฺวา สตุถา [๑]
มม สิปฺปี ปสฺสฺสิคฺคาโมติ วัสฺมตฺถเก จิตฺโกว อิมํ คาทมาห

อิงฺฆ ปสฺส มหาปญฺญ โมคฺคฺลฺลํ มหิทฺธิก
กโรมิ รากํ ปริสาย หาสยามิ มหาชนฺนฺติ ฯ

เอวญฺจ ปน วตุวา วัสฺมตฺถกโต เวหาลํ อพฺภุคฺคฺนฺตุวา
อากาเส จุทฺทสฺกขตฺตํ ปริวตฺติตุวา โอรุยฺห วัสฺมตฺถเก
อฏฺฐาสิ ฯ อถ นํ สตุถา อุกฺคเสนฺน ปญฺฑิเตน นาม
อตีตํ นาคตฺปฺจฺจปฺนเนสฺสุ ขนฺุเชสฺสุ อาลยํ นิกนฺตี ปหาย

#๑. สี่. ม. ยู. เอตฺถนฺตเร มณฺเเวติ ทิสฺสตี ฯ

เล่มที 18 อุคฺคเสนเสฏฺฐิปฺุตตวตฺถุ หน้า 549

ชาติอาทีหิ มุจฺจิตฺ วัฏฺฐิตฺติ วตฺวา อิมํ คาคมาห

มฺลฺยจ ปฺเร มฺลฺยจ ปจฺจโต

มชฺเชมฺ มฺลฺยจ ภวสฺส ปารคฺค

สพฺพตฺถ วิมุตฺตมานโส

น ปฺน ชาติชรี อุเปหิตฺติ ฯ

ตตฺถ มฺลฺยจ ปฺเรติ อตีเตสฺ ขนฺเชสฺ อาลยํ นิกนฺตี

อชฺโฆสถานํ ปตฺถนํ ปริยฺญูจํ กาทํ ปรามาสํ ตณฺหํ มฺลฺยจ ฯ

ปจฺจโตติ อนาคเตสฺปิ ขนฺเชสฺ อาลยาทีนํ มฺลฺยจ ฯ

มชฺเชมติ ปจฺจปฺนเนสฺปิ ตานํ มฺลฺยจ ฯ

ภวสฺส ปารคฺคิตฺติ เอวํ สนฺเต ติวิสฺสสาปี ภวสฺส อภิญฺญา-

ปริญฺญาปหานภาวนาสจฺฉิกิริยาเวสน ปารคฺค ปารคโต หตฺวา

ขนฺธธาตฺถายตนาทีเกเท สพฺพสงฺขเต วิมุตฺตมานโส วิหรนฺโต ปฺน

ชาติชรามรณานิ น อุปคจฺฉิตฺติ (๑) อตฺถโต ฯ

เทสนาวसानเ จตฺตราสึตฺติยา ปาณสหสฺสถานํ ธมฺมาภิสฺสมโย

อโหสิ ฯ เสฏฺฐิปฺุตโตปี วัสมตฺถเก จิตฺโกว สห ปฏฺฐิสฺสมภิทาหิ

อรหตฺตํ ปตฺวา วัสโต โอรุยฺห สตฺถุ สนฺตีกํ อาคนฺตฺวา

ปญฺจปฺปตฺติจฺเจเตน วนฺทิตฺวา สตฺถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิ ฯ อถ

นํ สตฺถา ทกฺขินฺหตฺถํ ปสาเรตฺวา เอหิ ภิกฺขุติ อาห ฯ

โส ตาวเทว อญฺจปรีกฺขารชโร สญฺจิวสฺสตฺถโร วีย อโหสิ ฯ

#๑. น อุปคจฺฉิตฺตฺติ ยุตฺตตรํ ฯ ฉ. ว.

อถ นํ ภิกฺขุ อวฺโส อุกฺคเสน สญฺจิทฺตสฺส เต วัสสส
มตฺถกโต โอตฺรนฺตสฺส ภยํ นาม นาโหสีติ ปุจฺจิตฺวา นตฺถิ
เม อวฺโส ภยฺนฺติ วุตฺเต สตฺถุ อโรเจสิ ฆนฺเต อุกฺคเสน
น ภายมิตี วทติ อญฺตํ วตฺวา อณฺณํ พุยากรโธตีติ ฯ สตฺถา
น ภิกฺขเว มม ปุตฺเตน อุกฺคเสนน สทิสฺวา ฉินฺนสํโยชนา
ภิกฺขุ ภายฺนฺติ น สนฺตสนฺตีติ วตฺวา พุราหฺมณฺวคฺเค อิมํ
คาถมาห

สพฺพลํโยชนํ เจตฺวา โย เว น ปริตฺตสฺสติ

สงฺกาคิํ วิสํยุตฺตํ ตมฺหํ พุริมิ พุราหฺมณฺนฺติ ฯ

เทสฺนาวสาเน พหุํ ฆมฺมาภิสฺมโย อโหสี ฯ

ปุเนกทิวสํ ภิกฺขุ ฆมฺมสภายํ กถํ สมฺมฺญาเปสิ ภิ นุ โย

อวฺโส เอวํ อรหฺตฺตฺปนฺนํ สยสฺมปฺนฺนํ สส ภิกฺขุโน นญฺจิตฺรํ นิสฺสาย

นญฺเหสิ สทฺธิ วิจฺรณฺการณํ ภิ อรหฺตฺตฺสฺส อฺปนฺนํ สยการณฺนฺติ ฯ

สตฺถา อากนฺตฺวา กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนํ สินฺนาติ

ปุจฺจิตฺวา อิมาย นามาทิ วุตฺเต ภิกฺขเว อุกฺขมฺเปติ อิมินาเอว

กตฺนฺติ วตฺวา ตมตฺถํ ปกาเสตฺถุ อตีตํ อหริ

อตีเต ภิร กสฺสปทสฺพลสฺส สุวณฺณเจติเย ภิรียมาน

พาราณสีวาสิโน กุลปุตฺตา ปหุติ ฆาทนีย โภชนีย ฆานเกสุ

อโรเปตฺวา หตฺถกมฺมํ ภิรียสามาติ เจตฺติญฺจานํ กจฺจนฺตา

เล่มที่ 18 อุกฺกเสณเสฏฺฐิปฺุตฺตวตฺถุ หน้า 551

อนฺตรามคฺเค เอกํ เถรํ ปิณฺฑทาย ปวิสฺนุตฺตํ ปสฺสึสฺสุ ฯ อเถกา
กฺลธึตา เถรํ โอลเกตฺวา สามิกํ อาห สามิ อโย โน
ปิณฺฑทาย ปวิสฺติ ยานเก จ โน ปหฺนุตฺตํ ขาทนึยํ โภชนึยํ
ปตฺตมสฺส อหฺร ภิกฺขุํ ทสฺสามาติ ฯ โส ปตฺตํ อหฺริ ฯ ตํ
ขาทนึยํ โภชนึยํสฺส ปฺุเรตฺวา เถรสฺส หตฺถे ปตฺติญฺจาเปตฺวา อุโปปี
ปตฺถนํ กรึสฺสุ ฆนฺเต ตุมฺเหหิ ทิฏฺฐธมฺมสฺเสว ภาคิโน ภเวยฺยามาติ ฯ
โสปี เถโร จีณาสโว ตสฺมา โอลเกนฺโต เตสํ ปตฺถนาย
สมิขณฺณภาวํ ญตฺวา สิตํ อกาสิ ฯ ตํ ทิสฺวา सा อิตฺถิ สามิกํ
อาห สามิ อมฺหากํ อโย สิตํ กโรติ เอโส นญฺทารโก
ภวิสฺสตีติ ฯ สามิโกปีสฺสา เอวํ ภวิสฺสตีติ ภาทฺเทติ วตฺวา ปกฺกามิ ฯ
อิทํ เตสํ ปุพฺพกมฺมํ ฯ เต ตตฺถ ยาวตฺยาญํ จตฺวา เทวโลเก
นิพฺพตฺติตฺวา ตโต จิตฺวา सा อิตฺถิ นญฺเคเห นิพฺพตฺติ ปฺุริโส
เสฏฺฐิเกเห ฯ โส เอวํ ภาทฺเท ภวิสฺสตีติ ตสฺสา ปฺุฉิวนสฺส ทินฺนตฺตา
นญฺเหหิ สทฺฐี วิจริ จีณาสวตฺถेरสฺส ทินฺนปิณฺฑทปาดํ นิสฺสาย
อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ สापि นญฺฐิตา ยา เม สามิกสฺส คติ มยฺหํปี
สา เอว คตีติ ภิกฺขุณฺนํ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา อรหตฺเต ปตฺติญฺหีติ ฯ

อุกฺกเสณเสฏฺฐิปฺุตฺตวตฺถุ ฯ

จูพฐนคคหปณทิตวตถุ

วิตกกมถิตตสชาติ อิมิ ชมมเทศนํ สตุถา เขตวเน
วิหรนุโต เอกํ ทหริภิกขุ อารพุก กเถสิ ฯ
เอโก กิร ทหริภิกขุ สลากคเค อตุตโน สลากิ (๑) คเหตุวา
สลาภยาคุ อาทาย อาสนสาลิ คนตุวา ปิวติ ฯ ตตุถ อุทกั
อลภิตวา อุทกตุถาย เอกํ ฆริ อคมาสิ ฯ ตตุร ตํ เอกา กุมาริกา
ทิสวาว อุปุนนลิเนหา ฆนุเต ปุนปิ ปานีเยน อตุเถ สติ
อิเชว อากจเยยธาถาติ อาห ฯ โส ตโต ปฏุจาย ยทา ปานีย
น ลภติ ตทา ตตุเถว คจจติ ฯ สปิสุส ปตุตํ คเหตุวา ปานีย
เทติ ฯ เอวํ คจจนุเต กาเถ ยากคปิ ทตุวา ปุเนกทิวสิ ตตุเถว
นีสีทาเปตุวา ภตุตํ อทาสิ ฯ สนุติเก จสุส นีสีทิตวา ฆนุเต
อิมสุมิ เคเห น กิณจิ นตุถิ นาม เกวลิ มยิ วิจารณกมนุสสุเมว
น ลภามาติ กถิ สมฏุจาเปสิ ฯ โส กติปาเหเนว ตตุสา
กถิ สตุวา อุกุกณจิ ฯ อถ นํ เอกทิวสิ อาคนตุกา ภิกขุ ทิสวา
กสุมา ตวั อาวุโส กิโส อุปุณฺหุอุปุณฺหุกชาโตสิติ ปุจจิตวา
อุกุกณจิโตสุมิ อาวุโสติ วุตเต อาจริยูปชฌายานํ สนุติกิ
นยีสุ ฯ เตปี ตํ สตุถุ สนุติกิ เนตุวา ตมตุถิ อาโรเจสุ ฯ
#๑. ส. ม. ย. ปตุตสลากิ ฯ

เล่มที 18 จุพฺรณคฺคหปณฺชิตวตฺถุ หน้า 553

สตฺถา สจฺจํ กิร ตฺวํ ภิกฺขุ อุกฺกณฺจโธสีตี ปุจฺฉิตฺวา สจฺจนฺติ
วฺตุเต กสฺมา ตฺวํ ภิกฺขุ มาทิสฺสฺส อารทฺธวิริยฺสฺส พุทฺธสฺส
สาสเน ปพฺพชิตฺวา โสตาปนฺโนติ วา สกทาคามิตี วา อตฺตानํ
อวทาเปตฺวา อุกฺกณฺจโธตี วทาเปตี ภาริยํ เต กมฺมํ กตฺนฺติ
วตฺวา กิการณา อุกฺกณฺจโธสีตี ปุจฺฉิตฺวา ฆนฺเต เอกา มํ
อิตฺถี เอวมาหาตี วฺตุเต ภิกฺขุ อนจฺฉริยํ เอตํ ตสฺสา กิริยํ
สา หิ ปุพฺเพ สกถขมฺพฺทีเป อคฺคปณฺชิตํ ปหาย ตมฺหุตฺตทิกฺกุจเก
เอกสฺมี สีเนหํ อฺปฺปาเทตฺวา ตํ ชีวิตกฺขยํ ปาเปสีตี
วตฺวา ตสฺส วตฺถุสฺส ปกาสนตฺถํ ภิกฺขุหิ ยาจิตฺ อตีเต
จุพฺรณคฺคหปณฺชิตกาเล ตกฺกสฺลิลายํ ทิสปาโมกฺขสฺส อจฺฉริยฺสฺส
สนฺติเก สิปฺปํ อุกฺกเหตุวา เตน ตฺถุเจเน ทินฺนํ ธีตฺรํ อาทาย
พาราณสี คจฺฉนฺตสฺส เอกสฺมี อฏฺฐวีมุเข เอกฺกนปณฺณาสาย กณฺเฑหิ
เอกฺกนปณฺณาส โจเร ฆาเตตฺวา กณฺเฑสฺสุ ชีเนสฺสุ โจเรชฺชุกฺกํ
คเหตุวา ภูมฺมियํ ปาเตตฺวา ภาทฺเต อสี ออาหาราตี วฺตุเต ตาย
ตํขณฺทิกฺกุจโจเร สีเนหํ กตฺวา โจรสฺส หคฺเถ อสิถฺรํ จเปตฺวา
โจเรเน จุพฺรณคฺคหปณฺชิตสฺส มาริตภาวํ โจเรเน จ ตํ อาทาย
คจฺฉนฺเตเน มํปปี เอสา อณฺณํ ทิสฺวา อตฺตโน สามิกํ วิย
มาราเปสฺสตี กิ เม อิมายาตี เอกํ นที ทิสฺวา โอริมตีเร
ตํ จเปตฺวา ตสฺสา ฆณฺฑกํ อาทาย ตฺวํ อิเชว โหหิ

ยวาทํ ภณฺฑทกํ อุตฺตารมิตฺติ ตตฺตเถว ตํ ปหาย คมฺนภาวญฺจ
อาวิกตฺวา

สพฺพํ ภณฺฑํ สฺมาทาย ปาริ คฺคิณฺโณสฺสิ พฺราหฺมณ

ปจฺจาคจฺจ ลหฺุํ จิปปํ มํปี ตาเรหิทานิ โภ

อสฺนฺนุตฺตํ มํ จิรฺสนฺนุเตน

มินาติ (๑) โภที อชฺุํ ชฺุเวน

มยาปี โภที นิมนฺเนยฺย อณฺุณ

อิโต อหํ พุรฺตรํ คมิตฺสฺสิ ฯ

กาญฺเ อพคณฺิคมุเพ กโรติ มหฺทาสิยํ (๒)

นยิซ นจฺจํ วา กิตฺตํ วา ตาฬํ วา สฺสฺมาหิตํ ฯ

อนมฺหิกาเล สฺสฺโสณฺิ กิ นฺุ ชฺุขฺุสฺสิ โสภเน

สิคาล พาล พุมนฺเช อปฺปปฺปลโยสฺสิ ชฺุมฺพุก

ฉินฺุโน (๓) มจฺจณฺุจ เปสิณฺุจ กปฺโณ วิย ฉายสิ ฯ

สฺุทสฺสฺสิ วชฺุชฺุมนฺุณฺุเอสฺสิ อตฺตโน ปน พุทฺทล

ฉินฺุนา (๔) ปติณฺุจ ชารณฺุจ มํปี ตฺวณฺุณฺุเวว ฉายสิ ฯ

เอวเมตฺตํ มิกฺราช ยถา ภาสฺสิ ชฺุมฺพุก ฯ

สา นฺุนาหํ อิโต คนฺุตฺวา ภคฺตฺตฺว เหสฺสฺสิ วสาณฺุคา ฯ

#๑. ปาลียํ นิมนฺิตี ฯ ตทฎฺจกถายํ นิมนฺิตี ทิสฺสตี ฯ

#๒. ปาลียํ ตทฎฺจกถายณฺุจ อหฺุหาสิยณฺุติ ทิสฺสตี ฯ

#๓. ปาลียํ ตทฎฺจกถายณฺุจ ฉินฺุโนติ ทิสฺสตี ฯ

#๔. ตตฺตเถว ฉินฺุนาติ ฯ

เล่มที 18 จุพฺพชนฺุคฺคหปณฺุชิตฺตวตฺถุ หน้า 555

โย หเร มตฺตํกํ ถาลํ กํสถาลํปี โส หเร

กตฺตเยว ตยา ปาปํ ปุณฺเปวํ กริสฺสสีตี

อิมํ ปณฺุจกนิปาเต จุพฺพชนฺุคฺคหชาตํ (๑) วิตฺถาเรตฺวา ตทา
จุพฺพชนฺุคฺคหปณฺุชิตฺตวํ อโหสิ สวา อิตฺถิ อัยฺย เอตฺรหิ กุมาริกา
สิคาลรูปเณ อาคนฺุตฺวา ตสฺสา นิคฺคหการโก สกโก เทวราชา
อหเมวาทิ วตฺวา เอวํ สวา อิตฺถิ ตํมุหุตฺตทิจฺจเก เอกสฺมี
สิเนเหณ สกถชมฺพทึเป อคฺคปณฺุชิตํ ชีวิตา โวโรเปสิ ตํ อิตฺถิ
อารพฺก อฺปฺปนํ ตว ตณฺุหํ นินฺุชิตฺวา วิหฺร ภิกฺขุชิตํ ตํ
โหวทิตฺวา อุตฺตริ ชมฺมํ เทเสณฺุโต อีมา คาทา อภาสิ

วิตกฺกมถิตฺตสฺส ชนฺุตฺโน

ติพฺพพฺรากลสฺส สฺภานุสฺสสิโน

ภิกฺขุโย ตณฺุหา ปวทฺตติ

เอส โข ทพฺุหํ กโรติ พนฺุชนํ ๑

วิตกฺกอุปสเม จ โย รโต

อสฺสุภํ ภาวยตี สทา สโต

เอส โข พฺยณฺุติกาหติ

เอสจฺฉินฺุชิตํ มารพนฺุชนฺุติ ๑

ตตฺถ วิตกฺกมถิตฺตสฺสชาติ กามวิตกฺกาทิหิ ตีหิ วิตกฺกเกหิ

นิมฺมถิตฺตสฺส ๑

๑. พุ. ชา. ๒๗/๑๘๔ ๑ ตทญฺจกถา ๔/๖๐๖ ๑

เล่มที่ 18 ตณฺหาวคฺควณฺณนา หน้า 556

ติพฺพรากสฺสาติ พหฺลรากลสฺส ฯ

สุภานุปสฺสีโนติ อญฺจารมฺมณฺเณสุ สุภนินฺนิตฺตคฺคากาหาทิวเสน

วิสุตฺตญฺจมานสตาย สุภนฺติ อนุปสฺสนฺตสฺส ฯ

ตณฺหาติ เอวรूपสฺส ฆานาทีสุ เอกํปี น วทฺตติ อถโย

ฉทฺวาริกตณฺหา กิโยโย วทฺตติ ฯ

เอส โขติ เอส โข ปุคฺคโล ตณฺหาพณฺธนํ ธิริ นาม

กโรติ ฯ

วิตกฺกุปสฺเมติ มิจฺฉาวิตกฺกานํ วุปสฺมสงฺขาเต ทสฺสุ อสุภฺเตสุ

ปจฺมชฺฆานเณ ฯ

สทา สโตติ โย เอตฺถ อภิรโต หุตฺวา นิจฺจํ อฺปญฺจิตฺตสฺสตีตาย

สโต ตํ อสุภฺชฆานํ ภาเวติ ฯ

พฺยนฺตีกาหตีติ เอส ภิกฺขุ ตีสุ ภเวสุ อฺปฺปชฺชนกํ ตณฺหํ

วิกตํ กริสฺสตี ฯ

มารพณฺธนฺฺติ เอส เตญฺมิกวญฺญสฺงฺขาตํ มารพณฺธนํปี

ฉินฺนทีสฺสตีติ อตฺถโล ฯ

เทสนาวसानเณ โส ภิกฺขุ โสตาปตฺตติผล ปตฺติญฺจหิ สมฺปตฺตทานํปี

สาตฺถิกา เทสนา อโหสีติ ฯ

จฺวพณฺนุคฺคหปณฺนทีตวตฺถุ ฯ

มารวตฺถ

นิกฺขัณฺฑิ คโตติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺตุโต
มาริ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกทิวลสิ หิ วิกาเล สมฺพหฺลฺลา เถรา เขตฺวณมหาวิหาริ
ปวิสิตฺวา ราหุลตฺถเรสฺส วสนฺนุจฺฉานํ คนฺตฺวา ตํ วุฏฺฐาเปตฺติ ฯ (๑)
โส อณฺเฑตฺถ วสนฺนุจฺฉานํ อปฺตฺสนฺโต คนฺตฺวา ตถาคตฺสฺส คนฺธกฺกุฎฺฐิยา
ปมฺมุเข นิปฺชฺชิตฺติ ฯ ตทา โส อายสฺมา อรหตฺตํ ปตฺโต อวสฺสึโกว
อโหสิ ฯ มาโร วสวตฺติ ภาเว จิตฺเตยว ตํ อายสฺมนตํ
คนฺธกฺกุฎฺฐิปฺมฺมุเข นิปฺนฺนํ ทิสฺวา จินฺตฺเตสิ สมณฺสฺส โคตฺมสฺส รุชนกา
องฺคฺลฺสิ พหิ นิปฺนฺนา สยํ อนฺโตคนฺธกฺกุฎฺฐิยํ นิปฺนฺโน องฺคฺลฺฐิยา
ปิพฺปิยมาเนย สยํ ปิพฺปิโต ภวิสฺสตีติ ฯ โส มหนตฺตํ หตฺถิราชวณฺณํ
อภินิมฺมิเนตฺวา อากมฺมุํ โสณฺฑาย เถเรสฺส มตฺถกํ ปริกฺขิปิตฺวา
มหนฺเตน สทฺเทเน โกณฺจรวํ รวิ ฯ สตฺถา คนฺธกฺกุฎฺฐิยํ นิปฺนฺโน ตสฺส
มารภาวํ ญตฺวา มาร ตาทิสานํ สตฺสหฺสฺเสนาปี มม ปฺตฺตตฺสฺส
ภยํ อฺปฺปาเทตฺตุํ น สกฺกา ปฺตฺโต หิ เม อสนฺตาสึ วิตตฺถฺโห
มหาวิริโย มหาปญฺญโฆติ วตฺวา อีมา คธา อภาสิ

นิกฺขัณฺฑิ คโต อสนฺตาสึ วิตตฺถฺโห อนฺจฺจโณ

อจฺฉินฺทิตฺติ ภาสฺลฺลทานิ อนฺติโมยํ สมฺมสฺสโย

#๑. อาจารย์สมฺปนฺนา น ตธา กรีสุ ฯ

เล่มที่ 18 ตณฺหาวคฺควณฺณา หน้า 558

วิตตณฺโห อนาทาโน นินฺรุตฺติปทโกวิทโ
อกฺขรณํ สนนฺนิปาตํ ชลฺลวหา ปุพฺพพาราณิ จ
ส เว อนฺติมสาร์โร มหาปญฺโญ [มหาปุริโส] ตี วุจฺจตีติ ฯ
ตตฺถ นินฺรุจํ คโตติ อิมสฺมี สาสเน ปพฺพชิตานํ อรหตฺตํ
นินฺรุจํ นาม ตํ คโต ปตฺโตติ อตฺโถ ฯ
อสฺนตาสีติ อพฺกนฺตเร รากสฺนตาสาทินํ อภาเวน อสฺนตสโก ฯ
อจฺฉินฺนํ ภาสฺลลณฺนีติ สพฺพานิปี ภาวคามิสฺลลณิ อจฺเฉชฺชิ ฯ
สมฺมุสฺสโยติ อโย ตสฺส อนฺติโม เทโห ฯ
อนาทาโนติ ขนฺธาทิสฺสุ นิกฺคหโณ ฯ
นินฺรุตฺติปทโกวิทโติ นินฺรุตฺติยญฺจ เสสฺสพเทสฺสุ จาติ จตฺตฺสปี
ปฏฺฐิสฺมฺภิทาสฺสุ เณโกติ อตฺโถ ฯ
อกฺขรณํ สนนฺนิปาตํ ชลฺลวหา ปุพฺพพาราณิ จาติ อกฺขรณํ
สนนฺนิปาตสฺงขาตํ อกฺขรปฺปิณฺฑญฺจ ชานาติ ปุพฺพกฺขเรน อปรกฺขริ
อปรกฺขเรน ปุพฺพกฺขรญฺจ ชานาติ ฯ ปุพฺพกฺขเรน อปรกฺขริ ชานาติ
นาม อาทิมฺหิ ปญฺญาเยมานเ มชฺฌปริโยसानุสฺส อปฺปญฺญาเยมานุสฺสปี
อิมสฺสํ อกฺขรณํ อิทํ มชฺฌํ อิทํ ปริโยसानุตฺติ ชานาติ ฯ อปรกฺขเรน
ปุพฺพกฺขริ ชานาติ นาม อนฺเต ปญฺญาเยมานเ อาทิมชฺฌเณสฺสุ
อปฺปญฺญาเยมานุสฺสปี

ธมฺมปทฎจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณนา - หน้าที่ 559
เล่มที่ 18 มารวตถุ หน้า 559

อิเมสํ อกฺขรานํ อิหํ มชฺฌํ อยํ อาทีติ ชานาติ มชฺฌเ
ปฺลฺลยมาเน อาทิปริโยสานេสุ อปฺปฺลฺลยมาเนสุปี อิเมสํ
อกฺขรานํ อยํ อาทิ อยํ อนฺโตติ ชานาติเอว ฯ

มหาปฺลฺโยติ เอส โภกฺกียํ จิตฺตโร มหนฺตานิ อตฺถธมฺม-
นिरุตฺติปฏิภานานิ สิลกฺขนฺธาทีนญจ ปริคฺคาหิกาย ปฺลฺลย
สมนฺนาคตฺตตา มหาปฺลฺโย วิมุตฺตจิตฺตํ ขวาทํ สาริปฺปุตฺต
มหาปฺริโสติ วทามิติ วจนฺโต วิมุตฺตจิตฺตตาย จ มหาปฺริโสติ
วุจฺจตีติ อตฺโถ ฯ

เทสฺนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสุ ฯ (๑) มาโรปี
ปาปีมา ชานาติ มํ สมโณ โคตโมติ ตตฺถเว อนฺตรธาปีติ ฯ
มารวตฺถุ ฯ

#๑. กถํ ฯ น หิ อญฺเญ ตตฺถ โหนฺติ ฯ

อุปกาชีวกวตถุ

สพฺพาทิกฺกิตฺติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตฺถา อนฺตรามคฺเค อุปกั
อาชีวกํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกสฺมี หิ สมเย สตฺถา ปตฺตสพฺพณฺณตฺถนาโณ
โพธิมณฺเฑ สตฺตสตฺตาหํ วิดีนาเมตฺวา อตฺตโน ปตฺตจิวรมาทาย
ชมฺมจกฺกปฺวตฺตตฺถํ พาราณสี (๑) สนฺชาย อฏฺฐารสโยชนมคฺคํ
ปฏฺธิปฺนฺโน อนฺตรามคฺเค อุปกั อาชีวกํ อทฺทส ฯ โสปี สตฺถารั
ทิสฺวา วิปฺปสฺนฺนานิ โข เต อาวุโส อินฺทฺริยานิ ปริสุทฺโธ
ฉวิวณฺโณ ปริโยทาโต กัสิ ตฺวํ อาวุโส อทฺททิสฺส ปพฺพชิตฺโต
โก วา เต สตฺถา กสฺส วา ตฺวํ ชมฺมํ โรเจสีติ ปฺจฺฉิ ฯ
อถสฺส สตฺถา มยฺหํ อุปชฺฌาโย วา อจฺริโย วา นตฺถิติ
วตฺวา อิมํ คาถมาห

สพฺพาทิกฺกิตฺติ สพฺพวิทฺทูหมสฺมิ

สพฺพเพสฺสุ ชมฺเมสฺสุ อนฺนปฺลิตฺโต

สพฺพณฺชโห ตณฺหกฺขเย วิมฺตฺโต

สยฺม อภินฺถาย กมฺพทฺทิสฺเสยฺยนฺติ ฯ

ตตฺถ สพฺพาทิกฺกิตฺติ สพฺพเพสฺสํ เตญฺญมิกชฺมฺมานํ อภิกฺกิตฺตา ฯ

สพฺพวิทฺทูติ วิทิตฺสพฺพจตฺตมิกชฺมฺโม ฯ

สพฺพเพสฺสุ ชมฺเมสฺสุติ สพฺพเพสฺสุปี เตญฺญมิกชฺมฺเมสฺสุ ตณฺหาทิกฺกิตฺติ

#๑. สี่. ยู. พาราณสี ฯ

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณา - หน้าที 561
เล่มที 18 อุปฺกาชีวิตฺตวตฺถุ หน้า 561

อนฺนปฺลิตฺตโธ ฯ

สพฺพพฺยชโหติ สพฺเพ เตภูมิกธมฺเม ชหิตฺวา จิตฺตํ ฯ

ตณฺหกุขเย วิมุตฺตโธติ ตณฺหกุขยฺนฺเต อุปฺปาทีเต ตณฺหกุขย-
สฺงฺขาเต อรหตฺเต อเสขาย วิมุตฺตติยา วิมุตฺตโธ ฯ

สยํ อภิญญาชาติ อภิญญะยฺยาทีเกเท ธมฺเม สยเมว
ชานิตฺตวา ฯ

กมฺมทฺทีเสยฺยนฺติ อัย เม อุปฺชฺฌาโย วา อจฺริโย วาติ
กํ นาม อฺทฺทีเสยฺยนฺติ ฯ

เทสนาวसानเ อุปโก อาชีวโก ตถาคตฺสฺส วจันฺ เนาภินนฺติ
นปฺปฏิกโกสิ สีสํ ปน จาเลตฺวา ชิวฺหํ นิลฺลาเลตฺวา เอกปฺทีกํ มคฺคํ
คเหตฺวา อณฺตฺรํ ลุทฺทกนิवासนญฺจานันฺ อคมาสีติ ฯ

อุปฺกาชีวิตฺตวตฺถุ ฯ

สกุทเทวราชวตฺถุ

สพฺพทานนฺติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
สกุทํ เทวราชํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกสฺมี หิ สมเย ตาวตีสเทวโลเก เทวตา สนฺนิปตฺติวา
จตุตฺตารโ ปญฺहे สมฺภูจฺจาเปตฺถุ กตฺริ ทานํ นฺุ โข ทานเส
กตโร รโโส รเสสฺส กตฺรา รติ รตีสฺส เขมฺมจฺจกา ตณฺหกฺขโยว
กสฺมา เขมฺมจฺจโกติ วุจฺจติติ ฯ เต ปญฺहे เอกา เทวตฺตปิ วิญฺจติตฺถุ
นาสกุทิจฺจ เอโก ปน เทโว เอกํ เทวํ ปุจฺจติ โสปี อปรนฺติ
เอวํ อญฺญมญฺญํ ปุจฺจนฺตฺตา ทสฺส จกฺกฺวาพสฺสเสสฺส ทฺวาทส
ถวฺจฺจรานิ วิจฺจีสฺส ฯ เอตฺตเกนาปี กาเลน ปญฺหานํ อตฺถํ อทิสฺวา
ทสฺสทสฺสจกฺกฺวาพเทวตา สนฺนิปตฺติวา จตฺนํ มหาราชานํ สนฺติกํ
กนฺตฺวา ก็ ตาตา มหาเทวสนฺนิปาโตติ วุตฺเต จตุตฺตารโ ปญฺहे
สมฺภูจฺจาเปตฺวา วิญฺจติตฺถุ อสกุโกนฺตฺตา ตุมฺหากํ สนฺติกํ อากตฺมฺหาติ ฯ
ก็ ปญฺหา นาม ตาตาติ ฯ ทานรสรตีสฺส กตฺรทานรสรติ นฺุ โข
เสมฺมจฺจ ตณฺหกฺขโยว กสฺมา เสมฺมจฺจโกติ อิมเ ปญฺहे วิญฺจติตฺถุ
อสกุโกนฺตฺตา อากตฺมฺหาติ [ตมตฺถํ อาโรเจสฺส] ฯ ตาตา มยฺปิ
อิมสํ อตฺถํ น ชานาม อมฺหากํ ปน ราชา ชนสฺสเสสน
จินฺติเต อตฺถเ จินฺเตตฺตฺวา ขณฺเนว ชานาติ โส อมฺเหหิ
ปญฺญาเย จ ปุญฺญเณน จ วิสิญฺโจะ เอตฺตสฺส สนฺติกํ
คจฺจนามาติ ตเมว เทวคณฺโณ อาทาย สกุทสฺส เทวธฺมฺโย

เล่มที่ 18 สกฺกเทวราชวตฺถุ หน้า 563

สนฺตีกํ คนฺตฺวา เตนابی กิ์ ตาตา มหนฺโต เทวสนฺนิปาโตติ
วุตฺเต ตมตฺถิ์ อาโรเจสิ ๗ สกฺโก ตาตา อิมสิ์ ปญฺหานํ
อญฺโฆ อตฺถิ์ ชานิตฺตุํ น สกฺโกติ พุทฺธวิสยา เอเตติ วตฺวา
สตุถา ปเนตฺรหิ กหํ วสตีติ ปุจฺฉิตฺวา เขตฺวเนติ สุตฺวา
เอถ ตสฺส สนฺตีกํ กมิสฺสามาติ เทวคณฺเณ สทฺธิ์ รตฺติภาเค
สกถิ์ เขตฺวานํ โสภาเสตฺวา สตุถาริ์ อุปสงฺกमितฺวา วนฺทิตฺวา
เอกมนฺตํ จิโต กิ์ มหาราช มหตา เทวคณฺเณ สทฺธิ์
อากโตสิ์ติ วุตฺเต ฆนฺเต เทวคณฺเณ อิม นาม ปญฺหา
สมฺภูจฺจาปีตา อญฺโฆ อิมสิ์ อตฺถิ์ ชานิตฺตุํ สมตฺโถ
นาม นตฺถิ อิมสิ์ โน อตฺถิ์ ปกาเสธาติ อาห ๗ สตุถา
สาธฺ มหาราช มยา ตีส ปารมิโย ปุเรตฺวา มหาปริจฺจาเค
ปริจฺจชิตฺวา ตุมฺหาทิสานํ กงฺขาเฉทนตฺถเมว สพฺพญฺญตฺถญฺญานํ
ปฏฺวิทฺธิ์ ตยา ปุจฺฉิตฺปญฺเห สฺสุณฺหาสิ สพฺพทานานํ ธมฺมทานํ
เสฏฺฐจฺ สพฺพรสํ ธมฺมรโส เสฏฺฐโจ สพฺพรตีนํ ธมฺมรติ เสฏฺฐจา
ตณฺหกุขโย ปน อรหตฺตํ สมฺปาปกตฺตา เสฏฺฐโจเยวาทิ วตฺวา
อิมิ์ คาลมาห

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ

สพฺพรสํ ธมฺมรโส ชินาติ

สพฺพรตี ธมฺมรติ ชินาติ

ตณฺหกุขโย สพฺพททุกฺขํ ชินาตีติ ๗

ตตฺถ สพฺพทานนฺติ สเจ หิ จกฺกวาพคฺคพฺเพ ยาว

พุทฺหมโลกา นินฺนตรี กตุวา นินฺนนานํ พุทฺธปจฺเจกพุทฺธ-
 จินฺนํสวานํ กถลิกพฺภสทิสานิ ติจีวรานิ ทเทยฺยฯ ตสฺมี
 สมากเม จตุปฺปทิกาย คาถาย กตา อนุโมทนา ว เสฏฺฐา
 ตํ หิ ทานํ ตสฺสา คาถาย โสฬสี กถํ น อคฺคฺมติ เอวํ
 ธรรมสฺส เทสนาปิ วาจาปิ สวณฺมฺปิ มหฺนตฺตํ เยน จ
 ปุคฺคเลน ธรรมสฺสวณฺํ การิตํ ตสฺเสว มหฺนตฺตํโสฯ
 ตถารูปรายเอว ปริสาย ปณฺธิตปิณฺฑปตสฺส ปตฺเต ปุเรตฺวา
 ทินฺนทานโตปิ สปิเตลาทีนํ ปตฺเต ปุเรตฺวา ทินฺนเกสชฺชทานโตปิ
 มหาวิหารสทิสานํ วิหารานํ โลหปาสาทสทิสานญจ ปาสาทานํ อนกานิ
 สตสทสฺสานิ การेतฺวา ทินฺนเสนาสนทานโตปิ อนาถปิณฺฑิกาทีหิ
 วิหารเ อารพฺภ กตปริจฺจาจากโตปิ อนฺตมโส จตุปฺปทิกาย คาถาย
 อนุโมทฺนวเสนาปิ ปวคฺคติตํ ธรรมทานเมว เสฏฺฐิฯ กิการณา
 เอวรूपานิ หิ ปุณฺณยานิ กโรนฺตา ธรรมํ สุตฺตฺวาว กโรนฺติ โน
 อสฺสุตฺตฺวา สเจ หิ อิเม สตฺตา ธรรมํ น สฺนฺนฺยฺยํ อฺพุงฺกมคฺคํ
 ยาคคปิ กฏจฺจุมคฺคํ ภคฺคํปิ น ทเทยฺยํ อิมินา การณฺน สพฺพทานหิ
 ธรรมทานเมว เสฏฺฐิ อปิจ จเปตฺวา พุทฺธเ จ ปจฺเจกพุทฺธเ
 จ สกฺลกปฺปี เทเว วสฺสนฺเต อฺทกพิณฺฑุณี คณฺตํ สมตฺถาย
 ปุณฺณาย สมนฺนาคตา สาริปฺปุตฺตาทโยปิ อตฺตโน ธรรมตฺาย
 โสตาปคฺคตฺตผลาทีนํ อธิคฺคนฺตํ นาสกฺขีสุ อสฺสชิตฺตฺเถราทีหิ กถิตํ
 ธรรมํ สุตฺตฺวาว โสตาปคฺคตฺตผลํ สจฺจนิกรීสุ สจฺจตุ ธรรมเทสนาย
 สาวกปารมีธฺมาณญจ สจฺจนิกรīสุ

อิมินาปี การณฺณ มหาราช (๑) ธมฺมทานเมว เสฏฺฐิ ๑ เตน
วุตฺติ สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาตีติ ๑

สพฺเพ ปน ขนฺธรสาทโย รสา อุกกัสมฺโต เทวตานํ
สุธาโภชนรสปิ สํสารวญฺญู ปาเตตฺวา ทุกฺขานุกฺวณฺสเสว
ปจฺจโย โย ปเนส สตฺตตฺตีสโพิชฺชปฺกฺขิยธมฺมสงฺขาโต จ
นวลอกฺกตฺตรธมฺมสงฺขาโต จ ธมฺมรส อยมฺเวว สพฺพรสํ
เสฏฺฐิ ๑ เตน วุตฺติ สพฺพรสํ ธมฺมรส ชินาตีติ ๑

ยา ปเนสา ปุตฺตรติ ชีตฺรติ ธนฺรติ อิตฺถิรติ นจฺจกิตฺวาทิตาที-
รติปฺปเกทา จ อนฺกปฺปเกทา รติ สปิ สํสารวญฺญู ปาเตตฺวา
ทุกฺขานุกฺวณฺสเสว ปจฺจโย ยา ปเนสา ธมฺมํ กถฺนตฺสฺส วา
สุณฺนตฺสฺส วา วาเจนตฺสฺส วา อนฺโต อุปฺปชฺชมานา ปีติ
อฺทกฺกภาวํ ชเนติ อสฺสูนิ ปวตฺเตติ โลมฺหํสํ ชเนติ सा สํสารวญฺญุสฺส
อนฺตํ กตฺวา อรหตฺตปริโยसानา โหติ สพฺพรตีนํ เอวรูปา ธมฺมรติเยว
เสฏฺฐิ ๑ เตน วุตฺติ สพฺพรตี ธมฺมรติ ชินาตีติ ๑

ตณฺหกฺขโย ปน ตณฺหาย ขยฺนเต อุปฺปนํ อรหตฺตํ ตํ
สกลสฺสาปี วญฺญทุกฺขสฺส อภิภวนโต สพฺเพเสฏฺฐเมว ๑ เตน วุตฺติ
ตณฺหกฺขโย สพฺพทุกฺข์ ชินาตีติ ๑

เอวํ สตฺถริ อิมิสฺสา คาถาย อตฺถํ กถฺนเตเยว
จตฺราสีติยา ปาณสหสฺสานํ ธมฺมาภิสฺมโย อโหสิ ๑ สกฺโกปี
#๑. อติเรกปเทน ภวิตพฺพํ น หิ สกฺกา อีทิสํ อตฺถํ สตฺถุ วจัน กาคู ๑

เล่มที่ 18 ตณฺหาวคฺควณฺณา หน้า 566

สตฺถุ ฐมฺมกถํ สุตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา อาห ภนฺเต
 เอวํ เชฏฺฐเก นาม ฐมฺมทานเณ กิมนฺถํ อมฺหากํ ปตฺตี
 น ทาเปถ อิตฺโต ปฏฺฐาย โน ภิกฺขุสงฺฆสฺส กเถตฺวา
 ปตฺตี ทาเปถ ภนฺเตติ ฯ สตฺถา ตสฺส วณฺํ สุตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ
 สนฺนิปาตาเปตฺวา ภิกฺขเว อชฺช อาทิ กตฺวา มหาฐมฺมสฺสวณฺํ वा
 ปกตฺติฐมฺมสฺสวณฺํ वा อุปฺนิสินฺนถํ ภา อนฺตมโส อนฺนโมทณฺปี
 กเถตฺวา สพฺพสฺตตณฺํ ปตฺตี ททฺยยาถาติ อาหาติ ฯ
 สกฺกเทวราชวตฺถุ ฯ

อปฺตฺตกเสฏฺฐจิตฺต

หนนฺติ โภคา ทุมฺเมชนฺติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวาน
 วิหรนฺโต อปฺตฺตกเสฏฺฐี นาม อารพฺภ กเถสิ ฯ
 ตสฺส กิร กาลกิริยํ สุตฺวา ราชา ปเสนทิกอสฺโส อปฺตฺตกํ
 สาปเตยฺยํ กสฺส ปาปฺณาตีติ ปุจฺฉิตฺวา รมฺโฆติ สุตฺวา สตฺตหิ
 ทิวเสหิ ตสฺส เคหโต ฐนํ ราชกฺลํ อภิหฺราเปตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ
 อุปฺสงฺกมิตฺวา หนนฺท กฺโต นุ ตฺวํ มหาราช อากจฺฉสิ ทิวาทิวสฺสาติ
 วุตฺเต อีธ ภนฺเต สาวตฺถิยํ เสฏฺฐี คหปติ กาลกโต
 ตมฺหํ อปฺตฺตกํ สาปเตยฺยํ ราชนฺเตปฺรู อภิหฺริตฺวา อากจฺฉามิติ
 อาห ฯ สพฺพิ สุตฺเต อากตฺนเยเนว เวทิตพฺพิ ฯ โส กิร
 สุวณฺณปาฎิยา นานคฺครสโกชเน อุปฺนึเต เอวรूपํ
 นาม มนุสฺสา ภูณฺชนฺติ ก็ ตุมฺहे มยา สทฺธิ

เล่มที 18 อปฺตตกเสฎฺฐีวตฺถุ หน้า 567

อิมสฺมี เกเห เกลึ กโรธาติ โภชนเ อฏฺฐจิต (๑) เลทฺททฺทณฺทาทีหิ
ปฺหริตฺวา ปลาเปตฺวา อิทฺ มนุสฺसानํ โภชนนฺติ กาณชกํ
พิลฺงคฺทุติยํ ภูณฺชติ วตฺถยฺยานจฺจตฺเตสฺสปี มนาเปสฺ อฏฺฐจาปีเตสฺ
มนุสฺเส เลทฺททฺทณฺทาทีหิ ปฺหรนฺโต ปลาเปตฺวา สาณานิ
ชารติ ชชฺชรรรทเกน ยาติ ปณฺณจฺจตฺเตน ชาริยมาเนนาติ
เอวํ รณฺณา อาโรจิตฺ สตฺถา ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ กเถติ

ภูตฺปุพฺพํ โส มหาราช (๒) เสฎฺฐี กหฺปติ ตครลฺลิตฺตี นาม
ปจฺเจกพฺพุทฺธํ (๓) ปิณฺฑปาเตน ปฏฺฐิปาเทสิ เทถ สมนฺตสฺส ปิณฺฑนฺติ
วตฺวา อฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ ฯ ตสฺมี กิร อสฺสทฺเท พาเล เอวํ
วตฺวา ปกฺกนฺเต ตสฺส ภริยา สทฺธา ปสฺนนา จิรฺสฺสํ วต เม
อิมสฺส मुखโต เทหิตฺติ วจันํ สฺตํ อชฺช มม มโนโร ปุเรติ
ปิณฺฑปาตํ ทสฺสามิตฺติ ปจฺเจกพฺพุทฺธสฺส ปตฺตํ กเหตุวา ปณฺฑิต-
โภชนสฺส ปุเรตฺวา อทาสี ฯ โสปี นีวตฺตมาโน ตํ ทิสฺวา กิ
สมณ กิลฺลิจิ เต ลทฺทนฺติ ปตฺตํ กเหตุวา ปณฺฑิตปิณฺฑปาตํ
ทิสฺวา วิปฺปฏิสาร์ หุตฺวา เอวํ จินฺเตติ วรเมตฺตํ ปิณฺฑปาตํ
ทาสา วา กมฺมกรรา วา ภูณฺชเยยฺยํ เต หิ อิมํ ภูณฺชิตฺวา
มยฺหิ กมฺมํ กิรฺสฺสนฺติ อຍฺ ปน กนฺตฺวา ภูณฺชิตฺวา นีทฺทายิสฺสติ
นฏฺฐโจ เม ปิณฺฑปาโตติ ฯ [โส] ภาตฺ ปน เอกปฺตฺตกํ
สาปเตยฺยสฺส การณา ชีวิตา โวโรเปสิ ฯ โส กิรฺสฺส องฺคฺลิตฺตี

- #๑. เอตฺถนฺตเร มนุสฺเสติ ปทํ นฏฺฐํ ภเวยฺย ฯ
- #๒. สฺตฺตโต อาเนนฺเตน นีหริตฺตํ ปมฺมสฺสิตฺวา ปมาเทน ลิจิตฺตํ ฯ
- #๓. ปจฺเจกสมฺพฺพุทฺธํ ฯ ส. ส. ๑๕/๑๓๓ ฯ ฃ.ว.

คเหตุวา วิจฺรณฺโต อิทํ มยฺหํ ปิตุ สนฺตํ ยานํ อัยฺย ตสฺส โคโณติ
อาห ๑ อถ นํ เสฏฺฐิ อิทานิ ตาเวส เอวํ วเทติ อิมสฺส ปน
วฺจฺจติปฺปตฺตกาเล อิมสฺมี เคเห โภเค โภ รกฺขิสฺสตีติ ตํ
อธณฺณํ เนตฺวา เอกสฺมี กจฺจมฺมุเล คีวํยํ คเหตุวา มฺลทกนฺทํ
วีย คีวํ ปิเพตฺวา มาเรตฺวา ตตฺถเวว จฺจฺจฺเจสิ ๑ อิทมสฺส ปุพฺพกมฺมํ ๑
เตน วุตฺตํ ยํ โข โส มหาราช เสฏฺฐิ คหปติ ตครสิขี
ปจฺเจกพฺพุทฺธํ (๑) ปิณฺฑปาเตน ปฏฺิปาเทสิ ตสฺส กมฺมสฺส วิปาเกน
สत्ตถกฺขตฺตํ สุกฺตี สุกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชิตฺตสฺสเวว กมฺมสฺส วิปากาวเสเสน
อิมิสฺสาเยว สวตฺถิยา สत्ตถกฺขตฺตํ เสฏฺฐิจิตฺตํ การสิ ๑ ยํ โข
โส มหาราช เสฏฺฐิ คหปติ ทานํ (๒) ทตฺวา ปจฺจมา วิปฺปฏิสํริ
อโหสิ วรรณํ ปิณฺฑปาตํ ทาสา วา กมฺมกราวา วา ภูณฺเชยฺยุนฺติ
ตสฺส กมฺมสฺส วิปาเกน นาสฺสูพาราย ฆตฺตโภกาย จิตฺตํ
นมตี นาสฺสูพาราย วตฺถโภกาย [๓] นาสฺสูพาราย ยานโภกาย [๓]
นาสฺสูพารานํ ปณฺจณฺณํ กามคฺคณานํ โภกาย จิตฺตํ นมตี ๑ ยํ โข
โส มหาราช เสฏฺฐิ คหปติ ภาตฺ [๔] เอกปฺตฺตํ สาปเตยฺยสฺส
การณา ชีวิตา โวโรเปสิ ตสฺส กมฺมสฺส วิปาเกน พฺหุณี วสฺसानิ
พฺหุณี วสฺสสถานิ พฺหุณี วสฺสสทฺสสถานิ พฺหุณี วสฺสสทฺสสทฺสสถานิ
นิริเย ปจฺจิจฺจถ ตสฺสเว

#๑. ปจฺเจกสมฺพุทฺธํ ๑

#๒. อัยฺย ปาโจ นตฺถิ ๑

#๓. เอตฺถนฺตเร จ จิตฺตํ นมตีติ ทิสฺสตี ๑

#๔. เอตฺถนฺตเร จ ปนาตี ทิสฺสตี ๑

เล่มที่ 18 อปฺปุตฺตกเสฏฺฐจิวตฺถุ หน้า 569

กมฺมสฺส วิปาการเสเสน อิทํ สตฺตมํ อปฺปุตฺตกํ สาปเตยฺยํ
ราชโกถํ ปเวเสนฺติ ฯ ตสฺส โข ปน มหาราช เสฏฺฐิสฺส
คหปติสฺส ปฺราณณจ ปฺลยํ ปริกฺขิณํ นวณจ ปฺลยํ
อนฺุปจิตฺ อชฺช จ (๑) ปน มหาราช เสฏฺฐี คหปติ
มหาโรรฺูเว นิรเย ปจฺจตีติ ฯ

ราชา สตฺถุ วจันํ สุตฺวา อโห ฆนฺเต ภาริยํ กมฺมํ
เอตฺตเก นาม โภเก วิชฺชมานे เนว อตฺตนา ปริกฺขณฺชิ น
ตฺมฺหาทิสฺเส พุทฺเธ ชฺูรวิหาเร วิหรนฺเต ปฺลยณฺกมฺมํ อกาสิตี อาห ฯ
สตฺถา เอวเมวํ มหาราช ทฺมฺเมธปฺุคฺคถา นาม โภเก ลภิตฺวา
นิพฺพานํ น กเวสนฺติ โภเก นิสฺสาย อฺุปฺปนฺนตฺตฺหา ปเนเต
ทิมฺรตฺตํ หนตีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

หนนฺติ โภกา ทฺมฺเมธํ โน จ ปารคเวสิโน
โภคตฺตฺหาชฺ ทฺมฺเมธํ หนฺติ อณฺเวยว อตฺตนฺนฺติ ฯ
ตตฺถ โน จ ปารคเวสิโนติ เย ปน นิพฺพานปารคเวสิโน
ปฺุคฺคถา น เต โภกา หนนฺติ ฯ

หนฺติ อณฺเวยว อตฺตนฺนฺติ โภเก นิสฺสาย อฺุปฺปนฺนาย
ตฺตฺหาชฺ ทฺุปฺปณฺโวล ปฺุคฺคโถ ปเร วิย อตฺตานเมว หนตีติ อตฺถโถ ฯ
เทสนาวसाने พฺหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณีสฺสูติ ฯ
อปฺปุตฺตกเสฏฺฐจิวตฺถุ ฯ

องฺกุรเทวปฺุตตวตฺถ

ติณโทสานิ เขตฺตานิตี อิมิ ธมฺมเทสนิ สุตฺตา ปณฺฑุ-
กมฺพลลิตาย วิหรนฺโต องฺกุริ อารพฺภ กเถสิ ฯ

วตฺถ เย ฆานปฺปสุตา ธีราติ คากาย วิตุถาริตเมว ฯ
วุตฺตณฺเหตฺ ตตฺถ อินฺทกํ อารพฺภ โส กิร อนฺรุทฺตฺเถรสฺส
อนฺโตะคามิ ปิณฺฑาย ปวิฏฺฐสฺส อตฺตโน อากตฺติ กณฺฐจฺญุกิฏฺขิ
ทาเปสิ ตทสฺส ปุณฺณํ องฺกุเรน ทสวสฺสสทฺสทานิ ทฺวาทสโยชนิกิ
อุทฺชนปฺนตี กตฺวา ทินฺนทานโต มหปฺผลตฺริ ชาตฺติ ตสฺมา เอวมาห ฯ
เอวํ วุตฺเต สุตฺตา องฺกุร ทานนฺนาม วิเจยฺย ทาทฺตุ วฏฺฐติ
เอวณฺตํ สุกฺเขตฺเต สฺวตฺตพิชฺชํ วิย มหปฺผลํ โหติ ตฺวํ ปน น
ตถา อภาสิ เตน เต ทานํ น มหปฺผลํ ชาตฺนฺติ อิมมคฺถํ
วิภาเวนฺโต

วิเจยฺย ทานํ ทาทพฺพิ ยตฺถ ทินฺนํ มหปฺผลํ ฯ

วิเจยฺย ทานํ สุกฺตปฺปสฺตถํ

เย ทกฺขิณฺณยฺยา อิชฺช ชีวโลเก

เอเตสฺส ทินฺนานิ มหปฺผลานิ

วีชานิ วุตฺตานิ ยถา สฺวเขตฺเตติ

วตฺวา อุตฺตริ ธมฺมิ เทเสนฺโต อีมา คากา อภาสิ

ติณโทสานิ เขตฺตานิ รากโทสา อยิ ปชา

ตสฺมา हि วิตราเคสฺส ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํ ฯ

เล่มที่ 18 อังกรเทวปุตฺตวตฺถุ หน้า 571

ติณฺโทสานิ เขตฺตานิ โทสโทสา อัยฺ ปชา
ตสฺมา หิ วิตฺโทเสสุ ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํ ฯ

ติณฺโทสานิ เขตฺตานิ โมหโทสา อัยฺ ปชา
ตสฺมา หิ วิตฺโมहेสุ ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํ ฯ

ติณฺโทสานิ เขตฺตานิ อิจฺฉาทิสสา อัยฺ ปชา
ตสฺมา หิ วิคฺคิจฺเจสุ ทินฺนํ โหติ มหปฺผลนฺติ ฯ

ตตฺถ ติณฺโทสานิตี สามากาทีนึ หิ ติณฺนํ อฏฺฐหนฺตานิ
ปฺพพณฺณาปรณฺณกฺเขตฺตานิ ทฺวเสนฺติ เตน ตานึ น พหุญฺจานิ โหนฺติ
สत्ตฺตานิปี อนฺโต ราโค อฺปฺปชฺชนฺโต สत्เต ทฺวเสตี เตน เตสุ
ตินฺนํ มหปฺผลํ น โหติ ชีณาสเวสุ ทินฺนํ ปน มหปฺผลํ โหติ
เตน วุตฺติ

ติณฺโทสานิ เขตฺตานิ รากโทสา อัยฺ ปชา
ตสฺมา หิ วิตฺราเสสุ ทินฺนํ โหติ มหปฺผลนฺติ ฯ

เสสคาถาสฺปี เอเสว นโย ฯ เทสนาวसानเ องฺกุโร จ อินฺทโก
จ โสตาปตฺติผลเ ปตฺติญฺหีสฺ สมนฺตฺตานิปี สาทฺธิกา เทสนา
อโหสีตี ฯ

อังกรเทวปุตฺตวตฺถุ ฯ

ตณฺหาวคฺคความณฺนา นิฏฺฐิตา ฯ

จตุวีตฺติโม วคฺโค ฯ

ภิกขุวคฺคกถา

ปลฺยจภิกขุวคฺค

จกฺขุณา ลํวโร สารุติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุถา เขตวเน
วิหรนฺโต ปลฺยจ ภิกขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ
เตสุ กิร เอเกโก จกฺขุทวาราทิสฺส ปลฺยจสุ ทฺวารesu เอเกกเมว
รกฺขติ ฯ อเถกทิวสํ สนฺนิปติตฺวา อหํ ทฺรภํ รกฺขามิ อหํ ทฺรภํ
รกฺขามิติ วิวทิตฺวา สตุถารํ ปุจฺฉิตฺวา อิมมตฺถํ ชานิสฺสามาติ
สตุถารํ อุปสงฺกमितฺวา ฆนฺเต มยํ จกฺขุทวาราทินิ รกฺขนฺตา
อตุตฺโน อตุตฺโน รกฺขนทวารเมว ทฺรภฺนฺติ มลฺลวาม โโก น
โฆ อมฺhesu ทฺรภํ รกฺขตีติ ปุจฺฉิสฺส ฯ สตุถา เอกํ ภิกฺขขปี
อนฺสาเทตฺวา ภิกฺขเว สพฺพานิเปตานิ ทฺรภฺขานเว อปีจ โฆ น
ตฺมฺहे อิทาเนว ปลฺยจสุ ทฺวารesu (๑) อสฺวตา ปุพฺเพปี อสฺวตา
อสฺวตฺตฺตาเยว จ ปลฺยจิตานํ โอวาเท อวตฺติตฺวา ชีวิตภฺขยํ
ปาปฺณิตฺถาติ วตฺวา กทา ฆนฺเตติ เตหิ ยาจิโต ตกฺกสิลชาตกฺสฺส
วตฺถุํ วิตฺถาเรตฺวา รกฺขสีนํ วเสน ราชกุเล ชีวิตภฺขยํ ปตฺเต
ปตฺตาภิเสเคน มหาสตุเตน เสตจฺจตฺตฺสฺส เหฏฺฐา ราชาสเน
นินฺนเนน อตุตฺโน สิริสมฺปตฺตี โอลฺเกตฺวา วิริยํ นามตํ
#๑. สี. ม. ย. จานesu ฯ

สตฺเตหิ กตฺตพฺพเมวาทิ วตฺวา อุทานวเสน อุทานิตฺ

กุสฺลูปเทเส ธิตฺติยา ทพฺพหาย

อวญฺจิตฺตฺตา ภยภีรฺตฺตาย จ

น รกฺขสีนํ วสฺมาคมิมฺห เส

ส โสตฺถิภาโว มหฺตา ภเยน เมติ

อิมํ คาลํ (๑) ทสฺเสตฺวา ตทาปี คฺคุมฺเห ปณฺจชฺนา ตกฺกสิลรชฺชํ

คหณฺตฺถาย นิกฺขมฺนตฺมํ มหาสตฺตํ อวฺวชฺหตฺถา ปรีวารตฺวา มคฺคํ

คจฺจนฺตา อนฺตรามคฺเค รกฺขสีหิ จกฺขุทฺวาราทิวเสน อุปฺนีเตสฺ

รฺูปารมฺมณาทีสุ อสฺวฺตา ปณฺทิตฺตฺส โอวาทฺ อวตฺติตฺวา

โอโลกยฺนฺตา รกฺขสีหิ ขาทิตฺตา จีวิตฺกขฺยํ ปาปฺณิตฺถ เตสฺ ปน

อารมฺมณฺเสสฺ สํวฺโต ปิฏฺฐจิตฺโต ปิฏฺฐจิตฺโต อนฺุพฺนชฺนตฺมปี เทววณฺณํ (๒)

ยกฺขินี อนาทยิตฺวา โสตฺถินา ตกฺกสิลํ คนฺตฺวา รชฺชํ ปตฺโต

ราชา อหเมวาทิ ชาตํ สโมชานตฺวา ภิกฺขุณา นาม สพฺพพานิปี

ทฺวารานิ สํวริตฺพพานิ เอตานิ หิ สํวริตฺวาเอว สพฺพทฺกุขา

ปมฺุจฺจตีติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมา คธา อภาสิ

จกฺขุณา สํวโร สาธุ สาธุ โสเตน สํวโร

ฆาเนน สํวโร สาธุ สาธุ จิวฺพหาย สํวโร

กาเยน สํวโร สาธุ สาธุ วาจาเย สํวโร

#๑. พุ. ขา. ๒๗/๔๓ ฯ ๒. สී. ม. ย. เทววณฺณํ ฯ

เล่มที่ 18 ภิกฺขุวคฺควณฺณา หน้า 574

มนสา สัวโร สาธุ สาธุ สพฺพตฺถ สัวโร ฯ

สพฺพตฺถ สัวโรติ ภิกฺขุ สาธุทุกฺขา ปมฺจุจตีติ ฯ

ตตฺถ จกฺขุณาติ ยทา หิ ภิกฺขุโน จกฺขุทฺวารเ

รฺูปารมฺมณั อปาถั อากจฺจติ ตทา อิกฺขุจารมฺมเณ อรชฺชนตฺตส

อนิกฺขุจารมฺมเณ อทฺตสนฺตสฺส อสมเปกฺขเน โมหั อนฺนุปฺปาเทนตฺตส

ตสฺมี ทฺวารเ สัวโร ถกนั ปิทหนั กุตฺติ กตา นาม โหติ

ตสฺส โส เอรูโป จกฺขุณา สัวโร สาธุ ฯ เอเสว นโย

โสตทฺวาราทิสฺสุปี ฯ จกฺขุทฺวาราทิสฺสุเยว ปน สัวโร วา อสัวโร

วา นุปฺปชฺชติ ปฺรโต ปน ชวนวีถิยฺย เอส ลพฺภติ ตทา หิ

อสัวโร อุปฺปชฺชนฺโต อสฺสทฺธา อกฺขนฺติ โกสชฺช มฺภุจฺจจ

อณฺณาณฺนติ อกฺสลวีถิยฺย อยฺย ปณฺจวิโร ลพฺภติ ฯ สัวโร

อุปฺปชฺชนฺโต สทฺธา ขนฺติ วิริยฺย สติ ณาณฺนติ กฺสลวีถิยฺย อยฺย

ปณฺจวิโร ลพฺภติ ฯ

กาเยน สัวโรติ เอตฺถ ปน ปสาทกาโยปี โจบฺนกาโยปี

ลพฺภติ ฯ อุภยฺปิ ปเนตฺติ กายทฺวารเมว ฯ ตตฺถ ปสาททฺวารเ

สัวราสัวโร กถิโต ว ฯ โจบฺนทฺวารเปี ตัวตฺถกฺกา ปาณาติปาต

อทินฺนาทานมิจฺฉาจารา ฯ เตหิ ปน สทฺธี อกฺสลวีถิยฺย อุปฺปชฺชนฺเตหิ

เตหิ ตั ทฺวารั อสัวตฺติ โหติ กฺสลวีถิยฺย อุปฺปชฺชนฺเตหิ

ปาณาติปาตาเวรมณิอาทีหิ สัวตฺติ ฯ

สาธุ วาจายาติ เอตฺถาปี โจบฺนวาจา ฯ ตาย สทฺธี

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณา - หน้าที่ 575
เล่มที่ 18 ปณฺจกิกฺขุวคฺคฺฏ หน้ํา 575

อุปฺปชฺชนเตหิ มุสํวาทาทีหิ ตํ ทวาริ อสิวฺตํ โหติ มุสํวาทา
เวรมณฺเฑอาทีหิ สิวฺตํ ฯ

มนสา สิวโรติ เอตฺถาปี ชวนมนโต อญฺเณน มเนน สทฺธิ
อภิชฺฌาทย โน ตฺถิ มโนทฺวารे ปน ชวนกฺขณเณ อุปฺปชฺชมาเนหิ
อภิชฺฌาทีหิ ตํ ทวาริ อสิวฺตํ โหติ อนภิชฺฌาทีหิ สิวฺตํ ฯ

สาธฺฐ สพฺพตฺถาติ เตสฺสุ จกฺขุทฺวาราทิสฺสุ สพฺเพสุปี สิวโร
สาธฺฐ ฯ เอตฺถาวตา หิ อญฺฺจ สิวรทฺวารานิ อญฺฺจ จ อสิวรทฺวารานิ
กถิตานิ ฯ เตสฺสุ อญฺฺจสฺสุ อสิวรทฺวารเรสฺสุ จิโต กิกฺขุ สกถวณฺณมฺลทกฺกฺขโต
น มุจฺจติ สิวรทฺวารเรสฺสุ ปน จิโต สพฺพสฺมาปี วณฺณมฺลทกฺกฺขา มุจฺจติ
เตน วุคฺคํ สพฺพตฺถ สิวโต กิกฺขุ สพฺพทฺกฺขา ปมุจฺจตีติ ฯ

เทสนาวसानเ ปณฺจ กิกฺขุ โสตาปตฺติสเส ปติญฺจหิสิ
สมฺปตฺตานปี สาทฺถิกา เทสฺนา อโหสีติ ฯ

ปณฺจกิกฺขุวคฺคฺฏ ฯ

หิสมาคกภิกขุวตฺถ

หตฺถสณฺณโตติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
เอกํ หิสมาคกํ ภิกขุํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

สาวตฺถิวาสีโน กิร เทว สหายกา ภิกขุสฺส ปพฺพชิตฺวา
ลทฺฐปสมฺปทา เขภฺยเยน เอกโต วิจรนฺติ ฯ เอกทิวสํ อจิรวตี
คนฺตุวา นหาตฺวา อาตเป ตปฺปมานา สาราณียํ กถํ กเถนฺตา
อภฺจิสฺส ฯ ตสมิํ ขณฺเ เทว หิสา อากาเสน กจฺจนฺติ ฯ อเถโก
ทหฺรภิกขุ สกฺขริ คเหตุวา เอกสฺส หิสาปตฺกสฺส อกฺขิ ปหฺริสฺสามิตี
อาห ฯ อิตโร น สกฺขิสฺสตีติ อาห ฯ ติจฺจตุ อิมสฺมี ปสฺเส
อกฺขิ ปฺรปฺสฺเส อกฺขิ ปหฺริสฺสามิตี ฯ อิทฺปิ น สกฺขิสฺสตีเยวาทิ ฯ
เตนหิ อฺปฺชารเหตีติ ทฺติยํ สกฺขริ คเหตุวา หิสาสฺส ปจฺฉาภาเค
จิปิ ฯ หิสา สกฺขรสทฺทํ สุตฺวา นีวตฺติตฺวา โอลิเกสิ ฯ อถ นํ
อิตรํ วฏฺฐสฺกฺขริ คเหตุวา ปฺรปฺสฺเส อกฺขิมฺหิ ปหฺริตฺวา
โอรिमฺกฺขินา นิกฺขามาสิ ฯ หิสา วิรวนฺโต ปฺริวตฺติตฺวา เตสํ
ปาทฺมฺลเยว ปตี ฯ ตตฺถ ตตฺถ จิตา ภิกขุ ทิสฺวา อาวฺโส
พฺุทฺธสาสเน ปพฺพชิตฺวา อนนฺจฺจวิกิ โว กตํ ปาณาติปาตํ กโรนฺเตหิตี
วตฺวา เต อาทาย คนฺตุวา ตถาคตฺสฺส ทสฺเสสฺสุ ฯ สตฺถา สจฺจํ กิร
ตยา ภิกขุ ปาณาติปาโต กโตติ ปุจฺจิตฺวา สจฺจํ ภาณฺเตติ
วตฺเตติ ภิกขุ กสฺมา เอวรูเป นียฺยานิกสาสเน ปพฺพชิตฺวา เอวมกาสิ

เล่มที่ 18 หัสมาตกภิกขุวตฺถุ หน้า 577

โปรานกปณฺฑิตา อนุปฺปนฺเน พุทฺเธ อคารมชฺเฌ
วสมานา อปฺปมตฺตเกสฺสปี จาเนสฺส กุกฺกัจจํ กรีสุ ตฺวํ ปน
เอวรูปฺเป พุทฺธสาสเน ปพฺพชิตฺวา กุกฺกัจจมตฺตมฺปิ น อกาสิตี วตฺวา
เตหิ ยาจิตฺโต อตีตํ อหาริ

อตีเต กุรฺรฎฺเฌ อินฺทปตฺตนฺนเร ชนฺนชเย รชฺชํ กาเรนฺเต
โพธิสฺสโต ตสฺส อคฺคฺมเหสียา กุจฺฉิมฺหิ ปฏฺฐิสฺสึ กเหตฺวา
อนุปฺพุเพน วิณฺณตํ ปตฺโต ตกฺกสิลาเย สิปฺปานิ อคฺคฺเหตฺวา ปีตฺรา
อุปรชฺเช ปตฺติฎฺฐาปีโต อปรภาเค ปิตฺตุ อจฺเจยน รชฺชํ ปตฺวา
ทส ราชชฺมเม อโกเปนฺโต กุรฺรชฺมเม ปวตฺติตฺตํ กุรฺรชฺมโม นาม
ปญฺจ สีลานิ ฯ ตานิ โพธิสฺสโต ปริสุทฺธานิ กตฺวา รกฺขติ ฯ ยถา
โพธิสฺสโต เอวมสฺส มาตา อคฺคฺมเหสี กนิฏฺฐภาตา อุปฺราชา
ปุโรหิตฺโต พุราหฺมโณ รชฺชชฺคฺคาหโก อมฺจุโจ สารถิ เสฎฺฐิ
โทณฺมาปโก มหามตฺโต โทวาริโก นกรโสภฺนา (๑) วณฺณทาสีติ
เอวเมเตสฺส เอกาทสฺส ชเนสฺส กุรฺรชฺมมํ รกฺขนฺเตสฺส กาลิงฺครฎฺเฌ
ทนฺตปฺรณฺนเร กาลิงฺเก รชฺชํ กาเรนฺเต ตสฺส รฎฺเฌ เทโว น
วสฺสิ มหาสฺสตสฺส ปน อลฺลชฺนาสโก นาม มงฺกฺลหตฺถิ มหาปฺญฺโย
โหติ ฯ รฎฺฐวาสิโน ตสฺมี อานีเต เทโว วสฺสิสฺสตีติ สลฺลยาเย อาโรเจสฺสุ ฯ
ราชา ตสฺส หตฺถิสฺส อานยนฺตฺถาย พุราหฺมเณ ปหิณฺนิ ฯ เต
#๑. ม. นกรโสภินิ ฯ

เล่มที่ 18 ภิกฺขุวคฺควณฺณา หน้า 578

คณฺตุวา มหาสคฺคํ หตฺถิ ยาจิสฺสุฯ สคฺคธา อิมํ เตลฺลํ

ยาจนาการิ (๑) ทสฺเสคฺคํ

ตว สทฺชญจ สีสณฺจ วิทิตฺวาน ชนาธิป

วณฺณํ อลฺยชนวณฺณเณน กาลิงฺคสมฺมึ วินิมฺหเสติ

อิมํ ติกนิปาเต ชาตกํ (๒) กเถสิฯ หตฺถิมฺหิ ปน อานีเตปิ เทเว

อวสฺสนเต โส ราชา กุรุชมฺมํ รกฺขติ เตนสฺส รฎฺฐเจ เทโว

วสฺสตีติ สลฺยบาย ยํ โส กุรุชมฺมํ รกฺขติ ตํ สุวณฺณปฏฺฐเ

ลิจิตฺวา อานเถติ ปุณ กาลิงฺโค พุราหฺมเณ จ อมฺจเจ จ

เปเสสิฯ เตสฺส คณฺตุวา ยาจนเตสฺส ราชานํ อาทิ กตฺวา สพฺเพปิ

เต อตฺตโน อตฺตโน สีสเสสฺส กิณฺจิกิ กุกฺกจฺจมตฺตํ กตฺวา อปริสฺสุทฺธ

โน สีสนฺติ ปฏิกฺขิปีตฺวา น เอตฺตาวตา สีสเกโท โหตีติ

เตหิ ปุณฺนปฺปุนํ ยาจิตา อตฺตโน อตฺตโน สีสานิ กถยีสฺสุฯ กาลิงฺโค

สุวณฺณปฏฺฐเ ลิจิตฺวา อากตํ กุรุชมฺมํ ทิสฺวา สมหาบาย สาธุกํ

ปุเรสิฯ ตสฺส รฎฺฐเจ เทโว ปาวสฺสิ รฎฺฐจฺจ เขมฺมํ สุภิกฺกขํ อโหสิฯ

สคฺคธา อิมํ อตีตํ อหริตฺวา

คณฺนิกา อฺปปลวณฺณา จ ปุณฺนโณ โทวาริโก ตทา

รชฺชุกาโห จ กจฺจาโน โทณฺมาตา จ โกลิโต

สาริปฺปุตฺโต ตทา เสฎฺฐิ อนุรุทฺโธ จ สารถิ

พุราหฺมโณ กสฺสโป เถโร อฺปราชา นนฺทปณฺจทิโต

เล่มที่ 18 หัสมาดกภิกขุวตฺถุ หน้า 579

มเหสี ราชุมมาตา มายาเทวี ชเนตฺติกา

กुरुราชา โพธิสฺสโต เอวํ ธารเถ ชาตกนฺติ

ชาตกํ สโมชานเถวํ ภิกขุ เอวํ ปุพฺเพ ปณฺฑิตา อปฺปมตฺตเกปิ

กุกฺกุจฺเจ อปฺปนฺเน อตฺตโน สีลเกเท อาสงฺกํ กรีสุ ตฺวํ ปน

มาทิสฺสส พุทฺธสฺส สาสเน ปพฺพชิตฺวา ปาณาติปาตํ กโรนฺโต

อติภาริยํ กมฺมมกาสิ ภิกขุณา นาม หตฺถเอหิ ปาเทหิ วาจา

จ สลฺยเตน ภวิตพฺพนฺติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

หตฺถสลฺยโต ปาทสลฺยโต

วาจาสลฺยโต สลฺยตตฺตโม

อชฺชตฺตรโต สમાหิตโต

เอโก สนฺตุสิโต ตมาหุ ภิกขุติ (๑)ฯ

ตตฺถ หตฺถสลฺยโตติ หตฺถกิฬาปนาทินํ วา หตฺถเณ

ปเรสํ ปหฺรณาทินํ วา อภาเวเน หตฺถสลฺยโตฯ ทุตฺติยปเทปิ

เอเสว นโยฯ วาจา ปน มุสาวาทาทินํ อกรรมโต

วาจาสลฺยโตฯ

สลฺยตตฺตโมติ สลฺยตตฺตภาโว กายจลนสิสฺสุกฺขิปนภฺมก-

วิการาทินํ อการโกติ (๒) อตฺถโถฯ

อชฺชตฺตรโตติ โคจฺรชฺชตฺตสงฺฆาตาย กมฺมฏฺฐานภาวนาย

รโตฯ

สมากฺหิตโตติ สุกฺกุ สมากฺหิตโตฯ

#๑. ม.ย. ภิกขุํฯ ๒. ส. ม. ย. อกรรมโตติฯ

เอโก สนฺตฺตฺติโตติ เอกวิหารี หุตฺวา สุญฺจฺจ ตฺตฺติโต วิปฺสฺสนาจารโต
 ปฏฺจาย อตฺตโน อธิคฺเมน ตฺถจฺจมานโส ฯ ปุณฺนชฺชนกฺลฺยาณกํ หิ อาทิ
 กตฺวา สพฺเพปิ เสขา อตฺตโน อธิคฺเมน สนฺตฺตฺตฺติโต สนฺตฺตฺติตา
 อรหา ปน เอกนฺตสนฺตฺตฺติโตว ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ
 เทสนาวसानะ พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณีสฺสูติ ฯ
 หัสฆาตกภิกฺขวตฺถุ ฯ

โกกาลิกวตฺถุ

โย มุขสณฺณโตติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวานะ
 วิหรนฺโต โกกาลิกํ อารพฺภ กเถสิ ฯ
 วตฺถุ อถโข โกกาลิโก ภิกฺขุ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิตฺติ
 สุตฺเต (๑) อากตฺเมว ฯ อตฺถโถปีสฺส อญฺจกถายํ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพ ฯ
 โกกาลิกะ ปน ปทุมฺนิริเย อุปฺปนฺเน ธมฺมสภายํ กถํ สมฺภูจฺจาเปตฺติ
 อโห โกกาลิโก ภิกฺขุ อตฺตโน มุขํ นิสฺสาย วินาสํ
 ปตฺโต เทว อคฺคสวากะ อกฺโกสนฺตฺตฺเสว หิสฺส ปจฺวี วิวรํ
 อทาสีติ ฯ สตฺถา อากนฺตฺวา กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ
 กถาย สนฺนินฺนินฺนาคี ปุณฺณิตฺวา อิมาย นามาคี วุตฺเต
 น ภิกฺขเว อิทาเนว ปุพฺเพปิ โกกาลิโก อตฺตโน
 #๑. พุ. ส. ๒๕/๔๕๘ ฯ

ธมฺมปทฎจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณนา - หน้าที่ 581
เล่มที่ 18 โภกาลีทวตฺถุ หน้า 581

มุขเมว นิสฺสาย นญฺโจติ วตฺวา ตมตฺถํ โสตฺถกาเมหิ ภิกฺขุหิ
ยาจิโต ตสฺส ปกาสนตฺถํ อตีตํ อหริ ฯ

อตีเต หิมวณฺตปฺปเทเส เอกสฺมี สเร กจฺจโป วสติ ฯ เทว
หังสโปตกา โคจราย จรณฺตา เตน สทฺธิ วิสฺสาสิ กตฺวา
ทพฺพวิสฺสาสิกา หุตฺวา เอกทิวสํ กจฺจปํ ปุจฺฉิสฺสุ สมฺม อมหากํ
หิมวณฺเต จิตฺตกฺกฺขปฺพตฺตเต กาณฺจนฺคฺหาย วสนญฺจานํ รมณฺโง
ปเทโส กจฺฉิสฺสตี อมฺเหหิ สทฺธินฺติ ฯ อหํ กถํ คมิสฺสามิตี ฯ
มยํ ตํ เนสฺสาม สเจ มุขํ รกฺขิตฺตุ สกฺขิสฺสตีตี ฯ สกฺขิสฺสามิ
สมฺมา กเหตุวา มํ กจฺจถาตี ฯ เต สาธฺฐตี วตฺวา เอกํ ทณฺฑกํ
กจฺจเปณ ํสาเปตฺวา สยํ ตสฺส อุโภ โภญฺโง ํสิตฺวา อากาสิ
ปฺกขณฺทีสุ ฯ ตํ ตถา หังเสหิ นียมานํ คามทารกา ทิสฺวา เทว
หังสา กจฺจปํ ทณฺฑเณน หรณฺตีตี อหังสุ ฯ กจฺจโป ยทิ มํ สหายกา
เนนฺติ ตฺวมฺหากํ เอตฺถ กิ ํญฺจเปตฺกาทิ วตฺตฺกामो หังสานํ
สิมฺเวคตฺยา พาราณสีนคเร ราชนิเวสนสฺส อุปริภากํ สมฺปตฺตกาเล
ํสนญฺจานโต ทณฺฑกํ วิสฺสชฺเชตฺวา ราชญฺคณฺเ (๑) ปตฺติตฺวา ํวิธา
ภิชฺชิ ฯ สตฺถา อิมํ อตีตํ อหริตฺวา

อวธิ ํวต อตฺตานํ กจฺจโป วุยาหริ ํริ(๒)

สฺสคฺคหิตสฺมี กญฺจสฺมี วาจา ย สกฺขิยา ํริ ฯ

#๑. สี่. ม. ยู. อากาสญฺคณฺเ ฯ

เล่มที่ 18 ภิกฺขุวคฺคความณฺนา หน้า 582

เอตฺปิ ทิสฺวา นรวิโรเสฏฺฐ

วาทํ ปมฺมุญฺเจ กุสลํ นาตีเวถฺ ๑

ปสฺสตี พหุภาณน กจฺฉปํ วุยสนํ คตฺนฺติ

อิมํ ทฺกนินฺปาเต พหุภาณินฺชาตํ (๑) วิตุถาเรตฺวา ภิกฺขเว ภิกฺขุณา

นาม มฺขสฺสณฺนเตน สมจารินา อนฺนุทฺชเตน นินฺนุทฺตจิตฺเตน

ภวิทพฺพนฺติ วตฺวา อิมํ คาทมาห

โย มฺขสฺสณฺนโต ภิกฺขุ มนฺตภาณิ อนฺนุทฺชโต

อตุถํ ฐมฺมมฺลจฺ ทิปฺเปตี มฐฺรณฺตสฺส ภาสิตฺนฺติ ๑

ตตฺถ มฺขสฺสณฺนโตตี ทาสจฺฉนฺทาลาทโยปี ตฺวํ พุชฺชาโต

ตฺวํ ทฺสฺสึโลตีอาทินํ อวทฺนตฺยา มฺเขน สฺสณฺนโต ๑

มนฺตภาณินฺตี มนฺตา วุจฺจตี ปณฺญา ตาย ภณฺนสิโล ๑

อนฺนุทฺชโตตี นินฺนุทฺตจิตฺโต ๑

อตุถํ ฐมฺมมฺลจฺ ทิปฺเปตีติ ภาสิตตฺถณฺนเจว เทสนาฐมฺมมฺลจ

กเถตี ๑ มฐฺรณฺตี เอวรูปสฺส ภิกฺขุโน ภาสิตํ มฐฺรํ นาม ๑

โย ปน อตฺถเมว สมฺปาเทตี น ปาลี ปาลีเยว [๒] สมฺปาเทตี

น อตุถํ อุกฺขํ วา ปน น สมฺปาเทตี ตสฺส ภาสิตํ มฐฺรํ

นาม น โหตีตี ๑

เทสนาวสานเ พหุ โสตาปตฺตติผลาทินิ ปาปฺณีสฺสูตี ๑

โกกาลีกวตฺถุ ๑

ชุมนุมารามตเถรวตถ

ชุมนุมารามอ ชุมนุมรโตติ อิมั ชุมนุมเทศนั สตถา เขตวเน
วิหรนุโต ชุมนุมารามตเถริ อารพภ กเถสิ ฯ
สตถารา กิร อีโต เม จาตุมมาสจเจเนน ปรีนิพพานั
ภวิสสตีติ อารอิจเต อนนทสทสภิกขุ สตถารั ปรีวารेतวา วิจรีสุ ฯ
ตตถ ปุถุชชนา อสสุนิ สนุชาเรตุ นาสกขีสุ จีณาสวานั ชุมนุมสัเวโค
อุปปชชิ ฯ สพเพปี กิ นุ โข กริสสามาติ วคคพนชเนน วิจรนติ ฯ
เอโก ปน ชุมนุมารามอ นาม ภิกขุ ภิกขุณั สนุติกั น
อุปสงกมติ ภิกขุหิ กิ อาวุโสติ วุจจมาโน ปฎิวจันปี อทตวา
สตถา กิร จาตุมมาสจเจเนน ปรีนิพพายิสสตี อหณจมุหิ
อวิตราโค สตถริ ชรมาเนเยว วายमितวา อรหตตัม ปาปุนิสสามิติ
เอกโกว วิหรนุโต สตถารา เทสิตัม ชุมนุมั อวชชติ จินุเตติ
อนุสสรตี ฯ ภิกขุ ตถากตสส อารอิจสุ ภนุเต ชุมนุมารามสส
ตุมุहेสุ สิเนหมตตัมปี นตถิ สตถา กิร ปรีนิพพายิสสตี กิ นุ
โข กริสสามาติ อมเหหิ สทฐี สมนนตนมตตัมปี น กโรตีติ ฯ
สตถา ตัม ปกุกโกสาเปตวา สจจัม กิร ตวั เอวั กโรสีติ ปุจจติ ฯ
สจจัม ภนุเตติ ฯ กิการณาคติ ฯ ตุมุเห กิร จาตุมมาสจเจเนน
ปรีนิพพายิสสตี อหณจมุหิ อวิตราโค ตุมุहेสุ ชรนุเตสุเยว
วายमितวา (๑) อรหตตัม
#๑. สี่. ม. ย. อัย ปาโจ นตถิ ฯ

เล่มที่ 18 ภิกขุวคควณณา หน้า 584

ปาปฺนิสสามิตี ตุมฺเหหิ เทสิตํ ชมฺมํ อวชฺชามิ จินฺตมิ
อนุสฺสรามิตี ฯ สตุถา สาธุ สาธุติ ตสฺส สาธุการี ทตฺวา
ภิกฺขเว อณฺเณนปี มยิ สีนฺหวนฺเตน ภิกฺขุณา
ชมฺมารามสทิสฺเสนว ภวิตพฺพํ น หิ มยฺหิ มาลาคนฺธาทีหิ ปุชฺ
กโรนฺตฺวา ปุชฺ กโรนฺติ นาม ชมฺมานุชมฺมํ ปฏิปชฺชนฺตฺยาเยว มํ
ปุเชนฺติ นามาทิ วตฺวา อิมํ กาลมาห

ชมฺมาราโม ชมฺมรโต ชมฺมํ อนฺฺวิจฺนฺตยํ

ชมฺมํ อนุสฺสรํ ภิกฺขุ สทฺชมฺมา น ปริหายตีติ ฯ

ตตฺถ นีวาสนตฺเถน สมถวิปสฺสนาชมฺโม อาราโม อสฺสาติ
ชมฺมาราโม ตสฺมีเยว ชมฺเม รโตติ ชมฺมรโต ตสฺเสว ชมฺมสฺส
ปฺนปฺปฺนํ จินฺตฺนตฺยาเยว ชมฺมํ อนฺฺวิจฺนฺตยํ ตํ ชมฺมํ อวชฺชนฺโตติ
อตุโถ ฯ

อนุสฺสรนฺติ ตเมว ชมฺมํ อนุสฺสรนฺโต ฯ

สทฺชมฺมาติ เอวรฺูโป ภิกฺขุ สตตตฺตีสฺสเกทา โปธิปฺกฺขิยชมฺมา
นวลอกฺกตฺตรชมฺมา จ น ปริหายตีติ อตุโถ ฯ

เทสนาวสาเน โส ภิกฺขุ อรหฺตฺเต ปติฏฺฐหิ สมฺปตฺตานํปี
สาตฺถิกา เทสฺนา อโหสีติ ฯ

ชมฺมารามตฺเถรวตฺถุ ฯ

อณตรวิปกขเสวกภิกขุวตถ

สลาภิ นาคิมณเฑยยาติ อิมิ ชมมเทสนิ สตุถา เวพูนเ
วิหรนุโต อณตริ วิปกขเสวกิ ภิกขุ อารพภ กเถสิ ฯ
ตสส กิเรโก เทวทตตปภิกโข ภิกขุ สหาโย อโหสิ ฯ โส
ต ภิกขุหิ สทุธิ ปิณทาย จริตวา กตภตตภิกขุ อากจณนต
ทิสวา กุหิ คโตสิติ ปุจนิ ฯ อสุกฏจัน นาม ปิณทาย จริตุนติ ฯ
ลทุโร เต ปิณทปาโตติ ฯ อาม ลทุโรติ ฯ อิเชว อมหากิ
มหาลาภสกุภาโร กติปาหิ อิเชว โหหิติ ฯ โส ตสส วจเนน
กติปาหิ ตตถ วสิตวา สกฏจันเมว อคมาสิ ฯ อถ น ภิกขุ อัย
ภนเต เทวทตตสส อูปปนนิ ลภสภการิ ปริกฤษติ เทวทตตสส
ปภิกโข เอโสติ ตถาคตสส อาริเจสิ ฯ สตุถา ต ปภิกโสทาเปตวา
สจจิ กิร ตวั เอวมกาสีติ ปุจนิ ฯ อาม ภนเต อหิ ตตถ เอกิ
ทหริ นิสสาย กติปาหิ วสิ น จ ปน เทวทตตสส ลทุธิ โรเจมิติ ฯ
อถ น ภควา กิณจาปี ลทุธิ น โรเจสิ ทิกฤษทิกฤษจันเยว
ปน ลทุธิ โรเจนุโต วิย วิจรสิ น ตวั อิทาเนว เอว กโรสิ
ปุพเพปี เอวรูโปเยวาติ วตวา อิทานิ ตาว ภนเต อมูเหหิ
สามิ ทิกฤษโ จ ปุพเพ ปเนส เกสิ ลทุธิ โรเจนุโต วิจริ อากฤษถ
โนติ ภิกขุหิ ยาจิโต อตีต อหริตวา

เล่มที่ 18 ภิกฺขุวคฺควณฺณนา หน้า 586

ปุราณโอราน วโจ นิสम्म

มหิตามุโข โปถยมานุจาร์

สุสณฺณตานิ หิ วโจ นิสम्म

คชุตฺตโม สพฺพคุณฺเส อญฺจาติ

อิมํ มหิตามุขชาติกํ (๑) วิตุถาเรตฺวา ภิกฺขเว ภิกฺขุณา นาม
สกลาภเนว สนฺตญฺเจน ภวิตพฺพิ ปรลาภํ ปตฺเตตฺตํ น วญฺญติ
ปรลาภํ ปตฺเตนตฺตสฺส หิ ฌานวิปฺสฺสนามคฺคผลฺเส อเอทฺมโมปิ
นุปฺปชฺชติ สกลาภสนฺตญฺเจสฺเสว ปน ฌานาทีนํ อฺปฺปชฺชนตฺตีติ
วตฺวา ฐมฺมํ เทเสนฺโต อีมา คาคา อภาสิ

สลาภํ นาติมณฺเอยฺย นานฺเณสํ ปิหฺยํ จเร

อณฺเณสํ ปิหฺยํ ภิกฺขุ สมาริ นาทิจจฺจติ

อฺปฺปลาโกปิ เจ ภิกฺขุ สลาภํ นาติมณฺเอยฺยติ

ตํ เว เทวา ปัสฺสนติ สฺสทฺธาชีวมนฺนทิตฺนติ ฯ

ตตฺถ สลาภนฺติ อตฺตโน อฺปฺปชฺชนกลาภํ ฯ สปทานจาร์ หิ
วชฺเชตฺวา อนฺเสนาย ชีวิตํ กปฺเปนฺโต สลาภํ อติมณฺเอยฺยติ หิเพติ
ชฺิจฺจจฺจติ นาม ตสฺมา เอวํ อกรณฺน สลาภํ นาติมณฺเอยฺย ฯ

อณฺเณสํ ปิหฺยนฺติ อณฺเณสํ ลากํ ปตฺเตนฺโต น จเรยฺยติ
อตุโถ ฯ

#๑. พุ. ชา. เอก. ๒๗/๕ ฯ ตทญฺจกถา ๑/๓๒๘ ฯ

เล่มที 18 ปณฺจคฺคทายกพฺรหฺมณฺวตฺถุ หน้า 587

สมาธิ นาทิจฺจนฺตตีติ อณฺเณสํ หิ ลากํ ปิหฺยนฺโต เตสํ
จิวราทิกฺรณฺเณ อุตฺตฺถกํ อาปนฺโน ภิฺกขุ อปฺปนาสมาธิ วา
อุปจารสมาธิ วา นาทิจฺจนฺตตีติ ฯ

สลาภํ นาทิมณฺณตตีติ อปฺปลาโกปี สมานอ อฺจฺจนฺตฺกฺลป-
ปฏฺธิปาฎิยา สปทานํ จรฺนฺโต ภิฺกขุ สลาภํ นาทิมณฺณตตีติ นาม ฯ

ตํ เวตี ตํ เอวรूपํ ภิฺกขุํ สารชีวิทตฺตาย สฺพุทฺธาชีวี ชงฺฆมพลํ
นิตฺตสฺสาย ชีวิทกปฺปเนน อฺกฺกฺสิตตฺตาย อตฺนฺทิตํ เทวตา ปถฺสนฺตตี
โณเมณฺตตีติ อตฺโต ฯ

เทสฺนาวสาเน พฺหุ โสตาปตฺตตีผลาทินี ปาปฺณฺตฺตตีติ ฯ

อณฺเณตฺตวิปฺกขเสวกภิฺกขฺวตฺถุ ฯ

ปณฺจคฺคทายกพฺรหฺมณฺวตฺถุ

สพฺพโส นามรูปสฺมฺมินฺตตี อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต ปณฺจคฺคทายกํ นาม พฺรหฺมณฺณ อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร สสฺสฺกเขตฺตสฺส โสธิตกาเลเขว เขตฺตคฺคํ นาม
เทตี ขลกาเล ขลคฺคํ นาม เทตี ขลภณฺนทกาเล ขลภณฺนทคฺคํ
นาม เทตี อุกฺขลิกกาเล อุกฺขลิกคฺคํ นาม เทตี ปาฎิยิ
วทฺตฺตีกาเล ปาฎิยคฺคํ นาม เทตี อิมานิ ปณฺจ อคฺคทานานิ
เทตี ฯ สมฺปตฺตสฺส อทฺตฺวา นาม น ภฺวชฺตตี ฯ เตน ตสฺส
ปณฺจคฺคทายโกเตว นาม อโหสิ ฯ

สตฺถา ตสฺส จ พุราหฺมณฺญา จสฺส ตินฺณํ ผลานํ อุปนิสฺสยํ
ทิสฺวา พุราหฺมณฺสฺส โภชนเวลาย คนฺตุวา ทฺวาทฺเร อญฺจาสิ ฯ โสปี
ทฺวารสมฺมุเข อนฺโตเคหาภิมุโข นิสฺสิทฺตฺวา ภูณฺชติ สตฺถารํ ทฺวาทฺเร
จิตฺตํ น ปสฺสตี ฯ พุราหฺมณฺณี ปนสฺส ตํ ปรีวีสฺมาณา สตฺถารํ
ทิสฺวา จินฺตฺเตสิ อຍํ พุราหฺมโณ ปณฺจสฺส จาเนสฺส อคฺคํ ทตฺวา
ภูณฺชติ อิทานิ จ สมฺโณ โคตโม อาคนฺตุวา ทฺวาทฺเร จิตฺโต
สเจ พุราหฺมโณ เอตํ ทิสฺวา อตฺตโน ภาตฺตํ หริตฺวา ทสฺสตี
ปฺนสฺสหาปํ ปจิตฺตํ น สกฺขิสฺสามีตี ฯ สวา เอวมยํ สมณฺโณ โคตมํ
น ปสฺสตีสฺสตีตี สตฺถุ ปญฺจิสฺสํ ทตฺวา ตสฺส ปจฺจโต ตํ ปญฺจิสฺสวาทฺเต
โณนมิตฺวา ปุณฺณจฺนํ ปาณินา ปญฺจิสฺสวาทฺเต วีย อญฺจาสิ ฯ
ตถา จิตฺตาเอว คโต นฺ โข โนตี สตฺถารํ อทฺตมฺภิกฺขเณ
โอลโลเกสิ ฯ สตฺถา ตตฺถเอว อญฺจาสิ ฯ พุราหฺมณฺสฺส ปน สวณฺภเยน
อติจฺจนฺตตี น วเทตี โอสกฺกิตฺตฺวา ปน สณฺนิกเมว อติจฺจนฺตตี
อาห ฯ สตฺถา น คมฺมิตฺสวามีตี สีสํ จาเลสิ ฯ (๑) โลกจรฺรนา พุทฺธเชน
น คมฺมิตฺสวามีตี สีสฺเส จาลิเต สวา สนฺธาเรตฺตํ อสกฺโกนฺตี มหาหสิตํ
หสิ ฯ ตสฺมี ขณฺเณ สตฺถา เคหาภิมุขํ โอลภาสํ มุณฺจิสฺสํ พุราหฺมโณปี
ปญฺจิสฺสํ ทตฺวา นิสฺสินฺโนเยว พุราหฺมณฺญา หสิตฺสทฺทํ สุตฺวา
จพฺพณฺณานนฺจ รัสสินํ โอลภาสํ โอลโลเกตฺวา สตฺถารํ อทฺตส ฯ
พุทฺธา หิ นาม คาเม วา
#๑. กเถตฺตเมว เปกฺขมาโน เสจฺยิ น มนฺสากาลิ ฯ

เล่มที 18 ปญจคฺคทายกพฺราหฺมณฺวตฺถุ หน้า 589

อรณฺเย วา เหตุสมฺปนฺนํ อตฺตํ อทฺสเสตฺวา น
 ปกฺกมฺนฺติฯ พฺราหฺมโณปี สตฺถาริ ทิสฺวา โภติ
 นาสิโตมฺหิ ตยา ราชปฺตฺตํ อากฺนฺตฺวา ทฺวารเ จิตฺ มยฺหิ
 อนาจิภฺขณฺตฺยา ภาริยนฺเต กมฺมํ กตฺนฺติ วตฺวา
 อทฺตมฺภตฺตโกษณปาฎิ อาทาย สตฺถุ สนฺตํ กนฺตฺวา โภ โคตฺม
 อหิ ปญฺจสุ จานฺสฺ อคฺคิ ทตฺวา ภฺลฺลชามิ อิตฺ จ เม มชฺเฌ
 ภินฺทิตฺวา เอโกว ภตฺตโกฏฺฐาโส ภตฺโต เอโก ภตฺตโกฏฺฐาโส
 อวสิฏฺฐโ จ ปฏฺิภคฺคฺหาตฺ เม อิทํ ภตฺตนฺติฯ สตฺถา น เม ตว
 อฺจฺฉิภฺจภตฺเตน อตฺโถติ อวตฺวา พฺราหฺมณฺ อคฺคิปี มยฺหเมว
 อนฺจฺฉวิภิ มชฺเฌ ภินฺทิตฺวา ภตฺตภตฺตีปี จริมภตฺตปีณฺโหปี
 มยฺหเมว อนฺจฺฉวิภิ มยฺ หิ พฺราหฺมณฺ ปฺรทตฺตฺตฺปชีวิน
 เปตสทิสฺสาติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

ยทคฺคโต มชฺเฌโต เสสโต วา
 ปีณฺจํ ลภถ ปฺรทตฺตฺตฺปชีวิฯ
 นาลิ ญฺจํ นาปี นิปฺจฺจขาที
 ตํ วาปี ธีรา มฺุณี เวทยนฺตฺติติฯ

พฺราหฺมโณ ตํ สฺตฺวา ว ปสนฺนจิตฺโต หุตฺวา อโห อจฺฉริยิ
 ทีปสามิโก นาม ราชปฺตฺโต น เม ตว อฺจฺฉิภฺจภตฺเตน อตฺโถติ
 อวตฺวา เอว วภฺขตีติ ทฺวารเ จิตฺโกว สตฺถาริ ปญฺหิ ปุจฺฉิ
 โภ โคตฺม ตฺมฺเห อตฺตโน สวเก ภิกฺขฺติ วท กิตฺตาวตา
 ภิกฺขุ นาม โหตีติฯ สตฺถา กถิรฺปา

นุ โข อิมสฺส ธมฺมเทสฺนา สปปายาติ อุปฺชาเรฺนโต อิม
เทวปี ชนา กสฺสปปพุทฺธกาเล นามรูปนฺติ วทนฺตานิ กถิ
สฺสณิํ นามรูปํ อวิสฺสชฺชิตฺวา ว เนสิ ธมฺมํ เทเสตุ วัฏฺฐิตฺติ
พฺร่าหฺมณ นามรูปे อรชฺชนฺโต อสชฺชนฺโต ภิกฺขุ นาม
โหสิตีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

สพฺพโส นามรูปสฺมี ยสฺส นตฺถิ มมายิตี

อสตา จ น โสจติ ส เว ภิกฺขุติ วุจฺจตีติ ฯ

ตตฺถ สพฺพโสติ สพฺพสฺมี เวทนาทีนํ จตฺนุนํ รูปกฺขนธสฺส
จาติ ปญฺจนฺนํ ขนฺธานํ วเสน ปวตฺเต นามรูปे ฯ

มมายิตฺนฺติ ยสฺส อหนฺติ วา มมนฺติ วา กาโห
นตฺถิ ฯ

อสตา จ น โสจตีติ ตสฺมี นามรูปे ขยวํ ปตฺเต
มม รูปํ จิณฺม ฯเปฯ มม วิญฺญาณํ จิณฺนฺติ น โสจติ น
วิหฺลยฺติ ขยวธมฺมเมว (๑) จิณฺนฺติ ปสฺสตีติ ฯ

ส เวติ โส เอวรูปो วิชฺชมาเนปี นามรูปे มมายิตฺรหิโต
อสตาปี เตน อโสจฺนฺโต ภิกฺขุติ วุจฺจตีติ อตฺถโถ ฯ

เทสฺนาวสาเน อุโภปี ชายปติกา อนาคามิผลे ปติฎฺฐหิํสุ ฯ
สมฺปตฺตานปี สาคฺถิกา เทสฺนา อโหสิตีติ ฯ

ปญฺจกฺคทายกพฺร่าหฺมณวตฺถุ ฯ

#๑. สี. ยู. ขยวธมฺมํ เมฯ ม. ขยวธมฺมํ เม จิณฺนฺติ ฯ

สมฺพหุเลภิกฺขุวตฺถุ

เมตฺตาวิหารีติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต

สมฺพหุเล ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสี ฯ

เอกสฺมี หิ สมเย อายสฺมนฺเต มหาภจฺจาเน อวฺนตฺติชนปฺเทสุ(๑)

กฺรรมฺหิ นิสฺสาย ปวตฺเต ปพฺพเต วิหรนฺเต โสโณ นาม
กฺุณฺณโณ อุปาสโก เถรสฺส ชมฺมกถาย ปตีทิตฺวา เถรสฺส สนฺติเก
ปพฺพชิตฺกามิ เถเรน ทฺกฺกริ โข โสณ ยาวชีวํ เอกภตฺตํ
เอกเสยฺยํ พฺรหฺมจฺริยนฺติ วตฺวา เทว วาเร ปฏิกฺขิตฺโตปี
ปพฺพชฺชาย อตีวีย อุตฺตสาหฺชาโต ตตฺติยวาเร เถริ ยาจิตฺวา
ปพฺพชิตฺวา อปฺปภิกฺขุภตฺตา ทกฺขิณาปถสฺส ตินฺณํ วสฺसानํ
อจฺจเยน ลทฺฐปสมฺปโท สตฺถาริ สมฺมุขา ทฏฺฐกามิ หุตฺวา
อุชฺฌมายํ อานุจฺจิตฺวา เตน ทินฺนํ สาสนํ กเหตุวา อนฺุปฺพเพน
เขตฺวานํ คนฺุตฺวา สตฺถาริ วนฺทิตฺวา กตฺตปฺปฏิสฺนถาโร สตฺถารา
เอกคฺนฺธกฺุณฺณิเยว อนฺุณฺณวตฺเสนาสโน พหุเทว รตฺตี อชฺโณกาเส
วิตินาเมตฺวา รตฺติภาเค คฺนฺธกฺุณฺณี ปวิสิตฺวา อตฺตโน ปตฺตเสนาสเน
ตํ รตฺติภากํ วิตินาเมตฺวา ปจฺจุสสมเย สตฺถารา อชฺฌินฺุจ
โสฬส อฏฺฐกฺวคฺคิกานิ สพฺพาเนว สเรน อภณฺิ ฯ อถสฺส
ภควา สรภณฺุณฺปรีโยसानเ อพฺพานุโมทนฺโต สาธุ สาธุ
ภิกฺขุติ สาธุการิ อทาสี ฯ สตฺถารา ทินฺนํ สาธุการิ
๑. สี่. ยู. อวฺนตฺติชนปฺเท ฯ

เล่มที 18 ภิกฺขวคฺควณฺณา หน้า 592

สุตฺวา ภูมฺมฏฺจกเทวนาคสุปฺณณาติ เอวํ ยาว พุรหฺมโลกา
 เอกสาธฺกการเมว อโหสิ ฯ ตสฺมี ขณฺเฑ เขตฺวานโต วิสโยชน-
 สตมตฺตเก กุรฺรณฺนคเร เถรสฺส มาตุ มหาอุปาสิกาย เคเห
 อธิวตฺถา เทวตาปี มหนฺเตน สทฺเทน สาธฺกการํ อทาสี ฯ
 อถ นํ มหาอุปาสิกา อาห โโก เอส สาธฺกการํ เทตีติ ฯ
 อหํ ภิกฺขินีติ ฯ โกลี ตฺวนฺติ ฯ ตว เคเห อธิวตฺถา เทวตาคีติ ฯ
 ตวํ อโธ ปุพฺเพ มยํ สาธฺกการํ อทตฺวา อชฺช กสฺมา เทตีติ ฯ
 นานํ ตฺยํ สาธฺกการํ ทมฺมีติ ฯ อถ กสฺส เต สาธฺกาโร ทินฺโนติ ฯ
 ตว ปฺตฺตสฺส กุฏฺฏิกณฺณโสณตฺเถรสฺสาคีติ ฯ กิ เม ปฺตฺเตน กตฺนฺติ ฯ
 ปฺตฺโต เต อชฺช สตฺถารา สทฺธี เอกคฺนฺชกฺกฺขิยํ วสิตฺวา สตฺถ
 ธมฺมํ เทเสสิ สตฺถา ตว ปฺตฺตสฺส ธมฺมํ สุตฺวา ปสนฺโน
 สาธฺกการมทาสี เตนฺสฺส มยาปี สาธฺกาโร ทินฺโน สมนฺนํ พุทฺธสฺส
 หิ สาธฺกการํ สมนฺนํ จิตฺวา ภูมฺมฏฺจกเทเว อาทิ กตฺวา ยาว
 พุรหฺมโลกา เอกสาธฺกการเมว ชาตฺนฺติ ฯ กิ ปนฺ สามี มม ปฺตฺเต
 สตฺถ ธมฺโม กถิโต [๑] สตฺถารา มม ปฺตฺตสฺส กถิโตติ ฯ ตว
 ปฺตฺเตน สตฺถ กถิโตติ ฯ เอวํ เทวตาย กถฺนฺติยา อุปาสิกาย
 ปญฺจวณฺณา ปีติ อุปฺปชฺชิตฺวา สกฺลสฺรริํ ฝริ ฯ
 อถสฺสา เอตทโหสิ สเจ เม ปฺตฺโต สตฺถารา สทฺธี
 #๑. เอตฺถนฺตเร อุทาสทฺเทน ภวิตฺพุํ ฯ

เล่มที่ 18 สมพหุลภิกขุวตฺถุ หน้า 593

เอกคณฺฐกฺขิยํ วสิตฺวา สตฺถุ ฐมฺมํ กเถตุํ อสฺสขิ มยฺหํปี กเถตุํ
สฺสขิสฺสตีเยว ปฺตฺตสฺส อากตฺกเถ ฐมฺมสฺสวณฺํ กเรตฺวา
ฐมฺมกถํ สฺสณฺิสฺสามีติ ฯ โสณฺตเถโรปี โข สตฺถารา
สาธฺกฺการเ ทินฺเน อยฺ อุปฺชฺฌาเยน ทินฺนํ สาสณฺํ อโรเจตุํ
กาโลติ ภควนฺตุํ ปจฺจนฺติเมสฺส ชนปฺเทสฺส วินยฺชฺรปฺลจฺเมน
คณฺเณน อุปฺสมฺปทํ อาที กตฺวา ปฺลจฺ วเร ยาจิตฺวา (๑)
กติปาหํ สตฺถุ สนฺติเกเยว วสิตฺวา อุปฺชฺฌายํ ปสฺสิสฺสวณฺํ
สตฺถาริ อปฺจฺฉิตฺวา เซตฺวานา นิกฺขมิตฺวา อนฺุพฺพเพน อุปฺชฺฌายสฺส
สนฺติกํ อคฺมาสิ ฯ เถโร ปฺนทิวเส ตํ อาทาย ปิณฺฑาย จรณฺโต
มาตุ อุปาสิกาย เคทฺวาริ อคฺมาสิ ฯ สปิ ปฺตฺตํ ทิสฺวา
ตฺถุจฺมานสา วนฺทิตฺวา สกฺกจฺจํ ปรีวสิตฺวา ปฺจฺฉิ สจฺจํ กิร ตฺวํ
ตาท สตฺถารา สทฺธิ เอกคณฺฐกฺขิยํ วสิตฺวา สตฺถุ ฐมฺมกถํ
กเถสิตี ฯ อุปาสิกเ คฺยหํ เณนํทํ กถิตฺนฺติ ฯ ตาท อิมฺสฺมี เคเห
อริวตฺถา เทวตา มหนฺเตน สทฺเทน สาธฺกฺการิ ทตฺวา มยา โโก
เอโสติ วุคฺเต อหนฺติ วตฺวา เอวเมว กเถสิ ตํ สฺสววา มยฺหํ
เอตทโหสิ สเจ เม ปฺตฺโต สตฺถุ ฐมฺมกถํ กเถสิ มยฺหํปี กเถตุํ
สฺสขิสฺสตีติ ฯ อถ นํ อห ตาท ยโต ตยา สตฺถุ สมฺมุขา
ฐมฺโม กถิตฺโต มยฺหํปี กเถตุํ สฺสขิสฺสตีเยว อสฺสทิวเส
นาม ฐมฺมสฺสวณฺํ กเรตฺวา
๑. วิ. มหาวคฺค. ๕/๓๔ ฯ

เล่มที่ 18 ภิกขุวคฺคความณฺณา หน้า 594

ตว ฌมฺมํ สฺถิตฺตสํมิตฺติ ฯ โส อธิวาเสติ ฯ อุปาติกา ภิกขุ-
สงฆสฺส ทานํ ทตฺวา ปุञฺชํ กตฺวา ปุตฺตสฺส เม ฌมฺมกถํ
สฺถิตฺตสํมิตฺติ เอกเมว ทาสี เคหรักฺขิกํ จเปตฺวา สพฺพํ
ปริชนํ อาทาย อนฺโตนคฺเร ฌมฺมสฺสวณฺตถาย การิตฺเต มณฺฑปเป
อลงฺกตฌมฺมาสนํ อภิรฺยุห ฌมฺมํ เทเสณฺตสฺส ปุตฺตสฺส ฌมฺมกถํ
โสตฺถํ อคฺมาสิ ฯ

ตสฺมี ปน กาเล นวสตา โจรา ตสฺสา อุปาติกาย เคเห
โอดาริ โอลเณตฺวา วิจฺรณฺติ ฯ ตสฺสา ปน เกหํ สตฺตฺติ ปากาเรหิ
ปริกฺขิตฺตํ สตฺตทวารโกฏฺฐกยฺตฺตํ ตตฺถ ตตฺถ เตสฺส เตสฺส จาเนสฺ
จณฺเฑ สุนเฆ พนฺธิตฺวา จปฺยีสฺส อนฺโตเคหจฺจนฺทนฺตสฺส อุทกปาตญฺจानเ
ปน ปริจํ ขนฺติตฺวา ติปฺปนา ปุรยีสฺส ตํ ทิวา อาตเปน วิลินํ
ปกฺกญฺจิตฺตํ (๑) วิย ติญฺจติ รตฺตี ถินํ กกฺขพฺพํ หุตฺวา ติญฺจติ
ตสฺसानุตฺตรา มหฺนฺตานิ อยฺสิงฺฆาญฺจกานิ นินฺนฺตรํ ญฺมียํ โอทหีสฺส ฯ
อิตฺติ อิมฺนจ รกฺขํ อุปาติกาย จ อนฺโตเคเห จิตฺถาวํ ปฏฺิจฺจ เต
โจรา โอกาสํ อลภฺนฺตา ตํทิวสํ ตสฺสาคตฺถาวํ ญตฺวา อุมฺมงฺกํ
ภินฺทิตฺวา ติปฺปปริชาย จ อยฺสิงฺฆาญฺจกานญจ เหญจฺจาทาเคเนว
เกหํ ปวิสิตฺวา โจรเชฏฺจกํ ตสฺสา สนฺตํ ปหิณฺนีสฺส สเจ ส
อมฺหากํ อิทฺ ปวิญฺจถาวํ สุตฺวา นินฺนฺตฺติตฺวา เคหาภิมฺขี (๒)
#๑. สี. ย. ปกฺกญฺจิตฺตํ ฯ ๒. เคหาภิมฺขินีติปิ ปาโฐ ฯ

เล่มที 18 สมพหุลภิกขุวตฺถุ หน้า 595

อาคจฺฉติ อสิณา นํ ปหริตฺวา มาเรธาติฯ โส คนฺตุวา
ตสฺสา สนฺติเก อญฺจาสีฯ โจราปี อนุโตเคเห ทีปํ ชาเลตฺวา
กหาปณคพฺภทวารํ วิวรีสุฯ สา ทาสี โจเร ทิสฺวา
อุปาสิกาฯ สนฺติกํ คนฺตุวา อเยเย พหุ โจรา เคหํ ปวิสิตฺวา
กหาปณคพฺภทวารํ วิวรีสูติ อาโรเจสิฯ โจรา อตฺตนา
ทิญฺจกหาปณฺเน หรณฺตุ อหํ มม ปฺตฺตสฺส ธมฺมกถํ สุณามิ
มา เม ธมฺมสฺส อนุตฺตรายํ กริ เคหํ คจฺฉาติฯ [๑] โจราปี
กหาปณคพฺภํ ตฺวจฺฉํ กตฺวา รชตคพฺภํ วิวรีสุฯ สา ปฺนปี
อาคนฺตุวา ตมตฺถํ อาโรเจสิฯ อุปาสิกา โจรา อตฺตนา
อิจฺฉิตํ หรณฺตุ มา เม อนุตฺตรายํ กริตี ปฺน ตํ ปหิณฺตีฯ
โจรา รชตคพฺภํปี ตฺวจฺฉํ กตฺวา สุวณฺณคพฺภํ วิวรีสุฯ สา ปฺนปี
คนฺตุวา อุปาสิกาฯ ตมตฺถํ อาโรเจสิฯ อถ นํ อุปาสิกา
อามนฺเตตฺวา [โกติ] เช ตฺวํ อนเนกวารํ มม สนฺติกํ อาคนฺตุวา
โจรา ยถารุจิตํ หรณฺตุ อหํ มม ปฺตฺตสฺส ธมฺมกถํ สุณามิ
มา เม อนุตฺตรายํ กริตี มยา วุตฺตทาปี มม กถํ อนาทยิตฺวา
ปฺนปฺนํ อาคจฺฉสิเยว สเจ อิทานิ อาคจฺฉิสฺสสิ ชานิสฺสามิ เต
กตฺตพฺพิ เคหเมว คจฺฉาติ ปหิณฺตีฯ โจรเชญฺจโก ตสฺสา กถํ
สุตฺวา เอวรูปาย อิตฺถิยา สนฺตํ หรณฺตานิ อสนิ ปตฺติตฺวา
มตฺถกํ ภินฺนุเทยฺยาติ โจรานํ สนฺติกํ คนฺตุวา
#๑. เอตฺถนฺตเร ปหิณฺตีติ ทิสฺสตีฯ

สีฆํ อุปาติกาย สนฺตกํ ปฏิปากตฺกํ กโรธาติ อาห ๑ เต
กหาปณฺเหหิ กหาปณคพฺภํ ราชตฺสวณฺณฺเหหิ ราชตฺสวณฺณคพฺภเ
ปฺรยี่สุ ๑ ธมฺมตา กิเรตา ยํ ธมฺโม ธมฺมจารินํ รกฺขติ เตเนวาท
ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารี
ธมฺโม สุจिณฺโณ สุขมวาทติ
เอธานิสฺสโธ ธมฺเม สุจิณฺเณ
น ทุกฺคตี กจฺจติ ธมฺมจารีติ ๑
โจรา กนฺตฺวา ธมฺมสฺสวณฺญาเน อฏฺฐังสุ ๑ เถโรปิ ธมฺมํ
กเถตฺวา วิภาตาย รตฺติยา อาสนา โอตริ ๑ ตสฺมี ขณ
โจรเขฎฺฐโก อุปาติกาย ปาทมฺเถ นิปฺชชิตฺวา ขมาหิ เม อยฺเยติ
อาห ๑ กิ อิทํ ตาตาทิ ๑ อหํ คฺมุหฺเส อฆาตํ กตฺวา คฺมุห
มาเรตฺกามา อฏฺฐาสินฺนติ ๑ เตนหิ ตาต ขมามีติ ๑ เสสโจราปี
ตเถว กตฺวา ตาตา ขมามีติ วุตฺเต อหํสุ อยฺเย สเจ โน
ขมถ ปฺตฺตสฺส โว สนฺตฺเก อมฺหากํ ปพฺพชฺชํ ทาเปธาติ ๑ ส
ปฺตฺตํ วนฺทิตฺวา อาห ตาต อิมे โจรา มม กุณฺเณสุ คฺมุหากญฺจ
ธมฺมกถาย ปสนฺนา ปพฺพชฺชํ ยาจฺนติ ปพฺพาเชถ เนติ ๑
เถโร สาธฺฐติ วตฺวา เตหิ นีวตฺถวตฺถานํ ทสฺยานิ จินฺทาเปตฺวา
ตมฺพมตฺติกาย ราชาเปตฺวา เต ปพฺพาเชตฺวา สีเลสุ ปติฏฺฐาเปสิ ๑
อุปสมฺปนฺนกาเลปิ เนสฺสิ เอเกกสฺส สตสฺส วิสฺสุ วิสฺสุ กมฺมญฺจาน-

เล่มที่ 18 สมพหุลภิกฺขุวตฺถุ หน้า 597

มทาสี ฯ เต นวสตา ภิกฺขุ วิสฺสุ วิสฺสุ นว กมฺมฏฺจานานิ

คเหตุวา เอกิ ปพฺพตฺติ อภिरุหฺห ตสฺส ตสฺส รุกฺขสฺส

ฌายาย นิสิตฺติวา สมณธมฺมํ กรีสุ ฯ

สตฺถา วิสโยชนสฺตมตฺตเก เขตฺวานมหาวิหารเ นิสินฺโนว

เต ภิกฺขุ โอลเอกฺตฺวา เตสํ จริยวเสน ธมฺมเทศนํ ววฏฺจเปตฺวา

โองาสํ ฝริตฺวา สมฺมุเข นิสิตฺติวา กเถนฺโต วิย อีมา คธา

อภาสี ฯ

เมตฺตาวินฺนํ โย ภิกฺขุ ปสนฺโน พุทฺธสฺสเน

อธิคฺจเ ปทํ สนฺตํ สงฺขารุปฺสมํ สุขํ ฯ

ลิตฺตจ ภิกฺขุ อิมํ นาวํ ลิตฺตา เต ลหุเมสฺสตี

เฐตฺวา รากญฺจ โทสญฺจ ตโต นิพฺพานเมหิสี ฯ

ปญฺจ ฉินฺเต ปญฺจ ชเห ปญฺจ จุตฺตริ ภาวเย

ปญฺจสงฺกาคีโค ภิกฺขุ โอมตฺติณฺโณติ วุจฺจตี ฯ

ฌาย ภิกฺขุ มา จ ปมาโท

มา เต กามคฺุณ ภมฺสฺสุ จิตฺตํ

มา โลหฺลพฺ คิลี ปมตฺโต

มา กนฺที พุทฺธมิตฺตติ ทฺยหฺมาโน ฯ

นตฺถิ ฌานํ อปฺพลสฺส นตฺถิ ปญฺญา อฌายีโน

ยฺมฺหิ ฌานญฺจ ปญฺญา จ ส เว นิพฺพานสนฺติเก ฯ

สุญฺญาคารํ ปวิฏฺจสฺส สนฺตจิตฺตสฺส ภิกฺขุโน

เล่มที่ 18 ภิกฺขุวคฺควณฺณา หน้า 598

อมาณฺสี รติ โหติ สมฺมา ฌมฺมํ วิปสฺสโต ฯ

ยโต ยโต สมฺมสฺติ ขนฺธานํ อุทฺยพฺพยํ

ลภติ ปิตีปาโมชฺชํ อมตฺนตํ วิชานตํ ฯ

ตตฺรายมาที ภวติ อิธ ปญฺจสฺส ภิกฺขุโน

อินฺทฺริยคฺคฺตติ (๑) สนฺตฺตฺตฺติ ปาฎิโมกฺเข จ ลํวโร ฯ

มิตฺเต ภยสฺส กฺลยาณํ สุทฺธาชีเว อตฺนฺทิตฺเต

ปฏิสนฺถารวคฺคยสฺส อจารกฺสโล สียา

ตโต ปาโมชฺชพฺหุโล ทฺกขสฺสสฺนตํ กริสฺสสีตี ฯ (๒)

ตตฺถ เมตฺตาวีหารีตี เมตฺตากมฺมฏฺจานํ กมฺมํ กโรนฺโตปี

เมตฺตาวเสน ติกจตฺตฺกขฺฌานํ นิพฺพตฺเตตฺวา จิตฺตํ เมตฺตาวีหารี

เยว นาม ฯ

ปสฺนโนติ โย ปน พุทฺธสฺสเน ปสฺนโน โหติ ปสาทํ

โรเปตีเยวติ อตฺถโถ ฯ

ปทํ สนฺตฺนตฺติ นิพฺพานสฺสเสตํ นามํ ฯ เอวฺรูโป หิ ภิกฺขุ

สฺนตฺติโกฏฺจาลํ สพฺพสฺงขารานํ อุปสฺนตฺตาย สฺงขารูปสํ

ปรมฺสุขตฺาย สุขนฺตฺติ ลทฺธนามํ นิพฺพานํ อธิคฺจจฺติ

วินฺทตีเยวติ อตฺถโถ ฯ

สียจ ภิกฺขุ อิมํ นาวนฺตฺติ ภิกฺขุ อิมํ อตฺตภาวสฺงขาตํ

๑. ยู. อินฺทฺริยคฺคฺตโต ฯ

#๒. อีมา คธา เอกสฺเสว กถิตา ขายตี วตฺถุมฺหิ ปน สมฺพหฺล

#สมฺพหฺล ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสีตี วคฺตํ ฯ

นาวํ มิจฺฉาวิตฺตกุกฺกํ สฺยจิตฺวา ฉทฺเทนุโต สฺยจ ๑

สฺยตฺตา เต ลหุเมสฺสตีติ ยถา หิ มหาสมฺมุตฺเต อุตฺทสฺเสว
ภริตา นาวา ฉิทฺทานิ ปิทฺทิตฺวา อุตฺทสฺส สฺยตฺตตาย สฺยตฺตา สลฺลหุกา
หุตฺวา มหาสมฺมุตฺเต อโนสฺสิตฺวา สฺมํ สฺยปฺนฺนํ คจฺฉติ เอวํ ตวาปี
อํ มิจฺฉาวิตฺตกุกฺกภริตา อตฺตภาวนาวา จกฺขุทฺวาราทินิ ฉิทฺทานิ
สํวเรน ปิทฺทิตฺวา อฺปฺปนฺนสฺส มิจฺฉาวิตฺตกุกฺกสฺส สฺยตฺตตาย สฺยตฺตา
สลฺลหุกา สํสํวเรณฺเ อโนสฺสิตฺวา สฺมํ นิพฺพานํ คมฺิสฺสติ ๑

ฉตฺตฺวาติ รากโทสพฺนุชฺชานํ ฉินฺนํ เอตานิ ฉินฺนิตฺวา อรหตฺตํ
ปฺตฺโต ตโต อปรภาเค อนฺุปาทีเสสํ นิพฺพานเมหิสฺสติ อตฺโต ๑

ปฺยจ ฉินฺนเตติ เภจฺจํ อปายสมฺปาปกาณิ ปฺยจฺจํ อปรภาเค อนฺุปาทีเสสํ
ปาเท พทฺทฺชชฺชํ ปฺริโส สลฺลเณน วีย เภจฺจํ อปรภาเค อนฺุปาทีเสสํ ฉินฺนเตย ๑

ปฺยจ ชฺชเตติ อฺปรเทวโลคสมฺปาปกาณิ ปฺยจฺจํ อปรภาเค อนฺุปาทีเสสํ
ปฺริโส คีวาย พทฺทฺชชฺชํ [๑] อรหตฺตมคฺเคน ชฺชเตย ปชฺชเตย
ฉินฺนเตยเตติ อตฺโต ๑

ปฺยจ จุตฺตริ ภาวเตติ อฺปรเทวโลคสมฺปาปกาณิ ปฺยจฺจํ อปรภาเค อนฺุปาทีเสสํ
ปฺริโส คีวาย พทฺทฺชชฺชํ [๑] อรหตฺตมคฺเคน ชฺชเตย ปชฺชเตย
ฉินฺนเตยเตติ อตฺโต ๑

#๑. สฺ. ย. เอตฺถนฺตเร วียาติ ทิสฺสติ ๑

เล่มที่ 18 ภิกฺขุวคฺควณฺณา หน้า 600

ปลฺยจสงฺคาคิโคติ เอวํ สนฺเต ปลฺยจณฺฺนํ รากโทสโมหมาน-
ทิกฺกุจิสฺสกานํ อตฺติกมฺเนน ปลฺยจสงฺคาคิโค ภิกฺขุ โอมตฺติณฺโณติ
วฺจจติ จตฺตาวโร โอมเม ตฺติณฺโณเอวาทิ วฺจจตีติ อตฺโถ ๕

ฉาย ภิกฺขุติ ภิกฺขุ ตฺวํ ทฺวินฺนํ ฉานานํ วเสน ฉาย เจว
กายกมฺมาทิสฺสุ จ อปฺปมตฺตวิหาริตาย มา ปมชฺชิตฺ ๕

กมฺมสฺสูติ ปลฺยจวิเช จ เต กามคฺคฺเช จิตฺตํ มา กมฺมตฺ ๕

มา โลหฺกฺพนฺติ สติโวสฺสคฺคกฺกขณฺเนน ทิ ปมาเทน ปมตฺตวา
นฺริเย ตตฺตํ โลหฺกฺพํ กฺลิณฺติ เตน ตํ วทามิ มา ปมตฺโต หุตฺวา
โลหฺกฺพํ กฺลิ ๕ มา นฺริเย ทฺยหฺมาโน ทฺกฺขมิตฺ ทฺกฺขมิตฺนฺติ กนฺทิตฺติ
อตฺโถ ๕

นตฺติ ฉานนฺติ ฉานนฺปฺปาทิกาย วายามปฺปลฺยณฺย อปฺปลฺยณฺยสฺส
ฉานํ นาม นตฺติ ๕

นตฺติ ปลฺยณฺยติ อชฺฉายนฺตสฺส จ สฺมาหิตฺติ ภิกฺขุ ยถาภูตํ
ชานาติ ปสฺสตีติ วุตฺตลกฺขณา ปลฺยณฺย นตฺติ ๕

ยมฺหิ ฉานนฺจ ปลฺยณฺย จาติ ยมฺหิ ปุคฺคกฺลมฺหิ อิทํ อุกฺกัปปิ
อตฺติ โส นฺนิพฺพานสฺเสว สนฺติเก จิตฺตเยวาทิ อตฺโถ ๕

สฺลฺยณฺยการํ ปวิฏฺฐสฺสชาติ กิสมฺมณฺยจิทฺเว วิวิตฺโตกาเส
กมฺมณฺจฺจานํ อวิชฺหิตฺวา กมฺมณฺจฺจานมนฺสิกาเรณ นฺสิณฺนสฺส ๕

สนฺตจิตฺตสฺสชาติ นฺนิพฺพุตจิตฺตสฺส ๕

สฺมมาติ เหตุณา การณฺเนน ธมฺมํ วิปฺสฺสนฺตสฺส

วิปฺสฺสนาสงฺฆาตา อมานุสี รัตติ อฏฺฐสฺมาปตฺติสฺสงฺฆาตา ทิพฺพาปิ

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณนา - หน้าที่ 601
เล่มที่ 18 สมพหุลภิกขุวตฺถุ หน้า 601

รติ โหติ อฺปฺปชฺชตีติ อตฺถโถ ๑

ยโต ยโต สมฺมสตีติ อญฺจตฺตีสาย อารมฺมณฺเสสุ กมฺมํ
กโรนฺโต เยน เยนากาเรน ปุเรกตฺตาทิสฺสุ วา กาลฺเสสุ ยสฺมิมิ ยสฺมิมิ
อตฺตนา อภิรฺจฺเจเต กาลฺเส อภิรฺจฺเจเต วา กมฺมญฺจฺจฺจเนน กมฺมํ กโรนฺโต
สมฺมสตีติ ๑

อุทฺยพฺพยฺนฺติ ปณฺจณฺนํ ขนฺธานํ ปณฺจวิสตียา ลกฺขณฺเหหิ
อุทฺยํ ปณฺจวิสตียาเอว จ ลกฺขณฺเหหิ วยํ ๑

ปีติปาโมชฺชนฺติ เอวํ ขนฺธานํ อุทฺยพฺพยํ สมฺมสนฺโต
ธมฺมปีตี ธมฺมปาโมชฺชญจ ลภตี ๑

อมตฺนฺติ ตํ สปฺปจฺเจเย นามรฺูเป ปากฺเณ หตฺวา อฺปฺปญฺจหนฺเต
อฺปฺปนฺนํ ปีติปาโมชฺชํ อมตฺมฺหานิพฺพานสมฺปาปคตฺตา วิชานตํ
ปณฺจทิตานํ อมตฺเมวาทิ อตฺถโถ ๑

ตตฺตฺรายมาหิ ภวตีติ ตตฺถ อยํ อาหิ อิทํ ปุพฺพญฺจฺจฺจํ โหติ ๑

อิธ ปณฺณสฺสาตี อิมสฺมิมิ สาสเน ปณฺจทิตภิกฺขุโน ๑ อิทานิ
ตํ อาหิติ วุตฺตํ ปุพฺพญฺจฺจฺจํ ทสฺเสนฺโต อินฺทฺริยคฺคตฺตีอาหิมฺมาห ๑
จตฺตฺปาริสฺสุทฺธิสฺสํ หิ ปุพฺพญฺจฺจฺจํ นาม ๑ ตตฺถ อินฺทฺริยคฺคตฺตี
อินฺทฺริยสฺวโร ๑

สนฺตฺตฺจ
ปจฺจยสนฺนิสฺสตีตฺถจฺจ
สฺสํ กถิตํ ๑

ปาฏฺฐิโมกฺขเขตี ปาฏฺฐิโมกฺขสงฺขาเต เขญฺจกสิเล ปาริปุรีการิตา

กถิตา ๑

มิตฺเต ฆชศฺสุ กถฺยาณเต วิสฺสฏฺฐกมฺมุนฺเต อปฺปฎฺฐิรฺุสหาเย
วชฺเชตฺวา สารชฺีวิทฺตาย สฺุทฺธาชฺีเว ชงฺขมพลฺ์ นิสฺสาย ชฺีวิทกปฺปนาย
อกฺุสึเต กถฺยาณมิตฺเต ฆชศฺสุ เสวศฺสูติ อตุโถ ๑

ปฏฺิสนฺถารวฺคฺคยสฺสาคิ อามิสฺปฏฺิสนฺถาเรน จ ธมฺมปฏฺิสนฺถาเรน
จ สมฺปนฺนวฺคฺคิตาย ปฏฺิสนฺถารวฺคฺคิต อสฺส ปฏฺิสนฺถารการโก ฆเวยฺยาคิ
อตุโถ ๑

อจารกฺุสโลติ สึลฺ์ปี อจาโร วตฺตปฺปฎฺิวตฺตปี อจาโร
ตตฺถ กฺุสโล สึยา เณโก ฆเวยฺยาคิ อตุโถ ๑

ตโต ปาโมชฺชพฺุโลติ ตโต ปฏฺิสนฺถารวฺคฺคิตโต จ อจารโกสลฺลโต
จ อฺุปฺปนฺเนน ธมฺมปาโมชฺชเชน ปาโมชฺชพฺุโล หุตฺวา ตฺวํ สกฺลสฺสาปี
วฏฺฎทฺุภสฺส อนฺตํ กริสฺสสึติ อตุโถ ๑

เอวํ สตฺถารา เทสิตาสฺ อึมาสุ คาคาสฺ เอกเมกิสฺสา คากาย
ปริโยसानเ เอกเมกํ ฎกฺุขุสฺตํ นิสฺสินฺนนิสฺสินฺนฎฺฐาเนเยว สห
ปฏฺิสมฺฎิทาหิ อรหฺตฺตํ ปตฺวา เวหาสํ อพฺุฏฺุคฺคนฺตฺวา สพฺุเพปี เต
ฎกฺุขู อากาเสเนว วิสโยชนสฺตีกํ กนฺตารํ อติฎกฺุमितฺวา ตถาคตฺสฺส
สฺวณฺณวณฺณํ สรึริ วณฺณนฺตฺวา (๑) ปาทเว วณฺ์ที่สูติ ๑

สมฺพหฺลฎกฺุขุวตฺถ ๑

#๑. โถเมนฺตฺวา ๑ ม. วณฺณนฺตฺวา โถเมนฺตฺวา ๑

ปฺลยสฺตกิกฺขวตฺถ

วสฺสิกา วิย ปุ่ปฺพานีติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สฺตถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต ปฺลยสฺเต กิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เต กิร สฺตถุ สนฺติเก กมฺมฏฺฐานํ คเหตุวา อรณฺเย
สมณธมฺมํ กโรนฺตา ปาโตว ปุ่ปฺพิตานิ วสฺสิกปุ่ปฺพานิ สายํ
วณฺฺโต มุจฺจนฺตานิ ทิสฺวา ปุ่ปฺพานํ วณฺฺเหหิ มุจฺจนฺโต มยํ
ปฺจฺมตฺรํ ราคาทีหิ มุจฺจิตฺตสามาติ วายมึสฺสุ ฯ สฺตถา เต กิกฺขุ
โอโลเกตฺวา กิกฺขเว กิกฺขุนา นาม วณฺฺโต มุจฺจนกปุ่ปฺเพน
วิย วณฺฺทกฺขโต มุจฺจิตฺตุ วายมิตพฺพเมวาติ วตฺวา คนฺธกฺกฺขิยํ
นินฺนโนว อาโลกํ สฺริตฺวา อิมํ กถมาห

วสฺสิกา วิย ปุ่ปฺพานิ มชฺชวานิ (๑) ปฺมฺลยจฺติ

เอวํ ราคณฺจ โทสณฺจ วิปฺปมฺลยเจถ กิกฺขโวติ ฯ

ตตฺถ วสฺสิกาติ สฺมณา ฯ

มชฺชวานีติ มิตฺตานิ [๒] อิทํ วุคฺตํ โหติ ยถา วสฺสิกา
หิยโย ปุ่ปฺพิตปุ่ปฺพานิ ปุ่ปฺพิทวเส ปุ่ปฺราณณฺตานิ มุจฺจติ วณฺฺโต
วิสฺสชฺเชติ เอวํ คฺคฺมเหปี ราคาทโย โทเส วิปฺปมฺลยเจถาติ ฯ

เทสนาวสาเน สพฺเพปี กิกฺขุ อรหตฺเต ปติฏฺฐหึสฺสูติ ฯ

ปฺลยสฺตกิกฺขวตฺถ ฯ

#๑. สี. ย. มทฺทวานิ ฯ ๒. สี. ย. เอตฺถนฺตเร อิทานีติ ทิสฺสูติ ฯ

สนฺตกายตฺถเรวตฺถ

สนฺตกาโยติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
สนฺตกายตฺถเร อารพฺภ กเถสิ ฯ

ตสฺส กิร หตฺถปาทกุกฺกจฺจนฺนาม นาโหสิ กายวิชมฺภน-
รหิโต สนฺตอตฺตภาโว อโหสิ ฯ โส กิร สีหโยนินฺยา อาคโต
[เถโร] ฯ สีหา กิร เอกทิวสํ โคจริ คเหตุวา รชต-
สฺวณฺณมณฺธิปวาพฺภหํ อณฺณตริ ปวิสิตฺวา มโนสิลาหริ-
तालจฺจนฺเนสุ สตฺตาทํ นิปชฺชิตฺวา สตฺตเม ทิวเส อญฺจาย
นิปฺนฺนฺจฺจํ โอลเกตฺวา สเจ นจฺจฺจฺจสฺส วา กณฺณนํ
วา ปาทนํ วา จลิตฺตฺตา มโนสิลาหริतालจฺจนฺนํ
วิปฺปกิณฺณตํ ปสฺสนฺติ น เต อิทํ ชาตฺติยา วา โคตฺตสฺส
วา ปฏฺฐิรฺปนฺติ ปฺน สตฺตาทํ นิราหारा นิปชฺชนฺติ จฺจนฺนํ
ปน วิปฺปกิณฺณภาเว อสฺติ อิทํ เต ชาติโคตฺตानํ อนฺจฺจวิกนฺติ
อาสยา นิภฺขมิตฺวา วิชมฺภิตฺวา ทิสฺวา อนฺจฺจโกลเกตฺวา ติกฺขตฺตํ
สีหนาทํ นทิตฺวา โคจฺราย ปกฺกมฺนฺติ เอวฺรฺปาย สีหโยนินฺยา
อาคโต อยํ ภิกฺขุ ฯ ตสฺส กายสมาจารํ ทิสฺวา ภิกฺขุ สตฺถ
อาโรเจสุ น โน ฆนฺเต สนฺตกายตฺถเรสทิสฺส ภิกฺขุ
ทิกฺขปฺพุโพ อิมสฺส หิ นิสินฺนฺจฺจเน หตฺถจฺจนํ วา ปาทจฺจนํ
วา กายวิชมฺภิตา (๑) วา นตฺถิติ ฯ ตํ สุตฺวา สตฺถา ภิกฺขเว
#๑. สී. ย. กายวิชมฺภิกา ฯ

ธมฺมปทฎฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคณณนา - หน้าที่ 605
เล่มที่ 18 สนฺตกายตฺถเรวตฺถุ หน้า 605

ภิกฺขุณา นาม สนฺตกายตฺถเรณ วีย กายาทิหิ อุปฺสนฺเตเนว
ภวิตพฺพนฺติ วตฺวา อิมิ คาลมาห

สนฺตกาโย สนฺตวาโจ สนฺตมโน (๒) สฺสมาหิโต

วณฺตโลกามิสฺส ภิกฺขุ อุปฺสนฺโตติ วุจฺจตีติ ฯ

ตตฺถ สนฺตกาโยติ ปาณาติปาตาทึนฺ อภาเวน สนฺตกาโย

มุสวาทาทึนฺ อภาเวน สนฺตวาโจ อภิชฺฌาทึนฺ อภาเวน

สนฺตมโน (๑) กายาทึนฺ คินฺณปี สฺฏฺฐุ สฺมาหิตตฺตา

สฺสมาหิโต จตฺถิ มคฺเคหิ โลกามิสฺสว วณฺตตาย

วณฺตโลกามิสฺส [ภิกฺขุ] อพฺภนฺตเร รากาทึนฺ อุปฺสนฺตตาย

อุปฺสนฺโต (๒) วุจฺจตีติ อตฺถิโต ฯ

เทสฺนาวสาเน เถโร อรหฺตฺเต ปติฏฺฐหิ สฺมปฺตฺตานปี
สาตฺถิกา เทสฺนา อโหสีติ ฯ

สนฺตกายตฺถเรวตฺถุ ฯ

#๑. สී. ม. ยฺ. สนฺตวา ฯ ๒. สී. ม. ยฺ. อุปฺสนฺโตติ ฯ

นงคตฤฎตุเถรวตถุ (๑)

อตตนา โจทยตตานนติ อิมิ ชมมเทศนํ สตถา เขตวเน
วิหรนุโต นงคตฤฎตุเถริ อารพุก กเถสิ ฯ

เอโก กิร ทุกคตมनुสฺโส ปเรสิ ภาตี กตฺวา ชีวติ ฯ ตํ เอโก
ภิกฺขุ ปีโลติภขณฺฑนินฺวตฺถํ นงคํ อุกฺขิปิตฺวา กจฺจนฺตํ ทิสฺวา
เอวมาห กิ ปน เต เอวํ ชีวนฺโต ปพฺพชิตฺถุ น วรณฺติ ฯ โโก
มํ ภาเน เอวํ ชีวนฺตํ ปพฺพาชเสสฺสตีติ ฯ สเจ ปพฺพชิสฺสตี
อหนฺตํ ปพฺพาชเสสฺสามีติ ฯ สาธุ ภาเน สเจ มํ ปพฺพาชเสสฺส
ปพฺพชิสฺสามีติ ฯ อถ นํ [โส] เถโร เขตวณํ เนตฺวา สหตฺเถน
นหาเปตฺวา มาลเก จเปตฺวา ปพฺพาชเตว นินฺวตฺถปิโลติภขณฺฑเณ
สทฺธี นงคํ มาลเกสิมายเมว รุกฺขสาขาย จปาเปสิ ฯ โส
อุปสมฺปทกาเลปี นงคตฤฎตุเถโรเตวว ปณฺณายิ ฯ โส พุทฺธานํ
อุปฺปนฺนลาภสฺสกาโร นิสฺสาย ชีวนฺโต อุกฺกณฺจิตฺวา วินฺนเทตฺถุ
อสฺสโกนฺโต นทานิ สทฺธาเทยฺยานิ กาสายานิ ปรีทหิตฺวา คมิสฺสามีติ
รุกฺขมฺมูลํ คนฺตฺวา อตฺตนาเว อตฺตนาณํ โอวทิ อหิริก นิลลชฺช อิทํ
นินฺวาเสตฺวา วิพฺภมิตฺวา ภาตี กตฺวา ชีวิตฺถกาโม ชาโตติ ฯ ตสฺเสวํ
อตฺตนาณํ โอวทนฺตสฺเสว จิตฺตํ ตนฺนภาวํ คตํ ฯ โส นินฺวตฺติตฺวา
ปฺน กติปาหจฺเจเนน อุกฺกณฺจิตฺวา ตเถว

#๑. ม. นงคตฤฎตุเถรวตถุ ฯ

อตุตฺตานํ โอวทึฯ ปุณฺสฺส จิตฺตํ นีวตฺตติฯ โส อิมินาว
นีหาเรณ อุกฺกณฺจิตฺกาทถ ตตฺถ กนฺตุวา อตุตฺตานํ โอวทึฯ
อถ นํ ภิกฺขุ ตตฺถ อภินฺหํ กจฺจนฺตํ ทิสฺวา อาวุโส
นงฺคตญฺจตฺเถร กสฺมา เอตฺถ กจฺจนฺตึ ปุจฺฉึสุฯ โส
อาจริยสฺส สนฺติกํ กจฺจามิ ฆนฺเตติ วตฺวา กติปาหสฺเสว (๑)
อรหตฺตํ ปาปุณฺนิฯ ภิกฺขุ เตน สทฺธิ์ เกลี
กโรนฺตา อาหํสุ อาวุโส นงฺคตญฺจตฺเถร ทว วิจรณฺมคฺโค
อวลฺลชฺช วิย ชาโต อาจริยสฺส สนฺติกํ น กจฺจนฺตี มณฺเฑติฯ
อาม ฆนฺเต มยํ สํสฺสฺสฺส สติ อคฺมิมหา อิทานิ ปน โน
สํสฺสฺสฺสฺส มินฺโน เตน น กจฺจามามติฯ ตํ สุตฺวา ภิกฺขุ เอส
อภฺภูตํ วตฺวา อณฺณํ พุยากรโธตีติ สตฺถุ ตมตฺถํ อาโรเจสิฯ สตฺถา
อาม ภิกฺขเว มม ปฺตุโต อตฺตนาเว อตฺตนาญํ โจเทตฺวา
ปพฺพชิตฺกิจฺจสฺส มตฺถกํ ปตฺโตติ วตฺวา ฆมฺมํ เทเสนฺโต อีมา
กาถา อภาสิ

อตุตฺตนา โจทยตฺตนาญํ ปฏฺฐิมเสตมตฺตนา (๒)

โส อตฺตคฺคฺคฺโต สติมา สุขํ ภิกฺขุ วิหาหิสิฯ

อตุตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ อตฺตาว อตฺตโน กติ

ตสฺมา สยฺม อตฺตนาญํ อสฺสํ ฆทฺรํ วาณิไซฺติฯ

ตตฺถ โจทยตฺตนาญนฺติ อตฺตนาเว อตฺตนาญํ โจทย สारยฯ

ปฏฺฐิมเสติ อตฺตนาเว อตฺตนาญํ ปรีวิมฺสฯ

#๑. สී. ย. กติปาหจฺเยนฯ ม. กติปาเหเนวฯ ๒. ม. ปฏฺฐิมเสถ อตฺตนาฯ

โสตติ โส ตฺวํ ภิกฺขุ เอวํ สนฺเต อตฺตนาเว กุตฺตตาย
อตฺตคฺคฺโคโต อฺปฺปญฺจิตฺตสฺสตีตาย สตีมา หุตฺวา สพฺพิริยาปเถสุ สฺขํ
วิหริสฺสตีตี อตฺโถ ๑

นาโถติ อวสฺสโย ปติฏฺฐา ๑ [โก หิ นาโถ ปโร ภเวยฺย ๑]
ยสฺมา ปรสฺส อตฺตภาเว ปติฏฺฐาย กุสลํ วา กตฺวา สกฺกปรายเนน
มคฺคํ วา ภาเวตฺวา สจฺฉิกตฺพลเนน ภวิตฺถุ น สกฺกา ตสฺมา โโก หิ
นาม ปโร นาโถ ภเวยฺยติ อตฺโถ ๑

ตสฺมาติ ยสฺมา อตฺตาว อตฺตโน คติ ปติฏฺฐา สรณํ
ตสฺมา ยถา ภทฺรํ อสฺสาชานียํ ตํ (๑) นิสฺสาย ลากิ ปตฺถยฺนฺโต
ตสฺส วิสฺมญฺจฺจานจาร์ ปรึจฺฉินฺทิตฺวา ทิวสฺสสฺส ติกฺขตฺตํ นหาเปนฺโต
โกเชนฺโต สัมเมติ ปฏฺิษกฺกติ เอวํ ตฺวํปี อนุปฺปนฺนสฺส อกฺสลสฺส
อฺปฺปาทํ นีวาเรนฺโต สตีสมฺโมเสน อฺปฺปนฺนํ ปชฺชนฺโต อตฺตานํ
สํยม โคปย เอวํ สนฺเต ปรมฺหฺมานํ อาที กตฺวา
โลกิยโลกุตฺตรวิเสสํ อธิคมิสฺสตีตี อตฺโถ ๑

เทสนาวसानเน พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณีสฺสูติ ๑

นงฺคถญฺญตฺถเรวตฺถ ๑

๑. อัย ปาโโจ นตฺถิ ๑

วคคทิตถรรวตถ

ปาโมชชพหุโล ภิกขุติ อิมิ ชมมเทสนิ สตถา เวพฺพน
วิหรนุโต วคคทิตถรรุ อารพภ กเถสิ ฯ

โส ภิกขุสุมมา สวตถุติยิ พุราหุณณกเถ นิพพตติตถวา
วยปตโต ปิณทาย ปวิภูจฺจํ ตถาคตํ ทิสฺวา สตถุ สริริสมปตตี
โธโลเกตฺวา สริริสมปตติทสฺสเนน อตติโต เอวํ อหํ นิจฺจกาคํ
ตถาคตํ ทภูจฺจํ ลภิสฺสามิติ สตถุ สนฺติเก ปพพชิตฺวา ยตถ
จิตฺเตน สกฺกา ทสพลํ ปสฺสตีตฺถํ ตตถ จิตฺเต สชฺฌายกมฺมฏฺฐาน-
มนสิการาทินิ ปหาย สตถาริ โธโลเกนุโต วิจฺรติ ฯ สตถา ตสฺส
ณณปริปากํ อากเมนุโต กิลฺลิจิ อวตฺวา อิทานิสฺส ณณํ
ปริปากํ คตฺนฺติ ฌตฺวา กิ เต วคคทิตถ อิมินา ปุติกาเยน
ทิจฺจเณ โย โข วคคทิตถ ชมฺมํ ปสฺสตี โส มํ ปสฺสตี โย มํ
ปสฺสตี โส ชมฺมํ ปสฺสตีติ วตฺวา โววทิตฺวา โส เอวํ โววทิตฺวา
สตถุ ทสฺสนิ ปหาย เนว อณฺณตถ คนฺตุ สกฺโกติ ฯ อถ นํ
สตถา นายิ ภิกขุ สํเวคํ อลภิตฺวา พุชฺฌิสฺสตีติ อูปกฏฺจาย
วสฺสุปนายิกาย ราชคหิ คนฺตฺวา วสฺสุปนายิกาทิวเส อเปหิ
วคคทิตถิ ปณฺณเมตฺติ ฯ โส น มํ สตถา อาลปตีติ เตมาสิ
สตถุ สมฺมุখে จาคฺตุ อสฺสโกนุโต กิ มยฺหิ จีวิเตน
ปพพตฺตา อตฺตานิ ปาเตสฺสามิติ กิชฺฌณฺณํ อภิริหิ ฯ
สตถา ตสฺส กิลฺมณภาวิ ฌตฺวา อยฺย ภิกขุ มม

ธมฺมปทฎฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคณณนา - หน้าที่ 610
เล่มที่ 18 ภัทฺทวคฺคณณนา หน้า 610

สนฺติกา อสฺสาสิ อลภนฺโต มคฺคผลานํ อุปนิสฺสยํ นาสยฺยาติ
อตุตฺตานํ ทสฺเสตฺถํ โองาสิ มุญฺจิ ฯ อตฺตสฺส สตฺถุ ทัฎฺฐกาลโต
ปฏฺจาย ตาวมหนฺโตปิ โสโก ปหิยฺ ฯ

สฺตถา สุกฺขตพาทํ โอมฺเณน ปุเรนฺโต วีย เณรสฺส
พลวปฺปีติปาโมชฺชํ อุปฺปาเทตฺถํ อิมํ กาลมาห

ปาโมชฺชพหฺุโล ภัทฺทุ ปสนฺโนน พุทฺธสฺสาสเน
อธิคฺจฺเณ ปทํ สนฺตํ สงฺขารุปฺสมํ สุขนฺติ ฯ

ตสฺสสฺสโต ปกฺติยาปิ ปาโมชฺชพหฺุโล ภัทฺทุ พุทฺธสฺสาสเน
ปสาทํ โรเปติ (๑) โส เอวํ ปสนฺโนน พุทฺธสฺสาสเน สนฺตํ ปทํ
สงฺขารุปฺสมํ สุขนฺติ ลทฺธนามํ นิพฺพานํ อธิคฺจฺเญยฺยาติ ฯ

อิมญฺจ ปน กาลํ วตฺวา สฺตถา วกฺกฺลิตฺตฺเถรสฺส หตฺถํ
ปสาเรตฺวา

เอหิ วกฺกฺลิตฺติ มา ภายิ โอลโลเกหิ ตถาคตฺถํ
อหนตฺถํ อุทฺธริสฺสํ ปงฺเก สนฺนํว กุญฺชริ ฯ

เอหิ วกฺกฺลิตฺติ มา ภายิ โอลโลเกหิ ตถาคตฺถํ

อหนตฺถํ อุทฺธริสฺสํ ราหุคฺคหิตฺตว (๒) จนฺทิมนฺติ

อิมา กาลา อภาสิ ฯ โส ทสฺพลโต เม ทัฎฺฐโจ เอหิตฺติ จ อวฺหานํ
ลทฺธนฺติ พลวปฺปีติ อุปฺปาเทตฺวา กุโต นุ โข คนฺตพฺพนฺติ
คมนมคฺคํ อปฺสฺสนฺโต ทสฺพลสฺส สมนฺนํ

เล่มที่ 18 สุมณสามเณรวตฺถุ หน้า 611

อากาเส อุปฺปติตฺวา ปจฺมปาเท ปพฺพเต จิตฺเตยว สตฺถารา
วุตฺตคาลํ อวชฺชนฺโต อากาเสยว ปิตี วิภฺขมฺภตฺวา สห
ปฏฺิสมฺภิทาหิ อรหฺตํ ปตฺวา ตถาคํ วนฺทมาโนว โอตฺริตฺวา
สตฺถุ สนฺติเก อญฺจาสี ๑ อถ นํ สตฺถา อปรภาเค สทฺธาธิมุตฺตานํ
อคฺคญฺจานเ จเปสฺสีติ ๑

วคฺคจิตฺตเณรวตฺถุ ๑

สุมณสามเณรวตฺถุ

โย หเวติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา ปุพฺพอาราเม วิหรนฺโต
สุมณสามเณริ อารพฺภ กเถสิ ๑

ตฺตฺรายํ อนฺุพฺพิกถา ปทฺมุตฺตรกาลสฺมี หิ เอโก กุลฺปฺตุโต
สตฺถาริ จตฺุปริสมชฺเณ เอกํ ภิกฺขุํ ทิพฺพจกฺขุگانํ อคฺคญฺจานเ
จเปนฺตุํ ทิสฺวา ตํ สมฺปตฺตี ปตฺถยมาโน สตฺถาริ นิมนฺเตตฺวา
สตฺถาหิ พุทฺธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทานํ ทตฺวา ฆนฺเต อหํปี
อนาคเต เอกสฺส พุทฺธสฺส สาสเน ทิพฺพจกฺขุگانํ อคฺโค
ภเวยฺยนฺติ ปตฺถนํ จเปสิ ๑ สตฺถา กปฺปสตฺตสฺส สฺสํ โอลเณนฺโต
ตฺสส ปตฺถนาย สมฺชณฺณภาวํ วิทิตฺวา อิตฺโต กปฺปสตฺตสฺสสมตฺถเก
โคตมพุทฺธสฺส สาสเน ทิพฺพจกฺขุگانํ อคฺโค อนฺุรทฺตเถโร นาม
ภวิสฺสสฺสีติ พฺยาภาสิ ๑ โส ตํ พฺยากรณํ สุตฺวา เสว ปตฺตพฺพํ วิย

เล่มที่ 18 ภิกฺขุวคฺควณฺณนา หน้า 612

ตํ สมฺปตฺตี มณฺณมาโน ปรีนิพฺพุเต สตุถริ ภิกฺขุ ทิพฺพ-
จกฺขุปริกมมํ ปุจฺฉิตฺวา สตุตฺตโยชนิกํ กาณฺจนณฺูปํ ปรีกฺขิปีตฺวา
อนเกานิ ทิปฺรูกฺขสหสฺसानิ การเตตฺวา ทิปฺปงฺขํ การเตตฺวา ตโต
จฺจโต เทวโลเก นิพฺพุตฺติตฺวา เทวมนุสฺเสสุ สตฺสสหสฺสกปฺปานิ
ลํสริตฺวา อิมสฺมี กปฺเป พาราณสียํ ทลิตฺทกฺกุเล นิพฺพุตฺโต
สุมนเสฏฺฐี นิสฺสาย ตสฺส ตินฺหารโก หุตฺวา ชีวิตํ กปฺเปสิ ฯ
อนุนฺภาโรตฺติสฺส นามํ อโหสิ ฯ สุมนเสฏฺฐีปี ตสฺมี นนฺเร นิจฺจกานํ
มหาทานํ เทติ ฯ อถกทิวสํ อุปรินฺทฺโจ นาม ปุจฺเจกพฺพุทฺโธ
คณฺฐมาทเน นิโรธสมาปตฺติโต วุฏฺฐาย กสฺส นุ โข อชฺช
อนุคฺคหํ กริสฺสามิตี จินฺเตตฺวา อชฺช มยา อนุนฺภารสฺส อนุคฺคหํ
กาตุํ วุฏฺฐติ อิทานิ จ โส อฏฺวิโต ตินฺ อาทาย เกหํ อากมิสฺสตีตี
ณตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย อิทฺธิยา คณฺตฺวา อนุนฺภารสฺส สมฺมุเข
ปุจฺจญฺจาสิ ฯ อนุนฺภาโร ตํ ตฺวจฺฉปตฺตหตฺถํ ทิสฺวา อปี ฆนฺเต
ภิกฺขํ ลภิตฺถาติ ปุจฺฉิตฺวา ลภิสฺสามิ มหาปุณฺณชาติ วุตฺเต
เตนหิ ฆนฺเต โถกํ อากเมถาติ ตินฺกาซํ ฉทฺเทตฺวา เวเคน
เกหํ คณฺตฺวา ฆทฺเท มยฺหํ จปิตฺถากภตฺตํ อตฺถิ นตฺถีตี ภริยํ
ปุจฺฉิตฺวา อตฺถิ สามิตี วุตฺเต เวเคน ปุจฺจาคณฺตฺวา ปุจฺเจกพฺพุทฺธสฺส
ปตฺตํ อาทาย มยฺหํ ทาทูกามตฺตาย สติ เทยฺยธมฺโม
น โหติ เทยฺยธมฺเม สติ ปฏฺฐิกฺคาหํ น ลภามิ อชฺช ปน

เล่มที่ 18 สุมณสามเณรวตฺถุ หน้า 613

เม ปฏิกุคคาหโก จ ทิฏฺฐโจ เทยฺยธมฺโม จ อตฺถิ ลาภา วต
เมติ เคหํ คนฺตุวา ปตฺเต ภตฺตํ อากิราเปตฺวา (๑) ปจฺจาหริตฺวา
ปจฺเจกพฺพุทฺธสฺส หตฺถे ปตฺติฏฺฐาเปตฺวา
อิมินา ปน ทาเนน มา เม ทาลิทฺทึยฺย อหุ
นตฺถิตฺติ วจฺนํ นาม มา อโหสิ ภาวภเวฯ
ภนฺเต เอวรูปา พุชฺชิวิตฺตา มุจฺเจยฺยํ นตฺถิตฺติ ปทเมว น
สุณฺเยยนฺติ ปตฺถนํ จเปสิฯ ปจฺเจกพฺพุโธ เอวํ โหตุ มหาปฺลยฺณาติ
อนฺุโมทนํ กตฺวา ปกฺกามิฯ สุมณเสฏฺฐิจิโนปิ ฉตฺเต อธิวตฺถา
เทวตา

อโห ทานํ ปรมทานํ อุปริฏฺฐเจ สุปฺปตฺติฏฺฐจิตฺตุนฺติ
วตฺวา ติกฺขตฺตํ สาธุการิ อทาสิฯ อถ นํ เสฏฺฐิ กิ มํ เอตฺตํ
กาลํ ทานํ ทพฺมานํ น ปสฺสสฺสีติ อาหฯ นาคํ ตว ทานํ อารพฺภ
สาธุการิ เทมิ อนฺนภาเรน ปน อุปริฏฺฐจฺสสฺส ทินฺนปิณฺฑปาเต
ปสิทิตฺวา มยา เอส สาธุกาโร ปวตฺติโตติฯ โส อจฺฉริยํ วต
โก อหํ เอตฺตํ กาลํ ทานํ เทนฺโต เทวตํ สาธุการิ ทาเปตฺตุ
นาสภฺขิ อนฺนภาโร มํ นิสฺสาช ชีวนฺโต เอกปิณฺฑปาเตเนว
สาธุการิ ทาเปสิ ตสฺส ทาเน อนฺจฉฺฉวิกํ กตฺวา ตํ ปิณฺฑปาตํ
มม สนฺตํ ภิสิสฺสามิติ จินฺเตตฺวา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา อชฺช ตยา
#๑. ม. ปกฺกขิปาเปตฺวาฯ

เล่มที่ 18 ภิกฺขุวคฺควณฺณนา หน้า 614

กสฺสจฺจิ กิณฺณจฺจิ ทินฺนุนฺนติ ปุจฺฉนฺนํ ๑ อาม สามี อุปริญฺจปจฺเจก-
พฺพุทฺทสฺส เม อชฺช ภตฺตํ ทินฺนุนฺนติ ๑ หนฺนท โภ กหาปณฺณํ
คเหตุวา เอตํ มยฺหิ ปิณฺนทปาดํ เทหิตฺติ ๑ น เทมิ สามิตฺติ ๑ โส
ยาว สหสฺสํ วฑฺฒเสสิ ๑ อิตโร สหสฺสเสนาปี นาทาสี ๑ อถ นํ
โหตุ โภ ยถิ ปิณฺนทปาดํ น เทสิ สหสฺสํ คเหตุวา ปตฺตี
เม เทหิตฺติ อห ๑ โส อยฺเยน สทฺธิ มนฺเตตฺวา ซานิสฺสามิตฺติ
เวเคน ปจฺเจกพฺพุทฺธิ สมฺปาปฺณิตฺวา ฆนฺเต สฺมนเสฏฺฐิ สหสฺสํ
ทตฺวา ตุมฺหากํ ปิณฺนทปาดํ ปตฺตี ยาจติ กิ กโรมีติ ปุจฺฉนฺนํ ๑
อถสฺส โส อุปมํ อหริ เสยฺยถาปี ปณฺณทิต กุสฺสติเก คาม
เอกสมฺมํ ฆเร ทีโป ชาลเยยฺย เสสา อตฺตโน เตเลน วฏฺฐิ
เตเมตฺวา คนฺตฺวา ชาลาเปตฺวา คณฺเหยฺยํ ปุริมทีปสฺส ปภา
อตฺถิตฺติ วตฺตพฺพวา นตฺถิตฺติ ๑ อติเรกตฺรา ฆนฺเต ปภา โหตีติ ๑
เอวเมว ปณฺณทิต อฺพุงฺกยาคู วา โหตุ กญฺจญฺจิกฺกขา วา
อตฺตโน ปิณฺนทปาดํ ปเรสํ ปตฺตี เทนฺตสฺส ยตฺตกานํ เทติ
ตตฺตกํ วฑฺฒติ ตฺวํ หิ เอกเมว ปิณฺนทปาดํ อทาสี เสฏฺฐิสฺส
ปน ปตฺติยา ทินฺนนาย เทว ปิณฺนทปาดวา โหนฺติ เอโก ตว
เอโก ตสฺสาติ ๑ โส สาธู ฆนฺเตติ ตํ อภิวาเทตฺวา เสฏฺฐิสฺส
สนฺตีกํ คนฺตฺวา คณฺห สามิ ปตฺตินฺนติ อห ๑ เตนฺหิ อิม
กหาปณฺณํ คณฺหาติ ๑ นานํ ปิณฺนทปาดํ วิกฺกีนฺนามิ
สทฺธาเย เต ปตฺตี ทมฺมิตฺติ ๑ ตฺวํ

เล่มที่ 18 สุมฺนสามเณรวตฺถุ หน้า 615

สทฺทชาย เทสิ สทฺทชาย อหํปี ตว กุณฺโณ ปุเชมิ คณฺห
ตาท อิตฺโต ปญฺจาย ปน มา สหตฺถา กมฺมํ อกาสิ ฯ
วีนฺธิ ฆริ มาเปตฺวา วส เยน จ เต อตฺถุโธ โหติ สพุทฺธิ มม
สนฺติกา คณฺหาหิตี อาห ฯ นิโรธา วุญฺจิตฺตสฺส ปน ทินฺโน ปิณฺฑปาโต ตทเหว วิปากํ เทติ
ตสฺมา ราชาปี ตํ ปวตฺตี สุตฺวา
อนุนฺถาโร ปกฺโกสาเปตฺวา ปตฺตี กเหตฺวา มหนฺตํ โภกํ ทตฺวา
ตสฺส เสฏฺฐิญฺจานํ ทาเปสิ ฯ โส สุมฺนเสฏฺฐิสิสฺส สหายโก หุตฺวา
ยาวชิวํ ปุณฺณานิ กตฺวา ตโต จูโต เทวโลเก นิพฺพตฺติตฺวา
เทวมนุสฺเสสฺส ตฺสฺรนฺโต อิมสฺมี พุทฺธบุปฺปาเท กปิฉวตฺถุนฺนเร
อมิตฺทนฺตสฺส สกฺกสฺส เกเห ปญฺิสนฺธิ คณฺหิ ฯ อนฺนรฺทฺโฆติสฺส
นามํ กรีสิ ฯ โส มหानามสกฺกสฺส กนิญฺจภาตา สตฺถุ จุลลปิตุ
ปฺตุโต ปรมสฺสุขุมาโล มหาปุณฺโณ อโหสิ ฯ

เอกทิวสํ กิร ฉสฺ ขตฺติเยสฺส ปุเว ลกฺขํ กตฺวา กุเลหิ
กิปฺนเตสฺส อนฺนรฺทฺโฆ ปราชิตฺโต ปุวานํ อตฺถาย มาตุ สนฺติกํ
ปหิณฺธิ ฯ सा มหนฺตํ สุวณฺณถาลํ ปุเรตฺวา ปุเว เปเสสิ ฯ ปุเว
ขาทิตฺวา ปุณ กิปฺนฺโต ปราชิตฺโต ตเถว ปหิณฺธิ ฯ เอวํ ติกฺขตฺตํ
ปุเวสฺส อาหญฺเฐสฺ จตฺตเถ วาเร มาตา อิทานิ ปุวา นตฺถิติ
ปหิณฺธิ ฯ ตสฺสา วจฺนํ สุตฺวา นตฺถิติ ปทสฺส อสฺสุตฺตบุพฺพตฺตาย
นตฺถิปุวา นาม อิทานิ ภวิสฺสนฺตฺติ สลฺยํ

เล่มที่ 18 ภิกฺขุวคฺควณฺณนา หน้า 616

กตฺวา กจฺจ นตฺถิปฺปูเว อหฺราติ เปเสสิ ฯ อถสฺส มาตา
นตฺถิปฺปูเว กิร อຍฺเย เทถาติ วุตฺเต มม ปฺตฺเตน นตฺถิติ ปํ
อสุตฺตปฺพุพฺพิ กถํ นฺ โข ตํ นตฺถิภาวํ ชานาเปยฺยนฺติ สุวณฺณปาตี
โธวิทฺวา อปราย สุวณฺณปาติยา ปฏิกฺขชิตฺวา หนฺท ตาต อิมํ มม
ปฺตฺตสฺส เทหิติ ปหิณฺนิ ฯ ตสฺมี จณฺเ นกรปริคฺคาหกา เทวตา
อมฺหากํ สามิณา อนนฺถารกาเล อุปริฏฺฐจฺจเจกพฺพุทฺธสฺส ภาคกคฺคํ
ทตฺวา นตฺถิติ ปทเมว น สุณฺเยยฺยนฺติ ปตฺถนา จปีตา
สเจ มยํ ตมตฺถํ ฅตฺวา อชฺฌเปกฺเขยฺยาม มุทฺธาปี โน สตฺตชา
ผลေยฺยาติ จินฺเตตฺวา ทิพฺพปฺปูเวหิ ปาตี ปุริยฺสุ ฯ โส ปุริโส ปาตี
อหฺริตฺวา เตสํ สนฺติเก จเปตฺวา วิวริ ฯ เตสํ คนฺโธ สกฺลนกรํ
ผริ ฯ ปฺปูเว ปน มฺเข จปีตมคฺเต สตฺตรสหรณฺนิสหฺสฺสานิ ผริตฺวา
อฏฺฐาสิ ฯ อนฺรุทฺโธ จินฺเตสิ น มํ มณฺเเว อโธ ปฺพุเพ มาตา
ปิยายติ น หิ เม อณฺเฐทา ตาย นตฺถิปฺปูวา นาม ปกฺกปฺพุพฺพาติ ฯ
โส คนฺตฺวา มาตริ เอวมาห อมฺม นานํ ทว ปิโยติ ฯ ตาต
กํ วเทสิ มม อุกฺขิหิปี หทยมฺสโตปี ตฺวํ ปิยตโรติ ฯ สจํา
อมฺม ทว ปิโย กสฺมา มม ปฺพุเพ เอวรูเป นตฺถิปฺปูเว นาม
น อทาสีติ ฯ สว ตํ ปุริสํ ปุจฺจติ ตาต กิณฺจติ ปาติยํ อโหสีติ ฯ
อาม อຍฺเย ปฺปูวานํ ปาติ ปรีปฺพณฺนา อโหสิ น เม เอวรูปา
ทิจฺจปฺพุพฺพาติ ฯ สว จินฺเตสิ ปฺตฺโต

เล่มที่ 18 สุมณสามเณรวตฺถุ หน้า 617

เม กตปฺปญฺโฆ เทวตาหิสฺส ทิพฺพปฺปวา ปหิตา ภวิสฺสนฺตํติติ ฯ
โสปี มาตฺรํ อหา อมฺมํ น มยา เอวรฺรปา ปฺปวา ขาทิตปฺปพฺพา อิตฺโต
ปฏฺฐาย เม นตฺถิปฺปวเมว (๑) ปเจยฺยาสีติ ฯ สว ตโต ปฏฺฐาย เตน
ปฺปเว ขาทิตฺตกาโมมฺหิตี วุตฺตกาเล สุวณฺณปาตี โชวิทฺวา อณฺณาย
ปาตียา ปฏฺฐิกุชฺชิตฺวา ปหิณฺตี ฯ เทวตา ปาตี ปฺปเรณฺตี ฯ เอว
โส อคารมชฺเฒ วสนฺโต นตฺถิติ ปทสฺส อตฺถํ อชานิตฺวา
ทิพฺพปฺปเวยฺว ปริภุชฺชิตฺวา สตฺถุ ปน ปริวารตฺถํ กุลปฺปฏฺฐิปาฏิยา
สาเกยฺยมาเรสุ ปพฺพชฺชนฺเตสุ มหานาเมเน สกฺกเณ ตาต อมฺหากํ
กุลเ โกจิ ปพฺพชฺชิตฺวา นตฺถิ ตยา วา ปพฺพชฺชิตพฺพิ มยา วาติ
วุตฺเต โส อหา อหํ อติสุขฺมาโล ปพฺพชฺชิตฺถํ น สกฺกิสฺสามิตี ฯ
เตนหิ กมฺมนฺตํ อุกฺกณฺหา อหํ ปพฺพชฺชิตฺถํสามิตี ฯ โโก เอส
กมฺมนฺโต นามาติ ฯ โส หิ ภตฺตสฺส อฏฺฐจฺฉานจฺฉานํปี น ชานาติ
กมฺมนฺตํ กิเมว ชานิสฺสตี ตสฺมา เอวมาห ฯ

เอกทิวสํ หิ อนฺนรฺรทฺโธ ภทฺทิตฺโย กิเมพิโลติ ตโย ชนา
ภตฺตํ นาม กหํ อฏฺฐจฺฉาตีติ มนฺตยีสฺสุ ฯ เตสุ กิเมพิโล โโกฏฺฐเจสุ
อฏฺฐจฺฉาตีติ อหา ฯ โส กิเรกทิวสํ วิหิ โโกฏฺฐจฺฉมฺหิ ปกฺกขิปนฺเต
อทฺทส ตสฺมา โโกฏฺฐเจ ภตฺตํ อปฺปชฺชตีติ สณฺณาย เอวมาห ฯ
อถ นํ ภทฺทิตฺโย ตฺवं น ชานาสีติ วตฺวา ภตฺตํ นาม

#๑. นตฺถิปฺปเวยฺวาติ ยุตฺตตฺตรํ ฯ

เล่มที่ 18 ภิกฺขุวคฺควณฺณา หน้า 618

อุกฺขลียํ อุฏฺฐาตีติ อาห ๑ โส กิเรกทิวสํ อุกฺขลิตฺตํ ฆตฺตํ
 วทฺธเมตฺเต ทิสฺวา เอตฺถเวตฺตํ อุปฺปชฺชตีติ สลฺลณฺมกาสี ตสฺมา
 เอวมาห ๑ อนฺนรฺรทฺโธ เต อุโภปี ตมฺเห น ชานาถาติ วตฺวา
 รตนฺนุพฺเพชฺมกฺุลา ย มหาสฺวณฺณปาตียํ ฆตฺตํ อุฏฺฐาตีติ อาห ๑ เตน
 กิร เนว วิหี โกฏฺเณตฺตา น ฆตฺตํ ปจฺนตา ทิฏฺฐปฺพพา สฺวณฺณปาตียํ
 วทฺธเมตฺวา ปฺรโต จปีตฆตฺตเมว ปสฺสตี ตสฺมา ปาตียเยเวตฺ
 [ฆตฺตํ] อุปฺปชฺชตีติ สลฺลณฺมกาสี ตสฺมา เอวมาห ๑ เอวํ
 ฆตฺตจฺจ
 ฆตฺตจฺจ
 กิ ชานิสฺสตี ๑

โส เอหิ โข เต อนฺนรฺรทฺธ ฆรราวาสตฺถิ อนฺนสาสิสฺสามิ
 ปจฺมํ เขตฺตํ กสาเปตพฺพนฺติอาทินา นเยน ภาตฺรา วุตฺตานํ
 กมฺมนฺตานํ อปริยฺนตฺถาวํ สุตฺวา น เม ฆรราวาเสน อตฺถโถติ
 มาตฺริ อาปฺจ
 นิกฺขมิตฺวา อนฺนปฺยมฺพวเน สตฺถาริ อุปฺสงฺกมิตฺวา ปพฺพชฺช ๑ ปพฺพชฺชิตฺวา
 จ ปน สมฺมาปฺปฏิปทํ ปฺฏิปฺนฺโน อนฺนปฺพเพน ติสฺโส วิชฺชา สจฺจฺจฺจฺจฺจ
 ทิพฺเพน จกฺขุณา เอกาสเน นิสฺสินฺโนว หตฺถตฺเต จปีตอามลกาณี
 วิย สหสฺสโลกธาตฺโย โอลอกนสมตฺถโถ หุตฺวา
 ปฺพเพนิวาลํ ชานามิ ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ
 เตวิชฺโช อิทฺธิปฺตฺโตมฺหิ กตํ พุทฺธสฺส สาสนนฺติ

เล่มที 18 สุมฺนสามเณรวคฺคฺท หน้า 619

อุทานํ อุทานเตฺวา กิณฺนุ โข เม กตฺวา อัยฺย สมฺปตฺติ ลทฺธาติ
โอบฺโลเกนฺโต ปทฺมุตฺตรปาทมฺมูเล ปตฺถนํ จเปสฺสินฺติ ฌตฺวา ปฺน
ลํสारे ลํสรนฺโต อสุกฺสฺมี นาม กाले พาราณสียํ สุมฺนเสฏฺฐี
นิสฺสาย ชีวฺนฺโต อนฺนภาโร นาม อโหสิณฺติ ฌตฺวา

อนฺนภาโร ปฺเร อาสี ทลิตฺุโท ติณฺหารโก (๑)

ปิณฺฑปาโต มยา ทินฺโน อฺปริฎฺฐสฺส ยสฺสสิโนติ (๒)

อาห ๑ อถสฺส เอตทโหสิ โย โส ตทา มยา อฺปริฎฺฐสฺส
ทินฺนปิณฺฑปาโต กหาปเณ ทตฺวา ปตฺตี อคฺคเหสิ มม สหายโก
สุมฺนเสฏฺฐี กํ ํ โข โส เอตฺรหิ นิพฺพตฺโตติ ๑ อถ ํ
วิษฺณวฺวิยํ ปพฺพตปาเท มุณฺฑนิกโม นาม อตฺถิ ตตฺถ
มหามุณฺฑสฺส นาม อฺปาสกสฺส มหาสุมฺโน จุพฺสุมฺโนติ เทว
ปฺคตฺตา เตสุ โส จุพฺสุมฺโน หตฺวา นิพฺพตฺโตติ อทฺทส ทิสฺวา
จ ปน จินฺเตสิ อตฺถิ ํ โข ตตฺถ มยิ คเต อฺปกาโร
นตฺถิติ ๑ โส อฺปฺชาเรนฺโต อิทํ อทฺทส โส ตตฺถ มยิ คเต
สคฺตวสฺสสิโกว นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิสฺสตี ชุรคฺเคยว จ อรหคฺตํ
ปาปฺณิสฺสตีติ ทิสฺวา จ ปน อฺปกฏฺเฐ อนฺโตวสฺเส อากาเสน
คณฺตฺวา กามทฺวารे โอตฺริ ๑ มหามุณฺฑโฑ ปน อฺปาสโก เณรฺสฺส
ปฺพเพปิ วิสฺสาสิโกเอว ๑ โส เณริ ปิณฺฑปาตกาเล จีวรํ
ปารุปฺนตํ ทิสฺวา ปฺคตํ มหาสุมฺนํ

#๑. สี. ย. กาซหารโก ๑ ๒. ม. ตาทิโน ๑

เล่มที่ 18 ภิกฺขุวคฺควณฺณนา หน้า 620

อาห ตาด อโยโย เม อนฺนุรุทฺตเถโร อากโธ ยาวสุส
อโยโย โกจิ ปตฺตํ น คณฺหาติ ตาวสุส คนฺตุวา ปตฺตํ
คณฺห อหํ อาสนํ ปญฺญาเปสฺสามิตีฯ โส ตถา อกาสิฯ
อุปาสกโก เถโร อนฺโตนินเวสเน สกฺกจฺจํ ปรีวิสิตฺวา
เตมาสิ วสนตฺถาย ปญฺญินฺถํ คณฺหิฯ เถโร อธิวาเสสิฯ อถ นํ
เอกทิวสิ ปญฺชคฺคนฺโต วีย เตมาสิ ปญฺชคฺคิตฺวา มหาปวารณาย
ติจิวรณฺเจว กุพฺเตลตณฺฑุลาทีนํ จ อahrtิตฺวา เถรสฺส ปาทมฺเ
จเปตฺวา คณฺหาถ ฆนฺเตติ อาหฯ อลํ อุปาสก น เม อิมินา
อตุโถติฯ ฆนฺเต วสฺสาวาสิกถาโก นามเส คณฺหาถ นนฺติฯ
อลํ อุปาสกาทิฯ กิมตฺถํ น คณฺหาถ ฆนฺเตติฯ มยฺหํ สนฺติเก
กปฺปิยการโก สามณฺเวิโรปิ นตฺถิติฯ เตนหิ ฆนฺเต มม ปฺตฺโต
มหาสุมนโน สามณฺเวิโร ภวิสฺสตีติฯ น เม อุปาสก มหาสุมนเนน
อตุโถติฯ เตนหิ ฆนฺเต จุพฺสุมนํ ปพฺพาเชธาติฯ เถโร สาธฺวติ
สมฺปญฺจิจิตฺวา จุพฺสุมนํ ปพฺพาเชสิฯ โส ชุรคฺเคยฺว อรหตฺตํ
ปาปฺถิฯ เถโร เตน สทฺธิ อจฺจตฺตมาสมตฺตํ ตตฺถ วสิตฺวา
สตถารํ ปสฺสิสฺสามาติ ตสฺส ฌาตเก อาปฺจิจิตฺวา อากาเสน
คณฺตุวา หิมานตฺตปฺปเทเส อรณฺญกฺกุญฺจิกายํ โอตริฯ เถโร ปน
ปกตฺติยาปิ อารทฺธวิริโย ตสฺส ตตฺถ ปุพฺพตฺตตาปรรตฺตํ จงฺกมฺนตฺตสฺส
อุทรวาโต สมฺภูจฺหิฯ อถ นํ กิลนฺตรูปํ ทิสฺวา สามณฺเวิโร

เล่มที่ 18 สุนนสามเณรวตฺถุ หน้า 621

ปฺจฺฉิ ฆนฺเต กิ โว รุชฺชตีติ ฯ อุทรวาโต เม สมฺมูจฺจิตฺติ ฯ
อณฺณทาปี สมฺมูจฺจิตฺตปฺพุโป ฆนฺเตติ อาห ฯ อาม อาวุโสติ ฯ
เกน ผาสุกํ โหติ ฆนฺเตติ ฯ อโนตตฺตโต ปานีเย ลทฺเช
ผาสุ โหติ อาวุโสติ ฯ เตนหิ ฆนฺเต อหฺรามิตี ฯ
สกุขิสฺสตี สามเณราตี ฯ อาม ฆนฺเตติ ฯ เตนหิ
อโนตตฺเต ปนฺนโก นาม นาคราชา มํ ชานาติ
ตสฺส อัจฉิจิตฺตวา เกสชฺชตฺถาย เอกํ ปานียวารกํ อหฺราตี ฯ โส
สาธฺตฺติ อุปชฺฌายํ วนฺทิตฺตวา เวหาสิ อพฺภุคฺคณฺตฺตวา ปณฺจโยชนสฺตํ
จันํ อคมาตี ฯ ตํทิวสํ ปน นาคราชา นาคนาฏกปริวฺโต อุทกกีฬํ
กีฬิตฺตกาโม โหติ ฯ โส สามเณรํ คจฺจนฺตํ ทิสฺวาว กุชฺฌิ อัย
มฺมจฺจกสมฺมโณ อตฺตโน ปาทปัสฺสุ มม มตฺถเก โอิกิรฺนโต วิจฺรตี
อโนตตฺเต ปานียตฺถาย อากโต ภวิสฺสตี นทานิสฺส ปานีย
ทสฺสามิตี ปณฺณาสโยชนิกํ อโนตตฺตทหํ มหาปาตียา อุกฺขลึ
ปีทหนฺโต วิย ผณฺน ปีทหิตฺตวา นิปชฺชติ ฯ สามเณโร นาคราชาสฺส
อาการํ โอลเอกตฺตวาว กุทฺโธ อยฺนฺติ ญตฺตวา อิมํ คาถมาห

สุโณหิ เม นาคราชา อุคฺคเตช มหพฺพล

เทหิ เม ปานียจฺญํ เกสชฺชตฺถมฺหิ อากโตติ ฯ

ตํ สุตฺวา นาคราชา อิมํ คาถมาห

ปฺรตฺถิมสฺมี ทิสฺวาเก คจฺจคา นาม มหานที

มหาสมฺมทํ อปฺเปตี ตโต ตฺวํ ปานียํ หฺราตี ฯ

เล่มที่ 18 ภิกฺขุวคฺคกถา หน้า 622

ตํ สุตฺวา สามเณโร อัย นาคราชา อตฺตโน อิจฺฉาย
น ทสฺสตี อหิ พลการิ กตฺวา มหานุภาวํ (๑) ชานาเปตฺวา อิมํ
อภิกฺขิตฺวา ปานียํ คณฺหิสฺสามิตฺติ จินฺเตตฺวา มหาราช อุปชฺฌาโย
มํ อโนตฺตตฺโตว ปานียํ อหฺราเปติ เตนาหิ อิทเมว หริสฺสามิ
อเปหิ มา มํ วาเรหิตฺติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

อิโตว ปานียํ หาสฺสํ (๒) อิมินา วมฺหิ อตฺถิโก
ยฺหิ [๓] ฅามพลํ อตฺถิ นาคราชา นิวารยาติ ฯ

อถ นํ นาคราชา อห

สามเณร สเจ อตฺถิ ตว วิกฺกมโปริสฺสํ

อภินนฺทามิ เต วาจํ หรฺสฺสุ ปานียํ มมาติ ฯ

อถ นํ สามเณโร เอวํ มหาราช หรามิตฺติ วตฺวา

สกุโกนฺโต หราหิตฺติ วุตฺเต เตนหิ สฺกุจฺจ ชานสฺสตี ติกฺขตฺตํ
ปฏฺธิญฺญํ กเหตุวา พุทฺธสาสนสฺส อานุภาวํ ทสฺเสตฺวา มยา
ปานียํ หริตฺตํ วญฺญตฺติติ จินฺเตตฺวา อากาสญฺจกเทวตานิ ตาว
สนฺตํ อคมาสิ ฯ ตา อากนฺตฺวา วนฺทิตฺวา ก็ ภาเนตฺติ วตฺวา
อญฺจิสฺสุ ฯ เอตสฺมี อโนตฺตตฺตทหฺปิญฺเจ ปนฺนกนาคราชาเชน สทฺธิ มม
สงฺคาโม ภวิสฺสตี ตตฺถ คนฺตฺวา ชยปฺราชยํ โอลเถถาติ อห ฯ
โส เอเตเนว นีหาเรณ จตฺตาโร โลกปาเล

เล่มที 18 สุมฺนสามณฺรเวตฺถุ หน้า 623

สกกฺสุยวมสนฺตฺตีสฺสนิมมิตฺตวสวตฺตี (๑) วสวตฺตี จ อฺปสฺงกมิตฺตวา
ตมตฺถํ อารโจะสิ ฯ ตโต ปรี ปฏฺธิปาฏฺฐิยา ยาว พฺรหฺมโลกา คนฺตฺตวา
ตตฺถ ตตฺถ พฺรหฺเมหิ อากนฺตฺตวา วนฺทิตฺตวา จิตฺเทหิ กิ ฆนฺเตติ ปฏฺฐโจะ
ตมตฺถํ อารโจะสิ ฯ เอวํ โส อสฺสญฺญे จ อรฺูปิพฺรหฺมานิ จ
จเปตฺตวา สพฺพตฺถ มฺหุตฺตเมว อาหิณฺฑิตฺตวา อารโจะสิ ฯ ตสฺส
วณฺํ สุตฺตวา สพฺพปาปี เทวตา อนฺตตฺตทหปฺปฏฺฐเ นานํ ปกฺขิตฺตวา
ปฺวจฺจณฺณา (๒) วิย อากาถํ นีรนฺตรํ ปฺเรตฺตวา สนฺนิปตฺตีสุ ฯ สนฺนิปตฺตีเต
เทวสฺงฆเ สามณฺโร อากาเส จตฺตวา นาคฺรราชานํ อาห

สุโณหิ เม นาคฺรราช อุกฺกเตช มหพฺพล
เทหิ เม ปานียฆณฺฑิ เกสชชตฺถมฺหิ อากโตติ ฯ

อถ นํ นาโค อาห

สามณฺร สเจ อตฺถิ ตว วิกฺกมโปริถํ
อภินนฺทามิ เต วาจํ หรสฺสุ ปานียํ มมาติ ฯ

โส ติกฺขตฺตุํ นาคฺรราชสฺส ปฏฺธิญฺญํ คเหตฺตวา อากาเส จิตฺโกว
ทฺวาทสโยชนิกํ พฺรหฺมตฺตภาวํ มาเปตฺตวา อากาสโต โอรุยฺห
นาคฺรราชสฺส ฆณฺเ อุกฺกมิตฺตวา อโรมุขํ นีปฺปีเพสิ ฯ ตาวเทว
พลวตา ปฺริเสน อุกฺกนฺตอถฺถจมฺมํ วิย นาคฺรราชสฺส
ฆณฺเ อุกฺกนฺตมตฺเต โอภิชชิตฺตวา (๓) ทพฺพิมตฺตวา ฆณฺปฏฺฐกา

#๑. ม. ปฺรนิมฺมิต ฯ ๒. ม. ปกฺขิตฺตวานิ ปฏฺฐจฺจณฺณานิ ฯ
#๓. ม. โอคฺลิตฺตวา ฯ

เล่มที่ 18 ภิกฺขุวคฺควณฺณา หน้า 624

อเหตุ ๑ นาคราชสุต ฌเนหิ มุตฺตญฺจาน(๑) ตาลกฺขนฺธปฺปมาณา
อุททวฏฺฐิโย อุคฺคจฺฉิสฺส ๑ สามเณโร อากาเสยว ปานียวารกั
ปุเรสิ ๑ เทวสฺงโฆ สาธุการิ อทาสิ ๑ นาคราชา ลชฺชิตฺวา
สามเณรสฺส กุชฺฉิ ๑ ชยกุสุมวณฺณานิสุต อกฺขิณี อเหตุ ๑
โส อัย มั เทวสฺงมฺ ๑ สนนฺนิปาเตตฺวา ปานีย คเหตุวา (๒)
ลชฺชปาเปสิ เอตฺติ คเหตุวา มุเข หตฺถิ ปกฺกขิปปิตฺวา
หทยมฺลั ตสฺส มทฺททามิ ปาทเว วา นั คเหตุวา ปรรคฺกาย
จิปามีติ เวเคน อนฺุพนฺธิ ๑ อนฺุพนฺธนฺุโตปิ นั ปาปฺุณฺติ นาสกฺขิเยว ๑
สามเณโร อากนฺุตฺวา อุปชฺฌายสฺส หตฺถे ปานีย จเปตฺวา
ปิวถ ฆนฺุเตติ อาท ๑ นาคราชาปิ ปจฺฉโต อากนฺุตฺวา ฆนฺุเต
อนฺุรฺุทฺธ สามเณโร มยา อทินฺนเมว ปานีย คเหตุวา อากโต
มา ปิวถาติ อาท ๑ เอวํ กิร สามเณราติ ๑ ปิวถ ฆนฺุเต
อิมินา เม ทินฺนํ ปานีย อาทญฺุติ ๑ เถโร จิณฺาสวสามเณรสฺส
มุสากถั (๑) นาม นตฺถิติ ฌตฺวา ปานีย ปิวิ ๑ ตัขณฺุญฺเวยสฺส
อาพาโธ ปฏฺิปปสฺสมุทฺธิ ๑ ปุณฺ นาโค เถริ อาท ฆนฺุเต สามเณเรณฺุหมิ
สพฺพิ เทวคณฺิ สนนฺนิปาเตตฺวา ลชฺชปาปิโต อหฺมสฺส หทยํ วา
ผาสฺสสามิ ปาทเว วา นั คเหตุวา ปรรคฺกายํ จิปปิสามีติ ๑
มหาราช สามเณโร มหानฺุภาโว
๑. สี. ม. ยู. มุสากถนั ๑

เล่มที่ 18 สุมฺนสามเณรวตฺถุ หน้า 625

คฺมุเห สามเณเรณ สทฺธิ์ สงฺกามตฺถํ น สกฺขิสฺสธ ขมาเปตฺวา
นํ กจฺจถาติ ฯ โส สยฺปิ สามเณรสฺส อานูภาวํ ชานาติ
ลชฺชชย ปน อนุพฺนุชิตฺวา อากโธ ฯ อถ นํ เณรสฺส วจเนน
ขมาเปตฺวา เตน สทฺธิ์ มิตฺตสนฺถวํ กตฺวา อิโต ปฏฺจาย
อโนตฺตตฺทหอุทเกณ อตฺถเถ สติ คฺมุหากํ อากมฺนกิจฺจํ นตฺถิ
มยฺหํ ปหิณฺเษยถ อหเมว อหริตฺวา ทสฺสามีติ วตฺวา
ปฏฺกามิ ฯ เถโรปิ สามเณรํ อาทาย ปายาสี ฯ สตฺถา
เณรสฺส อากมฺนภาวํ ญตฺวา มิการมาตฺตปาสาเท เณรสฺส
อากมฺนํ โอลิเกนฺโต นิสีทิ ฯ ภิกฺขุปี เณรํ อากจฺจนฺตํ ทิสฺวา
ปจฺจุกฺคนตฺวา ปตฺตจิวรี ปฏฺจิกฺกเหตุํ ฯ อเถกฺจเจ สามเณรํ สีเสปี
กณฺเณสฺสุปี พาหายปี คเหตุวา สญฺจาเลนฺตา ก็ สามเณร [๑] น
อุกฺกณฺจสีติ อหํสฺสุ ฯ สตฺถา เตสํ กิริยํ ทิสฺวา จินฺเตสิ ภาริยํ
วติเมสํ ภิกฺขุณฺถํ กมฺมํ อาสีวิสํ คีวํยํ คณฺหนฺตา วิย สามเณรํ
คณฺหนฺติ นาสฺส อานูภาวํ ชานนฺติ อชฺช มยา สุมฺนสามเณรสฺส
คฺณํ ปากฺกํ กาคฺคํ วฏฺฏคฺคิตฺติ ฯ เถโรปิ อากนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา
นิสฺสีทิ ฯ สตฺถา เตน สทฺธิ์ ปฏฺจิสฺนถารํ กตฺวา อานนฺทตฺถเณรํ
อามนฺเตสิ อานนฺท อโนตฺตตฺทหอุทเกณมฺหิ ปาเท โชวิทฺกามา
#๑. สී. ย. เอตฺถนฺตเร ปิลฺลทก อิติ ทิสฺสตี ฯ ม. จุพฺกนิฏฺฐ ฯ

เล่มที่ 18 ภิกฺขุวคฺควณฺณนา หน้า 626

สามเณรานํ ฃกฺกั ทตฺวา ปานียํ อหฺราเปหิตฺติฯ เถโร วิหาร
ปญฺจมตฺตานิ สามเณรสฺตานิ สนนฺนิปาเตสฺสิฯ เตสํ สุมฺนสามเณโร
สพฺพพฺพนวโก อโหสิฯ เถโร สพฺพพมฺหุลลกั สามเณโร อห สามเณร
สฺตถา อโนตฺตตฺตทหฺอูทเกน ปาเท โชรฺวิตฺตกาโม ฃกฺกั อาทาย
คฺนตฺวา ปานียํ อหฺราติฯ โส น สกฺโกมิ ภนฺเตติ น อิจฺฉิฯ
เถโร เสเสปี ปฏฺธิปาฏฺฐิยา ปุจฺฉิฯ เตปี ตเถว วตฺวา ปฏฺธิกฺขิปีสุฯ
กั ปเนตฺถ ชีณาสวสามเณรา นตฺถิตฺติฯ อตฺถิ เต ปน นายิ
อมฺหากั พทฺโธ มาลาปุญฺโฆ สุมฺนสามเณรสฺเสว พทฺโธติ น อิจฺฉีสุฯ
ปุจฺฉชฺชนา ปน อตฺตโน อสมตฺถตาเยว น อิจฺฉีสุฯ ปรีโยसान
ปน สุมฺนสฺส วาเร สมฺปตฺเต สามเณร สฺตถา อโนตฺตตฺตทห-
อูทเกน ปาเท โชรฺวิตฺตกาโม ฃกฺกั คเหตุวา กิร อูทกั อหฺราติ
อหฯ โส สฺตถฺริ อหฺราเปเนเต อหฺริสฺสามิตฺติ สฺตถฺริ วนฺทิตฺวา
ภนฺเต อโนตฺตตฺโต กิร มํ อูทกั อหฺราเปถาติ อหฯ อาม
สุมฺนาติฯ โส วิสาขาย การิตฺเตสุ ฃนฺสฺวณฺณโกฏฺฐิเมสุ เสนาสนกฺกุญฺเฐสุ
เอกั สญฺญิจฺฉิกฺกอุทกฺคณฺหนกั มหาฃกฺกั หตฺถเณน คเหตุวา อิมินา
เม อุกฺขิปีตฺวา อํสฺกฺกุญฺเฐ จปีเตน อตฺถโถ นตฺถิตฺติ โอลมฺพกั
กตฺวา เวหาสิ อพฺพุคฺคคฺนตฺวา หิมวฺนตาภิมุโข ปกฺขนฺทิตฺติฯ
นาคราชา สามเณโร ทูโรโต ว

เล่มที่ 18 สุมณสามเณรวตฺถุ หน้า 627

อาคจฺจนฺตํ ทิสฺวา ปจฺจุคฺคนฺตฺวา กุณฺโณ อํสกุณฺเณทาย
ภนฺเต ตุมฺเห มาทิสฺเส ทาสฺเส วิชฺชมาเน กสฺมา สยํ
อาคตา อุทเกน อตฺถเต สติ กสฺมา สาสนมตฺตํ น ปหิณฺตีถาติ
กุณฺเณ อุทกํ อาทาย สยํ อุกฺขิปิตฺวา ปุรโต โหถ ภนฺเต
อหเมว อาหริสฺสามีติ อาห ๑ ติฏฺฐถ ตุมฺเห มหาราช อหเมว
สมฺมาสมฺพุทฺธเชน อาณตฺโตติ นาคราชานํ นีวตฺเตตฺวา กุณฺหมุขวณฺณิยํ
หตฺถेเนน กเหตุวา อากาเสน อาคณฺนิ ๑ อถ นํ สตฺถา
อาคจฺจนฺตํ โอลิเกตฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตตฺวา ปสฺสถ ภิกฺขเว
สามเณรสฺส ลีฬฺหํ อากาเส หํสฺราชา วิย โสภิตฺติ อาห ๑ โสปี
ปานียฆฺณฺฑํ จเปตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา อฏฺฐาสิ ๑ อถ นํ สตฺถา
อาห กตฺวาสุโสสิ ตฺวํ สุมณานิ ๑ สตฺตวสฺโสสมฺหิ ภนฺเตติ ๑ เตนฺหิ
สุมณ อชฺชโต ปฏฺฐจาย ภิกฺขุ โหหิตฺติ วตฺวา ทายชฺชอุปสมฺปทํ
อทาสิ ๑ เทวเยว กิร สามเณรา สตฺตวสฺสา อุปสมฺปทํ ลภีสุ
อยณฺจ สุมโน โสปาโก จาติ ๑ เอวํ ตสฺมี อุปสมฺปนฺเน
ธมฺมสภายํ กถํ สมนฺุจจาเปสุ อจฺจริยํ อาวุโส เอวรูโปปี นาม
ทหฺรสฺส สามเณรสฺส อานุภาโว โหติ น โน อิตฺโต ปุพฺเพ
เอวรูโป อานุภาโว ทิฏฺฐปุพฺโพติ ๑ สตฺถา อาคนฺตฺวา กาย
นฺุคฺคถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนนฺิสนฺินาติ ปุจฺฉิตฺวา อิมาย
นามาติ วุตฺเตติ ภิกฺขเว

มม สาสเน ททโรปี สฺมมาปฏิปนฺโน เอวรูปํ สฺมปตฺตี

ลภติเยวาทิ วตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

โย หเว ททโร ภิกฺขุ ยฺยชฺชติ พุทฺธสฺसानเ

โสํมํ โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมาทิ ฯ

ตตฺถ ยฺยชฺชตีติ ฆฏฺฐติ วายมตี ฯ

ปภาเสตีติ โส ภิกฺขุ อตฺตโน อรหตฺตมคฺคณฺณาณน

อพฺภาทีหิ มุตฺโตว จนฺทิมาย วีย [โลกํ] ขนฺธาทีเกทํ โลกํ

โอภาเสติ เอกาโลกํ กโรตีติ อตฺโต ฯ

เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺติผลาทินี ปาปฺณีสฺสูติ ฯ

สฺมณสามเณรวตฺถุ ฯ

ภิกฺขุวคฺควณฺณา นิฎฺฐิตา ฯ

ปญฺจวีตฺติโม วคฺโค ฯ

พฺราหฺมณวคฺคณณนา

ปสาทพหุลพฺราหฺมณวตฺถุ

ฉินฺท โสถิตฺติ ปฺรคฺคกมฺมาติ อิมํ ธรรมเทศนํ สุตฺถา เขตฺตวณ
วิหรนฺโต ปสาทพหุลํ พฺราหฺมณํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร พฺราหฺมโณ ภควโต ธรรมเทศนํ สุตฺวา ปสนฺนจิตฺโต
อตุตฺตโน เกเห โสพสมตฺตานํ ภิกฺขุณํ นิจฺจกตฺติ ปฏฺฐเปตฺวา ภิกฺขุณํ
อาคตเวลาหิํ ปตฺติ กเหตฺวา อาคจฺจนตฺต โภจนฺโต อรหฺนฺโต นิสิตฺนตฺต
โภจนฺโต อรหฺนฺโตติ ยงฺกิลฺลิจิ วทฺนฺโต อรหฺนฺตวาทปฺปฏิสฺยตฺตเมว
วทฺติ ฯ เตสุ ปุณฺณชฺชนา อหิ อมฺเหสุ อรหฺนฺตสณฺณิตี ฉินฺตยีสฺสุ
ฉินฺทาสวอ อหิ โน ฉินฺทาสวภาวํ ชานาตีติ เอวํ เต สพฺเพปิ
กุกฺกจฺจาชนฺตวอ ตสฺส เกหํ น คมฺมึสุ ฯ โส ทฺถกฺขิ ทุมฺมโน กิ
นุ โข อยฺยา นาคจฺจนตฺติตี วิหารํ คนฺตฺวา สุตฺถารํ วทฺทิตฺวา
ตมตฺถํ อารโหเจสิ ฯ

สุตฺถา ภิกฺขุ อามนฺเตตฺตวอ กิ เอตํ ภิกฺขเวตี ปุจฺฉิตฺวา
เตหิ ตสฺมึ อตฺถเอ อารโหเจเต สาทิยถ ปฺน ตุมฺเห ภิกฺขเว
อรหฺนฺตวาทนฺติ อหา ฯ น สาทิยาม ภนฺเตตี ฯ เอวํ สนฺเต
มนุสฺसानํ เอตํ ปสาทภณฺณํ อนาปตฺติ ภิกฺขเว ปสาทภณฺณ
อปิจ โข ปน พฺราหฺมณสฺส อรหฺนฺเตสุ อหิมตฺติ เปมฺมิ ตสฺมา
ตุมฺเหหิปี ตณฺหาโสถิตฺติ เจตฺวา อรหฺตฺตเมว ปตฺติ

ยฺตุตฺตฺนฺติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสฺนฺโต อิมํ คาลมาห
ฉินฺหฺโต ปรกฺกมฺม กาม ปรุท พุราหุมน
สงฺขารานํ ขยํ ญตฺวา อกตฺตฺยฺยฺสฺสํ พุราหุมนฺติ ฯ
ตตฺถ ปรกฺกมฺมาติ ตณฺหาโสฺตํ นาม อปฺปมตฺตเกน
วายาเมน ฉินฺหิตฺตํ น สกฺกา ตสฺมา ฅาณสมฺปยุตฺเตน มหนฺเตน
ปรกฺกเมน ปรกฺกมิตฺวา ตํ โสฺตํ ฉินฺหฺโต อุกฺโกปี กาม ปรุท นีหฺร ฯ
พุราหุมนฺติ จีณาสวานํ (๑) อาลปนเมตํ ฯ
สงฺขารานนฺติ ปญฺจนฺนํ ขนฺธานํ ขยํ ชานิตฺวา ฯ
อกตฺตฺยฺยฺสฺสํ เอวํ สนฺเต ตวํ สุวณฺณาทีสุ เกนจิ อกตฺสฺส
นิพฺพานสฺส ชานนฺโต อกตฺตฺยฺย นาม โหสิฺตฺติ ฯ (๒)
เทสนาวสาเน พหุ โสฺตาปตฺติผลาทีนิ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ
ปสาทพหุพุราหุมนวตฺถุ ฯ

สมฺพหุลภิกฺขุวตฺถ

ยทา ทฺวเยสุ ธมฺเมสุติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต สมฺพหุเล ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกทิวสํ ตีสมตฺตา ทิสาวาสิกา ภิกฺขุ อากนฺตฺวา สตฺถารํ
วณฺทิตฺวา นิสิตฺสู ฯ สารีปฺตตฺเถโร เตสํ อรหตฺตสฺส อุปนิสฺสยํ
ทิสฺวา สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา จิตฺโกว อิมํ ปญฺหํ ปุจฺฉิ
ภนฺเต เทว ธมฺมา เทว ธมฺมาติ วุจฺจนฺตฺิติ กตฺเม นฺ โข
เทว ธมฺมาติ ฯ อถ นํ สตฺถา เทว ธมฺมาติ โข สารีปฺตต
สมถวิปฺสฺสนา วุจฺจนฺตฺิติ วตฺวา อิมํ กถมาห

ยทา ทฺวเยสุ ธมฺเมสุ ปารคฺค โหติ พุราหฺมโณ
อถสฺส สพฺเพ สํโยคา อญฺฺจ กจฺจนฺตฺิติ ชานโตติ ฯ
ตตฺถ ยทาติ ยสฺมี กาลे ทฺวิธา จิตฺเตสุ สมถวิปฺสฺสนา-
ธมฺเมสุ อภิญฺญาปารคฺคาทิวเสน (๑) อัย ชีณาสโว ปารคฺค โหติ
อถสฺส วญฺฺจสฺมี สํโยชนสมตฺถา สพฺเพ กามสํโยคาทโย สํโยคา
เอวํ ชานนฺตสฺส อญฺฺจ ปริกฺขยํ กจฺจนฺตฺิติ อตฺถโธ ฯ

เทสนาวसाने สพฺเพปิ เต ภิกฺขุ อรหตฺเต ปตฺติญฺจหีสฺสูติ ฯ

สมฺพหุลภิกฺขุวตฺถ ฯ

#๑. ม.ปารคฺคาทิวเสน ฯ

มารวตถ

ยสส ปารี อปารี วาติ อิมิ ฐมมเทศนั สตุถา เขตวเน
วิหรนุโต มาริ อารพุก กเถสิ ฯ

โส กิร เอกสุมี ทิวเส อณตโร ปุริโส วิย หตุวา
สตุถาริ อุปสงกมิตฺวา ปุจฺฉิ ภูนฺเต ปารี ปารนฺติ วุจฺฉติ
กินฺนุ โข เอตํ ปารี นามาติ ฯ สตุถา มาโร อยฺนฺติ
วิทฺตฺวา (๑) ปาปีม กิ ตว ปาเรน ตํ วิตราเคหิ ปตฺตพพฺนฺติ
วตฺตวา อิมิ คถมาห

ยสส ปารี อปารี วา ปาราปารี น วิชฺชติ
วิทฺตฺวริ วิสฺยุตฺตํ ตมฺหํ พุริมิ พุราหฺมณฺนฺติ
ตตฺถ ปารนฺติ อชฺฉตฺติกานิ น อายตฺนานิ ฯ
อปารนฺติ พาหิรานิ น อายตฺนานิ ฯ
ปาราปารนฺติ ตทฺถกฺยํ ฯ

น วิชฺชตีติ ยสส สพฺพเมตํ อหฺนฺติ วา มมนฺติ วา
คหณฺนาภาเวน นตฺถิ ตํ กิเลสฺทรานํ (๒) วิคเมน วิตฺตฺวริ
สพฺพกฺกิเลสฺหิ วิสฺยุตฺตํ อหํ พุราหฺมณฺณํ วทามิตี อตฺถโถ ฯ

เทศนาวसानเ พหุ โสตาปตฺตติผลาทีนิ ปาปฺณีสฺสูติ ฯ

มารวตถ ฯ

๑. สี่. ยู. วิชานิตฺตฺวา ฯ

๒. ม. ยู. กิเลสฺทรานํ ฯ ม. ยู. สักิเลสฺทรานํ ฯ

อณฺณตรพฺรหฺมณฺวตฺถุ

ณายินฺตฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา เขตฺวเน วิหรนฺโต

อณฺณตรํ พฺรหฺมณฺณ อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร จินฺเตสิ สตุถา อตุตฺโน สวเก พฺรหฺมณฺณาติ

วทติ อหฺลจฺมฺหิ ชาติโคตฺเตน พฺรหฺมโณ มํปิ โข เอวํ วตฺตุ

วฏฺฐิตฺติ ฯ โส สตุถารํ อุปฺสงฺกมิตฺวา ตมตฺถํ ปุจฺฉิ ฯ สตุถา นาทิ

ชาติโคตฺตมตฺเตน พฺรหฺมณฺณ วทามิ อุตฺตมตฺถํ [๑] อนฺุปฺปตฺตเมว

ปเนตฺติ (๒) วทามิตฺติ วตฺวา อิมํ กถมาห

ณายี วิรชฺมาสินํ กตฺกิจฺจํ อนาสวํ

อฺตุตฺตมตฺถํ อนฺุปฺปตฺตํ ตมํ พฺรหฺมิ พฺรหฺมณฺณติ ฯ

ตตุถ ณายินฺตฺติ พฺุวิเชน ณาเนน ณาณฺติ กามรเชน วิรชํ

วเน เอกมาสินํ จตฺุหิ มกฺเคหิ โสพฺสนฺนํ กิจฺจํ กตฺตฺตา กตฺกิจฺจํ

อาสวานํ อภาเวน อนาสวํ อฺตุตฺตมตฺถํ อรหตฺตํ อนฺุปฺปตฺตํ อํ

พฺรหฺมณฺณ วทามิตฺติ อตุถโธ ฯ

เทสนาวसाने โส พฺรหฺมโณ โสตาปฺตฺติผลे ปติฏฺฐหิ

สมฺปตฺตํ ปิ สาคฺธิกา เทสณา อโหสิติ ฯ

อณฺณตรพฺรหฺมณฺวตฺถุ ฯ

#๑. สฺ. ม. ยฺ. เอตฺถนฺตฺเร อรหตฺตฺนฺติ ทิสฺสติ ฯ ๒. สฺ. ม. ยฺ. ปเนวํ ฯ

อานนทตเถรวตถ

ทิวา ตปติ อาทิจุจติ อิมั ชมมเทศนั สตุถา มิคาร-
มาตุปาสาเท วิหรนุโต อานนทตเถรึ อารพุก กเถสิ ฯ

ปเสนทิกอสโล กิร มหาปวารณาย สพพากรณปปฏิมณฺฑิตโต
คณฺฐาทินิ อาทาย วิหารึ อคมาสิ ฯ ตสมึ ขณฺเ กาทุทายิตฺเถโร
ณานั สมาปชฺชิตฺวา ปริสปรียนฺเต นิสินฺโน โหติ ฯ นามเมว
ปนฺสเสตํ สรึริ สุวณฺณวณฺณั (๑) ตสมึ ปน ขณฺเ จนฺโท อุกฺกจฺฉติ
สุริโย อญฺจเมติ ฯ อานนทตเถโร อญฺจเมนฺตสฺส สุริยสฺส
อุกฺกจฺฉนฺตสฺส จ จนฺทสฺส โอภาถั โอโลเกตุวา รณฺโฆ สรึโรภาถั
เถรสฺส สรึโรภาถั ตถาคตสฺส จ สรึโรภาถั โอโลเกสิ ฯ ตตถ
สพฺโพภาเส อติกกมิตฺวา สตุถา วิโรจติ ฯ เถโร สตุถารึ วนฺทิตฺวา
ภนฺเต อชฺช มม อิเม โอภาเส โอโลเกนฺตสฺส ตุมฺหากเมว
โอภาโส รุจฺฉติ ตุมฺหากั หิ สรึริ สพฺโพภาเส อติกกมิตฺวา
วิโรจตีติ อาห ฯ อถ นั สตุถา อานนฺท สุริโย นาม ทิวา
วิโรจติ จนฺโท รตฺตี ราชา อลงฺกตกาเลเยว วิโรจติ ชีณาสโว
คณฺสงฺคณฺิกั ปหาย อนฺโตสมาปตฺติเยว วิโรจติ พุทฺโธ ปน
รตฺตีปี ทิวาปี ปณฺจวิเชน เตเชน วิโรจตีติ วตุวา อิมั คถมาห
๑. ม. ย. มนาปเมว ปนฺสส สรึริ สุวณฺณวณฺณั ฯ

ทิวา ตปติ อาทิจฺโจ รตฺติมาภาติ จนฺทิมมา
สนฺนทุโธ ขตฺติโย ตปติ ฉายี ตปติ พุราหฺมโณ
อถ สพฺพมโหฺรตฺตี พุทฺโธ ตปติ เตชสาติ ฯ
ตตฺถ ทิวา ตปตีติ ทิวาว วิโรจติ รตฺตี ปนสฺส
กตมคฺโคปี น ปญฺญาติ ฯ
จนฺทิมมาติ จนฺโทปี อพฺภาทีหิ มุตฺโต รตฺติเมว วิโรจติ
โน ทิวา ฯ
สนฺนทุโธติ สุวณฺณมณฺิจิตฺเตหิ สพฺพพากรณฺเหหิ ปฏฺิณฺฑติโต
จตฺตฺรํคินฺนิยา เสนาย ปริกฺขิตฺโตว ราชา วิโรจติ น อญฺญาตกเวเสน
จิตฺโต ฯ
ฉายีติ จินฺนสโว ปน คณฺ์ วิโนเตควา ฉายนฺุโตว
วิโรจติ ฯ
เตชสาติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ปน สีสเตเชน (๑) ทุสฺสีเตชํ
คฺุณเตเชน ทุคฺคฺุณเตชํ (๒) ปญฺญาเตเชน ทุปฺปญฺญเตชํ ปุญฺญเตเชน
อปฺปญฺญเตชํ ธมฺมเตเชน อธมฺมเตชํ ปฺริยาทยิตฺวา อิมินา ปญฺจวิเชน
เตชสา นิจฺจกาลเมว วิโรจตีติ อคฺุโล ฯ
เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺุณฺิสฺสูติ ฯ
อานนฺุทตฺเตรวตฺถุ ฯ

#๑. สී. ย. จรณเตเชน ฯ ๒. สී. ม. ย. นิกฺคฺุณเตชํ ฯ

อณฺตรปพฺพิชิตวตฺถุ

พาหิตปาโปติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
อณฺตรํ ปพฺพิชิตํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอโก กิร พุราหุมนฺโณ พาหิรปพฺพชฺชาย ปพฺพิชิตฺวา
สมฺโณ โคตโม อุตฺตโน สวเก ปพฺพิชิตาติ วทติ อหฺลจฺมฺหิ
ปพฺพิชิตอ มํปี โข เอวํ วตฺถุ วญฺญตฺติ จินฺเตตฺวา สตุถารํ
อุปฺสงฺกมิตฺวา เอตฺมตฺถํ ปุจฺฉิ ฯ สตุถา นานํ เอตฺตเกน
ปพฺพิชิตอติ วทามิ กิเลสมฺลानํ ปน ปพฺพิชิตตฺตา ปพฺพิชิตอ
นาม โหตฺติ วตฺวา อิมํ กถมาห

พาหิตปาโป หิ พุราหุมนฺโณ
สมฺจริยาย สมฺโณติ วุจฺจติ
ปพฺพาชยฺมตฺตโน มลํ
ตฺสฺมา ปพฺพิชิตอติ วุจฺจตฺติ ฯ
ตฺตฺถ สมฺจริยาชาติ สพฺพากุสลานิ สเมตฺวา จรเณน ฯ
ตฺสฺมาติ ยสฺมา พาหิตปาปตฺาย พุราหุมนฺโณ อกุสลานิ
สเมตฺวา จรเณน สมฺโณติ วุจฺจติ ตฺสฺมา โย อุตฺตโน รากาติมลํ
ปพฺพาชยฺนฺโต วินฺเทนฺโต จรติ โสปี เตน ปพฺพาชเนน
ปพฺพิชิตอติ วุจฺจตฺติ อตฺถอ ฯ

เทสนาวसाने โส ปพฺพิชิตอ โสตาปตฺติผลे ปติญฺจहि
สมฺปตฺตานํปี สาคฺคิกา เทสฺนา อโหสิติ ฯ

อณฺตรปพฺพิชิตวตฺถุ ฯ

สาริปุตฺตตฺเถรวคฺค

น พุราหุมนสฺสชาติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต สาริปุตฺตตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ ฯ
เอกสฺมี กิร จาเน สมฺพหฺลลา มนฺุสฺสา อโห อมฺหากํ
อยฺโย ขนฺติพฺเลน สมฺนฺนาคโธ อณฺเณสฺ อุกฺโกสนฺเตสฺ วา
ปฺหรนฺเตสฺ วา โภปมตฺตํปี น โหตีติ เถรสฺส คฺคณกถํ กถยฺสิ ฯ
อเถโก มิจฺจนาทิกฺคิโก พุราหุมนฺโณ โภ เอส น กุชฺฌตีติ ปุจฺฉิ ฯ
อมฺหากํ เถโรตี ฯ กุชฺฌาเปนฺโต น ภวิสฺสตีติ ฯ นตฺเถตํ
พุราหุมนฺนาติ ฯ เตนหิ อหํ กุชฺฌาเปสฺสามีติ ฯ สเจ สกฺโกสิ
กุชฺฌาเปหิตี ฯ โส โหตุ ชานิสฺสามิ (๑) กตฺตพฺพนฺติ เถรํ ภิกฺขาย
ปวิญฺจํ ทิสฺวา ปจฺฉาภาเคน คนฺตุวา ปิฏฺฐิมชฺเฌ มหนฺตํ
ปาณิปฺปหารมทาสิ ฯ เถโร กิณฺนาเมตฺนฺติ อนฺโณโลเกตฺวา ว คโต ฯ
พุราหุมนสฺส สกฺลสรฺเร ทาโห อฺปปชฺชิ ฯ โส อโห คฺคณสมฺปนฺโน
อยฺโยติ เถรสฺส ปาทฺมุเล นิปชฺชิตฺวา ขมถ เม ภนฺเตติ
วตฺวา กิ เอตฺนฺติ วุตฺเต อหํ วิมฺสนฺตุถาย ตฺมฺเห ปฺหรินฺติ
อาห ฯ โหตุ ขมามี เตติ ฯ สเจ เม ภนฺเต ขมถ มม
เถเหยว นิสฺสีทิตฺวา ภิกฺขํ คณฺหถาติ เถรสฺส ปตฺตํ คณฺหิ ฯ
เถโรปี ปตฺตํ อทาสิ ฯ พุราหุมนฺโณ เถรํ เคหํ เนตฺวา ปรีวีสิ ฯ
มนฺุสฺสา กุชฺฌิตฺวา อิมินา อมฺหากํ นิสฺสราโธ อฺยฺโย ปหฺโน
#๑. ส. ม. ย. ชานิสฺสามิสฺส ฯ

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺควณฺณา หน้า 638

ทณฺฑนปิสฺส โมกฺโข นตฺถิ เอตฺถว นํ มาเรสุสามาติ
เลทฺตทฺทณฺฑาทิหตฺถา พุราหฺมณสุสฺส เคหทฺวาเร อฏฺฐิสฺสุ ๑ เถโร อฏฺฐาย
คจฺจนฺโต พุราหฺมณสุสฺส หตฺถเ ปตฺตํ อทาสิ ๑ มนฺุสฺสา ตํ เถเรน
สทฺฐี คจฺจนฺตํ ทิสฺวา ฆนฺเต ตุมฺหากํ ปตฺตํ คเหตุว พุราหฺมณฺ
นิวตฺเตถาติ อ่าหฺสุ ๑ กิ เอตํ อฺปาสกาติ ๑ พุราหฺมณฺน ตุมฺเห
ปหฺญา มยฺมสุสฺส กตฺตพฺพิ ซานิสฺสามาติ ๑ กิ ปน ตุมฺเห อิมินา
ปหฺญา อฺทาทุ อหนฺติ ๑ ตุมฺเห ฆนฺเตติ ๑ มํ เอส ปหฺริตฺวา
ขมาเปสิ คจฺจนฺตํ ตุมฺเหติ มนฺุสฺเส อฺยโยเชตฺวา พุราหฺมณฺ
นิวตฺตาเปตฺวา เถโร วิหารเมว คโต ๑ ภิกฺขุ อฺชฺฌายีสฺสุ กิณฺนามตํ
สาริปฺุตตฺถเโร เยน พุราหฺมณฺน ปหฺโฏ ตฺสฺเสว เคเห
นีสิตฺตฺวา ภิกฺขํ คเหตุว อากโต เถรสฺส ปหฺฎกालโต ปฏฺฐาย
น อิทานิ โส กสฺสจฺจิ ลชฺชิสฺสติ อวเสเส โปถนฺโต วิจฺริสฺสตีติ ๑ สตฺถา
อาคนฺตฺวา กาย นฺุตถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺนินาติ
ปฺุจฺจิตฺวา อิมาย นามาติ วุตฺเต ภิกฺขเว พุราหฺมโณ พุราหฺมณฺ
ปหฺรณฺโต นาม นตฺถิ คิหิพุราหฺมณฺน ปน สมณฺพุราหฺมโณ
ปหฺโฏ ภวิสฺสติ โกโธ นามเส อนากามิมคฺเคน สมุคฺฆาตํ คจฺจตีติ
วตฺวา ธมฺมํ เทเสณฺโต อีมา คถา อภาสิ

น พุราหฺมณสุสฺส ปหฺเรยฺย นาสฺส มุญฺเจถ พุราหฺมโณ
ธิ พุราหฺมณสุสฺส หนฺตารํ ตโต ธิ ยสฺส มุญฺจติ ๑

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคความณฺนา - หน้าที่ 639
เล่มที่ 18 สาริปุตฺตตฺเถรวคฺค หน้าที่ 639

น พุราหุมนฺสเสตทกิลฺยจิ เสยฺโย
ยทานิเสโธ มนโส ปิเยหิ
ยโต ยโต หีสมนโน นีวคฺคตฺติ
ตโต ตโต สมฺมตฺติเมว ทุกฺขนฺนํ ๕
ตตฺถ ปหเรยฺยตฺติ จิณฺนาสวพุราหุมนโณ อหฺมสฺมิตฺติ ชานนฺโต
จิณฺนาสวสฺส วา อญฺญสฺส วา พุราหุมนฺส (๑) น ปหเรยฺย ๑
นาสฺส มุญฺเจจาทิ โสปี ปหโฏ จิณฺนาสวพุราหุมนโณ อสฺส
ปหริตฺวา จิตฺตสฺส เวรี น มุญฺเจจ ตสฺมึ โกปี น กเรยฺยตฺติ อตฺถโถ ๑
ธิ พุราหุมนฺสสาติ จิณฺนาสวพุราหุมนฺส หนฺตาริ ทรหามิ ๑
ตโต ธีติ โย ปน ตํ ปหฺรณฺตํ ปฏฺิปปหฺรณฺโต ตสฺส อฺปฺริ เวรี
มุญฺจติ ตํ ตโตปี ทรหามิเยว ๑
เอตทกิลฺยจิ เสยฺโยติ ยํ จิณฺนาสวสฺส อกฺโกสนนฺตํ วา อปฺปจฺจกฺโกสนนํ
ปหฺรณฺตํ วา อปฺปฏฺิปปหฺรณฺ อตฺตํ ตสฺส จิณฺนาสวพุราหุมนฺส น กิลฺยจิ
เสยฺโย อปฺปมคฺคกเสยฺโย น โหติ อถโฆ อธิมคฺคตฺตเมว เสยฺโยติ อตฺถโถ ๑
ยทานิเสโธ มนโส ปิเยหิตฺติ โกชนสฺส หิ โกฐปฺปาโท มนโส
ปิโย นาม เตหิ (๒) ปเนส มาตاپิตฺตฺสฺสปี พุทฺธาทีสุปี
#๑. สี. ม. อญฺญตฺรสฺส วา ชาติพุราหุมนฺส ๑ ๒.ม. โโกโร หิ ๑

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺควณฺณา หน้า 640

อปฺรชฺชติ ตสฺมา โย อสฺส เตหิ มนฺโส นิเสฺโธ โทวเสน
อุปฺปชฺชมานสฺส จิตฺตสฺส นิกฺคโห เอตํ น กิณฺจิ เสยฺโยติ (๑)
อตฺโถ (๒) ฯ

หิสมฺโนติ โทสมฺโน โส ตสฺส ยโต ยโต วตฺตุโต
อนาคามิมฺเคน สมฺมุมาตํ คจฺจนฺโต นีวตฺตติ ฯ

ตโต ตโตติ ตโต ตโต วตฺตุโต สกํลปี วณฺณทุกฺขํ
นีวตฺตติเอวาทิ อตฺโถ ฯ

เทสนาวसानะ พหุ โสตาปตฺตติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ
สารีปฺตตฺตเถรวตฺตุ ฯ

#๑. สี. น อกิณฺจิ เสยฺโย ฯ

#๒. น พุราหฺมณสฺเสตทกิณฺจิ เสยฺโยติ ปฏฺิฆปฺกฺขิกา

#เจตสิกกา อิท มนฺโส ปิยา นาม ฯ เตสํ วเสน หิ ปฏฺิเวรี

มุณฺจิจฺจุ อิจฺฉติ ฯ ยํ เตหิ มนฺโส อนิเสฺโธ อนิกฺคโห เอตํ

#อกิณฺจิ เสยฺโย อธิมตฺตเสยฺโย น โหติ พาลา ปน ปฏฺิเวรี

#มุณฺจิจฺจุ สมตฺถภาวํ ปกฺคณฺหนฺติ ยนฺติ ปทํ

#กิริยาปฺรามสนฺนติ อมฺหากํ มติ ฯ

มหาปชาปตีโคตมีวตฺถุ

ยสฺส กาเยนาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา เขตฺวาเน วิหรนฺโต
มหาปชาปตี โคตมี อารพฺภ กเถสิ ฯ

ภควตา หิ อนุปฺปนฺเน วตฺถุสฺมี ปณฺณตฺเต อฏฺฐ คุรุธมฺเม (๑)
มณฺฑนกชาตโย ปุริโส สุรภิปุพฺพทามํ วิย สิริสา สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา
สปรีวารา มหาปชาปตี โคตมี อุปสมฺบํทํ ลภี ฯ อณฺโณ ตสฺสา
อุปชฺฌาโย วา อจฺริโย วา นตฺถิ ฯ เอวํ ลทฺฐุปสมฺบํทํ เถรี
อารพฺภ อปฺเรน สมเยน กถํ สมฺภูจฺจาเปสุํ มหาปชาปติยา
โคตมียา อจฺริยฺอุปชฺฌายา น ปณฺณายนฺติ สหตฺถเนว กาสายานิ
กณฺหิตี ฯ เอวณฺจ ปน วตฺวา ภิกฺขุณีโย กุกฺกจฺจาณฺติโย ตาย
สทฺธิ เนว อุปฺโสถํ น ปวารณํ กโรนฺติ ฯ ตา คนฺตฺวา
ตถาคตสฺสาปี ตมตฺถํ อารโจะสุํ ฯ สตุถา ตาสํ กถํ สุตฺวา มยา
มหาปชาปติยา โคตมียา อฏฺฐ คุรุธมฺมา ทินฺนา อหเมวสฺสา
อจฺริโย อหเมว อุปชฺฌาโย กายทฺวจฺริตาทิวริหิตฺสุ ชีณาสเวสุ
กุกฺกจฺจนฺนาม น กตฺตพฺพนฺติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ
คาถมาห

ยสฺส กาเยน วาจา ย มนสา นตฺถิ ทฺถกฺกํ
สํวตฺถํ ตีหิ จาเนหิ ตมํหํ พุริมิ พุราหฺมณฺนฺติ ฯ

ตตฺถ ทฺถกฺกณฺนฺติ สาวชฺชํ ทฺถกฺกทฺถุญฺญํ อปายสํวตฺตนิกํ กมฺมํ ฯ

#๑. วิ. จุลล. ๙/๓๒๓ ฯ

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺควณฺณา หน้า 642

ตีหิ จานเหตี เอเตหิ กายาทีหิ ตีหิ การณเหตี
กายทฺวจริตาทีปฺเวสนนินวารณตฺถาย ทฺวารปีหิตํ อหํ พุราหฺมณํ
วทามิตี อตฺโถ ๑

เทสนาวสานเ พหุ โสตาปตฺติผลาทินี ปาปุณฺีสฺสูตี ๑
มหาปชาปตีโกตมัวตฺถ ๑

สารีปฺุตตฺเตรวตฺถ

ยฺมหา ธมฺมํ วิชานเยยาคี อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต สารีปฺุตตฺเตเร อารพฺภ กเถลี ๑

โส กิรายสฺมา อสฺสชิตฺเตรสฺส สนฺติเก ธมฺมํ สฺตฺวา
โสตาปตฺติผลํ ปตฺตกาลโต ปฏฺจาย ยสฺสํ (๑) ทิสายฺ เถโร วสตีตี
สฺฆาตี ตโต อลฺขลึ ปกฺคยฺห ตโตว สีสํ กตฺวา นิปชฺชิตฺ ๑ ภิกฺขุ
มิจฺฉาทิฏฺฐโก สารีปฺุตโต อชฺชาปี ทิสานมฺสฺสมาโน วิจรตีตี
ตมตฺถํ ตถาคตฺสฺส อโรเจสฺสุ ๑ สตฺถา เถโร ปกฺโกสาเปตฺวา
สจฺจํ กิร ตฺวํ สารีปฺุตตํ ทิสานมฺสฺสนฺโต วิจรสีตี ปุจฺฉิตฺวา
ภนฺเต มม ทิสานมฺสฺสนภาวํ วา อนมฺสฺสนภาวํ วา
ตฺมฺเหว ชานาถาตี วุตฺเต ภิกฺขเว น สารีปฺุตโต ทิสาน
นมฺสฺสตี อสฺสชิตฺเตรสฺส (๒) ปนฺ สนฺติกา ธมฺมํ
สฺตฺวา โสตาปตฺติผลํ ปตฺตตฺตาย อตฺตโน อจาริยํ นมฺสฺสตี
#๑. สี. ย. ยํ ทิสํ ๑

#๒. อสฺสชิตฺสฺสาตี ยุตฺตตรํ ๑ ถ. ว.

เล่มที่ 18 ชฎิลพราหมณวตฺถุ หน้า 643

ยณฺหิ อจฺจริยํ นิสฺสาย ภิက္ขุ ธมฺมํ วิชานาติ เตน โส
พฺราหฺมณฺน อคฺคิ วิย สกฺกจฺจํ นมฺสฺสิตฺตํ โฟเยวาติ วตฺวา
ธมฺมํ เทเสฺนฺโต อิมํ คาถมาห

ยฺมฺหา ธมฺมํ วิชานเยยฺย สฺมฺมาสมฺพุทฺธเทสิตํ

สกฺกจฺจํ ตํ นมฺสฺเสยฺย อคฺคิหุตฺตํ พฺราหฺมโณติ ฯ

ตตฺถ อคฺคิหุตฺตํวาติ ยถา พฺราหฺมโณ อคฺคิหุตฺตํ สฺมฺมา
ปริจฺจเณน เจว อณฺชฺลิกมฺมาทีหิ จ สกฺกจฺจํ นมฺสฺสติ เหวํ
ยฺมฺหา อจฺจริยา ตถาคตฺตปฺปเวทิตํ ธมฺมํ วิชานเยยฺย ตํ สกฺกจฺจํ
นมฺสฺเสยฺยาติ อตฺถโถ ฯ

เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺตติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ

สารีปฺตตฺตเถรวตฺถุ ฯ

ชฎิลพราหมณวตฺถุ

น ชฎาหิตี อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
เอกํ ชฎิลพฺราหฺมณํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร อหํ มาติโต จ ปิตีโต จ สุชาโต พฺราหฺมณฺกุล
นิพฺพุตโต สเจ สมนฺโณ โคตโม อตฺตโน สาวเก พฺราหฺมณาติ
วทติ มํปิ นฺโฆ ตถา วตฺตํ วญฺญตีติ สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา
ตมตฺถํ ปุจฺฉิ ฯ อถ นํ สตฺถา นาหํ พฺราหฺมณ ชฎามตฺเตน
น ชาติโคตฺตมตฺเตน พฺราหฺมณํ วทามิ ปฏฺวิทฺธสจฺจเมว ปนาหํ

เล่มที่ 18 พุราหุมนวคฺควณฺณนา หน้า 644

พุราหุมนโณติ วทามิตฺติ วตฺวา [๑] อิมํ คถมาห

น ชฎาหิ น โคตฺเตน น ชจฺจา โหติ พุราหุมนโ

ยฺมฺหิ สจฺจณฺจ ธฺมโม จ โส สฺจฺจ (๒) โส จ พุราหุมนโณติ ฯ

ตตฺถ สจฺจนฺติ ยสฺมिํ ปุคฺคเกล จตฺตาริ สจฺจานิ โสพสหากาเรหิ

ปฏฺวิชฺฌิตฺวา จิตฺํ สจฺจณฺณวณฺณเจว นววิธโลกุตฺตรธฺมโม จ อตฺถิ โส

สฺจฺจิ เจว พุราหุมนโณ จาติ อตฺถโธ ฯ

เทสฺนาวสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ

ชฎิลพุราหุมนวตฺถุ ฯ

กุหกพุราหุมนวตฺถุ

กิณฺเตติ อิมํ ธฺมฺมเทสํ สตฺถา กุฎฺฐาคารสาลาหิ วิหรนฺโต

เอกํ วคฺคฺคฺลิวตฺตํ กุหกพุราหุมนํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร เวสาลีนครทฺวารเอ เอกํ กุฏฺฐกรูฏฺขํ (๑) อารุยฺห ทฺวิหิ

ปาเทหิ สาขํ คณฺหิตฺวา อโหสิโร(๔) โอลมฺพนฺโต กปีถานํ เม

สตํ เทถ กหาปณฺเ เทถ ปริจาริกํ เทถ โน เจ ทสฺสธ อโธ

ปตฺติตฺวา มรณฺโต นครํ อนครํ กริสฺสามิตฺติ วทติ ฯ ตถาคตฺตฺสาปี

ภิกฺขุสงฺฆมฺปริวตฺตสฺส นครปวิสนกาเล ภิกฺขุ ตํ พุราหุมนํ ทิสฺวา

นิกฺขมฺนกาเลปี นํ ตเถว โอลมฺพนฺตํ

#๑. ม. เอตฺถนฺตเร ธฺมมํ เทสฺนโธติ ทิสฺสติ

#๒. ส.ม. สฺจฺจิ ฯ ย. สฺจฺจิ ฯ ๓. ส. ม. ย. กุฏฺฐกรูฏฺขํ ฯ

#๔. ส. อโหสิโร ฯ ย. อโหสิโร ฯ

ปสฺสึสุฯ นาคราปี อัย ปาโต ปญฺจาย เอว โอลมพฺนโต
ปติตฺวา [๑] นครี อนุครี กเรยฺยติ จินฺเตตฺวา นครวินาสกิตา
ย โส ยาจติ สพฺพิ เทมาติ ปฏิสฺสูณิตฺวา อํสฺสุฯ โส
โอดริตฺวา สพฺพิ คเหตุวา อคมาสิฯ ภิกฺขุ วิหารูปจारे
ตํ คาวิ วिय วิจริตฺวา กจฺจนฺตํ ทิสฺวา สณฺชานิตฺวา ลทฺชนฺเต
พฺรหฺมณฺณ ยถาปตฺถิตฺนฺติ ปุจฺฉิตฺวา อาม ลทฺฐํ เมติ สุตฺวา
อนฺโตวิหารเร ตถาคตฺสฺส ตมตฺถํ อารโจะสิฯ สตฺถา น ภิกฺขเว
อิทาเนเวส กุหกโจโร ปุพฺเพปี กุหกโจโรเยว อโหสิ อิทานิ
ปเนส พาลชนํ วณฺเจติ ตทา ปน ปณฺจเท เวณฺเจตุํ นาสกฺขิตฺติ
วตฺวา เตหิ ยาจิตฺโต อตีตํ อหาริ

อตีเต เอกํ กาสิกคามํ นิสฺสาย เอโก กุหกตาปโส วาสํ
กปฺเปติฯ ตํ เอกํ กุลํ ปฏฺิษฺคฺกิ ทิวา อุปฺปนฺนขาทนียโกชนียโต
อตฺตโน ปุตฺตานํ วिय ตสฺสาปี เอกํ โกฏฺจาสํ เทติ สายํ
อุปฺปนฺนโกฏฺจาสํ จเปตฺวา ทฺติยทิวเส เทติฯ อถกทิวสํ สายํ
โคธมฺสํ ลภิตฺวา สารุํกํ ปจิตฺวา ตโต โกฏฺจาสํ จเปตฺวา
ทฺติยทิวเส ตสฺส เทติฯ ตาปโส มํสํ ขาทิตฺวา ว(๒) รสตณฺหาย
พทุโร ก็ มํสํ นามตฺนฺติ ปุจฺฉิตฺวา โคธมฺสนฺติ สุตฺวา ภิกฺขาย
จริตฺวา สปฺปีทริกฏฺกภณฺฑาทินิ คเหตุวา ปณฺณสาถํ คนฺตฺวา
เอกมฺนฺเต จเปสิฯ ปณฺณสาถาย ปน อวิหฺเร เอกสฺมี
๑. ม. เอตฺถนฺตเร มรฺนฺโตติ ทิสฺสตีฯ ๒. ส. สายิตฺวา วฯ

เล่มที 18 พุราหุมนวคฺคกถา หน้า 646

วมฺมิเก โคธราชา วิหริตี ๑ โส กาเลน กาลิ ตาปสิ วนฺทิตู
อากฺขณฺตี ๑ ตํทิวสิ ปเนส ตํ วธิสฺสามิตี ทณฺฑํ ปฏิจฺจนาเทตฺวา ตสฺส
วมฺมิทฺสฺสาวิหฺวเร จาเน นินฺทาทนฺโต วิย นิสิตี ๑ โคธราชา วมฺมิทฺโต
นิกฺขมิตฺวา ตสฺส สนฺตีกิ อากฺขณฺโต อากาโร สลฺลภฺเขตฺวา น
เม อชฺช อาริยสฺส อากาโร รุจฺจตีตี ตโตว นินฺตตี ๑ ตาปโส
ตสฺส นินฺตคณฺภาวํ ฅตฺวา ตสฺส มรณฺตถาย ทณฺฑํ จิปี ๑ ทณฺโฑ
วิรัชฺฌิตฺวา คโต ๑ โคธราชา วมฺมิทํ ปวิสิตฺวา ตโต สีตํ นินฺทิตฺวา
อากตฺมคฺคํ โอลเณนฺโต ตาปสิ อาท

สมณิ ตํ มลฺลมาโน อุปคณฺธี อสณฺณตํ
โส มํ ทณฺฑเณน ปาหาสิ ยถา อสฺสมโณ ตถา
กิณฺเต ชฎาหิ ทุมฺเมธ กิณฺเต อชินฺสาฎิยา
อพฺกนฺตรนฺเต คหณิ พาหิโร ปริมชฺชสีตี ๑
อถ นํ ตาปโส สนฺตเกน ปโลเกตุํ เอวมาห
เอหิ โคธ นินฺตตสฺส ภูณฺช สาลินฺโมทนํ
เตลลํ โลณฺณจ เม อคฺคิ ปหูตํ มยฺห ปิปลฺลิตี ๑
ตํ สุตฺวา โคธราชา ยถา ยถา ตฺวํ กเถสิ ตถา ตถา เม

ปลาญฺตฺกามตาว โหตีตี วตฺวา อิมิ คาทมาห
เอส กิยฺโย ปเวกฺขามิ วมฺมิทํ สตโปริสิ
เตลลํ โลณฺณจ กิณฺเตสิ อหิตํ มยฺห ปิปลฺลิตี ๑

เอวณฺจ ปน วตฺวา อหิ เอตฺตํ กาลํ ตยิ สมนฺสณฺณํ อกาสิ
อิทานิ เต มํ ปหฺริตฺตํ ตาย ทณฺโฑ จิตฺโต ตสฺส จิตฺตกาถโตเยว
อสุสมฺโณ ชาโต กิณฺดาทิสฺสํ ทุปฺปญฺจสฺส ปุคฺคสฺส ชฎาหิ กิ
สชฺเรน อชินฺจมนฺ อพฺกนฺตรํ หิ เต คหฺนํ เกวลํ พาหิรเมว
ปริมชฺชสีติ อาท ๑

สตฺถา อิมํ อตีตํ อหฺริตฺวา ตทา เอส กุหโก ตาปโส
อโหสิ โคชฺราชา ปน อหเมวาทิ วตฺวา ชาตํ สโมชานตฺวา ตทา
โคชปณฺชิตฺน ตสฺส นิกฺคหิตการณํ ทสฺเสนฺโต อิมํ คาถมาห

กิณฺเต ชฎาหิ ทุมเมช กิณฺเต อชินสาฎิยา

อพฺกนฺตรนฺเต คหฺนํ พาหิรํ ปริมชฺชสีติ ๑

ตตฺถ กิณฺเต ชฎาหิตี อมฺโภ ทุปฺปญฺจ ตว สุพฺพชฺาหิปี
อิมาย ชฎาหิ สชฺุราย นีวตฺถายปี อิมาย อชินจมนฺสาฎิกาย จ
กิมตฺโถ ๑

อพฺกนฺตรนฺติ อพฺกนฺตรํ หิ เต รากาทิกฺกิลเสคหฺนํ เกวลํ
หตฺถิลณฺฑํ อสุสฺลณฺฑํ วิย มญฺจํ พาหิรํ ปริมชฺชสีติ อตฺโถ ๑

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณีสฺสูติ ๑

กุหกพฺรหฺมณฺวตฺถุ ๑

กิสาคอตมึวตฺถุ

ปัสฺสูกฺกชฺรณฺติ อิมํ ชฺมมฺเทศนํ สตฺถา กิซฺมณฺเณ ปฺพพเต
วิหรนฺโต กิสาคอตมึ อารพฺภ กเถสิ ฯ

ตทา กิร สกฺโก ปจฺมยामาวसानเ เทวปริสาย สหฺริ สตฺถารํ
อุปฺสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมฺนฺเต สาราณียํ ชฺมมกถํ สุณฺนฺโต
นีสึทึ ฯ ตสฺมึ ขณเ กิสาคอตมึ สตฺถารํ ปสฺสึสฺสสามิตฺติ
อากาเสนาคนฺตฺวา สกฺกํ ทิสฺวา นิวตฺติ ฯ (๑) โส ตํ
วนฺทิตฺวา นิวตฺตนฺตึ ทิสฺวา สตฺถารํ ปุจฺฉิ กา นามเสา ฆนฺเต
อากจฺจมานาว ตุมฺहे ทิสฺวา นิวตฺตึติ ฯ สตฺถา กิสาคอตมึ
นามเสา มหาราช มม ชีตา ปัสฺสูกฺกิตฺถเรณิํ อกฺคาติ วตฺวา
อิมํ คาทมาห

ปัสฺสูกฺกชฺรํ ชนฺตุํ กิสํ ชฺมนิสฺนถตฺตํ
เอกํ วนฺสฺมึ ฆายนฺตุํ ตมฺหํ พฺรุมิ พฺราหฺมณฺนฺติ ฯ
ตตฺถ กิสฺนฺติ ปัสฺสูกฺกิกา หิ อตฺตโน อนฺรุปํ ปฺปฺพิทํ ปุเรนฺตา
อปฺปมฺสฺโลหิตา เจว โหณฺติ ชฺมนิสฺนถตฺตตฺตา จ ตสฺมา เอวมาห ฯ
เอกํ วนฺสฺมินฺติ วิวิตเต จานเ เอกํ ฆายนฺตุํ ตมฺหํ
พฺราหฺมณฺณํ วทามิตฺติ อตฺถโถ ฯ
เทศนาวาสานเ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณีสฺสูติ ฯ
กิสาคอตมึวตฺถุ ฯ

#๑. น ภิกขุณิยา อาจิณฺณํ รตฺตึ จริตฺตุํ ฯ

อณฺตรพฺราหฺมณวตฺถุ

น จาหนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา เซตฺวเน วิหรนฺโต
เอกํ พฺราหฺมณํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร สมฺโณ โคตโม อตฺตโน สวเก พฺราหฺมณาติ
วทติ อหฺลจฺมฺหิ พฺราหฺมณโยนินิ นินฺพตฺโต มํปิ โข เอวํ
วตฺถุ วฏฺฐตฺติ สตุถาริ อฺปสงฺกมิตฺวา ตมตฺถํ ปุจฺฉิ ฯ อถ นํ
สตุถา นานํ พฺราหฺมณ พฺราหฺมณโยนินิ นินฺพตฺตมตฺเตเนว
พฺราหฺมณํ วทามิ โข ปน อภิณฺจโน อคฺคหฺโณ [๑] ตมํ
พฺราหฺมณํ วทามิตี วตฺวา อิมํ กถมาห

น จาหํ พฺราหฺมณํ พฺรุมิ โยนิชํ มตฺตีสมฺภวํ
โกวาทิ นาม โส โหติ ส เว โหติ สกฺิณฺจโน
อภิณฺจนํ อนาทานํ ตมํ พฺรุมิ พฺราหฺมณนฺติ ฯ
ตตฺถ โยนิชนฺติ โยนิยา ชาตํ ฯ

มตฺตีสมฺภวณฺติ พฺราหฺมณินิยา มาตุ สนฺตเก อฺทฺรสมิ
สมฺภุตํ ฯ

โกวาทิติ โส ปน อามนฺตนาทิสฺส โภ โภติ วตฺวา วิจรนฺโต
โกวาทิ นาม โหติ ส เว รากาทีหิ กิณฺจเนหิ สกฺิณฺจโน อหํ ปน
รากาทีหิ อภิณฺจนํ จตฺุหิ อฺปาทานเนหิ อนาทานํ พฺราหฺมณํ วทามิตี
อตฺุโถ ฯ

#๑. สฺ. เอตฺถนฺตเร อนงฺกโณติ ทิสฺสตี ฯ

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺควณฺณา หน้า 650

เทสฺนาวสาเน โส พุราหฺมโณ โสตาปตฺติผลึเต ปตฺติฎฺฐหิ
สมฺปตฺตํปปี สาทฎฺธิกา เทสฺนา อโหสิตี ฯ
อณฺเฏตฺรพุราหฺมณวตฺถุ ฯ

อุคฺคเสนวตฺถุ

สพฺพสฺสญฺโฆชนนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวพฺพวเน
วิหฺรนฺโต อุคฺคเสนํ นาม เสฎฺฐจิปฺตํ อารพฺภ กเถสิ ฯ
วตฺถุ มฺลจฺ ปฺเร มฺลจฺ ปจฺจโตติ คาถาวณฺณนาย
วิตฺถาริตเมว ฯ ตทา หิ สตฺถา ฆนฺเต อุคฺคเสนโน น ภายามิตฺติ
วทตี อญฺเฏน มณฺเฏอ อณฺเฏน พฺยากรโธตีติ ภิกฺขุหิ วุตฺเต
ภิกฺขเว มม ปฺตฺตสฺสทิสสา ฉินฺนสฺสญฺโฆชนา น ภายนฺติเยวาทิ
วตฺถวา อิมํ คาถมาห

สพฺพสฺสญฺโฆชนํ เจตฺวา โย เว น ปฺริตสฺสตี
สงฺกาคิตฺถํ วิสฺสุตฺตํ ตมฺหํ พุรฺรัมมิ พุราหฺมณนฺติ ฯ
ตตฺถ สพฺพสฺสญฺโฆชนนฺติ ทสฺวิธสฺสญฺโฆชนํ ฯ
น ปฺริตสฺสตีติ ตณฺหาช น ภาชตี ฯ
ตมฺहनฺติ ตํ อหํ รากาทีนํ สงฺกานํ อตีตตฺตทา สงฺกาคิตฺถํ
จตฺนฺนํปปี โยคานํ อภาเวน วิสฺสุตฺตํ ตํ อหํ พุราหฺมณํ วทามิตฺติ
อตุโถ ฯ

เทสฺนาวสาเน พฺหุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปฺณีสฺสูติ ฯ
อุคฺคเสนวตฺถุ ฯ

เทวพฺรหฺมณวตฺถุ

เจตฺวา นทฺธินฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
เทว พฺรหฺมณเ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เตสุ กิเรกสฺส จูพโรหิโต นาม โคโณ โหติ เอกสฺส
มหาโรหิโต นาม ฯ เต เอกทิวสํ ตว โคโณ พลฺวา มม โคโณ
พลฺวาติ (๑) วิวิทฺตฺวา กิโนโน วิวาเทเน เน ปาเชตฺวา ซานิสฺสามาติ
อจิรวตฺตีเร สกฺกํ วาลุกาย ปฺเรตฺวา โคเณ โยชยฺสิ ฯ ตสฺมี
ขณฺเณ ภิกฺขุปี นหยาตีตุํ ตตฺถ กตา โหนฺติ ฯ พฺรหฺมณฺณา โคเณ
ปาเชตฺสุ ฯ สกฺกํ นิจฺจลํ อญฺจาสิ ฯ นทฺธิวเรตฺตา ปน นิชฺชยฺสิ ฯ ภิกฺขุ
ทิสฺวา วิหารํ กนฺตฺวา ตมตฺถิํ สตฺถุ อาโรจยฺสิ ฯ สตฺถา ภิกฺขเว
พาหิรา เอตา นทฺธิวเรตฺตา โยโกจิ เอตา ฉินฺนทฺเตว ภิกฺขุณา
ปน อชฺชตฺตํโก โกชนทฺธิชฺเชว ตณฺหาวเรตฺตญฺจ ฉินฺนิตฺตุํ วญฺญตฺตีติ
วตฺวา อิมํ คาถมาห

เจตฺวา นทฺธิ(๒) วเรตฺตญฺจ สนฺธานํ (๑) สหนฺนุกมฺมํ

อฺกฺขิตฺตปฺลิจฺฉํ พุทฺธํ ตมहिํ พุทฺธมฺปิ พฺรหฺมณฺณติ ฯ

ตตฺถ นทฺธินฺติ นยฺหนภาเวเน ปวตฺตํ โกธํ ฯ

วเรตฺตนฺติ พนฺชนภาเวเน ปวตฺตํ ตณฺหํ ฯ

สนฺธานํ สหนฺนุกมฺมณฺติ อนฺุสยานุกมฺมสฺหิตํ ทฺวาสญฺจ-

#๑. ตว โคโณ พลฺวา อูทาหุ มมาติ ยุตฺตตฺริ ฯ

#๒. ย. นนฺทํ ฯ

#๓. ส. ม. ย. สนฺทามํ ฯ ส. สนฺทานํ ฯ

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺควณฺณา หน้า 652

ทิกฺขิตฺตํ (๑) อิทํ สพฺพิ นินฺทิตฺวา จิตฺ อวิชฺชาปฺลิมฺมสฺส
อฺกฺขิตฺตํ อฺกฺขิตฺตปฺลิมํ จตฺตุนํ สจฺจํ พุทฺธตฺตา พุทฺธ
ตํ อหิ พุราหฺมณํ วทามิ อตฺถโ ๑

เทสฺนา วสาเน ปญฺจสฺตา ภิกฺขุ อรหฺตฺเต ปตฺติจฺหิสุ
สมฺปตฺตานํปี สาทฺถิกา เทสฺนา อโหสิตี ๑

เทวพุราหฺมณวตฺถุ ๑

อฺกฺโกสภการทฺวาชวตฺถุ

อฺกฺโกสภการทฺวาชวตฺถุ อิมํ ธมฺมเทสํ สจฺจํ เวพฺพเน วิหรนฺโต
อฺกฺโกสภการทฺวาชวตฺถุ อารพฺภ กเถสิ ๑

อฺกฺโกสภการทฺวาชวตฺถุ หิ ภาตฺถุ ภาวทฺวาชวตฺถุ ธนฺนุชานี
นาม พุราหฺมณิ สโตปนฺนา อโหสิ ๑ สว จิปิตฺวาปี กาสิตฺวาปี
ปฺกฺขลิตฺวาปี นโม ตสฺส ภควโต อรหฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสชาติ
อิมํ อุตฺถานํ อุตฺถานสิ ๑ สว เอกทิวสํ พุราหฺมณปริเวสฺนายน ปฺกฺขลิตฺวา
ตเถว มหาสทฺเทน อุตฺถานํ อุตฺถานสิ ๑ พุราหฺมณโณ กุชฺฌิตฺวา
เอวเมววํ วสฺสิ ยตฺถ วา ตตฺถ วา ปฺกฺขลิตฺวา ตสฺส
มฺนุชทฺทสฺส สมณฺสส วณฺณํ ภาสตีตี วตฺวา อิทานิ เต วสฺสิ
คณฺตุวา ตสฺส สจฺจโน วาท์ อโรเปสฺสามิตี อห ๑ อถ นํ สว
คจฺจ พุราหฺมณ นานํ ตํ ปสฺสามิ โย ตสฺส ภควโต วาท์ อโรเปยฺย

เล่มที่ 18 อุกโกสภการทฺวาชวตฺถุ หน้า 653

อปีจ คนฺตุวา ภควนฺตํ ปญฺหํ ปุจฺจนฺตฺสูติ อห ๙ โส
สตฺถุ สนฺตีกํ คนฺตุวา อวณฺทิตฺวาว เอกมฺนฺตํ จิโต ปญฺหํ
ปุจฺจนฺโต อิมํ คาทมาห

กีสฺสู ฆตฺวา (๑) สฺขํ เสติ กีสฺสู ฆตฺวา (๑) น โสจติ
กิสฺสสฺสู (๒) เอกธมฺมสฺส วธฺ โรเจสิ โคตมาติ ๙
อถสฺส ปญฺหํ พุยากรโณโต สตฺถา อิมํ คาทมาห
โกธํ ฆตฺวา (๑) สฺขํ เสติ โกธํ ฆตฺวา (๑) น โสจติ
โกธสฺส วิสมฺมสฺส มชฺชรคฺคสฺส พฺราหฺมณ
วธฺ อริยา ปถฺสนฺติ ตณฺหิ ฆตฺวา น โสจติติ ๙

โส สตฺถริ ปถฺทิตฺวา ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตํ ปาปฺณิ ๙ อถสฺส
กนิญฺโจ อุกโกสภการทฺวาโซ ภاتا กิร เม ปพฺพชิตฺติ สฺตฺวา
กฺทฺโซ อากนฺตุวา สตฺถารํ อสพฺภาหิ ผฺรฺสาหิ วาจาหิ อุกโกสิ ๙
โสปี สตฺถารา อติถินํ ขาพฺนียาทิทานโอบมฺเมน สณฺณตฺโต สตฺถริ
ปสนฺโน ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตํ ปาปฺณิ ๙ อปเรปีสฺส สฺนฺทริกภการทฺวาโซ
พิลฺงคภการทฺวาโซติ เทว กนิญฺจภาทโร สตฺถารํ อุกโกสนฺตาว
สตฺถารา วินีตา ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตํ ปาปฺณิสฺสู ๙

อถกทิวสํ ธมฺมสภายํ กถํ สมฺมฺจฺจาเปสฺสู อาวุโส อจฺฉริยา
วต พุทฺธคฺคณา จตฺตฺสู นาม ภาคิเกสฺสู อุกโกสนฺเตสฺสู สตฺถา กิณฺจ
อวตฺวา เตสฺสเยว ปถฺญฺจา ชาโตติ ๙ สตฺถา อากนฺตุวา
#๑. ม. ฆตฺวา ๙ ๒. สฺ. ย. กิสฺสสฺสํ ๙

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺควณฺณา หน้า 654

กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สฺนฺนิตฺตนาติ ปุจฺฉิตฺวา อิมาย
นามาติ วุตฺเต ภิกฺขเว อหิ มม ขนฺติเพลน สมนฺนาคตฺตตา
ทฺฐุเรสุ อทฺฐสฺนฺโต มหาชนฺสฺส ปตฺติฏฺจา โหมิเยวาทิ วตฺวา อิมิ
คาถมาห

อกุโกสํ วชฺพนฺชญจ อทฺฐุโ จ โย ติตฺติขติ

ขนฺติพลํ พฺลานิกํ ตมฺหิ พฺรุมิ พุราหฺมณฺนติ ฯ

ตตฺถ อทฺฐุโ จติ เอวํ ทสฺหิ อกุโกสวตฺถุหิ อกุโกสญจ

ปริภาสญจ ปาณิอาทีหิ โปถนญจ อนฺทฺพนฺชนาทีหิ พนฺชญจ โย

อกุทฺธมานโส หุตฺวา อธิวาเสติ ขนฺติเพลน สมนฺนาคตฺตตา ขนฺติพลํ

ปุณฺปนฺนํ อฺปฺปตฺติยา อนิกฺกฺเตเนว ขนฺติเพลน สมนฺนาคตฺตตา

พลานิกํ ตํ เอวรूपิ อหิ พุราหฺมณฺนิ วทามิติ อตฺถโถ ฯ

เทสฺนาวสาเน พฺหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ

อกุโกสกาเรทฺวาชวตฺถุ ฯ

สาริปุตฺตตฺเถรวคฺคณ

อกุโกธนฺฺติ อิมํ ธรรมเทศนํ สตุถา เวพฺพวน วิหรนฺฺโต
สาริปุตฺตตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

ตทา กิร เถโร ปญฺจหิ ภิกฺขุสฺเตหิ สหฺวี ปิณฺฑทาย จรนฺฺโต
นาลกคามเม มาตุ ฆรทวาริ อคฺมาสิ ฯ อถ นํ สฺวา นิสิตทาเปตฺวา
ปริวิสมานา อกุโกสิ อมฺโภ อฺจฺฉินฺฺนุจฺจาทก อฺจฺฉินฺฺนุจกณฺฉิกํ
อลภิตฺวา ปรมเรสุ อฺพุงกปิฏฺเจน ฆณฺฑิตํ กณฺฉิกํ (๑) ปริภุญฺชิตุํ
อรหฺสี (๒) อสิตฺติโกฏฺฐนํ ปหาย ปพฺพชฺชิตฺติ นาสิตมฺหิ ตยา
ภุญฺชานิทานีติ ภิกฺขุณฺฺปิ ภตฺตํ ททมานา ตุมฺเหหิ มม ปุตฺโต
อตุตฺโน จุพฺพภูจฺาโก กโต อิทานิ ภุญฺชถาติ วเทสิ ฯ เถโร
ภิกฺขุํ คเหตุวา วิหารเมว อคฺมาสิ ฯ อถายสฺมา ราหุโล สตุถาริ
ปิณฺฑทปาเตน อาปฺจุฉิ ฯ อถ นํ สตุถา อาห ราหุล กหิ
คมิตฺถาติ ฯ อยฺยิกาย คามิํ ภนฺฺเตติ ฯ กิํ ปนฺ เต อยฺยิกาย
อฺปฺชฺฉมาโย วุตฺโตติ ฯ อยฺยิกาย เม ภนฺฺเต อฺปฺชฺฉมาโย อกุโกสิโตติ ฯ
กิณฺฺติ วตฺวาติ ฯ อิทํ นาม ภนฺฺเตติ ฯ อฺปฺชฺฉมาเยน ปนฺ เต กิํ
วุตฺตนฺฺติ ฯ น กิณฺฺจิ ภนฺฺเตติ ฯ ตํ สุตฺวา ภิกฺขุ ธรรมสภายิํ กถิํ
สมฺภูจฺาเปสิ อวฺโส อจฺฉริยา วต สาริปุตฺตตฺเถรสฺส คุณฺนา
เอวนฺนามสฺส ฯ มาตริ อกุโกสนฺฺติยา โกชนมตฺตํปิ
นาโหสิติ ฯ สตุถา อาคณฺฺตฺวา

เล่มที 18 พุราหุมนวคฺควณฺณา หน้า 656

กาย นุคฺค ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนนฺนินฺนาติ
ปฺจุจฺจิตฺวา อิมาย นามาติ วุตฺเต ภิกฺขเว จีณาสวา นาม
อกุโกธนาเว โหนฺตฺตีติ วุตฺวา อิมํ กถมาห

อกุโกธนํ วุตฺตวณฺตํ สีลวณฺตํ อนุสฺสทํ (๑)

ทณฺตํ อนฺติมสาร์ริํ ตมทํ พุรุมิ พุราหุมนฺนติ ฯ

ตตฺถ วุตฺตวณฺตณฺติ ชฺฐตฺถวตฺเตน สมนฺนาคตํ จตฺตปาริสฺสุทฺธิตีเลน
สีลวณฺตํ ตณฺหาอฺสุสทาภาเวเน (๒) อนุสฺสทํ ฉพินฺนทฺริยทมนเนน
ทณฺตํ โภจฺจียํ จิตฺเตน อตฺตภาเวเน อนฺติมสาร์ริํ ตมทํ พุราหุมนฺ
วทามิตฺติ อตฺถโถ ฯ

เทสฺนาวสาเน พหุ โสตาปตฺตติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ

สาร์ริปฺคตฺตเถรวตฺถุ ฯ

#๑. สี. ย. อนุสฺสทํ ฯ ๒. สี. ตณฺหาอฺสุสทาภาเวเน อนุสฺสทํ ฯ

อุปปลวณณาเถรีวตถุ ๑

วาริ โปกุขรปตเตวาติ อิมิ ฌมมเทสนัน สตุถา เขตวเน
วิหรนุโต อุปปลวณณาเถรี อารพุก กเถสิ ๑

วตถุ มชฺฐา มณฺเฑตี พาโลติ คากาวณณนาย วิตุถาริต-
เมว ๑ วุตฺตํ หิ ตตฺถ อปรเน สมเยน มหาชน ฌมมสภาย
กถิ สมภูจฺจาเปสิ จินฺนสวาปี มณฺเฑ กามํ เสวนฺติ (๑) ก็ น
เสวิสฺสนฺติ นเหเต โกพาปรุกฺขา น จ วมฺมิกา อุลลมฺสสรีราว
ตสฺมา เตปี กามสฺขํ สาทิยนฺตีติ ๑ สตุถา อากนฺตฺวา กาย
นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนนฺนินฺนาคี ปุจฺฉิตฺวา อิมาย
นามาติ วุตฺเต น ภิกฺขเว จินฺนสวา กามสฺขํ สาทิยนฺติ น
กามे เสวนฺติ ยถา หิ ปทุมปตฺเต ปตีโตทกพินฺทุ น ลิปฺปติ
น สณฺจฺจติ วินิวตฺติตฺวา ปตเตว ยถา จ อารกฺเค สาสโป น
อุปลิปฺปติ น สณฺจฺจติ วินิวตฺติตฺวา ปตเตว เอวํ จินฺนสวสฺส
จิตฺเต พุวิโรปี กาโม น ลิปฺปติ น สณฺจฺจตีติ วตฺวา อนฺนฺนฺธีศ
ฉมฺเฏตฺวา ฌมฺมํ เทเสนฺโต อิมิ พุราหฺมณฺวคฺเค คากมาห

วาริ โปกุขรปตเตว อารกฺเคริว สาสโป

โย น ลิปฺปติ (๒) กามสฺ ตมฺหิ พุริมิ พุราหฺมณฺนฺติ ๑

ตตฺถ โย น ลิปฺปตีติ เอวเมว โย อพฺกนฺตเร

#๑. ม. จินฺนสวา มณฺเฑ กามสฺขํ สาทิยนฺติ กามํ เสวนฺติ ๑

#๒. ส.ม. ลิปฺปติ ๑

ทฺพพิเชปี กาม (๑) น อุปลิปปติ ตสฺมี กาม น สณฺจติ

ตมฺหิ พุราหฺมณฺ วทามิตี อตุโถ ๑

เทสนาวสานเ พหุ โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปฺณิสฺสูติ ๑

อุปฺพลวณฺณาเถรีวตฺถุ ๑

อณฺยตรพุราหฺมณวตฺถุ

โย ทฺกฺขสฺสาติ อิมิ ธมฺมเทสนิ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต

อณฺยตริ พุราหฺมณฺ อารพฺภ กเถสิ ๑

ตสฺส กิเรโก ทาโส อุปฺพลยตฺเต สิกฺขาปเท ปลายิตฺวา
ปพฺพิชิตฺวา อรหตฺติ ปาปฺณิ ๑ พุราหฺมโณ ตํ โอลเณนโต อทิสฺวา
เอกทิวสํ สตุถารา สทฺธิ ปิณฺฑทาย ปวิสฺนุตฺติ ทฺวารนฺตเร ทิสฺวา
จิวรํ ทพฺหิ อคฺคเหสิ ๑ สตุถา นีวตฺติตฺวา กิ อิทํ พุราหฺมณาติ
ปฺจุจฺฉิ ๑ ทาโส เม โภ โคตมาติ ๑ ปนฺนภาโร เอส พุราหฺมณาติ ๑
ปนฺนภาโรติ วุตฺเต พุราหฺมโณ อรหาคิ สลฺลภฺเขสิ ๑ ตสฺมา
ปนฺนปี เตน เหว โภ โคตมาติ วุตฺเต สตุถา อาม พุราหฺมณ
ปนฺนภาโรติ วตฺวา อิมิ คาถมาห

โย ทฺกฺขสฺส ปชานาติ อิเชว ขยมตฺตโน

ปนฺนภาโร วิสิยฺตฺติ ตมฺหิ พุริมิ พุราหฺมณฺนฺติ ๑

ตตฺถ ทฺกฺขสฺสาติ ขนฺธทฺกฺขสฺส ๑

ปนฺนภารนฺติ โอิโรหิตกฺขนฺธภาวี (๑) จตฺตฺหิ โยเคหิ
สพฺพกฺกิลเสหิ วา วิสฺขุตฺตํ ตมฺหํ พุราหฺมณฺํ วทามิ อตฺถโ ๑
เทสนาวสานเ โส พุราหฺมโณ โสตาปตฺตฺตฺสเ ปตฺติฎฺฐหิ
สมฺปตฺตฺตํปี สาทฺถิกา เทสนา อโหสิตี ๑
อณฺตรพฺุราหฺมณวตฺถุ ๑

เขมาภิกฺขุณีวตฺถุ

คฺมฺภีรฺปนฺนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา กิษฺณกฺุญฺเ วิหรนฺโติ
เขมํ ภิกฺขุณี อารพฺก กเถสิ ๑

เอกทิวสํ หิ ปจฺมยामสมนฺนตฺเร สกฺโก เทวราชา เทวปริสาย
สทฺธิ อากนฺตฺวา สตฺถุ สนฺติเก สาราณิยํ ธมฺมกถํ สฺนฺนโติ นิสิทิ ๑
ตสฺมี ขณฺเ เขมา ภิกฺขุณี สตฺถารํ ปสฺสิสฺสสามิตี อากนฺตฺวา
สกฺกํ ทิสฺวา อากาเส จิตฺตว สตฺถารํ วนฺทิตฺวา นีวตฺติ ๑ (๒) สกฺโก
ตํ ทิสฺวา กา เอสา ฆนฺเต อากจฺจมานา อากาเส จิตฺตว
วนฺทิตฺวา นีวตฺตีตี ปุจฺฉิ ๑ สตฺถา เอสา มหาราช มม ธีตา เขมา
นาม มหาปนฺนฺตา มคฺคามคฺคสฺส โกวิทาตี วตฺวา อิมํ คาถมาห
คฺมฺภีรฺปนฺนํ เมธาวี มคฺคามคฺคสฺส โกวิทํ
อุตฺตมตฺถํ อนฺุปฺปตฺตํ ตมฺหํ พุรฺุมิ พุราหฺมณฺนฺติ ๑

#๑. สี. ม. ย. โอิหิตกฺขนฺธภาวี ๑

#๒. ๖๔๘ องฺเก อนฺตฺตสณฺณานํ โอิโถเกตพฺพิ ๑

เล่มที่ 18 พุราหุมนวคฺควณฺณนา หน้า 660

ตตฺถ คมฺภีรปฺลยฺนติ คมฺภีเรสุ ขนฺธาทีสุ ปวตฺตาย ปฺลยฺนย
สมนฺนาคตฺติ ธมฺโมชปฺปฺลยฺนย สมนฺนาคตฺติ เมธาวี อัยฺย ทฺคฺคตฺติยา
มคฺโค อัยฺย สฺคฺคตฺติยา มคฺโค อัยฺย นิพฺพานสฺส มคฺโค อัยฺย อมคฺโคตฺติ
เอวํ มคฺเค จ อมคฺเค จ เณกตฺตย มคฺคามคฺคสฺส โกวิทฺ
อรหตฺตสงฺขาตฺติ อุตฺตมตฺถิ อฺนุปฺปตฺติ ตมฺหิ พุราหุมนํ
วทามิตฺติ อตฺถโถ ๑

เทสฺนาวสาเน พฺหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสูติ ๑
เขมาภิกฺขุณีวตฺถุ ๑

ปพฺพการวาทิตฺตฺสฺสตฺเถรวตฺถุ

อัสฺสญฺจนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
ปพฺพการวาทิตฺตฺสฺสตฺเถริ อารพฺภ กเถสิ ๑

โส กิร สตฺถุ สนฺติเก กมฺมญฺจานํ คเหตุวา อรณฺณํ ปวิสิตฺวา
สปฺปายเสนาสนํ โอโลเกนฺโต เอกํ เลนปพฺพการํ ปาปฺณิ ๑
สมปตฺตคฺคฺขณฺเนเววสฺส จิตฺติ เอกคฺคตฺติ ลภิ ๑ โส อหิ อธิ วสนฺโต
ปพฺพชิตฺถิจฺจํ นิปฺพาเทตฺถุ สกฺขิสฺสสามิตฺติ จินฺเตสิ ๑ เลเนปี อธิวตฺถา
เทวตา สีลวา ภิกฺขุ อากฺโต อิมินา สทฺธิ เอกญฺจานเน วสิตฺถุ
ทฺคฺคํ อัยฺย ปน อธิ เอกเรตฺติเมว วสิตฺวา ปกฺกมฺสฺสตีติ จินฺเตตฺวา
ปฺตฺเต อาทาย นิภฺขมิ ๑ เถโร ปฺนทิวเส ปาโตว โคจรคามํ
ปิณฺฑทฺตย ปาวิสิ ๑ อถ

เล่มที่ 18 ปพฺพการวาทิติสฺสตุเถรวตฺถุ หน้า 661

นํ เอกา อุปาสิกา ทิสฺวา ปุตฺตตีเนหํ ปฏฺฐิตฺตวา เกเห
นีสึทาเปตฺวา โภเชตฺวา อตฺตानํ นิสฺสาย
เตมาสํ วสนตฺถาย ยาจิ ฯ โสปี สกฺกา มยา อิมํ นิสฺสาย
ภวนิสฺสรณํ กาทฺตุนฺติ อธิวเสตฺวา ตเมว เลนํ อคฺมาสี ฯ เทวตา
ตํ อากจฺจนฺตํ ทิสฺวา อทฺธา เกนจิ นิมฺนฺติโต ภวิสฺสติ
เสฺว วา ปรเสฺว วา คมฺิสฺสตีติ จินฺเตสี ฯ เหวํ อทฺตมฺมาสมตฺเต
อติกกนฺเต อยํ อิเชว มณฺเณ อนฺนโตวสฺสํ วสฺสตี สึลวตา
ปน สทฺธิ เอกญฺจानเน ปุตฺตเกหิ สทฺธิ วสฺสํ ทฺถกฺริ อิมญฺจ
นิกฺขมาติ วตฺตํ น สกฺกา อตฺถิ นฺ โข อิมสฺส สึเล ขลิตนฺติ
ทิตฺเพน จกฺขุณา โอลเณนฺตี อุปสมฺปทกาลโต ปญฺจาย ตสฺส
สึเล ขลิตํ อทิสฺวา ปริสฺสุทฺทมสฺส สึลํ กิณฺจิทเวสฺส กตฺวา
อยสํ อุปฺปาเทสฺสามีติ อุปญฺจจากฺกุเล อุปาสิกาย เขญฺจปุตฺตสฺส
สรีเร อธิมุจฺจิตฺวา ทิวํ ปริวตฺเตสี ฯ ตสฺส อกฺขิณี นิกฺขมีสุ
มุขโต เขโพ ปคฺขมฺรติ ฯ อุปาสิกา ตํ ทิสฺวา ก็ อิทนฺติ วิริวํ
อด นํ เทวตา อทิสฺสมานรฺูปา เหวมาห มยา เอส คหิโต
พลิกมฺเมนปี เม อตฺถโถ นตฺถิ ตฺมฺหากํ ปน กุลฺปกตฺเถรํ ลญฺจิมชฺฐกํ
ยาจิตฺวา เตน เตลํ ปจิตฺวา อิมสฺส นตฺถุโต เทถ เหวาห
อิมํ มุณฺจิสฺสามีติ ฯ นสฺสตุ วา เอส มฺรตฺ วา น สกฺขิสฺสามหํ
อยยํ ลญฺจิมชฺฐกํ ยาจิตฺตุนฺติ ฯ สเจ ลญฺจิมชฺฐกํ ยาจิตฺตํ น สกฺโกถ
นาสิกายสฺส

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺคกถา หน้า 662

หิงฺกุณฺณํ ปกฺขิปิตฺตํ วเทถาติ ฯ อิหํปี วตฺตํ น สกฺโกมาติ ฯ
เตนหิสฺส ปาทโรวฺนุทกํ สีเส อาสิญฺจถาติ ฯ อุปาสิกา
สกุกา อิหํ กาคฺคฺคฺติ เวลาย อาคคฺติ เถโร นิสีทาเปตฺวา
ยาคฺคฺชชกํ ทตฺวา อนฺตรากตฺเต นิสินฺนสฺส ปาทโร วิตฺวา
อุทกํ กเหตุวา ฆนฺเต อิหํ อุทกํ ทารกสฺส สีเส อาสิญฺจามาติ
อาปฺปจฺฉิตฺวา เตน อาสิญฺจถาติ วตฺเต ตถา กรีสฺสุ ฯ (๑) เทวตา
ตาวเทว ตํ มุญฺจิตฺวา ฆนฺตฺวา เลนทฺวารे อญฺจาสี ฯ เถโรปี
ภคฺคกิจฺจาวसानเ อญฺจายาสนา อวิสฺสญฺจกมฺมญฺจานตาย ทฺวตฺตีสากาโร
สชฺชฌายนฺโตว ปกฺกามี ฯ อถ นํ เลนทฺวาริ สมฺปตฺตกาเล
สา [เทวตา] มหาเวชฺช มา อิธ ปวิสฺสตี อหา ฯ โส
ตตฺถเวว จตฺวา กาสี ตฺวนฺติ อหา ฯ อิหํ อิธ อธิวตฺถา
เทวตาติ ฯ เถโร อตฺถิ นฺ โข มยา เวชฺชกมฺมสฺส กตฺตญฺจานนฺติ
อุปสมฺปทกาลโต ปญฺจาย โอลเณฺโต อตฺตโน สีเส ติลกํ วา
กาพกํ วา อทิสฺวา อิหํ มยา เวชฺชกมฺมสฺส กตฺตญฺจานํ น
ปสฺสामी กสฺมา เอวํ วเทสฺตี อหา ฯ น ปสฺสสฺตี ฯ อาม น
ปสฺสामीติ ฯ เตนหิ อัจฺฉามิ เตติ ฯ [อาม] อัจฺฉาหิตี ฯ
ติญฺจตุ ตาว ทฺวารे กถา อชฺเชว ตยา อมฺนุสฺสคฺคหิตสฺส
อุปญฺจากปฺตตสฺส ปาทโรวฺนุทกํ สีเส อาสิญฺจตฺตํ
นาสิญฺจตฺตฺวา อาม อาสิญฺจตฺตฺวา กิ เอตํ น ปสฺสสฺตี ฯ
#๑. อกาสิตี ภาวิตพฺพํ ฯ

เล่มที่ 18 ปพฺพการวาทิติสฺสตุเถรวตฺถุ หน้า 663

เอตํ สนฺชาย ตฺวํ วเทสึติ ฯ อาม เอตํ สนฺชาย วทามึติ ฯ
เถโร จินฺตเตสิ อโห วต เม สมฺมาปณฺหิโต อตฺตา
สาสนสฺส อนฺรูโป วต เม จริตํ เทวตาปี มม จตฺตปาริสฺสุทฺธิสึเส
ติลกํ วา กภาพกํ วา อทิสฺวา ทารกสฺส สึเส อาสิตฺตํ
ปาทโชนมตฺตํ อทฺทสาติ ฯ ตสฺส สึลํ อารพฺภ พลวปฺปิติ
อุปฺปชฺชชิ ฯ โส ตํ วิภฺขมฺเภตฺวา ปาทุทฺธารึปี อกตฺวา ตตฺถเวว อรหตฺตํ
ปตฺวา มาทิสํ ปริสฺสุทฺธสมณฺณํ ทฺุเสสิ มา อิช วนสณฺเฑ เวสิ
ตฺวเมว นิภฺขมาติ เทวตํ โโอวทฺนฺโต อิมํ อุทานํ อุทานเสสิ
 วิสฺสุทฺโธ วต เม วาโส นิมฺมลํ มํ ตปสฺสึนํ
 มา ตฺวํ วิสฺสุทฺธํ ทฺุเสสิ นิภฺขม ปวนา ตฺวนฺติ ฯ
 โส ตตฺถเวว เตมาสิ วสิตฺวา วุตฺถวสฺโส สตฺถุ สนฺตึกํ กนฺตฺวา
ภิกฺขุหิ ก็ อาวุโส ปพฺพชิตฺกิจฺจนฺเต มตฺถกํ ปาปีตฺนฺติ ปฺภูโจ
ตสฺมี เลเน วสฺสฺปกมฺนโต ปฺภูจาย สพฺพนฺตํ ปวตฺตี ภิกฺขุณํ
อาโรเจตฺวา อาวุโส ตฺวํ เทวตาย เอวํ วุจฺจมาโน น กุชฺฌสิตี
วุตฺเต น กุชฺฌามึติ อาห ฯ ตํ ภิกฺขุ ตถาคตสฺส อาโรเจสิ
ภนฺเต อัย ภิกฺขุ อญฺญํ พฺยาโกโรติ เทวตาย อิมํ นาม
วุจฺจมาโนปี น กุชฺฌามึติ วทสิตี ฯ สตฺถา เตสิ กถํ สุตฺวา
เนว ภิกฺขเว มม ปฺตฺโต กุชฺฌติ เอตสฺส หิ คิหึหิ วา
ปพฺพชิตฺเหหิ วา สํสคฺโค นาม นตฺถิ อสํสญฺโจะ

เล่มที่ 18 พุราหุมนวคคณณนา หน้า 664

เอส อปป์จโน สนคฺคฺจโจิตติ วตฺวา ชมมํ เทเสนุโต อิมํ คาคมาห
อัสสจฺจํ คหฺจฺเจหิ อนาคาเรหิ จฺจยํ
อนอกสารี อปป์จณํ ตมหํ พุริมิ พุราหุมนนฺติ ฯ
ตตฺถ อัสสจฺจนฺติ ทสฺสนสวณสมฺมุตฺตปณปริโภคกายลัสคฺคณัน
อภาเวน อัสสจฺจํ ฯ
อุภยนฺติ กิหิหิ จ อนาคาเรหิ จาติ อุภเยหิปี
อัสสจฺจํ ฯ
อนอกสารินฺติ อนาลยจารี (๑) ฯ ตํ เอวรूपํ อหํ พุราหุมนํ
วทามิติ อตฺโถ ฯ
เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ
ปพฺภการวาสิติสฺสत्ตฺเถรวตฺถุ ฯ

#๑. สี่. ยู. อนาลยจารี ฯ

อณตตรภิกขุวตถุ

นิชาชาติ อิมั ชมมเทศนั สตุถา เขตวเน วิหรนุโต
อณตตรั ภิกขุ อารพภ กเถสิ ฯ

โส กิร สตุถุ สนตติเก กम्मภูจัน คเหตุวา อรณเณ
วายนุโต อรหตต ปตุวา ปฏิลทษคณั สตุถุ อาโรเจสสามิติ
ตโต นิภขมิ ฯ อถ นั เอกสมิ คามเ เอกา อิตถิ สามิเกน
สทฐิ กลหั กตุวา ตสมิ พหิ นิภขมนเต กุลฆริ คมิสสามิติ
มคคั ปฏูปนนา อนตตรามคเค ทิสวา อิมั เถริ นิสสาย
คมิสสามิติ ปิฏฐิจโต ปิฏฐิจโต อนุพนุธิ ฯ เถโร ปน ตั น ปสฺสติ ฯ
อถสฺสา สามิโก เกหิ อากโต ตั อทิสวา กุลคามั กตา
ภวิสฺสตีติ อนุพนุชนุโต ตั ทิสวา น สกกา อิมาย เอกิกาย
อิมั อฏวิ ปฏูปชฺชิตุ กิ นุ โข นิสสาย คจฺจตีติ โอลิเกนุโต
เถริ ทิสวา อัย อิมั คณฺหิตฺวา นิภขนุโต ภวิสฺสตีติ จินฺเตตุวา
เถริ สนฺตชฺเชสิ ฯ อถ นั สวา อิตถิ เนว มั เอส ภทนุโต
ปสฺสติ น อาลปติ มา นั กิณฺจิจิ อวจาติ อาห ฯ โส กิ ปน
ตฺว อตฺตานั คเหตุวา คจฺจนฺตัมม น (๑) อาจิกขิสฺสตี คฺขุหเมว
อนุจฺจวิก อิมสฺส กริสฺสามิติ อูปฺปนุโกโธ อิตฺถิยา อาฆาเตน
เถริ โปเถตุวา ตั อาทาย นิวตฺติ ฯ เถรสฺส สกถสรริ
สณฺชาตคณฺหํ อโหสิ ฯ อถสฺส
#๑. ม. นสทฺโท นตฺถิ ฯ

เล่มที่ 18 พุราหุมนวคฺควณฺณา หน้า 666

วิหาริ อากตกาเล ภิกฺขุ สรีริ สมฺพาหนฺตา คณฺเฑ ทิสฺวา
กี อิทฺนฺติ ปุจฺฉีสุฯ โส เตสํ ตมฺตถิ อารโจะสิฯ
อถ นํ ภิกฺขุ อวฺโส ตสฺมี ปุริเส เอวํ ปหฺรณฺเต กี ตฺวํ
อวจ กี วา เต โกโร อุปฺปนฺโนติฯ น เม อวฺโส โกโร
อุปฺปชฺชตีติฯ เต สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา ตมฺตถิ อารโจะตฺวา
ภนฺเต เอโส ภิกฺขุ โกโร เต อุปฺปชฺชตีติ วุจฺจมาโน น เม
อวฺโส โกโร อุปฺปชฺชตีติ วเทติ อญฺฐํ วตฺวา อญฺญํ พุยากรโธตีติฯ
สตฺถา เตสํ กถิ สุตฺวา ภิกฺขเว จีณาสฺวา นาม นีหิตทณฺฑา
เต ปหฺรณฺเตสุปี โกธิ น กโรนฺติเยวาทิ วตฺวา อิมิ คาลมาห
นิชาย ทณฺฑํ ญฺเตสุ ตเสสุ ถาวเรสุ จ
โย น หนฺติ น ฆาเตติ ตมฺหิ พุริมิ พุราหุมนฺนฺติฯ
ตตฺถ นิชายาติ นิกฺขิปีตฺวา โอโรเปตฺวาฯ
ตเสสุ ถาวเรสุ จาติ ตณฺหาตาเสน ตเสสุ ตณฺหาอภาเวน
ถิรตฺาย ถาวเรสุ จฯ
โย น หนฺตีติ โย เอวํ สพฺพสฺตฺเตสุ วิคตฺปฏฺิฆตฺาย
นิกฺขิตฺตทณฺฑโฑ เนว กญฺจิ สยิ หนฺติ น อญฺญํ ฆาเตติ ตมฺหิ
พุราหุมนํ วทามิตี อตฺถโถฯ
เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปุณฺนีสูติฯ
อญฺญตฺรภิกฺขุวตฺถุฯ

สามเณรวคฺค

อวิรุทฺชนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา เขตฺวเน วิหรนฺโต

[๑] สามเณร อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกา กิร พุราหฺมณฺนิ จตฺนุนํ ภิกฺขุณฺ อุตฺเทศภคฺคตฺติ สชฺเขตฺวา
พุราหฺมณฺ อหา พุราหฺมณ วิหาริ คนฺตฺวา จตฺตาริ มหฺลลภพุราหฺมณ
อุทฺทิสิตฺวา อานะหิตฺติ ฯ โส วิหาริ คนฺตฺวา จตฺตาริ เม พุราหฺมณ
อุทฺทิสิตฺวา (๒) เทถาติ อหา ฯ ตสฺส สงฺกิจฺโจ ปณฺชติโต โสปาโก
เรวโตติ สตุตฺตวสฺสิกา จตฺตาริ ชีณาสวสามเณรา ปาปฺณิสฺสุ ฯ
พุราหฺมณฺนิ มหารหานิ อาสนานิ ปณฺญาเปตฺวา จิตา สามเณเร
ทิสฺวา กุปีตา อุทฺชเน ปกฺขจิตฺตโลณฺ วิย ตญฺจตฺถายมานา
ตฺวํ วิหาริ คนฺตฺวา อตฺตโน นตฺตุมตฺเตปิ อปฺโปโหนฺเต
จตฺตาริ กุมารเก คเหตุวา อากโตสิตีติ วตฺวา เตสํ
เตสฺ อาสเนสฺ นิสฺสิทิตฺตุ อทฺตฺวา นิจปีจกานิ อตฺถริตฺวา เอเตสฺ
นิสฺสิทธาติ วตฺวา กจฺจ พุราหฺมณ มหฺลลเก โอลเกตฺวา
อานะหิตฺติ อหา ฯ พุราหฺมโณ วิหาริ คนฺตฺวา สาริปฺุตตฺตเถริ ทิสฺวา
เอหิ อมฺหากํ เกหํ คมิสฺสามาติ อานะสิ ฯ เถโร อากนฺตฺวา
สามเณเร ทิสฺวา อิมะหิ พุราหฺมณะหิ ภคฺคตฺติ ลทฺชนฺติ ปุจฺฉิตฺวา
น ลทฺชนฺติ วุตฺเต จตฺนุนเมว ภคฺคตฺสส ปญฺชิตฺตภาวํ
#๑. สී. ย. เอตฺถนฺตเร จตฺตาริตี ทิสฺสตี ฯ ๒. ม. อุทฺทิสิตาเปตฺวา ฯ

เล่มที่ 18 พุราหุมนวคฺควณฺณา หน้า 668

ถตุวา อahrt เม ปตฺตนฺติ ปตฺตํ คเหตุวา ปกฺกามิ ฯ พุราหุณฺปิ
ก็ อิมินา วุตฺตนฺติ ปุจฺฉิตฺวา เอเตสํ นิสินฺนพุราหุณฺนํ
ลทฺฐํ วฏฺฐติ อahrt เม ปตฺตนฺติ อตฺตโน ปตฺตํ คเหตุวา
คโธติ น ภูยฺชิตฺกามา ภวิสฺสตี สีนํ กนฺตุวา อณฺณํ
โอลเกตุวา อานหิตฺติ ฯ พุราหุมนุ กนฺตุวา มหาโมคฺคฺคฺลลนฺตเถริ
ทิสฺวา ตเถว วตุวา อานลฺสิ ฯ โสปี สามเณเร ทิสฺวา ตเถว
วตุวา ปตฺตํ คเหตุวา ปกฺกามิ ฯ อถ นํ พุราหุณฺนิ อahrt เอเต
น ภูยฺชิตฺกามา พุราหุณฺนวาทกํ กนฺตุวา เอกํ มหฺลลคฺคพุราหุณฺณํ
อานหิตฺติ ฯ สามเณราปี ปาโต ปฏฺจาย กิณฺจิ อลภมาณา
ชิมฺจฉาย ปีพิตา นิสฺตีทิสฺสุ ฯ อถ เนสํ คฺคณฺเตเชน สกฺกสฺส
อาสนํ อฺคฺคหาการํ ทสฺเสลฺสิ ฯ โส อวชฺชนฺโต เตสํ ปาโต
ปฏฺจาย นิสินฺนํ กิณฺนตภาวํ ถตุวา มยา ตคฺค กนฺตุ
วฏฺฐตีติ ชราชิมฺณมฺหฺลลคฺคพุราหุมนุ หุตฺวา ตสฺมี พุราหุณฺนวาทเก
พุราหุณฺนํ อคฺคาสเน นิสฺตีทิสฺสุ ฯ พุราหุมนุ ตํ ทิสฺวา
อิทานิ เม พุราหุณฺนิ อตฺตมฺนา ภวิสฺสตีติ เอहि เคหํ
คมิสฺสามาติ ตํ อาทาย เคหํ อคฺมาลฺสิ ฯ พุราหุณฺนิ ตํ ทิสฺวา
ตฺถจฺจิตฺตา ทฺวิสฺส อาสเนสฺส อตฺตรณํ เอกสฺมี อตฺตริตฺวา อຍ
อิช นิสฺตีทาติ อahrt ฯ สกฺโก เคหํ ปวิสฺสิตฺวา จตฺตาริ สามเณเร
ปณฺจปฺปติภูจฺเตน

วณฺทิตฺวา เตสํ อาสนปรียนฺเต ภูมียํ ปลฺลลงฺเคน นิสีทึ ฯ
อถ นํ ทิสฺวา พุราหุณฺณิ พุราหุณฺณํ อห อโห เต
พุราหุณฺโณ อานีโต เอตํปี (๑) อุมฺมตฺตกํ คเหตุวา อาคโตสิ
อตฺตโน นตฺตุมตฺเต วณฺทนฺโต วิจรติ กิ อิมินา นีหฺราหิ นนฺติ ฯ
โส ขนฺธेषี หตฺถेषี กจฺฉายปี คเหตุวา นิกฺกทฺตฺถิมมาโน อฎฺฐาตตปี
น อิจฺฉติ ฯ อถ นํ พุราหุณฺณิ เอหิ พุราหุณฺณ ตวํ เอกสฺมี
หตฺถे คณฺห อหํ เอกสฺมี คณฺหิตฺสสามีติ ฯ อุโปปี ทฺวีสุ หตฺถेषุ
คเหตุวา ปิฎฺฐิชฺชํ โปถฺเนตฺตา เกหทฺวารโต พหิ อํสฺสุ ฯ สกฺโกปี
นินฺนินฺนุจฺจานเวยว นินฺนุโน หตฺถํ ปรีวตฺเตสิ ฯ เต นีวตฺติตฺวา
ตํ นินฺนุณฺเมว ทิสฺวา ภิตฺรवं รวนฺตา วิสฺสชฺชเชตฺถุ ฯ ตสฺมี ขณฺ
สกฺโก อตฺตโน สกฺกภาวํ ชานาเปสิ ฯ อถ เนลํ อหาริ อํสฺสุ ฯ
ปลฺลจปี ชนา อหาริ คเหตุวา เอโก กณฺณิกมณฺฑลํ วินิวิชฺฉิตฺวา
เอโก ฉทนฺตฺส ปุริมภาคํ เอโก ปจฺฉิมภาคํ เอโก ปจฺวิยํ
นินฺมุชฺชิตฺวา สกฺโกปี เอเคน จานน นิกฺขมิตฺติ เอวํ ปลฺลจปี ชนา
ปลฺลจ จานานิ อํสฺสุ ฯ ตโต ปญฺจาย จ ปน ตํ เกหํ กิร
ปลฺลจฉิทฺทเคหํ นาม ชาตํ สามเณเรปี วิหาริ คตฺถาเล ภิกฺขุ
อาวุโส กิทิสฺนฺติ ปุจฺฉีสุ ฯ มา โน ปุจฺฉถ อมฺหากํ ทิฎฺฐกาลโต
#๑. สี. ย. เอวํ ปิตุมตฺตกํ ฯ

เล่มที่ 18 พุราหุมนวคควณณา หน้า 670

ปฎุชย พุราหุมนิ โทธาภิกฎตา ปญจตตาสเนสฺ โน นิสีทิตตปิ
อทตวา สีนํ มหุลลคพุราหุมนิ อาเนหีติ อาห อมหากํ
อุปะชฎาโย อาคนุตฺวา อมฺเห ทิสฺวา อิมสํ นิสินฺนพุราหุมนานํ
ลทฺฐํ วฏฏฐีติ ปตฺตํ อาหาราเปตฺวา นิกฺขมิ อญจํ มหุลลคพุราหุมนิ
อาเนหีติ วุตฺเต พุราหุมนโณ มหาโมคคฺคฺลลนตฺเถรํ อาเนสีห
โส อมฺเห ทิสฺวา ตเถว วตฺวา ปกฺกามิ อถ พุราหุมนิ
น เอเต ภุชฺชิตฺตูกามา คจฺจ พุราหุมนวาทกโธ เอกํ
มหุลลคพุราหุมนิ อาเนหีติ พุราหุมนิ ปหิณฺนิ โส ตตฺถ คนุตฺวา
พุราหุมนเวเสน อาคตํ สกฺกํ อาเนสี ตสฺสาคตกาเล อมหากํ
อาหารํ อทฺสูติ ฯ เอวํ กโรนฺนทานํ ปน เตสํ ตมฺเห น กุชฺฌิตฺตภาติ ฯ
น กุชฺฌิมฺหาติ ฯ ภิกฺขุ ตํ สุตฺวา สตฺถุ อารโจะสฺสุ ภนฺเต
อิม น กุชฺฌิมฺหาติ อญฺตํ วตฺวา อญจํ พุยาภโรนฺตีติ ฯ สตฺถา
ภิกฺขเว ชีณาสวา นาม วิรุทฺเธสฺสุปี น วิรุชฺฌนฺติเยวาติ วตฺวา
อิมํ คาถมาห

อวิรุทฺธี วิรุทฺเธสฺสุ อตฺตทณฺเฑสฺสุ นิพฺพุตํ

สาทาเนสฺสุ อนาทานํ ตมฺหํ พุรุมิ พุราหุมนฺนติ ฯ

ตตฺถ อวิรุทฺชนฺติ อาฆาตวเสน วิรุทฺเธสฺสุปี โลภियมหาชเนสฺสุ

อาฆาตาภาเวน อวิรุทฺธี หตฺถคเต ทณฺเฑ วา สตฺถเอ วา

อวิชฺขมานปี ปเรสํ ปหารทานโธ อวิเรตฺตฺตา อตฺตทณฺเฑสฺสุ

ชเนสฺสุ นิพฺพุตํ นิกฺขิตฺตทณฺเฑนํ ปญฺจนฺนํ ขนฺธานํ อหํ มมนฺติ

คหิตตฺตา สาทาเนสฺส ตสฺส คหณสฺส อภาเวน อนาทานํ ตํ
เอวรूपํ อหํ พุราหุมนํ วทามิติ อตฺถโถ ๕

เทสนาวसानะ พหุ โสตาปตฺติผลาทินี ปาปฺณีสฺสูติ ๕

สามเณรวคฺคฺฏ ๕

มหาปณฺดกตฺเถรวคฺคฺฏ

ยสฺส ราโค จาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวพฺพเน วิหรนฺโต
มหาปณฺดกํ อารพฺภ กเถสิ ๕

โส หิ อายสฺมา จุพฺปณฺดกํ จตฺตฺหิ มาเสหิ เอกํ คาลํ ปคฺคณํ
กาตุํ อสฺกโกนฺตํ ตฺวํ สาสเนปิ อภพฺโป กิหิโกคาปิ ปรีหิโน
กิณฺเต อิชฺ วาเสน อิตฺโต นิกฺขมสฺสูติ วิหารา นิกฺกขุตฺติตฺวา
ทวารํ กเถสิ ๕ ภิกฺขุ กถํ สมฺภูจฺจาเปสฺสุ อวฺุโส มหาปณฺดกตฺเถเรณ
อิทฺทนาม กถํ ชีณาสวานํปิ มณฺเฑ โโกโร อฺุปฺชชฺตีติ ๕ สตฺถา
อาคณฺตฺวา กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนนฺนินฺนาติ
ปฺุจฺจิตฺวา อิมาย นามาทิ วุตฺเต น ภิกฺขเว ชีณาสวานํ
ราคาทโย กิเลสา อตฺถิ มม ปฺุตฺเตน ปน อตฺถปฺุเรกฺขารตฺาย
เจว ธมฺมปฺุเรกฺขารตฺาย จ ตํ กตฺตฺนฺติ วตฺวา อิมํ คาถมาท

ยสฺส ราโค จ โทโส จ มาโน มกุโข จ ปาติโต

สาสโปริว อารคฺคา ตมหํ พุริมิ พุราหุมนฺนฺติ ๕

ตตฺถ อารคฺคาติ ยสฺเสเต รากาทโย อยญฺจ ปฺรคฺคณมกฺขนลกฺขโณ
มกฺโข อารคฺคา สาสโป วีย ปาติตา (๑) ยถา สาสโป อารคฺเค น
สนฺติฎฺฐติ เอวํ จิตฺเต น สนฺติฎฺฐนฺติ (๒) ตมहिํ พุราหุมนํ วทามิตี อตฺถโถ ๑
เทสนาวสานเ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณีสฺสูติ ๑
มหาปนฺถกตฺถเรวตฺถ ๑

ปฺลิตฺนทวจฺจตฺถเรวตฺถ

อกฺกกสนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวพฺพเน วิหรนฺโต
ปฺลิตฺนทวจฺจตฺถเร อารพฺภ กเถสิ ๑

โส กิรายสฺมา เอหิ วสฺสิ ยาหิ วสฺสิตีอาทีนิ วทนฺโต
คิหิปี ปพฺพชิตฺเตปี วสฺสิวาเทเนว สมฺมทาจฺรติ ๑ อเถกทิวสํ สมฺพหุลา
ภิกฺขุ สตฺถุ อารโจะสฺสุ อายสฺมา ฆนฺเต ปฺลิตฺนทวจฺจโณ ภิกฺขุ
วสฺสิวาเทเนว สมฺมทาจฺรตีติ ๑ สตฺถา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา สจฺจํ
กิริ ตฺวํ ปฺลิตฺนทวจฺจ ภิกฺขุ วสฺสิวาเทเนว สมฺมทาจฺรตีติ ปุจฺฉิตฺวา
เอวํ ฆนฺเตติ วุตฺเต ตสฺสสายสฺมโต ปุพฺเพนิวาสํ มนสิกริตฺวา
มา โข ตุมฺเห ภิกฺขเว วจฺจสฺส ภิกฺขุโน อชฺฌายิตฺถ น
ภิกฺขเว วจฺจโณ โทสนฺตโร ภิกฺขุ วสฺสิวาเทเนว สมฺมทาจฺรติ
วจฺจสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปญฺจ ชาติสฺตานิ
#๑. ม. ปาติโต ๑ ๒. ม. สนฺติฎฺฐติ ๑

ธมฺมปทฎจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณา - หน้าที 673
เล่มที 18 ปีลีนุทวจฺจตฺเถรวคฺคฺฏ หน้า 673

อพุโพิถณฺณานี สพุพานี ตานี พุราหุมนฺนกุลเ ปจฺจชาตานิ
โส ตสฺส ทีฆรตฺตํ วสตีวาโท สมุทาจินฺโณ จีณาสวสฺส นาม
กกุทลํ ฬรฺสํ ปเรลํ ฆฎฺฏนฺวจนเมว (๑) นตฺถิ อัจฉินฺวเสน
หิ มม ปุตุโธ เอวํ กเถตีติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺนโต อิมํ คาถมาห
อกกุทลํ วิญญาปนํ คีริ สจฺจํ อุทฺธิรเย
ยาย นากิสเซ กถฺจิ ตมฺหํ พุริมิ พุราหุมนฺนติ ฯ
ตตฺถ อกกุทสนฺติ อฬรฺสํ ฯ
วิญญาปนินฺติ อตฺถวิญญาปนํ ฯว
สจฺจนฺติ ภูตตฺถํ ฯ
นากิสเซติ ยาย คิราย อถฺถํ กุชฺฌาปนวเสน น
ลคฺคาเปยฺย จีณาสโว นาม เอวรูปเมว คีริ ภาเสยฺย ตสฺมา
ตมฺหํ พุราหุมนํ วทามิติ อตฺถโธ ฯ
เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณีสฺสูติ ฯ
ปีลีนุทวจฺจตฺเถรวคฺคฺฏ ฯ

อณฺยตรภิกฺขุวตฺถ

โยช ทีฆนฺตึ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
อณฺยตรํ ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ

สาวตฺถึยํ กิเรโก มิจฺฉาทิฏฺฐิโก พุราหุมนฺโณ สรีเร คณฺชคฺคหณฺนภเยน
อตุตฺตริสากฺกํ อปฺเนตฺวา เอกมฺนฺเต จเปตฺวา เคหทฺวารे พหิมฺโฆ
นีสึทึ ฯ อเถโก ชีณาสโว ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา วิหารํ กจฺฉนฺโต
ตํ สากฺกํ ทิสฺวา อิตฺโต จิตฺโต จ โอลเกตฺวา กณฺจึ อปฺสฺสนฺโต
นิตฺตฺตมฺมิโก อยฺนติ ปัสฺสุงฺกํ อธิฏฺฐหิตฺวา คณฺหึ ฯ อถ นํ
พุราหุมนฺโณ ทิสฺวา อุกโกสนฺโตว อุปฺสงฺกมิตฺวา มุณฺฑสมณ
มม สากฺกํ คณฺหสิตฺติ อาห ฯ ตเวโส พุราหุมนฺนาติ ฯ อาม
สมณฺนาติ ฯ มยา กณฺจึ อปฺสฺสนฺเตน ปัสฺสุงฺกสณฺญาเยน กหิตฺโต
คณฺห นนฺตึ ตสฺส ทตฺวา วิหารํ คณฺตฺวา ภิกฺขุณฺนํ ตมตฺถํ
อาโรเจสิ ฯ อถสฺส วจฺนํ สุตฺวา ภิกฺขุ เตน สทฺธิ์ เกลึ กโรนฺตา
กิณฺนุ โข อาวุโส สากฺกโก ทีโฆ รสฺโส ฐโล สณฺโหติ อาหฺสู ฯ
อาวุโส ทีโฆ วา โหตุ รสฺโส วา ฐโล วา สณฺโห วา
นตฺถิ มยฺหํ ตสฺมี อาลโย ปัสฺสุงฺกสณฺญาเยน คณฺหิณฺตึ ฯ ตํ สุตฺวา
ภิกฺขุ ตถาคตฺสฺส อาโรเจสุ์ เอส ภนฺเต ภิกฺขุ อภูตํ วตฺวา
อณฺถํ พุยากรโธตฺติ ฯ สตฺถา ภูตํ ภิกฺขเว เอส กเถติ ชีณาสฺวา
นาม ปเรสิ สนฺตํ น คณฺहनฺตฺติ

ธมฺมปทฎจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณนา - หน้าที่ 675
เล่มที่ 18 สาริปุตฺตตฺเถรวตฺถุ หน้า 675

วตฺวา อิมํ คถมาห

โยช ทิมฺม วา รสฺสํ วา อณฺณ ญฺลํ สุภาสุภํ

โลเก อทินฺนํ นาทิยติ ตมฺหํ พุรุมิ พุราหุมนฺติ ฯ

ตสฺสสตฺโถ สาธุกาภรณาทีสุ ทิมฺม วา รสฺสํ วา มณฺนิมุตฺตาทีสุ

อณฺณ วา ญฺลํ วา มหคฺคฺขมอปฺปคฺคฺขมวเสน สุภํ วา อสุภํ วา โย

ปฺปคฺคฺโล อิมสฺมิมิ โลเก ปฺรปฺริคฺคฺหิตํ นาทิยติ ตมฺหํ พุราหุมนฺ

วทามิตี อตฺโถ ฯ

เทสนาวसानเน พหุ โสตาปตฺตติผลาทินิ ปาปฺปณฺนิสฺสูติ ฯ

อณฺณตฺตริกฺขวตฺถุ ฯ

สาริปุตฺตตฺเถรวตฺถุ

อาสา ยสฺสาตี อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต

สาริปุตฺตตฺเถริ อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส กิร ปญฺจภิกฺขุสฺตปฺริวาโร ชนปเท เอกํ วิหารํ คนฺตฺวา

วสฺสํ อุปคณฺธิ ฯ มนฺุสฺสา เถริ ทิสฺวา พหุ วสฺสาวาสิกํ ปฏฺิสุสฺสมิสิ ฯ

เถโร ปวาเรตฺวา สพฺพสฺมิมิ วสฺสาวาสิเก อสมฺปตฺเตยฺเว สตฺถุ

สนฺติกํ คจฺจนฺโต ภิกฺขุ อห ทหฺรานณฺเจว สามเณฺรานณฺจ

มนฺุสฺเสหิ วสฺสาวาสิเก อหญฺเญ กเหตฺวา เปเสยฺยาถ จเปตฺวา

วา สาสนํ ปหิณฺเญยฺยาถาติ ฯ เหวณฺจ ปน วตฺวา สตฺถุ

สนฺติกํ อคมาสิ ฯ ภิกฺขุ กถิ สมฺภูจาเปสิ

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺควณฺณา หน้า 676

อชฺชปิ มณฺเณ สารีปฺตตฺตเถรสฺส ตณฺหา อตฺถิเยว ตถา หิ
มนุสฺเสหิ วสฺสวาสิเก ทินฺเน อตฺตโน สทฺธิวิหาริกานํ
วสฺสวาสิกํ เปสฺยยาถ จเปตฺวา วา สาสนํ ปหิณฺเวยยาถาติ
ภิกฺขุณฺํ วตฺวา อาคโธติ ๑ สตฺถา อากนฺตฺวา กาย นฺตฺถ
ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนนฺนินฺนาติ ปุจฺจิตฺวา
อิมาย นามาติ วุตฺเต น ภิกฺขเว มม ปฺตตฺตสฺส ตณฺหา อตฺถิ
มนุสฺसानํ ปน ปุณฺณโต ทหรสามเณรานณฺจ ธมฺมิกลาภโต
ปริหานิ มา อโหสิตี เตเนวํ กถิตนฺติ วตฺวา อิมํ กถมาห
อาสา ยสฺส น วิชฺชนฺติ อสฺมี โลกํ ปรมฺหิ จ
นिरาสาสิ (๑) วิสฺยุตฺตํ ตมฺหํ พุรฺุมิ พุราหฺมณฺนฺติ ๑
ตตฺถ อาสาติ ตณฺหา ๑
นिरาสาสนฺติ นิตฺตณฺหํ ๑
วิสฺยุตฺตนฺติ สพฺพกฺกิลเสหิ วิสฺยุตฺตํ ตมฺหํ พุราหฺมณฺ
วทามิตี อตฺถโถ ๑
เทสนาวसानํ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ๑
สารีปฺตตฺตเถรวตฺถ ๑

#๑. ส. ส. ย. นีราสยํ ๑

ธมฺมปทฺฐจกฺกา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณา - หน้าที่ 677
เล่มที่ 18 หน้า 677

มหาโมคฺคฺคฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล

ยสฺสาลยาตี อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต
มหาโมคฺคฺคฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล อารพฺภ กเถสิ ฯ
วตฺถุ ปุริมสทิสเมว อิธ ปน สตุถา มหาโมคฺคฺคฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
นิตฺตณฺหาวํ วตฺวา อิมํ คาถมาห
ยสฺสาลยา น วิชฺชนฺติ อญฺญา ย อถกฺกเถ
อมฺโถคฺธํ อนุปฺปตฺตํ ตมห์ พุรฺรมิ พุราหฺมณฺนฺติ ฯ
ตตฺถ อาลยาตี ตณฺหา ฯ
อญฺญา ย อถกฺกเถตี อญฺจ วตฺถุณี ยถาญฺตํ ชานิตฺวา
อญฺจวตฺถุกาย วิจิจฺจฺญา ย นิพฺพิจิจฺจโณ ฯ
อมฺโถคฺธํ อนุปฺปตฺตณฺติ ฯ อมตํ นิพฺพานํ โอคฺคาเหตุวา
อนุปฺปตฺตํ ตมห์ พุราหฺมณฺณํ วทามิตี อตฺถโธ ฯ
เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ
มหาโมคฺคฺคฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล

เรวตตฺเถรวตฺถุ

โยช ปุณฺณลฺยาจติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา ปุพฺพารามे
วิหรนฺโต เรวตตฺเถริ อารพฺภ กเถสิ ฯ
วตฺถุ คามे วา ยถิ วารณฺเยติ คาทาวณฺณนาย
วิตฺถาริตเมว ฯ วุตฺตยฺหิ ตตฺถ
ปุเนกทิวสํ ภิกฺขุ กถํ สมฺภูจฺจาเปสฺสุ อโห สามเณรสฺส ลาภา อโห
ปุณฺณํ เยน เอกเกน ปฺลจฺจนฺนํ ภิกฺขุสฺตานํ ปฺลจฺจภูฏาการสฺตานิ
กทานิตี ฯ สตฺถา อากนฺตฺวา กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย
สนฺนินฺนินฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา อิมาย นามาทิ วุตฺเต ภิกฺขเว มยฺหํ
ปฺคตฺสส เนว ปุณฺณํ อตฺถิ น ปาปํ อุภยมฺสฺส ปหีนฺนติ วตฺวา อิมํ
คாதมาห

โยช ปุณฺณลฺยาจ ปาปฺลจฺ อุโภ สงฺกํ อุปฺจจกา
อโสกํ วิรชํ สุทฺธํ ตมฺหํ พุรฺรมิ พุราหฺมณฺนติ ฯ
ตตฺถ อุโภติ เทวปี ปุณฺณานิ จ ปาปานิ จ นฺนทฺเตวาทิ
อตุโถ ฯ

สงฺกนฺติ รากาทิเกทํ สงฺกํ ฯ
อุปฺจจกาติ อตฺถิกนฺโต ฯ วฏฺฏมฺลกโสกภาเวน อโสกํ อนฺตเร
ราครชาทินํ อภาเวน วิรชํ นิรูปฺภกิเลสฺตาย สุทฺธํ ตมฺหํ พุราหฺมณฺ
วทามิตี อตุโถ ฯ

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ

เรวตตฺเถรวตฺถุ ฯ

จนฺทาทคฺคเฏรวคฺค

จนฺทวาทิ อิมํ ธมฺมเทสนํ สคฺคตา เขตวเน วิหรนฺโต

จนฺทาทคฺคเฏริ อารพุก กเถสิ ฯ

ตคฺครายํ อนุปฺพุพิกถา

อติเต กิร เอโก พาราณสียํ (๑) วาณิโช ปจฺจนฺตํ คนฺตฺวา
จนฺทนํ อหริสฺสามิติ พฺหุณี วตฺถาภรณาทินิ คเหตุวา ปญฺจหิ
สคฺกฺสเทหิ ปจฺจนฺตํ คนฺตฺวา คามทฺวารเ นิวาสํ คเหตุวา อฏฺวิย
โคปาลทารเก ปุจฺฉิ อิมสฺมี คามเ ปพฺพตปาทกมฺมิโก โกจิ มนฺุสฺโส
อตฺถิติ ฯ อาม อตฺถิติ ฯ โก นามเโสติ ฯ อสุโก นามาติ ฯ ภริยาย
ปนฺสฺส ปุตฺตานํ วา กิ นามนฺติ ฯ อิถลฺลิจิถลฺลจาติ ฯ กหํ ปนฺสฺส
[จฺานเ] เกहनฺติ ฯ อสุกฺกฺจฺานเ นามาติ ฯ โส เตหิ ทินฺนฺสลฺลณฺยา
สุขยานเก นิสฺสิทิตฺวา ตสฺส เกทฺทวาร์ คนฺตฺวา ยานา โอรุยฺห เกหํ
ปวิสิตฺวา อสุกฺนามเติ ตํ อิตฺถิ ปกฺโกสิ ฯ สา เอโก โน ฉาตโก
ภวิสฺสตีติ เวเคนาคนฺตฺวา อาสนํ ปญฺญาเปสิ ฯ โส ตคฺค นิสฺสิทิตฺวา
นามํ วตฺวา สหาโย เม เกहनฺติ ปุจฺฉิ ฯ อรณฺณํ คโต สามิติ ฯ
มม ปุตฺโต อสุโก นาม มม ชีตา อสุกา นาม เกहनฺติ
สพฺเพสํ นามํ กิตฺเตนฺโตว ปุจฺฉิตฺวา อิมานิ เนสํ
วตฺถาภรณานิ ทเทยฺยาสิ สหายกสฺสาปี
#๑. สี. พาราณสีวาสี ฯ ม. ย. พาราณสีวาสี ฯ

เล่มที่ 18 พุราหุมนวคฺคความณฺณา หน้า 680

เม อฏฺวิโต อากตกาเล อิหิ วตฺถาภรณํ ทเทยฺยาสีติ อทาสี ฯ
สา ตสฺส อุพารสกุการิ กตฺวา สามิกสฺส อากตกาเล สามิ
อิมินา อากตกาเลโต ปญฺจาย สพฺเพสํ นามิ วตฺวา อิทฺถจิทฺถจ
ทินฺนุนฺติ อาท ฯ โสปีสฺส กตฺตพฺพยุตฺตํ กริ ฯ อถ น
สಾಯิ สยเน นิสินฺโน ปุจฺฉิ สมฺม ปพฺพตปาเท จรฺนฺเตน
เต ก็ พหุ ทิฏฺฐปฺพพฺพนฺติ ฯ อณฺเณ น ปสฺสามิ รตฺตสาขา ปน
เม พหุ รุกฺขา ทิฏฺฐาติ ฯ พหุ รุกฺขาติ ฯ อาม พหุติ ฯ เตนหิ
เต อมฺหากํ ทสฺเสหิตี เตน สทฺธี คนฺตฺวา รตฺตจฺนฺทนฺรูกฺเข
ฉินฺนิตฺตฺวา ปณฺจ สกฺกฺสตาณิ ปุเรตฺวา อากจฺฉนฺโต ตํ อาท
สมฺม พาราณสีย อสุกฺกฺจฺฉาเน นาม มม เกหิ กาลเณ กาลิ
มม สนฺติกํ อากจฺฉเยยาสี อณฺเณ เม ปณฺณากาเรน อตุโถ
นตฺถิ รตฺตสาขรูกฺเขเวว อาทเรยฺยาสีติ ฯ โส สาธฺตฺติ วตฺวา
กาลเณ กาลิ ตสฺส สนฺติกํ อากจฺฉนฺโต รตฺตจฺนฺทนฺเมว อาทฺรติ ฯ (๑)
โสปีสฺส พหุ ฐนํ เทติ ฯ ตโต อปฺเรน สมฺเยน ปรีนฺิพฺพเต
กสฺสปทสพฺเพ ปตฺติจฺฉิเต กาลจฺฉนฺตฺวเป โส ปุริโส พหุ จนฺทนํ
อาทาย พาราณสี อคฺมาสิ ฯ อถสฺส โส สหายโก วาณิโช พหุ
จฺนฺทนํ ปีสฺยาเปตฺวา ปาตี ปุเรตฺวา เอหิ สมฺม (๒) ยาว ภตฺตํ
ปจฺจติ ตาว เจตฺติยกรณฺญฺจฺฉานํ คนฺตฺวา อากมิสฺสามาติ ตํ อาทาย
ตตฺถ คนฺตฺวา จนฺทนฺปฺพฺหิ อกาสิ ฯ
#๑. สී. ม. ยฺ. หฺรติ ฯ ๒. สී. มยฺหิ ฯ

เล่มที่ 18 จันทาทถเถรวตฺถุ หน้า 681

โศปิสฺส ปจฺจนตฺวาสิ สหายโก เจตฺยกุจฺฉิยฺ จนฺทเนน

จนฺทมนฺทลํ อกาสิ ฯ เอตฺตกเมวสฺส ปุพฺพกมฺมํ ฯ

โศ ตโต จูโต เทวโลเก นิพฺพตฺติตฺวา เอกํ พุทฺธชฺนตฺริ
ตตฺถ เขเปตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปุปาเท ราชคฺชนคเร พุราหฺมณ-
มหาสาถกฺเก นิพฺพตฺติ ฯ ตสฺส นาภิมณฺทลโต จนฺทมนฺทลสฺทิสสา
ปภา อฏฺฐหิ ฯ เตนสฺส จนฺทาโกเตว นามํ กริสิ ฯ เจตฺย
กิสฺส จนฺทมนฺทลกรณสฺส นิสฺสนฺโท เอส ฯ พุราหฺมณา
จินฺตยิสฺส สกฺกา อมฺเหหิ อิมํ กเหตุวา โลกํ ขาทิตฺตฺติ
ตํ ยานเก นิสฺทาเปตฺวา โย อิมสฺส สริริ หตฺถเนน ปรามสฺติ
โศ เอวรूपํ นาม อิสฺสรียสมฺปตฺตี ลกฺติตฺติ วตฺวา วิจริสิ ฯ
สตี วา สหสฺสํ วา สตสฺสสฺสํ (๑) วา ททมานาเอว ตสฺส
สริริ หตฺถเนน ผุสฺติคฺคํ ลกฺนตฺติ ฯ เต เอวํ อนุวิจฺจนฺตา สาวตฺถิ
อนฺุปฺตฺตา นกรสฺส จ วิหารสฺส จ อนฺุตรา นิวาสํ
คณฺหิสิ ฯ สาวตฺถิยฺปิ ปณฺจโกฏฺฐิมตฺตา อริยสาวกา ปุเรกตฺตํ
ทานํ ทตฺวา ปจฺจาทตฺตํ คณฺฐมาลาตฺถกฺกเสชฺชชาติหตฺถา
ธมฺมสฺสวนาย กจฺจนตฺติ ฯ พุราหฺมณา เต ทิสฺวา กหํ กจฺจถาติ
ปุจฺฉิสิ ฯ สตฺถุ สนฺตํกํ ธมฺมสฺสวนายาติ ฯ เอถ ตตฺถ คนฺตฺวา
กิ กริสฺสถ อมฺหากํ จนฺทาภพุราหฺมณสฺส อานูภาวสฺทิสโ
อานูภาโว นตฺถิ เอตฺสฺส หิ สริริ ผุสฺนฺตา อิทํ นาม ลกฺนตฺติ
๑. ส. ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

เล่มที่ 18 พุราหุมนวคฺควณณา หน้า 682

เอถ ปสฺสถ นนฺติ ฯ ตุมหากํ จนฺทาทพุราหุมนสฺส โโก
อานุกาโว นาม อมฺหากํ สตุถาเยว มหानุกาโวติ ฯ เต
อญฺญมณฺณํ สญฺญาเปตฺตุ อสฺสโกนฺดา วิหาริ คนฺตฺวา จนฺทาท-
พุราหุมนสฺส โโก อมฺหากํ วา สตุถฺ อานุกาโว ชานิสฺสามาติ
ตํ คเหตุวา วิหาริ อคฺมฺสฺส ฯ สตุถา ตสฺมี อตฺตโน สนฺติกํ
อุปฺสงฺกมฺนฺเตเยว จนฺทาทาย อนุตฺรชานํ อกาสิ ฯ โส สตุถฺ
สนฺติเก อญฺการปจฺฉิยํ กาโก วิย อโหสิ ฯ อถ นํ เอกมฺนฺตํ
นยีสฺส ฯ อภา ปฏฺิปากตฺิกา อโหสิ ฯ ปฺน สตุถฺ สนฺติกํ
อานยีสฺส ฯ อภา ตเถว อนุตฺรชายิ ฯ เอวํ ติกฺขตฺตํ คนฺตฺวา
อนุตฺรชายมานํ อากํ ทิสฺวา จนฺทาโก จินฺเตสิ อยิ อภา
อนุตฺรชานมฺนฺตํ ชานาติ มณฺเฑติ ฯ โส สตุถาริ ปุจฺฉิ กิ
นฺ โข อภา อนุตฺรชานมฺนฺตํ ชานาธาติ ฯ อาม
ชานามิติ ฯ เตนหิ เม เทธาติ ฯ น สกฺกา อปฺพุพฺพชิตฺสฺส
ทาตฺนฺติ ฯ โส พุราหุมนเ อหฺ เอตฺสฺมี มนฺเต คหิเต
อหิ สกฺลชมฺพุทฺิเป เชฏฺจโก ภวิสฺสามิ ตุมฺเห เอตฺเถว โทถ
อหิ ปฺพุพฺพชิตฺวา กติปาเหเนว มนฺตํ คณฺหิสฺสามิติ ฯ โส สตุถาริ
ปฺพุพฺพชฺชิ ยาจิตฺวา อุปฺสมฺบํทํ ลภิ ฯ (๑) อถสฺส ทฺวตฺตีสาการิ
อจฺฉิ ฯ โส กิ อิทฺนฺติ ปุจฺฉิ ฯ อิทํ มนฺตสฺส ปฺริกมฺมํ
สชฺฌายิตฺุ วฏฺฏตฺีติ ฯ พุราหุมนปิ อนุตฺรชานฺธา อากนฺตฺวา
#๑. สฺ. ย. ยาจิตฺวา ปฺพุพฺพชิตฺวา อุปฺสมฺบชฺชิ ฯ

เล่มที่ 18 จันทาทถุเถรวตฺถุ หน้า 683

คหิตโต เต มนฺโตติ ปุจฺฉิสฺส ๑ น ตาว คณฺหามีติ ๑ โส
กติปาหสฺเสว อรหตฺตํ ปตฺวา พุราหุมนฺเหิ อากนฺตฺวา
ปุจฺฉิตกาลเ ยถ ตุมฺहे อิทานาหิ อคมนธฺมโม (๑) ชาโตติ
อาห ๑ ภิกฺขุ ตถาคตฺตสฺส อารโจะสฺส อัย ฆนฺเต อฏฺฐํ วตฺวา
อณฺณํ พุยากรโธตีติ ๑ สตฺถา จีณาสโว อิทานิ ภิกฺขเว มม
ปฺตุโต จนฺทาโก ภูตเมว กเถตีติ วตฺวา อิมิ กถมาห

จนฺทว วิมลํ สุทฺธํ วิปฺสฺสนนฺนาวิลํ

นนฺทิกวปริกฺขิณฺณํ ตมฺหํ พุริมิ พุราหุมนฺนติ ๑

ตตฺถ วิมลนฺติ อพฺภาทิมลฺรหิตํ ๑

สุทฺธนฺติ นีรฺูปกฺกิเลสํ ๑

วิปฺสฺสนนฺนติ ปสฺสนจิตฺตํ ๑

อนาวิลนฺติ กิเลสาทิมลฺรหิตํ ๑ (๑)

นนฺทิกวปริกฺขิณฺณติ ตีสฺส ภเวสฺส ปริกฺขิณฺณตมฺหํ ตมฺหํ

พุราหุมนฺณํ วทามิติ อตฺถโถ ๑

เทสฺนาวสานเ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ๑

จันทาทถุเถรวตฺถุ ๑

๑. ม. อนาคมนธฺมโม ๑

๒. สี่. นิกฺกิเลสํ กิเลสาวิลตฺตรหิตํ ๑ ม. กิเลสาวิลตฺตรหิตํ ๑

สํวลิตฺตเถรวตฺถ

โย อิมฺนฺติ อิมํ ธรรมเทศนํ สตฺถา กุณฺฑโกปฺปิยํ นิสฺสาย
กุณฺฑชานวเน วิหรนฺโต สํวลิตฺตเถรํ อารพฺภ กเถสิ ฯ
เอกสฺมี หิ สมเย สุปฺปวาสา นาม โกปฺปิยธิตา สตฺต
วสุตานิ คพฺภํ ชาเรตฺวา สตฺตาทํ มุพฺพหคฺคภา ทุกฺขาทิ ติปฺพาทิ
กกุทฺทาหิ เวทนาหิ ผุฏฺฐา สมฺมาสมฺพุทฺโธ วต โส ภควา
โย อิมฺสฺเสว รูปฺสฺส(๑) ทุกฺขสฺส ปหานาย ธรรมํ เทเสติ
สุปฺปฏิปนฺโน วตฺสส ภควโต สาวกสงฺโฆ โย อิมฺสฺเสว รูปฺสฺส(๑)
ทุกฺขสฺส ปหานาย ปฏิปนฺโน สฺสขํ วต นิพฺพานํ ยตฺถิํ
เอวรูปํ ทุกฺขํ น สํวิชฺชตฺติ อิมฺหิ ตีหิ วิตฺถเกหิ ตํ ทุกฺขํ
อธฺวาเสนฺตี สามิกํ สตฺถุ สนฺติกํ เปเสตฺวา เตน ตฺสฺสา
วจนเนน สตฺถุ วนฺทนาย อารอฺจิตาย สฺขินี โหตุ สุปฺปวาสา
โกปฺปิยธิตา อโรคา อโรคํ ปฺตฺตํ วิชายตฺตติ สตฺถารา
วตฺตคฺคกฺเขยว สฺขินี อโรคา อโรคํ ปฺตฺตํ วิชยิตฺวา พุทฺธปฺปมฺขํ
ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา สตฺตาทํ มหาทานํ อทาสี ฯ ปฺตฺโตปฺปิสฺสา
ชาตทิวสโต ปฏฺฐาย ธรรมกรํ อาทาย สงฆสฺส อุทกํ
ปฺริสฺสาเวสิ ฯ โส อปรภาเค นิกฺขมิตฺวา ปฺพพฺพิโต อรหตฺตํ
ปาปฺณิ ฯ อเถกทิวสํ ภิกฺขุ ธรรมสภายํ กถํ สมฺภูจฺจาเปสุ
ปฺสฺสธ อวฺโส เอวรูปํ นาม อรหตฺตสฺส อุปฺนิสฺสยสมฺปนฺโน
#๑. ม. อิมฺสฺส เอวรูปฺสฺส ฯ

ธมฺมปทฏฺฐกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคความณฺณา - หน้าที่ 685
เล่มที่ 18 สิวลิตฺตเถรวคฺคฺฏ หน้าที่ 685

ภิกฺขุ เอตฺตกั กาลั มาตุ กุจฺฉิสฺสึมิ ทฺวํ อนุโภสิ ก็มฺงคั
ปน อญฺเณ พหุ วัต อิมินา ทฺวํ นิตฺถินฺนฺนฺติ ฯ สตุถา
อาคนฺตุวา กาย นฺตุถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนนฺิสินฺนาติ
ปฺจุจฺฉิตฺวา อิมาย นามาติ วุตฺเต อาม ภิกฺขเว มม
ปฺตุโต เอตฺตกา ทฺวฺชา มุจฺฉิตฺวา อิทานิ นีพฺพานั สจฺฉิกฺตฺวา
วิหฺรตีติ วตฺวา อิมั คาทมาห

โย อิมั ปฺลিপฺถิ ทฺวคั สัสารี โมหมฺจจกา

ติณฺโณ ปารคฺโต ฉายี อนฺเนโช อถกฺกถิ

อนฺุปาทาย นีพฺพุโต ตมฺหิ พฺรุมิ พฺราหฺมณฺนฺติ ฯ

ตสฺสฺสโต โย ภิกฺขุ อิมั รากปฺถญฺเจว (๑) กิเลสฺทฺวคฺคฺญจ

สัสารวฏฺฏญจ จตฺนุณิ อริยสจฺจานั อปฺปฏฺวิชฺฌนกโมหญจ อตีโต

จตฺตาริ โอฆฺเม ตินฺโณ หุตฺวา ปาริ อนฺุปฺตุโต ทฺวิเชน

ฉานนฺ ฉายี ตณฺฺหาย อภาเวน อนฺเนโช กถกถาย อภาเวน

อถกฺกถิ อฺุปาทานานั อภาเวน อนฺุปาทียิตฺวา กิเลสฺนีพฺพานน

นีพฺพุโต ตมฺหิ พฺราหฺมณฺ วทามิติ อตฺถโ ๑

เทสนาวसान พฺหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณีสฺสูติ ๑

สิวลิตฺตเถรวคฺคฺฏ ๑

#๑. สิว. ย. รากาธิปฺลิปถิ เจว ๑ ม. รากปฺลิปถิ เจว ๑

สุนทรสมุทฺตเถรวคฺค

โยช กามเถติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สุตฺตา เขตฺวเน วิหรนฺโต
สุนทรสมุทฺตเถริ อารพฺภ กเถสิ ฯ

สาวคฺคิยํ กิเรโก กุลปฺตฺโต สุนทรสมุทฺตกฺุมาโร นาม
จตฺตาลีสโกฏฺฐิวิเว มหาภูเต นิพฺพุตฺโต ฯ โส เอกทิวสํ ปจฺจภคฺคตํ (๑)
คณฺฐมาลาทีหตฺถํ มหาชนํ ธมฺมสฺสวณฺตถาย เขตฺวณํ คจฺจนฺตํ
ทิสฺวา กหํ คจฺจถาติ ปุจฺจิตฺวา สคฺค สนฺตีกํ ธมฺมสฺ-
สวณฺตถายาติ วุคฺเต อหํ คมิสฺสามีติ วคฺวา เตน สทฺธิ
คณฺตฺวา ปริสฺปริยนฺเต นิสีทิ ฯ สุตฺตา ตสฺส อชฺฌาสนํ วิทิตฺวา
อนุปฺพุพฺพิถํ กเถสิ ฯ โส น สกฺกา อคฺคาร์ อชฺฌาสนฺเตน
สงฺขลิจิตํ พุรหฺมจฺริยํ จริตฺตุนฺติ สคฺค กถํ นิสฺสาย ปฺพุพฺพชฺชาย
ชาตฺตฺสสาโห ปริสฺสาย ปกฺกนฺตฺาย สคฺคาริ ปฺพุพฺพชฺชํ ยาจิตฺวา
มาตาปิตฺุหิ อนนฺนุญฺญาตํ ตถาคตา น ปฺพุพฺพาเชนฺตฺิตี สุตฺวา
เลหํ คณฺตฺวา รฎฺฐปาลกฺุลปฺตฺตาทโย วิย มหนฺเตน วายาเมน
มาตาปิตโร อนุชานาเปตฺวา สคฺค สนฺตีกเ ปฺพุพฺพชิตฺวา
ลทฺฐปสฺมปฺโท กิมฺเม อีช วาเสนาติ ตโต นิกฺขมิตฺวา ราชคหํ
คณฺตฺวา ปิณฺฑาย จรณฺโต วิดีนาเมสิ ฯ

อเถกทิวสํ สาวคฺคิยํ ตสฺส มาตาปิตโร เอกสฺมี ฉณทิวเส
มหนฺเตน สิริโสภคฺคเณ ตสฺส สหายกฺุมาเร กิพฺมานे ทิสฺวา
#๑. สี. ยู. ปจฺจภคฺคเต ฯ

เล่มที่ 18 สุนทรสมุทฺตเถรวคฺคณ หน้าที่ 687

อมุหํกํ ปุตฺตสฺส อิทํ ทุลลภํ ชาตฺตุนฺติ ปรีเทวีสุ ฯ ตสฺมี
ขณฺเ เอกา คณฺิกา ตํ กุลํ คนฺตฺวา ตสฺส มาตฺรี โรทฺมานํ
นินฺนํ ทิสฺวา อมฺม กิการณฺา โรทฺสีติ ปุจฺฉิ ฯ ปุตฺตํ
อนุสฺสริตฺวา โรทฺามีติ ฯ กหํ ปน โส อมฺมาติ ฯ ภิกฺขุสุ
ปพฺพชฺโิตติ ฯ ก็ อฺปฺปพฺพาเชตฺตํ น วฏฺฏตีติ ฯ วฏฺฏตี น
ปน อิจฺฉตี อีโิต นิกฺขมิตฺวา ราชคหํ คโิตติ ฯ สจฺจํ ตํ
อฺปฺปพฺพาเชยฺยํ กิมฺเม กเรยฺยาถาติ ฯ อิมสฺส เต (๑) กุสฺส
กฺกฺมพฺสามินิํ กเรยฺยามาติ ฯ เตนฺหิ เม ปรีพฺพยํ เทถาติ
ปรีพฺพยํ คเหตุวํ มหนฺตฺน ปรีวารณฺ ราชคหํ คนฺตฺวา
ตสฺส ปิณฺฑาย จรณฺวีถิ สลลกฺเขตฺวา ตตฺถกํ นีวาสคหํ
คเหตุวํ ปาโิตวํ ปณฺีตํ อหารํ ปฏฺิยาเทตฺวา เธรสฺส
ปิณฺฑาย ปรีวฏฺจกालํ ภิกฺขํ ทตฺวา กติปาหจฺเจน ฆนฺเต
อิเชว นิสฺสิทฺตฺวา ภคฺตกิจฺจํ กโรถาติ ปตฺตํ คณฺหิ ฯ โส
ปตฺตํ อทาสิ ฯ อถ นํ ปณฺีเตนาหารณฺ ปรีวีสิตฺวา ฆนฺเต
อิเชว ปิณฺฑาย จริตฺตํ ผาสฺสกนฺติ วตฺวา กติปาหํ อาลินฺเท
นินฺสิทาเปตฺวา โภเชตฺวา ทารเก ปุเวหิ สจฺจณฺ्हิตฺวา เถ
ตฺมฺเห เธรสฺสาคตฺกालํ มยิ วาเรนฺตฺยาปี อีธาคนฺตฺวา รชฺ
อฺฏฺจาเปยฺยาถาติ อห ฯ เต ปุณฺทิวเส เธรสฺส โภชนเวลาย
ตาย วาริยมานาปี รชฺ อฺฏฺจาเปสิ ฯ สว ปุณฺทิวเส ทารกา
#๑. สี. เม ฯ

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺควณฺณา หน้า 688

วาริยมาณาปี มม วจัน อสฺสณฺนิตฺวา อิธ รัง อุกฺกจาเปนฺติ
อนฺโตเคเห นิสฺสีทถาติ อนฺโต นิสฺสีทาเปตฺวา กติปาหํ โภเชสิ ฯ
ปฺน ทารเก สงฺกณฺหิตฺวา ตุมฺเห มยา วาริยมาณาปี
เถรสฺส โภชนกาเถ มหาสทฺทํ กเรยฺยาถาติ อาห ฯ เต ตถา
กริสุ ฯ ปฺนทิวเส ฆนฺเต อิมสฺมี จาเน อติวिय มหาสทฺโท
โหติ ทารกา มยา วาริยมาณาปี มม วจัน น คณฺหนฺติ
อุปริ ปาสาเทยว นิสฺสีทถาติ วตฺวา เถเรน อธิวาสิตे เถริ
ปฺรโต กตฺวา ปาสาทํ อภิรุหนฺตี ทวารานิ ปิทมมานาว
ปาสาทํ อภิรุหิ ฯ เถโร อุกฺกกุจฺสพทานจาริโก สมานิปี
รสตคฺคหยา พทฺโธ ตสฺสา วจเนน สตฺตกฺกมิกํ ปาสาทํ
อภิรุหิ ฯ सा เถริ นิสฺสีทาเปตฺวา จตฺตาลีสาय (๑) ขลฺล สมฺม
ปฺนณฺณมุข จาเนหิ อิตฺถิ ปฺริสฺส อจฺจาวทติ วิชฺมภติ วินมตี
วิลสตี วิลชฺชตี นเชน นํ ฆณฺเฏติ ปาเพน ปาหํ อุกฺกมตี
กกุจฺเจน ปจฺวี วิลิขตี (๒) ทารกํ อุลฺลงฺฆเมติ โอลงฺฆเมติ (๓) กิพตี
กิพาเปติ จุมฺพตี จุมฺพาเปติ ภูยฺชตี ภูยฺชาเปติ ททาติ
อายาจตี กตฺมนฺนุโกโรติ อจฺจํ ภาสตี นิจํ ภาสตี อาวิจฺจํ
ภาสตี วิวิจฺจํ ภาสตี นจฺเจน กิเตน วาทิเตน โรทิตฺเตน
วิลสิเตน วิภูสิเตน ชกฺขมตี เปกฺขตี กภูี จาเลติ คฺยฺหภณฺนทํ
จาเลติ อูริ วิวรตี อูริ ปิพหตี ถนํ ทสฺเสตี กจฺจํ ทสฺเสตี
นาगी ทสฺเสตี อกฺขี นิขนตี ฆมฺกํ อุกฺกขิปตี โอลฺลจํ ปลิขตี

#๑. ชาตกฺกจฺกถา ๘/๓๓๓ ฯ

๒. ตตฺถ วิเลขตีติ ปญฺญาติ ฯ

๓. ตตฺถเถว อุลฺลงฺฆมาเปตีติ ฯ

เล่มที่ 18 สุนทรสมุทฺตเถรวคฺคฺฏ หน้าที่ 689

ชีวหํ นิลฺลาเถติ ทุสฺสํ มุณฺจติ ทุสฺสํ พนฺชติ สิริสํ มุณฺจติ
สิริสํ พนฺชติติ เอวํ อากตํ อิตฺถิํกุตฺตํ อิตฺถิํสิพฺหิํ ทสฺเสตฺวา
ตสฺส ปฺรโต จิตา อิมํ คาทมาห

อลลตฺตกกตา ปาทา ปาทุการุหฺห เวลียา
ตฺวณฺจาปี ทหโร มม อหํปี ทหฺรา ตว
อุโภปี ปพฺพชิสฺสาม[๑] ชินฺณา ทณฺทปรายนาติ ฯ
อถ เถรสฺส อโห วัต เม ภาริยํ อนฺุปรชาเรตฺวา
กตกมฺมนฺติ มหาสํเวโค อุทปาติ ฯ ตสฺมี ขณฺเ สตฺถา
ปฺลยจฺจตฺตาลีสโยชนมตฺถเก เขตฺวเน นิสินฺโนว ตํ การณฺ
ทิสฺวา สิตํ ปาตฺวา กาสิ ฯ อถ นํ อานนฺทตฺเถโร ปุจฺฉิ ฆนฺเต
โก นฺุ โข เหตุ โภ ปจฺจโย สิตสฺส ปาตฺกมฺมายาติ ฯ
อานนฺท ราชคฺคหนฺนเร สตฺตตฺถมิกปาสาทตฺเถ สุนฺทรสมุทฺตสฺส
จ ภิกฺขุโน คณฺิกาย จ สงฺคาโม วัตตตีติ ฯ กสฺส นฺุ
โย ฆนฺเต ชโย ภวิสฺสติ กสฺส ปฺราชโยติ ฯ สตฺถา อานนฺท
สุนฺทรสมุทฺตสฺส ชโย ภวิสฺสติ คณฺิกาย ปฺราชโยติ เถรสฺส
ชยํ ปกาเสตฺวา ตตฺถ นิสินฺนโกว โอภาสํ ฝริตฺวา ภิกฺขุ
อุโภปี กามे นิริเปกฺโข ปชฺหาติ วัตฺวา อิมํ คาทมาห

โยช กามे ปหนฺตฺวาน อนาคาโร ปรีพฺพเช
กามภวปรีกฺชีณฺ ตมहिํ พุรุมิ พุราหฺมณฺนฺติ ฯ
ตสฺสตฺถโธ โย ปุคฺคโธ อิช โลเก อุโภปี กามे หิตฺวา

#๑. สี่. ยู. เอตฺถนฺตเร ปจฺฉาติ ทิสฺสติ ฯ

เล่มที่ 18 พุราหุมนวคฺควณฺณา หน้า 690

อนาคาโร หุตฺวา ปริพฺพชติ ตํ ปริกฺขิณกามณฺเฏว ปริกฺขิณ-
กาวณฺจ อหํ พุราหุมนํ วทามิติ อตุโถ ๕

เทสนาวसानเ เถโร อรหตุตํ ปตฺวา อิทธิพลเณ เวหาลํ
อพฺภุคฺคณฺตฺวา กณฺณิกามณฺฑลํ วินิวิชฺฌิตฺวา สตุถุ สรีริ
โถเมนฺโตเยว อากนฺตฺวา สตุถาริ วนฺทิ ๕ ธมฺมสภายํปี กถํ
สมฺภูจฺจาเปสิ อาวุโส ชิวหาวิณฺเณยฺยํ รตํ นิสฺสาย มนํ นญฺโจ
สุนฺทรสมฺพุทฺตเถโร สตุถา ปนสฺส อวสฺสโย ชาโตติ ๕ สตุถา
ตํ กถํ สุตฺวา น ภิกฺขเว อิทาเนว ปุพฺเพปาหํ เอตฺส
รสตณฺหาเย พชฺฌมานสฺส อวสฺสโย ชาโตเยวาทิ วตฺวา เตหิ
ยาจิตฺตํ ตสฺสตุถสฺส ปกาสนตุถํ อติตํ อหริตฺวา

น กิรตุถิ รเสหิ ปาปีโย

อวาเสหิ วา สนฺถเวหิ วา

วาทมิกํ คหณนิสฺสิตํ

วสฺมานเนติ (๑) รเสหิ สลฺลชโยติ

อิมํ วาตมิกชาตํ (๒) วิตุถาเรตฺวา ตทา สุนฺทรสมฺพุทฺโท วาตมิโค
อโหสิ อิมํ ปน คากํ วตฺวา ตสฺส วิสฺสชฺชาปีโต รณฺโณ
มหามจฺจุใจ อหเมวาทิ ชาตํ สโมธานเนติ ๕

สุนฺทรสมฺพุทฺตเถรวตฺตุ ๕

#๑. ส. ม. วสฺมานเนติ ๕

#๒. จุ. ชา. เอก. ๒๗/๕ ๕ ตทญฺจกถา ๑/๒๗๘ ๕

โชติกตเถรวตถ

โยช ตณหนติ อิมิ ชมมเทศนํ สตถา เวพวนเ วิหรนุโต
โชติกตเถริ อารพภ กเถสิ ฯ
ตตुरายิ อนุปรพพิถา ฯ
อติเต กิร พาราณสิยิ เทว ภาตโร กุณุมพิกา
มหนตํ อจฺจุภเขตตํ กอารตุํ ฯ อเถกทิวสํ กนิฏฺฐภาตา
อจฺจุภเขตตํ กนฺตวา เอกํ เชฏฺฐภาทิกสฺส ทสฺสามิ เอกํ
มยหํ ภวิสฺสตีติ เทว อจฺจุยญฺจโย รสฺสฺส อนิกฺขมฺนตถาย
นินฺนญฺจานเ พนฺธิตฺวา คณฺหิ ฯ ตทา กิร อจฺจุนํ ยนฺเตน
ปีพนกิจฺจํ นตฺถิ อคฺเค วา มฺเเล วา นินฺนิตฺวา อุกฺขิตตกาเล
ชมกรกโต อุกํ วิย สยเมว รโส นิกฺขมฺติ ฯ ตสฺส ปน
เขตตโต อจฺจุยญฺจโย คเหตุวา อากมฺนกาเล กนฺธมาทนปรพฺพเต
ปรจฺเจกพฺพุโธ สมารปตฺติโต วุฏฺจาย กสฺส นุ โข อชฺช
อนุคฺคหํ กริสฺสามิติ อุปฺชาเรนุโต ตํ อตฺตโน ฌาณชาเล
ปรวิฏฺฐํ ทิสฺวา สงฺคหํ กาคุํ สมตฺถภาวญฺจสฺส ฌตฺวา
ปรตฺตจิรมาทาย อิทฺธิยา อากนฺตวา ตสฺส ปรโต อญฺจาสิ ฯ
โส ตํ ทิสฺวา ว ปสนฺนจิตฺโต อุตฺตรสาญฺกํ อจฺจตเร
ญฺมิปรเทเส อตฺถริตฺวา ฆนฺเต อิช นิสีทถาติ ปรจฺเจกพฺพุธ
นิสีทาเปตฺวา ปตฺตํ อุปฺนาเมถาติ อจฺจุยญฺจียา พนฺธนญฺจานํ
โมเจตฺวา ปตฺตสฺส อุปฺริ อกาสิ ฯ รโส โอตริตฺวา ปตฺตํ

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺคณณนา หน้า 692

ปุเรสิ ฯ ปจฺเจกพุทฺเฐน ตสฺมี รเส ปีเต สาธุกั วัต เม
อยฺเยน รโส ปีโต สเจ เม เชฏฺฐภาติโก มฺถึ อหฺราเปสฺสติ
มฺถึ ทสฺสามิ สเจ ปตฺตี อหฺราเปสฺสติ ปตฺตี ทสฺสามิติ
จินฺเตตฺวา ฆนฺเต ปตฺตํ อุปนาเมถาติ ทฺติยปี อจฺญญฺญี
โมเจตฺวา รลั อทาสี ฯ ภาตา เม อจฺญญฺเขตฺตโต อณฺเณ
อจฺญํ อหฺริตฺวา ขาทิสฺสตีติ เอตฺตํปี กิรฺสฺส วณฺจนจิตฺตํ
นาโหสิ ฯ ปจฺเจกพุทฺโธ ปน ปจฺมํ อจฺจฺรฺสสฺส ปิตตฺตา ตํ
อจฺจฺรลั อณฺเณสิ สทฺธิํ สํวิภชิตฺตกาโม หุตฺวา กเหตุวา ว
นีสีทิ ฯ โส ตสฺส อากาโร ฅตฺวา ปณฺจปฺปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา
ฆนฺเต โย อัยฺ มยา ทินฺโน อคฺครโส อิมสฺส นิสฺสนฺแทน
เทวมนฺสฺเสสฺส สมฺปตฺตี อนฺภวิตฺวา ปรีโยसानเณ ตฺมฺเหหิ
ปตฺตธมฺเมว ปาปุณฺเณยฺนฺติ ปตฺถนํ จเปสิ ฯ ปจฺเจกพุทฺโธปิสฺส
เอว โหตฺตติ วัตฺวา อิจฺฉิตฺตํ ปตฺถิตฺตํ ตฺยฺหนฺติอาทึหิ ทฺวิหิ
คาถาหิ อนฺโฆทฺนํ กตฺวา ยถา โส ปสฺสตี เอว อธิฏฺฐหิตฺวา
อากาเสน คนฺธมาทฺนํ คนฺตฺวา ปณฺจนฺนํ ปจฺเจกพุทฺธสฺตานํ
รลั อทาสี ฯ โส ตํ ปาฎีหฺริยํ ทิสฺวา ภาตฺต สนฺตํ
คนฺตฺวา กหํ คโตสฺตีติ วุตฺเต อจฺจฺญฺเขตฺตํ โอลฺโลเกตฺตํ
คโตมฺหิตฺติ กิ ตาทิสฺเสน อจฺจฺญฺเขตฺตํ กเตน นนฺ นาม
เอกํ วา เทว วา อจฺจฺญฺญฺโย อาทาย อากนฺตพุทฺพิ ฆเวยฺยาติ
ภาตฺตรา วุตฺโต อาม ภาตฺติก เทว เม อจฺจฺญฺญฺโต คหิตา

เอกํ ปน ปจฺเจกพุทฺธํ ทิสฺวา มม อจฺจุยฺญุจฺฉิตฺ รตฺถํ ทตฺวา
 มฺลํ วา ปตฺตํ วา ทสฺสามิตฺ ตุมฺหากํปิ เม อจฺจุยฺญุจฺฉิตฺ
 รโธ ทินฺโน กิณฺนุ โข ตสฺส มฺลํ คณฺหิตฺสสฺส อุตฺทาหุ ปตฺตนิฺนฺติ
 อาห ๑ ก็ ปน ปจฺเจกพุทฺธเชน กตฺนฺติ ๑ มม อจฺจุยฺญุจฺฉิตฺ
 รตฺถํ ปิวิตฺวา ตุมฺหากํ อจฺจุยฺญุจฺฉิตฺ รตฺถํ อาทาย อากาเสน
 คนฺธมาทนํ คนฺตฺวา ปณฺจสฺตานิ ปจฺเจกพุทฺธานํ อทาสิตฺติ ๑
 โส ตสฺมี กเถนฺเตยว นินฺนฺตรํ ปิตฺติยา ผุฏฺจสฺสรโร หุตฺวา
 เตน เม ปจฺเจกพุทฺธเชน ทิฏฺฐธมฺมสฺเสว อธิคโม ภเวยฺยาติ
 ปตฺถนํ อกาลิ ๑ เอวํ กนิฺญฺเจน ทิสฺโส สมนฺปตฺติโย ปตฺถิตฺตา
 เชฏฺฐเจน ปน อรหตฺตํ ปตฺถิตฺนฺติ ๑ อิทํ เตสํ ปุพฺพกมฺมํ ๑

เต ยาวตายุกํ จตฺวา ตโต จุตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺติตฺวา
 เอกํ พุทฺธชฺนฺตรํ เขปยีสฺสุ ๑ เตสํ เทวโลกํ กตฺกालेยว วิปฺสฺสิ
 สมนฺมาสมฺพุทฺโธ โลเก อูปฺชชฺชิ ๑ เตปิ เทวโลกโต จวิตฺวา
 พนฺธมฺมคิยํ เอกสฺมี กุลเคเห เชฏฺฐโจ เชฏฺฐโจว หุตฺวา กนิฺญฺโจ
 กนิฺญฺโจว หุตฺวา ปฏฺฐิสนฺธิ คณฺหีสฺสุ ๑ เตสุ เชฏฺฐจฺสฺส เสโนติ
 นามํ อํกํสุ กนิฺญฺจฺสฺส อปฺราชิโตติ ๑ เตสุ วยฺยปฺตฺตกาเล
 กุฏฺฐมฺพิ สณฺจเปตฺวา วิหรนฺเตสุ พุทฺธชฺรตฺนํ โลเก อูปฺปนฺนํ
 ธมฺมรตฺนํ สจฺจรตฺนํ ทานานิ เทถ ปุณฺณานิ กโรถ [๑]

อชฺช จาคฺคทฺทสิ อชฺช ปณฺณรสิ ออุปฺสถํ กโรถ ธมฺมํ สฺสนาถาติ
 #๑. สී. ม. ย. เอตฺถนฺตเร อชฺช อญฺจมีติ ทิสฺสติ ๑

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺคกถา หน้า 694

ธมฺมโฆสกสฺส พนฺธมฺมดินฺนเร โฆสนํ สุตฺวา มหาชนํ ปุเรภคฺตํ
ทานํ ทตฺวา ปจฺจภคฺตํ ธมฺมสฺสวณาย กจฺจนฺตํ ทิสฺวา
เสนกฺกุณฺมพิโก กหํ กจฺจถาติ ปุจฺจิตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ
ธมฺมสฺสวณายาติ วุตฺเต อหํปี คมิตฺตาสามีติ เตหิ สทฺธีเยว
กนฺตฺวา ปริสฺปฺริยนฺเต นิสิตฺธิฯ สตฺถา ตสฺส อชฺฌาสยฺ วิทิตฺวา
อนฺุปฺพุพิกํ กเถสิฯ โส สตฺถุ ธมฺมํ สุตฺวา ปพฺพชฺชชย
อฺุสฺสาหชาโต สตฺถารํ ปพฺพชฺชช ยาจิฯ อถ นํ สตฺถา อตฺถิ
ปนฺ เต อปฺโลเกตพฺพา ฌาตกาติ ปุจฺฉิฯ อตฺถิ ฆนฺเตติฯ
เตนหิ อปฺโลเกตฺวา เอหิตฺธิฯ โส กนิฏฺฐสฺส สนฺติกํ กนฺตฺวา
ยํ อิมสฺมี กุเล สวาปเตยฺยํ ตํ สพฺพิ ตว โหตฺถติ อหาฯ
ตฺถมฺเห ปนฺ สามิตฺธิฯ อหํ สตฺถุ สนฺติเก ปพฺพชฺชิตฺตาสามีติฯ
สามิ กิ วเทถ อหํ มาตริ มตาย มาตริ วิย ปิตริ มเต
ปิตริ วิย ตฺถมฺเห อลคฺคํ อิทํ กุลํ มหาโกกํ เคเห จิตฺเตน
สกฺกา ปุญฺญานิ กาคฺุ มา เอวํ กริตฺถาติฯ มยา สตฺถุ
สนฺติเก ธมฺโม สฺสูโต น สกฺกา ตํ อคารมชฺฌเ จิตฺเตน ปุเรตฺถุ
ปพฺพชฺชิตฺตาสมาเววหํ ตฺวํ นีวตฺตาหิตฺธิฯ เอวํ โส กนิฏฺฐจํ
นีวตฺตาเปตฺวา สตฺถุ สนฺติเก ปพฺพชฺชิตฺวา ลทฺฐปสมฺปโท น
จิสฺเสว อรหฺตฺตํ ปาปฺณิฯ กนิฏฺฐโจปี ภาตฺถุ ปพฺพชฺชิตฺตส
สกฺการํ กริตฺตาสามีติ สตฺถาหํ พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทานํ
ทตฺวา ภาตฺริ วนฺทิตฺวา อหา ฆนฺเต ตฺถมฺเหหิ อตฺตโน
กวนิสฺสรณํ กตํ อหํ ปนฺ ปญฺจหิ กามคฺคเหหิ พทฺุโร

นิภุมิตฺวา ปพฺพชิตฺตํ น สกฺโกมิ มยฺหิ เคเห จิตฺตเสว
 อนุจฺฉวิกํ มหนฺตํ ปุณฺณกมฺมํ อาจิกฺขถาติ ฯ อถ นํ เถโร
 สาธุ ปณฺหิต สตฺถุ คณฺธกฺฎฺฐิ การเหตี อห ฯ โส สาธุติ
 สมฺปฏฺฐิจฺฉิตฺวา นานาทารุณิ อหฺราเปตฺวา ถมฺภาทินิ อตฺถาย
 ตจฺฉาเปตฺวา เอกํ สุวณฺณขจิตฺตํ เอกํ รชตขจิตฺตํ เอกํ มณฺนิขจิตฺตํ
 สพฺพานิ สตฺต รตนขจิตฺตานิ การเตวา เตหิ คณฺธกฺฎฺฐิ การเตวา
 สตฺตรตนขจิตฺตาเหว ฉทนิฏฺฐกาหิ ฉาทาเปตี ฯ คณฺธกฺฎฺฐิยา
 กรณฺกาลเยว ปน ตํ อตฺตโน สมนานามโก อปราจิตฺเตย
 นาม ภาคิเนยฺโย อุปสงฺกมิตฺวา อหํปิ กริสฺสามิ มยฺหิ
 ปตฺตี เทถ มาตฺถลาติ อห ฯ น เทมิ ตาต อณฺเณหิ
 อสาธารณิ กริสฺสามิติ ฯ โส พหฺหปี ยาจิตฺวา ปตฺตี อถมาโน
 คณฺธกฺฎฺฐิยา ปฺรโต กุณฺขรสาถิ ลทฺฐุ วัณฺณตฺตีติ สตฺตรตนมยฺ
 กุณฺขรสาถิ การเตตี ฯ โส อิมสฺมี พุทฺธฺรปฺปาเท เมณฺฑกเสฏฺฐิ
 หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ คณฺธกฺฎฺฐิยํ ปน สตฺตรตนมยานิ ตินฺนิ
 มหาวาตปानานิ อหฺลฺสุ ฯ เตสํ อภิมุขे เหฏฺฐา สุธาปริกมฺมกตา
 ติสฺโส ปฺกขรณฺนิโย การเตวา จตฺตขชาติกคฺนุโรทกสฺส ปฺรเตวา
 อปราจิตคหฺปติ ปณฺจวณฺณานิ กุสฺमानิ โรปาเปตี [๑] สตฺตสุ
 #๑. อิตฺ ปริ เอวํ วากฺยํ เยภฺยเยน ขายติ ตถาคตฺตสฺส อนุโต นิสินฺนกาเล
 #วาตเวเคน สมฺภูจิตฺาหิ เรณฺวณฺณฺฐิหิ สรีรสฺส โอกิรณฺตลฺลํ ฯ คณฺธกฺฎฺฐิยํ ปิกาย
 #กปฺลลํ รตฺตสุวณฺณมยฺ อโหสิ ปวาลมยา สิขรา เหฏฺฐา มณฺนิมยา
 #ฉทนิฏฺฐกา อิติ สานฺจจฺนโต วิย โมโร โสภมาณา อฏฺฐาติ ฯ

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺควณฺณา หน้า 696

รตเนสุ โกฏฺเฏตพฺพยุตฺตกํ โกฏฺเฏตฺวา อิตฺริ สกถเมว คเหตุวา
ชนฺนุมนตฺเตน โอิธินา คนฺธกฺกฺกึ ปฺริกฺขิปิตฺวา ปฺริเวณฺํ ปฺุเรสิ ฯ
เอวํ คนฺธกฺกฺกึ นิฏฺฐาเปตฺวา อปฺราชิโต คหปติ ภาติกตฺเถริ
อุปสงฺกमितฺวา อาห ฆนฺเต นิฏฺฐิตา คนฺธกฺกฺกึ ปฺริโกคฺคสมฺสธา
ปจฺจาสีสามิ ปฺริโกเคน กิร มหนตฺํ ปฺลณฺํ โหตีติ ฯ โส
สตถาริ อุปสงฺกमितฺวา ฆนฺเต อิมินา กิร โว กุฏฺฐมฺพิเกน
คนฺธกฺกฺกึ การิตา อิทานิ ปฺริโกคํ ปจฺจาสีสตีติ อาห ฯ สตถา
อุฏฺฐายาสนา คนฺธกฺกฺกึอภิมุขํ คนฺตฺวา คนฺธกฺกฺกึ ปฺริกฺขิปิตฺวา
ปภฺจิตฺตํ รตนราสี โอลิเกนฺโต ทฺวารโกฏฺฐเก อฏฺฐาสี ฯ [๑]

เตน ปน ฆนฺเต มเมว รกฺขา ภวิสฺสตี ตุมฺเห ปฺริสธาทิ (๒)
วุตฺเต ปาวีสิ ฯ กุฏฺฐมฺพิโกปี สมนฺตา รกฺขํ จเปตฺวา มนฺสฺเส
อาห ตาต อุจฺจนฺเคน วา ปจฺฉิปปฺลสิพฺพเกหิ วา อาทาย

- #๑. เอตถนฺตเร เอวํ วากฺยํ เขภฺยฺเยน ขายตี อถ นํ กุฏฺฐมฺพิโก ปฺริสถ ฆนฺเตติ
- #อาห สตถา ตตฺเถว จตฺวา ตติยวาระ ตสฺส ภาติกตฺเถริ โอลิเกสิ ฯ โส
- #โอลิเกิตากาเรเนว ฌตฺวา กนิฏฺฐภาตฺริ อาห เอหิ ตาต มเมว รกฺขา
- #ภวิสฺสตี ตุมฺเห ยถาสุขํ วสธาทิ สตถาริ วเทหีติ ฯ โส ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา
- #สตถาริ ปญฺจปฺปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา ฆนฺเต ยถา มนฺสฺสา รุกฺขมฺมุเล
- #ปฺริสิตฺวา อนเปกฺขา ปกฺกมฺนฺติ ยถา วา นที ตริตฺวา อุพฺพมฺปี อนเปกฺขา
- #ปฺริจฺจนฺติ เอวํ อนเปกฺขา หุตฺวา ตุมฺเห วสธาทิ อาห ฯ กิมตถ
- #ปน สตถา อฏฺฐาสี เอวํ กิรตฺส อโหสิ พุทฺธานํ สนฺตึกํ ปฺุเรกตฺตํปี
- #ปจฺจาทตฺตํปี พหุ อากจฺจนฺติ เตสุ รตนานิ อาทาย ปกฺกมฺนฺเตสุ น
- #สกกฺกา อมฺเหหิ วาเรตฺุ ปฺริเวณฺมฺหิ เอตฺตเก รตเน โอลิณฺเณ อตฺตโน
- #อุปฏฺฐาเก หรณฺเตปี น วาเรตีติ กุฏฺฐมฺพิโก มยิ อาฆาตํ กตฺวา

อปายุปโก ภเวยฺยาติ อิมินา การณน อฏฺฐาติ ฯ ๒. ตี. ม. วสถาติ ฯ

ธมฺมปทฎจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคณณนา - หน้าที่ 697
เล่มที่ 18 โชติกตฺเถรวคฺคณณนา หน้า 697

คจฺจนฺเต วาเรยฺยาถ หตฺถเณน กเหตุวา คจฺจนฺเต ปน มา
วารยิตฺถาติ ฯ อนฺโนโตนคเรปี อาโรจาเปสี มยา คนฺธ-
กฺก
สุตฺวา คจฺจนฺตา ทฺกคตฺมฺนฺสุสา อุโภ หตฺถเณ ปฺปุเรตฺวา คณฺหนฺต
สุขปฺปตฺตาปี เอเกน หตฺถเณน คณฺหนฺตฺติ ฯ เอวํ กิรสฺส อโหสิ
สทฺธา ตาว ธมฺมํ โสตุกามา คมฺิสฺสนฺติเยว อสฺสทฺธา ปน
ชนฺโลเกน คนฺตฺวา ธมฺมํ สุตฺวา ทฺกขฺโต มุจฺจิตฺสนฺตีติ
ตฺสฺมา ชนฺสงฺกหตฺถาย เอวํ อาโรจาเปสี ฯ มหาชโน เตน
วคฺคตฺนฺยาเมเนว รตนานิ คณฺหิ ฯ สกฺกํ โอกิณฺณรตฺเนสุ จิณฺเสุ
ยวตฺตยิ ชนฺนฺมตฺเตน โอิธินา โอกิราเปสีเยว ฯ สตฺถุ ปน
ปาทฺมุเล ตฺปฺสฺมตฺตํ อนคฺฆมฺณิรตฺนํ จเปสี ฯ เอวํ กิรสฺส
อโหสิ สตฺถุ สรีโรโต สุวณฺณวณฺณาย ปภาย สทฺธิ
มณฺธิปฺปกฺกํ โอโลเกนฺตฺตานํ ติตฺติ นาม น ภวิสฺสตีติ ตฺสฺมา
เอวเมกาสิ ฯ มหาชโนปี อตฺตฺโตว โอโลเกสิ ฯ อถกทิวสํ
เอโก มิจฺฉาทิกฺก
มณฺธิรตฺนํ นิกฺก
วณฺทิตฺตํ อากตฺสฺส มหาชนฺสฺส อนฺตเรณ ปาวีสิ ฯ กุณฺณมฺพิโก
ตฺสฺส ปวิสฺนากาเรเนว มณฺธิ คณฺหิตฺถกาโมติ สลฺลกฺขेतฺวา
อโห วต น คณฺเหยฺยาติ จินฺเตสิ ฯ โสปี สตฺถารํ วณฺทนฺโต
วีย ปาทฺมุเล หตฺถํ จเปตฺวา มณฺธิ กเหตุวา โอวฏฺฏิกาย

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺควณฺณนา หน้า 698

กตฺวา ปกฺกามิ ฯ กุญฺมพิโก ตสฺมี จิตฺตํ ปสาเทตฺถ
นาสกุขิ ฯ โส ธมฺมกถาวสานเณ สตฺถาริ อฺปฺสํกมิตฺวา [อาห]
ภนฺเต มยา ติกฺขตฺตํ คนฺธกุญฺฐิ ปริกฺขิปีตฺวา ชนฺนุมนตฺเตน
โอธินา สตฺต รตนานิ โอภินฺณานิ ตานิ เม คณฺหนฺเตสุ
อาฆาโต นาม นาโหสิ จิตฺตํ ภิยฺโย ภิยฺโย ปสฺสีทิวา อชฺช
ปน อโห วตฺถํ พุราหฺมโณ มณฺี น คณฺเหยฺยาติ จินฺเตตฺวา
ตสฺมี มณฺี อาทาย คเต จิตฺตํ ปสาเทตฺถ นาสกุขินฺติ ฯ
สฺตถา ตสฺส วจันฺ สุตฺวา นนฺ อฺปาสก อตฺตโน สนฺตํ
ปเรหิ อนาหรณฺียํ กาคฺุ น สกโกสิตี นยฺ อทาสิ ฯ โส
สฺตถารา ทินฺนเนย จตฺวา สตฺถาริ วนฺทิตฺวา ภนฺเต อชฺช
อาที กตฺวา มม สนฺตํ ทสิทฺสฺสฺตํปี มํ อภิภวิตฺวา
อนกสตาปี ราชานो วา โจรา วา คณฺหิตฺุ สมตฺถา นาม
มา โหนฺตุ อคฺคินาปี มม สนฺตํ มา ทยฺหตุ อฺทเคนปี
มา วุยฺหตุติ ปตฺถนํ อกาสิ ฯ สฺตถาปีสฺส เอวํ โหตุติ
อนฺุโมทนํ อกาสิ ฯ โส คนฺธกุญฺฐิมหิ กโรนฺโต อญฺุจสญฺุจฺยา
ภิกฺขุสฺตสฺสสฺส อนฺุโตวิหาเรยว นว มาเส มหาทานํ ทตฺวา
ปรีโยसानเณ สพฺเพสํ ติจีวรฺมทาสิ ฯ สจฺจนวคฺคสฺส จีวรสาญฺกา
สฺสสฺสคฺคณฺกา อเหตุํ ฯ

โส เอวํ ยาวตฺถุํ ปุณฺณานิ กริตฺวา ตโต จุโต
เทวโลเก นิพฺพตฺติตฺวา เอตฺตํ กาลํ เทวมนุสฺเสสุ สฺสริตฺวา

อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท ราชคเเห เอกสฺมี เสฎฺฐจิฎเเล ปฏิสนฺธิ
คเหตฺวา อพฺตมมาสาธิเก นว มาเส มาตุ กุจฺฉิย วสิ ฯ
ชาตทิวเส ปนสฺส สกลนคเร สพฺพาวุชานิ ปชฺชลีสฺสุ ฯ
สพฺเพสฺส กายารุพฺพานิ อารณฺยานิปี ปชฺชลิตานิ วีย โอภาส
มฺลจิสฺสุ ฯ นครี เอกปฺปชฺโชตฺ อโหสิ ฯ เสฎฺฐจีปี ปาโต ว
ราชปฺปฏฺจานํ อคมาสิ ฯ อถ นํ ราชฯ ปุจฺฉิ อชฺช
สพฺพาวุชานิ ปชฺชลีสฺสุ นครี เอกปฺปชฺโชตฺ ชาตฺ ชานาสิ นฺุ โข
เอตฺถ การณฺนติ ฯ ชานามิ เทวาติ ฯ ก็ เสฎฺฐจีติ ฯ มม
เคเห ตุมฺหากํ ทาโส ชาโต ตสฺส ปุณฺณเตเชเนว อโหสิตีติ ฯ
ก็ นฺุ โข โจรโร ภวิสฺสตีติ ฯ นตฺถเตตฺ เตว ปุณฺณวา สตฺโต
กตาภินิหาริตฺติ ฯ เตนหิ นํ สมฺมา โปเสตฺถ วฏฺฐติ อิทมฺสฺส
จิริมฺลํ โหตฺติ เทวสิกํ สหสฺสํ ปฏฺจเปสิ ฯ อถสฺส นามก-
คหณทิวเส สกลนครสฺส เอกปฺปชฺโชติฎฺฐตฺตฺตา โชติโกเตว
นามํ กรีสฺสุ ฯ อถสฺส วยปฺปตฺตกาเล เคหกรรมตฺถาย ฎฺฐิมิตเล
โสชฺชียมานे สกฺกสฺส ภวนํ อญฺุหาการํ ทสฺเสสิ ฯ สกฺโก
ก็ นฺุ โข อิทนฺติ อฺุปรารยมาโน โชติกสฺส เคหฎฺฐานํ
คณฺหนตฺตีติ ญตฺวา นายํ เอเตหิ กตเคเห วสิสฺสตีติ มยา
เอตฺถ คนฺตุ วฏฺฐตีติ วฏฺฐกิวเสน ตตฺถ คนฺตุวา ก็
กโรธติ อาห ฯ โชติกสฺส เคหฎฺฐานํ คณฺหามาติ ฯ อเปถ
นายํ ตุมฺเหหิ กตเคเห วสิสฺสตีติ ญตฺวา โสฬสกรีสมตฺตํ

เล่มที 18 พุราหฺมณวคฺควณฺณา หน้า 700

ภูมิปฺปเทสํ โอลฺลเกสิ ฯ โส ตาวเทว กถิมฺมณฺทลํ วิย สโม
 อโหสิ ฯ ปฺน อิมสฺมี จาเน ปจวี ภินฺทิตฺวา สตฺตรตฺนมโย
 สตฺตภูมิกปฺปาสาทโ อญฺจหฺนฺตฺติ จินฺเตตฺวา โอลฺลเกสิ ฯ ตาวเทว
 [ตถารูโป] ปาสาทโ อญฺจหฺนฺตฺติ ฯ ปฺน อิมํ ปริกฺขิปิตฺวา
 สตฺตรตฺนมยา สตฺต ปาการา อญฺจหฺนฺตฺติ จินฺเตตฺวา
 โอลฺลเกสิ ฯ ตถารูปา ปาการา อญฺจหฺนฺตฺติ ฯ อถ เนตํ
 ปริยฺนเต กปฺปฺรูกฺขา อญฺจหฺนฺตฺติ จินฺเตตฺวา โอลฺลเกสิ ฯ
 ตถารูปา กปฺปฺรูกฺขา อญฺจหฺนฺตฺติ ฯ ปาสาทสฺส จตฺตฺส กณฺเณสฺ
 จตฺตฺโส นิธิกฺมฺภโย อญฺจหฺนฺตฺติ จินฺเตตฺวา โอลฺลเกสิ ฯ สพฺพิ
 ตเถว อโหสิ ฯ นิธิกฺมฺภิสฺส ปน เอกา โยชนิกา อโหสิ เอกา
 ติกาวุติกา เอกา อทฺตโยชนิกา เอกา กาวุตปฺปมาณา [๑]
 สตฺตสฺส ทฺวารโกญฺจเกสฺส สตฺต ยกฺขา รกฺขํ คณฺหีสฺส ฯ
 ปจฺมทฺวารโกญฺจเก ยมโมติ (๒) นาม ยกฺโข อตฺตโน ปรีวารเณ
 ยกฺขสทฺสเสน สทฺธี รกฺขํ คณฺหิ ทฺติเย อปฺปโล นาม อตฺตโน
 ปรีวารยกฺขานํ ทฺวีหิ สทฺสเสหิ สทฺธี ตติเย วชิโร นาม
 #๑. เอตฺถนฺตเร เอวํ วากฺยํ เยภฺยฺเยน ขายติ โพรสิสฺตฺตสฺส
 #นิพฺพตฺตนิธิกฺมฺภินํ ปน เอตํ มุขปฺปมาณํ อโหสิ เหฏฺฐา
 #ปจฺวีปรียฺนตาว อเหตุํ ฯ โชติกสฺส นิพฺพตฺตนิธิกฺมฺภินํ มุขปฺปมาณ
 #น กถิตํ ฯ สพฺพา มุขจฺฉินฺนตฺลผลํ วิย ปรีปฺณณาว อญฺจหฺนฺตฺติ ฯ
 #ปาสาทสฺส จตฺตฺส กณฺเณสฺส ตฺรณตฺลทกฺขนฺธปฺปมาณา จตฺตฺโส
 #สฺวณฺณมฺยา อจฺฉนฺยญฺจโย นิพฺพตฺตีสฺส ฯ ตาสํ มณฺนิมฺยานิ ปตฺตฺตานิ
 #โสวณฺณมฺยานิ ปพฺพานิ อเหตุํ ฯ ปุพฺพกมฺมสฺส ทสฺสนตฺถํ
 #กิเรตา นิพฺพตฺตีสฺส ฯ

๒. ตี. ยมกโจติ ฯ ม. ยมโกพี ฯ ย. ยมโมติ ฯ

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคความณฺณา - หน้าที 701
เล่มที่ 18 โชติกตฺเถรวคฺคฺฏ หน้า 701

ตีหิ สหสฺเสหิ สทฺธิ จตฺตเถ วชฺริพาหุ นาม จตฺตหิ สหสฺเสหิ
สทฺธิ ปญฺจเม สกฺกโฏ (๑) นาม ปญฺจหิ สหสฺเสหิ สทฺธิ ฉญฺเจ
สกฺกตฺโถ (๒) นาม ฉหิ สหสฺเสหิ สทฺธิ สตฺตเม ทิสามุโข
นาม สตฺตหิ สหสฺเสหิ สทฺธิ รกฺขํ คณฺหิ ฯ เอวํ ปาสาทสฺส
อนฺโต จ พหิ จ กาพฺุหฺรกฺขา อโหสิ ฯ โชติกตฺส กิร
สตฺตรตฺนมโย สตฺตฏฺมิกปฺปาสาโท อุฏฺฐิตฺ สตฺต ปาการา
สตฺต ทวารโกฏฺจกา จตฺสโส นิชฺกุมภิโย อุฏฺฐิตาติ สุตฺวา
พิมฺพิสาโร ราชฯ เสฏฺฐิจฺจตฺตํ ปหิณฺ ฯ โส โชติกเสฏฺฐิ นาม
อโหสิ ฯ เตนฺ ปน สทฺธิ กตฺปญฺญกมฺมา อิตฺถิ อุตฺตรกฺรุสฺสุ
นิพฺพตฺติ ฯ อถ นํ เทวตา ตโต อานตฺวา สิริกพฺุเก
นีสิตาเปสฺสุ ฯ सा आकज्जमाना ऐकं तन्नुलनापिं तโย ज
โชติปาสาณฺเ คณฺหิ ฯ เตสํ ยาวชฺิวํ ตาเยว तन्नुलनापिया
ภตฺตํ อโหสิ ฯ สเจ กิร เต สกฺกตฺตํปี तन्नुलानं पुเรत्तुगामा
โหนฺติ सा तन्नुलनापियेव हुत्वा तिฏฺฐติ ฯ ภตฺตปจฺนกาเล
ตन्नुले उग्खलियं पग्खिपित्वा เตसं पासानानं उप्रि
จเปन्ति ฯ पासाना तावเทव पञ्चलित्वा भत्ते पग्गमतฺเต
निพฺพายन्ति ฯ तेनेว सญฺญาณฺน भत्तसฺस पग्गภาवं
ชานन्ति ฯ सुเปยฺยาทิปจฺนกาเลปิ ऐसेव नयो ฯ एवံ तेसं
โชติปาสาณฺहि आहारो पज्जति मणिआलोकेन वसन्ति अकुत्तसฺस

#๑. ม. กสกนฺโท ฯ

#๒. ส. ม. ย. กฏฺตฺโถ ฯ

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺคกถา หน้า 702

วา ทีปสฺส วา โธภาสเมว น ชานีสุ ฯ โชติกสฺส กิร
เอวรุปา สมฺปตฺติ สกฺลขมฺพุทีเป ปากฺญา อโหสิ ฯ มหาชนา
ยานาทินิ โยเชตฺวา ทสฺสนตฺถาย อากฺขณฺติ ฯ โชติกเสฏฺฐิ
อากตาคตานํ อุตฺตรกฺรุตฺตณฺฑุลาณํ ภตฺตํ ปจาเปตฺวา ทาเปสิ
กปฺปรุกฺเขหิ วตฺถานิ คณฺหนตฺถ อารณฺยานิ คณฺหนตฺถติ
อาณาเปสิ กาวตฺติกนิธิกฺมฺภิยา มุขํ วิวราเปตฺวา ยาปนมตฺตํ
ธนํ คณฺหนตฺถติ อาณาเปสิ ฯ สกฺลขมฺพุทีปวาสิเกสุ ธนํ
คเหตฺวา กฺขณฺเตสุ นิธิกฺมฺภิยา มุขํ (๑) องฺคุลิมตฺตํปี อุณฺ
นาโหสิ ฯ กนฺธกฺกุฎฺฐิปริเวณ วาลุกํ กตฺวา โธกิณฺณรตฺนानํ
กิริสฺส เอโส นิสฺสนุโท ฯ เอวํ มหาชเนน วตฺถาอารณฺยานิ เจว
ธนญฺจ ยถิจฺจกํ อาทาย กฺขณฺเต พิมฺพิสาโร ตสฺส ปาสาทำ
ทฎฺฐกาโมปี มหาชเนน อากฺขณฺเต โธกาถํ นาลตฺถ ฯ อปรภาเค
ยถิจฺจกํ อาทาย คตฺตตา มนุสฺเสสุ มนุทีฏฺเฐสุ ราชา โชติกสฺส
ปีตริ อาท ทว ปุตฺตสฺส ปาสาทำ ทฎฺฐกาโมมฺหิติ ฯ โส
สาธฺม ทเววติ วตฺถวา คนฺตฺวา ปุตฺตสฺส กเถสิ ตาต ราชา
เต ปาสาทำ ทฎฺฐกาโมติ ฯ โส สาธฺม ตาต อากฺขณฺตฺติ ฯ
ราชา มหนฺเตน ปรีวาเรณ สทฺธี ตตฺถ อคฺมาสิ ฯ
ปฺจมทฺวารโกฏฺฐเก สมฺมชฺชิตฺวา กจฺวรจฺจทฺทิกาทาสี รณฺโณ
หตฺถํ อทาสี ฯ ราชา เสฏฺฐิชายาติ สณฺณาย ลชฺชมาโน
#๑. ม. อัย ปาโธ นตฺถิ ฯ

ตสฺสา พาทาย หตฺถํ น จเปตีฯ เอวํ เสสทวารโกฏฺจเกสฺสปี
ทาสีโยฯ เสฏฺฐจิริยาโยติ มลฺลมาโน ตาสี พาทาย หตฺถํ
น จเปตีฯ โชติโก อากนฺตฺวา ราชานํ ปจฺจุคฺคนฺตฺวา วนฺทิตฺวา
ปจฺจโต หุตฺวา ปุโรโต ยถ ทเวติ อหฯ รมฺโณ มณฺปิรวิ
สฺตปฺริสฺสปฺปาโต วย หุตฺวา อุปฺภูจฺจติฯ โส อิมินา มม
คณฺตฺถาย โอปาโต ขนฺโถติ มลฺลมาโน ปาํ นิกฺขิปีตุ
น วิสฺหิฯ โชติโก นายํ ทเว โอปาโต มม ปจฺจโต
อากจฺจถาติ ปุโรโต อโหสิฯ ราชา เตน อกฺกนฺตกาเล ภูมึ
อกฺกมิตฺวา เหญจิมตฺลโต ปญฺจาย ปาสาํ โอลเณนฺโต วิจริฯ
ตทา อชาตสฺตฺตฺ กุมาริ ปิตฺ อญฺคฺลึ กเหตุวา วิจรฺนฺโต
จินฺเตสิ อโห อนฺธพาลิ มม ปิตา คหฺปติเก นาม
สฺตฺตฺรตนฺมเย ปาสาทเว วสนฺเต เอส ราชา หุตฺวา ทารฺมเย
เกเห วสติ อหนฺทานิ ราชา หุตฺวา อิมสฺส อิมสฺมึ ปาสาทเว
วสิตุํ น ทสฺสามิติฯ รมฺโณ อุปฺริมตฺลานิ อภิรฺหนตฺสฺเสว
ปาตฺราสเวลา ชาตาฯ โส เสฏฺฐึ อามนฺเตตฺวา มหาเสฏฺฐึ
อิเชว ปาตฺราสํ ภูณฺชิสฺสามาติฯ ชานามิ ทเว สขฺชิตฺโต
เทวสฺสาหาโรติฯ โส โสพฺสฺหิ คนฺโชรทกฺมญฺเณี นหาตฺวา
รตนฺมเย เสฏฺฐิสฺส นิสฺสีทนฺมณฺทเป ปญฺยตฺเต ตสฺเสว
นิสฺสีทนฺปลฺลงฺเก นิสฺสีทิฯ อถสฺส หตฺถโรวฺนุทกํ ทตฺวา
สฺตสฺสทสฺสคฺคณิกาย สฺวณฺณปาตฺยา กิลินฺนปายาสํ วจฺเจตฺตฺวา

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺควณฺณา หน้า 704

ปุโรโต จปยีสฺสุ ฯ ราชา โภชนนฺตฺติ สณฺณาย ภูณฺชิตฺตุ อารภิ ฯ
เสฏฺฐี นยิทฺถ เทว โภชนํ กิณฺนุณปายาโส เอโสติ ฯ อณฺณิสฺสา
สุวณฺณปาติยา โภชนํ วทฺเทตฺวา ปุริมปาติยิ จปยีสฺสุ ฯ ตโต
อุฏฺฐิตอุตฺตนา (๑) กิร ตํ ภูณฺชิตฺตุ สฺขํ โหติ ฯ ราชา มธฺรุโรภชนํ
ภูณฺชนฺโต ปมาณํ น อณฺณาสิ ฯ อถ นํ เสฏฺฐี วนฺทิตฺวา
อณฺชตี ปคฺคยฺห อลํ เทว เอตฺตกเมว โหตุ อิตฺถ อุตฺตริ
ชีราเปตฺตุ น สกฺกาติ อาท ฯ อถ นํ ราชา อาท กิ
คหปติ ครุกํ กตฺวาณ กเถสิ อตฺตโน ภตฺตนฺตฺติ ฯ เทว
นตฺเถตฺติ ตุมฺหากํ (๒) สพฺพสฺสาปี หิ พลกายสฺส อิทเมว ภตฺตํ
อิทํ สฺวเปยฺยํ อปิจ โข อหํ อยสฺสส ภายามิตี ฯ
กึการณฺนาติ ฯ สจ เทวสฺส กายาลลियมตฺตํ ภเวยฺย หियโย
รณฺณา เสฏฺฐิสฺส เคเห ภตฺตํ เสฏฺฐินา กิณฺจ กตฺ
ภวิสฺสตีติ วจนฺสฺส ภายามิ เทวาติ ฯ เตนหิ ภตฺตํ หร
อุทกํ อาทราติ ฯ รณฺโณ ภตฺตกิจฺจาวसानเ สพฺโพ ราชปรีวาโร
ตเทว ภตฺตํ ภูณฺชิ ฯ ราชา สุขกถาย นิสินฺโน เสฏฺฐี
อามนฺเตตฺวา กิ อิมสฺมี เคเห ตว ภริยา นตฺถิติ อาท ฯ
อตุถิ เทวาติ ฯ กหํ สาทิ ฯ สิริคพฺเพ นิสินฺนา เทวสฺส
อาคตภาวํ น ชานาตีติ อาท ฯ กิณฺจาปี หิ ปาโตว
ราชา สปรีวาโร อาคโต ส ปน ตสฺส อาคตภาวํ น
#๑. สී. อุฏฺฐิตานํ ฯ ๒. สී. อุมหากํ ฯ

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณนา - หน้าที่ 705
เล่มที่ 18 โชติกตฺเถรวคฺคฺถุ หน้า 705

ชานาติ ฯ ตโต เสฏฺฐิ ราชา เม ภริยํ ทญฺจกาโมติ
ตสฺสา สนฺตีกํ คนฺตุวา ราชา อากโต ก็ ตว ราชานํ
ทญฺจํ น วญฺจตีติ อห ฯ สา นิปนฺนกา ว โโก โส
สามี ราชา นามาติ วตฺวา ราชา นาม อมหากํ อิสฺสโรติ
วุตฺเต อนตฺตมนตํ ปเวเทนตี ทุกฺกฏานิ วต โน ปุณฺณกมฺมานิ
เยสนฺโน อิสฺสโรปี อตฺถิ อสฺสทฺชาย นาม ปุณฺณกมฺมานิ
กตฺวา มยฺ สมนฺตตี ปาปฺณิตฺวา อณฺณสฺส อิสฺสรियญฺจาน
นิพฺพตฺตมฺหา อทฺธา อมฺเหหิ อสฺสทฺทหิตฺวา ทานํ ทินฺนํ
ภวิสฺสตี ตสฺเสตํ ผลนฺติ วตฺวา ก็ทานิ ภริสฺสามี สามีติ
อห ฯ ตาลวณฺฏํ อาทาย อากนฺตุวา ราชานํ วิชาหิตี ฯ
ตสฺสา ตาลวณฺฏํ อาทาย อากนฺตุวา ราชานํ วิชนฺติยา
รณฺโณ เวจนฺสฺส คนฺชวโต ตสฺสา อกฺขิณี ปหริ ฯ อถสฺสา
อกฺขิณี อสฺสุรารา ปวตฺตีสุ ฯ ตํ ทิสฺวา ราชา เสฏฺฐิ
อห มหาเสฏฺฐิ มาตุคาโม นาม อปฺปพฺพุทฺธิโก ราชา
เม สามิกสฺส สมนฺตตี คณฺเหยฺยาติ ภเยน โรทตี มณฺเณ
อสฺสาเสหิ นํ น เม ตว สมนฺตติยา อตฺถิตี ฯ น เอสา เทว
โรทตีติ ฯ อถ ก็ เอตฺนฺติ ฯ ตุมฺหากํ เวจนฺสฺส คนฺเชนฺสฺสา
อสฺสุนิ ปวตฺตีสุ อยฺ หิ ทีโปภาสํ วา อคฺคิโสภาสํ วา
อทิสฺวา มณฺโอาโลเกเนว ญฺชติ จ นิสฺสตีติ จ นิปฺชชติ จ
เทโว ปน ทีปาโลเกน นิสฺสนฺโน ภวิสฺสตีติ ฯ อาม เสฏฺฐิตี ฯ

เล่มที 18 พุราหฺมณวคฺควณฺณา หน้า 706

เตนหิ เทว อชฺช ปฏฺจาย มณฺโณโลเกน นิสิตถาติ มหฺนตํ
ติปฺปสมตฺตํ อนคฺขํ มณฺริตํ อทาสี ๗ ราชา เคหิ โอลเกตฺวา
มหฺนตา (๑) วต โชติกสฺส สมฺปตฺติติ วตฺวา อคฺมาสี ๗ (๒)

อยนฺตาว โชติกสฺส อฺปฺปตฺติ ๗

อิทานิ ชฺฎิลสฺส อฺปฺปตฺติ เวทิตฺตพฺพา พาราณสียํ หิ
เอกา เสฏฺฐิจีตา อภิรฺูปา อโหสิ ๗ ตํ ปณฺณรตฺโสฬส-
วสฺสทฺเทสิกกาเล รกฺขณตฺถาย เอกํ ทาสี ทตฺวา สดฺตญฺมิกสฺส
ปาสาทสฺส อฺปฺริมตฺเต ลีริกพฺเพ วาสยีสฺส ๗ ตํ เอกทิวลํ
วาทปานํ วิวริตฺวา พหิ โอลโกยมาณํ อากาเสน คจฺจนฺโต
เอโก วิชฺชาโร ทิสฺวา อฺปฺปนฺนสิเนโห วาทปานเนน ปวิสิตฺวา
ตาย สทฺธิ สนฺถวณฺกาสิ ๗ सा तेन सधुधुं सवासमनुवाय
न जिरसुसेव कपुं प्रुलिधि ७ अध नं सा त्वासि तिसुवा
อมुम गी इत्थन्ति वत्त्वा होत्तु मा कसुत्ति आजिचित्ति ताय
वत्त्वा गयेन कुन्धि ओहोสิ ७ सापि तस्मात्सजयेन पुत्तं
विชयित्त्वा नवगान् अधारापेतฺวา तत्तत्तं तं तारกं
निपชฺชาपेतฺวา तं गान् पिทहित्त्वा อฺปฺริ पुप्फत्थामานि
जपेतฺवा इमं सिसेन ओกचित्त्वा कन्त्त्वा कङ्काय विसुชเชहि
गी इत्थन्ति ज पुग्जा ओयय मे पलिग्मन्नुदि वเทयาสिदि
त्वासि आणापेति ७ सा तदा ओकाสิ ७ हेग्जाकङ्काय ज
๑. ม. มหตี ๗ ๒. อิตฺ ปรี ชฺฎิลตฺเตรวตฺตํ ปจฺญา ปกฺขิตฺตํ กเวยฺย ๗

ธมฺมปทฎจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคณณนา - หน้าที่ 707
เล่มที่ 18 โชติกตฺเถรวคฺคณ หน้าที่ 707

เทว อิตฺถิโย นหายมานา ตํ ภาชนํ อุทเทนนาหริยมานํ ทิสฺวา
เอกา อิตฺถิ มยฺหเมตํ ภาชนนฺติ อาห ฯ เอกา ยํ เอตสฺส
อนฺโต ตํ มยฺहनฺติ วคฺวา (๑) ภาชเน สมฺปตฺเต ตํ อาทาย
ถเล จเปตฺวา วิวริตฺวา ทารกํ ทิสฺวา เอกา มม ภาชนนฺติ
วคฺคตฺตฺตา ทารโก มมเว โหตีติ อาห ฯ เอกา ยํ ภาชนสฺส
อนฺโต ตํ มมเว โหตีติ วคฺคตฺตฺตา มม ทารโกติ อาห ฯ
ตา วิวทมานา วินิจฺฉยํ กนฺตฺวา ตมตฺถํ อาโรเจตฺวา อมฺจเจสฺสุ
วินิจฺฉิตฺตุ อสฺกโกณฺเตสฺสุ รณฺโณ สนฺติกํ อคฺมํสฺสุ ฯ ราชา ตาสี
วณฺํ สุตฺวา ตฺวํ ทารกํ กณฺห ตฺวํ ภาชนํ กณฺหาติ
อาห ฯ ยาย ปน ทารโก ลทฺโธ สฺวา มหากจฺจายนตฺเถรสฺส
อุปฺนฺจายิกา อโหสิ ฯ ตสฺมา ตํ ทารกํ อิมํ เถรสฺส สนฺติเก
ปพฺพาเชสฺสสามิตี โปเสสิ ฯ ตสฺส ชาตทิวเส คพฺภมฺลสฺส
โธวิตฺวา อนฺปนิตตฺตาย เกสา ชฎิตฺตา หุตฺวา อญฺจิสฺสุ เตนสฺส
ชฎิลเควว นามํ กรีสฺสุ ฯ ตสฺส ปทสา วิจฺรณกาเล เถโร
ตํ เคนํ ปิณฺฑาย ปาวิสึ ฯ อุปาสิกา เถโร นิสึทาเปตฺวา
อาหรมทาสี ฯ เถโร ทารกํ ทิสฺวา ก็ อุปาสิเก ทารโก
เต ลทฺโธติ ปุจฺฉิ ฯ อาม ฆนฺเต อิมานํ คุมฺหากํ สนฺติเก
ปพฺพาเชสฺสสามิตี โปเสสิ ปพฺพาเชถ นนฺติ อทาสี ฯ เถโร
สาธฺติ ตํ อาทาย กจฺจณฺโต อตฺถิ นุ โข อิมสฺส
#๑. อาห ฯ (?) ฯ

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺควณฺณา หน้า 708

คิหิสมฺปตฺตี อนุภฺวิตฺตุ ปุณฺณกมฺมฺนฺติ โอลฺโลเกนฺโต มหาปุณฺโณ
สตฺโต มหาสมฺปตฺตี อนุภฺวิสฺสตี ททโร เอส ตาว ฅาณฺปิสุส
ปริปากํ น คจฺจตีติ จินฺนเตตฺวา ตํ อาทาย ตกฺกสฺตีถาย
เอกสฺส อฺปฺภูจกสฺส เคหํ อคมาสี ๗ โส เถโร วนฺทิตฺวา จิตฺ
ตํ ทารกํ ทิสฺวา ทารโก โว ฆนฺเต ลทฺโธติ ปุจฺฉิ อาม
อฺปาสก ปพฺพชิสฺสตี ททโร ตาว ตว สนฺติเก โหตฺตุติ ๗ โส
สาธฺ ฆนฺเตติ ตํ ปุตฺตญฺจานเณ จเปตฺวา ปญฺชคฺคิ ๗ ตสฺส ปน
เคเห ทฺวาทส วสฺसानิ ฆนฺทกํ อฺสุสนฺนํ โหติ ๗ โส คามนฺตรํ
คจฺจนฺโต สพฺพิปี ฆนฺทํ อापณฺ ทริตฺวา ทารกํ อापณเ
นีสีทาเปตฺวา ตสฺส ตสฺส ฆนฺทกสฺส มฺลํ อจฺจิจิตฺวา
อิทฺถจิทฺถจ เอตฺตํ นาม ฅนฺ คเหตฺวา ททฺยยาสีติ วตฺวา
ปฏฺกามิ ๗ ตํทิวสํ นครปริคฺคาหกา เทวตา อนฺตมโส
มริจิชฺรกมตฺเตนาปี อตฺถิเก ตสฺเสว อापณฺภิมุเข กรีสฺสุ ๗ โส
ทฺวาทส วสฺसानิ อฺสุสนฺนํ ฆนฺทกํ เอกทิวเสเนว วิกฺกัณฺนิ ๗
กฺกฺกมฺพิโก อคฺนตฺวา อापณเ กิณฺจิ อทิสฺวา สพฺพิ เต
ตาท ฆนฺทํ นาสิตนฺติ อาท ๗ น นาเสมิ สพฺพิ ตุมฺเหหิ
วตฺตนเยเนว วิกฺกัณฺนิ อิทํ อสฺกสฺส มฺลํ อิทํ อสฺกสฺสชาติ ๗
กฺกฺกมฺพิโก ปสฺสีทิตฺวา อนคฺโขมฺ ปุริโส ยตฺถ กตฺถจि ชีวิตฺตุ
สมตฺโถติ อตฺตโน เคเห วยปฺปตฺตํ ธีตรํ ตสฺส ทตฺวา เคหฺมสฺส
กโรถาติ ปุริเส อาณาเปตฺวา นิญฺจิตฺเต เคเห คจฺจถ ตุมฺเห

เล่มที่ 18 โชติกตฺเถรวคฺคฤ หน้าที่ 709

อตฺตโน เคะเห วสถาติ อาห ๙ อถสฺส เคะหปฺปวิสนกาเล
 เอเคน ปเทน อุมฺมาเร อุกฺกนฺตมตฺเต เคะหสฺส ปจฺฉิมภาเค
 ภูมี ภินฺทิตฺวา อสีติหตฺโถ สุวณฺณปพฺพโต อฏฺฐหิ ๙ ราชา
 ชฎฺฐิตกฺุมารสฺส กิร เคะเห ภูมี ภินฺทิตฺวา สุวณฺณปพฺพโต
 อฏฺฐจิตฺติ สุตฺตวาว ตสฺส เสฎฺฐิจฺฉตฺตํ เปเสติ ๙ โส ชฎฺฐิตเสฎฺฐี
 นาม อโหสิ ๙ ตสฺส ตโย ปุตฺตา อเหตุ ๙ โส เตถํ
 วยปฺปตฺตกาเล ปพฺพชฺชชย จิตฺตํ อฺปปาเทตฺวา สเจ อมฺเหหิ
 สมานโภคํ เสฎฺฐีกุลํ ภวิสฺสติ ปพฺพชฺชิตฺถํ ทสฺสนฺติ โน เจ
 น ทสฺสนฺติ อตฺถิ นฺ ๒ ชมฺพฺพิเป อมฺเหหิ สมานโภคํ
 กุลนฺติ วิมฺสนตฺถาย สุวณฺณมยํ อฏฺฐกํ สุวณฺณมยํ ปโตทลฏฺฐี
 สุวณฺณมยํ ปาทุกถจฺจ การาเปตฺวา ปฺริสํนํ หตฺเถ ทตฺวา
 คจฺฉน อิมานิ อาทาย กิณฺจิทฺเว โอลอกฺยมานา วิย ชมฺพฺพิปตฺเต
 วิจฺริตฺวา อมฺเหหิ สมานโภคสฺส เสฎฺฐีกุลสฺส อตฺถิภาวํ วา
 นตฺถิภาวํ วา ญตฺวา อากจฺฉนธาติ ปหิณฺนิ ๙ เต จาริกํ
 จรฺนตฺตา ภทฺพิยนคฺริ ปาปฺถึสุ ๙ อถ เน เมณฺชทกเสฎฺฐี
 ทิสฺวา ตาตา กิ กโรนฺตฺตา วิจฺรธาติ ปุจฺฉิตฺวา เอกํ
 โอลเณนฺตฺตา วิจฺรามาติ วุตฺเต อิมสํ อิมานิ กเหตุวา
 กิณฺจิทฺเว โอลเณตฺถํ วิจฺรณฺกิจฺจํ นตฺถิ เสฎฺฐี (๑) ปฺริคฺคณฺหามา
 วิจฺรณฺตีติ ญตฺวา ตาตา อมฺหากํ ปจฺฉิมเคหิ ปวิสิตฺวา
 #๑. สี. ม. ย. รฎฺฐิ ๙

โธโลเกถาติ อาห ๗ เต ตตฺถ อฏฺฐกรีสฺมตฺเต จาเน หตฺถิ-
อสุสฺสอฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส (๑) ปฏฺฐิยา ปฏฺฐิ อหจฺจ ปจฺวี ภินฺทิตฺวา
อฏฺฐิเต เหฏฺฐา วุตฺตปฺปกาเร สฺวณฺณเมณฺฑเก ทิสฺวา เตสฺ
อนฺตรนฺตรา วิจฺริตฺวา นิภขฺมีสุ ๗ อถ เน เสฏฺฐิ ตาตา
ยฺ โธโลเกนฺตา วิจฺรทฺ ทิฏฺฐโ จ โสติ ปุจฺฉิตฺวา ปสฺสาม
สามีติ วุตฺเต เตนฺทิ คจฺฉถาติ อฺยโยเชติ ๗ เต ตโต ว
คนฺตฺวา อตฺตโน เสฏฺฐินา ภินฺตาทา ทิฏฺฐิ โว อมฺหากํ
สฺมานโภคํ เสฏฺฐิกุลนฺติ วุตฺเต สามี ตมฺหากํ ก็ อตฺถิ
ภทฺทियนฺนเร เมณฺฑกเสฏฺฐิโน เอวฺรุโป นาม วิภโวติ สพฺพนฺตํ
ปวตฺตี อาจิกขิสุ ๗ ตํ สุตฺวา เสฏฺฐิ อตฺตมโน หุตฺวา
เอกนฺตฺวา เสฏฺฐิกุลํ ลทฺธํ อปฺริปี นฺ โข อตฺถิติ สตฺสหสฺสคฺคณนํ
กมฺพลํ ทตฺวา คจฺฉถ ตาตา อณฺณปี เสฏฺฐิกุลํ วิจฺฉินฺตาติ
ปหิณฺนิ ๗ เต ราชกหํ คนฺตฺวา โชติกสฺส เกหโต อวิพฺุเร
ทารุราสี กตฺวา อคฺคิ ทตฺวา อฏฺฐิสุ ๗ ก็ อิทฺนฺติ ปุจฺฉกาเล
จ เอกํ โน มหคฺคํ กมฺพลํ วิภกฺคินฺตฺวานํ กยโก นตฺถิ
คเหตฺวา วิจฺรนฺตฺวาปี โจรานํ ภายาม เตน ตํ ฉาเปตฺวา
คมิสฺสามาติ วทิสฺสุ ๗ อถ เน โชติกเสฏฺฐิ ทิสฺวา อิเม ก็
กโรนฺตฺติ ปุจฺฉิตฺวา ตมตฺถิ สุตฺวา ปกฺโกสาเปตฺวา ก็อคฺคณนโก
กมฺพลโลติ ปุจฺฉิตฺวา สตฺสหสฺสคฺคณนโกติ วุตฺเต สตฺสหสฺส
๑. ม.อฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ๗

เล่มที่ 18 โชติกตฺเถรวคฺค หน้าที่ 711

ทาเปตฺวา ทฺวารโกญฺจกัํ สมนฺนชฺชิตฺวา กจฺจวจฺจทฺทิกาย
ทาสียา เทถาติ เตสัํเยว หตฺถเอ ปหิณฺนิ ฯ สา กมฺพลัํ คเหตุวา
โรทมานา สามิกสฺส สนฺตีกัํ คนฺตฺวา กิํ มัํ สามี อปฺราเช
สตี ปหริตฺตุํ น วญฺญติ กสฺมา เม เอวํ ญฺจกมฺพลัํ ปหิณฺนิตฺถ
กถาหิํ อิมํ นิวาเสสฺสามิ วา ปารุปีสฺสามิ วาติ ฯ นาคิ
ตฺว เอตทตฺถาย ปหิณฺนิ เอตํ ปน กมฺพลัํ ปตีเวเจตฺวา ตว
สยณฺมุเล จเปตฺวา นิปฺชชนกาเล คนฺโรทเกณ โชตานัํ
ปาทานัํ ปญฺจนตฺถาย เต ปหิณฺนิ กิํ เอตํปี กาคูํ น สกโกสิตีติ ฯ
สา เอตํ ปน กาคูํ สกขิสฺสามิตีติ คเหตุวา อคฺมาสิ ฯ
เต จ ปุริสา ตัํ การณัํ ทิสฺวา อตฺตโน เสฏฺฐิสฺส สนฺตีกัํ
คนฺตฺวา กิํ ตาตา ทิฏฺฐิํ โว เสฏฺฐิกุลนฺติ วุตฺเต สามิ
กิํ ตุมฺหากัํ อตฺถิ ราชคฺชนเร โชติกสฺส เสฏฺฐิสฺส เอวรูปา
นาม สมนฺนปตฺตีติ สพฺพัํ เกหสมฺนปตฺตี อาริเจตฺวา ตัํ ปวตฺตี
อาจิกขิสีสุ ฯ เสฏฺฐิํ เตสัํ วจันํ สุตฺวา ตฺถุจฺมานโส อิทานิ
ปพฺพชิตฺตุํ ลภิสฺสามิตีติ รมฺโถ สนฺตีกัํ คนฺตฺวา ปพฺพชิตฺตุกาโมมฺหิ
เทวาคิ อห ฯ สาธุ มหาเสฏฺฐิํ ปพฺพชาหิตีติ ฯ โส เกหิ
คนฺตฺวา ปุตฺเต ปกุกุสาเปตฺวา สุวณฺณทณฺฑัํ วชฺริผาลัํ
กุทฺทาลัํ เขญฺจปุตฺตสฺส หตฺถเอ จเปตฺวา ตาต ปจฺฉิมเกเห
สุวณฺณปพฺพตฺโต สุวณฺณปีณฺฑัํ อุทฺธราหิตีติ อห ฯ โส
กุทฺทาลัํ อาทาย คนฺตฺวา สุวณฺณปพฺพตฺตํ ปหริ ฯ ปิฏฺฐิปาสาณ

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺควณฺณา หน้า 712

ปหฺภูกาโล วีย อโหสิ ฯ ตสฺส หตฺถโต กุฑฺฑาถํ คเหตุวา
มชฺฌิมปฺุตตสฺส หตฺถเต ทตฺวา ปหิณฺนิ ฯ ตสฺสปี สุวณฺณปฺพพฺตํ
ปหรนฺตสฺส ปิฏฺฐิปาสาณํ ปหฺภูกาโล วีย อโหสิ ฯ อถ นํ
กนิฏฺฐปฺุตตสฺส หตฺถเต ทตฺวา ปหิณฺนิ ฯ ตสฺส ตํ คเหตุวา [๑]
โกฏฺฐเกตฺวา ราสีกตาย มตฺติกาย ปหฺภูกาโล วีย อโหสิ ฯ
อถ นํ เสฏฺฐี เอหิ ตาต อถึ เอตฺตเกนาติ วตฺวา อิตฺเร
เทว เชฏฺฐภาคิเก ปกฺโกสาเปตฺวา อຍ္ยํ สุวณฺณปฺพพฺโต น
คฺมุหํ นิปฺพตฺโต มยฺหณฺจ กนิฏฺฐสฺส จ นิปฺพตฺโต อิมินา
สทฺฐี เอกโต หุตฺวา ปรีกฺขชฺธาติ อาห ฯ กสฺมา ปน โส
เตสเมว นิปฺพตฺตติ กสฺมา ชฺฉิลो ชาตกาเล อุกฺเก ปาติโตติ ฯ
อตุคฺคนา กตกมฺเมเนว ฯ

กสฺสปสฺสมมาสมฺพุทฺทสฺส หิ เจตฺติเย กรียมาเน เอโก
ชีณาสโว เจตฺติยฺญฺจานํ คนฺตฺวา โอลเกตฺวา ตาตา กสฺมา
เจตฺติยสฺส อุตฺตเรน มุขํ น อญฺฺจหตีติ ปุจฺฉิ ฯ สุวณฺณํ
นปฺปโหตีติ ฯ อหํ อนฺโตคํ ปวีสิตฺวา สมาทเปสฺสามิ คฺมุเห
อาทเรน กมฺมํ กโรธาติ ฯ โส เอวํ วตฺวา นกรํ ปวีสิตฺวา
อมฺมตาตา อมฺหากํ เจตฺติยสฺส เอกสฺมี มุখে สุวณฺณํ นปฺปโหติ
สุวณฺณํ ชานาธาติ มหาชนํ สมาทเปนฺโต สุวณฺณการกฺกํ
อคมาสิ ฯ สุวณฺณกาโรปี ตังณฺเยว ภริยาย สทฺฐี กลหํ
#๑. สී. ม. เอตฺถนฺตเร ปหรนฺตสฺสาติ ทิสฺสตี ฯ

เล่มที่ 18 โชติกตฺเถรวคฺค หน้าที่ 713

กโรนฺโต นิสินฺโน โหติ ฯ อถ นํ เถโร เจตฺติเย คฺคฺคฺคฺคฺค
คหิตฺตมฺขสฺส สุวณฺณํ นปฺโปโหติ ตํ ชานิตฺตํ วฏฺฏตีติ อห ฯ
โส ภริยาย โภเปน ทว สตฺถาริ อฺทเก จิปีตฺวา กจฺฉาติ
อห ฯ อถ นํ สว อติสาหสิทํ กมฺมํ เต กตํ มม กุทฺเชน
เต อหเมว อุกโกสิตฺตพฺพา วา ปหริตฺตพฺพา วา กสฺมา
อติตฺตนาทคปฺปจฺจปฺปนเนสฺส พุทฺเตสฺส เวรมกาสิตีติ อห ฯ
สุวณฺณกาโร ตาวเทว ตํเวคปฺปโต หุตฺวา ขมถ เม
ภนฺเตติ วตฺวา เถรสฺส ปาทมฺเถ นปฺชฺชิ ฯ ตาต อห
ตยา น กิลฺลิจิ วุคฺโต สตฺถาริ ขมาเปหิตีติ ฯ กิณฺติ กตฺวา
ขมาเปมิ ภนฺเตติ ฯ สุวณฺณปฺปฺพานํ ตโย กุมฺเภ กตฺวา
อนฺโตชาตฺตนิชานเน ปกฺกจิปีตฺวา อลฺลวคฺโค อลฺลเกโส หุตฺวา
ขมาเปหิ ตาตตีติ ฯ โส สาธุ ภนฺเตติ สุวณฺณปฺปฺพานิ
กโรนฺโต ติสฺส ปฺตฺเตสฺส เขฏฺฐปฺตฺตํ ปกฺกโกสาเปตฺวา เอหิ
ตาต อห สตฺถาริ เวรวจฺเจเนน อวํจํ ตสฺมา อิมานิ
ปฺปฺพานิ กตฺวา ชาตฺตนิชานเน ปกฺกจิปีตฺวา ขมาเปสฺสสามิ ตฺวํปี
โฆ เม สหาโย โหหิตีติ อห ฯ โส น ตฺวํ มยา เวรวจฺจํ
วทาปีโต ตฺวํเยว กโรหิตีติ กาคฺคํ น อิจฺฉิ ฯ มชฺฉิมปฺตฺตํ
ปกฺกโกสาเปตฺวา ตเถวาท ฯ โสปี ตเถว วตฺวา น อิจฺฉิ ฯ
กนิฏฺฐํ ปกฺกโกสาเปตฺวา อห ฯ โส ปิตุ อฺปฺปนฺนกิจฺจํ นาม
ปฺตฺตตฺสส ภาริตฺติ ปิตุ สหาโย หุตฺวา ปฺปฺพานิ อกาสิ ฯ

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺควณฺณา หน้า 714

สุวณฺณกาโร วิทฺตติปฺปมาณานํ ปุปฺพานํ ตโย กุมฺภ
นิฏฺฐาเปตฺวา ธาตุนิธานํ ปกฺขิปิตฺวา อลฺลวตฺตโธ อลฺลเกโส
สตุถารํ ขมาเปสิ ฯ อิติ โส สตุตฺตกฺขตฺตํ ชาตกาเล อุกฺเก
ปาตํ ลภิ ฯ อัยํ ปนสฺส โภจฺจึยฺ จิตฺ อตฺตภาโว อิทานิปี
ตฺสเสว นิสฺสนฺนฺเทน อุกฺเก ปาติโต ฯ เย ปนสฺส เทว ปุตฺตา
สุวณฺณปุปฺพานํ วรรณกาเล สหายา ภวิตฺถํ น อิจฺฉีสฺส เตสํ เตน
การณํ สุวณฺณปฺพพโต น นิพฺพตฺติ (๑) กนิฏฺฐปฺตตฺส
จ เอกโต กตฺถาเวน นิพฺพตฺติ ฯ

อิติ โส ปุตฺเต อนุสาสิตฺวา สตุถุ สนนฺตเก ปพฺพชิตฺวา
กติปาเหเนว อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ สตุถา อปรนํ สมเยน ปณฺจหิ
ภิกฺขุสฺสเดหิ สทฺธิ ปิณฺฑทาย จรณฺโต ตสฺส ปุตฺตานํ เกหฬวารี
อคมาสิ ฯ เต พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสฺสงฺมสฺส อพฺพตฺมาสิ
ภิกฺขาหารํ อทฺสฺส ฯ ภิกฺขุ ธมฺมสภายํ กถิ สมฺภูจฺจาเปสิ (๒)
อชฺชาปี เต อาวุโส ชฺฉิล อสิตฺติหตฺเต สุวณฺณปฺพพเต จ
ปุตฺเตสฺส จ ตณฺหา อตฺถิติ ฯ น เม อาวุโส เอเตสฺส ตณฺหา
วา มาโน วา อตฺถิติ ฯ เต อัยํ ชฺฉิลตฺเตโร อญฺตํ วตฺวา
อญฺญํ พุยาโกโรตฺติ วทิสฺส ฯ สตุถา เตสํ กถิ สุตฺวา น
ภิกฺขเว มม ปุตฺตตฺส เตสฺส ตณฺหา วา มาโน วา อตฺถิติ

- #๑. เอตฺถนฺตเร ตสฺส เจวติ ปทํ นญฺจํ ภเวยฺย ฯ
- #สิ. ม. โปตฺถเก กนิฏฺฐปฺตตฺส เจว ชฺฉิลสฺส จาติ ทิสฺสติ ฯ
- #ตํ ยุตฺตํ สียา ฯ ๒. ภิกฺขุ ปุจฺฉีสฺสติ ยุตฺตรํ ฯ

ธมฺมปทญฺจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺคความณฺนา - หน้าที่ 715
เล่มที่ 18 โชติกตฺตเถรวคฺคฺฏ หนา 715

วคฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

โยช ตณฺหํ ปหนฺตฺวาน อนาคาโร ปริพฺพเช

ตณฺหาภวปริกฺขิณํ ตมฺหํ พุรฺรัมมิ พุราหุมนฺติ ฯ

ตสฺสสตฺโถ โย อิช โสเก จทฺวาริกตณฺหํ ชหิตฺวา

จฺมราวาเสน อนตฺถิโก อนาคาโร หุตฺวา ปริพฺพชติ ตณฺหาเย

เจว ภวตฺส จ ปริกฺขิณตฺตา ตณฺหาภวปริกฺขิณํ ตมฺหํ

พุราหุมนํ วทามิติ ฯ

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ (๑)

อชาตสฺตตฺตุมาริปี เทวทตฺเตน สทฺธิ เอกโต หุตฺวา ปิตฺริ

จฺมาเตตฺวา รชฺเช ปติญฺจิติ โชติกสฺส ปาสาทํ คณฺหิสฺสามิติ

ยฺยทฺชชฺโช นิกฺขมิตฺวา มณฺปิคาเร สปริวารสฺส อตฺตโน

ณายํ ทิสฺวา ว คหปติโก ยฺยทฺชชฺโช หุตฺวา พลํ อาทาย

นิกฺขนฺโตติ สลฺลภฺเขตฺวา อฺปนฺนํ น วิสฺหิ ฯ เสญฺจิปิ ตํทิวสํ

อฺโปสฺถิโก หุตฺวา ปาโตว ภูตฺตปาตราโส วิหารํ คณฺตฺวา

สคฺคฺฏ สนฺติเก ธมฺมํ สฺขณฺโต นิสินฺโน โหติ ฯ ปจฺมทฺวารโกญฺจเก

รภํ คเหตฺวา จิโต ปน ยมฺโมลิ ยกฺโข ตํ ทิสฺวา กหํ

คจฺจสิตี สปริวารํ วิทฺธเสตฺวา ทิสาวิทิสาสฺ อณฺพนฺธิ ฯ

ราชา วิหารเมว อคฺมาสิ ฯ อถ นํ เสญฺจิทิ ทิสฺวา ว กิ

เทวาทิ วคฺวา อฺภูจฺยาสนา อฺภูจฺจาสิ ฯ (๒) คหปติ กิ ตฺวํ ตว

#๑. อิตฺ ปริ มฺลวตฺตฺนา อณฺสฺนฺธิ ทฺญฺจพฺพา ฯ

#๒. อาสนา อฺภูจฺจาสิตี ยฺยตฺตฺริ ฯ

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺควณฺณา หน้า 716

ปุริเส มยา สทฺธิ์ ยุชฺฌถาติ อาณาเปตฺวา อิธาคมฺม ธมฺมํ
สฺถนฺโต วิย นิสินฺโนติ ฯ ก็ ปน เทโว มม เคหิ คณฺหิตฺ
คโตติ ฯ อาม คโตมฺหิติ ฯ มม อนิจฺฉาย มม เคหิ คณฺหิตฺ
ราชสทฺสํปี น สกฺโกติ เทวาติ ฯ โส ก็ ปน ตฺว
ราชา ภวิสฺสํปี กุชฺฌิ ฯ นาคิ ราชา มม สนฺตํ ปน
ทสิทฺสํปี มม อนิจฺฉาย ราชฺหิ วา โจเรหิ วา คเหตุ (๒)
น สกฺกาติ ฯ ก็ ปนาคิ ตว รุจฺฉิยา คณฺหิสฺสามิติ ฯ
เตนหิ เทว อิมา เม ทสฺสุ อํคฺคิสฺสู วิสฺติ มุทฺทิกา อิมาคิ
ตฺมฺหากิ น เทมิ สเจ สกฺโกถ คณฺหถาติ ฯ โส ปน ราชา
ภุมฺมิกิ อุกฺกฏิกิ นิสิตฺตฺวา อุลลงฺฆนฺโต อฏฺฐารสทฺสํ จานํ
อภฺรฺหฺติ จตฺวา อุลลงฺฆนฺโต อสฺสิทฺทิตฺ จานํ อภฺรฺหฺติ ฯ เอว
มหาพโล สมานปิ อิตฺโต จิตฺโต จ ปริวตฺเตนฺโต เอกิ มุทฺทิกํปี
กทฺทิตฺ นาสกฺขิ ฯ อถ นํ เสฏฺฐิ์ สาฏฺกํ ปตฺถร เทวาติ
วตฺวา อํคฺคิลโย อฺชฺชํ อกาสิ ฯ วิสฺติปี มุทฺทิกา นิกฺขมฺมึสุ ฯ
อถ นํ เสฏฺฐิ์ เอว เทว มม สนฺตํ มม อนิจฺฉาย น
สกฺกา คณฺหิตฺนฺติ วตฺวา รณฺโถ กิริยาชฺช อฺปฺปนฺนสํเวโค
ปพฺพชิตฺ เม อุนฺชานาถ เทวาติ อาห ฯ โส อิมสฺมึ
ปพฺพชิตฺ สฺขํ ปาสาทํ คณฺหิสฺสามิติ จินฺเตตฺวา เอกวจเนเนว
ปพฺพชาหิติ อาห ฯ โส สตฺถุ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา น
#๑. สฺ. ย. คหิตฺ ฯ

เล่มที่ 18 โชติกคฺคเรรวคฺค หน้ํ 717

จิรสฺเสว อรหคฺคํ ปตฺวา โชติกคฺคเโร นาม อโหสิ ฯ ตสฺส
อรหคฺคปฺปตฺตกฺขณเณว สพฺพาปี สา สมฺปตฺติ อนฺตรธาเย ฯ
คฺปิสฺส สคฺคกายํ นาม ภริเย เทวา อุตฺตรกฺรุเมว นยีสฺส ฯ
อถกทิวสํ ภิกฺขุ คํ อามนฺเตตฺวา อาวุโส โชติก คสฺมี
ปน เต ปาสาเท วา อิตฺถียา วา ตณฺหา อตฺถิติ ปุจฺฉิตฺวา
นตฺถาวุโสติ วุคฺเต สคฺค อาโรเจสฺสึ อโย ฆนฺเต อญฺคํ วตฺวา
อณฺณํ พุยากรโธตีติ ฯ สคฺคา นตฺถเว ภิกฺขเว มม ปุคฺคตสฺส
คสฺมี ตณฺหาติ วตฺวา อิมํ กถมาห

โยช ตณฺหํ ปหนฺตฺวาน อนาคาโร ปริพฺพเช
ตณฺหาภวปริกฺขิณํ ตมํ พุรฺรัมมิ พุราหฺมณฺนติ ฯ (๑)

[๒] เทสนาวसानเ พหุ โสตาปคฺคตฺธิผลาทีนิ ปาปุณฺณิสฺสูติ ฯ

โชติกคฺคเรรวคฺค ฯ

#๑. อิมสฺมี จานเ อคฺโค วณฺณคตฺตพฺโพ ฯ

#๒. สี. เอคฺคณฺตเร อิมิสฺสา กายาตฺโค เหฏฺฐา

#ชฎิลคฺคเรรวคฺคภูมฺหิ วุคฺคตฺนเเนว เวทิตฺตพฺโพติ ทิสฺสูติ ฯ

ปรจฺมนฎฺปุพฺพกวดฺตุ

หิตฺวา มานุสฺสกันฺติ อิมํ ธรรมเทศนํ สตฺถา เวพฺพเว
วิหรนฺโต เอกํ นฎฺปุพฺพกํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

โส ภิร เอกํ นฎฺกัฬํ กัฬมาโน วิจรนฺโต สตฺถุ ธรรมกถํ
สุตฺวา ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ ตสฺมี พุทฺธปฺปมุขเณ
ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธี ปิณฺฑทาย ปวิสฺสนฺเต ภิกฺขุ เอกํ นฎฺปุตฺตํ
กัฬนฺตํ ทิสฺวา อาวุโส เอส ตยา กัฬิตฺกัฬิตํ กัฬติ อตฺถิ
นฺโฆ เต เอตฺถ สิเนโหติ ปุจฺฉิตฺวา นตฺถิตี วุตฺเต อยํ
ภนฺเต อภฺตํ วตฺวา อณฺณํ พุยากรโธตีติ อาหํสุ ฯ สตฺถา
เตสํ กถํ สุตฺวา ภิกฺขเว มม ปฺตฺโต สพฺพโยเค อตฺถิกนฺโตติ
วตฺวา อิมํ คาถมาห

หิตฺวา มานุสฺสํ โยคํ ทิพฺพํ โยคํ อุปฺจฺจกา
สพฺพโยควิสฺยุตฺตํ ตมหํ พุริมิ พุราหุณฺนติ ฯ
ตตฺถ มานุสฺสํ โยคนฺติ มานุสฺสํ आयุญฺเจว ปญฺจ
กามคฺเช จ ฯ ทิพฺพโยเคปิ เอสฺว นโย ฯ

อุปฺจฺจกาติ โย มานุสฺสํ โยคํ หิตฺวา ทิพฺพํ โยคํ
อตฺถิกนฺโต ตํ สพฺเพหิ จตฺถิปิ โยเคหิ วิสฺยุตฺตํ อหํ พุราหุณฺณํ
วทามิตี อตฺถโธ ฯ

เทศนาวसानเ พหุ โสตาปตฺตติผลาทินิ ปาปุณฺณิสฺสูติ ฯ
ปรจฺมนฎฺปุพฺพกวดฺตุ ฯ

ทฺตฺยยนฺนุปฺพุทฺทวคฺคตฺถ

หิตฺวา รตฺตญฺจาตฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวพฺพวเน
วิหฺรณฺโตะ เอกํ นฺนุปฺพุทฺทกัเยว อารพฺภ กเถสึ ฯ
วคฺคตฺถ ปุริมสทิสเมว ฯ อิธ ปน สตฺถา ภิกฺขเว มม
ปฺตฺโต รตฺตญฺจ อรตฺตญฺจ ปหาย จิตฺตํ วตฺวา อิมํ คาถมาห
หิตฺวา รตฺตญฺจ อรตฺตญฺจ สึตฺติญฺจํ นินฺรุปฺธี
สพฺพโลกาภิกฺก วิริํ ตมฺหํ พุรฺรุมิ พุราหฺมณฺนตฺติ ฯ
ตตฺถ รตฺตนิตฺติ ปฺลจกามคฺคณฺรตฺติ
อรตฺตนิตฺติ อรณฺณวาเส อุกฺกณฺจึ ฯ
สึตฺติญฺจนฺตฺติ นินฺรุปฺตํ ฯ
นินฺรุปฺชนฺตฺติ นินฺรุปฺกฺกิลฺลํ ฯ
วิรฺรณฺตฺติ ตํ เอวรูปํ สพฺพกฺขนฺธโลกํ อภิกฺกวิตฺวา จิตฺตํ
วิริยวณฺตํ อหํ พุราหฺมณฺณํ วทามิตฺติ อตฺถโธ ฯ
เทสนาวสานเน พหุ โสตาปตฺตติผลาทีนึ ปาปฺณิสฺสูตฺติ ฯ
ทฺตฺยยนฺนุปฺพุทฺทวคฺคตฺถ ฯ

วงฺคีสฺตเถรวคฺค

จฺตี โย เวทีติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สคฺคา เขตฺวเน วิหรนฺโต
วงฺคีสฺตเถริ อารพฺภ กเถสิ ฯ

ราชคเเท กิเรโก พุราหุมนฺโณ วงฺคีโส นาม มตฺตมนุสฺसानํ
สีลํ อาโกญฺเจตฺวา อิทํ นิรเย นิพฺพตฺตสฺส สีลํ อิทํ
ติรจฺจฺยานโยนินิยํ อิทํ เปตฺติวิสเย อิทํ มนุสฺสโลเก อิทํ เทวโลเก
นิพฺพตฺตสฺส สีสนฺติ ชานาติ ฯ พุราหุมนฺนา สกฺกา อิมํ
นิสฺสาย โลกํ ขาติตฺตุนฺติ จินฺเตตฺวา ตํ เทว รตฺตวคฺคานิ
ปริททาเปตฺวา อาทาย ชนปทํ จรฺนตา มนุสฺสเส วทฺนฺติ เอโส
วงฺคีโส นาม พุราหุมนฺโณ มตฺตมนุสฺसानํ สีลํ อาโกญฺเจตฺวา
นิพฺพตฺตญฺจฺจฺจํ ชานาติ อตฺตโน ฅาตกานํ นิพฺพตฺตญฺจฺจํ
ปฺจุจฺจฺจฺจฺจํ มนุสฺสตา ยถาพลํ ทสฺปิ กหาปณฺเน วิสฺปิ สตฺปิ
ทคฺวา ฅาตกานํ นิพฺพตฺตญฺจฺจํ ปฺจุจฺจฺจฺจํ ฯ เต อนฺนปฺพุเพน
สวคฺคิ ปตฺวา เขตฺวณสฺส อวิทฺฐเร นิवासํ คณฺหิสุ ฯ เต
ภุคฺคตฺตปาทราลํ มหาชนํ คณฺฐมาลาทิตฺตํ ธมฺมสฺสวณาย คจฺจฺจฺจํ
ทิสฺวา กทํ คจฺจฺจฺจํ ปฺจุจฺจฺจฺจํ วิหารํ ธมฺมสฺสวณายาติ
วคฺคเต ตคฺค คณฺฐวา ที กิรฺสฺสธ อมฺหากํ วงฺคีสฺพุราหุมน-
สทฺธิโส นคฺคิ มตฺตมนุสฺसानํ สีลํ อาโกญฺเจตฺวา นิพฺพตฺตญฺจฺจํ
ชานาติ ฅาตกานํ นิพฺพตฺตญฺจฺจํ ปฺจุจฺจฺจฺจํ อาหิสุ ฯ เต
วงฺคีโส ที ชานาติ อมฺหากํ สคฺคารว สทฺธิโส นคฺคิตี วคฺวา

ธมฺมปทฺฐจกฺคา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณนา - หน้าที่ 721
เล่มที่ 18 วงศ์สตุเถรวตฺถุ หน้า 721

อิตรหิปี วงศ์สสทิสโต นตฺถิติ วุตฺเต กถิ วทฺตฺเตตฺวา
เอถทานิ โว วงศ์สสฺส วา อมฺหากิ วา สตฺถุ ชานนภาวิ
ชานิสฺสามาติ เต อาทาย วิหาริ อคมฺสฺสฯ สตฺถา เตสิ
อากมนภาวิ ฌตฺวา นิริเย ติริจฺจนานโยนินิ มนฺุสฺสโลเก
เทวโลเกติ จตฺถุ จาเนสฺสุ นิพฺพตฺตฺตานํ จตฺตาริ สีสานิ
จีณาสวสฺสจฺจติ ปณฺจ สีสานิ อหฺราเปตฺวา ปฎฺธิปาฎฺธิยา
จปาเปตฺวา อากตฺกาทฺถ วงศ์สิ ปุจฺฉิ ตฺวํ กิร สีสํ
อาโกญฺเจตฺวา มตฺกานํ นิพฺพตฺตฺตฺถฺจฺจานํ ชานาสีติฯ อาม
ชานามิติฯ อิหิ กสฺส สีสนฺติฯ โส ตํ อาโกญฺเจตฺวา นิริเย
นิพฺพตฺตฺสฺสาติ อหฺฯ อตฺสฺส สตฺถา สาธฺติ สาธฺการิ ทตฺวา
อิตรานิปี ติณิ สีสานิ ปุจฺฉิตฺวา เตน อวิรัชฺฉิตฺวา
วุตฺตวุตฺตกฺขณฺเน ตเถว สาธฺการิ ทตฺวา ปณฺจมํ สีสํ ทสฺเสตฺวา
อิหิ กสฺสาติ ปุจฺฉิฯ โส ตํ อาโกญฺเจตฺวา นิพฺพตฺตฺตฺถฺจฺจานํ
น ชานาติฯ อถ นํ สตฺถา กิ วงศ์ส น ชานาสีติ
วตฺวา อาม น ชานามิติ วุตฺเต อิหิ ชานามิติ อหฺฯ
เกน ชานาสีติฯ มนฺุตฺพลน ชานามิติฯ (๑) อถ นํ วงศ์โส
ยาจิ เทถ เม อิมํ มนฺุตฺนฺติฯ น สกฺกา อปฺพพฺชิตฺสฺส
ทาตฺนฺติฯ โส อิมฺสฺมิ มนฺุเต คหิเต สกฺลชมฺพฺทีเป อิหิ
เชฏฺฐโก ภวิสฺสามิติ จินฺเตตฺวา เต พฺราหฺมณฺเ ตุมฺเห ตตฺเถว
#๑. สี. ม. ยฺ. เกน.....ชานามิติ อิติ นตฺถิฯ

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺควณฺณา หน้า 722

กตฺติปาหํ วัสถ อหํ ปพฺพชิสฺสามีติ อฺยุโยเชตฺวา สตฺถุ สนฺตฺติเก
ปพฺพชิตฺวา ลทฺฐุปสมฺปโท วงฺคีสฺตฺเถโร นาม อโหสิ ฯ อถสฺส
สตฺถา ทฺวตฺถีสาการกมฺมฏฺฐานํ ทตฺวา มนฺตสฺส ปริกมฺมํ
สชฺฌายาหิติ อาท ฯ โส ตํ สชฺฌายนฺโต อนฺตรนฺตฺรา
พุราหฺมณฺเหหิ คหิโต เต มนฺโตติ ปุจฺฉิยาโน อากเมถ
ดาว คณฺหามีติ วตฺวา กตฺติปาหสฺเสว อรหตฺตํ ปตฺวา ปฺน
พุราหฺมณฺเหหิ ปุญฺโจ อภพฺโพทานาหํ อาวุโส กนฺตฺนฺติ อาท ฯ
ตํ สฺตฺวา ภิกฺขุ อัย ภนฺเต อญฺเฏน อณฺณํ พฺยากรโธตีติ
สตฺถุ อาโรเจสฺสุ ฯ สตฺถา มา ภิกฺขเว เอวํ อวจฺจตุถ อิทานิ
ภิกฺขเว มม ปฺตฺโต จตฺติปฏิสฺนธิกฺสโล ชาโตติ วตฺวา อีมา
กาถา อภาสิ

จฺตี โย เวหิ สตฺตานํ อฺปปตฺติณฺจ สพฺพโส
อสฺตตํ สฺกตํ พุทฺธํ ตมฺหํ พุริมิ พุราหฺมณฺณํ ฯ
ยสฺส คตฺติ น ชานนฺติ เทวา คนฺธพฺพมานุสา
ชีณาสวํ อรหนฺตํ ตมฺหํ พุริมิ พุราหฺมณฺนฺติ ฯ

ตตฺถ โย เวหิติ โย สตฺตานํ สพฺพากาเรน จตฺติณฺจ
ปฏิสฺนธิณฺจ ปากฺกํ กตฺวา ชานาติ ตมฺหํ อถกฺคตฺยา อสฺตตํ
ปฏิปตฺติยา สฺสจฺจคตฺตฺตา สฺกตํ จตฺนํ สจฺจจํ พุทฺธตฺยา
พุทฺธํ พุราหฺมณฺณํ วทามิติ อตฺถโถ ฯ

ยสฺสชาติ ยสฺสเสเต เทวาทโย คตฺติ น ชานนฺติ ตมฺหํ

เล่มที่ 18 ชมรมทินนาเถรวัตถุ หน้า 723

อาสวานัน จินตาย จินตาสว กิเลสเหหิ อารกตฺตา อรหนตฺ
พฺรหฺมณฺณ วทามิตฺติ อตฺถโถ ๑

เทสนาวสานเน พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ ๑
วงฺคีตฺตเถรวตฺถุ ๑

ชมรมทินนาเถรวัตถุ

ยสฺส ปฺเร จาติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตฺถา เวพฺพเน วิหรนฺฺโต
ชมฺมทินฺนํ ภิกฺขุณี อารพฺภ กเถสิ ๑

เอกทิวสํ หิ ตสฺสา ทิหิกาลे สามิโก วิสาโข อุปาสโก
สตฺถุ สนฺติเก ชมฺมํ สุตฺวา อนาคามิผลํ ปตฺวา จินฺตสิ
มยา สพฺพํ สापเตยฺยํ ชมฺมทินฺนํ ปฏิจฺฉาเปตฺว วฏฺฏตีติ ๑
โส ตโต ปุพฺเพ อากจฺฉนฺฺโต ชมฺมทินฺนํ วาตปาเนน
โอโลเกนฺตี ทิสฺวา สิตํ กโรติ ๑ ตํทิวสํ ปน วาตปาเน
จิตฺตํ อนโนโลเกนฺโตว อคฺมาสิ ๑ สฺวา กิ นฺฺโข อิทนฺฺติ
จินฺตเตวฺวา โหตฺว โภชนกाले ชานิสฺสามิตฺติ โภชนเวลาย ภตฺตํ
อุปฺนಾಮสิ ๑ โส อญฺเญสฺสุ ทิวเสสฺสุ เอหิ เอกโต ภูญฺชามาติ
วทติ ๑ ตํทิวสํ ปน ตฺถนฺฺหิฏฺโตว ภูญฺชิ ๑ สฺวา เกนจิเทว
การณเณน กุปฺปีโต ภวิสฺสตีติ จินฺตสิ ๑ อถ นํ วิสาโข
สุขนิสินฺฺนเวลาย ตํ ปกฺโกสิตฺวา ชมฺมทินฺเน อิมสฺมิมิ เกเห
สพฺพํ สापเตยฺยํ ปฏิจฺฉาหิตฺติ อาห ๑ สฺวา กุฑฺธา นาม

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺควณฺณนา หน้า 724

สาปเตยฺยํ น ปฏฺิจฺฉาเปนฺติ กิณฺณุ โข เอตฺนฺติ จินฺเตตฺวา
ตุมฺเห ปน สามิตฺติ อาห ๑ อหํ อิตฺโต ปฏฺิจาย น กิณฺณิ
วิจากรสฺสามิตฺติ ๑ ตุมฺเหหิ ฉทฺทิตฺติ เขฬํ โโก ปฏฺิจฺฉิสฺสตี เอวํ
สนฺเต มม ปพฺพชฺชํ อณฺชานาถาติ ๑ โส สาธุ ภาทฺเตติ
สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา มหนฺเตน สกฺกาเรน ตํ ภิกฺขุณฺีอุปฺสฺสยํ เนตฺวา
ปพฺพาเชลฺลิ ๑ สา ลทฺฐปฺสมฺปทา ธมฺมทินฺนาเถรี นาม อโหสิ ๑
สา วิเวกคามตฺยา ภิกฺขุณฺีหิ สทฺธิ ชนปฺทํ คนฺตฺวา ตตฺถ
วิหรนฺตี น จิรสฺเสว สห ปฏฺิสมฺภิทาหิ อรหฺตฺตํ ปตฺวา
อิทานิ มํ นิสฺสาย ฅาติชฺนา ปุณฺณานิ กริสฺสนฺตีติ ปุณฺเทว
ราชกํ ปจฺจาภณฺณิ ๑ อุปาสโก ตสฺสา อากตฺภาวํ สุตฺวา
เกน นฺุ โข การณฺน อากตฺาติ ภิกฺขุณฺีอุปฺสฺสยํ คนฺตฺวา
เถรี [๑] วนฺทิตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสินฺโน อุกฺกณฺจิตา นฺุ โขสิ
อยฺเยติ วตฺตํ อปฺปฏฺิจฺฐปํ ปณฺหเมกํ นํ ปุณฺณิสฺสามิตฺติ จินฺเตตฺวา
โสตาปตฺติมคฺเค ปณฺหํ ปุณฺณิ ๑ สา ตํ วิสฺสชฺเชลฺลิ ๑ อุปาสโก
เตเนว อุปาเยน เสสมคฺเคสุปํ ปณฺหํ ปุณฺณิตฺวา อติกฺกมฺม
ปณฺหสฺส ปุณฺณกาเล ตาย อจฺจสรา โข อาวุโส (๒)วิสาขาติ
วตฺวา อากงฺขมาโน สตฺถารํ อุปฺสงฺกมิตฺวา อิมํ ปณฺหํ
ปุณฺณเยยาสีติ วตฺเต เถรี วนฺทิตฺวา อุกฺกยาสา น สตฺถ
สนฺตํ คนฺตฺวา ตํ ถาสาสุถาปํ สพฺพํ ภควโต อาโรเจสิ ๑
#๑. เอตฺถนฺตเร ทิสฺวาติ ทิสฺสตี ๑ ๒. ม. อจฺจริยํ อาวุโส ๑

ธมฺมปทฎจกถา ๒ อปฺปมาท-จิตฺตวคฺควณฺณา - หน้าที่ 725
เล่มที่ 18 ธมฺมทินฺนาเถรีวคฺคฺถ หน้าที่ 725

สตฺถา สุกฺกิตฺติ มม ชีตาย ธมฺมทินฺนาย อหฺลฺยเจตฺติ ปญฺหิ
วิสุตฺตฺเชนฺโต เอวเมว วิสุตฺตฺเชยฺยนฺติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต
อิมิ คาลมาห

ยสฺส ปุเร จ ปจฺจนา จ มชฺฌเณ จ นตฺถิ กิณฺจณิ
อภิกฺขณิ อนาทานิ ตมฺหิ พุรฺรัมมิ พุราหฺมณฺนฺติ ฯ
ตตฺถ ปุเรติ อตีเตสฺส ขนฺธเสสฺส ฯ
ปจฺจนาติ อนาคเตสฺส ขนฺธเสสฺส ฯ
มชฺฌเณติ ปจฺจปฺปนฺเนสฺส ขนฺธเสสฺส ฯ
นตฺถิ กิณฺจณฺนฺติ ยสฺส เตสฺส ตีเส จาเนสฺส ตณฺหาคาหสงฺขาติ
กิณฺจณิ นตฺถิ ตมฺหิ รากกิณฺจนาทีหิ อภิกฺขณิ กสฺสจฺจิ กหณฺสฺส
อภาเวน อนาทานิ พุราหฺมณฺณิ วทามิตี อตฺถโถ ฯ
เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺตฺติผลาทีนิ ปาปฺณีสฺสูติ ฯ
ธมฺมทินฺนาเถรีวคฺคฺถ ฯ

องฺคฺลิตฺตมาตฺตเถรวตฺถ

อุสภนฺตฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เซตฺวเน วิหรนฺโต
องฺคฺลิตฺตมาตฺตเถรี อารพฺภ กเถสิ ฯ

วตฺถุ น เว กทริยา เทวโลกํ วชนฺตฺติ คาทาวณฺณนํ
วตฺตเมว ฯ วตฺตณฺหิ ตตฺถ ภิกฺขุ องฺคฺลิตฺตมาตฺตํ ปุจฺฉิสฺสุ ที
นุ โข อาวุโส ทฺฐจฺหตฺถิ ฌตฺตํ ชาเรตฺวา จิตฺตํ ทิสฺวา
น ภายสีตฺติ ฯ น ภายมิ อาวุโสติ ฯ เต สตฺถารํ อํหํสุ
องฺคฺลิตฺตมาโล ภนฺเต อภฺเตน อณฺณํ พุยากรโธตฺติ ฯ สตฺถา น
ภิกฺขเว มม ปฺตฺโต องฺคฺลิตฺตมาโล ภายติ จินฺนํ สวอุสภานณฺหิ
อนฺตเร เขฏฺฐจกฺกอุสภานํ มม ปฺตฺตสทิสฺสา ภิกฺขุ น ภายนฺตฺติ
วตฺวา พุราหุมนวคฺเค อิมํ คาทมาห

อุสภํ ปวริ วิริ มเหสิ วิชิตาวิณํ
อนนฺชํ นหตฺกํ พุทฺธํ ตมํ พุริ พุราหุมนนฺติ ฯ
ตสฺสสฺสโต อจฺจนฺนภิตฺตเถเนน อุสภสทิสฺตาย อุสภํ อุตฺตมตฺเถเนน
ปวริ วิริยสมฺปตฺติยา วิริ มหนฺตํ สีสกฺขนฺธาทีนํ เอสีตฺตตา
มเหสิ ตินฺณํ มารานํ วิชิตฺตตา วิชิตาวิณํ นหตฺกํ กิลสฺตาย
นหตฺกํ จตฺสจฺจพุทฺธตาย พุทฺธํ ตํ เอวรูปํ อหํ พุราหุมนํ
วทามิติ ฯ

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสูติ ฯ
องฺคฺลิตฺตมาตฺตเถรวตฺถ ฯ

เทวหิตพฺราหฺมณฺวตฺถุ

ปฺพุเพนิวาสนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิรหฺนฺโต
เทวหิตพฺราหฺมณฺสฺส ปญฺหิ อารพฺภ กเถสิ ฯ

เอกสฺมี หิ สมเย ภควา วาเตหิ อาพาธโก หุตฺวา
อุปฺวานตฺเถรํ อุณฺโหนทกฺตฺถาย เทวหิตพฺราหฺมณฺสฺส สฺนฺติกํ
ปฺหิณฺติ ฯ โส คฺนตฺวา สตฺถุ อาพาธิกภาวํ อัจฺจฺชิตฺวา
อุณฺโหนทํ ยาจิ ฯ ตํ สฺตฺถวา พฺราหฺมโณ ตฺถุจฺมานโส หุตฺวา
ลาภา วต เม ยํ มม สฺนฺติกํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อุณฺโหนทกฺตฺถาย
ปฺหิณฺติ อุณฺโหนทกฺตฺส กาชํ ปฺริเสน กาทาเปตฺวา ฌานิตฺสฺส
จ ปฺญฺญํ อุปฺวานตฺเถรฺสฺส ปาทาสิ ฯ เถโร ตํ กาทาเปตฺวา
วิหารี คฺนตฺวา สตฺถาริ อุณฺโหนทเกน นทาเปตฺวา อุณฺโหนทเกน
ฌานิตํ อาโลเพตฺวา ภควโต ปาทาสิ ฯ ตฺสฺส ตํ ขณฺเวย โส
อาพาโธ ปฺฏิปฺสฺสมฺภิ พฺราหฺมโณ จินฺเตสิ กตฺส นฺ โย
เทยฺยธฺมโม ทินฺโน มหปฺผลโโล โหติ สตฺถาริ ปฺจฺฉินฺตฺสํมิตฺติ ฯ
โส สตฺถุ สฺนฺติกํ คฺนตฺวา ตมตฺถํ ปฺจฺฉนฺนฺโต อิมํ
คาถมาห

กตฺถ ทชฺชา เทยฺยธฺมมํ กตฺถ ทินฺนํ มหปฺผลํ
กถํ หิ ยชฺมานสฺส กถํ อิชฺฉนฺนฺติ ทกฺขินฺนาติ ฯ
อถสฺส สตฺถา เอวฺรูปฺสฺส พฺราหฺมณฺสฺส ทินฺนํ มหปฺผลํ
โหติตี วตฺวา พฺราหฺมณฺ ปกาเสนฺนฺโต อิมํ คาถมาห

เล่มที่ 18 พุราหฺมณวคฺควณฺณา หน้า 728

ปฺพุเพณิวาสึ โย เวทึ สกฺคาปายณฺจ ปสฺสตี
อโถ ชาตึกฺขยึ ปตฺโต อภึญฺญา โวสีโต มฺนึ
สพฺพวอสิตวอสานึ ตมฺหึ พฺรุมิ พุราหฺมณฺนตี ฯ

ตสฺสสตฺโถ โย ปฺพุเพณิวาสึ ปากฺกึ กตฺวา ชานาตี
ฉพฺพีสตีเทวโลกเกทึ สกฺคณฺจ จตฺตพฺพิชึ อปายณฺจ ทึพฺพจกฺขุณา
ปสฺสตี อโถ ชาตึกฺขยสฺงฺขาตึ อรหตฺตึ ปตฺโต อภึญฺเญยฺยึ ธมฺมึ
อภึชานิตฺตวา ปริญฺเญยฺยึ ปริชานิตฺตวา ปหาตพฺพิ ปหาย
สจฺฉึกถาตพฺพิ สจฺฉึกตฺตวา โวสีโต นึพฺพานึ ปตฺโต วุสิตวอสานึ
วา ปตฺโต อาสวกฺขยปฺลยณฺยา โมนภาวึ ปตฺตตฺตา มฺนึ ตมฺหึ
สพฺเพสึ กิเลसानึ วอสานึ อรหตฺตมกฺคณฺณาณึ พุราหฺมจฺริยวาสึ
วุดฺธภาเวณ สพฺพวอสิตวอสานึ พุราหฺมณึ วทามึตี ฯ

เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺตึผลาทินึ ปาปฺณึสุ ฯ
พุราหฺมโณปี ปสนฺนมานโส สรณฺสุ ปตฺติจฺจาย อฺปาสกตฺตึ
ปเวเทสึตี ฯ

เทวหิตพุราหฺมณฺวตฺถุ ฯ

พุราหฺมณวคฺควณฺณา นึฏฺฐึจึตา ฯ

ฉพฺพีสตีโม วคฺโค ฯ

เอตฺตาวตา สพฺพปจฺเจ ยมกฺวคฺเค จุทฺทส วตฺถุณี
อปฺปมาทวคฺเค นว จิตฺตวคฺเค นว ปุ่ปฺพวคฺเค ทฺวาทส (๑)
พาลวคฺเค ปณฺณรต (๒) ปณฺทิตวคฺเค เอกาทส อรหนฺตวคฺเค
ทส สหสฺสวคฺเค จุทฺทส ปาปวคฺเค ทฺวาทส ทณฺทวคฺเค
เอกาทส ชราวคฺเค นว อตฺตวคฺเค ทส โลกวคฺเค เอกาทส
พฺพุทฺทวคฺเค นว สุขวคฺเค อญฺจ ปิยวคฺเค นว โกวคฺเค
อญฺจ มลวคฺเค ทฺวาทส ธมฺมญฺจวคฺเค ทส มคฺควคฺเค ทส
ปภินฺณกวคฺเค นว นิริยวคฺเค นว นาควคฺเค อญฺจ
ตณฺหาวคฺเค ทฺวาทส ภิกฺขุวคฺเค ทฺวาทส พฺราหฺมณวคฺเค
เอณฺนจตฺตาลีสาตี เอเกณฺนนานี ตีณิ วตฺถุสตานี (๓) ปกาเสตฺวา
นาตีสงฺเขปนาตีวิตฺถารวเสน อฺปรจิตฺตา ทฺวาทสตฺตติภาณวาร์ป-
ปมาณา ธมฺมปทสฺส อญฺจกถา นิญฺจิตฺตา (๔) ฯ

ปคฺคตํ ธมฺมปทํ เยน ธมฺมราเชนนตฺตริ

กาธา ธมฺมปเท เตน ภาสิตา ยา มहेสิณา

สเทวีสา จตฺตสฺสตา จตฺตสฺสจฺจวิภาวينا

สตตฺตยมฺหิ วตฺถุณิ เอเกณฺเน สมญฺจิตฺตา

#๑. สี. ยฺ. เอกาทส ฯ ๒. สี. ยฺ. จุทฺทส ฯ เตสุ โปคฺคเกสุ ปน

วตฺถุณี กเมน ทฺวาทเสว เจว ปณฺณรเสว จ โหนฺติ ฯ

#๓. อิมานี สกฺลีสฺมานานี เอกาทฺธานิ ตีณิ สตานี โหนฺติ ฯ

#๔. พฺพุทฺทวคฺเค นวาตี ปภฺจิปิตฺวา กเต อิมานี สกฺลีสฺมานานี

ทฺวาทฺธานิ ตีณิ วตฺถุสตานี โหนฺติ ฯ

วิหาเร อธิราเชน	การิตมฺหิ กตฺถณฺนา
ปาสาทฺเต สิริญฺญสฺส	รณฺโถ วิหฺรตา มยา
อตุตฺถพฺยณฺชนสมฺปนฺนํ	อตุตฺถาย จ หิตาย จ
โลกสฺส โลกนาถสฺส	สทฺธมฺมญฺจิติกาเมตา
ตาสํ อญฺจกถํ เอตํ	กโรนฺเตน สุนิมฺมถํ
ทฺวาเสตฺตติปฺปมาณาย	ภาณฺวารเหติ ปาลิยา
ยํ ปตฺตํ กุสฺสํ เตน	กุสฺสา สพฺพปาณินํ
สพฺเพ อิจฺฉณนฺตุ สจฺจปฺปา	ผลนฺตา มจฺจํ ผลนฺติ ฯ

ปรมวิสุทฺธสทฺธาพฺพุทฺธิวิริยปฺปฏิมณฺหิเตน สีลาจารชฺชวมทฺทวา-
ทิกุณสมฺมทฺยสมฺมทฺธิเตน สกสมยสมยนฺตรคหนชฺโฆคาหนสมตฺถเณ
ปญฺญาเวยฺยตฺตติสมนฺนาคเตน เตปฺปิฏกปริยตฺติปฺปเกเท สาญฺจกเถ
สตุตฺถสาสเน อปฺปฎฺธิหตฺถณฺนาณปฺปเวทิตฺเตน (๑) มหาเวยฺยากรเณน
กรณสมฺปตฺติชนิตฺตสุขวินิยฺกคตมจฺจโรทารวจนลาเวณฺณยฺตฺเตน ยุตฺต-
มุตฺตวาทีนา วาทิวเรน มหากวีนา จพฺพิณฺญาปฺปฏิสมฺภิทาทิปฺ-
ปเกทคฺคณปฺปฏิมณฺหิเต อุตฺตริมนฺุสฺสธมฺเม อปฺปฎฺธิหตฺถพฺพุทฺธินํ
เถรวสฺสปฺปทฺธิปํ เถรานํ มหาวิหารวาสินํ วิสาถฺจการญฺเณ
วิปฺลววิสุทฺธพฺพุทฺธินา พฺพุทฺธโฆโสติ ครุหิ คหิตนามเชยฺเยน เถเรน
กตฺถาย ธมฺมปทสฺส อตุตฺถวณฺณา ฯ

#๑. ส. ม. ย. อปฺปฎฺธิหตฺถณฺนาณปฺปภาเวณ ฯ